

ИСАБЕЛ АЛИЕНДЕ

**КЪЩАТА
НА ДУХОВЕТЕ**

ИСАБЕЛ АЛИЕНДЕ КЪЩАТА НА ДУХОВЕТЕ

Превод: Венцеслав Николов

chitanka.info

*На майка ми, на баба ми и на другите изключителни
жени в тази история.*

*Човекът колко ли живее?
Хиляда дни или едничък?
Столетия или недели?
За дълго време ли умира?
А как да обясним „навеки“?^[1]*

Пабло
Неруда

I

РОСА КРАСИВАТА

Барабас пристигна в семейството по море — написа малката Клара с изящния си почерк. Още тогава имаше навика да отбелязва по-значителните неща, а по-късно, когато онемя, записваше и по-маловажните, без да подозира, че след петдесет години тетрадките ѝ ще ми помогнат да спася миналото от забрава и да надживея собствения си ужас. Барабас пристигна в четвъртък преди Великден. Дойде в безобразна клетка, омърлян в собствените си нечистотии, и гледаше отнесено като окаян и беззащитен затворник, ала по царствената стойка на главата и по едрия му кокал още оттогава можеше да се предугади, че ще стане великан за чудо и приказ. Скучният есенен ден с нищо не предвещаваще събитията, които момиченцето записа, за да се запомнят. Те се случиха в църквата „Свети Себастиан“ по време на обедната служба, на която то присъства заедно с цялото си семейство. В знак на траур върху светците бяха проснати морави парцалаци, които богомолките изравяха всяка година от праха на църковната ризница, и под жалейните чаршафи обитателите на небесните селения мязаха на камара мебели в очакване да ги преместят в нова квартира. Свещите, тамянът и стенанията на органа не успяваха да смекчат потискащото впечатление. На мястото на светците в цял ръст, с еднакви лица с хремав израз, с изпипани, добре натъкмени перуки от коси на мъртъвци, с рубини, перли и смарагди от боядисано стъкло и с одежди на флорентински благородници се възправяха заплашително тъмни и безформени фигури. Саванът отиваше единствено на покровителя на църквата свети Себастиан, защото поне сега, по време на Страстната седмица, спестяваше на вярващите зрелището на превитото му в непривична поза тяло, пронизано от половин дузина стрели. С рукналите от него сълзи и кръв той наподобяваше страдалец педераст, чиито люти рани, удивително пресни благодарение на четката на отец Рестрепо, караха Клара да тръпне от отвращение.

Това беше дълга седмица на покаяние и пости, не се играеше на карти, не се свиреше музика, подтикваща към похот или забава, и се спазваше — в границите на възможното — най-дълбока набожна печал и целомъдрие, макар че именно през тези дни остенът на дявола изкусяваше най-настойчиво слабата католическа плът. Менюто за постите се състоеше от леки баници, вкусни яхнии от зарзават, бухнали омлети й едри пити кашкавал, докарани от село, с които семействата си припомняха за мъките господни и се пазеха да не вкусят и най-дребното залъче месо или риба от страх да не бъдат отлъчени от църквата, както им се заканваше отец Рестрепо. Кой би дръзнал да не му се подчини! Свещеникът боравеше с дълъг обвиняващ пръст, за да се прицелва в грешниците пред всички, и с език, обръгнал да бие по чувствата човечески.

— Ти, крадецо, който похити парите на обителта! — крещеше той от амвона и сочеше един господин, който се преструваше, че е зает с някакво конче на ревера си, за да не го гледа в очите. — Ти, безсрамнице, дето ходиш да проституираш на пристанището! — И гледаше кръвнишки доня Естер Труеба, скована от артрит и ревностна поклонница на Кармелитската Дева. Тя се блещеше от почуда, защото не знаеше нито значението на глагола, нито накъде се пада пристанището. — Разкайте се, грешници, гнусна мърша, недостойни за жертвата на господа бога! Постете! Покайте се!

Увлечен от порива на професионалната си ревност, свещеникът трябваше да се въздържа, за да не влиза открито в разрез с напътствията на висшестоящите си в църковната йерархия. Брулени от ветрове на модернизъм, те не гледаха с добро око на власеницата за покаяние и на самобичуването. Той беше привърженик на практиката, слабостите на душата да се превъзмогват, като здравата се нашиба плътта. Славеше се с развихреното си красноречие. Преданите му енориаши го следваха от църква в църква и се потяха, като го слушаха да описва страданията на грешниците в пъкъла — как хитроумно измислени машини за изтезания им разкъсвали месата, на какви вечни огньове се печели, какви куки пронизвали мъжките членове, какви гадни влечуги се завирали в отверстията на жените и всевъзможни други мъчения, които включваше във всяка проповед, за да вселява страх от бога. Сам сатаната биваше описван до най-интимните му

аномалии с галисийския^[2] акцент на свещеника, чието призвание на този свят бе да разтърсва съвестта на разпасалите се местни граждани.

Северо дел Вале беше атеист и масон, но хранеше политически амбиции и не можеше да си позволява току-тъй да пропуска най-посещаваните църковни служби в неделя и най-тачените празници — че нали там всички можеха да го видят. Жена му Нивеа предпочиташе да си има вземане-даване с господа бога без посредници, отнасяше се към расата крайно мнително и ѝ беше втръснало от описанията на небето, чистилището и пъкъла, но поддържаше мъжа си в парламентарните му домогвания с надежда, че ако той се добере до място в Конгреса, тя ще издейства право на глас за жените. От десет години се бореше за това и честите ѝ бременности не бяха успели да я обезсърчат. Този четвъртък преди Великден отец Рестрепо бе довел слушателите си до предела на издръжливостта с апокалиптичните си видения и Нивеа започна да чувства, че ѝ прилошава. Запита се дали пак не е бременна. Въпреки промивките с оцет и сунгерите с жлъч бе родила петнайсет деца, от които цели единайсет ѝ бяха живи и здрави, и имаше основания да предполага, че вече се подслонява удобно в зрялата възраст — дъщеря ѝ Клара, най-малкото ѝ дете, вече беше десетгодишна. Изглежда, най-сетне се бе укротил бесът на изумителната ѝ плодовитост. Реши да отдаде неразположението си на оня момент от проповедта, в който отец Рестрепо я посочи с пръст и се разприказва за фарисеите. За ония, дето се домогвали да узаконят извънбрачните деца и гражданския брак и така разнебитвали семейството, родината, собствеността и църквата, искали за жените еднакви права с мъжете и така нарушавали открито божия закон, който в това отношение бил съвсем недвусмислен. Нивеа, Северо и челядта им заемаха целия трети ред скамейки. Клара седеше до майка си и тя ѝ стискаше нервно ръката, когато в словото си свещеникът задълбаваше прекалено подробно в плътските грехове — Нивеа знаеше, че това ще подбуди у малката зрителни представи за отклонения, които излизаха от рамките на действителността. Личеше си от въпросите, които тя задаваше и на които никой не съумяваше да даде отговор. Клара беше много зряла за възрастта си и притежаваше развитеното въображение, наследявано от всички жени в рода ѝ по майчина линия. В църквата бе станало по-горещо и от острата миризма на свещите, от тамяна и от скупчилото се множество на Нивеа ѝ приляваше още повече. Искаше

й се церемонията да свърши най-сетне, за да се върне в прохладния си дом, да седне в коридора с папратите и да отпие от каната бадемово мляко, която Бавачката приготвяше в празнични дни. Погледна децата си. По-малките, вече уморени, стояха вдървени като истукани в неделните си дрехи, а по-големите започваха да броят мухите. Спря поглед на Роса, най-голямата от живите си дъщери, и както винаги се слиса. Странната ѝ красота направо смуцаваше. Дори тя не можеше да устои на нейното въздействие. Сякаш момичето и останалото човечество бяха сътворени от различен материал. Още преди да я роди, Нивеа разбра, че Роса не е от този свят, когато я сънува. Затова не се учуди, че бабата акушерка извика, като я видя. Роса се роди бяла, гладка, не набръчкана, същинска фаянсова кукла, със зелена коса и жълти очи — най-красивото създание, появило се на земята след грехопадението на Адам и Ева, както рече бабата и се прекръсти. Още от първото къпане Бавачката ѝ миеше главата с настойка от лайка, от което цветът се омекоти и придоби отсенка на стар бронз, и я слагаше да лежи гола на слънце, за да ѝ закрепне кожата, полупрозрачна по най-нежните части на корема и подмишниците, където прозираха вените и скритата тъкан на мускулите. Ала и тези цигански фокуси не свършиха особена работа и много скоро плъзна мълва, че им се е родил ангел. Нивеа изчака неприятните етапи на растежа да придадат на дъщеря ѝ поне някое и друго несъвършенство, но къде ти. На осемнайсет години Роса не само че не беше напълняла и не ѝ бяха излезли пъпки, а напротив, морското ѝ изящество бе станало дори по-подчертано. Цветът на кожата ѝ, с нежни синкави отблясъци, цветът на косата ѝ, плавните ѝ движения и хрисимият ѝ нрав навяваха асоциации за обитател на водната шир. Тя имаше нещо рибешко и ако притежаваше люспеста опашка, явно щеше да бъде сирена, но двата ѝ крака я поставяха на някаква неясна граница между човека и митичното същество. Въпреки всичко девойката беше водила почти нормален живот, имаше си годеник и някой ден щеше да се омъжи, с което отговорността за красотата ѝ щеше да мине в други ръце. Роса наведе глава, един лъч се промъкна през готическите витражи на църквата и обгърна профила ѝ с ореол от светлина. Няколко души се обърнаха да я погледнат и зашушукаха — това се случваше често, когато вървеше по улицата. Но Роса сякаш не забелязваше нищо, тя беше неподвластна на суетата, а този ден пък съвсем имаше вид на

отсъстваща — измисляше нови животни, които щеше да изброди на своята покривка, наполовина птици и наполовина бозайници, е оперение във всички цветове на дъгата, с рога и копита, толкова тантурести и с толкова къси крила, че направо противоречаха на законите на биологията и на аеродинамиката. За годеника си Естебан Труеба мислеше рядко, не че не го обичаше, а защото по природа беше склонна да забравя и защото две години раздяла си казват своето. Той работеше в мините на север. Пишеше ѝ често и Роса от дъжд на вятър му отговаряше с преписани стихове и нарисувани с туш цветя върху пергаментова хартия. Чрез тази кореспонденция, чиято неприкосновеност Нивеа най-редовно нарушаваше, тя научи за тежката, изпълнена с несгоди професия на миньора — как постоянно го заплашват срутвания, как гони жили, които все му се изплъзват, как моли за кредити с надежда, че шансът ще му се усмихне и ще се появи чудната златна жилка, която ще му позволи бързо да натрупа състояние и да се върне при Роса, за да я отведе под ръка пред олтара и така да стане най-щастливия човек на света, както неизменно завършваше писмата си. Роса обаче не бързаше да отива под венчило, почти беше забравила единствената целувка, която двамата си размениха на раздяла, и не можеше да си спомни дори цвета на очите на този настойчив годеник. Под влияние на сантименталните романи — друго четиво тя нямаше — Роса обичаше да си го представя как с кожени ботуши, със загоряла от ветровете на пустинята кожа той рови пръстта и търси пиратски съкровища, испански дублони и скъпоценности от времето на инките. Нивеа напразно се мъчеше да я убеди, че в мините богатствата са заложени в самите скали, защото Роса не можеше да допусне, че Естебан Труеба събира тонове камънак с надежда, че като ги опече по най-примитивен начин, те ще изплюят един грам злато. А иначе, докато го чакаше, тя не скучаеше, изцяло я бе погълнала грандиозната задача, която си беше поставила — да изброди най-голямата покривка в света. Започна с кучета, котки и пеперуди, но скоро в работата ѝ надделя въображението и взе да се появява рай от невъзможни твари, които се раждаха от иглата ѝ пред загрижените очи на баща ѝ. Северо смяташе, че е време дъщеря му да слезе от облаците и да стъпи здраво на земята, да се научи да върши някоя и друга късна работа и да се подготви за семеен живот. Нивеа обаче не споделяше безпокойството му. Предпочиташе да не тормози дъщеря си със земни

изисквания, защото предчувстваше, че Роса е небесно същество, че не е създадена да просъществува дълго в грубата суетня на този свят. Затова я оставяше на мира — нека се задява с конците си за бродирание, и не роптаеше против тая кошмарна зоологическа градина.

Един банел от корсета на Нивеа се счупи и върхът му се заби между ребрата ѝ. Почувства, че се задушава в роклята си от синьо кадифе с прекалено висока дантелена яка и много тесни ръкави, толкова стегната в талията, че когато си разхлабваше фустата, половин час се превиваше от стомах, докато червата ѝ заемат нормалното си положение. Неведнъж беше обсъждала въпроса с приятелките си, боркини за избирателно право на жените, и бяха стигнали до заключението, че докато жените не си подкъсят полите и косите и не хвърлят дебелите фусты, е все тая дали ще могат да следват медицина и да имат право на глас, защото по никой начин не биха дръзнали да упражняват нито едното, нито другото. На самата нея обаче не ѝ стискаше да се нареди сред първите жени, загърбили старата мода. Долови, че гласът от Галисия бе престанал да бие по мозъка ѝ като чук. Настъпила бе една от ония дълги паузи в проповедта, към които свещеникът прибегваше често — той добре познаваше какво въздействие оказва всяка неловка тишина. Горящите му очи използваха тези мигове, за да преминат по енорияшите — един по един. Нивеа пусна ръката на дъщеря си Клара и бръкна в ръкава си за кърпичка — капка пот се стичаше по врата ѝ. Тишината се сгъсти, времето сякаш бе спряло в църквата, но никой не посмя да се изкашля или да застане по-свободно от страх да не привлече върху себе си вниманието на отец Рестрепо. Последните му думи още кънтяха между колоните.

И в този момент, както години по-късно си спомняше Нивеа, сред мъчителната тишина се чу съвсем ясно гласът на малката Клара:

— Е! Отец Рестрепо! Ако не ни будалките за тоя ваш пъкъл, всички сме я втасали...

Показалецът на йезуита, вече вдигнат във въздуха, за да посочи нови мъчения, остана да виси като гръмоотвод над главата му. На хората им секна дъхът, а онези, които клюмаха, се събудиха. Като усетиха, че ги обзема паника, и видяха, че децата им започват да се размърдват нервно, съпрузите Дел Вале реагираха първи. Северо разбра, че трябва да направи нещо, преди да е избухнал дружен смях или да се е разразил някой небесен катаклизъм. Хвана жена си за

ръката и Клара за врата и ги повлече с едри крачки навън, сподирен от другите си деца, които се втурнаха едно през друго към вратата. Успяха да се измъкнат, преди свещеникът да е призовал гръм, който да ги превърне в статуи от сол, ала от прага чуха ужасния му глас на оскърбен архангел:

— Изчадие на дявола! Самонадеяно изчадие на дявола!

Тези думи на отец Рестрепо останаха да тежат като диагноза в паметта на семейството и в следващите години то имаше случаи да си ги припомня често. За тях не помисли втори път единствено самата Клара, която просто ги отбеляза в дневника си и после ѝ излязоха из ума. Виж, родителите ѝ не можаха да ги забравят, макар че бяха единомудни, че да си обладан от дявола и да си самонадеян, са два прекалено големи греха, за да бъдат приписани на едно толкова невръстно момиче. Бояха се от злословието на хората и от фанатизма на отец Рестрепо. До този ден не бяха кръщавали с никакво име чудатостите на най-малката си дъщеря и не ги бяха свързвали с въздействието на сатаната. Приемаха ги като характерна особеност на детето, както куцането на Луис или красотата на Роса. Умствените възможности на Клара не притесняваха никого и, кажи-речи, не предизвикваха неразбории. Проявяваха се почти винаги в незначителни неща, и то единствено на домашна почва. Понякога на обед или на вечеря, когато всички се бяха събрали в голямата трапезария на къщата и седяха в строг йерархичен ред по достойнство и власт, солницата започваше да трепери и изведнъж се преместваше по масата между чашите и чиниите, като в придвижването ѝ нямаше пръст никой познат източник на енергия или трик на илюзионист. Нивеа дръпваше плитките на Клара и по този начин успяваше да накара дъщеря си да престане с лунатичното си развлечение и да върне пособието в нормалното му състояние. И солницата тутакси отново заставаше неподвижна. Братята и сестрите ѝ бяха създали стройна организация за случаите, когато имаше гости — който седеше най-близо, бързо протягаше ръка и хващаше какъвто предмет се движеше по масата, преди чуждите хора да разберат, че нещо се мести от само себе си, и да се стреснат. И семейството продължаваше да се храни без коментари. Бяха привикнали и с предсказанията на най-малката сестра. Тя оповестяваше земетръсите известно време преди да започнат, което беше много целесъобразно в тази страна на природни бедствия, защото

позволяваше сервизите да се сложат навреме на безопасно място и пантофите да се оставят под ръка, та хората да не бягат навън боси посред нощ. Когато беше на шест години, Клара предрече, че конят ще хвърли Луис, но брат ѝ не я послуша и оттогава едното му бедро беше изметнато. С времето левият му крак окъся и се наложи да носи специална обувка с висока подметка — той си ги майстореше собственоръчно. В този случай Нивеа се разтревожи не на шега, но Бавачката съумя да я успокои — каза, че имало много деца, които хвърчали като мухите, разгадавали сънищата и говорили с душите на умрелите, но че на всички им минавало, когато загубели невинността си.

— Няма дете да не се е оправило, като е пораснало — обясни тя. — Изчакайте на момичето да му дойде демонстрацията и ще видите как ще се отучи да мести мебелите и да предсказва нещастия.

Клара ѝ беше любимката. Бавачката беше помагала при раждането на момичето и единствено тя разбираше истински чудатата му природа. Когато Клара излезе от корема на майка си, Бавачката я прилюля, изкъпа я и от този миг обикна отчаяно това крехко създание с възпалени дробове, предразположено всеки момент да се задуши и засине. Неведнъж ѝ се налагаше да го съживява с топлината на едрите си гърди, когато не му достигаше въздух — знаеше, че това е единственият лек срещу астмата, лек, много по-ефикасен от вонящите на ракия сиропи на доктор Куевас.

Този четвъртък преди Великден Северо сновеше насам-натам из всекидневната, обезпокоен от скандала, който дъщеря му бе предизвикала на службата в църквата. Нареждаше, че само фанатик като отец Рестрепо може да си науми, че дяволът се е вселил в някого, и то кога — в самия двайсети век, века на просвещението, на науката и техниката, века, когато сатаната окончателно е загубил престиж. Нивеа го прекъсна и каза, че не бил там въпросът. Лошото било, че ако за подвизите на дъщеря им се разчуе извън стените на дома и свещеникът започне да рови и да разследва, щяло да научи много и голямо.

— Хората ще почнат да ни се влачат да я гледат, като че е някакво рядко явление — каза Нивеа.

— А Либералната партия ще я закъса — додаде Северо с ясното съзнание, че присъствието в семейството на една обладана от дявола може да нанесе голяма вреда на политическата му кариера.

В този момент, влачейки плетените си цървули и шумолейки с колосаните си фусти, влезе Бавачката и съобщи, че на двора някакви хора разтоварвали мъртвец. Така си и беше. Нахълтаха с кола с четири коня, заеха целия преден двор, изпотъпкаха камелиите и оплескаха с фъшкии светещия от чистота калдъръм. Вдигна се вихрушка от прах, разцвилиха се коне, суеверни мъже ругаеха и кълчеха ръце в някакви си свои заклинателни движения против уроки. Караха трупа на вуйчо Маркос и целия му багаж. Врявата ръководеше някакво лигаво човече, облечено в черно, в сюртук и с прекалено голяма шапка. То подхвана високопарно слово, за да обясни обстоятелствата около случая, но бе грубо прекъснато от Нивеа, която се хвърли върху прашния ковчег с тленните останки на най-любимия си брат. Нивеа крещеше да махнат капака, за да го види със собствените си очи. Случвало ѝ се бе да го погребва и преди, та затуй се съмняваше, че и този път е окончателно умрял. Виковете ѝ привлякоха многобройните прислужници от къщата и всички деца, които дотичаха, щом чуха името на вуйчо им Маркос да звучи на умряло.

Клара не беше виждала вуйчо си Маркос от няколко години, но си го спомняше отлично. Той беше единственият човек в детството ѝ, чийто образ носеше напълно отчетливи черти, и за да си го представи, нямаше нужда да ходи да го гледа на дагеротипа в салона, където той се мъдреше, облечен като пътешественик — природоизпитател, подпрял се на старовремска двуцевка и стъпил с десния си крак на врата на малайзийски тигър в същата победоносна поза, която тя бе забелязала у Богородицата на главния олтар, положила крак връз победения демон сред гипсови облаци и бледолики ангели. Стига само да затвореше очи, Клара виждаше вуйчо си от плът и кръв, със загоряло лице, брулено от жегата, мразовете и ветровете на всички климати на планетата, слаб, с мустаци на морски разбойник, сред които надничаше чудатата му усмивка със зъби на акула. Немислимо ѝ се струваше той да лежи наврян в тоя черен сандък наред двора.

При всяко свое гостуване в дома на сестра си Нивеа Маркос се застояваше по няколко месеца, което предизвикваше неистова радост у племенниците му и най-вече у Клара и правеше на пух и прах установения домашен ред. Къщата се задръстваше със сандъци, препарирани животни, индиански копия, моряшки вързопи. Из цялата къща всичко живо се препъваше о нечуваните му партакешии.

Запъплиха никога неவிждани твари, пропътували от девет земи в десета, за да свършат земния си път смазани под ударите на безпощадната метла на Бавачката, която ги сгащваше където ги сварата свари. Вуйчо Маркос имаше обноски на човекоядец, както казваше Северо. По цели нощи правеше някакви странни движения в гостната. Както по-късно се изясни, това били упражнения за усъвършенстване на умствения контрол върху тялото и за подобряване на храносмилането. Правеше алхимически опити в кухнята, вследствие на които одимяваше цялата къща със зловонни пушеци и съсипваше тенджерите, защото по дъната им се наслаяваха твърди вещества, които по никой начин не можеха да се махнат оттам. Докато другите се мъчеха да спят, той тътрузеше куфарите си по коридорите, опитваше се да изтръгне пискливи звуци от някакви туземни инструменти и учеше на испански един папагал, чийто матерен език беше от амазонски произход. Денем спеше в хамак, който бе опънал между две колони в коридора. Спеше само по един пещемал, което вдигаше кръвното на Северо, но Нивеа не придиряше на брат си, защото Маркос я бе убедил, че така бил проповядвал самият Назарянин. Въпреки че тогава беше съвсем малка, Клара отлично си спомняше как вуйчо ѝ Маркос пристигна в техния дом на връщане от поредното си пътешествие. Настани се на широка нога, сякаш се готвеше да остане завинаги. Не след дълго му дотегна да ходи по вечеринки на млади госпожици и да слуша как домакинята свири на пиано. Омръзна му и да играе на карти и да се прави на три и половина всеки път, когато някой от роднините му се заемаше да го увещава да си седне на четирибуквието и да се хване на работа като помощник в адвокатската кантора на Северо дел Вале. Тогава си купи латерна и тръгна да се развява с нея по улиците с намерение да съблазни братовчедка си Антониета и между другото да весели минувачите с манивелената си музика. Нищо и никаквия олющен сандък с колела той нашари с мотиви от моряшкия бит и му натъкми бутафорен корабен комин. Замяза на кухненска печка с въглища. Латерната свиреше последователно военен марш и валс и докато той въртеше манивелата, папагалът, вече научил испански, макар все още да му се долавяше чуждестранният акцент, привличаше клиентелата с неистови крясъци, а после вадеше с клюна си късметчета от една кутия и срещу заплащане предлагаше на любопитните да научат какво им е писано.

Розовите, зелените и сините хартийки бяха стъкмени толкова остроумно, че винаги улучваха най-съкровенията желания на клиента. Освен късметчетата той продаваше талашени топчета за детска занимавка и прахове срещу импотентност, за които се пазареше полугласно с минувачите, споветени от тази голяма беда. Мисълта за латерната го осени като последно и отчаяно средство, за да се докара пред братовчедката Антониета, след като удари на камък с други, по-обикновени начини за ухажване. Реши, че няма жена на място, която ще остане равнодушна пред серенада на латерна. Речено-сторено. Един ден на залез-слънце той се курдися под нейния прозорец и засвири своя военен марш и своя валс тъкмо когато тя беше поканила на чай няколко приятелки. Антониета така и не разбра, че серенадата е в нейна чест, до момента, когато папагалът започна да я зове по име. Тогава девойката се показва на прозореца, ала не откликна така, както очакваше нейният поклонник. Приятелките ѝ естествено разтръбиха историята по всички гостни на града и още на другия ден хората наизлязоха на разходка по централните улици с надежда да видят със собствените си очи как шурейт на Северо дел Вале свири на латерна и продава талашени топчета в компанията на проскубан папагал. Ходеха не от злоба, а просто за да им стане драго на душата, като се уверят, че и най-добрите семейства има за какво да се червят. Предвид семейния позор Маркос трябваше да зареже латерната и да се насочи към по-малко биещи на очи методи, за да стигне до сърцето на братовчедката Антониета, но, така или иначе, не престана да я обсажда. Въпреки всичко в крайна сметка не постигна своето — девойката се омъжи на бърза ръка за един двайсет години по-възрастен от нея дипломат, който я заведе да живее в една тропическа страна, чието име не говореше нищо никому, но пък навяваше представи за негри, банани и палми. Там тя успя да си избие от главата горчивия спомен за онзи ухажор, който съсипа седемнайсетте ѝ години със своя военен марш и със своя валс. Маркос изпадна в депресия за ден-два, след което оповести, че никога няма да се ожени и че ще направи околосветско пътешествие. Продаде латерната на един слепец и завеща папагала на Клара. Ала Бавачката тайно го отрови с конска доза рибено масло, защото не можеше да понася похотливия му поглед, блъхите му и нестройните крясъци, с които продължаваше да предлага късметчета, талашени топчета и прахове против импотентност.

Това бе най-продължителното пътешествие на Маркос. Като се върна, видяха, че е надомъкнал купища огромни кутии. Складираха ги в най-задния двор, между курника и навеса за дърва, и така си и останаха там до края на зимата. Щом пукна пролетта, той накара да ги пренесат в Парка на парадите — огромно, голо като длан място, където народът се стичаше на националните празници да гледа как военните маршируват с високо вдигнат крак, по прусашки. Като отвориха кутиите, вътре се оказаха сглобяеми елементи от дърво, метал и боядисан плат. Маркос си игра две седмици, за да монтира частите по наставленията на едно ръководство на английски, което разгада с помощта на несломимото си въображение и на малък речник. Когато приключи работата, излезе, че е сглобил птица с доисторически размери, с нарисувано на предницата лице на разгневен орел, с подвижни крила и с перка на гърба. Предизвика фурор. По-знатните семейства забравиха за латерната и Маркос се превърна в злободневието на сезона. Хората специално излизаха на разходка в неделя, за да видят птицата, и продавачите на занимавки и градинските фотографии удариха къоравото. Не след дълго обаче интересът на хората започна да се поизпарява. Тогава Маркос обяви, че щом се оправи времето, смята да се издигне с птицата и да прелети над планинската верига. Вестта се разнесе за броени часове и стана най-коментираното събитие на годината. Машината лежеше по корем върху земната твърд и каквато си беше тежка и тромава, повече приличаше на ранена патица, отколкото на модерните аероплани, дето започваха да произвеждат в Съединените щати. Нищо във вида ѝ не подсказваше, че би могла да се помръдне, камо ли пък да се издигне и да прелети заснежените планини. Журналисти и зяпачи се стекоха на тълпи. Маркос се усмихваше невъзмутимо пред лавината въпроси, позираше за фотографите и се въздържаше да дава технически или научни обяснения за начина, по който смята да осъществи намерението си. Биха път дори хора от провинцията, за да видят зрелището. Четирийсет години по-късно синът на племенницата му, Николас, когото Маркос така и не доживя да види, изрови от праха на забравата инициативата да полети, която открай време бе занимавала умовете на мъжете от рода. Николас замисли да извлече материални облаги, като политне във висините с огромен, напълнен с топъл въздух кренвирш, връз който щеше да се мъдри реклама на газирани напитки. Ала по

времето, когато Маркос обяви, че ще лети с аероплан, на никого и през ум не минаваше, че изобретението може да влезе в работа и за нещо полезно. Подбудите на Маркос бяха други — за едната слава и за приключение. Сутринта на определения за полета ден времето беше облачно, но поради огромния интерес Маркос реши да не отлага за по-късна дата. Дойде точно в уречения час и дори не погледна към небето, по което се стелеха от черни по-черни облаци. Удивеното множество заля всички околни улици, покатери се на покривите, изпълни балконите на съседните къщи и се запритиска в парка. Толкова народ не се помнеше да е събирал нито един политически митинг и рекордът бе надминат едва половин век по-късно, когато първият марксистически кандидат се бореше с напълно демократични средства да заеме президентското кресло. Клара щеше да запомни за цял живот този празничен ден. Изпреварвайки донякъде официалното откриване на сезона, хората се премениха пролетно — мъжете с бели ленени костюми, жените — с италиански сламени шапки, които тази година бяха гвоздеят на дамската мода. С маршова стъпка преминаха групи ученици с учителите си и поднесоха цветя на героя. Маркос приемаше цветята и подхвърляше шеговито, че е по-добре да почака да се разбие, та да му донесат цветята на погребението. Лично епископът, без никой да е правил постъпки пред него, се притече с двама послушници с кадилници да благослови птицата, а духовата музика на жандармерията изпълни леки, непретенциозни мелодии — за настроение и по вкуса на хората. Въоръжената с пики конна полиция едва успяваше да задържи тълпата на разстояние от центъра на парка, където Маркос се кипреше в гащеризон на автомонтьор, с големи шофьорски очила и с планшета си на пътешественик — природоизпитател. Специално за полета носеше още компас, далекоглед и някакви странни въздухоплавателни карти, които бе разчертал собственоръчно въз основа на теориите на Леонардо да Винчи и на познанията на инките за звездите. Против всякаква логика при втория опит птицата се издигна с лекота и дори донякъде елегантно, нищо, че скелетът ѝ скърцаше, а от мотора ѝ се разнасяха предсмъртни хрипове. Размахвайки крила, тя се извиси и се изгуби сред облаците, изпратена от невъобразима глъчка — ръкопляскания, свирки, кърпички, знамена, тушове на духовата музика и ръсене на светена вода. Долу, на земята, останаха само коментарите на смаяното

множество и на най-начетените мъже, които се мъчеха да дадат разумно обяснение на чудото. Клара продължи да се блещи в небето дълго след като вуйчо ѝ бе станал невидим. На десетата минута помисли, че го е съзряла, ала всъщност видя случайно прелетяло врабче. След три дена възбудата, предизвикана от първия полет с аероплан в страната, се разсея и повече; никой не си спомняше за събитието освен Клара, която се взираше неуморно във висините.

Като мина седмица и не се получи никаква вест за вуйчото летец, предположиха, че се е издигнал толкова високо, че се е запилял из космическото пространство, а най-невежите допуснаха, че е решил да стигне до Луната. Къде с тъга, къде с облекчение Северо отсече, че шуреят му е паднал с машината си в някой планински овраг, където никога няма да го намерят. Нивеа плака безутешно и запали няколко свещи на свети Антоний, покровител на загубените вещи. Северо се противопостави на предложението ѝ да поръчат да се отслужат няколко молитви, тъй като не вярваше, че с това средство човек може да си осигури място на небето, още по-малко пък да се върне на земята, и твърдеше, че молитвите и обетите, както и индулгенциите и търговията с иконки и муски са недостойни занимания, с които само се обирали парите на глупците. По тази причина Нивеа и Бавачката накараха всички деца да се молят скришом и те редяха молитви цели девет дена. През това време групи природолюбители, следотърсачи и алпинисти — доброволци търсеха неуморно вуйчото по планински чукари и рътлини и пребродиха една по една всички пътечки, по които можеше да стъпи човешки крак, докато най-сетне се върнаха с победоносен вид и предадоха на семейството тленните останки в скромнен черен запечатан ковчег. На неустрашимия пътешественик устройоха пищно погребение. Смъртта му го превърна в герой и името му не слизаше дни наред от първите колони на вестниците. Същото множество, което се сбра да го изпрати в деня, когато се издигна с птицата, се извървя в траурно шествие край ковчегу му. Цялото семейство го оплака, както подобаваше. Изключение направи само Клара, която продължи да се взира в небето с търпението на астроном. Седмица след погребението на къщния праг на Нивеа и Северо дел Вале се появи сам вуйчо Маркос от плът и кръв, с радостна усмивка, надничаща изпод пиратските му мустаци. Както сам призна, благодарение на скришните молитви на жените и децата той сега беше

жив, здрав и съхранил всичките си качества и способности, включително и доброто си настроение. Въпреки благородния произход на въздухоплавателните карти полетът се провалил, той загубил аероплана и му се наложило да се върне пеш, но нямал нито една счупена кост и духът му за пътешествия ни най-малко не бил угаснал. Това укрепи завинаги упованието на семейството в свети Антоний, но не послужи за обеща на ухото на следващите поколения, които също се опитаха да полетят по разни начини. От гледна точка на закона обаче Маркос беше труп. На Северо дел Вале се наложи да призове на помощ всичките си знания и способности на юрист, за да върне живота и гражданството на шурей си. Като отвори кофчега в присъствието на съответните представители на властта, се оказа, че са погребали торба пясък. Този факт се отрази зле на неопетненото дотогава име на природолюбителите, следотърсачите и планинарите — доброволци — оттам насетне започнаха да ги смятат едва ли не за измамници и злодеи.

Героичното възкръсване на Маркос най-накрая накара всички да забравят историята с латерната. Пак започнаха да го канят във всички салони на града и поне за известно време името му бе реабилитирано. Маркос живя у сестра си няколко месеца. Една нощ си замина, без да се сбогува с никого, като остави своите сандъци, книги, оръжия, ботуши и всичките си партакеши. Северо, а дори и самата Нивеа си отдъхнаха облекчено. Последното му гостуване бе траяло прекалено дълго. Клара обаче толкова се разстрои, че цяла седмица ходи като завеяна и си смука пръста. Момичето, което тогава беше седемгодишно, се беше научило да чете книгите с разкази на вуйчо си и поради ясновидските си способности беше по-близо до него, отколкото всеки друг член на семейството. Маркос твърдеше, че рядката дарба на племенницата му може да стане източник на доходи и че му предлага удобен случай да развие собствените си гадателски умения. Теорията му беше, че такава заложба имали всички хора и най-вече роднините му и че ако тя не се проявявала ефикасно, причината била единствено в липсата на тренировка. Купи на Персийския пазар една стъклена топка, която според него притежаваше вълшебни свойства и имаше ориенталски произход, макар по-късно да се разбра, че е просто поплавък за рибарска лодка, постави я върху сукно от черно кадифе и обяви, че може да предсказва

бъдещето, да лекува от урочасване, да чете миналото и да подобрява качеството на сънищата — всичко това за никакви си пет сентавос. Първите му клиенти бяха слугините от махалата. Една от тях бе обвинена в кражба, защото на господарката ѝ се бил загубил един пръстен. Стъклената топка посочи мястото, където се намираше бижутото — беше се търколило под един гардероб. На другия ден пред къщната врата имаше опашка. Дойдоха файтонджии, търговците, разносвачите на мляко и вода, а по-късно се появила дискретно няколко чиновници в общината и високопоставени госпожи, които се промъкваха крадешком покрай стените и гледаха да не ги познаят. Клиентите посрещаше Бавачката, тя ги настаняваше в преддверието по реда на пристигането им и после пак тя събираше хонорарите. Тази работа ѝ заемаше почти целия ден и накрая толкова я погълна, че тя занемари задълженията си в кухнята и семейството се заоплакваше, че за вечеря имало само гол стар фасул и сладко от дюли. Маркос закачи в помещението за файтона никакви протъркани драперии, които някога бяха красили салона, но от занемара и старост се бяха превърнали в прашни раздърпани парцали. Там той обслужваше клиентелата заедно с Клара. Дватама гадатели бяха облечени в туники „с цвета на хората на светлината“, както Маркос наричаше жълтото. Бавачката сложи туниките да врат със стрит на прах шафран в тенджерата за млечно сладко и така ги боядиса. Освен туниката Маркос носеше тюрбан, увит около главата му, а на врата му висеше египетски амулет. Беше си пуснал брада и дълга коса и никога преди не го бяха виждали толкова слаб. Маркос и Клара винаги познаваха, най-вече защото на момиченцето не му трябваше да гледа стъклената топка, за да отгатва какво иска да чуе този или онзи. Пошушваше отговора на ухото на вуйчо Маркос, който предаваше съобщението на клиента и импровизираше най-уместните по негово мнение съвети. Славата им се разнесе, защото де що човек идваше в консултацията умърлушен и угрижен, си излизаше изпълнен с надежди, страдащите от несподелена любов получаваха напътствия как да пленят съответното безразлично към тях сърце, а бедните си отиваха с безпогрешни комбинации за залаганията на състезанията по бързо бягане на кучета. Предприятието процъфтя толкова много, че във вестибюла човек не можеше да се размине и на Бавачката взе да ѝ се вие свят от дългото стоене права. В този случай на Северо не се наложи да се намесва, за да сложи край на

предприемчивото начинание на шурей си — двамата гадатели проумяха, че сполучливите им предсказания могат да променят съдбата на клиентелата, която изпълняваше сляпо заръките им, изплашиха се и решиха, че техният занаят мирише на мошеничество. Изоставиха прорицателските занимания във фйтонджийницата и си поделиха честно и почтено печалбите, макар че всъщност единствената заинтересована от материалната страна на делото беше Бавачката.

От всички братя и сестри в семейство Дел Вале Клара слушаше най-търпеливо и с най-голям интерес разказите на вуйчо си Маркос. Можеше да ги повтори до един, беше научила наизуст няколко думи на диалекти на чуждоземни индианци, познаваше обичаите им и можеше да опише как си прекарват парчета дърво през устните и през мекото на ухото, знаеше религиозните им обреди, названията на най-отровните змии и противоотровите срещу всяка една. Вуйчо им беше толкова сладкодумен, че момиченцето направо усещаше парещото ухапване на пепелянките по собствената си плът, виждаше как влечугото пълзи по килима между краката на паравана от хакаранда^[3] и чуваше крясъците на папагалите между завесите в салона. Помнеше на пръсти маршрута на Лопе де Агире^[4], търсача на Ел Дорадо, и невъзможните за произнасяне имена на растенията и животните в посетените или измислени от чудесния й вуйчо земи, знаеше за будистките свещеници лама, които пият солен чай с мас от як, и можеше да опише подробно пищните туземки от Полинезия, китайските оризища или белите равнини на северните страни, където вечният лед убива животните и заплеснатите хора, като ги вкочанява за минути. Маркос имаше няколко дневника с пътеписи, в които отбелязваше маршрутите и впечатленията си. Имаше и сбирка от карти и от книги с приключенски разкази и дори с вълшебни приказки, които държеше в сандъците си в килера за вехтории в най-задната част на третия двор на къщата. Оттам излязоха, за да населят сънищата на нейните потомци, и най-накрая бяха изгорени по грешка половин век по-късно на позорна клада.

От последното си пътешествие Маркос се завърна в ковчег. Беше умрял от някаква тайнствена африканска чума, от която постепенно се бе сбръчкал и прежълтял като пергамент. Когато почувствува, че е болен, той потегли обратно с надежда, че грижите на сестра му и

знанията на доктор Куевас ще му върнат здравето и младостта, ала не издържа шестдесетте дни пътуване с кораб и край Гуаякил умря, стопен от треската и бълнуващ за намазани с мускус жени и за скрити съкровища. Капитанът на кораба — англичанин с презиме Лонгфелоу, едва не го хвърли в морето, увит в знаме, но на борда на презокеанския параход Маркос беше завързал толкова приятелства, толкова жени чезнеха от любов по него, макар да мязаше на дивак и да бълнуваше, че пасажерите се възпротивиха и Лонгфелоу се принуди да го складира до зеленчуците на готвача китаец, за да го предпази от топлината и от комарите на тропика, докато корабният дърводелец му скове надвенатри специален сандък. В Каляо намериха подходящ ковчег и след няколко дни капитанът, бесен от ядовите, които този пасажер бе причинил на мореплавателната компания и лично на него, го стовари, без много да се церемони, на кея, като се чудеше защо никой не идва да си го прибере и да плати извънредните разходи. По-късно разбра, че по тия географски ширини човек може да се осланя на пощенските служби много по-малко, отколкото в далечната му Англия, и че телеграмите му бяха изчезнали яко дим по пътя. За щастие на Лонгфелоу на митницата се намери един адвокат, който познаваше семейство Дел Вале и си предложи услугите да наеме кола, да натовари Маркос и сложния му багаж и да ги закара в столицата на единствения известен постоянен адрес на вуйчото — в къщата на сестра му.

За Клара това щеше да бъде един от най-мъчителните мигове в живота ѝ, ако с партакешите на вуйчо ѝ не бе пристигнал и Барабас. Тя не прояви любопитство към бъркотията на двора, а инстинктът ѝ я отведе право към ъгълчето, където бяха захвърлили клетката. Вътре беше Барабас. Той представляваше купчина костици, покрити с козина с неопределен цвят, целият във възпалени струпеи, едното му око склопено, другото — гноясало и гурелясало, и стоеше неподвижен като труп в собствените си нечистотии. Въпреки вида му Клара го позна, без изобщо да се подвоуми.

— Кученце! — изписка тя.

И се засуети около животното. Извади го от клетката, стгуши го в прегръдките си, с грижовност на мисионерка успя да налее глътка вода в подутата му и пресъхнала муцуна. Никой не се бе сещал да го нахрани, откакто капитан Лонгфелоу, който като всички англичани се

отнасяше далеч по-добре с животните, отколкото с хората, го остави заедно с багажа на кея. Докато кучето беше на кораба с умирация си господар, капитанът го храни със собствените си ръце и го разхожда по палубата, обграждайки го с всичките грижи, от които лиши Маркос, ала веднъж оставено на твърда земя, то бе третирано като част от багажа. Клара се превърна в майка за животното, като между другото никой не ѝ оспорваше тази съмнителна привилегия, и сполучи да го съживи. След някой и друг ден, когато утихна бурята от пристигането на трупа и от погребението на вуйчо Маркос, Северо спря очи на косматото животинче, което дъщеря му носеше на ръце.

— Какво е това? — попита той.

— Барабас — каза Клара.

— Дай го на градинаря да се отърве от него. Може да ни довлече някоя заразна болест — нареди Северо.

Ала Клара вече си го беше взела за свое.

— Мое си е, татко. Ако ми го отнемете, кълна ви се, че ще спра да дишам и ще умра.

Остана в къщата. Не след дълго тичаше навсякъде и ядеше пискюлите на завесите, килимите и краката на мебелите. На бърза ръка се съвзе от агонията си и започна да расте. Като го изкъпаха, разбраха, че е черно, с четвъртита глава, с много дълги крака и с къса козина. Бавачката препоръча да му отрежат опашката, за да добиело вид на породисто, но Клара надигна вой, който прерасна в пристъп на астма, и повече никой не отвори дума по въпроса. Барабас си остана с цяла опашка, с времето тя достигна на дължина стик за голф и с неуправляемите си движения той метеше с нея порцелановите прибори от масите и обръщаше лампите. Породата му така си и остана неизвестна. Нямаше нищо общо с кучетата, които скитореха по улиците, а още по-малко с чистокръвните създания, отглеждани от някои аристократични семейства. Ветеринарят не смогна да определи произхода му и Клара предположи, че е от китайско потекло, защото голяма част от съдържанието на багажа на вуйчо ѝ бяха предмети за спомен от тази далечна страна. Имаше неограничени способности да расте. На шестия месец беше голямо колкото овца, на една година — колкото жребче. Отначало семейството се питаше още колко има да едрее и започнаха да се съмняват, че наистина е куче. Допускаха, че може да е екзотично животно, уловено от вуйчото пътешественик в

някой далечен край на света и че нищо чудно в диво състояние да е кръвожадно. Нивеа гледаше крокодилските му нокти, големи като копита, и острите му зъби и майчиното ѝ сърце тръпнеше пред мисълта, че звярът като нищо може да отхапе наведнъж главата на възрастен човек, а с още по-голяма лекота — на някое от децата ѝ. Ала Барабас изобщо не показваше признаци за свирепост. Точно обратното. Подскачаше си палаво като котенце. Спеше прегърнат с Клара в леглото ѝ, с глава на голямата пухена възглавница и завит до шията, защото падаше зиморничав, а по-после, когато вече не се побираше в леглото, се просваше на пода до него и полагаше конската си муцуна върху ръката на момичето. Никога не го чуха да излае или да изръмжи. Беше черен и тих като пантера, обичаше шунка и захаросани плодове и всеки път, когато имаше гости и забравеха да го затворят, влизаше безшумно в трапезарията и докато правеше една обиколка на масата, издърпваше деликатно любимите си сандвичи от чиниите и никой от сътрапезниците не посмиваше да му попречи. Въпреки че беше кротък като госпожица, Барабас внушаваше ужас. Когато се покажеше на улицата, разносвачите на продукти се разбягваха презглава. Веднъж появата му предизвика паника сред жените, наредени на опашка пред млекарската кола. Впрегнатият в нея кон се втурна да бяга, гюмовете се катурнаха и изпопадаха с гърмолене и млякото се разля по настилката. Северо трябваше да плати всички щети и заповяда да вържат кучето в двора, но Клара пак затропа, вдигна врява до бога и решението бе отложено за неопределено време. Хорското въображение и неведението относно породата на Барабас му придадоха митологични качества. Разправяха, че продължил да расте и че ако дивотията на един касапин не била сложила край на съществуването му, щял като нищо да достигне ръст на камила. Хората го смятаха за кръстоска на куче с кобила, допускаха, че могат да му се появят крила, рога и сернист дъх на дракон, както на зверовете, които Роса бродираше на безкрайната си покривка. На Бавачката ѝ дойде до гуша да събира счупен порцелан и да слуша клюките, че нощем при пълнолуние се превръщал на вълк, и приложи с него същия метод, който бе използвала с папагала. Ала свръхдозата рибено масло не го уби, а само му докара четириднешно разстройство и къщата се покри от горе до долу с мръсотииите му, които пак тя трябваше да изчисти.

Бяха трудни времена. Аз тогава бях към двайсет и пет годишен, но ми се струваше, че ми остава твърде малко живот, за да преуспея и да постигна положението, което желях. Бяхтех като вол и рядкото пъти, когато някоя скучна неделя сядах по неволя да си почина, чувствах, че пропилявам ценни мигове и че всяка минута бездействие ме отдалечава още с цял век от Роса. Живеех досами рудника в дъсчена къщурка с цинков покрив, която построих с помощта на няколко надничари. Вътре имаше едно-единствено квадратно помещение, където наредих вещите си. На всяка стена имаше голям прозорец, за да може да се раздвижва душният и зноен въздух през деня, а нощем, когато духаше леденият вятър, затварях и четирите и оставях откренатото по едно малко прозорче. Цялата ми покъщнина се състоеше от стол, походно легло, грубо скована маса, пишеща машина и тежка огнеупорна каса, която се наложи да докарат с муле през пустинята. В касата държах надниците на миньорите, някои документи и една брезентова торбичка, в която блестяха дребните късове злато — плодът на толкова усилия. Къщурката не беше уютна, но аз бях привикнал на неудобства. Никога не се бях къпал с топла вода и от детството си пазех спомени за студ, самота и вечна празнота в стомах. Там ядох, спях и писах две години. Единственото ми развлечение бяха няколко отдавна прочетени и препрочетени книги, куп стари вестници, христоматии на английски, чрез които добих известни познания по този прекрасен език, и една кутия, където пазех под ключ кореспонденцията си с Роса. Бях придобил навика да й пиша на машина, като си оставях копия от всяко писмо и ги подреждах по дати до малкото писма, които получих от нея. Каквото готвеха за миньорите, това ядях и аз. Бях забранил в землището на рудника да се употребяват спиртни напитки. Алкохол не държах и в къщата си, защото винаги съм смятал, че мъжът се пропива в крайна сметка от самота и скука. Може би ме направи въздържател споменът за баща ми с разкопчана яка, разпусната и изцапана вратовръзка, помътнели очи, с тежък дъх и с чаша в ръка. Не нося пиене, удря ме в главата и лесно ме сваля. Открих това на шестнайсет години и никога не съм го забравял. Веднъж внучката ми ме попита как съм могъл да живея толкова дълго сам и тъй далеч от цивилизацията. Не знам. Но всъщност трябва да е било по-лесно за мене, отколкото за други — не съм общителен, нямам много приятели, не обичам гуляи и шумни веселби с разправии и

ножове. Точно обратното — по-добре се чувствавам сам. Много ми е трудно да се сближавам с хората. По онова време още не бях живял с жена, тъй че нямаше как да ми липсва нещо, което не познавах. Не бях влюбчив, никога не съм бил, по природа съм верен, макар че ми стига сянката на една ръка, извивката на една талия, чупката на едно женско коляно, за да ми се качат в главата разни помисли дори днес, когато вече съм толкова стар, че като се гледам в огледалото, не мога да се позная. Приличам на криво дърво. Не че се опитвам да оправдая младежките си грехове с това, че, видите ли, не съм могъл да обуздая порива на желанията си, няма такова нещо. На оная възраст бях свикнал на незадължаващи връзки с леконравни жени, защото с други не можех да се надявам на нищо. Моето поколение правеше разлика между почтените жени и другите, но освен това разделяхме почтените на собствени и чужди. Докато не се запознах с Роса, не бях се замислял за любовта; да си романтичен ми се струваше опасно и безполезно и ако някога харесвах момиче, не смеех да се доближа до него от страх да не ми откаже и да не стана за смях. Открай време съм си бил много горд и малцина са страдали от гордостта си толкова, колкото аз.

Оттогава има много повече от половин век, но още ми се е запечатал в паметта мигът, когато Роса Красивата влезе в живота ми. Влезе като разсеян ангел, само се мярна край мене и ми взе душата. Беше с Бавачката и с друго едно момиче, навярно някоя по-малка сестра. Май носеше лилава рокля, но не съм сигурен, защото не се вглеждам в дрехите на жените и защото беше толкова красива, че дори да носеше хермелинова наметка, пак щях да се вгледам единствено в лицето ѝ. Обикновено не се заплесвам по жени, но трябваше да съм повреден, за да не съзря това привидение, което, откъдето минеше, предизвикваше смут и задръствания в уличното движение, с невероятната зелена коса, която ѝ обрамчваше лицето като шапка причудлив модел, с осанката си на фея и с това, че сякаш не пристъпваше, а летеше. Мина пред мене, без да ме забележи, и влезе плавно в сладкарницата на Оръжейния площад. Аз останах зашеметен на улицата, докато тя купуваше анасонови бонбони. Избираше ги един по един с ронещ се като звън на камбанки смях, някои лапваше, други даваше на сестра си. Не бях единственият хипнотизиран — за няколко минути наоколо ми се събра цяла тълпа мъже, които надничаха през

витрината. Чак тогава се сепнах. И през ум не ми минаваше, че далеч не съм идеалният кандидат за тази неземна девойка, тъй като нито бях богат, нито мязах — къде ти — на левент, пък и нямах осигурено бъдеще. На всичко отгоре не я познавах! Но бях заслепен и тутакси реших, че тя е единствената жена, достойна да ми стане съпруга, и че ако не мога да я имам, по-добре ще е да си остана вечен ерген. Проследих я по целия път обратно до тях. Качих се в същия трамвай и седнах зад нея. Не можех да откъсна очи от съвършения ѝ тил, от закръглената ѝ шия, от меките ѝ рамене, галени от зелените къдрици, изплъзнали се от прическата. Изобщо не усещах, че трамваят върви — всичко ми беше като насън. Изведнъж тя се плъзна между двете редици седалки и като мина покрай мене, смайващите ѝ златисти зеници спряха за миг в моите. Все едно, че за малко умрях. Не можех да дишам и пулсът ми спря. Когато дойдох на себе си, скочих на тротоара с риск да си счупя врата и се затичах към улицата, по която тя бе поела. Успях да различа едно лилаво петно, което тъкмо изчезваше зад голяма входна врата. Така разбрах къде живее. От този ден нататък стоях на пост пред къщата ѝ, правех тегели по улицата като изпъдено куче, дебнех, подкупвах градинаря, заприказвах слугините, докато най-сетне успях да поговоря с Бавачката и тя, светицата, ме съжали и прие да предава любовните писъмца, цветята и безбройните кутии анасонови бонбони, с които се опитах да спечеля сърцето ѝ. Изпращах ѝ акростихове. Не умея да съчинявам поезия, но познавах един книжар испанец, истински гений да ти докара римувана реч. На него поръчвах стихотворения, песни, всякакви творби, стига само суровината им да е мастило и хартия. Сестра ми Ферула ми помогна да се доближа до семейство Дел Вале — откри далечни роднински връзки между двете фамилии и на излизане от църква все гледаше да се поздравяваме. И тъй най-накрая успях да отида на посещение у Роса. В деня, когато пристъпих прага на нейния дом и можех да я заговоря безпрепятствено, не ми дойде наум какво да ѝ кажа. Стоях онемял, с шапка в ръка и със зяпнала уста, докато най-сетне родителите ѝ, добре запознати с подобни симптоми, ме спасиха. Не зная какво е могла да види Роса у мен и защо с течение на времето ме прие за съпруг. Станах неин официален годеник, без да ми се наложи да извърша някакъв свръхестествен подвиг — просто въпреки нечовешката си красота и безбройните си добродетели Роса нямаше кандидати. Майка ѝ ми

обясни — каза, че никой мъж не се чувствал дотолкова силен, че да може цял живот да брани Роса от щенията на останалите. Около нея се бяха въртели мнозина, бяха си загубвали ума по нея, ала преди аз да се появя на хоризонта, нито един не се бе претрашил. Красотата ѝ плашеше и затова ѝ се възхищаваха отдалеч, но не пристъпваха към нея. Всъщност аз никога не се бях замислял за това. За мене мъчнотията беше, че нямах пукната пара. Ала се чувствах способен да забогатеем — силата на любовта ме окриляше и за това. Озърнах се наоколо да открия път за бързо замогване в рамките на почтеността, в която ме бяха възпитали, и разбрах, че за да се наложи, ми трябва покровители, специално образование или капитал. Не стигаше само моето вдъхващо почит презиме. Предполагам, че ако имах пари, за да започна, щях да заложа на карти или на конни състезания, но тъй като нямах, трябваше да помисля за работа, която би могла да ми донесе състояние, пък била тя и рискована. Мечтата на авантюристите бяха златните и сребърните мини — те или ги докарваха до просешка тояга, или ги уморяваха от туберкулоза, или ги превръщаха в заможни и всесилни мъже. Беше въпрос на шанс. Получих концесия за една мина на север — престижът на майчиното ми презиме помогна, за да ми отпуснат кредит от банката. Поставих си твърдо за цел да извлека скъпоценния метал до последния грам, ако ще да ми се наложи да изстискам хълма със собствените си ръце и да смея скалите с ритници. За Роса бях готов на това и на много повече.

В края на есента, когато семейството се успокои относно намеренията на отец Рестрепо, охладил призиването си на инквизитор, след като лично епископът го предупреди да остави на мира малката Клара дел Вале, и когато всички се примирила с мисълта, че вуйчо Маркос наистина е мъртъв, политическите планове на Северо започнаха да се осъществяват. Беше работил години, за да постигне целта си, и най-сетне успехът дойде. Поканиха го да се яви на парламентарните избори като кандидат на Либералната партия. Трябваше да представя една южна провинция, където никога не му бе стъпвал кракът и трудно можеше да посочи местоположението ѝ на картата. Партията изпитваше голяма нужда от хора, а Северо ламтеше за депутатско място в Конгреса, така че без особени мъчнотии предумаха скромните избиратели от този южен край и те определиха Северо за свой кандидат. Поканата към него бе подкрепена с розово,

огромно като паметник печено прасе, което бе изпратено от избирателите в дома на семейство Дел Вале. То дойде на голяма дървена тепсия, ухаещо и лъскаво, изтегнало се в ложе от домати, със стрък магданоз в зурлата и с морков в задника. Имаше белег от шев на тумбака и беше напълнено с яребици, напълнени на свой ред със сливи. Дойде, придружено от шише, съдържащо половин галон от най-хубавата ракия в страната. Мисълта да стане депутат или още по-добре сенатор беше дълго лелеяната мечта на Северо. Докато постигне тази цел, той плете кошницата си с къртовска работа, чрез връзки, приятелства, сборища, с дискретни, но умело разработени публични изяви, с пари и с услуги, които правеше на подходящи хора в сгоден момент. Макар и далечна и неизвестна, тази южна провинция беше точно онова, което бе чакал.

Прасето пристигна един вторник. В петък, когато от него останаха само кожата и кокалите, които Барабас гризеше на двора, Клара оповести, че в къщата ще има нов мъртвец.

— Но ще бъде мъртвец по грешка — рече тя.

В събота спа зле и се събуди с писък. Бавачката ѝ даде липов чай и никой не ѝ обърна внимание, защото всички бяха заети с приготовленията за пътуването на бащата на юг и защото красивата Роса осъмна с температура. Нивеа нареди да оставят Роса на легло, а доктор Куевас каза, че няма нищо опасно, да ѝ дадат хладка, силно подсладена лимонада с няколко капки ликьор — ще се изпоти и треската ще ѝ мине. Северо отиде да види дъщеря си и я завари зачервена и с горящи очи, заровена в дантелите на чаршафите си с цвят на прясно масло. Занесе ѝ подарък — бележник от тия, в които кавалерите се записват за ред за танци, и упълномощи Бавачката да отвори шишето ракия и да ѝ отлее в лимонадата. Роса изпи лимонадата, загърна се с големия си вълнен шал и веднага заспа до Клара, с която дележа една стая.

Сутринта в злощастната неделя Бавачката стана рано, както винаги. Преди да тръгне за църква, влезе в кухнята да приготви закуската на семейството. Печката с дърва и въглища беше накладена от предния ден и тя я запали от жаравата на още топлите въглини. Докато подгръвяше водата и вареше млякото, взе да нарежда чиниите, за да ги занесе в трапезарията. Свари кашата от овесени ядки, прецеди

кафето, препече хляба. Нареди два подноса — един за Нивеа, която винаги закусваше в леглото, и друг за Роса, на която също се полагаше, защото беше болна. Покри подноса на Роса с везана от монахини ленена салфетка, за да не изстине кафето и да не кацат мухи, и надникна на двора да се увери, че Барабас не се навърта наблизо. Беше се научил да ѝ се хвърля, когато тя минаваше със закуската. Видя го, че се е заиграл с една кокошка, и използва заплесването му, за да потегли на дългото си пътешествие през дворове и коридори от кухнята в дъното на къщата до стаята на момичетата — на другия ѝ край. Пред вратата на Роса се подвоуми, някакво предчувствие я биеше в главата. Както обикновено, влезе в стаята, без да почука, и веднага усети, че мирише на рози, макар че не им беше времето. Тогава Бавачката разбра, че се е случило непоправимо нещастие. Остави внимателно подноса на нощната масичка и с бавни крачки отиде до прозореца. Дръпна тежките завеси и бледото утринно слънце влезе в стаята. Обърна се угрижено и не се учуди, като видя на леглото Роса мъртва, по-красива от всякога, с окончателно зелена коса. Кожата ѝ имаше цвят на нова слонова кост, очите ѝ, жълти като мед, бяха отворени. До краката на леглото стоеше малката Клара, втрещена в сестра си. Бавачката коленичи до леглото, взе ръката на Роса и започна да се моли. Продължи да се моли, докато из цялата къща се разнесе страхотен вопъл на загиващ кораб. Това бе първият и единствен път, когато Барабас си пусна гласа. Ви за мъртвата целия ден и скъса нервите на обитателите на къщата и на съседите, които се притекоха веднага щом чуха тоя стон на корабокрушение.

За доктор Куевас бе достатъчно да хвърли само един поглед на тялото на Роса, за да разбере, че причината за смъртта съвсем не е обикновена треска, а нещо далеч по-сериозно. Почна да души навсякъде, прегледа кухнята, прокара пръсти по тенджерите, отвори чувалите брашно, торбите захар, кутиите сушени плодове, обърна всичко наопаки и остави след себе си такава бъркотия, сякаш бе минал ураган. Рови в чекмеджетата на Роса, разпита прислужниците един по един, заяде се с Бавачката, докато я изкара от кожата; разследванията най-накрая го отведоха до шишето ракия и той го реквизира, без много да се церемони. С никого не сподели съмненията си, но занесе шишето в своята лаборатория. След три часа се върна с ужасен израз, превърнал червендалестото му лице на фавн в бледа маска, която

остана запечатана на него през цялото време, докато трая този страшен случай. Пристъпи към Северо, хвана го за лакътя и го отведе настрана.

— В тази ракия имаше толкова отрова, че можеше да прати на онзи свят и бик — каза му той в упор. — Но за да бъда сигурен, че именно това е убило момичето, трябва да направя аутопсия.

— Искате да кажете, че ще я отворите? — простена Северо.

— Не цялата. Главата ѝ няма да пипам, само храносмилателната система — обясни доктор Куевас.

На Северо му прилоша.

Нивеа вече беше изтощена от плач, но като научи, че се канят да откарат дъщеря ѝ в моргата, изведнъж се съвзе. Успокои се чак когато ѝ се заклеха, че ще отведат Роса направо от къщи в католическото гробище. Тогава склони да изпие сънотворното, което ѝ даде лекарят, и спа двамадесет часа.

Надвечер Северо нареди да започнат приготовленията. Изпрати децата да си легнат и пусна прислугата да се прибере по-рано. На Клара, потресена от станалото, разреши тази нощ да спи в стаята на друга нейна сестра. Когато всички лампи изгаснаха и къщата се умири, дойде помощникът на доктор Куевас — мършав, късоглед и заекващ младеж. Помогнаха на Северо да пренесе тялото на Роса в кухнята и го положиха внимателно върху мраморната маса, на която Бавачката месеше хляба и режеше на ситно зеленчука. Въпреки силния си характер Северо не издържа, когато свалиха нощницата на дъщеря му и се появи ослепителната ѝ голота на сирена. Излезе залитайки, пиан от мъка, строполи се в салона и се разплака като дете. Доктор Куевас беше акуширал при раждането на Роса и я познаваше както дланта си, но и той се стресна, като я видя без дрехи. На младия помощник от смайване му секна дъхът и в следващите години се запъхтяваше всеки път, когато в паметта му изплуваше невероятната гледка — Роса, заспала гола на голямата кухненска маса, с дългата си коса, разпусната като растителен водопад до пода.

Докато те бяха погълнати от страховитата си работа, Бавачката, отегчена от плач и молитви и обзета от предчувствие, че във владенията ѝ в третия двор става нещо странно, стана, метна си отгоре един шал и излезе да пообиколи къщата. Видя, че в кухнята свети, но вратата и малките прозорчета са затворени. Продължи по смълчаните ледени коридори, прекоси трите крила на къщата и стигна до

всекидневната. През откrehнатата врата съзря господаря си — Северо крачеше с отчаян вид насам-нататък из помещението. Камината беше угаснала. Бавачката влезе.

— Къде е госпожица Роса? — попита тя.

— Доктор Куевас е при нея, Бавачке. Остани тук и изпий една чаша с мене — помоли Северо.

Бавачката остана права, скръстените ѝ на гърдите ръце придържаха шала. Северо ѝ посочи дивана и тя пристъпи плахо. Седна до него. За първи път, откакто живееше в къщата му, беше толкова близо до господаря. Северо наля по чаша херес за двамата и изпи своята на един дъх. Обхвана главата си с две ръце, заскуба си косите и зареди през зъби някакъв проточен, неразбираем и тъжен брътвеж. Бавачката седеше като истукан на ръба на стола, но като го видя да плаче, се отпусна. Протегна грапавата си ръка и му приглади косата със същия привичен ласкав жест, с който двайсет години бе утешавала децата му. Той вдигна очи, съзря лицето без възраст, индианските скули, черния кок, широкия скут, на който бе гледал да спят и да хълцат всичките му потомци, и почувствува, че може да намери разтуха от тази топла и щедра като земята жена. Опря чело о полата ѝ, вдъхна лекия мирис на колосаната ѝ престилка, захлипа като дете и заизлива всичките сълзи, които бе съдържал в живота си. Бавачката го почеса по гърба, потупа го утешително, поговори му на глезения бебешки език, с който приспиваше децата, изпя му едва чуто своите селски балади и най-сетне успя да го успокои. Двамата дълго седяха един до друг, пиха херес, плакаха на промеждутъци и си припомниха щастливите времена, когато Роса тичаше из градината и слисваше пеперудите с морскодънната си красота.

В кухнята доктор Куевас и помощникът му заредиха зловещите си пособия и зловонните си шишета, препасаха мушамени престилки, запретнаха си ръкавите и заровиха във вътрешностите на красивата Роса, докато установиха категорично, че момичето е погълнало огромна доза отрова за мишки.

— За Северо са я кроили тая — поклати глава докторът, докато си миеше ръцете на мивката за съдовете.

Развълнуван до немай-къде от красотата на мъртвата, помощникът не искаше да я оставят защита като чувал и предложи да я понаредят и понагласят. Тогава двамата отново се заловиха за работа

— намазаха тялото с мехлеми, за да се запази по-дълго, напълниха го с балсамиращи пластири. Работиха до четири през нощта, когато доктор Куевас, грохнал от умора и от мъка, не издържа повече и излезе. В кухнята Роса остана в ръцете на помощника. Той я изми с гъба, за да заличи петната от кръв, облече я с везаната ѝ риза, за да закрие шева от гърлото до слабините, и сложи в ред косата ѝ. После почисти следите от работата си.

Във всекидневната доктор Куевас завари Северо и Бавачката пияни от плач и от херес.

— Готова е — каза той. — Ще я понагласим, преди да я види майка ѝ.

Обясни на Северо, че подозренията му като лекар са се оправдали и че в стомаха на дъщеря му е намерил същото смъртоносно вещество, което е имало в подарената ракия. Тогава Северо си спомни предсказанието на Клара и това окончателно го съсипа — не можеше да се примири с мисълта, че дъщеря му е умряла вместо него. Разкисна се и захленчи, че виновният е той, защото бил амбициозен и хвалипръцко, че никой не го е бил по главата да си пъха носа в политиката, че по-рано, като прост адвокат и глава на семейство, живеел къде-къде по-спокойно, че се отказва завинаги от проклетата кандидатура и от Либералната партия, че не ѝ ще нито жилото, нито меда, че се надява никой от потомците му да не се меси в политиката, че това е работа на убийци и разбойници. Доктор Куевас се смили над него и го донапи. Хересът надделя над мъката и над чувството за вина. Бавачката и докторът го занесоха на ръце в спалнята, съблякоха го и го сложиха на леглото му. После отидоха в кухнята, където помощникът още се суетеше около Роса.

Нивеа и Северо дел Вале се събудиха късно на другата сутрин. Роднините бяха наредили къщата за траурните обреди, завесите бяха спуснати и окичени с черен креп, покрай стените се редяха венците, пропили въздуха със сладникавото си ухание. Бяха положили тялото за поклонение в трапезарията. На голямата маса, покрита с черно сукно със златисти ресни, лежеше Росиният бял ковчег със сребърни нитове. Дванайсет големи жълти свещи в бронзови канделабри осветяваха девойката с разсеяно сияние. Бяха я облекли с булчинската ѝ рокля и ѝ бяха сложили венчето от восъчни портокалови цветове, което тя пазеше за сватбения си ден.

На обед започна шествието на роднини, приятели и познати, дошли да изкажат съболезнования на семейство Дел Вале. Дойдоха дори най-върлите политически врагове на Северо и той ги изгледа втренчено един по един, като се мъчеше да открие тайната на убиеца във всеки поглед, в който се взираше. Ала във всички, дори в очите на председателя на Консервативната партия, той видя същата скръб и същата невинност.

По време на бдението господата се разхождаха из салоните и коридорите на къщата и си приказваха полугласно за работа и за сделки. Запазваха почтително мълчание, когато се приближаваше някой от семейството. Щом влезе в трапезарията и пристъпеха до ковчега, за да погледнат за последен път Роса, всички потръпваха, защото през тези часове красотата ѝ само бе пораснала. Госпожите минаваха във всекидневната, където наредиха в кръг столовете от къщата. Там бяха създадени удобства, за да може човек да си поплаче на воля и да използва чуждата смърт като добър повод, за да се разтуши за собствените си скърби. Плачеха обилно, но достойно и тихо. Някои редяха под носа си молитви. Прислугата сновеше из салоните и коридорите и предлагаше чай, коняк, чисти носни кърпички за жените, домашни сладки и марли, напоени с амоняк, за госпожите, на които прилошеше от застоялия въздух, от миризмата на свещите и от мъката. Всички сестри на Роса без Клара, която беше още много малка, носеха строг траур и седяха около майка си като наредени в кръг гарвани. Изплакала си очите, Нивеа стоеше вдървена на стола си. Не въздишаше, не отронваше и дума, а амонякът не я облекчаваше, защото ѝ причиняваше алергия. Щом дойдеха, гостите отиваха да ѝ изкажат съболезнованията си. Някои я целуваха по двете бузи, други я прегръщаха крепко за няколко секунди, но тя с нищо не показваше, че познава дори най-близките. Бяха ѝ умирали и други деца — или при раждане, или в ранно детство, но смъртта на никое не бе породила у нея такова чувство за загуба, каквото изпитваше сега.

Всичките братя и сестри се сбогуваха с Роса с целувка по леденото ѝ чело. Само Клара така и не пожела да се доближи до трапезарията. Не настояха да дойде, защото познаваха крайната ѝ чувствителност и склонността ѝ да върви като сомнамбул, когато ѝ се разпалеше въображението. Остана сгушена до Барабас в градината,

отказа да яде и да участва в бдението. Внимание ѝ обърна само Бавачката. Тя понечи да я утешава, но Клара ѝ се озъби.

Въпреки че Северо взе мерки, за да не плъзнат клюки, смъртта на Роса стана обществен скандал. На всички желаещи да го изслушат доктор Куевас даде напълно приемливо обяснение за смъртта на девойката. Според него тя бе настъпила вследствие на скоротечна пневмония. Пусна се обаче мълва, че е била отровена по грешка вместо баща ѝ. По ония времена политическите убийства бяха непознати в страната и отровата, тъй или иначе, бе средство, до което прибегваха само женоря, не се тачеше твърде и не се използваше от колониалната епоха, защото дори при престъпленията от ревност до развръзката се стигаше в открито единоборство. Вдигна се голям протестен шум около покушението и преди Северо да е успял да попречи, новината бе поместена от един опозиционен вестник. Той обвиняваше с недомлъвки олигархията и добавяше, че консерваторите са способни дори и на такова нещо, защото не могли да простят на Северо дел Вале, че въпреки произхода и положението си е преминал в лагера на либералите. Полицията се опита да тръгне по следите на шишето ракия, но единственото, което се изясни, бе, че не е дошло от земите на пълненото с яребици прасе и че избирателите южняци изобщо нямат пръст в тая работа. Тайнственото шише било намерено случайно на черния вход на къщата на Дел Вале в същия ден и в същия час, когато пристигнало печеното прасе. Готвачката предположила, че то си върви заедно с другия подарък. Нито усърдието на полицията, нито разследванията на един частен детектив, нает от Северо, разкриха убийците и зовът за възмездие сподиряше като сянка следващите поколения и не им даваше мира. Това бе първото от поредицата събития, свързани с насилие, които оставиха своя отпечатък върху понататъшната съдба на семейството.

Спомням си отлично, като да беше вчера. Този ден започна много щастливо за мене — появи се нова жилка, тлъстата и чудесна жилка, която бях гонил през цялото това време на жертви, разлъка и очакване и която можеше да ми донесе така желаното богатство. Бях уверен, че за шест месеца ще събере достатъчно пари, за да се ожения, и че след година ще мога да се смятам за заможен човек. Имах рядък шанс, защото в разработването на мини преуспяваха малцина, повечето се

разоряваха, както казвах — пишех де — на Роса този следобед. Бях толкова радостно възбуден, толкова нетърпелив, че пръстите ми се заплитаха о клавишите на старата машина и думите излизаха залепени една за друга. Както се бях унесъл в писмото, на вратата се похлопа и аз чух тези удари, от които завинаги ми пресекна вдъхновението. Един мулатар, подкарал няколко животни, носеше от селото телеграма, подадена от сестра ми. С нея Ферула ме известяваше за смъртта на Роса.

Едва когато прочетох за трети път листа хартия, осъзнах, че ме обзема безкрайно отчаяние. Единственото, което никога не ми беше минавало през ум, е, че Роса е смъртна. Бях се косил при мисълта, че като й дойде до гуша да ме чака, тя може да реши да се омъжи за друг или че никога няма да се появи проклетата жила, от която щях да забогатя, или че мината някой ден ще се срути отгоре ми и ще ме премаже като хлебарка. Бях си представял всички тези възможности и някои други, но никога, въпреки пословичния си песимизъм, поради който винаги очаквам най-лошото, не бях допускал, че Роса ще умре. Почувствах, че без Роса животът става безсмислен за мене. Паднах духом, сякаш се спуска балон, изпари ми се целият ентусиазъм. Тъй си и останах седнал на стола и загледан през прозореца в пустинята. Кой знае колко съм стоял така, докато лека-полека душата ми се върна в тялото. Първата ми реакция бе яростна. Скочих, заблъсках по слабите дъсчени стени на къщата, докато ми потече кръв от кокалчетата на пръстите, скъсах на хиляди парчета писмата и рисунките на Роса и копията от запазените мои писма, набързо натъпках в куфарите дрехи, документи и брезентовата торбичка със златото и после излязох да намеря надзирателя, за да му предам парите за надниците на работниците и ключовете от склада. Мулатарят предложи да ме заведе до влака. Изкарахме почти цялата нощ в път, качени върху гърбовете на животните и завити само с по една черга, която не ни пазеше особено от самума^[5]. Напредвахме едва-едва през безкрайната пустош, където нямаше никакви ориентири, и единствената гаранция, че ще пристигнем, беше инстинктът на моя водач.

В ясната и звездна нощ усещах как студът пронизва костите ми, вцепенява ми ръцете, навира ми се в душата. Мислите ми бяха при Роса, копнеех с безразсъден плам да не е умряла, отчаяно молах небето всичко да се окаже грешка или тя, съживена от силата на моята любов,

да възкръсне и да стане от смъртното си ложе както Лазар. Плачех вътрешно, потънал в мъката си и в нощния мраз, бълвах ругатни срещу мулето, което едва креташе, срещу Ферула, вестителка на нещастия, срещу Роса, задето бе умряла, и срещу бога, задето бе допуснал тя да умре. Най-сетне по едно време хоризонтът започна да просветлява, звездите се скриха и се появиха първите цветове на зората — тя обагри в червено и оранжево северния пейзаж. С утринната светлина повъзвърнах разсъдъка си. Започнах да се примирявам с нещастията си и вече се молах не да възкръсне, а само и само да успея да пристигна навреме, за да я видя, преди да я погребат. Ускорихме крачка и след един час мулетарят се сбогува с мене на малката гара, на която спираше теснолинейката — връзката между цивилизования свят и тази пустиня, където живях две години.

Пътувах повече от трийсет часа, не спирах дори да си залъжа глада, бях забравил дори жаждата си, но успях да пристигна в дома на семейство Дел Вале преди погребението. Казват, че съм влязъл в къщата целият в прах, без шапка, мръсен и брадясал, жаден и гневен и съм се разkreщял къде ми е годеницата. Малката Клара, която тогава беше просто едно кльощаво и грозно момиченце, ме пресрещна, когато нахлух в двора, хвана ме за ръка и мълчаливо ме заведе в трапезарията. Там Роса лежеше сред бели дипли на бял атлаз в белия си ковчег. На третия ден след смъртта тя си оставаше като жива и беше хиляди пъти по-красива от девойката, която помнех, защото в небитието Роса се бе превърнала неусетно в сирена, каквато тайно си е била винаги.

— По дяволите! Изтървах я! — казват, че съм изрекъл, че съм извикал и съм паднал на колене до нея, с което съм скандализирал опечалените роднини, защото никой не можеше да разбере покрусата ми — две години бях ровил земята, за да забогатее, само и само един ден да заведе тази девойка пред олтара, а смъртта ми я бе отнела.

След малко дойде катафалката — огромна, черна и лъскава кола, теглена от шест коня, издокарани с кичури пера, както беше обичаят тогава, и водена от двама кочияши в ливреи. Следобед тя потегли от къщата под ръмвящия дъжд, следвана от кортеж коли, които возеха роднините, приятелите и венците. По традиция жените и децата не присъстваха на погребения, това беше мъжка работа, но Клара успя да се промъкне в последния миг с кортежа, за да изпрати сестра си Роса.

Усещах как облечената ѝ в ръкавица ръчичка се е вкопчила в моята и през целия път я чувствах до себе си — малка безмълвна сянка, която разбутваше някаква непозната нежност в душата ми. В този момент и аз не знаех, че Клара не е произнесла нито дума за два дена и че ще минат още три, преди семейството да се разтревожи от мълчанието ѝ.

Северо дел Вале и по-големите му синове понесоха на ръце белия ковчег със сребърни нитове на Роса и сами го положиха в отворената ниша на семейната гробница. Бяха жалейни, смълчани и не отронваха нито сълза, както и подобаваше според правилата за траур в страна, привикнала да понася мъката с достойнство. След като се затвориха решетките на гробницата и роднините, приятелите и гробарите се оттеглиха, аз останах там, изправен сред цветята, които Барабас не бе успял да изяде и които придружиха Роса до гробището. Трябва да съм приличал на мрачна зимна птица с разветите си от ветреца пешове на сетрето, висок и слаб, какъвто бях тогава, преди да се изпълни проклятието на Ферула и да започна да се смалявам. Небето беше сиво и се канеше да вали, май беше студено, но мисля, че не усещах студа, защото яростта ме ядеше отвътре. Не можех да откъсна поглед от малкия мраморен правоъгълник, на който бяха издълбали с високи готически букви името на Роса Красивата и датите, обрамчили краткия ѝ преход през този свят. Мислех за двете загубени години, през които мечтах за Роса, работих за Роса, писах на Роса, желях Роса, а ето че накрая нямаше да имам утехата дори да бъда погребан до нея. Размислих се за годините, които ми оставаха да живея, и си рекох, че без нея те не ми трябват, защото никога нямаше да срещна в цялата вселена друга жена с нейната зелена коса и с нейната морска красота. Ако ми бяха казали, че ще живея над деветдесет години, щях да се застрелям.

Не чух стъпките на пазача на гробището, който се бе приближил до мене изотзад. Затова се сепнах, когато той ме докосна по рамото.

— Как смееете да ме докосвате? — изръмжах аз.

Той отстъпи уплашено, клетият човечец. Няколко дъждовни капки закапаха тъжно по цветята на мъртвите.

— Извинете, господине, часът е шест и трябва да затварям — май че ми каза той.

Понечи да ми обясни, че правилникът забранява на външни лица да остават на гробището след залез-слънце, но аз не му дадох да

довърши, тикнах му няколко банкноти в ръката и го бутнах да си върви и да ме остави на мира. Видях го как се отдалечава и ме поглежда през рамо. Навярно ме е взел за луд, за някой от ония смахнати некрофили, които понякога се навъртат из гробищата.

Дълга бе тази нощ, може би най-дългата в живота ми. Прекарах я, седнал до гроба на Роса, говорих с нея, придружавах я в първата част от пътуването ѝ в отвъдното, когато е по-трудно да се откъснеш от земята и се нуждаеш от любовта на живите, за да си отидеш поне с утехата, че си посял нещо в сърцата на другите хора. Припомнях си съвършеното ѝ лице и проклинах участието си. Упреквах Роса за годините, които прекарах в копнеж по нея, заврян в една руднична дупка. Не ѝ казах, че през цялото това време не бях виждал други жени освен няколко жалки и похабени проститутки, които обслужваха целия лагер по-скоро с добра воля, отколкото с професионално достойнство. Виж, казах ѝ, че съм живял сред груби мъже, скарани със закона, че съм карал на леблебия и на жабунясала вода, далеч от цивилизацията, и съм мислил за нея ден и нощ, носел съм в душата си образа ѝ като знаме, което ми даваше сили да продължавам да чопля планината, дори да се загубеше жилата, че боледувах от стомах през по-голямата част от годината, че нощем се вкочанявах от студ, а денем обезумявах от горещина — и всичко това с единствената цел да се ожения за нея, но тя взе, че ми умря подло, погуби мечтите ми и ми остави в наследство неизлечимо отчаяние. Казах ѝ, че се е подиграла с мене, натяках ѝ, че никога не сме оставали съвсем сами, че съм я целунал само веднъж. Беше ми се налагало да подклаждам любовта си със спомени и с прищпорващи, но незадоволими желания, с овехтели и пожълтели писма, неспособни да отразят страстните ми чувства и мъката от раздялата, защото не съм силен в писмовните изяви, а още по-малко, ако трябва да пиша за онова, което ми е на сърцето. Казах ѝ, че тия години в мината са безвъзвратно изгубени, че да бях знаел, че престоят ѝ в този свят ще е толкова кратък, щях да открадна пари, колкото трябваше, за да се ожения за нея и да вдигна палат, украсен със съкровищата на морското дъно — корали, перли, седеф, — и щях да я държа отвлечена там, и само аз щях да имам достъп до него. Щях да я любя безспир, почти докогато свят светува, защото бях сигурен, че ако се беше омъжила за мене, нямаше да изпие отровата, предназначена за баща ѝ, и щеше да живее хиляда години. Говорих ѝ за ласките, които

пазех за нея, за подаръците, с които щях да я смайвам, как щеше да ме обикне и да я направя щастлива. Казах ѝ изобщо всички щуротии, които никога не бих ѝ изрекъл, ако можеше да ме чуе, и които никога по-късно не съм казвал на никоя жена.

Тази нощ реших, че никога повече няма да се влюбя, че никога повече няма да се засмея или да тръгна да гоня някоя илюзия. Ала никога повече е много време. Успях да се убедя в това през дългия си живот.

Представях си зримо как вътре в мене яростта нараства като злокачествен тумор, измърсява най-отрадните часове от съществуването ми, лишава ме от способността да почувствам нежност или милосърдие. Ала най-силното чувство, което си спомням, че изпитах тая нощ, чувство, по-властно от безпътицата и гнева, бе горест — горест заради несбъднатото желание, заради непостижимостта на възжелението си ръцете ми да преминат по цялата Роса, да проникна в тайните ѝ на жена, да пусна на воля зеления ручей на косата ѝ и да се потопя в най-дълбоките му води. Отчаяно си представих последния образ, който бях запазил от нея — тя, открояна сред атлазените дипли на девическия си ковчег, главата ѝ, оброчена в портокаловите цветчета на младоженка, с молитвена броеница между пръсти те. Не знаех, че точно така, с портокаловите цветчета и с броеницата, щях отново да я съзря за един бегъл миг много години по-късно.

С първия светлик на зората пазачът се върна. Навярно му бе дожаляло за премръзналия безумец, прекарал нощта сред мъртвешки бледните призраци на гробището. Подаде ми манерката си.

— Топъл чай. Пийнете малко, господине — предложи ми той.

Но аз го отблъснах грубо и се отдалечих с ругатни и с едри ядосани крачки между редиците гробове и кипариси.

Онази нощ, когато доктор Куевас и помощникът му изкормиха трупа на Роса в кухнята, за да открият причината за смъртта ѝ, Клара лежеше в леглото си с отворени очи и трепереше в тъмното. Глождеше я ужасното съмнение, че сестра и е умряла, защото тя бе казала, че ще умре. Мислеше си, че силата на ума ѝ може не само да мести солницата, а и да докарва смърт, земетръси и други големи бедствия. Напразно майка ѝ Нивеа ѝ, беше обяснила, че тя не може да причинява

събитията, а само да ги вижда известно време, преди да се случат. Чувстваше се отчаяна и виновна и си втълпи, че ако постои при Роса, ще ѝ поолекне. Стана и отиде боса, по риза, в спалнята, която беше делила с по-голямата си сестра, ала не я намери в леглото ѝ, където я видя за последен път. Тръгна да я търси из къщата. Навсякъде беше тъмно и тихо. Упоена от доктор Куевас, майка ѝ спеше, а братята ѝ, сестрите ѝ и прислужниците се бяха прибрали рано по стаите. Прекоси салоните, прокрадвайки се долепена до стените, изплашена и премръзнала. Стори ѝ се, че всичко ѝ се заканва — тежките мебели, дебелите драпирани завеси, картините по стените, тапетите от плат с нарисувани на тъмен фон цветя, угасените лампи, полюляващи се на таваните, папратовите храсти върху фаянсовите си поставки. Забеляза, че от всекидневната се процежда слаба светлина през една пролука под вратата, и понечи да влезе, ала я достраша, че вътре ще срещне баща си и той ще я накара да се върне обратно в леглото. Тогава се запъти към кухнята — осланияше се да намери утеха на гърдите на Бавачката. Прекоси главния двор, пристъпвайки между камелиите и портокаловите дръвчета — джуджета, мина през салоните във втората част на къщата и през мрачните открити коридори, в които мъждивите газени фенери стояха запалени цяла нощ, излезе в тъмното, където изплаши прилепите и други нощни твари, и стигна до третия двор, където бяха сервизните помещения и кухните. Там къщата губеше господарския си вид и започваше безредието на кучкарниците, курниците и стаите на прислугата. По-нататък беше конюшната, там още преживяха старите коне, които Нивеа не бе престанала да използва, въпреки че Северо дел Вале бе един от първите сдобили се с автомобил. Вратата и малките прозорчета на кухнята и на килерчето бяха затворени. По нюх Клара предугади, че вътре става нещо не в ред. Опита се да надникне, но носът ѝ не стигаше до перваза на прозореца, та ѝ се наложи да дотътрузи един сандък, опря го до стената, покатери се отгоре му и успя да надзърне през една пролука между дървеното прозорче и рамката на големия прозорец, разкривена от влагата и времето. И едва тогава можа да огледа кухнята.

Доктор Куевас, този добродушен и кротък мъжага с издаден корем и разлата брада, дето ѝ бе помогнал да излезе на бял свят и я беше лекувал от всичките ѝ глупави детски болести и от пристъпите ѝ на астма, сега се беше превърнал в тантурест и мрачен вампир — като

ония от картинките в книгите на вуйчо и Маркос. Беше се навел над голямата кухненска маса на Бавачката. До него стоеше някакъв непознат младеж, блед като месечината, с изпоцапана с кръв риза и обезумели от любов очи. Клара видя ослепително белите бедра на сестра си и се разтрепери. В същия миг доктор Куевас се отдръпна и пред очите ѝ се откри ужасна гледка — Роса лежеше върху мрамора, дълбок разрез я разделяше на две половини, червата ѝ бяха сложени настрана в купата за салата. Главата на Роса бе обърната към прозореца, където дебнеше Клара, дългата ѝ зелена коса висеше като папрат от голямата маса до плочките на пода, целите в червени петна. Очите ѝ бяха затворени, но под въздействието на сенките, разстоянието или въображението на момиченцето му се привидя в тях израз на молба и на унижение.

Стъпила върху сандъка, Клара не можа да откъсне очи чак до края. Продължи да се вира през цепнатината, без да усеща, че замръзва, докато двамата мъже доизпразниха вътрешностите на Роса, инжектираха ѝ някаква течност във вените и я измиха отвътре и отвън с ароматичен оцет и с есенция от лаванда. Остана, докато я напълниха с балсамиращи пластири и я зашиха с крива игла на дюшекчия. Остана, докато доктор Куевас се изми на умивалника за чинии и си изтри сълзите, а през това време другият чистеше кръвта. Остана, докато лекарят, с жест на смъртна печал, си облече черното сако и излезе. Остана, докато непознатият младеж целуна Роса по устните, по шията, по гърдите, между краката, изми я със сьонгер, сложи ѝ везаната риза и дишайки задъхано, ѝ подреди косата. Остана, докато дойдоха Бавачката и доктор Куевас, облякоха я в бялата ѝ рокля и ѝ сложиха венеца от портокалови цветчета, който тя пазеше в копринена хартия за сватбения си ден. Остана, докато помощникът я взе на ръце със същата трогателна нежност, с която би я вдигнал, за да премине за първи път прага на къщата му, ако беше негова годеница. И не успя да се помръдне, докато не запалиха първите лампи. Тогава се примъкна до леглото си, чувствайки вътрешно цялото безмълвие на света. Безмълвието се всели напълно в нея и тя онемя за дълго. Отново си пусна гласа едва след девет години, за да оповести, че ще се омъжи.

---

[1] Превод на Александър Муратов, Пабло Неруда. Избрани стихотворения, изд. „Народна младеж“, 1985 г., стр. 176. ↑

[2] Областта Галисия с подчертано католическо присъствие в Северозападна Испания е дала многобройни конкистадори и заселници на Новия свят. — Б. пр. ↑

[3] Тропическо растение. — Б. пр. ↑

[4] Лопе де Агире (1618–1661) — испански конкистадор, прочул се с жестокостта си при покоряването на Перу. — Б. пр. ↑

[5] Самум — сух горещ пустинен вятър — Б. пр. ↑

II

„ТРИТЕ МАРИИ“

В трапезарията на къщата си, сред овехтели и разнебитени мебели, представлявали в далечното минало добри образци на викторианския стил, Естебан Труеба вечеряше със сестра си Ферула — неизменната чорба, повтаряща се всеки ден, и неизменната безвкусна риба, повтаряща се всеки петък. Сервираше им прислужницата, която им бе шетала цял живот по тогавашната традиция да се робува със заплата. Прегърбена и полусляпа, но все още държлива, старата жена щъкаше между кухнята и трапезарията и донасяше и отнасяше с тържествен вид купите и блюдата. Доня Естер Труеба не правеше компания на сина си и дъщеря си на масата. Сутрините прекарваше неподвижна в инвалидната си количка, гледаше през прозореца уличната суетня и виждаше как годините разнебитват представителния в младостта ѝ квартал. Следобед я преместваха в леглото ѝ, настаняваха я в полуседнало положение — не можеше да застане в друго поради артритата — и я оставяха сама в компанията на богоугодните ѝ книжки за жития и бития на светци. Там оставаше до другия ден, когато пак се повтаряше все същата еднообразна програма. От къщи излизаше само за неделната служба в църквата „Свети Себастиан“, на две пресечки от дома ѝ, докдето я завеждаха в инвалидната ѝ количка Ферула и прислужницата.

Естебан доизчовърка белезникавото месо на рибата между плетеницата кости и остави приборите в чинията. Седеше стегнат — така и вървеше, като глътнал бастун, с леко отметната назад и малко на една страна глава, и гледаше изкосо с някаква смесица от високомерие, мнителност и късогледство в погледа. Тази негова привычка щеше да отблъсква, ако очите му не бяха изненадващо нежни и светли. Вдървената му стойка подхождаше по-скоро на пълен и нисък мъж, който иска да изглежда по-висок, но той беше метър и осемдесет на ръст и много слаб. Цялото му тяло беше в изрязани прави линии — от острия орлов нос и щръкналите вежди до високото чело, увенчано с

лъвска грива, която той решеше назад. Имаше дълги кости и ръце с разширяващи се накрая пръсти. Вървеше с едри крачки и изглеждаше много силен, но отривистите му движения все пак не бяха лишени от известно изящество. Лицето му беше много съразмерно и приятно въпреки суровата му и навъсена физиономия, изразяваща най-често лошо настроение. Преобладаващата му черта беше злонравието, склонността да избухва и да го хващат дяволите. Такъв си беше още от дете, когато се хвърляше на пода със запенена уста, не можеше да диша от ярост и тупаше с крака като въртоглав. Трябваше да го потапят в ледена вода, за да се освести. По-късно се научи да се владее, но цял живот си остана зареден с гняв, готов да избухне при най-дребен повод в страшни пристъпи.

— Няма да се върна в мината — каза той. Това бяха първите думи, които произнесе пред сестра си на масата. Решението си бе взел предната нощ — проумя, че няма смисъл да продължава да живее като отшелник, за да гони бързо забогатяване. От срока на концесията му за мината му оставаха още две години — достатъчно време, за да изстиска всичко от чудесната жилка, която бе напипал. Но дори надзирателят да го поокрадеше или да не съумееше да я разработи така, както би я подхванал той, не виждаше за какъв дявол му е притрябвало да отиде да се погребее в пустинята. Не си струваше да става богат с цената на толкова жертви. Животът беше пред него — ако успее да се замогне, добре, ако не — ще брои гаргите и ще чака смъртта, без Роса.

— Все нещо трябва да работиш, Естебан — отвърна му Ферула. — Знаеш, че ние двете харчим съвсем малко, да не кажа нищо, но лекарствата на мама са скъпи. Естебан погледна сестра си. Тя беше все още хубава жена с пищни форми и овално лице на римска мадона, но в бледата ѝ кожа с прасковени отблясъци и в помръкналите ѝ очи вече се долавяше грозотата на примирението. Ферула бе приела ролята на болногледачка на майка си. Спеше до стаята на доня Естер и всеки миг бе готова да притича — да ѝ даде илачите, да ѝ подложи цукалото, да ѝ оправи възглавниците. Измъчена ѝ беше душата. Намираще наслада в унижението и в най-отблъскващото слугуване. Смяташе, че като понася неправди и несрета, ще отиде в рая. Отвратителен път си бе избрала за нататък. Затова ѝ правеше удоволствие да чисти гнойните пъпки по болните крака на майка си, да я мие, да си намира работа

сред миризмите и мръсотиите ѝ, да разглежда гърнето ѝ. И колкото ненавиждаше себе си за тия извратени и неизповедими удоволствия, толкова мразеше и майка си, задето ѝ служеше за оръдие. Грижеше се за нея, без да се оплаква, но се домогваше изтънко тя да ѝ се отплаща за своята недъгавост и за нейните грижи не с друго, а с чувство за вина. Ферула не ѝ натякуваше открито, но държеше между двете да витае саможертвата на дъщерята, отрекла се от собствен живот, за да слугува на майка си и по тази причина останала стара мома. Под предлог на майчината си болест Ферула бе отхвърлила двама кандидати. Никому не говореше за това, но всички го знаеха. Имаше същите груби и резки движения и същия зъл характер, както и брат ѝ, но животът и полът ѝ я принуждаваха да се владее и да хапе юздата. Изглеждаше толкова съвършена, че ѝ излезе слава на светица. Даваха я за пример заради всеотдайността, с която се грижеше за доня Естер, и заради това, че бе отгледала единствения си брат, когато майката легна тежко болна, а бащата умря и ги остави в немотия. Когато Естебан беше дете, Ферула го обожаваше. Спеше в леглото му, къпеше го, водеше го на разходка, бяхтеше се от сутрин до вечер да шие чужди дрехи, за да му плаща училището, и плака от яд и безсилие в деня, когато Естебан трябваше да започне работа в един нотариат, защото припечелваното от нея не стигаше, за да свързват двата края. Беше се грижила за него, беше му прислужвала така, както сега на майка си, и омота и него в невидимата мрежа на чувството за вина и за неплатени дългове на благодарност. Момчето започна да се отчуждава от нея още щом обу дълги панталони. Естебан запомни завинаги мига, когато разбра каква злокобна сянка е сестра му. Бе получил първата си заплата. Реши да отдели петдесет сентавос, за да осъществи една своя мечта, лелеяна от дете — да изпие едно виенско кафе. През прозорците на Френския хотел бе виждал как келнерите сноват с подноси на главите си и разнасят съкровища — високи кристални чаши, увенчани с кули от разбита сметана и украсени най-отгоре с красива захаросана вишна. В деня на първата си заплата той мина много пъти пред заведението, преди да се пристраши да влезе. Най-сетне прекрачи стеснително прага, с барета в ръка, и пристъпи към луксозната сладкарница, сред полилеи и стилни мебели, с чувството, че всички го гледат, че хиляди очи измерват и преценяват прекалено тесния му костюм и овехтелите му обувки. Седна на крайчеца на стола, ушите му

горяха, гласът му едва се чу, когато направи поръчката си на келнера. Зачака с нетърпение и докато чакаше, наблюдаваше крадешком в огледалата как хората вървят насам-натам и предвкусваше удоволствието, което си бе представял толкова пъти. Най-сетне пристигна неговото виенско кафе, много по-впечатляващо от онова, за което бе бленувал, възхитително, придружено от три медени курабийки. Дълго го гледа захласнато. Най-после се осмели да вземе лъжичката с дълга дръжка и с въздишка на блаженство я потопи в сметаната. Устата му се беше наляла със слюнка. Искеше му се да продължи този миг колкото може повече, да го разтегли до безкрай. Започна да разбърква, като гледаше как тъмната течност в чашата се размесва с пяната на сметаната. Разбърква, разбърква, разбърква... Но не щеш ли, върхът на лъжичката чукна кристала и проби дупка, през която кафето изтече на силна струя и му оля дрехите. Естебан видя с ужас как съдържанието на чашата се разлива по единствения му костюм пред насмешливите погледи на хората по съседните маси. Пребледнял от провала си, той стана и излезе от Френския хотел с петдесет сентавос по-малко, като оставяше диря от виенско кафе по меките килими. Вкъщи се върна изпоцапан, разстроен, освирепял. Като научи за станалото, Ферула му се сопна злъчно: „Така ти се пада, като прахосваш за прищевките си парите за лекарствата на мама. Господ те наказва.“ В този миг Естебан прозря ясно какви механизми използваше сестра му, за да му се качи на главата, как сполучваше да му внушава чувство за вина, и разбра, че трябва да намери избавление. Колкото повече се откъсваше той от нейната опека, толкова по-неприятно се отнасяше Ферула с него. Неговата свобода я болеше като упрек, като несправедливост. Когато той се влюби в Роса и тя го видя отчаян, като същинско дете, когато я молеше за помощ, нуждаеше се от нея, преследваше я из къщата, за да я умолява да се сближи със семейство Дел Вале, да говори с Роса, да подкупи Бавачката, Ферула отново се почувствува от значение за Естебан. Известно време изглеждаха сдобрени. Но помирението не трая дълго и Ферула скоро проумя, че брат ѝ само я е използвал. Когато той тръгна за мината, тя се зарадва. Откакто започна да работи на петнайсет години, Естебан издържаше къщата и обеща да я издържа, докато е жив, ала за Ферула това не беше достатъчно. Ядосваше се, че трябва да остава затворена между тия стени, вонящи на старост и на церове, да се буди от

стоновете на болната, да следи часовника, за да ѝ дава лекарствата отегчена, уморена, унила, докато брат ѝ не познаваше тия задължения. Той можеше да има светли, свободни, изпълнени с успехи бъднини. Можеше да се ожени, да има деца, да познае любовта. Когато изпрати телеграмата с известието за смъртта на Роса, тя изпита особен, почти радостен гъдел.

— Трябва да работиш нещо — повтори Ферула.

— Никога нищо няма да ви липсва, докато съм жив — рече той.

— Лесно е да се каже — отвърна Ферула и извади една рибена кост измежду зъбите си.

— Смятам да отида на село, в „Трите Марии“.

— Ти тая я отпиши, Естебан. Винаги съм ти казвала, че е по-добре да се продаде този имот, но ти си твърдоглав като муле.

— Никога не бива да се продава земята. Единствено тя остава, когато всичко друго свършва.

— Не съм съгласна. Земята е вятърничава работа. Не земя им трябва на мъжете, за да се замогнат, а добър нюх към сделките — занаятквa Ферула. — Ама на, ти винаги си казвал, че някой ден ще отидеш да живееш на село.

— Сега този ден дойде. Мразя тоя град.

— Защо по-добре не кажеш, че мразиш този дом.

— И него също — безцеремонно отвърна той.

— Уф, да се бях родила мъж, та да можех да ида и аз — ядосано рече тя.

— Аз пък не съжалявам, че не съм се родил жена — каза той.

Донахраниха се мълчаливо.

Братът и сестрата се бяха отчуждили много един от друг и ако все още нещо ги свързваше, то бе единствено присъствието на майката и избледнелият спомен за взаимната им обич в детските им години. Израснаха в една разсипана къща, където бяха свидетели на моралната и финансовата разруха на бащата, а по-късно — на продължителното боледуване на майката. Доня Естер започна да страда от артрит още в девическите си години, продължи да се вдървява, докато стигна дотам, че едва-едва се движеше, сякаш още приживе я бяха покрили със саван, и най-сетне, когато вече не можеше да си сгъва коленете, се настани окончателно в инвалидната си количка, във вдовството и отчаянието си. Естебан си спомняше детските и юношеските си

години, тесните си костюми, връвта на свети Франциск, който го задължаваха да носи заради дявол знае какъв обет, даден от майка му или от сестра му, грижливо закърпените ризи и самотата си. Пет години по-голяма от него, Ферула переше и колосваше през ден единствените му две ризи, за да е винаги спретнат и прилично облечен, и му напомняше, че по майчина линия носи най-благородното и знатно родово име във вицекралство Лима^[1]. Труеба се бе оказал просто една злополучна случайност в живота на доня Естер, на която бе предопределено да се омъжи за човек от нейния сой, но се влюби до полуда в тоя щурак, преселник от първо поколение, който за броени години прахоса зестрата, а после и наследството ѝ. Ала синекръвното минало не вършеше работа на Естебан, щом в къщи нямаха с какво да плащат сметките на бакалина и трябваше да ходи на училище пеш — откъде да намери едното сентаво за трамвай. Спомняше си, че преди да го изпратят на училище, подпълваха на гърдите и на гърба му вестници, защото нямаше вълнени долни дрехи и палтото му беше направо жалко. Страшно се притесняваше, че съучениците му могат да чуят как хартията шумоли, като се търка о тялото му. Зиме се топлеха само с един мангал в стаята на майка му, където се събираха и тримата, за да пестят свещите и въглищата. Детството му премина в лишения, в несгоди, в суровост, в безкрайни нощни молитви, в страхове и крамоли. Всичко това му докара само избухливост и извънмерна гордост.

След два дена Естебан замина за село. Ферула го изпрати на гарата. На раздяла го целуна хладно по бузата и изчака той да се качи във влака с двата си кожени куфара с бронзови ключалки — същите, които бе купил на тръгване за мината и които трябваше да му вършат работа цял живот, както му бе обещал продавачът. Тя му заръча да се пази и да гледа да ги навестява от време на време, каза, че ще ѝ липсва, но и двамата знаеха, че им е съдено да не се видят дълги години и че в дъното на душата си чувстваха известно облекчение.

— Обади ми се, ако състоянието на мама се влоши! — извика Естебан през прозореца, когато влакът потегли.

— Бъди спокоен! — отвърна Ферула и замахна с кърпичката си от перона.

Естебан Труеба се отпусна на тапицираната с червено кадифе облегалка и мислено благодари на англичаните, че са се сетили да

направят вагони първа класа, в които човек може да пътува като големец и не му се налага да понася обкръжението на кокошки, кошове, смачкани мукавени кутии, овързани с канап, и хленчения на чужди деца. Поздрави се, че за първи път бе решил да се охарчи за по-скъп билет, и си каза, че разликата между изискания мъж и селяка е именно в дребните неща. Затова, оттогава нататък, дори да не му беше никак широко около врата, никога нямаше да се стиска за дребните удобства които му създаваха самочувствие на богаташ.

— Никога повече няма да съм беден! — зарече се той, мислейки за златоносната жила.

През прозореца на влака пред очите му се заизнизва пейзажът на централната равнина. Обширни поля, опънали се в полите на планинската верига, плодородни лозя, ниви с пшеница, люцерна и чудоцвет. Колко различно от яловите високи плата на Севера, където бе прекарал две години, заврян в една дупка, сред дива, лунна природа, чиято потресаваща красота не му дотягаше да гледа, омаян от багрите на пустинята, от сините, морави, жълти цветове на минералите, подаващи се току до земната повърхност.

— Започвам нов живот — измърмори той.

Затвори очи и заспа.

Слезе от влака на гара Сан Лукас. Затънтеност за окайване. В този час не се мяркаше жива душа по дъсчения перон с порутен от атмосферните промени и от мравките покрив. Оттам можеше да се обгърне с поглед цялата долина през леката мъглица, която се вдигаше от земята, мокра от нощния дъжд. Далечните планини се губеха сред къделите облаци по навъсеното небе, различаваше се отчетливо само заснеженият връх на вулкана, изрязан на фона на околния пейзаж и осветяван от плахото зимно слънце. Огледа се наоколо. В детството си, през единствените щастливи години, които си спомняше, преди баща му да се доразори и да се удави в пиене и в собствения си срам, той бе яздил заедно с него по тия краища. Спомняше си, че някое и друго лято бе играл в „Трите Марии“, ала оттогава бяха минали толкова години, че всичко почти се беше изличило в паметта му и не можеше да познае мястото. Потърси с поглед село Сан Лукас, но различи само някакви далечни скупчени колиби, посивели от утринната влага. Обиколи гарата. Вратата на единствената канцелария беше заключена с катинар.

Имаше някакво написано с молив обявление, но буквите бяха толкова изтрити, че не можа да го разчете. Чу, че зад гърба му влакът потегли и се заотдалечава, оставяйки след себе си къделя бял пушек. Беше сам в тая безмълвна пустош. Взе куфарите си и закрачи по камъните на една пътека през калището, която водеше към селото. Вървя повече от десет минути и се радваше, че не вали, защото и така с тежките си куфари едва успяваше да се придвижва по този път, а прецени, че ако на това отгоре и завали, един дъжд за няколко секунди би го превърнал в непроходимо блато. Като наближи, видя, че няколко комина пушат, и си отдъхна облекчено, защото отначало, като гледаше каква е запуснатост и мъртвило, си помисли, че селището е изоставено.

На влизане в селото спря да се огледа, но не видя жива душа. Единствената улица с прости кирпичени къщи от двете ѝ страни тънеше в безмълвие и му се стори, че върви насън. Пристъпи към най-близката къща. Тя нямаше никакъв прозорец и вратата ѝ зееше отворена. Остави куфарите си на плочника, влезе и повика високо. Вътре беше тъмно, нямаше друга светлина освен дневната, която влизаше през вратата, та му трябваша няколко секунди, за да му свикнат очите с полумрака. Тогава съзря две деца, заиграли на голия пръстен под и вторачили големите си уплашени очи в него, а оттатък на двора — една жена, която идваше към него и си бършеше ръцете в края на престилката. Като го видя, тя инстинктивно понечи да си оправи кичура коса, който падаше на челото ѝ. Каза ѝ „добър ден“ и тя, като отвърщаше на поздрава му, затули с длан устата си, за да скрие беззъбите си венци. Трубеа ѝ обясни, че иска да наеме кола, но тя, изглежда, не го разбра и с безизразен поглед просто скри децата между гънките на престилката си. Той излезе, взе си багажа и продължи нататък.

Прекося почти цялото село, без да срещне жив човек, и когато вече започваше да се отчайва, чу зад гърба си тропот на конски копита. Един дървар караше разбрицана каруца. Трубеа застана на пътя и махна на каруцаря да спре.

— Може ли да ме закарате до „Трите Марин“? Ще ви платя добре! — извика му той.

— За какво ви е притрябвало да ходите там, господине? — попита човекът. — Ничия земя, голи чукари без стопанин.

Все пак склони да го закара и му помогна да си намести багажа между наръчните дърва. Труеба седна до него на капрата. От няколко къщи наизлязоха деца и затичаха след каруцата. Труеба се почувствува по-самотен от всякога.

Караха единадесет километра от село Сан Лукас по един разнебитен и буренясал път, целия в дупки когато се появи дървената табелка с името на чифлика. Тя висеше на счупена верига и вятърът я удряше о стълба. Глухият звук отекна в ушите му като думкане на тъпан за умряло. От пръв поглед разбра, че само херкулесова сила може да се справи с всичката тая съсипия. Буренаците бяха видели сметката на пътеката и накъдето и да се озърнеше, виждаше само зъбери, храсталаци и ридове. Нямаше и помен от разградени пасища, нито следа от лозята, които помнеше, никой не излезе да го посрещне. Каруцата потегли бавно по едно вървище, което стъпките на животните и на хората бяха прокарали през пущинака. След малко съгледа чифликчийската къща. Тя още се държеше на крака, но имаше кошмарен вид. Пръснати по целия под отломки, тел за курници, смет. Половината ѝ керемиди бяха счупени, почти всички стени бяха обрасли с някакво диворастващо увивно растение, което се беше намъкнало през прозорците. Около къщата видя няколко кирпичени колиби — неваросани, без прозорци, със сламени покриви, черни от сажди. На двора две кучета се бяха сдавили на кръв.

Скрибуцането на колелата на каруцата и ругатните на дърваря привлякоха вниманието на обитателите на колибите и те заизлизаха един по един. Гледаха новодошлите учудено и подозрително. От петнайсет години не бяха виждали никого от собствениците и си бяха теглили заключението, че просто нямат господар. Не можеха да познаят в този висок и властен мъж момченцето с кафяви къдрици, което много отдавна играеше в същия този двор. Естебан ги огледа и също не можа да си спомни никого. Съставяха жалка група. Видя няколко жени на неопределена възраст, с напукана и суха кожа, някои — бременни или поне така изглеждаха, до една облечена в избелели дрипи и боси. Преброи поне дузина деца от всички възрасти. Помалките ходеха голи. От вратниците надничаха още лица, но хората не смееха да излязат. Естебан помахна на събралите се, един вид като за поздрав, но никой не му отвърна. Няколко деца хукнаха да се скрият зад жените.

Естебан слезе от каруцата, свали двата си куфара и подаде няколко монети на дърваря.

— Ако искате, ще ви почакам, господарю — каза човекът.

— Не. Оставам тук.

Запъти се към къщата, блъсна вратата и влезе. Вътре беше достатъчно светло, защото утрото влизаше през счупените прозорчета и през дупките на покрива, където керемидите се бяха продънили. Всичко беше в прах и паяжини, лъхаше на пълна запуснатост и очевидно през тия години никой от селяните не се бе претрашил да зареже колибата си и да се засели в голямата празна господарска къща. Не бяха пипнали мебелите — те си бяха все същите от детството му, стояха си на старите места, но доколкото можеше да си ги спомни, сега изглеждаха овехтели, унили и разнебитени. Цялата къща беше покрита като с килим от пласт трева, прах и опадала шума. Миришеше на гроб. Едно изпостеляло куче го залая запенено, но той не му обърна внимание и накрая песът се умори и се просна в един ъгъл да се пощи. Естебан остави куфарите си на една маса и тръгна да огледа къщата, мъчейки се да надвие покрусата, която започваше да го обзема. Като минаваше от стая в стая, видя развалата, с която времето бе белязало всички вещи, видя бедността и мръсотията и проумя, че тази дупка е много по-лоша от рудничната. Кухнята — широко помещение с висок таван и омазани стени, почернели от пушека на дървата и въглищата, беше цялата плесенясала и порутена. На няколко гвоздеа по стените още висяха бакърените и железните тенджери и тигани, които не бяха използвани петнайсет години и през това време никой не ги бе докосвал. В спалнята си стояха леглата и големите дрешници с огледала, купени навремето от баща му, но дюшеците се бяха превърнали в купчина прогнила вълна, пълна с гадини, които бяха снасяли яйцата си в тях поколения наред. Чу лекото топуркане на плъховете в гредоредата на покрива. Не успя да разбере дали подът е дъсчен или от плочки, защото никъде не се показваше на голо, навсякъде го покриваше мръсотия. От сивия пласт прах мебелите губеха очертанията си. В помещението, служило някога за гостна, още си стоеше немското пиано. Единият му крак беше счупен, клавишите — пожълтели, и звучеше като разстроен клавесин. По етажерките се мъдреха няколко книги с нечетливи, проядени от влагата листове, а по пода се въргаляха останки от списания от паметивека, разпилени от

вятъра. Пружините на фотьойлите стърчаха навън, а тежкото кресло, в което майка му сядаше да плете, преди болестта да направи ръцете ѝ като куки, се бе превърнало в свърталище на мишки.

Като приключи обиколката си, Естебан вече беше по-наясно. Съзнаваше, че му предстои къртовска работа — щом къщата беше толкова запусната, не можеше да очаква, че останалата част от имота ще е в по-добро състояние. За миг го обзе изкушение да натовари двата си куфара на каруцата и да се върне обратно по същия път, откъдето беше дошъл, ала тутакси прогони тази мисъл и реши, че ако нещо може да уталожить мъката и яда му от загубата на Роса, то е да не подвива коляно от работа из тая съсипана земя. Свали си палтото, пое дълбоко дъх и излезе на двора, където дърварят още стоеше, а аргатите се бяха скупчили на известно разстояние, с присъщата за селските хора свенливост. Любопитство се четеше и в неговия, и в техните погледи, когато се заизмерваха с очи. Труеба направи няколко крачки към тях и долови, че групата леко заотстъпва. Погледът му пробяга по окъсаните и немити селяни. Помъчи се да се поусмихне дружелюбно на сополивите деца, на гуреливите старци и на жените, които гледаха като пред заколение, но усмивката му излезе като гримаса.

— Къде са мъжете? — попита той.

Единственият младеж пристъпи напред. Навярно беше връстник на Естебан Труеба, но изглеждаше по-стар.

— Разотидоха се.

— Как се казваш?

— Педро Втори Гарсия, господине — отвърна другият.

— Сега аз съм собственикът. Тая, дето е била досега, вече няма да я бъде. Край! Ще работим. Който не ще — прав му път, и то веднага. Който остане, гладен няма да ходи, но ще трябва да заляга. Не искам лентяи и кръшкачи и каквото кажа, ще се изпълнява, чухте ли ме?

Спогледаха се учудено. Не бяха схванали и половината от тази реч, но умееха да разпознават господарския глас само като го слушаха.

— Разбрахме, господарю — каза Педро Втори. — Няма къде да отидем, винаги тук сме живели. Оставаме.

Едно дете клекна и започна да ходи по голяма нужда, някакво краставо куче се примъкна да го подуши. Отвратен, Естебан заповяда

да приберат детето, да измият двора и да убият кучето. Така започна новият живот, който с времето щеше да го накара да забрави Роса.

Никой не може да ми избие от главата убеждението, че бях добър господар. Който и да беше видял „Трите Марии“ по онова време на занемара и да го видеше сега, когато е образцов чифлик, би следвало да се съгласи с мене. Затова на друг да ги разправя внучката ми своите бабини деветини за класовата борба — вари го, печи го, тия окаяни селяни са много по-зле сега, отколкото преди петдесет години. Аз бях като баща за тях. С аграрната реформа ни се разплака майката на всички.

За да изправя на крака „Трите Марии“ от разрухата, вложих целия си капитал, спестен за сватбата с Роса, и всичко, каквото ми изпращаше управителят на мината. Ала не парите, а трудът и организацията измъкнаха от калта тази земя. От уста на уста се разнесе, че в „Трите Марии“ е дошъл новият собственик и че вадим камъните с волове и орем ливадите, за да сеем. Скоро взеха да идват хора, искаха да се главят за общи работници, защото аз плащах добри надници и давах ядене на корем. Купих животни. За мене животните бяха неприкосновени и дори година да изкарахме, без да опитаме месо, не ги колахме. Така добитъкът се умножи. Разпределих хората в бригади и след работа на къра се захващахме да стягаме господарската къща. Не бяха дърводелци и зидари, на всичко трябваше да ги уча аз по някои учебници, които купих. С тях дори канализация прокарахме, поправихме таваните и покрива, варосахме навсякъде, почистихме — и къщата светна отвътре и отвън. Мебелите раздадох на аргатите. Задържах само масата в трапезарията, тя още си беше здрава и читава въпреки дървоядите, които бяха проявили всичко. Оставих и кревата от ковано желязо на родителите ми. Заживях в празната къща само с тия два мебели и с няколко сандъка вместо столове, докато Ферула ми изпрати от столицата новата покъщнина, която ѝ заръчах да купи. Новите мебели бяха масивни, тежки, разлати — да бият на очи, да издържат много поколения и да подхождат за живот на село. Ако не ги беше изпотрошило земетресението и досега щяха да си стоят непокътнати, толкова бяха здрави. Наредих ги край стените — от съображения за удобство, а не за естетичност, и когато къщата придоби

уют, ми стана драго на сърцето и започнах да свиквам с мисълта, че ще прекарам много години, може би цял живот, в „Трите Марии“.

За домакинската работа в господарската къща се грижеха подред жените на селяните. Те ми наглеждаха и бахчата. Скоро ми зарадваха очите първите цветя в градината, която разчертах собственоръчно. С малки изменения тя си е същата и до ден-днешен. По онова време хората работеха, без да роптаят. Мисля, че моето присъствие им възвърна чувството за сигурност и те видяха как лека-полека тая земя се превръща в процъфтяващ кът. Бяха добри и прости хорица, размирници сред тях нямаше. Не ще и дума — тънеха в немотия и невежество. Преди да дойда, чоплеха жалките си крѣпки земя, от които изкарваха колкото да не изпукат от глад, и то ако не ги сполетеше някакво бедствие — я суша, я слана, я мор, я нашествие на мравки или на охлюви. Не дай си боже — тогава съвсем се озорваха. С моето идване всичко се промени. Наново разградихме пасищата, поправихме курника и оборите и се запретнахме да прокараме вади за поливане, та посевите да не зависят от прищевките на времето, започнахме да прилагаме научни разработки. Вярно, животът не беше лек. Къде ти — тегло, тегло, не е за разправяне. Сегиз-тогиз прескачах до селото и се връщах с един ветеринар, който преглеждаше кравите и кокошките, а между другото хвърляше по един поглед и на болните — на болните хора де. Не е вярно, че съм изхождал от принципа, че щом знанията на ветеринаря стигат за кокошките, защо да не влязат в работа и за бедняците, както ми натяква внучката ми, когато иска да ме ядоса. Работата беше там, че из тоя затънтен край не се намираха лекари. При болест селяните прибегваха до една местна знахарка, която познаваше лечебната сила на билките и на внушението, и си й имаха голямо доверие. Далеч по-голямо, отколкото на ветеринаря. Родилките се освобождаваха с помощта на съседките, на молитвите и на една баба, която почти никога не смогваше да дойде навреме, защото трябваше да бие път на магаре, но пък много ѝ идеше отрѣки както дете да ти прѣкне, така и да ти извади застанало напреки теле от утробата на крава. Тежко болните, които не можеше да излекува никоя магия на знахарката и никой илач на ветеринаря, откарвахме с каруца или аз, или Педро Втори Гарсия в болницата на монахините, където понякога имаше дежурен лекар, който им помагаше да отидат по-бързо на онзи свят. Мъртъвците заравяхме в малко гробище до запустялата църквица

в подножието на вулкана. Сега там има гробище като хората. Веднъж или дважд в годината намирах свещеник да идва да благославя бракосъчетанията, животните и машините, да кръщава децата и да прочита по някоя закъсняла молитва за умрелите. Единствените развлечения бяха скопяването на нерезите и бикове, боевете с петли, игрите на дама и невероятните истории на Педро Гарсия Стария, лека му пръст. Беше баща на Педро Втори и разправяше, че дядо му се е сражавал в редиците на патриотите, които изгониха испанците от Америка. Учеше децата, че ако се оставели да ги хапят паяци и ако пиели урина от бременна жена, нямало да ги хваща еди-какво си и еди-що си. Познаваше почти толкова билки, колкото знахарката, но когато трябваше да решава за какво да се дават, се объркваше и допускаше непоправими грешки. Виж, което си е право, право е — имаше ненадмината система за вадене на зъби, която му бе спечелила заслужена слава в целия този край. Съчетаваше наливане с червено вино и баения с молитви и от това пациентът изпадаше в хипнотичен транс. На мене ми извади един зъб безболезнено по този метод и ако беше жив, никога нямаше да стъпя при друг зъболекар.

Много скоро започнах да чувствавам, че на село ми е добре. До най-близките ми съседи имаше да се бие немалко път на кон, но мене и така не ме влечеше към светски живот, намирах удоволствие в самотата, пък и имах да отхвърлям много работа. Започнах да подивявам, да забравям думи, речникът ми обедня, станах страшен заповедник. Тъй като нямаше нужда да се преструвам пред никого, присъщият ми открай време зъл нрав се изостри. Всичко ме дразнеше, ядосвах се, когато гледах как децата се навъртат из кухните да отмъкнат някой комат, когато кокошките вдигаха врява на двора, когато врабците налитаха в царевичака. Стегнах ли ми се душата, усетех ли, че ще се пръсна отвътре, тръгнах на лов. Ставах много преди да се зазори и поемах с пушка на рамо, с раницата и с ловджийското си куче. Обичах ездата в тъмното, утринния хлад, дългото дебнене в сумрака, мириса на барут и на кръв, обичах да усещам как оръжието ме рита с тъп удар в рамото и да виждам как жертвата пада и се загърчва, това ме успокояваше и когато се връщах от лов с два-три нищо и никакви заека в раницата и с няколко яребици, толкова надупчени от сачми, че не ставах за готвене, полумъртъв от умора и целият в кал, на душата ми олекваше и се чувствах щастлив.

Помисля ли си за тия времена, много ми домъчнява. Животът ми премина страшно бързо. Ако можех да започна отново, не бих допуснал някои грешки, но, общо взето, не се разкайвам за нищо. Така е, добър господар бях, две мнения няма.

Първите месеци Естебан Труеба не можеше да подгъне крак от работа — прокарва вади за напояване, копа кладенци, вади камъни, чисти пасища, поправя курниците и оборите, — та не му оставаше време да мисли за нищо. Лягаше си капнал от умора и ставаше призори, закусваше надве-натри в кухнята, яхваше коня и тръгваше да надзирава работата на полето. Прибираше се едва привечер. Тогава седнаше сам в трапезарията на къщата и се нахранваше. Това беше единственото му ядене като хората за целия ден. В първите месеци си беше навил на пръста да се къпе и преоблича всеки ден за вечеря, както бе чувал, че правели английските плантатори и в най-затътените села на Азия и Африка, за да не губят достойнството и господарския си вид. Докарваше се с най-хубавите си дрехи, избръсваше се и всяка вечер пускаше на грамофона все същите арии от любимите си опери. Ала лека-полека се остави селящината да го надвие и призна пред себе си, че не му идва отвътре да се конти. Пък и нямаше кой да оцени старанието му. Престана да се бръсне, подстригваше се едва когато косата му стигнеше до раменете и продължи да се къпе само защото този навик беше дълбоко вкоренен в него, но се занемари в облеклото и в обноските. Постепенно започна да се превръща в дивак. Преди да заспи, четеше по малко или играеше на шах — беше развил уменията да се състезава срещу едно ръководство, при това без да шмекерува, и не се ядосваше, когато губеше партиите. Ала умората от работата не беше достатъчна, за да заглуши природата му на здрав и чувствен мъж. Започна да спи зле, одеялата му се струваха прекалено тежки, чаршафите — прекалено меки. Конят му играеше лоши номера — внезапно се превръщаше в страхотна женска, в корава и дива планина от плът, върху която той яздеше, докато костите го заболяваха от премала. Хладните и уханни пъпеша от бостана му приличаха на огромни женски гърди. Улавяше се, че заравя глава в конското покривало и търси в киселия мирис от потта на животното прилика с далечната и забранена миризма на първите си проститутки. Нощем се въртеше в леглото възбуден,

преследван от кошмари, в които му се присънваха развалени раци и миди, огромни късове от разчекнат добитък, кръв, семе, сълзи. Събуждаше се изнервен до полуда, напрегнат, между краката си сякаш имаше желязо. За да му олекне, тичаше и се цамбуркаше гол в реката, потапяше се в ледената вода, докато му се пресичаше дъхът, ала тогава пък усещаше друго — сякаш невидими ръце галеха краката му. Сломен, той се оставяше да го носи течението, чувстваше как водата го прегръща, поповите лъжички го целуват, крайбрежните тръстики го пошляпват. Не след дълго належащата му нужда от жена стана съвсем очебийна — не помагаха нито среднощните речни бани, нито отварата от канела, нито стипцата, която си слагаше под дюшека, нито дори срамните манипулации, от които момчетата в интернатите полудявали, ослепявали и сами се осъждали на вечно проклятие божие. Когато взе да гледа с похотлив поглед домашните птици, децата, които играеха голи в градината, и дори омесеното тесто за хляба, разбра, че мъжествеността му няма да се уталожил със заместители, към които прибегваха само клисари. Практичният му усет му подсказва, че трябва да си потърси женска, и щом взе решение да си намери, гнетящата го горест утихна и ядът му сякаш попремина. Тази сутрин за първи път от дълго време насам той се събуди усмихнат.

Педро Гарсия Стария го видя, че си подсвирква на път за обора, и загрижено поклати глава.

Господарят се разправя целия ден с разораването на една ливада, която по негово нареждане тъкмо бяха доизчистили от камъните, понеже бе решил да я засее с царевица. После отиде с Педро Втори Гарсия да окаже помощ на една крава, която се мъчеше да се отели, а плодът бе застанал напреки. Наложил се да си вкара ръката до лакътя, за да обърне телето и да му помогне да си покаже главата. Тъй или иначе, кравата умря, но това не му развали настроението. Нареди да хранят телето с бутилка мляко, изми се в едно ведро и пак възседна коня си. По това време обикновено се хранеше, но сега не беше гладен. Никак не бързаше, защото вече бе направил своя избор. Много пъти беше виждал девойката, понесла сополиването си братче, запасано с пояс към кръста ѝ, плюс чувал на гърба или голяма стомна кладенчова вода на главата. Беше я наблюдавал, когато тя переше наведена на плоските камъни на реката, с лъснати от водата смугли крака, и търкаше избелелите парцали с грубите си ръце на селянка. Имаше едър кокал и

широко мургаво лице индиански тип с кротък и нежен израз. В разлатата ѝ месеста уста още си стояха на мястото всички зъби. Когато се усмихваше, цялата грейваше, ала това ѝ се случваше съвсем рядко. Носеше хубостта на първата младост, ала за него беше ясно, че тя ще увехне много скоро, както става с жените, чиято съдба е да раждат много деца, да работят без отдих и да погребват своите мъртъвци. Казваше се Панча Гарсия и беше петнайсетгодишна.

Когато Естебан Труеба тръгна да я търси, вече започваше да се свечерява и беше захладяло. Премина ходом на коня си по дългите пътеки между заградените пасища и питаше за нея всеки срещнат, докато я съзря по пътя, който водеше за колибата ѝ. Вървеше прегърбена под тежестта на наръч акациев клони за огнището в кухнята, боса, свела глава. Погледна я отвисоко от коня и тутакси усети как го обзема желанието, което го беше измъчвало месеци наред. Приблужи се в тръс и застана редом с нея, тя го чу, но продължи да върви, без да го поглежда, следвайки отколешната привичка на всички жени от нейната черга да свеждат глава пред мъжа. Естебан се наведе, дръпна ѝ наръча, задържа го за момент във въздуха и после го запокити с все сила в крайпътната канавка, прихвана с една ръка момичето през кръста, вдигна го, като изпъхтя животински, и без то да окаже никаква съпротива, го намести пред седлото си. Пришпори коня и се понесе в галоп към реката. Двамата слязоха от коня, без да си проговорят нито дума, и се измериха с очи. Естебан свали широкия си кожен колан, тя понечи да отстъпи, но той протегна ръка и я сграбчи. Вкопчени един в друг, двамата се претърколиха сред евкалиптовата шума.

Естебан дори не си свали дрехите. Хвърли се отгоре ѝ като звяр и я облада без каквито и да било въведения, с ненужна бруталност. После, като видя опръскалата ѝ с кръв рокля, си даде сметка, че девойката е била девствена, но вече беше късно. Пък и да беше знаел, поради долния произход на Панча и настойчивия пристъп на желанието си изобщо не би се церемонил с нея. Панча Гарсия не се отбраняваше, не се оплакваше, не затвори очи. Остана по гръб, загледана в небето с уплашен поглед, докато усети, че мъжът изпъшка и се отпусна до нея. Тогава заплака тихо. Преди нея майка ѝ, а преди майка ѝ баба ѝ бяха сполетени от същата участ на кучка. Естебан Труеба си оправи панталоните, закопча си колана, помогна ѝ да се

изправи и я сложи да седне зад него на коня. Потеглиха обратно. Той си подсвиркваше. Тя продължаваше да плаче. Преди да я остави пред колибата ѝ, господарят я целуна в устата.

— От утре искам да работиш в моята къща — каза ѝ той.

Панча не вдигна поглед, но кимна утвърдително. И майка ѝ, и баба ѝ бяха слугували в господарската къща.

Тази нощ Естебан Труеба спа като младенец и не сънува Роса. На сутринта се чувстваше изпълнен с енергия, по-голям и могъщ. Като тръгваше за полето, си тананикаше. Когато се прибра, Панча се суетеше из кухнята и бъркаше млечното сладко в голяма бакърена тенджера. Вечерта той я зачака нетърпеливо и когато шумовете от шетнята в голямата стара кирпичена къща утихнаха и започна нощното щъкане на плъховете, усети, че момичето стои на прага на вратата му.

— Ела, Панча — повика я той. Не беше заповед, по-скоро молба.

Този път Естебан не я облада бързешката — искаше да ѝ се наслади лека-полека, а и нея да накара да изпита наслада. Ръцете и очите му я обходиха спокойно, запомни наизуст опушения мирис на тялото и на дрехите ѝ, изпрани с луга и изгладени с ютия с въглища, позна гладката ѝ черна коса, кожата ѝ — нежна на най-прикътаните места, грапава и мазолеста на останалите, свежите ѝ устни, широкия ѝ корем и кротките ѝ слабини. Пожела я лека и я посвети в най-съкровената и древна наука. Навярно бе щастлив тази и още няколко нощи, когато двамата палуваха като две малки зверчета в голямото легло от ковано желязо, останало от първия Труеба. То вече се клатеше здравата, но още можеше да издържи поривите на любовта.

На Панча Гарсия ѝ се наляха гърдите и се закръгли в ханша. На Естебан Труеба за някое време му се оправи лошото настроение и започна да проявява интерес към своите ратаи. Взе да се отбива в жалките им колиби. В полумрака на една от тях откри настлан с вестници сандък, в който спяха заедно пеленаче и току-що окучила се кучка. В друга видя бабичка, която умираше от четири години и костите ѝ се показваха през откритите ѝ рани на гърба. В един двор пред очите му се изпречи малоумно момче. Беше вързано за един кол, с въже на врата, лигите му течаха, бръщолевеше неразбираеми дивотии. Беше голо и срамотията му, дълга колкото на муле, се търкаше неспирно о земята. Едва тогава Труеба проумя за първи път, че в най-страшната и глуха занемара са потънали не земите и животните, а

самите селяни в „Трите Марии“, оставени на произвола на съдбата от времето, когато баща му проигра зестрата и наследството на майка му. Реши, че вече е време да приобщи поне малко този забутан между планината и морето край към плодовете на цивилизацията.

В „Трите Марии“ закипя трескава дейност, свърши се с предишното мъртвило. Естебан Труеба накара селяните да работят както никога дотогава. Решил да навакса за няколко месеца годините запуснатост, господарят намери занимание на всеки мъж, жена, старец или дете — който можеше да се държи на крака. Нареди да построят хамбар и складове, за да се запасят с храна за зимата, разпореди се конското месо да се осолява, а свинското да се опушва, и възложи на жените да правят сладка и да консервират плодове. Модернизира краварника — съборетина, пълна с тор и мухи, и принуди кравите да дават достатъчно мляко. Започна да строи училище с шест класни стаи, защото си нави на пръста, че всички деца и възрастни в „Трите Марии“ трябва да се научат да четат, пишат и събират, макар че не намираше за необходимо да получат и други знания — защо да им се пълнят главите с идеи, нецелесъобразни за положението и за умственото им равнище. Но като не намери учител, съгласен да работи в този затънт край, и разбра, че ще му е трудно да излиза на глава с момчетиите — да ги заплашва с бой с камшици и да им обещава бонбони, та да идват при него да ги ограмотява собственоръчно, заряза тия мераци и реши училищната сграда да влезе в работа за други дейности. Сестра му Ферула изпращаше от столицата книгите, които той ѝ поръчваше — литература с практическо приложение. С тяхна помощ се научи да поставя инжекции, като първо си ги биеше сам в бедрата, и измайстори радио с галенови елементи. С първите си печалби купи груби, но здрави платове, шевна машина, кутия хапчета с билкови екстракти и наръчник с наставления за използването им, енциклопедия и пратка буквари, тетрадки и моливи. Замисли да уреди столова, където всички деца да получават по едно пълно ядене на ден, за да растат силни и здрави и за да могат да работят от малки, ала проумя, че ще е истинско безумие да кара децата да се разкарват от всички краища на имота за паница ядене, така че промени плановете си и вместо столова направи шивалня. На Панча Гарсия бе възложено да разгадае тайните на шевната машина. Отначало тя мислеше, че това

е дяволски уред, надарен със собствен живот, и отказваше да се доближи до нея, ала Естебан беше непреклонен и тя в края на краищата се научи да борави с машината. Труеба уреди и селски магазин. В скромното дюкянче аргатите можеха да си набавят каквото им трябва, без да им се налага да бързят път с каруца до Сан Лукас. Господарят купуваше стоките на едро и ги продаваше без надценка на своите работници. Въведе система от бонове, която отначало действаше като кредитна форма, но с течение на времето се превърна в заместител на редовните пари. С неговите розови хартийки се купуваше всичко в магазина, пак с тях се изплащаха и заплатите. Отделно от прословутите хартийки на всеки селянин се предоставяше за лично ползване парче земя, за да го обработва в свободното си време, шест кокошки на семейство годишно, известно количество семе за посев, част от реколтата, за да покрива нуждите си, хляб и мляко всекидневно и петдесет песос на ръка, които се раздаваха на мъжете за Коледа и за националните празници. Макар че работеха на равна нога с мъжете, жените не се ползваха от тази облага, защото не ги смятаха за глави на семейства. Изключение се правеше за вдовиците. Сапунът за пране, вълната за тъкане и сиропът за укрепване на белите дробове се раздаваха безплатно, защото Труеба не искаше да гледа наоколо си мръсни, мръзнеци или болни хора. Един ден прочете в енциклопедията за предимствата на балансираното хранене и оттогава го прихвана манията за витамините, която нямаше да го напусне цял живот. Кипваше всеки път, когато научаваше, че селяните дават на децата само хляба, а с млякото и яйцата хранят прасетата. Започна да свиква събрания със задължително присъствие в училището, за да им говори за витамините и между другото да ги осведомява за новините, които успяваше да хване, докато шареше по скалата на галеновото радио. Скоро му дойде до гуша да се разправя с тоя апарат, с който не можеше да улови като хората нито една станция, и поръча в столицата европейско радио, захранвано от две огромни акумулаторни батерии. С него по-често успяваше да хване по някое свързано съобщение сред оглушителната шумотевица отвъдокеански звуци. Така научи за Европейската война и проследи военните действия на една карта. Закачи я на училищната дъска и на нея си отбелязваше с карфици кой и докъде е настъпил или отстъпил по различните фронтове. Селяните го гледаха слисано и изобщо не проумяваха за какъв дявол един ден

забожда карфица върху синия цвят, а на другия ден я премества върху зеления. Не можеха да си представят как тъй светът е с размери на някаква си закачена на дъската хартия и как армиите се свеждат до големината на главичка на топлийка. Всъщност те пет пари не даваха за войната, научните изобретения, промишления напредък, цената на златото и приумиците на модата. Тия небивалици и щуротии с нищо не променяха жалкото им съществуване. За тая равнодушна аудитория новините от радиото бяха далечни и чужди и апаратът на бърза ръка загуби престиж, когато стана ясно, че изобщо не го бива да предсказва времето. Единственият, който проявяваше интерес към идващите по ефира вести, беше Педро Втори Гарсия.

Естебан Труеба прекара дълги часове с него първо пред галеновото, после пред батерийното радио, в очакване да стане чудото — безименният и далечен глас на някой радиоговорител да им помогне да влязат в досег с цивилизацията. Това обаче не успя да ги сближи. Труеба съзнаваше, че този груб селянин е по-умен от останалите. Само той знаеше да чете и можеше да поддържа разговор, надхвърлящ три изречения. Беше му като приятел — единственият на сто километра наоколо, но болезнената гордост му пречеше да признае, че вижда у него някакви качества в повече от присъщите просто на един добър ратай. Пък и да се фамилиарничи с подчинените противоречеше на разбиранията му. От своя страна Педро Втори го мразеше, макар че никога не бе назовавал това мъчително чувство, което му изгаряше душата и го изпълваше със смут. В него се смесваха страх, възхищение и завист. Предчувстваше, че никога не ще дръзне да се опълчи срещу Труеба, защото беше господарят, че докато е жив, ще трябва да понася гневните му избухвания, необмислените му заповеди и високомерието му. В годините, когато „Трите Марии“ беше оставен на самотек, той бе поел командването на малкото племе, оцеляло из тия забравени от бога краища. Свикна да го уважават, да се разпорежда, да взима решения и само господ да стои по-високо от него. С идването на собственика животът му се промени, но той не можеше да не признае, че сега живееха по-добре, че не гладуваха и че имаха повече закрила и сигурност. Няколко пъти на Труеба се стори, че вижда убийствено пламъче в очите му, ала нито веднъж не му бе даден повод да го упреква за каквато и да е дързост или своеволие. Педро Втори превиваше врат, без да роптае, работеше, без да се оплаква, беше

съвестен и изглеждаше честен. Видеше ли сестра си Панча да минава по коридора на господарската къща с полюляващия се вървеж на задоволена самка, свеждаше глава и си мълчеше.

Панча Гарсия беше млада, а господарят силен. Лесно бе да се предвиди до какъв резултат ще доведе връзката им и той започна да личи след няколко месеца. Вените на краката на момичето изпъкнаха като дъждовни червеи по мургавата ѝ кожа, движенията ѝ станаха помудни, погледът ѝ — заваян, загуби интерес към срамотните лудории в кревата от ковано желязо, на бърза ръка наедря в кръста и гърдите ѝ увиснаха под тежестта на един нов живот, който растеше в утробата ѝ. Естебан разбра твърде късно, защото почти никога не я гледаше и след като уталожеше първоначалната си възбуда, не я и погалваше. Просто я използваше като средство за здравословно упражнение, което го облекчаваше от дневното напрежение и му осигуряваше нощ без сънища. Ала дойде момент, когато дори за него стана пределно ясно, че Панча е бременна. Отврати се от нея. Взе да гледа на нея като на огромен съд, съдържащ някакво безформено и пихтиесто вещество, което той не можеше да признае за свое дете. Панча напусна къщата на господаря и се върна в колибата на родителите си, където не ѝ зададоха никакви въпроси. Макар че бременността я деформираше все повече и повече, тя продължи да работи в кухнята на господаря — месеше хляба и шиеше на машината. Престана да поднася яденето на масата на Естебан и избягваше да се среща с него, защото вече нищо не ги свързваше. Седмица след като тя си отиде от леглото му, той отново сънува Роса и се събуди с влажни чаршафи. Погледна през прозореца и видя едно слабичко момиче, което простираше пране. Изглеждаше тринайсет или четиринайсетгодишно, не по-голямо, но беше напълно развито. В този миг то се обърна и го погледна — погледът му бе на жена.

Педро Гарсия видя, че господарят се запътва към обора и си подсвирква, и загрижено поклати глава.

В следващите десет години Естебан Труеба стана най-уважаваният земевладелец в областта, построи тухлени къщи за работниците си, намери учител за училището и повиши жизненото равнище на всички в земите си. „Грите Марии“ беше доходно предприятие, дотации от печалбите от златоносната жила не му

трябваша, дори напротив — чифликът послужи като гаранция, за да се продължи концесията за мината. Проклетията на Труеба стана пословична и се усили дотолкова, че започна да ядосва и самия него. Не позволяваше на никого да му възразява, не допускаше и най-малко противоречие, смяташе и най-дребното несъгласие за предизвикателство. Нарасна и похотливостта му. Нямаше момиче от пубертета нагоре до зряла възраст, което той да не тръшне в кората, на речния бряг или в кревата от ковано желязо. Когато изреди до една жените в „Трите Марии“, хукна да гони фустите от други чифлици. Изнасилваше ги на бърза ръка, преди да са успели да гъкнат, където ги свари из полето, обикновено надвечер. Не се криеше, не го беше грижа, защото от никого нямаше страх. Няколко пъти идваша в „Трите Марии“ да му искат сметка я брат, я баща, я мъж, я чифликчия, но се стъписваха пред разпенилия се грубиян и тези посещения, преследващи справедливост или мъст, все повече оредяваха. Мълвата за неговата бруталност се разпространи из цялата област и предизвикваше завистливо възхищение сред мъжете от неговото съсловие. Селяните криеха момичетата си и стискаха юмруци, но напразно — не можеха да излязат на глава с него. Естебан Труеба беше по-силен и си разиграваше коня безнаказано. Два пъти откриха трупове на селяни от други стопанства, бяха направени на решето с ловджийска пушка и у никого не остана съмнение, че виновникът трябва да се търси в „Трите Марии“, ала намесата на селските стражари се сведе до това, че просто отбелязаха произшествията в протоколната книга с тромавия краснопис на полунеграмотните, добавиха, че селяните са били спипани и убити при кражба, и нещата се потулиха. Естебан продължи постарому — множеше славата си на голям развратник, осяваше целия край с незаконни деца, навличаше си хорската омраза и трупаше грехове, ала пет пари не даваше за това — душата му беше загрубяла и той не изпитваше угризения на съвестта, нали беше подобрил живота на своите селяни. Педро Втори Гарсия и старият свещеник в болницата на монахините се мъчеха да му внушат, че добър господар или добър християнин не се става с тухлени къщурки или с еди-колко си литра раздадено мляко. Внушаваха му да даде на хората прилична заплата вместо тия розови хартийки, работен ден, от който да не им се късат бъбреците, поне малко да ги уважава и

да зачита достойнството им. Труеба не искаше и да чува за такива неща, които според него намирисвали на комунизъм.

— Разложителни мисли — цедеше той през зъби. — Болшевишки идеи за подстрекаване на селяните ми към бунт. Вие не проумявате, че тия окаяни хора са некултурни и необразовани, не могат да се нагърбят с отговорност за нищо, същински деца са. Как искате да знаят какво им изнася и какво не? Какво, нима без мене щяха да прокопсат повече? То и сега, само да си обърна гърба, всичко отива по дяволите и започват да правят магарии. Какво още да ви доказвам. Невежи са до немай-къде и сами с нищо не могат се оправи. Но инак хората ми живеят много добре, какво още искате? Нищо не им липсва. Ако се оплакват, то е от чиста неблагодарност. Вдигнах им тухлени къщи, следя да са издухани сополивите носове на дечурлигата им, да нямат въшки, трепя се да им нося ваксини и да ги уча на четмо. Има ли друг чифлик наоколо със собствено училище? Няма! Водя ли при всяка възможност свещеника да им прочете по някоя и друга молитва? Водя им го! Така че недоумявам защо точно свещеникът е седнал да ми приказва за справедливост. Няма защо да си пъха гагата в неща, от които нищо не разбира и които не са по неговата специалност. Де да го видех аз как щеше да се оправи с тоя имот, ако той му беше стопанин! И дали щеше да си поплюва. На тия нещастници постоянно трябва да им се дърпат юздите, те от друго не разбират. Отпуснеш ли ги, не те бръснат за слива. Неведнъж съм бил много строг, не отричам, но пък винаги съм бил справедлив. На всичко трябваше да ги уча, дори какво да ядат, защото, останеше ли на тях, щяха да карат на сух хляб. Не си ли държа очите отворени на четири, почват да дават млякото и яйцата на свинете. Не умеят задника да си избършат, а са тръгнали да искат право на глас! Щом не си знаят мястото и не могат да сметнат колко прави две и две, как ще ти разбират от политика? Току-виж, гласували за комунистите, както миньорите на север, дето със своите стачки пакостят на цялата страна точно когато цената на рудата е достигнала тавана си. Мене ако питаха, щях да пратя войската там, на север, да им пусне някой и друг куршум, че тогава да ги видим няма ли да им уврат главите веднъж завинаги. Но за беда в тия наши страни единствено гаротето^[2] си върши работата както трябва. Тук не е Европа. При нас трябва силно правителство, господар със здрава ръка. Щеше да е много хубаво всички да сме равни, ама на, не сме. Това е ясно като бял

ден. Тук само аз си гледам свястно работата. Ха да ви видя с какво ще ме оборите. Ставам първи и си лягам последен в тоя проклет имот. Ако останеше само до мене, щях да пратя всичко на майната му, да си взема шапката и да отида да си живея като принц в столицата, ама на, тук трябва да клеча, защото само една седмица да ме няма, всичко ще се съборяса и тия нещастници ще започнат да мрат от глад. Спомнете си в какво състояние заварих всичко, когато дойдох преди девет-десет години, каква съсипия беше. Пущинак, камънаци и лешояди. Безстопанствена земя. Всички ниви и пасища — занемарени. Никой не се беше сетил да вземе да ти изкопае една вада за поливане. Набучваха пет-шест корена скапани марули по дворовете и си викаха „стига ми толкова“, а всичко друго оставяха да залинее и погине. Трябваше да дойда аз, за да се възцари ред, да има закон и работа. Как няма да се гордея? Ако не залягах и не ми спореше трудът, щях ли да купя двата съседни чифлика? Моят имот вече е най-големият и най-богатият в цялата област, всички го гледат със завист, за всички е пример — образцов чифлик, с една дума. А сега, когато и шосето минава покрай него, стойността му се удвои. Поискам ли да го продам, мога да отида в Европа и да си живея от рентите, ама на, не си отивам, оставам тук да се затривам, да се бъхтя и да си троя живота. Правя го само заради тия хорица. Без мене щеше да им е спукана работата. Вари го, печи го — тях не ги бива за нищо. И пак повтарям — като деца са. Нито един не може да ти свърши каквото му е възложено, ако не съм аз да стоя зад гърба му и да го ръчкам. И на всичко отгоре вие сте седнали да ме увещавате, че сме били равни! Я не ме разсмивайте, мама му стара...

На майка си и на сестра си изпращаше сандъци плодове, солено месо, шунка, пресни яйца, живи и мариновани кокошки, с чували брашно, ориз и варива, пити кашкавал и достатъчно пари — виж, от безпаричие не можеше да се оплаче. В „Трите Марии“ и в мината производството вървеше по мед и масло — за първи път, откакто господ ги бе напорил, както обичаше да казва на малцината си слушатели. На доня Естер и на Ферула изпращаше повече, отколкото те се бяха надявали и в мечтите си, но през всичките тия години не намери време да ги навести. Не се отбиваше при тях дори когато минаваше през столицата на път за северната част на страната. Дотолкова го бяха погълнали полето, новозакупените земи и други сделки, с които се беше заловил, че не можеше да си губи времето до

леглото на една болна. Пък и нали имаше пощи, чрез които поддържаше връзка с тях, и влак, по който можеше да им изпраща каквото поиска. Не изпитваше нужда да ги вижда. Всичко можеше да се каже с писмо. Всичко, освен онова, което не искаше да научат, например за сюрята незаконни деца, които се раждаха като с магическа пръчка. Щом тътнеше някое момиче в ливадата, то веднага забременяваше, дяволска работа, тая плодовитост му се виждаше необичайна, беше убеден, че поне половината от децата не са от него. Затова реши, че освен сина на Панча Гарсия, който се казваше Естебан като него и нямаше съмнение, че майка му беше девствена, когато я облада, останалите можеха да бъдат негови деца, но можеха и да не бъдат и винаги повече му изнасяше да мисли, че не са. Когато в къщата му идваше жена с дете на ръце да го моли за разрешение малкото да носи неговото презиме или просто за известна помощ, той я пропъждаше с няколко банкноти в ръката и със заплахата, че ако втори път дойде да му додява, ще я изгони с камшика, за да ѝ се изпари желанието да върти опашка пред всеки срещнат мъж, а после да набеждава него. Тъй че никога не разбра точно колко деца има и всъщност нехаеше за това. Мислеше, че когато му се прииска да си има собствени деца, ще си потърси съпруга от добро семейство и ще се венчае с църковна благословия, защото за собствени деца се смятат само онези, които носят презимето на бащата, другите все едно, че не съществуват. Какво са тръгнали да му разправят врели-некипели, че всички се били раждали с равни права на живот и на наследство. Ако беше така, всичко щеше да се обърне с краката нагоре и цивилизацията щеше да се върне в каменната епоха. Сещаше се за Нивеа, майката на Роса. Когато мъжът ѝ, ужасен от отровната ракия, се отказал да се занимава повече с политика, тя се захванала да прави своя политическа кампания. Заедно с други дами се приковавала с вериги за пръчките на оградите на Конгреса и на Върховния съд и срамното зрелище правело мъжете им за резил. Научи, че Нивеа излизала посред нощ да разлепва суфражистки плакати по стените на градските къщи и че една неделя по обед, без да ѝ мигне окото, минала през центъра посред бял ден с метла в ръка и със съдийска шапка на главата, за да иска жените да имат равни права с мъжете, да могат да гласуват и да следват в университета, а на всичко отгоре и всички деца да бъдат под закрилата на закона, дори извънбрачните.

— Тая жена не е с всичкия си! — казваше Труеба. — Това би означавало да се върви против природата. Жените две и две не могат да съберат, камо ли със скалпел да се оправят. Призванието им е да раждат деца, дом да въртят. Както са тръгнали, нищо чудно някой ден и депутати да поискат да стават, и съдии, а току-виж са се накатали и за президент на републиката! А междувременно създават такава суматоха и такава безредие, че като нищо може да се стигне до катастрофални последици. Издават непристойни пасквили, дрънкат по радиото, връзват се с вериги на публични места и трябва полицията да ходи при тях като железар да им прерязва катинарите, иначе как да ги заведе в дранголника, където всъщност им е мястото. Жалко само, че все се намира някой влиятелен съпруг, мекушав съдия или депутат с бунтовни идеи — и ей ти ги пуснати на свобода... И тука трябва да се пипа здраво, ама на!

Войната в Европа бе свършила и вагоните, пълни с убити, виеха далече, но така и не отглъхваха. Размирните идеи идваха оттам. Донасяха ги неозаптимите ветрове на радиото, телеграфът и корабите с емигранти, които прииждаха като замаяна тълпа. Те бягаха от глада в своите страни, съсипани от воя на бомбите и от мъртъвците, които се разлагаха по браздите на орните им ниви. Беше година на президентски избори и на загриженост от обрата на събитията. Страната се събуждаше. Вълната недоволство, обхванало народа, биеше по солидните устои на това олигархично общество. Какво ли не мина през селата — суша, охлюви, шап. На север се ширеше безработица, в столицата усетиха последиците от далечната война. Беше година на немотия, в която липсваше само земетресение, та катастрофата да стане пълна.

Ала висшето общество, обсебило властта и богатствата, не си даде сметка, че над крехката устойчивост на положението му е надвиснала опасност. Богатите се забавляваха — танцуваха чарлстон, новите джазови ритми, фокстрот и прелестно неприлични негърски танци. Възобновиха се пътуванията с параход до Европа, прекъснати през четирите години война, стана модерно да се пътува и до Съединените щати. Дойде една новост — голфът, който събираше най-отбраното общество да пердаши с тояга една топчица, досущ както са правели индианците по същите тия места преди някое и друго столетие. Дамите носеха огърлици от фалшиви перли до коленете и

капели като нощни гърнета, нахлупени до веждите, бяха се подстригали по мъжки и се цапотеха като проститутки, бяха зарязали корсетите и пушеха с вирнати кръстосани крака. Мъжете бяха пощурели по новите модели американски коли, които пристигаха в страната сутринта и се разпродаваха още следобед, въпреки че струваха горе-долу цяло състояние и само бълваха пушек, боботеха и плюеха развинтени гайки, докато се носеха със самоубийствена скорост по пътища, направени за движение на коне и други естествени твари, но в никакъв случай не и за шантави машини. По игралните маси се залагаха наследствата и лесните следвоенни богатства, лееше се шампанско, а за най-изтънчените и порочните дойде още една новост — кокаинът. Колективната лудост сякаш нямаше край.

На село обаче новите автомобили бяха нещо толкова далечно, колкото и късите рокли. За ония, които не бяха сполетени от напаст на охлюви и от шап, тази година се запомни като спорна. Естебан Труеба и други земевладелци от областта се събираха в селския клуб да умуват по предизборната кампания. Селяните още живееха както по колониално време и не бяха чували за профсъюзи, за неделен почивен ден, за минимална заплата, но по чифлиците вече започваха да се навъртат делегатите на новите леви партии. Те се промъкваха предрешени като евангелисти, с библия под едната мишница и марксистки брошури под другата, и призоваваха народа хем да живее във въздържание, хем да умре за революцията. Съзаклятническите обеда на чифликчиите завършваха с разгулни пиянства или с боеве на петли, а щом мръкнеше, господарите превземаха с щурм „Червеното фенерче“, където дванайсетгодишните проститутки и Кармело — единственият педераст в публичния дом и в селото — танцуваха под звуците на допотопен грамофон под бдителния взор на София. Нея вече не я биваше за плътски лудории, но още имаше сили да управлява заведението с желязна ръка и да не допуска полицаите да си пъхат носа и да дотягат, а господарите да прекаляват с момичетата и да пропускат да си плащат за удоволствието. Най-добре от всички танцуваше Трансито Сото, пак тя най-юнашки се справяше с налетите на пияните мъже, беше неуморима и никога не се оплакваше от нищо, сякаш владееше тибетското изкуство да оставя жалкия си скелет на невръстно момиче в ръцете на клиента, а душата си да пренася някъде далече. Естебан Труеба я харесваше, защото тя понасяше без

превземки и по-грубите изяви, и нововъведенията в любовта, защото умееше да пее с дрезгав птичи глас и защото веднъж му каза, че тя, Трансито Сото, ще стигне много далече, и това го развесели.

— Няма да остана цял живот в „Червеното фенерче“, господарю. Ще отида в столицата, защото искам, да стана богата и известна — рече тя.

Естебан ходеше в тоя бардак, защото друго място за развлечение в селото нямаше, но не беше мъж за проститутки. Не обичаше да плаща за нещо, което можеше да си набавя с други средства. Виж, що се отнася специално до Трансито Сото, нея той ценеше. Момичето му оправяше настроението.

Веднъж, след като се бяха любили, той се почувствува обладан от прилив на великодушие — нещо, което му се случваше изключително рядко, и попита Трансито Сото какъв подарък иска да й направи.

— Дай ми на заем петдесет песос, господарю! — тутакси го помоли тя.

— Това са много пари. За какво са ти?

— За един билет за влака, за червена рокля, за обувки с висок ток, за шише парфюм и за едно трайно къдрене. Като начало друго не ми е нужно. Ще ви ги върна някой ден, господарю. С лихва.

Естебан ѝ даде петдесетте песос, защото този ден бе продал пет бичета и джобовете му бяха натъпкани с пари и защото отмалата от задоволеното желание го правеше малко сантиментален.

— Единственото, за което съжалявам, е, че повече няма да те видя, Трансито. Бях свикнал с тебе.

— А, ще се видим, господарю. Животът е дълъг и неведнъж се обръща.

Тия гуляи в клуба, боевете на петли и вечерите в бардака се увенчаха с хитроумен, макар и не съвсем оригинален план, с който накараха селяните да гласуват. Дадоха им гощавка с баници и много вино, заклаха и изпекоха няколко вола, свириха им песни на китара, държаха им патриотични речи и им обещаха, че ако спечели кандидатът на Консервативната партия, ще им подобрее, но ако спечели който и да е друг, ще останат без работа. Освен това поставиха свои хора при урните и подкупили полицията. След гуляя натовариха селяните в няколко каруци и под добра охрана, с шегички и смехове, ги

откараха да гласуват. За първи път им правеха мили очи, побратиме тъй, побратиме онъй, дадено, господарю, няма да ви скърша хатъра, тъй те искам, човече, да проличи, че имаш патриотично съзнание, че то либералите и радикалите, да знаеш, са мижитурки, а комунистите — безбожници и кучи синове и ядат деца.

В деня на изборите всичко стана, както беше предвидено, в пълен ред и спокойствие. Въоръжените сили осигуриха демократично гласоподаване, инциденти не се получиха. Изобщо — един пролетен ден, по-весел и слънчев от много други.

— Ние сме пример за този континент на индианци и негри, които друго не вършат, само революции вдигат, и за какво? За да свалят един диктатор, та на негово място да поставят друг. У нас такива работи не стават, нашата страна е истинска република, ние имаме гражданска гордост, тук Консервативната партия печели чисто, нямаме нужда от генерал с лампази, за да цари ред и спокойствие, не сме като ония регионални диктатури, където хората се избиват едни други, а през това време янките обсебват всички национални суровини и си ги отнасят у тях — заяви Труеба с чаша в ръка в ресторанта на клуба, когато научи резултатите от изборите.

Три дена по-късно, когато пак се бяха занизали делниците, писмото на Ферула пристигна в „Трите Марии“. Предната нощ на Естебан Труеба се присъни Роса. Не му се беше случвало отдавна. Тя му се яви с върбовата си коса, разпусната по гърба като растителна мантия, която я покриваше до кръста, кожата ѝ беше корава и ледена и имаше цвета и жилчиците на алабастр. Беше гола и носеше някакъв вързоп в ръцете си, пристъпваше, както се пристъпва в сънищата, около тялото ѝ се рееше зелено сияние и я обгръщаше като ореол. Приближаваше се полека и когато Естебан поиска да я докосне, тя хвърли вързоп на земята, той се удари в краката му и се разкъса. Естебан се наведе, взе го и видя едно момиченце без очи, което му викаше „татко“. Събуди се потиснат и цялата сутрин беше в лошо настроение. Много преди да получи писмото на Ферула, този сън го хвърли, в тревога. Влезе в кухнята да закуси както всеки ден и завари една кокошка да кълве трохите по пода. Така я изрита, че ѝ разпра корема и тя запърха с крила из кухнята и после остана да бере душа посред вътрешности и перушина. Но това не го успокои, напротив, ядоса го още повече и той усети, че се задушавя. Яхна коня и се понесе

в галоп — отиде да види как дамгосват добитъка. През това време в къщата дойде Педро Втори Гарсия, който беше ходил на гара Сан Лукас да прати един колет и се беше отбил в селото да вземе пощата. Носеше писмото на Ферула.

Пликът стоя цялата сутрин на масата пред входната врата. Като се прибра, Естебан Труеба влезе направо да се изкъпе, защото беше потен, покрит с прах от главата до петите и пропит с миризмата на ужасените животни. После седна зад писалището си да оправи някакви сметки и нареди да му донесат там една табла с ядене. Писмото на сестра си видя едва вечерта, след редовния обход на къщата, който правеше преди да си легне, за да провери дали са угасени фенерите и затворени вратите. Наглед писмото на Ферула не се различаваше от всички други, които бе получил от нея, но като го взе в ръка, разбра, още преди да го е отворил, че неговото съдържание ще промени живота му. Обзе го същото чувство, което бе изпитал, когато преди години държеше телеграмата на сестра си с известието за смъртта на Роса.

Отвори го, усещаше как от предчувствието слепоочията му туптят. Писмото известяваше накратко, че доня Естер умира и че след толкова години грижи и робуване Ферула била доживяла още една горчивина — майка ѝ дори не я познавала, а денем и нощем зовяла сина си Естебан, не искала да умре, без да го види. Естебан никога не беше обичал истински майка си, беше му неловко в нейно присъствие, но се разтрепери от вестта. Разбра, че повече не може да измисля все нови и нови претексти, за да не я спохожда, и че е дошло време да поеме обратно за столицата и да застане за последен път лице с лице с тая жена, която присъстваше в кошмарите му с тежкия си дъх на лекарства, с охканията си, с безкрайните си молитви, тая страдалка, която бе населила със забрани и ужаси детството му и обременила с отговорност и чувство за вина зрелите му години.

Извика Педро Втори Гарсия и му обясни положението. Заведе го до писалището и му показва счетоводната книга и сметките от селския магазин. Предаде му връзка с всичките ключове освен този за избата с вината и му каза, че от този момент нататък до връщането си него ще държи отговорен за всичко налично в „Трите Марии“ и че всяка необмислена постъпка ще му излезе през носа. Педро Втори Гарсия

пое ключовете, сложи счетоводната книга под мишница и се усмихна невесело.

— Ще направя каквото ми е по силите, господарю, но за повече не обещавам — рече той и сви рамене.

На другия ден Естебан Труеба за първи път от толкова години извървя отново пътя, който го бе довел от майчината му къща на село. С двата си кожени куфара стигна с каруца до гара Сан Лукас, качи се във вагона първа класа, останал от времената на английската железопътна компания, и отново запрекосява обширните поля, опънали се в подножието на планинската верига.

Затвори очи и се помъчи да заспи, но образът на майка му прогони съня.

---

[1] Или вицекралство Перу — една от четирите административно-териториални единици в испанските колониални владения в Америка, управлявани от вицекрале, пряко подчинени на краля на Испания. — Б. пр. ↑

[2] Гароте — уред, действащ на принципа на менгемето, с който са се изпълнявали смъртните наказания в Испания и в някои страни на Латинска Америка. — Б. пр. ↑

III

КЛАРА ЯСНОВИДКАТА

Клара беше на десет години, когато реши, че не си струва да говори, и се затвори в мълчанието си. Животът ѝ се промени видимо. Семейният лекар — добрият и приветлив доктор Куевас — се опита да я излекува от безмълвието ѝ с измислени от самия него хапчета, сиропи от витамини и мазане на гърлото с бораксов мед, но не пролича да е постигнал някакъв ефект. Проумя, че лековете му са безрезултатни и че самото му присъствие хвърля момичето в ужас. Видеше ли го, Клара се разпищяваше, криеше се вдън земя и се свиваше като хванато натясно животно. Така че заряза лечебните си процедури и препоръча на Нивеа и Северо да я заведат при един румънец на име Ростипов, който беше сензацията на сезона. Ростипов си изкарваше хляба с фокуснически номера из вариететните театри и бе извършил невероятен подвиг — опъна една тел от върха на катедралата до купола на сградата на Галисийското землячество, от другата страна на площада, и по нея премина над бездната като си помагаше само с един прът. Но не тази малко вятърничава постъпка, а друго всяваше смут сред научните среди — в свободните си часове Ростипов цереше болни от истерия с магнетични пръчки и хипнотични сеанси. Нивеа и Северо заведоха Клара в лекарската консултация, която румънецът бе уредил временно в хотела си. Ростипов я прегледа обстойно и накрая заяви, че случаят не е от неговата компетентност тъй като малката не говорела не защото не можела, а защото не искала. Все пак, предвид родителските настоявания, той измайстори хапчета от захар, оцветени във виолетово, и като ги предписваше, предупреди, че това било сибирски цяр за лекуване на глухонеми. Този път обаче внушението не даде резултат и веднъж в залисията второто флаконче бе погълнато от Барабас, без това да доведе до някаква по-особена реакция у животното. Северо и Нивеа се опитаха да я накарат да проговори с домашни способности, със заплахи и увещания, дори я оставяха без ядене, за да видят дали гладът няма да я принуди да си отвори устата, за да си

поиска вечеря, но и това не помогна. Бавачката си беше наумила, че момиченцето може да проговори, ако се уплаши здравата, и цели девет години измисля отчаяни средства, за да го стряска, с което само успя да направи Клара неуязвима за изненади и страх. Не след дълго малката не се плашеше от нищо, не си глътваше езика нито от появите на мъртвешки бледни и изпосталели таласъми в стаята ѝ, нито от чуването на вампири и демони по прозореца ѝ. Бавачката се дегизираше като безглав пират, като палач от лондонския Тауър, като увълчило се куче и като рогат дявол — според вдъхновението си в момента. Идеи черпеше от едни ужасяващи книжлета, които купуваше за целта, и макар че не можеше да ги прочете, заимстваше от картинките. Стана ѝ навик да се промъква безшумно по коридорите, причакваше момичето в тъмното и му се хвърляше отгоре, виеше като вълк зад вратите и му завираше живи гадини в леглото, ала така и не успя да изтръгне и дума от устата му. Понякога Клара губеше търпение, хвърляше се на пода, риташе и крещеше, но не учлеляваше нито звук на който и да е познат език, само сегиз-тогиз написваше на черната дъсчица, с която никога не се разделяше, най-долните възможни ругатни по адрес на клетата жена и тя се затваряше в кухнята да плаче от мъка, че се проявява такова неразбиране към нея.

— Правя го за твое добро, ангелче! — хлипаше Бавачката, увита в чаршаф с кървави петна и с почернено с горена тапа лице.

Нивеа ѝ забрани да плаши повече дъщеря ѝ. Проумя, че в състояние на смут мисловните сили на момичето нарастваха и настъпваше суматоха сред привиденията, които се навъртаха около него. На всичко отгоре това шествие на страшилища разнебитваше нервната система на Барабас, който поначало не се отличавахе с добро обоняние и не смогваше да познае Бавачката под нейните реквизити. Кучето започна да се напикава в седнало положение, оставяйки наоколо си огромна локва, и често му тракаха зъбите. Ала Бавачката само чакаше майката да се залиса и тутакси подновяваше опитите си да излекува немотата със същото средство, с което се спира хълцане.

Спряха Клара от колежа на монахините, в който се бяха изучили всичките и сестри, и ѝ взеха домашни учители. Северо изписа от Англия една гувернантка, мис Агата, висока, цялата кехлибарена на цвят и с едри ръце на зидар, но тя не понесе смяната на климата, лютата храна и самоуправляемия полет на солницата, която се носеше

над масата в трапезарията, та трябваше да си се прибере в Ливърпул. Следващата бе швейцарка, и на нея не провървя, а французойката, която пристигна благодарение на връзките на семейството с посланика на тази страна, се оказа толкова розова, закръглена и сладка, че след някой и друг месец забременя и като разследваха случая, се изясни че бащата е Луис, по-голям брат на Клара. Северо ги ожени, без да ги пита искат ли, или не, и противно на всички пророкувания на Нивеа и нейните приятелки двамата живяха много щастливо. Предвид тези преживелици Нивеа убеди мъжа си, че за дете с телепатични способности като Клара не е важно да знае чужди езици и че ще прокопса далеч повече, ако заляга над уроците по пиано и се научи да бродира.

Малката Клара четеше много и каквото ѝ падне. С еднакъв интерес зобеше магическите книги от вълшебните куфари на вуйчо си Маркос и документите на Либералната партия, които баща ѝ държеше в кабинета си. Изпълваше със записки от личен характер безбройни тетрадки, в които описваше събитията от онова време. Благодарение на тези дневници те не са пропаднали безследно, изличени от мъглата на забравата. И сега аз мога да използвам нейните бележки за да вдъхна живот на спомена за разказаното в тях. Клара Ясновидката можеше да тълкува сънища. Това умение беше естествено заложено в нея и не изискваше онези изтощителни проучвания в областта на кабалистиката, с които се бе занимавал вуйчо Маркос с повече усилия и по-малко сполука. Първи проумя способностите ѝ домашният градинар Онорио. Веднъж му се присъниха змии. Те му се мотаеха между краката и за да се отърве от тях, той ги тъпка насън, докато успя да смаже деветнайсет. Както подрязваше розите, той разказа съня си на момиченцето просто за да го поразсее с нещо, защото много го обичаше и му беше жал, че е няма. Клара извади своята дъсчица от джоба на престилката си и написа как се тълкува сънят на Онорио — ще имаш много пари, бързо ще ти се свършат, ще ги спечелиш без усилие, играй на деветнайсет. Онорио беше неграмотен, отиде при Нивеа и тя му прочете написаното. Падна голям смях и закачки. Градинарят постъпи съгласно инструкцията от дъсчицата и спечели осемдесет песос в едно комарджийско свърталище, което действаше нелегално зад един склад за въглища. Изхарчи парите за нов костюм, юнашко напиване с всичките си приятели и порцеланова кукла за

Клара. Оттогава на малката се отвори много работа, налагаше ѝ се да тълкува скришом от майка си какви ли не сънища. Като се разчу историята с Онорио, хората направиха пътека да се съветват с Клара. Питаха я какво значи, когато ти се е присънило, че летиш с лебедови криле над кула; че си в лодка, вълните те носят напосоки и изведнъж пропява сирена с вдовишки глас; че се раждат близнаци със залепени един за друг гърбове и всеки държи в ръката си меч. И Клара пишеше на дъсчицата, без изобщо да се двоуми, че кулата — това е смъртта, и че който лети над нея, ще се спаси от сигурна гибел при злополука; който е претърпял насън корабокрушение и е чул сирена, ще си загуби работата и големи неволи ще му минат през главата, но ще му помогне жена, с която ще направи пазарлък; близнаците — това са мъж и жена, впрегнати в един и същи житейски ярем, та затуй се бъхтят един друг с мечове.

Освен дето тълкуваше сънища, Клара предвиждаше бъдещето и предугаждаше намеренията на хората. Тези нейни умения се запазиха за цял живот и с времето се задълбочиха. Тя предрече смъртта на кръстника си дон Саломон Валдес. Той беше посредник в Търговската борса; един ден реши, че е загубил всичко, и се обеси на лампата в луксозната си кантора. Отидоха там по настояване на Клара и го намериха увиснал и замязал на посърнал коч, както тя го описа на дъсчицата. Предсказа хернията на баща си, всички земетресения и други природни бедствия, единствения снеговалеж в столицата, когато от студа погинаха бедняците по селата и розовите храсти в градините на богатите. Разкри самоличността на убиеца на ученичките много преди полицията да намери втория труп, ала никой не ѝ повярва и Северо не искаше дъщеря му да дава мнения по афери с престъпници, които не са в родствени връзки със семейството. Клара разбра от пръв поглед, че Хетулио Армандо ще изиграе баща ѝ в сделката с австралийските овце — за нея това си личеше по цвета на флуидите му. Написа на баща си какво му се крои, но той не ѝ обърна внимание и когато се сети за предсказанията на най-малката си дъщеря, бе загубил половината си състояние, а забогателият му съдружник се развяваше из Карибско море със собствена яхта за слънчеви бани и с цял сарай негърки на борда с ей такива задници.

Умението на Клара да движи предмети, без да ги докосва, не изчезна с първата ѝ менструация, както вещаеше Бавачката. Напротив,

засили се и момичето постигна толкова високо майсторство, че можеше да движи клавишите на пианото със затворен капак, при все че въпреки желанието си така и не успя да премести из стаята и самия инструмент. На тия чудатости посвещавахе по-голямата част от енергията и от времето си. Разви способността да познава учудващо голям процент от картите в колодата и измисли игри със смайващи трикове, с които развличаше братята си. Баща ѝ Северо ѝ забрани да гадае бъдещето по картите и да вика призраци и палави духове, които притесняваха останалите членове на семейството и изправяха косите на прислугата. Нивеа обаче прецени, че колкото повече ограничават и плашат най-малката ѝ дъщеря, толкова повече се засилва нейният лунатизъм, тъй че реши да я остави на мира със спиритическите ѝ номера, игрите ѝ на врачка и пещерното ѝ безмълвие и се постара да я обича без условности и да я приеме такава, каквата беше. Не се вслушаха в препоръките на доктор Куевас, който донесе от Европа новата мода лудите да се лекуват със студени бани и електрошокове, и Клара израсна на воля, като диво растение.

Барабас не се отлъчваше от малката ни денем, ни нощем, освен в естествените си периоди на полова активност. Винаги се въртеше край нея като огромна сянка, между другото и мълчеше като нея, лягаше в краката ѝ, когато тя сядаше, а през нощта спеше до леглото ѝ и пухтеше като локомотив. Толкова здраво се бе сдушил с господарката си, че тръгнеше ли тя да ходи като сомнамбул из къщата, кучето вървеше след нея в същата поза. При пълнолуние беше нещо обичайно да ги виждат как сноват по късна доба из коридорите като два призрака, витаещи в бледия светлик. С времето започна все по-явно да проличава, че кучето е голям заплес. Никога не можа да проумее, че стъклото притежава свойството прозрачност, и когато се разлудуваше, често се понасяше в тръс срещу прозорците с невинното намерение да хване някоя муха. Падаше от другата страна с трясък на счупени стъкла, озадачено, умърлушено и гузно. По онова време стъклата идваха от Франция с кораб и манията на животното да се хвърля срещу прозорците стана истински проблем, докато Клара не измисли като крайно средство по тях да нарисуват котки. Щом поотрасна, Барабас преустанови детинските си полови упражнения с краката на пианото, но инстинктът му за възпроизвеждане се проявяваше само когато надушеше наблизно някоя разгонена кучка. Тогава не можеше да го

възпре никоя верига и никоя врата, преодоляваше всички изпречили се насреща му препятствия, втурваше се на улицата и изчезваше за два-три дена. И всеки път, когато се връщаше, горката кучка, заклещена и направо увиснала във въздуха, се влачеше отзаде му. Налагаше се да прибират децата, за да не гледат ужасното зрелище. Градинарят заливаше двойката със студена вода, докато най-сетне, след дълго поливане, ритници и други срамотии, Барабас се отклещваше от възлюблената си и я оставяше да бере душа в двора на къщата, където Северо трябваше да я доубива с пушката.

Девическите години на Клара преминаха безбурно в голямата къща с три двора на родителите ѝ. Глезеха я по-големите ѝ братя и сестри, глезеше я Северо, тя му беше любимката, глезеха я Нивеа и Бавачката, която продължи зловеците си набези, маскирана като върколак, но в останалото време я обграждаше с най-нежни грижи. Почти всичките ѝ братя се бяха задомили или заминали, едни пътуваха, други работеха в провинцията, и голямата къща, която порано приютяваше многобройна челяд, беше почти празна и много от стаите ѝ не се използваша. През свободното си от наставници и гувернантки време момичето четеше, движеше най-различни предмети, без да ги докосва, гонеше се с Барабас, упражняваше се в разни игри на отгатване и се учеше да плете. От всички домашни дейности тя успя да овладее единствено ръкоделието. От онзи четвъртък преди Великден, когато отец Рестрепо я обвини, че дяволът се е вселил в нея, над главата ѝ се появи лек ореол, който обичта на родителите и дискретността на братята ѝ успяха да опазят от дебнещите хорски очи, но мълвата за чудатите ѝ умения плъзна шепнешком по женските събирания. Нивеа си даде сметка, че никой не кани дъщеря ѝ и че дори собствените ѝ братовчеди я избягват. Помъчи се да компенсира тази липса на приятели с пълната си всеотдайност и го стори толкова успешно, че Клара има радостно детство, за което в следващите години щеше да си спомня като за светъл период от своя живот въпреки самотата и немотата си. Завинаги щеше да запази в паметта си следобедите, които двете с майка ѝ прекарваха в стаичката за шев, където Нивеа шиеше на машина дрехи за бедните и ѝ разказваше приказки и семейни истории. Сочеше ѝ старовремските фотографии на стената и ѝ говореше за миналото.

— Виждаш ли този строг човек с брада на морски разбойник? Това е чичо Матео. Замина за Бразилия, беше завъртял търговия с изумруди, но една пламенна мулатка го урочасала. Окапала му косата, опадали му ноктите, разклатили му се зъбите. Наложило се да отиде при един магьосник, жрец на племето воду, негър, черен като катран. Дал му жрецьт някаква муска и зъбите му укрепнали, поникнали му нови нокти и пак му покарала косата. Погледни го, дъще, косата му е по-обрасла, отколкото на индианец. Той е единственият плешив човек на света, на когото отново е поникнала коса.

Клара се усмихваше и не казваше нищо, но Нивеа продължаваше да си нарежда — беше свикнала с мълчанието на дъщеря си. От друга страна таеше надежда, че като не престава да ѝ пълни главата, малката рано или късно ще я попита нещо и ще си възвърне говора.

— А този пък — разправяше Нивеа — е чичо Хуан. Аз много го обичах. Веднъж пръдна и с това си подписа смъртната присъда. Голямо нещастие. Случи се на един пикник. Беше уханен пролетен ден, всички братовчедки се бяхме докарали с муселинени рокли и с шапки с цветя и финтифлюшки, а момчетата се кипреха в най-хубавите си неделни костюми. Хуан си свали бялото сетре, сякаш ми е пред очите! Запретна си ръкавите на ризата и се увеси гордо на клона на едно дърво, за да предизвика с гимнастическите си подвизи възхищението на Констанса Андраде — бяха я избрали за кралица на празника на гроздобера и той още от пръв поглед пощуря по нея. Хуан се вдигна безупречно два пъти на мускули, направи едно пълно превъртане и при следващото движение току пусна една звучна. Не се смей, Кларита! Беше ужасно. Възцари се неловко мълчание и по едно време кралицата на гроздобера се разсмя неистово. Хуан си облече сетрето, беше пребледнял като вар, отдалечи се е бавни крачки от групата и повече не го видяхме. Търсиха го чак в Чуждестранния легион, разпитваха за него по всички консулства, но къде ти — ни вест, ни кост. Аз мисля, че е станал мисионер и е отишъл да се грижи за прокажените на остров Пасха — по-далеч не можеш стигна, за да забравиш и да те забравят, защото е встрани от морските пътища и го няма дори в холандските карти. Оттогава хората си го спомнят като Хуан Пръдната.

Нивеа отвеждаше дъщеря си до прозореца и ѝ показваше сухия пън на тополата.

— Беше огромно дърво — разказваше майката. — Накарах да го отсекал преди да се роди най-големият ми син. Разправят, било толкова високо, че от върха му можело да се обгърне с поглед целия град, но единственият, който се изкачи догоре, нямаше очи, за да го види. Поискаше ли да обуе дълги панталони, всеки мъж от рода Дел Вале трябваше да се покатери на дървото, за да изпита смелостта си. Това беше нещо като ритуал при посвещаване. Дървото беше цялото в резки. Аз сама се убедих в това, когато го отсякоха. Още от първите междинни клони, дебели колкото комини, личаха резките, оставени от прадедите, които са се катерили нагоре по свое време. По инициалите, изрязани в стъблото, се знаеше кои са се качили най-високо, кои са били най-смели, а също и кои са се запънали от страх. Не щеш ли, веднъж дойде редът и на братовчеда Херонимо, той беше сляп. Закатери се той, като опипваше клоните, без да се двоуми, защото не виждаше колко е високо и нямаше чувството, че отдолу му е бездна. Стигна до върха, но не можа да довърши „Х“-то от инициалите си, защото се откъсна като зряла круша и тупна на главата си на земята, току до краката на баща си и на братята си. Беше петнайсетгодишен. Занесоха увитото му в чаршаф тяло на майка му, клетата жена заплю всички в лицето, наруга ги с моряшки псувни и прокле човешкото племе, накарало сина ѝ да се качи на дървото, докато най-сетне дойдоха милосърдните сестри — монахини и я отведоха в усмирителна риза. Знаех, че моите синове един ден ще трябва да продължат тази дивашка традиция. Затова накарах да го отсекал. Не исках, докато Луисито и другите момчета растат, в прозореца им да тъмнее сянката на тоя ешафод.

Понякога Клара придружаваше майка си и две-три нейни приятелки — феминистки. Те ходеха по разни фабрики, качваха се на сандъци и държаха речи на работничките, а през това време надзирателите и собствениците, застанали на благоразумно разстояние, ги измерваха с насмешливи и враждебни погледи. Въпреки крехката си възраст и пълното си невежество по житейските проблеми Клара долавяше колко нелепо е това положение и описваше в тетрадките си контраста между нейната майка и приятелките ѝ, докарани с кожени палта и велурени обувки, и унилата и примирена група работнички с груби дочени престилки и напукани до кръв ръце, на която те говореха за потисничество, за равенство и за права. От

фабриката феминистките отиваха право в сладкарницата на Оръжейния площад да се черпят с чай, с пасти и да разискват как върви тяхната кампания. Това безобидно развлечение ни най-малко не беше в разнобой с разпалените им идеали, къде ти! Друг път майка ѝ я водеше в крайните квартали и в свръхнаселените жилищни сгради за сиромашията. Ходеха с колата, претъпкана с храна и с дрехи, които Нивеа и приятелките ѝ шиеха за бедните. И в тези случаи момичето пишеше с учудващо прозрение, че благотворителните дела не са лек за огромните неправди. Иначе отношенията между нея и майка ѝ бяха приветливи и задушевени и въпреки че бе родила петнайсет деца, Нивеа се държеше така с нея, сякаш ѝ беше едничка рожба. Между двете се създаде толкова здрава връзка, че следващите поколения я продължиха вече като семейна традиция.

Бавачката се бе превърнала в жена без възраст, оставаше си държлива като на млади години и както не се уморяваше да подскача на два крака по ъглите, за да плаши немотата, така по цял ден можеше да разбърква с дървена пръчка бакърения казан, врящ на адски огън наред третия двор. В казана бълбукаше дюлевото сладко — гъста течност с цвят на топаз. Изливаха я във форми и като изстинеше, се превръщаше в правилни калъпи с най-различни размери, които Клара раздаваше на бедните. Когато другите хлапетии пораснаха и се разпиляха на разни страни, Бавачката, свикнала да живее в детско обкръжение, съсредоточи цялата си нежност върху Клара. Макар че момичето отдавна не беше пеленаче, тя си го къпеше по бебешки, киснеше го в емайлираната вана с дъхаща на босилек и жасмин вода, триеше го със сунгер, сапунисваше го най-старателно навсякъде, дори в ушите и между пръстите на краката, разтриваше го с одеколон, пудреше го с четчица от лебедов пух и му решеше косата безкрайно търпеливо, докато тя станеше лъскава и покорна като водорасло. Обличаше го, дърпаше завеските около леглото му, носеше му закуската на табла, караше го да пие липов чай за нервите, чай от лайка за стомаха, от лимонов цвят за кожата, от седефче за жлъчката и от мента за свеж дъх, докато момичето се превърна в ангелски благо и красиво същество, което витаеше по дворовете и коридорите, обгърнато от ухание на цветя, шумолене на колосани фусти и ореол от букли и панделки.

Клара прекара детството и навлезе в моминството между четирите стени на своя дом, в един свят на чудати истории, на спокойна и ведра тишина, където времето не се измерваше с часовници и календари, вещите имаха собствен живот, привиденията сядаха на масата и говореха с хората, миналото и бъдещето съставяха едно общо цяло и реалността на настоящето беше калейдоскоп от безразборно пръснати огледалца, в който можеше да се случи всичко. Изпитвам особена наслада, когато чета тетрадките от онова време, в които се описва един вече отишъл си вълшебен свят. Защитена от житейски несгоди, Клара обитаваше една измислена за нея вселена, където прозаичната истина на материалните неща се смесваше с бушуващата истина на сънищата и където законите на физиката или на логиката не винаги действаха. Унесена в своите фантазии, Клара изживя този период в компанията на въздушните, водните и земните духове и бе толкова щастлива, че не почувствува нужда да говори цели девет години. Когато всички бяха загубили надежда, че някога отново ще я чуят да проговори, на рождения си ден, след като духна деветнайсетте свещи на шоколадовата си торта, тя за първи път се обади с глас, който бе държала прибран през цялото това време и който звучеше като разстроен инструмент.

— Скоро ще се омъжа — изрече тя.

— За кого? — попита Северо.

— За годеника на Роса — отвърна тя.

И тогава си дадох сметка, че е проговорила за първи път след толкова години, и чудото разтърси къщата из основи и разрева цялото семейство. Този се обади на онзи, онзи на трети, вестта се разнесе из града, обърнаха се за съвет към доктор Кувас, той направо не можеше да повярва, и в суматоката около радостта, че Клара е проговорила, всички забравиха какво бе казала. Спомниха си чак два месеца по-късно, когато Естебан Труеба, когото не бяха виждали от погребението на Роса, дойде да поиска ръката на Клара.

Естебан Труеба слезе на перона и понесе сам двата си куфара. Железният купол, заимстван от лондонската гара „Виктория“ и построен от англичаните още по времето, когато притежаваха концесията за националните железници, не се беше променил никак, откакто той мина оттук за последен път преди години — същите

мръсни прозорци, ваксаджийчетата, продавачите на милинки и местни сладкиши и носачите с тъмните си фуражки с емблемата на британската корона, която никой не се бе сетил да смени с друга, с цветовете на националното знаме. Нае файтон и даде адреса на майчината си къща. Направо не можа да познае града — бяха го ударили на безразборен модернизъм, по улиците — наплив от жени с оголени прасци и от мъже с жилетки и панталони с басти, работници вдигаха дандания, пробиваха дупки в паважа, махаха дървета, за да слагат стълбове, махаха стълбове, за да строят сгради, махаха сгради, за да садят дървета, между хората се пречкаха улични продавачи и си деряха гърлата да превъзнасят до небето машинката за точене на ножове, печените фъстъци, кукличката, която танцува сама, без жици, без конци, вие сам можете да се уверите, пипнете я, не се бойте, вятърът носеше мирис на буница, на пържено, на фабрики, на автомобили, които се мъчеха да се провират между файтоните и трамваите с кръвна тяга, както наричаха старите коне, обслужващи обществения транспорт, пъхтеж на човешко множество, топуркане на подтичващи крака, глъчка от забързан вървеж насам и натам от припряност и от твърдо работно време. Естебан се почувствува потиснат. Мразеше този град много повече, отколкото преди. Мислено се пренесе на село, припомни си пътеките из полето, с две редици дървета отстрани, времето, измервано по дъждовете, необятната самота на ливадите си, прохладния покой на реката и на тихия си дом.

— Отвратителен град — отсече той.

Файтонът дотрополи до къщата, където бе отрасъл. Стресна се, като видя до каква степен се е съсипал кварталът през тия години, откакто на богатите се бе прищяло да живеят по-нависоко от останалите хора и градът се бе разраснал до подножието на планината. От площада, където играеше като дете, нямаше и помен, беше се превърнал в пущинак, задръстен от пазарски каруци, зарязани наред боклуците, в които ровеха безпризорни кучета. Къщата му бе в окаяно състояние. Видя всички белези на разруха, които ходът на времето бе оставил по нея. На старомодната и разнебитена остъклена врата с релефни мотиви на екзотични птици имаше бронзово чукче във формата на женска ръка, придържаща топка. Почука и му се наложи да чака дълго — цяла вечност, както му се стори, докато най-сетне някой дръпна въжето, което тръгваше от мандалото и стигаше до горната

площадка на стълбището, и вратата се отвори. Майка му държеше само горния етаж, долния бе дала под наем на една работилница за копчета. Естебан се заизкачва по скърцащите стъпала, които отдавна не бяха виждали подово масло. Горе го чакаше престаряла прислужница, за чието съществуване съвсем бе забравил. Тя го посрещна със сълзливи изблици на обич, също както едно време, когато той беше петнайсетгодишен и се връщаше от нотариалното, където си вадеше хляба от преписи на покупко-продажби на имоти и пълномощни на непознати хора. Нищо не се беше променило, дори разположението на мебелите, но всичко му се стори различно — коридорът със захабен дъсчен под, счупените прозорци, затулени надве-натри с мукава, няколко прашни папрати, линеещи в ръждясали тенекии и изпотрошени фаянсови саксии, вонята на ядене и на пикоч, която сгърчваше стомаха. „Каква беднотия!“, помисли си Естебан, недоумявайки къде бяха отишли всичките пари, които изпращаше на сестра си, за да живеят прилично.

Ферула излезе да го посрещне с тъжна гримаса за добре дошъл. Намери я много променена, вече не беше онази напрацяла жена, която остави преди години, беше отслабнала и носът ѝ изпъкваше властно на ъгловатото лице, имаше опечален и разсеян вид и от нея се носеше силен дъх на лавандула и на вехти дрехи. Двамата се прегърнаха мълчаливо.

— Как е мама? — попита Естебан.

— Ела да я видиш, чака те — каза тя.

Минаха по коридор от свързани помежду си стаи. Всичките бяха еднакви, тъмни, с погребални стени, високи тавани и тесни прозорци, с избелели цветя и отмалели от нега девизи по тапетите, зацапани със сажди от мангалите и зеленияли от времето и от беднотията. Някъде много отдалеч идваше гласът на някакъв радиоговорител, който рекламираше хапченцата на доктор Рос, дребнички, но крайно ефикасни при запек, безсъние и лош дъх. Двамата спряха пред затворената врата на спалнята на доня Естер Труеба.

— Тука е — каза Ферула.

Естебан отвори вратата. Трябваше му няколко секунди, за да прогледне в тъмното. В лицето го блъсна миризма на лекарства, сладникав мирис на пот, влага, спареност и нещо, което отначало не можа да определи, но то скоро му се прилепи като чума — мириса на

разлагаща се плът. През откrehнатия прозорец се процеждаше тънко снопче светлина и той съзря широкото легло, в което издъхна баща му и в което майка му спеше от деня на сватбата си. Креват с черна дърворезба, с балдахин на релефни фигурки на ангели и с покривка от червен брокат, избеляла и станала на парцали от дълга употреба. Майка му беше в полуседнало положение. Представляваше блок от набита, масивна плът, чудовищна пирамида от лой и дрипи, увенчана с малка плешива главичка с кротки, изненадващо живи, сини и невинни очи. Артритът я бе превърнал в монолитно същество, не можеше да си сгъва ставите и да си върти главата, пръстите ѝ бяха станали като вкочанени куки, като лапи на изкопаемо, и за да не се изхлузва от леглото, зад гърба ѝ беше сложено сандъче, крепено от дебела дъска, която на свой ред бе подпряна на стената. Годишите личаха по следите, оставени от дъската по стената — диря от страдание, пътечка от мъка.

— Мамо... — промълви Естебан и гласът му се пречупи в гърдите, разтроши се на сдържан плач и той изтри с един замах от паметта му тъжните спомени, несретното детство, тежките миризми, мразовитите утрини и мазната супа от момчешките му години, болната майка, отсъстващия баща и яда, който гризеше вътрешностите му от деня, когато започна да разсъждава като разумен човек, и забрави всичко, всичко, освен единствените светли мигове, когато тази непозната жена, сега простряна в леглото, го люлееше в ръцете си, пипаше му челото, да не би да има температура, пееше му приспивни песни, навеждаше се с него над страниците на някоя книга, ридаеше от мъка, когато той, още дете, ставаше призори, за да отива на работа, ридаеше от радост, когато го виждаше да се връща вечер, ридаеше, майко, за мене.

Доня Естер протегна ръка, ала не за поздрав, а за да го спре.

— Сине, не се приближавай — гласът ѝ беше държелив, както той си го спомняше, звънък и бодър момински глас.

— Заради миризмата — сухо поясни Ферула. — Прилепчива е.

Естебан отметна оръфания юрган от дамаска и видя краката на майка си. Бяха два засинени, подпухнали, покрити с язви дирека, в които се люпеха ларви на мухи и червеи копаеха тунели, два крака, които се разлагаха още приживе, с две огромни бледосини стъпала, без нокти на пръстите. Те гниеха и гинеха в собствената си гной, в черната

кръв, в отвратителните твари, които се хранеха от тяхната плът, от твоята плът, майко, боже мой, от моята плът.

— Докторът иска да ми ги отреже, сине — каза доня Естер със спокойния си глас на момиче, — но аз съм вече много стара за такива работи и ми е дошло до гуша да страдам, та ще е по-добре да си отида. Но не исках да умра, преди да съм те видяла, защото през всичките тия години все си мислех, че си мъртъв и че твоите писма ги пише сестра ти, за да не ми е мъчно. Застани на светло, сине, да те видя хубаво. Господи! Заприличал си на дивак!

— От селския живот е, мамо — смотолеве той.

— Тъй де, тъй! Ама иначе изглеждаш още силен. На колко си години?

— На трийсет и пет.

— Добра възраст, за да се ожениш и да улегнеш, та аз да мога да си умра спокойно.

— Ти няма да умреш, мамо! — умолително каза Естебан.

— Искам да съм сигурна, че ще имам внуци, че някой ще носи моята кръв, че ще продължи името ни. Тя Ферула изгуби надежда, че ще се омъжи, но ти трябва да си потърсиш съпруга. Жена свята и почитена и да има страх от бога. Ама преди туй да вземеш да ги отрежеш тия космалаци и тая брада, чуваш ли ме?

Естебан кимна. Коленичи до майка си и зарови лице в подпухналата ѝ ръка, ала миризмата го блъсна назад. Ферула го хвана за лакътя и го изведе от тая стая на мъка и тягост. Навън той си пое дълбоко дъх, полепилата се по ноздрите му миризма го блъсна в носа и тогава той почувствува яростта, усети как тя, тъй познатата му ярост, го удря като гореща вълна в главата, налива с кръв очите му, слага моряшки псувни на устните му — ярост заради отминалото време, през което не съм мислил за тебе, майко, ярост, че те бях зарязал, че не те обичах и не се грижих достатъчно за тебе, ярост, че съм долен кучи син, не, прощавай, майко, не исках да кажа това, дявол да го вземе, ти умираш, майко, а аз не мога да сторя нищо, не мога дори да ти успокоя болката, да ти облекча гниенето, да ти махна тая ужасна миризма, тая чорба от смърт, в която се вариш, майко.

След два дена доня Естер Труеба умря в леглото на мъченията, в което бе изстрадала последните години от живота си. Беше сама, защото дъщеря ѝ Ферула бе отишла както всеки петък в бедняшкия

квартал да чете молитви на просяците, на безбожниците, на проститутките и на сираците. Те я замеряха с боклуци, изливаха отгоре ѝ нощни гърнета и я плюеха, докато тя, коленичила на сокака пред сградата със стаи — кутийки, нижеше неуморно, монотонно и до прегракване своите молитви, своите „Отче наш“ и „Аве Мария“. По нея се стичаха нечистотиите на просяците, плюнките на безбожниците, мръсотиите на проститутките и сметта на сираците, тя плачеше от унижение, молеше се за прошка за ония, които не съзнават какво вършат, и усещаше, че костите ѝ се размекват, че смъртна отпадналост превръща краката ѝ в памук, че летен зной вселява греховност между бедрата ѝ, не введи меня в изкушение, господи, че коремът ѝ се пръскаше в пламъци от пъкъла, ах, от святост и от страх, отче наш, не ме оставяй да се поддам на изкушението, Исусе Христе.

Естебан също не беше при доня Естер Труеба, когато тя притихна на смъртното ложе. Беше отишъл на гости у семейство Дел Вале, за да провери дали не им е останала някоя неомъжена дъщеря — след толкова години отсъствие и дивашки живот не знаеше откъде да започне да изпълнява поетия пред майка си обет да ѝ даде законни внуци и реши, че щом Северо и Нивеа го приеха за зет по времето на Роса Красивата, нямаше причина да не го приемат отново, особено пък сега, когато беше богат и не трябваше да чопли земята, за да се добира до златото ѝ, злато той имаше предостатъчно в банковата си сметка.

Вечерта Естебан и Ферула намериха майка си мъртва в леглото. Беше кротко усмихната, сякаш в сетния миг от живота ѝ болестта бе пожелала да я пощади от всекидневното мъчение.

В деня, когато Естебан Труеба помоли да го приемат, Северо и Нивеа дел Вале си припомниха думите, с които Клара бе прекъснала дългата си немота, така че не проявиха никакво учудване, когато гостът ги попита дали имат някоя дъщеря, която по възраст и във всяко друго отношение да става за женене. Размислиха и го осведомиха, че Ана е станала монахиня, Тереса е много зле със здравето и всички останали са омъжени, с изключение на Клара, най-малката, която все още е свободна, но пада малко чудато създание, не я бива твърде за семейни отговорности и за домакински дейности. Честно и почтено му разказаха за странностите на най-малката си дъщеря, като не скриха, че половината си живот не е говорила не защото не е можела, а защото

не ѝ се е щяло, както бе изяснил така нещо румънецът Ростипов, а доктор Куевас бе потвърдил с безбройни прегледи. Ала Естебан Труеба не бе човек, който можеше да си глътне езика от истории за мотаещи се по коридорите призраци, от движени със силата на мисълта предмети или от лоши поличби, камо ли пък от продължително мълчание — него той смяташе направо за добродетел. Разсъди, че нито едно от тия неща не е пречка, за да се завъди здрава и законна челяд, и поиска да се запознае с Клара. Нивеа излезе да потърси дъщеря си и двамата мъже останаха сами в гостната. Труеба се възползува от това и с присъщата си откровеност записва без предисловия имотното си положение.

— Моля ви, не прибързвайте, Естебан! — прекъсна го Северо. — Първо вижте момичето, опознайте го по-добре, а следва да се съобразим и с мнението на Клара, не мислите ли?

Нивеа се върна с Клара. Девојката влезе в гостната с поруменели бузи и черни нокти, защото бе помагала на градинаря да садят луковици от гергини. Този път ясновидството ѝ бе изневерило, та не успя да се понагласи и понагизди за срещата с бъдещия си годеник. Като я видя, Естебан се изправи смаян. Помнеше я като кльощаво и астматично създание, лишено от всякакъв чар, а насреща си видя девојка, изящна като медальон от еленова кост, с нежно лице и немирна и бухлата кестенява коса, чиито къдрици не се подчиняваха на прическата. Имаше тъжни очи, но засмееше ли се, погледът ѝ ставаше искрящ и закачлив. Смееше се чистосърдечно и открито с леко отметната назад глава. Стисна му ръката за добре дошъл без всякакво смущение.

— Чаках ви — просто каза тя.

Посещението на учтивост продължи още някой и друг час, говориха за театралния и оперния сезон, за пътуванията до Европа, за политическото положение и за зимните простуди, пиха леко вино и ядоха солени. Естебан наблюдаваше Клара с цялата дискретност, на която беше способен, и чувстваше, че това момиче все повече го пленява. Не помнеше да се е прехласвал по-силно по някого от оня паметен ден, когато видя Роса Красивата да купува анасонови бонбони в сладкарницата на Оръжейния площад. Като сравняваше двете сестри, реши, че Клара е по-симпатична, макар че Роса несъмнено беше много по-красива. Свечери се, влязоха две прислужници да спуснат пердетата

и да запалят лампите и тогава Естебан се досети, че се е застоял прекалено дълго. Съвсем не беше изискан в обноските си. Сбогува се непохватно със Северо и Нивеа и помоли да му разрешат пак да посети Клара.

— Надявам се, че не ви отегчавам, Клара — каза той и се изчерви. — Аз съм човек недодялан, от село, и съм най-малко петнайсет години по-голям от вас. Не зная как да се държа с девойка като вас...

— Искате ли да се ожените за мене? — попита Клара и той забеляза насмешливо пламъче в бадемовите ѝ зеници.

— Клара, за бога! — ужасена извика майка ѝ. — Прощавайте, Естебан, това момиче открай време си е крайно дръзко.

— Искам да съм наясно, мамо, за да не губим време — рече Клара.

— То и аз обичам нещата да се казват направо — щастливо се усмихна Естебан. — Да, Клара, за това съм дошъл.

Клара го хвана подръка и го изпрати до входната врата. По последния поглед, който си размениха, Естебан разбра, че тя го бе харесала, и не можеше да си намери място от радост. Като се качи във файтона, се усмихваше, не можеше да повярва, че така му е провървяло, и не проумяваше защо една толкова очарователна девойка като Клара го бе приела за съпруг, без изобщо да го познава. Нямаше как да знае, че тя предварително бе прозряла съдбата си и затова го бе повикала с мисълта си и беше готова да се омъжи за него, без да го обича.

Изчакаха да минат няколко месеца от уважение към траура на Естебан Труеба. През това време той я ухажваше по старому, по същия начин, както бе ухажвал и сестра ѝ Роса. Не знаеше, че Клара не понася анасонови бонбони и че акростиховете ѝ действат смехотворно. Към края на годината, около Коледа, обявиха официално годеща си чрез вестника и си размениха халките в присъствието на роднините и на най-близките приятели, общо над сто души, на неவிждан банкет, на който дефилираха подноси с пълнени пуйки, карамелизирани прасета, студени змиорки, омари на фурна, живи стриди, портокалови и лимонови торти по рецепта на монахините — кармелитки, бадемови и орехови — на доминиканките, шоколадови и яйчени с ром — на кларетките, и каси шампанско, докарани от Франция чрез консула,

който използваше дипломатическите си привилегии, за да върти контрабанда, но всичко поднесено и представено съвсем скромно от старите прислужнички в къщата с черните си всекидневни престилки, за да се придаде на гуляя вид на непретенциозно семейно тържество, защото и на най-малката проява на екстравагантност се гледаше като на белег за пошлост и биваше осъждана като греховно светско тщеславие и като признак на лош вкус от страна на строгото и мрачновато общество, събрано в салоните, което водеше потеклото си от най-достоплепните кастилски и баски преселници. Клара беше феерично видение от бели дантели от Шантийи^[1] и естествени камелии, наваксваше като блажен папагал деветте години мълчание, танцуваше с годеника си под навесите и фенерите и нехаеше за предупрежденията на духовете, които ѝ правеха отчаяни знаци от пердетата, но в навалищата и суматоката тя не ги виждаше. Церемонията с халките си оставаше непроменена още от колониалната епоха. В десет часа вечерта един прислужник се развъня с кристално звънче и заснова сред множеството, музиката замлъкна, танците спряха и гостите се събраха в главния салон. Един дребноват и леко завеян свещеник, пременен с одеждите си за тържествена литургия, прочете объркана, предварително подготвена проповед, в която отдаде възхвала на неясни и невъзможни за спазване добродетели. Клара не го чу, защото щом заглъхна данданията на музиката и тупурдията на танцуващите, се заслуша в шепота на духовете между завесите и се сети, че вече няколко часа не е виждала Барабас. Потърси го с поглед, наостри всичките си сетива, но майка ѝ я сръга с лакът и я накара да съсредоточи вниманието си върху церемонията. Свещеникът завърши словото си, благослови златните халки и Естебан тутакси сложи едната на пръста на годеницата си, а другата — на своя.

В този миг сред присъстващите се разнесе вик на ужас. Хората се отдръпнаха и направиха път, по който влезе Барабас, по-черен и грамаден от всякога, с касапски нож, забит до дръжката в хълбока му. Кръвта му шуртеше като на заклан вол, дългите му крака на жребец трепереха, от муцуната му се стичаше кървава лига, пристъпяше крачка по крачка с помътнял от агонията поглед, влачейки лапите си една подир друга в криволичещ вървеж на ранен динозавър. Клара се строполи на канапето от френска коприна. Огромното куче се добра до нея, положи голямата си глава на хилядолетен звяр в скута ѝ и се

загледа в нея с влюбените си очи, които постепенно помътняха и ослепяха, докато бялата дантела от Шантийи, френската коприна на канапето, персийският килим и паркетът подгизваха от кръв. Барабас гаснеше полеха с очи, вторачени в Клара, която го галеше по ушите и му шепнеше утешителни думи, докато най-накрая той се повали, изхърка само веднъж и притихна. Тогава всички сякаш се събудиха от кошмарен сън, по салона пробяга глъчка на ужас, гостите започнаха да се сбогуват припряно, заизнизваха се навън, като гледаха да заобикалят локвите кръв и прибираха в движение кожените си наметки, цилиндрите си, бастуните си, чадърите си, украсените си с фини маниста чанти. В празничния салон останаха само Клара, взела в скута си главата на животното, прегърнатите ѝ родители, вцепенени от злата прокоба, и годеникът, който не проумяваше защо се е вдигнала цялата тая олелия заради някакво си умряло куче. Но когато забеляза, че Клара изглежда взела-дала, той я вдигна на ръце и я занесе примряла до спалнята ѝ, където грижите на Бавачката и солите на доктор Куевас я възпряха отново да изпадне във вцепенение и немота. Естебан Труеба помоли градинаря да му помогне и двамата натовариха на файтона трупа на Барабас, който след смъртта си така бе натежал, че едва успяха да го вдигнат.

Годината се изниза в подготовка за сватбата. Нивеа се зае да натъкми чеиза на Клара, която не проявяваше никакъв интерес към съдържанието на сандъците от сандалово дърво и продължаваше да експериментира с трикраката маса и гадателските си карти. Изящно избродираните чаршафи, фините покривки и бельото, което десет години по-рано монахините бяха ушили за Роса с извезани вплетени инициали на Труеба и Дел Вале, сега влязоха в работа за чеиза на Клара. Нивеа поръча от Буенос Айрес, Париж и Лондон пътни костюми, дрехи за село, официални тоалети, модни шапки, обувки и чанти от гущерова кожа и от велур и куп други неща, които бяха прибрани, увити в копринена хартия и поръсени с лавандула и камфор. Годеницата обаче не ги удостои с никакво внимание, хвърлеше ли им по един разсеян поглед, пак беше добре.

Естебан Труеба пое командуването на група зидари, дърводелци и водопроводчици и се захвана да вдига най-солидната, просторна и слънчева къща, която можеше да си представи човек, замислена да

просъществува хиляда години и да подслонява по няколко поколения наведнъж от един многочислен род законни Труеба. Плановете възложи на френски архитект и изписа от чужбина част от материалите, та неговата да е единствената къща с немски витражи, с ваяни в Австрия фризове, с бронзови английски кранове за чешмите, с подови настилки от италиански мрамор и с изписани по каталог от Съединените щати брави, които обаче дойдоха с погрешни упътвания и без ключове. Ужасена от разходите, Ферула се опита да го убеди да престане с тия лудости, да не купува повече френски мебели и турски полилеи и килими. Доводът ѝ беше, че ще се разорят и ще повторят историята на чудака Труеба, който ги бе създал, ала Естебан я уверяваше, че е достатъчно богат, за да може да си позволи тези разкошества, и се закани, че ако продължава да му натяква, ще накара да обковат вратите със сребро. Тогава тя заяви, че няма начин това прекомерно разсипничество да не е смъртен грях и че господ ще ги накаже, задето се хвърлят на вятъра луди пари за новобогаташки безвкусици, вместо да се използват за по-благородна цел — да се помогне на бедните. При все че Естебан Труеба не беше любител на нововъведенията, дори напротив, гледаше с лошо око на модернистичните изсилвания, реши, че къщата му трябва да се построи по подобие на новите малки дворци в Европа и в Северна Америка, с всички удобства, но, общо взето, в класически стил. Държеше при нея да се робува колкото се може по-малко на местната архитектура. Не искаше три двора, чардаци, зеленясали водоскоци, тъмни стаи, белосани с вар кирпичени стени и прашни керемиди, а два или три високи етажа, бели колони, големи и светли прозорци, внушително стълбище, което да се вие спираловидно около оста си и да се спуска до преддверие от бял мрамор. Изобщо да има такъв вид, че да внушава чувство за ред и сговор, за чистота и цивилизованост — вид, присъщ на домовете в свестните градове в чужбина и отговарящ на новия му живот. Къщата му трябваше да представя както подобава него, семейството му и престижа, който смяташе да придаде на родовото име, опетнено от баща му. Искаше блясъкът да си личи от улицата, затова поръча в плановете да се предвиди и френски парк с версайска беседка, цветни масиви, равна морава с правилни очертания, фонтани и няколко статуи — на олимпийски богове и може би на някой храбър индианец от историята на завладяването на Америка, гол

и с увенчана с пера глава, тъй де, нека се отдаде дан и на патриотизма. Не можеше да знае, че тази тържествена, кубическа, масивна и наперена къща, поставена като шапка в зеленото си и геометрично правилно обкръжение, в крайна сметка ще се изпълни с издатини и пристройки, с многобройни вити стълби, водещи незнайно къде, с грамадни кули, с грозни задънени прозорци, с увиснали в празно пространство врати, с криволичеши коридори и с кръгли прозорчета в стените между спалните, за да можеш да си приказваш със съседа в другата стая по време на следобедната почивка. Всички тези промени щяха да зависят от вдъхновението на Клара — каквото си навиеше на пръста, това щеше да става. Всеки път, когато ѝ се наложеше да настанява нов гост, тя щеше да кара да строят нова стая, където я сварата свари, а щом духовете ѝ известяха, че в темелите има скрито съкровище или непогребан труп, щеше да събаря най-близката стена. В крайна сметка щеше да превърне къщата в омагьосан лабиринт. Освен дето беше немислимо да се почисти, той влизаше в остро противоречие с редица градоустройствени и общински закони. Ала когато построи сградата, която всички нарекоха „голямата къща на ъгъла“, Труеба сияеше. Спомняйки си преживените в детството лишения, сега той се мъчеше да придаде внушителен вид на всичко наоколо си. Докато къщата се строеше, Клара нито веднъж не отиде да я види. Нехаеше и за нея, и за чеиза си, и остави годеника и бъдещата си зълва да решават кое как ще бъде.

След смъртта на майка си Ферула се озова сама, без нищо полезно, на което да посвети живота си, и то на възраст, на която не хранеше илюзии да се омъжи. Известно време ходи всеки ден в бедняшките квартали, но трескавата ѝ благотворителна и благочестива дейност само ѝ докара хроничен бронхит и не донесе никакъв покой на измъчената ѝ душа. Естебан я накара да пътува, да си купи дрехи и да си потърси развлечения — за първи път в нерадостното ѝ съществуване, ала тя вече бе привикнала да води строг живот и прекалено дълго бе прекарвала дните си между четирите стени на своя дом. Всичко я плашеше. Бракът на брат ѝ я изпълваше с неувереност в бъдещето, защото мислеше, че като се ожени, Естебан ще се отчужди още повече от нея, а нали той ѝ беше единствената опора. Страхуваше се, че ще завърши дните си с плетиво в ръце в приют за стари моми от добри семейства, затова ѝ стана много драго, когато откри, че Клара не

я бива за никаква къщна работа и че винаги, когато ѝ се налага да вземе решение, възприема разсеян и блуждаещ вид. „Пада малко идиотка“, възхитено заключи Ферула. Личеше си, че Клара няма да може да върти грамадната къща, която строеше Естебан, и че ще ѝ е нужно здраво да се опре на някого. Хитричко се помъчи да внуши и на брат си, че трябва да отпише бъдещата си жена като къщовница и че тя, с изрядно доказаната си самопожертвователност, би могла да ѝ е в помощ и е готова да го направи. Когато разговорът се отплесваше натам, Естебан не го следеше. Денят на сватбата приближаваше, Ферула трябваше да реши как ще живее по-нататък и започна да се отчайва. Убедена, че няма да постигне нищо с брат си, потърси случай да си поговори на четири очи с Клара. Една събота я видя да се разхожда по улицата в пет часа следобед, каза си, че не бива да пропуска тази възможност, и я покани на чай във Френския хотел. Двете жени се настаниха на една маса и докато седяха в обкръжението на сладки с крем и баварски порцелан, в дъното на салона дамски оркестър изпълняваше унил струнен квартет. Ферула наблюдаваше крадешком бъдещата си снаха — тя изглеждаше петнайсетгодишна и гласът ѝ все още звучеше като разстроен инструмент, последица от годините мълчание — и не знаеше как да отвори дума по въпроса. След дълга, предълга пауза, през която двете жени изядоха цяла табла пастички и изпиха по две чаши жасминов чай, Клара приглади немирния кичур, който падаше върху очите ѝ, усмихна се и ласкаво потупа Ферула по ръката.

— Не се притеснявай. Ще живееш при нас и двете ще бъдем като сестри — каза момичето.

Ферула се стъписа и се запита дали пък няма да излязат верни клюките за способността на Клара да чете чуждите мисли. Първата и реакция бе да се престори на горда и тя тутакси се нареди да отхвърли предложението ако не за друго, то поне от кумова срама, но Клара я изпревари, наведе се и я целуна по бузата толкова непринудено, че Ферула не се съдържа и се разплака. Отдавна не беше проронвала сълза и учудено осъзна колко много ѝ е липсвал и най-малък жест на нежност. Не си спомняше откога не я бяха дарявали с чистосърдечна милувка. Плака дълго, изля си цялата преживяна мъка и самота, а през това време Клара я държеше за ръката, помагаше ѝ да се секне и щом тя престанеше за миг да хлипа, пъхаше в устата ѝ нови парчета торта и

я караше да отпива от чая. Така двете плакаха и си приказваха до осем часа и този следобед във Френския хотел сключиха договор за приятелство, на което бе съдено да пребъде дълги години.

Веднага щом свърши траурът за доня Естер и голямата къща на ъгъла стана готова, Естебан Труеба и Клара дел Вале се ожениха. Брачната церемония бе скромна. Естебан подари на булката си комплект диамантени бижута, който тя намери за много хубав, прибра го в една кутия за обувки и веднага забрави къде го е сложила. Заминаха на сватбено пътешествие за Италия и на втория ден Естебан се чувстваше влюбен до уши, нищо, че корабът така се люлееше, че Клара хвана морска болест и се тръшна в каютата, където пък от теснотията получи астма. Естебан седеше до нея, слагаше ѝ мокри кърпи на челото, придържаше я, докато повръщаше, чувстваше се безмерно щастлив и я желаше неоправдано силно, като се имаше предвид окаяното ѝ състояние. На четвъртия ден сутринта ѝ просветна и двамата излязоха на палубата да съзерцават морето. Като я гледаше със зачервения ѝ от вятъра нос и я слушаше как прихва да се смее за щяло и нещяло, Естебан се закле, че рано или късно ще я накара да го обикне така, както копнееше да бъде обичан, и че е готов да прибегне до всичко, за да постигне обичта ѝ. Съзнаваше, че Клара не му принадлежи и че ако тя продължи да живее в своя свят на призраци, самодвижещи се трикраки маси и карти за предсказване на бъдещето, най-вероятно няма да му принадлежи никога. Безгрижната и лишена от свян чувственост на Клара също не му беше достатъчна. Желаше тялото ѝ и го имаше, но се стремеше към нещо много повече, искаше да покори неопределимата и светла материя, която се таеше вътре в това тяло и му се изплъзваше дори в миговете, когато тя примираше от наслада. Чувстваше, че ръцете му са много тежки, краката му много големи, гласът му много груб, брадата му много остра, привичката му да изнасилва и да ходи при проститутки много вкоренена, но дори ако трябваше да обърне себе си наопаки като ръкавица, беше готов да го стори, за да я направи своя.

От сватбеното пътешествие се върнаха след три месеца. Ферула ги чакаше в новата къща, която още миришеше на боя и на пресен цимент и беше пълна с цветя и фруктиери с плодове, както бе заръчал Естебан. На прага той вдигна жена си на ръце. Сестра му се изненада, че не изпитва ревност, и забеляза, че Естебан изглежда подмладен.

— Бракът ти се е отразил добре — каза тя.

После разведе Клара да разгледа къщата. Тя въртеше очи наляво и надясно и за всичко казваше, че е много хубаво — със същата любезност, с която даваше своя отзив за залеза в открито море, за площад „Сан Марко“ или за комплекта брилянтни бижута. На вратата на стаята, отредена за нея, Естебан я накара да затвори очи и я поведе за ръка до средата.

— Вече можеш да ги отвориш — радостно й рече той.

Клара се огледа наоколо. Беше голяма стая със сини копринени тапети, английски мебели, големи прозорци, балкони към градината и легло с балдахин и тюлени завески, което приличаше на платноход, заплувал в кротките води на синята коприна.

— Много хубаво — каза Клара.

Тогава Естебан й посочи мястото на пода, където бе застанала. Това беше чудесната изненада, която бе подготвил за нея. Клара погледна надолу и нададе страшен вик — беше стъпила върху черния гръб на Барабас, който лежеше разчекнат и превърнат в килим, главата му беше запазена и две стъклени очи я гледаха със свойствения за препарирани животни безпомощен израз. Преди да се строполи в несвяст на пода, мъжът й успя да я подхване.

— Казах ти, че няма да й хареса, Естебан — рече Ферула.

Изнесоха на бърза ръка от стаята оцавената кожа на Барабас и я захвърлиха в един ъгъл в мазето при магическите книги от вълшебните сандъци на вуйчо Маркос и други съкровища. Там кожата се брани от молците и от занемарата с достойно за по-благородна кауза упорство. Трябваше да дойдат други поколения, за да я отърват от този тормоз.

Много скоро пролича, че Клара е бременна. Обичта, която Ферула изпитваше към снаха си, се превърна в страст да се грижи за нея, във всеотдайност, за да ѝ бъде в помощ, и в безгранично търпение, за да понася залисиите и странностите ѝ. Ферула цял живот бе слугувала на една неотвратимо гниеща старица, затова сега за нея беше направо блаженство да тича около Клара. Къпеше я с ухаеща на босилек и жасмин вода, търкаше я със сьонгер, насапунисваше я, разтриваше я с одеколон, пудреше я с четчица от лебедов пух и ѝ решеше косата, докато ѝ я направи лъскава и покорна като водорасло, както по-рано бе вършила това Бавачката.

Далеч преди да е утолил глада си на младоженец Естебан Труеба трябваше да се върне в „Трите Марии“, където кракът му не бе стъпвал повече от година. Вярно, Педро Втори Гарсия се стараеше пряко сили, но присъствието на собственика бе станало наложително. Чифликът, който преди му се струваше рай и беше цялата му гордост, сега му опротивя. Гледаше как кравите преживят с безизразен поглед по ливадите как селяните се суятят в пипкавата полска работа и цял живот повтарят всекидневно едни и същи движения, вираше се в неизменната рамка на заснежената планина и в крехкия стълб дим над вулкана и се чувстваше като затворник.

Докато той стоеше на село, животът в голямата къща на ъгъла се променяше, за да се пригоди към едно безбурно всекидневие без мъже. Ферула се надигаше първа — от времето, когато се грижеше за болната си майка, ѝ беше останал навикът да се буди рано, — ала оставяше снаха си да спи до късно. Като попревалеше сутринта, собственоръчно ѝ занасяше закуската в леглото, дръпваше завесите от синя коприна, за да влезе слънцето през прозорците, пълнеше ваната от френски фаянс, изписана с водни лилии, и даваше време на Клара да се разсъни, като каже подред „добър ден“ на всички присъстващи духове, та после да придърпа таблата и да натопа препечените филийки в гъстия шоколад. Сетне я изкарваше от леглото, като я галеше с майчинска грижовност и ѝ разказваше приятните новини от вестниците. Но приятните оредяваха от ден на ден, та ѝ се налагаше да запълва празнотите с клюки за съседите, със задявки за къщни дреболии и с измислени истории, които Клара намираще за много хубави и само след пет минути забравяше, тъй че можеше да ѝ се разправя едно и също нещо по няколко пъти — то все ѝ беше занимателно, сякаш го чуваше за първи път.

Ферула я водеше на разходка, за да я види слънце, полезно е за бебето; на пазар, за да не му липсва нищо, когато се роди, и за да има най-хубавите дрешки на света; на обед в голф — клуба, за да видят всички колко си се разхубавила, откакто се омъжи за брат ми; на гости у родителите ѝ, за да не помислят, че си ги забравила; на театър, за да не стоиш по цял ден затворена в къщи. Клара се оставяше да я води — послушно, но не от глупост, а от халосаност — и хабеше цялата си способност да се съсредоточава в безполезни опити да се свърже по

телепатия с Естебан — посланията ѝ така и не стигаха до него — и в усъвършенстване на ясновидството си.

За първи път, откакто се помнеше, Ферула се чувстваше щастлива. Беше се сближила с Клара повече, отколкото с когото и да било друго в живота си, повече дори, отколкото с майка си. Всеки по-малко чудат от Клара човек най-накрая или щеше да се умори от прекалените глезотии и постоянната грижа на Ферула, или щеше да се поддаде и предаде на властния ѝ и педантичен характер. Но Клара живееше в друг свят. Ферула ненавиждаше моментите, когато брат ѝ се връщаше от село и присъствието му изпълваше цялата къща и рушеше хармонията, която се създаваше в негово отсъствие. Щом той си беше у дома, тя трябваше да остава в сянка и да внимава как ще се държи с прислугата и с какви грижи ще обгражда Клара. Всяка вечер, когато съпрузите се оттегляха в стаите си, усещаше, че я обзема непозната омраза, която не можеше да си обясни и която изпълваше душата ѝ със зловещи чувства. За да се разсейва, отново се отдаваше на стария си порок — ходеше да чете молитви из бедняшките квартали и да се изповядва на отец Антонио.

— Слава на пречистата Дева Мария.

— Непорочно заченала.

— Слушам те, дъще.

— Отче, не зная как да започна. Мисля, че сторих грях...

— Плътски ли, дъще?

— Ах, плътта ми се е изсушила, отче, но духът не е. Лукавият ме мъчи.

— Безкрайна е милостта господня.

— Вие не знаете какви мисли могат да се вселят в главата на една самотна жена, отче, на една девственица, която не е познала мъж, и не от липса на възможности, а защото господ изпрати на майка ми дълга болест и аз трябваше да се грижа за нея.

— Тази саможертва е отбелязана в скрижалите на царството небесно, дъще.

— Дори да съм съгрешила в помислите си, отче?

— Е, зависи от помислите...

— Нощем не мога да спя, задушавам се. За да се успокоя, ставам и се разхождам из градината, снова из къщата, отивам до стаята на снаха ми, долепам ухо до вратата, понякога влизам на пръсти, за да я

видя като спи, същински ангел е, идва ми да се пъхна в леглото ѝ, за да усетя хладната ѝ кожа и дъха ѝ.

— Моли се, дъще. Молитвата помага.

— Почакайте, не съм ви казала всичко. Срам ме е.

— Не бива да се срамуваш от мене — аз съм просто слуга и наместник божи.

— Когато брат ми си идва от село, става много по-лошо, отче. От молитвите изобщо не ми олеква, сън не ме хваща, потя се, треперя, най-сетне ставам, прекосявам цялата къща в тъмното, прокрадвам се по коридорите на пръсти, за да не скърца подът. Чувам ги през вратата на спалнята им и дори веднъж ги видях, защото бяха оставили вратата открената. Не мога да ви разкажа какво видях, отче, но сигурно е ужасен грях. Вината не е у Клара, тя е невинна като младенец. Брат ми я подкокоросва. Няма да му се размине без възмездие.

— Само богу е дадено да отсъжда и да наказва, дъще. Какво правеха?

И тогава Ферула можеше да изрежда подробности цял половин час, на един дъх и без да ѝ мигне окото. Беше изумителна разказвачка, умееше да ти сложи пауза, да ти отмери интонацията, да ти обясни без ръкомахане, да обрисува толкова пластична картина, че слушателят сякаш я преживяваше, просто да не повярваш как долавяше през откренатата врата доколко качествени са били тръпките, доколко обилни — секретите, какви думи са си прошепнали на ухото, какви са били най-закътаните им миризми — удивително, просто да ѝ се не надяваш. Прочистила душата си от тия мъчителни душевни състояния, тя се връщаше в къщи, отново наложила маската си на идол, невъзмутима и строга, и се захващаше да командва — броеше приборите, нареждаше какво да се сготви, отключваше и главно заключваше, подай ми ей онова, викаше, подаваха ѝ го, сменете цветята във вазите, сменяха ги, измийте прозорците, накарайте тия проклети птици да млъкнат, че сенъора Клара не може да мигне от тая патърдия, стига са каканизали, че бебето току-виж се сепне и като нищо ще вземе да се роди побъркано. Нищо не убягваше от зорките ѝ очи и все не я свърташе на едно място, за разлика от Клара, която намираще всичко за много хубаво и ѝ беше все едно дали ще яде пълнени трюфели или чорба от каквото е останало, дали ще спи на пухен дюшек или седнала на стол, дали ще се къпе в благоуханна вода

или изобщо няма да се къпе. Колкото повече напредваше бременността ѝ, толкова по-безвъзвратно се откъсваше тя от действителността, обръщаше се навътре към себе си и се впускаше в съкровен и неспиращ диалог с бебето.

Естебан искаше син, който да се казва като него и да предаде на потомците си родовото име Труеба.

— Момиче е и се казва Бланка — рече Клара още първия ден, когато обяви, че е бременна.

И не сгреши.

Доктор Куевас, от когото Клара най-сетне престана да се страхува, пресмяташе, че тя трябва да роди към средата на октомври. Но в началото на ноември Клара продължаваше да клати огромния си корем. Ходеше почти като сомнамбул, стана още по-разсеяна, уморяваше се, задъхваше се, беше безразлична към всичко наоколо си, включително и към съпруга си, когото понякога дори не познаваше и като го зърнеше край себе си, го питаше „Кого търсите, моля?“. Щом лекарят отхвърли всякаква възможна грешка в математиките си и се изясни, че Клара няма никакво намерение да роди по естествен път, се наложи да играе ножът. Куевас разреза корема на майката и извади Бланка, която се пръкна по-космата и грозна от нормалното. Като я видя, Естебан изтръпна. Реши, че съдбата му е изиграла лоша шега и че вместо законния Труеба, който бе обещал на майка си на смъртното ѝ легло, бе дал живот на едно чудовище, и то на всичко отгоре от женски пол. Прегледа лично бебето и се увери, че не му липсва нищо и че всичко си му е на съответното място, поне що се отнася до онова, което можеше да се види с просто око. Доктор Куевас се опита да го утеши, като му обясни, че отблъскващият вид на детето се дължи на това, че е престояло в майчината си утроба повече от нормалното време, на мъчителното цезарово сечение... е, и на туй, че се е родило дребно, слабо, определено не розово и малко нещо косматичко. Клара обаче беше във възторг от дъщеря си. Сякаш се пробуди от продължителен дълбок сън и откри радостта, че живее. Пое малката в ръцете си и повече не я пусна, носеше я увиснала на гърдта си, кърмеше я по всяко време и изобщо не се съобразяваше с никакви режими, добри обноски и свян — същинска туземка. Не даде да я повият, да я острижат, да ѝ пробият ушите и да ѝ наемат дойка и не искаше дори да чуе за хранване с мляко от лаборатория, към каквото

прибягваха всички госпожи, които можеха да си позволят такъв разкош. Отхвърли и рецептата на Бавачката да ѝ дава краве мляко, разрежено с оризова вода — отсъди, че ако природата е искала хората да се откърмят с такова чудо, е щяла да направи така, че женските гърди да отделят именно тази комбинация, а не майчино мляко. Клара говореше на малката непрестанно, на правилен испански, без да изкълчва думите по бебешки и без да използва умалителни — все едно, че разговаряше със зряла жена — и също тъй отмерено и разсъдливо, както приказваше на животните и на растенията. Беше убедена, че щом по тази система ѝ е провървяло с флората и фауната, няма никаква причина да не даде резултат и с детето. Съчетанието от майчино мляко и разговори се оказа сполучливо и превърна Бланка в здраво и почти красиво момиченце, което по нищо не приличаше на шебечето, каквото напомняше при появата си на бял свят.

Няколко седмици след раждането на Бланка Естебан Труеба успя да се убеди в платнохода сред кротките води от синя коприна, че с майчинството жена му не бе загубила охотата или благоразположението си към любовни изяви, дори точно обратното. От друга страна, на Ферула, прекалено заета с въртел около момиченцето, което имаше великолепни бели дробове, буен характер и страхотен апетит, не оставаше време да ходи да се моли в кварталите на беднотията и да се изповядва пред отец Антонио, камо ли пък да надзърта крадешком през откρηнатата врата.

---

[1] Град във Франция, в който се произвеждат едни от най-хубавите дантели в света. — Б. пр. ↑

IV

ВРЕМЕТО НА ДУХОВЕТЕ

На възраст, когато повечето деца са в пелени и лазят на четири крака, бръщолевят несвързано и се лигавят, Бланка имаше вид на разсъдлив дребосък, ходеше спънато, но на два крака, говореше правилно и се хранеше сама — ето резултата от системата на майка ѝ да се държи с нея като с голям човек. Бяха ѝ поникнали всичките зъби и вече започваше да отваря дрешниците и шкафовете, за да обръща наопак съдържанието им, когато семейството реши да отиде да прекара лятото в чифлика, за който Клара само бе слушала. През този период от живота на Бланка любопитството беше по-силно от инстинкта за самосъхранение и това създаваше големи главоболия на Ферула, която постоянно трябваше да тича след нея, за да я възпира — да не се хвърли от втория етаж, да не се завре във фурната или да не глътне сапуна. Да отидат на село с малката ѝ се струваше опасно, уморително и безполезно, защото Естебан можеше да се оправи и сам в „Трите Марии“, докато те си водят цивилизован живот в столицата. Клара обаче се беше запалила. Представяше си, че на село е много романтично, защото никога не беше влизала в обор, както казваше Ферула. Приготовленията за пътуването отвориха работа на цялото семейство за повече от две седмици и къщата се изпълни със сандъци, кошове и куфари. Наеха специален вагон във влака, за да превозят огромния багаж и прислужниците, които Ферула сметна за нужно да вземат, както и кафезите с птици, които Клара не се съгласи да остави, и кутиите с играчки на Бланка, натъпкани с механични палячовци, порцеланови фигурки, плюшени животни, навиващи се танцьорки и кукли с истинска коса и стави като у човека. Куклите пътуваха заедно с роклите, колите и сервизчетата си. Като видя тая нервна и суетяща се навалица и купчината партакеши, Естебан за първи път в живота си се почувствува сразен, особено когато откри сред багажа един свети Антоний в естествен ръст с кривогледи очи и изчукани от железар сандали. Гледаше заобикалящия го хаос, разкайваше се за решението

да пътува с жена си и дъщеря си и се питаше как той може да отиде до оная работа на географията само с два куфара, докато те на всяка цена трябва да помъкнат цялата тая безполезна багажерия и тая сюрия слуги, които само ще са им в тежест при пътуването.

В Сан Лукас наеха три коли, които ги превозиха до „Трите Марии“. Пристигнаха обвити в облак прах — същински катун цигани. В двора на чифликчийската къща всички селяни начело с оставения за управител Педро Втори Гарсия ги чакаха да им кажат добре дошли. Като видяха тоя подвижен цирк, те зяпнаха от учудване. Под командата на Ферула се захванаха да разтоварват колите и да внасят багажа в къщата. Никой не обърна внимание на едно момченце горе-долу на възрастта на Бланка, голо, сополиво, с подут от паразити корем и с красиви черни очи със старчески израз. Беше синът на управителя и за да не го бъркат с бащата и с дядото, го наричаха Педро Трети Гарсия. В залисията, докато се настаняваха, разглеждаха къщата, хвърляха един поглед на градината, викаха здрасти на този-онзи, сглобяваха олтара на свети Антоний и гонеха кокошките от креватите и мишките от дрешниците, Бланка се съблече и заприпка гола с Педро Трети. Играха между денковете, завираха се под мебелите, мляскаха се с лигави целувки, дъвкаха един и същи комат хляб, смъркаха дружно сополите си и се изпоплескаха с общо ако, докато най-сетне заспаха прегърнати под масата в столовата. Клара ги намери там в десет часа вечерта. Бяха ги търсили часове наред с факли, селяните, разделени на групи, претършуваха брега на реката, хамбарите, ливадите и оборите, Ферула се моли на колене на свети Антоний, Естебан прегракна да ги вика и дори Клара призова на помощ ясновидските си способности, но не би. Когато ги намериха, момченцето лежеше по гръб на пода, а Бланка, свита на кравай, бе положила глава на подутия корем на новия си приятел. Щяха да ги заварят в същото положение много години по-късно, за беда и на двамата, и те щяха цял живот да си плащат за това.

Още от първия ден Клара разбра, че за нея има място в „Трите Марии“, и както отбеляза в своите тетрадки — животоописания, почувствува, че най-сетне е открила призванието си на този свят. Тухлените къщи, училището и многото ядене не я докараха до умиление, защото способността ѝ да вижда невидимото тутакси разкри недоверието, страха и неприязънта на аргатите и недоловимия шепот, който секваше, щом тя извърнеше глава. Всичко това ѝ позволи да

отгатне някои неща за характера и миналото на мъжа си. Господарят обаче се беше променил. Всички бяха свидетели, че престана да ходи в „Червеното фенерче“, теглена бе черта на гуляйджийските му вечери, боевете на петли, гневните му избухвания и най-вече на лошата му привичка да събаря момичета в житата. Отдадох го на присъствието на Клара. От своя страна тя също се промени. Съвсем скоро от отпуснатостта ѝ не остана и помен, престана да намира всичко за много хубаво и сякаш се излекува от порока да говори с невидими същества и да мести мебелите със свръхестествени способности. Ставаше призори с мъжа си, двамата закусваха заедно, вече облечени, после той отиваше да следи и ръководи работата на полето, а Ферула се залавяше с къщата, с прислужниците от столицата, които така и не смогваха да се приспособят към неудобствата и към селските мухи, и с Бланка. Клара се разкъсваше между шивалнята, селското магазинче и училището, което превърна в своя главна квартира. Там прилагаше мазила срещу крастата и газ срещу въшките, помагаше на децата да разгадават тайните на буквара, учеше ги да пеят „Кравичка млечна си имам, тя е за чудо и приказ“^[1], а жените — да варят млякото, да лекуват диарията и да перат дрехите така, че да не се засичат. Надвечер, преди мъжете да се приберат от къра, Ферула събираше селянките и децата на молитва. Идваха не толкова от набожност, а по-скоро за да не ѝ скършат хатъра, и даваха възможност на старата мома да си припомни добрите стари времена на посещенията си в бедняшките квартали. Клара изчакваше зълва ѝ да престане да реди мистичните си молитви и използваше събранието, за да повтаря лозунгите, които бе чувала от майка си по времето, когато пред очите ѝ Нивеа се връзваше с вериги за оградата на Конгреса. Жените я слушаха хем ухилени, хем засрамени, по същата причина, поради която се молеха заедно с Ферула — да не огорчат господарката. Но тия надути фрази им се виждаха като дрънканици на побъркан. „Де се е чуло и видяло мъж да не може да бие собствената си жена! Не я ли налага, значи не я обича или не е мъж на място. Де се е чуло и видяло каквото изкара мъжът или наспори земята или колкото яйца снесат кокошките — всичко да е на двамата! Че нъл той се разпорежда! Де се е чуло и видяло жена да може да върши същите неща, дето ги прави мъжът — че тя още по рождение си е с туй-онуй по-малко, нъл тъй, доня Кларита“, обаждаха се те. Клара се ядосваше. Те се побутваха с

лакът и се усмихваха в шепа, с беззъбите си уста и с очите си, целите в бръчки, съсухрени от слънцето и от тежкия живот. Знаеха предварително, че ако не дай боже си наумят да се поведат по заваяните съвети на господарката, здравата ще си изпатят от мъжете си. И заслужено впрочем, както поддържаше Ферула. Не след дълго Естебан научи в какво прерастват събиранията за молитви и го хванаха дяволите. За първи път се разлюти срещу Клара и тя за първи път го видя в един от прословутите му пристъпи на ярост. Естебан крещеше като побъркан, сновеше из стаята с едри крачки, удряше с юмрук по мебелите и нареждаше, че ако Клара мисли да върви по стъпките на майка си, ще си намери майстора, че той ще ѝ свали гащите и така ще я опердаши, че ще ѝ се изпарят всичките проклети мераци да пуска мухи в хорските глави, че ѝ забранява категорично да събира жените за молитва или за каквото и да е друго и че тя какво си мисли — че той е лапнишаран, когото жена му може да прави за посмешище ли? Клара го остави да крещи и да тимари мебелите, докато се умори, и после, каквато си беше заваяна, го попита дали може да си мърда ушите.

Ваканцията на село се проточи и събиранията в училището продължиха. Лятото си отиде, есента покри полето с огън и злато и промени пейзажа. Започнаха първите студени дни, дъждовете и калта, а Клара с нищо не даваше да се разбере, че иска да се прибере в столицата, въпреки че Ферула, която ненавиждаше селото, непрекъснато ѝ даваше зор да си тръгват. През лятото се беше оплаквала от горещите следобеди с досадните мухи, от облаците прах, които се вдигаха в двора и се напластяваха по цялата къща, все едно, че живееха в руднична шахта, от мръсната вода, която благоуханните соли, добавени във ваната, превръщаха в помия, от летящите хлебарки, които се навираха между чаршафите, от вървищата на мишки и на мравки, от паяците, които сутрин намираше да приритват в чашата вода на нощната масичка, от нахалните кокошки, които снасяха яйца в обувките и оцвъкваха бельото в дрешника. Със смяната на сезона тя се затюхка за други беди — калището на двора, по-късите дни, в пет часа вече е тъмно и човек няма какво друго да прави, освен да посрещне дългата и самотна нощ, пуста да опустее и тя, и вятърът, и настинките. Срещу простудните заболявания тя прилагаше лапи от евкалиптова шума, но така и не успяваше да излезе наглава с тях и цялото семейство ги прихващаше един от друг в безкрайна верига. Беше ѝ

омръзнало да се бори срещу стихииите на живата и неживата природа и като едничко развлечение да следи как Бланка расте. Детето е заприличало на човекоядка, викаше Ферула, като я гледаше да играе с онуй мръсно хлапе Педро Трети, връх на безобразието е, че малката си няма другарче от сой, взела е да учи мурафети, бузите ѝ немити, издрани, колената ѝ ожулени, целите в кори, чуйте я само как говори, замязала е на индианец, до гуша ми дойде да ѝ пощя главата от въшки и да ѝ мажа със спирт струпеите от краста. Въпреки че все мърмореше и натякваше, Ферула бе запазила пуританското си достойнство, неразделния си кок, колосаната си блуза и връзката ключове, която неизменно висеше на кръста и, никога не се потеше, не се чешеше и от нея винаги се носеше лек дъх на лавандула и на лимон. Никой не допускаше, че нещо може да я извади от равновесие. Ала не щеш ли, един ден я засърбя гърбът. Толкова силно, че не издържа и се почеса скришом, ала не ѝ мина. Най-сетне отиде в банята и си свали корсета, с който не се разделяше и в дните на най-напрегната шетня. Като развърза връзките, на пода тупна една зашеметена мишка, която беше прекарала цялата сутрин там и напразно се бе мъчила да излази до изхода между коравите банели на колана и притиснатата плът на притежателната му. Ферула получи първата нервна криза в живота си. На виковете ѝ се притекоха всички и я намериха във ваната. Прежълтяла от ужас, още полугола, тя пицеше като въртоглава и сочеше с треперещ пръст малкия гризач, който полагаше усилия да застане на четири крака и да се скрие на безопасно място. Естебан каза, че тя явно навлиза в критическата възраст и да не ѝ обръщат внимание. Не ѝ обърнаха внимание и при втората криза. Получи я на рождения ден на Естебан. Беше слънчева неделна утрин и в къщата кипеше голямо оживление — в „Трите Марин“ щяха да дават празненство, за първи път от забравените дни, когато доня Естер е била още момиченце. Поканиха няколко роднини и приятели от столицата, те трябваше да дойдат с влака, и всички земевладелци от областта. Не пропуснаха и селските големци. Цяла седмица предварително заприготвяха гощавката — половин вол, който се печеше на двора, баници с бъбреци, кокошки в гювечета, сливови торти с бял крем и най-отбраните вина от последната реколта. На пладне гостите запристигаха — кой с кола, кой на кон — и голямата кирпичена къща се изпълни с разговори и смехове. Ферула се освободи

за малко и изтича до банята — в къщата имаше огромни бани, в които клозетът се мърдеше наред помещението, а наоколо му се ширеше пустиня от бели керамични плочки. Както си седеше на усамотената като трон седалка, изведнъж вратата се отвори и вътре се намъкна един от гостите — не кой да е, а сам кметът на селото. Аперитивът го беше хванал леко и той си разкопчаваше дюкяна в движение. Като съзря дамата, човекът се стъписа от изненада и смущение. После се окопоти, но от незнаене как да реагира, пристъпи с крива усмивка, прекоси цялото помещение, вдигна ръка и ѝ отдаде чест.

— Соробабел Бланко Хамасмие, на вашите любезни заповеди — представи се той.

„Господи! Че кой свестен човек може да живее сред тия селянци! Ако искате, вие си останете в това чистилище на простаци, мене обаче отпишете, връщам се в града, искам да живея като хората, както винаги съм живяла“, развика се Ферула, когато успя да заговори за случката, без да се разплаче. Но не си замина. Не искаше да се разделя с Клара, беше стигнала дотам, че обожаваше дори въздуха, който тя издишваше, и при все че вече не ѝ се представяше случай да я изкъпе и да легне до нея, се стремеше да ѝ засвидетелства нежността си чрез хиляди дребни изяви, на които посвещаваше дните си. Тази строга и безпощадна към себе си и към другите жена можеше да се държи приветливо и усмихнато само с Клара. Е, понякога и с Бланка, но пак заради майката. Само с Клара си позволяваше лукса да отприщва напирещото у нея желание да бъде полезна някому и да бъде обичана, само чрез нея можеше да изявява, макар и прикрито, най-съкровени и нежни възжелания на душата си. През дългите години самота и тъга тя бе потискала у себе си всички вълнения, бе отпъждала всички чувства, докато ги бе свела до няколко — съвсем малко — ужасни и величави страсти, които я поглъщаха всецяло. Не знаеше какво е да се притеснява за глупости, да злобее на дребно, да изпитва спотаена завист, обезцветена обич, да любезничи, да прощава снизходително, да не пропуска нито ден, без да прояви внимание. Беше от ония същества, които са родени за величието на една-единствена любов, за извънмерна омраза, за апокалиптична мъст и за най-възвишен героизъм. Нейният житейски път обаче не протече според повелите на романтичното ѝ призвание и животът ѝ премина равно и сиво между четирите стени на стаята на една болна, в окаяни бедняшки квартали, в

извратени изповеди — и тази знойна жена с гореща кръв, създадена да бъде майка, да бъде плодовита, дейна и пламенна, постепенно заляня и прегоря. По онова време беше към четирийсет и пет годишна. За великолепната ѝ порода си бяха казали думата и далечни прадеди — араби, затова кожата ѝ се беше запазила все още гладка, косата ѝ — все още черна, мека и лъскава, само с един бял кичур на челото, тялото ѝ — силно и стройно, походката ѝ — бодра и стегната като у човек, който не знае какво е болест, но пустинята в живота ѝ я караше да изглежда много по-възрастна. Имам снимка на Ферула, направена в ония години, на един рожден ден на Бланка. Старата възкафява фотография е избледняла от времето, но на нея още личат ясно чертите ѝ. Иначе достолепна матрона, на лицето ѝ се бе запечатала горчива гримаса, която издаваше вътрешната ѝ трагедия. Навярно тия години край Клара са били единствените щастливи в живота ѝ, защото освен с Клара тя не успя да се сближи с никого. На нея тя доверяваше най-съкровения си чувства, пак на нея отдаде огромната си способност да се жертва за някого и да благоговее пред него. Веднъж се претраши да ѝ го каже и Клара отбеляза в тетрадката си за животоописание, че Ферула я обича много повече, отколкото тя заслужава и може да възнагради с взаимност. Заради тази безмерна обич Ферула не пожела да си замине от „Трите Марии“ дори когато връхлетя страшната напасть — мравките. Започна с някакво котешко предене из ливадите, с някаква тъмна сянка, която пълзеше бързо и изяждаше всичко — царевичните мамули, житата, люцерната и чудоцвета. Поливаха ги с бензин и ги запалваха, но те пак прииждаха на нови талази и с нов устрем. Мажеха с негасена вар стъблата на дърветата, но те се изкачваха нагоре, без да се спират пред нищо, и опустошаваха крушите, ябълките и портокалите, нахлуваха в градината и плячкосваха пъпешите, влизаха в краварника и издоеното сутринта мляко се пресичаше и чернееше от умрели твари, промъкваше се в курниците и изяждаха пилетата живи, като оставяха само купчини пръсната перушина и жалки костички. Правеха вървища вътре в къщата, намъкваша се по тръбите, превземаха килера. Всичко, каквото се сготвеше, трябваше да се изяжда веднага, защото останеше ли само няколко минути на масата, идваха на върволица и го оплюскваха. Педро Втори Гарсия се опита да се пребори с тях с вода и огън, зарови напоени с пчелен мед сунгери, та привлечени от сладкото, да се

насъбират повече на едно място и така да ги изтребва по-ефикасно, ала всичко беше напразно. Естебан Труеба отиде в селото и се върна с цяла кола пестициди от всички познати марки, на прах, в течно състояние и на хапчета, и наслага такива количества навсякъде, че зеленчуците не можеха да се ядат, защото предизвикваха силни стомашни болки и куркане на червата. Но мравките продължиха да прииждат и да се множат и с всеки изминал ден ставаха все по-нахални и дръзки. Естебан отиде втори път в селото и телеграфира в столицата. Три дена по-късно на гарата цъфна мистър Браун — дребен като джудже американец с тайнствен куфар в ръка. Естебан го представи като селскостопански специалист, профилиран по средствата за борба с насекоми. След като се освежи с кана вино с плодове, той просна куфара си върху масата и го разтвори. Извади отвътре цял арсенал никога невиждани инструменти, след което пристъпи към действие — хвана една мравка и внимателно я заразглежда под микроскоп.

— Какво толкова ги гледате, мистър, като всички са еднакви? — обади се Педро Втори Гарсия.

Американецът не му отвърна. Докато най-сетне определи породата, начина на живот, месторазположението на дупките, където се въдеха, привичките и дори най-потайните им помисли, вече беше минала цяла седмица и мравките се завираха в леглата на децата, бяха изяли запасите от зимнина и започваха да налитат на конете и кравите. Тогава мистър Браун обясни, че трябвало да ги опушат с изнамерен от него препарат, който причинявал безплодие у мъжките, и така щели да престанат да се размножават, а после трябвало да ги напръскат с друга една отрова, и тя негово изобретение, предизвикваща смъртна болест по женските, и така, уверяваше той, ще се сложи край на въпроса.

— За колко време ще стане? — попита Естебан Труеба, чието нетърпение започваше да прераства в ярост.

— За един месец — рече мистър Браун.

— Дотогава ще са изяли и хората, мистър — каза Педро Втори Гарсия. — Ако ми разрешите, господарю, ще извикам баща си. От три седмици ми е заразправял, че знаел оправия за тая напаст. Бабини деветини са тия негови приказки, викам си аз, ама отде да знае човек, нищо няма да загубим, ако опитаме.

Повикаха стария Педро Гарсия и той дойде, като едва влачеше крака. Беше толкова потъмнял, смален и беззъб, че Естебан се стресна

— брей, как хвърчат годините. Старецът ги изслуша с шапка в ръка и с вдигнат към небето взор, щърбите му венци дъвчеха въздуха. По едно време поиска носна кърпа, бяла да е. Ферула му я донесе от дрешника на Естебан. После излезе от къщата, прекоси двора и отиде право в градината, последван от всички обитатели на дома и от чужденеца — джудже, който се усмихваше презрително — ах тия варвари, oh God^[2]! Старият човек клекна с мъка и започна да събира мравки. Като насъбра една шепа, ги сложи в кърпата, завърза на възел четирите ѝ краища и сложи вързопчето в шапката си.

— Ще ви покажа пътя, за да си отидете, мравки, и за да поведете и другите — рече той.

Старецът се качи на един кон, потегли ходом и занарежда полугласно съвети и препоръки за мравките, мъдри молитви и вълшебни формули. Видяха го да се отдалечава към пределите на чифлика. Американецът седна на земята и се разхили като пощурял, докато най-сетне Педро Втори Гарсия го раздруса.

— Вървете да се смеете на баба си, мистър, недейте забравя, че старецът ми е баща — предупреди го той.

Надвечер Педро Гарсия се върна. Слезе полека от коня, каза на господаря, че е извел мравките на шосето, и си отиде вкъщи. Беше капнал. На другата сутрин видяха, че няма мравки в кухнята, няма и в килера, потърсиха в хамбара, в обора, в курниците, излязоха на ливадите, отидоха чак до реката, надникнаха навсякъде, но не намериха ни една, дори за мостра. Специалистът не беше на себе си.

— Вие трябва каже мене как прави това! — викаше той.

— Ами че то става, като им се говори, мистър. Казвате им да си вървят, че тук не им е мястото, че досаждат, и те разбират — обясни Педро Гарсия Стария.

Клара бе единствената, която сметна приложения метод за естествен и закономерен. Ферула се хвана за думите ѝ и каза, че се намират в дупка, в омагьосано място, където не действуват нито законите божии, нито научният прогрес, че нищо чудно някой ден да захвърчат качени връз метли, но Естебан Труеба я скастри да млъкне — не искаше да се втълпяват нови идеи в главата на жена му. През последните дни Клара отново се бе върнала към лунатичните си занимания, пак се бе захванала да говори с духовете и да пише по цели часове в тетрадките си за животоописание. Когато загуби интерес към

училището, шивалнята и феминистичните митинги и запя старата песен, че всичко е много хубаво, разбраха, че пак е бременна.

— По твоя вина! — сопна се Ферула на брат си.

— Дано — отвърна той.

Скоро стана ясно, че Клара не е в състояние да доизкара бременността и да роди на село, така че започнаха да се гласят за връщане в столицата. Това донякъде утеши Ферула, която гледаше на издутия корем на Клара като на лична обида. Тя замина по-рано с по-голямата част от багажа и с прислугата, за да отвори голямата къща на ъгъла и да подготви пристигането на Клара. Няколко дни по-късно Естебан се прибра с жена си и с дъщеря си в града и отново остави „Трите Марии“ в ръцете на Педро Втори Гарсия, който пак бе поел функциите на управител, макар че от това не печелеше никакви облаги и привилегии, а само се товареше с повече работа.

Пътуването от „Трите Марии“ до столицата доизцеди силите на Клара. Пред очите ми тя все повече пребледняваше, все по-трудно дишаше, все по-дълбоко ѝ се очертаваха торбичките под очите. От друсането на конската кола и после на влака, от праха по пътя и от естествената ѝ склонност да ѝ прилошава тя отпаднаше видимо и аз не можех да ѝ помогна особено — когато се чувстваше зле, тя предпочиташе да не ѝ се говори. Като слязохме на гарата, трябваше да я прихвана под ръка, защото ѝ се подгъваха краката.

— Май че ще се издигна — каза тя.

— Тук в никакъв случай! — извиках ѝ аз, ужасен от мисълта, че ще вземе да полети над главите на пътниците на перона.

Но тя нямаше предвид конкретно левитацията, а да се издигне на такова психическо равнище, че да се избави от мъчителната си немощ, да не усеща теглото на бременността и да не премалява от умората, която я пронизваше до кости. Изпадна в поредния си дълъг период на мълчание, май я държа няколко месеца. През това време използваше дъсчицата, както в годините, когато е била няма. В този случай не се обезпокоих — предположих, че като роди, пак ще си стане нормална, както след раждането на Бланка, пък и от друга страна бях проумял, че мълчанието беше последното неприкосновено скривалище на жена ми, а не душевна болест, както поддържаше доктор Куевас. Ферула се грижеше за нея със същата натрапчива до втръсване всеотдайност, с

която преди обграждаше майка ни, отнасяше се с нея като със саката, инатеше се, ако някога ми се наложеше да я оставя сама, и беше занемарила Бланка, която цивреше по цял ден, защото искаше да се върне в „Трите Марии“. Клара се мъknеше из къщата като дебела безмълвна сянка и проявяваше будистка незаинтересованост към всичко, което я заобикаляше. Мене дори не поглеждаше, минаваше край мен като край мебел и когато се опитвах да я заговоря, продължаваше да брои мухите, все едно, че не ме е чула или познала. Отдавна не бяхме спали заедно. Бездейните дни в града и ненормалната обстановка вкъщи ме изнервяха до полуда. Все гледах да си намирам някаква работа, съзнанието ми постоянно да е заето с нещо, но и това не ми стигаше — непрекъснато бях в лошо настроение. Излизах всеки ден, ходех по кантори и банки да следя какво ми носят сделките, в които бях вложил капитали. По това време започнах да се занимавам със спекулативни операции в Търговската борса и проучвах часове наред как и защо се покачват или спадат курсовете на международните валути и ценни книжа, захванах се да влагам пари в разни предприятия, да образувам акционерни дружества, залових се с внос. Киснех с часове в клуба. Пак тогава започнах да се увличам сериозно от политика. На всичко отгоре се записах в гимнастически салон, където един треньор — великан ме караше да сгъвам и разгъвам ха тоя, ха оня мускул, за чието съществуване изобщо не подозирах. Бяха ми препоръчали да ходя на масажи, но така и не можах да свикна и ги заряхах — мразя да ме опипват ръце, на които се плаща. Ала всички тези занимания пак не успявах да ми запълнят деня, беше ми притеснено и тягостно, исках да се върна на село, но не смеех да напусна с лека ръка къщата, където очевидно беше наложително присъствието на здравомислещ мъж сред тия истерични жени. От друга страна, Клара пълнееше неимоверно много. С крехкия си скелет едва успяваше да поддържа огромния си корем. Стесняваше се да я гледам гола, но тя си беше моята жена — и таз хубава, да се срамува от мене! Помагах ѝ да се къпе и да се облича — е, когато Ферула не ме изпреварваше, де — и ми беше безкрайно мъчно за нея, като я гледах такава дребничка и немощна, а с чудовищен корем. Денят, когато трябваше да роди, приближаваше заплашително. Неведнъж съм не ме хващаше при мисълта, че може да умре при раждането, и се затварях с доктор Кувас да обмисляме с

какво и как да ѝ се помогне. Бяхме се разбрали, че ако работата се запече, най-добре ще е пак да роди с цезарово сечение, но аз не исках да я водят в клиника, а той отказваше да ѝ направи втора такава операция в трапезарията на къщата. Разправяше, че нямало условия и удобства. Но по ония времена клиниките бяха огнища на зараза и в тях уморяваха повече хора, отколкото спасяваха.

Един ден, скоро преди датата, на която трябваше да роди, Клара най-ненадейно благоволи да наруши браманското безмълвие, което ѝ беше като скривалище, и пак проговори. Поиска чаша шоколад и ме помоли да я изведа на разходка. Направо ми се обърна сърцето. Цялата къща се изпълни с радост, отворихме шампанско, накарах да сложат свежи цветя във всички вази, поръчах ѝ камелии, те ѝ бяха любимите, и постлах с тях нейната стая, но от миризмата им тя получи пристъп на астма и се наложи да ги изнесем, на бърза ръка. Затекох се до улицата на бижутерите — евреи и ѝ купих диамантена брошка. Клара ми благодари сърдечно за брошката, намери я за много хубава, но никога не я видях да си я сложи. Предполагам, че я е забутала на някое невъзможно място и после е забравила за нея, както стана с почти всички скъпоценности, които ѝ купувах по време на дългия ни съвместен живот. Извиках доктор Куевас, той дойде уж на чай, но всъщност идваше да прегледа Клара. Заведе я в стаята ѝ и после каза на двама ни с Ферула, че, изглежда, е надмогнала душевната си криза, но че трябва да се готвим за трудно раждане, защото бебето било много едро. Точно в този момент Клара влезе в гостната. Навярно бе хванала последното изречение.

— Всичко ще бъде наред, не се безпокойте — каза тя.

— Ха дано този път е момче, та да вземе моето име — подкачих я аз.

— Не е едно. Две са — отвърна Клара. И продължи: — Близнаците ще се казват Хайме и Николас.

Това вече ми дойде много. Май че избухнах — много напрежение ми се беше насъбрало през последните месеци. Разфучах се, наговорих ѝ, че само файтонджии или префърцунени търговци — чужденци носят такива имена, че никой не се нарича така нито в моя, нито в нейния род, че поне единият трябва да се казва Естебан — както аз и както баща ми, ала Клара обясни, че повтарящите се имена внасят объркване в тетрадките за животоописание, и не даде и дума да стане

за промяна на решението ѝ. За да я уплаша, замахнах и счупих една порцеланова ваза — май последната останка от бляскавите времена на прадядо ми. Тя обаче не се трогна, а доктор Кувас се усмихна иззад чашата си чай, което пък съвсем ме възмути. Тръшнах вратата и отидох в клуба.

Тая вечер се напих. Отчасти като отдушник, отчасти за отмъщение — замъкнах се в най-известния публичен дом в града, заведение с историческо име. Държа да поясня — не си падам по проститутките и съм прибягвал до тях само в периодите, когато ми се е случвало дълго да живея сам. Не знам какво ми стана този ден, бях се ядосал на Клара, чувствах се засегнат, имах излишък от енергия, изкуших се. В ония години „Христофор Колумб“ процъфтяваше, но още не беше добило международна известност. Постигна я по-късно, когато го даваха в мореплавателските справочници на английските компании и в туристическите пътеводители, че и за телевизията го снимаха. Влязох в приемна с френски мебели, от ония с кривите крака, там ме посрещна една съдържателка — нашенка. С парижки акцент свършена имитация тя като начало ме запозна с цените и веднага след това пристъпи към въпроса дали имам специални предпочитания към някоя от питомките ѝ. Доверих ѝ, че опитът ми се свежда до „Червеното фенерче“ и до няколко долнопробни миньорски бардака на север, така че която и да е млада и чиста особа от женски пол би била добре дошла за мене.

— Вие ми допадате, месию — рече тя. — Ще ви доведе най-доброто, с което разполагаме.

На повикването ѝ се притече жена, навряна в черна атлазена рокля, прекалено тясна, за да побере с лекота пищната ѝ женственост. Косата ѝ беше сресана на една страна — прическа, която никога не ми е била по вкуса, и докато пристъпяше, от нея се разнасяше ужасен парфюм с дъх на мускус. Натрапчив като стенание, той се просмукваше във въздуха.

— Радвам се, че ви виждам, господарю — поздрави тя и чак тогава я познах — единствено гласът не се беше променил у Трансито Сото.

Хвана ме за ръката и ме заведе в затворена като гроб стая с прозорци, затулени с тъмни и тежки пердета, през които слънчева светлина не бе прониквала от незапомнени времена. Все пак

приличаше на дворец, сравнена с гнусните помещения в „Червеното фенерче“. Там аз свалих собственоръчно черната атлазена рокля на Трансито, развалих ѝ ужасната прическа и видях, че през тия години тя е пораснала, напълняла и се е разхубавила.

— Виждам, че си отишла далече — казах ѝ аз.

— Благодарение на вашите петдесет песос, господарю. Добра работа ми свършиха, за да започна — отвърна ми тя. — Сега мога да ви ги върна с надбавка, защото от инфлацията вече нямат предишната стойност.

— Предпочитам да ми дължиш една услуга, Трансито! — засмях се аз.

Досвалих ѝ фустите и установих, че от слабото момиче с щръкнали кости и колене, което работеше в „Червеното фенерче“, не бе останало почти нищо, освен неуморимата му готовност за чувствени изяви и гласът му на прегракнала птица. Тялото ѝ беше депилирано и ѝ бяха разтривали кожата с лимон и с мед от някаква си горска мушмула, за да стане мека и бяла като на бебе, обясни ми тя. Гледам, ноктите ѝ начервени, а около пъпа ѝ татуирана змия, която тя можеше да върти в кръг, докато останалата част от тялото ѝ оставаше съвършено неподвижна. Докато ми демонстрираше умението си да кара змията да прави кръгови движения, тя ми разказа своето житие-битие.

— Ако бях останала в „Червеното фенерче“, докъде щях да я докарам, господарю? Щях да съм вече беззъба и състарена. В тази професия човек се изхабява много, трябва да се щади. Пак добре, че аз не работя на улицата! Никога не ми е допадало, крайно опасно е. За улицата трябва да имаш сутеньор — нямаш ли, на голям риск се подлагаш. Никой не те уважава. Но пък защо да даваш на някакъв си мъж каквото си припечелила с толкова усилия? В това отношение жените са много загубени. Водят се като овце. Трябва им мъж, за да се чувстват сигурни, а не проумяват, че ако има от какво да се страхуват, то е от същия тоя мъж. Не умеят да стопанисват самите себе си, петимни са да се жертват за някого. Изтрепват се от работа за сутеньора си, радват се, когато той ги бие, гордеят се, като го гледат наконтен, със златни зъби, с пръстени, а когато ги зареже и отиде с друга, по-млада, му прощават, защото „е мъж“. Не, господарю, аз не съм от тях. Мене никой не ме е издържал, затуй за нищо на света не бих се хванала да издържам този или онзи. Работя за себе си, каквото

изкарам, си го харча както ми се ще. Големи усилия ми струваше, не мислете, че беше лесно — съдържателките на публични домове не обичат да си имат вземане-даване с жените, предпочитат да се спогаждат със сутенъорите. От тях на помощ не разчитай. Не те бръснат за слива.

— Но, изглежда, тук те ценят, Трансито. Казаха ми, че си най-доброто, с което разполагат.

— Така си е. Но цялото това предприятие ще рухне, ако не съм аз да блъскам като вол — рече тя. — Другите вече са като изстискан лимон, господарю. Тук идват само дъртаци, не е каквото беше едно време. Работата плаче за модернизиране, та да се привлекат чиновниците — по обед те се чудят какво да правят, пък и младежта, и студентите. Трябва да се разшири материалната база, заведението да се направи по-весело и да се почисти. Да се почисти основно! Така бихме спечелили доверието на клиентелата, тя не би се страхувала, че може да хване някаква венерическа болест, не съм ли права? Голяма мръсотия е тук. Никога не чистят. Повдигнете ли възглавницата, няма начин отдолу да не ви изскочи дървеница. Колко пъти съм й разправяла на мадам, ама не ми обръща внимание. Няма нюх за тази работа.

— А ти имаш ли?

— Как да нямам, господарю! Идват ми наум милион неща, за да се подобри „Христофор Колумб“. Аз влагам ентусиазъм в тази професия. Не съм от ония, дето като не им върви, само се тюхкат и се оплакват, че не им излизал късметът. Не ме ли виждате колко далече съм стигнала? Вече съм най-добрата. Ако се напъна здравата, един ден мога да имам най-доброто заведение в страната, кълна ви се.

Беше ми страшно забавно. Умеех да я оценя по достойнство, защото толкова много бях гледал амбицията в огледалото, докато се бръсних сутрин, че се бях научил да я разпознавам, когато я виждах у другите.

— Струва ми се чудесно като идея, Трансито. Защо не отвориш собствено заведение? От мене капитала — предложих й аз, поблазнен от мисълта да направя бизнес и в тази насока. Колко ли съм бил пиан!

— Не, благодаря, господарю — отвърна Трансито и погали своята змия с боядисания си с китайски лак нокът. — Не ми изнася да се отърва от един капиталист, за да налетя на друг. Тук има само една оправия — да се създаде кооператив и да се прати мадам да върви на

майната си. Не сте ли чували за кооперативи? Отваряйте си очите на четири, че вземат ли вашите ратаи да направят кооператив на село, спукана ви е работата. Аз това искам — кооператив на курви. Е, може освен курви да се включат и педерастаи, та да се придаде по-голям размах на начинанието. От нас ще бъде всичко — и капиталът, и трудът. За какво ни е притрябвал господар?

Обладах я диво и жадно. От дългото плуване в кротките води на синята коприна бях почти забравил, че и по-рано сме се любили така. В този безпорядък от възглавници и чаршафи, докато двамата бяхме сплетени в живия възел на желанието, приковани един за друг до премала, аз отново се почувствах двайсетгодишен и се радвах, че държа в ръцете си тая буйна и стегната женска — тя не се превръщаше в пихтия, когато я качвах, можех да я яздя, тая силна кобила, без да се церемоня, без ръцете ми да станат много тежки, гласът много груб, краката много големи или брадата много остра, издържах, без да ми мигне окото, целия поток мръсни думи, които тя ми изливаше в ухото, и нито ми трябваше да ме котка с нежности, нито да ме лъготи с ласкателства. После, оборен от дрямка и доволен, аз се отпуснах за малко до нея и се загледах с възхищение в солидната извивка на ханша ѝ и в потрепващата ѝ змия.

— Пак ще се видим, Трансито — казах аз, докато ѝ давах бакшиша.

— Точно същото ви рекох едно време аз, господарю, спомняте ли си? — отвърна ми тя с едно последно полюляване на змията.

Всъщност няхах желание да я виждам повече. По-скоро предпочитах да я забравя.

Нямаше да спомена този епизод, ако Трансито Сото не бе изиграла толкова важна за мене роля много години по-късно. Нали вече казах — не ходя по проститутки. Ала тази история нямаше да може да се напише, ако тя не се бе намесила, за да ни спаси — нас, а пътем и нашите спомени.

След няколко дена, когато доктор Куевас ги подготвяше психически за това, че пак ще отвори корема на Клара, умряха Северо и Нивеа дел Вале. Оставиха няколко живи деца и четирийсет и седем внуци. Клара научи преди другите от един сън, ала го разказа единствено на Ферула и тя се помъчи да я успокои, като ѝ обясни, че

бременността причинява страхово състояние, в което често се сънуват кошмари. Удвои грижите си за нея, разтриваше я с масло от сладки бадеми, за да не ѝ се образуват стрии по кожата на корема, мажеше зърната ѝ с пчелен мед, за да не се напукат, караше я да яде млени черупки от яйца, за да ѝ е хубаво млякото и да не ѝ се наядат зъбите, и ѝ четеше молитви, свързани с Витлеем и Рождество Христово — за леко раждане. Два дена след оня сън Естебан Труеба се прибра вкъщи по-рано от обикновено, блед и разстроен, дръпна за ръката сестра си Ферула и се затвори с нея в библиотеката.

— Тъст ми и тъща ми са се убили при катастрофа — накратко ѝ каза той. — Не искам Клара да научи, преди да роди. Трябва около нея да се издигне стена, та да няма откъде да разбере. Никакви вестници, никакво радио, никакви гости — нищо! Ти гледай да не се изтърве пред нея някой от прислужниците.

Ала добрите му намерения рухнаха пред силата на прорицанията на Клара. Тази нощ тя пак сънува, че родителите ѝ вървят през поле, засято с лук, и че Нивеа е без глава. Така научи всичко за случилото се, без да е чела вестник или да е слушала радио. Събуди се много възбудена и помоли Ферула да ѝ помогне да се облече, защото трябвало да излезе да потърси главата на майка си. Ферула дотърча при Естебан и той се обади на доктор Куевас, който, дори с риск да повреди близнаците, даде на Клара успокоително за припадък на лудост. То трябваше да я приспи за два дена, ала изобщо не ѝ подейства.

Съпрузите Дел Вале загинаха така, както се присъни на Клара и както Нивеа често бе предричала на шега, че ще умрат.

— Някой ден ще се пребием с тая адска машина — казваше Нивеа и сочеше стария автомобил на мъжа си.

От млади години Северо дел Вале изпитваше слабост към модерните изобретения. Автомобилът не правеше изключение. По времето, когато всички се придвижваха пеш, с конска кола или на велосипед, той купи първия автомобил, внесен в страната и изложен като забележителност на една витрина в центъра на града. Беше истинско чудо на техниката, което се носеше със самоубийствената скорост от петнайсет, какво ти, дори двайсет километра в час, смайваше пешеходците и си навличаше проклятията на онези, които опръскваше с кал или покриваше с прах. Отначало се опълчиха срещу

него — представлявал обществена опасност. Мастити учени обясниха чрез пресата, че човешкият организъм не е създаден да понася движение със скорост двајсет километра в час и че новото гориво, наричано бензин, може да се запали и да предизвика верижна реакция, която би изтрила града от лицето на земята. Дори църквата взе отношение по въпроса. Отец Рестрепо, който държеше на мушка семейство Дел Вале от щекотливата случка с главен герой Клара по време на службата оня четвъртък преди Великден, се саморъкоположи за пазител на добрите нрави и издигна галисийския си глас срещу „amicis rerum novarum“^[3], сиреч срещу увличащите се по нововъведения от рода на тия сатанински апарати. Тях той сравни с огнената колесница, връз която пророк Илия се бил възнесъл къмто небесните селения. Но Северо пет пари не даваше за цялата тази дандания и скоро примерът му бе последван от други господа, докато най-сетне на автомобилите престанаха да гледат като на кой знае каква чудата новост. Кара го над десет години и не искаше и да чуе да си купи нов модел, когато градът се напълни с модерни, по-хубави и по-сигурни коли — по същата причина, поради която жена му не пожела да се раздели с впрегатните си коне и най-накрая те се споминаха тихо и кротко от старост. Неговият „Сънбийм“ имаше дантелени перденца и две кристални вази от двете страни, в които Нивеа винаги държеше свежи цветя, отвътре беше целият в полирано дърво и тапицерия от руска кожа, а бронзовите му части блестяха като злато. Въпреки британския му произход автомобилът бе кръстен с туземното име Ковадонга^[4]. Беше наистина съвършен, като изключим това, че никога не му работеха добре спирачките. Северо се гордееше с автомонтьорските си умения. Разглобявал го бе неведнъж, за да се опита да го поправи, дава го няколко пъти на Великия рогоносец — механик — италианец, най-добрия в страната. Той дължеше прозвището си на една трагедия, която бе помрачила живота му. Разправяха, че като й дотегнало да му слага рога, а той да се прави на три и половина, жена му го напуснала една бурна нощ. Ала преди да тръгне, закрепил на върха на кепенците на работилницата му рога от овен — взела ги от кланицата. На другия ден, като отишъл на работа, италианецът заварил тълпа деца и съседи, които само го чакали, за да го вземат на подбив. Е, тази драма не накърни ни най-малко професионалния му престиж, но и той не успя да поправи спирачките

на Ковадонга. Северо обаче му намери колая — носеше в колата голям камък и когато я паркираше по нанадолнище, единият пътник натискаше крачната спирачка, а другият, тоест шофьорът, слизаше бързо и слагаше камъка пред колелата. Системата действаше, общо взето, безотказно, но тази фатална неделя, предопределена от съдбата да бъде последна в живота им, стана засечка. Съпрузите Дел Вале излязоха да се разхождат из околностите на града, както правеха винаги при слънчево време. Изведнъж спирачките отказаха напълно и преди Нивеа да успее да скочи от колата, за да сложи камъка, а Северо да направи някаква спасителна маневра, автомобилът се понесе надолу по стръмнината. Северо се опита да завие, да спре, но машината бе попаднала във властта на дявола. Изгубила управление, тя полетя и се блъсна в един камион, натоварен със строително желязо. Един стоманен лист влетя през предното стъкло и обезглави Нивеа като по конец. Главата ѝ отхвъркна като снаряд и въпреки усилията на полицията, лесничейте и доброволните отряди от граждани, наизлезли да я търсят с кучета, не успяха да я намерят цели два дена. На третия телата започнаха да вонят и се наложи да ги погребат без една съставка. На величественото погребение присъства целият род Дел Вале, огромна навалица приятели и познати, както и женски делегации, дошли да изпратят тленните останки на Нивеа, смятана тогава за най-първата феминистка в страната. Идеологическите ѝ противници казаха, че щом си е загубила главата още приживе, за какво ѝ е да си я носи след смъртта. Затворена у дома, заобиколена от грижовни прислужници, пазена от Ферула и упоена от доктор Куевас, Клара не присъства на погребението. С нищо не подсказа, че знае за страховитата история с изгубената глава — от уважение към всички, които се бяха помъчили да ѝ спестят тази последна мъка. Щом обаче погребението отшумя и животът сякаш отново навлезе в нормалните си релси, Клара заопява на Ферула да отидат да я потърсят. Отначало зълва ѝ я натисна с нови горчиви сиропи и хапчета, ала напразно — тя държеше на своето. В крайна сметка Ферула отстъпи — разбра, че доникъде няма да стигнат, ако продължава да я баламосва, че тая работа с главата е просто лош сън и че ще е най-добре да я подпомогне в намеренията ѝ, преди натрапчивото желание да я е подлудило съвсем. Изчакаха Естебан Труеба да излезе. Ферула ѝ помогна да се

облече и извика такси. Указанията, които Клара даде на шофьора, бяха малко нещо мъгляви.

— Вие си карайте напред, а аз ще ви показвам пътя — нареди му тя, водена от инстинкта си да вижда невидимото.

Излязоха от града и поеха през открита местност, където къщите оредяваха и започваха хълмове и полегати долинки. По нареждане на Клара свиха по един страничен път и продължиха между брези и засети с лук ниви, докато накрая тя каза на шофьора да спре до един храсталак.

— Тука е — рече.

— Не може да бъде! Страшно далече сме от мястото на катастрофата — недоверчиво ѝ отвърна Ферула.

— Казвам ти, че е тук! — отсече Клара и с мъка излезе от колата, поклащайки огромния си корем. След нея слязоха зълва ѝ, тя редеше някакви молитви, и шофьорът, който нямаше ни най-малка представа за целта на пътуването. Клара понечи да се провре между храстите, но обеят на близнаците я затрудни.

— Ако обичате, господине, влезте ей там и ми подайте една женска глава, която ще намерите — помоли тя шофьора.

Той пропълзя под трънаците и намери главата на Нивеа, която приличаше на самотен пъпеш. Хвана я за косата и излезе с нея на четири крака. Докато човекът повръщаше, подпрян на едно дърво, Ферула и Клара почистиха Нивеа от пръстта и камъчетата, които ѝ се бяха набили в ушите, носа и устата, оправиха ѝ косата — малко ѝ се беше развалила прическата, — но не успяха да ѝ затворят очите. Увиха я в шал и се върнаха в колата.

— Побързайте, господине, че както е тръгнало, май ще родя! — каза Клара на шофьора.

Когато пристигнаха, време им остана колкото да положат родилката в леглото ѝ. Докато Ферула се зае с приготвянията, един слуга отиде за доктор Куевас и за акушерката. От друсането на колата, вълненията от последните дни и горчилата на лекаря Клара бе претръпнала далеч повече, отколкото преди раждането на първата си дъщеря. Тя стисна зъби, хвана се за предната мачта на платнохода и в кротката вода на синята коприна се замъчи да изкара на бял свят Хайме и Николас. Те се родиха на бърза ръка пред вторачения взор на баба си, чиито очи продължаваха да си стоят отворени и ги гледаха от

нощната масичка. Ферула ги хвана един по един за кичура влажна коса на върха на темето, задърпа ги подред и им помогна да излязат. Вече имаше опит — беше гледала как се раждат жребчета и теленца в „Трите Марии“. Преди да дойдат лекарят и акушерката, скри под леглото главата на Нивеа, за да избегне досадни обяснения. Когато двамата пристигнаха, почти не бе останала работа за тях, защото майката почиваше спокойно, а децата, дребни като седмачета, но с всичко на място и в добро състояние, спяха на ръцете на изтощената им леля.

Главата на Нивеа им създаде голям въртел, защото не можеха да й намерят място, където да не я виждат. Най-накрая Ферула я уви в някакви парцали и я сложи в една кожена кутия за шапки. Обсъдиха възможността да я погребат както си му е редът, по закон божии, но се отказаха. Представиха си с какви безкрайни преписки и формалности ще трябва да се разправят, докато получат разрешение да се отвори гробът, за да се приложи липсващата глава. От друга страна се бояха, че ще се вдигне скандал, ако се разчуе как Клара я беше намерила там, където дори хрътките се бяха провалили. Естебан Труеба открай време се страхуваше да не би с нещо да се изложи и да стане за смях пред хората, та реши да не дава храна на злите езици — знаеше, че клюкарите и без това отдавна одумват странното поведение на жена му. Вече се говореше за способността на Клара да мести предмети, без да ги докосва, и да предсказва невероятни неща. Някой изрови историята с немотата на Клара в детските ѝ години и обвинението на отец Рестрепо, този благочестив мъж, когото църквата се домогваше да канонизира като първи светец в страната. След няколкото години, които тя прекара в „Трите Марии“, хората престанаха да шушукат и забравиха. Но Труеба знаеше, че стига и най-дребен повод, например тази работа с главата на тъща му, и сплетните ще тръгнат отново. Затова, а не от нехайство, както заразправяха след години, кутията за шапки бе прибрана в мазето в очакване на подходящ случай, за да бъде погребана по християнски.

След двойното раждане Клара се възстанови бързо. Повери отглеждането на децата на зълва си и на Бавачката, която след смъртта на бившите си господари се премести да работи у Труеба, за да продължи да служи на същата кръв, както сама казваше. Беше дошла на тоя свят, за да люлее чужди деца, да носи дрехите, които други

захвърляха, да се храни с остатъците от тяхната трапеза, да живее от взети на заем чувства и тъги, да остарее под чужд покрив, да умре един ден в стаичката си в най-задния двор в легло, което не беше нейно, и да бъде погребана в общ гроб в парцела за бедняци на гробището. Беше към седемдесетгодишна, но още се държеше — неизтощима в усърдието си, неуморна в шетането, несломена от времето, тя все тъй чевръсто се предreshваше като таласъм и ходеше да стряска Клара по ъглите, когато я обземаше старата мания за онемяване и за писане на дъсчицата, все още имаше сили да излиза на глава с близнаците и да понася глезотиите на Бланка — така, както преди бе търпяла прищевките на майка ѝ и на баба ѝ. Беше ѝ станало навик да си бае молитви по щяло и нещяло време. Като разбра, че никой в къщата не е вярващ, тя се нагърби с отговорността да се моли за живите от семейството, а не ще и дума, че и за покойните — един вид като продължение на грижите, с които ги бе обграждала приживе. Старостта я бе налегнала здравата, та по едно време вече ѝ изхвъркна из ума за кого се моли, но не изостави привычката си — вярваше, че все за някого ще влезе в работа. Двете с Ферула намираха общ език единствено в набожността. Във всичко останало бяха съпернички.

Един петъчен следобед на вратата на голямата къща на ъгъла почукаха три ефирни дами с прозрачно тънки ръце и премрежени очи. Докарали се бяха с демодирани шапки с цветя и плуваха в силен парфюм с дъх на горски теменужки, който се просмука във всички стаи и от него дни наред цялата къща миришеше на цветя. Това бяха трите сестри Мора. Клара седеше в градината и сякаш ги бе чакала целия следобед. Посрещна ги с по едно бебе на всяка гръд и с Бланка, заиграла се в краката ѝ. Погледнаха се, познаха се, усмихнаха се една на друга. Така се сложи началото на една пламенна духовна връзка, която продължи през целия им живот, и ако са се сбъднали предвижданията им, продължава и в отвъдното.

Трите сестри Мора бяха вещи познавачки на спиритизма и на свръхестествените явления. Притежаваха уникално и неоспоримо доказателство, че душите на мъртвите могат да се материализират — снимка, на която те стояха около една маса, а над главите им витаеше разлато и крилато петно. За петното някои неверници смятаха, че се е получило при промиване на филма, а други го отдаваха просто на фотографски трик. По тайнствени пътища, достъпни само за

посветени, те научиха за съществуването на Клара и тутакси разбраха, че с нея са звездни посестрими. Направиха някои дискретни проверки, от които се осведомиха за земния ѝ адрес, установиха телепатична връзка с нея и ѝ се vestiha със собствените си колоди карти, излъчващи благотворни флуиди, с игри с геометрични фигури и кабалистични числа, изобретени от самите тях за разобличаване на лъжливите парапсихолози, и с кутия най-обикновени сладки като подарък за Клара. Станаха сърдечни приятелки и от този ден нататък гледаха да се събират всеки петък, за да викат духове и да си разменят кабалистични системи и готварски рецепти. Откриха начин да си изпращат мисловна енергия от голямата къща на ъгъла до другия край на града, където сестрите Мора обитаваха стара мелница, превърната от тях в жилище за оборотни нужди. Енергия се предаваше и в обратна посока, така че можеха да си оказват взаимно помощ в трудни мигове от всекидневието. Мора имаха много познати, почти всички с интереси по тия въпроси, и те започнаха да идват на петъчните събирания и да се включват в сеансите със собствените си познания и магнетични флуиди. Естебан гледаше как се точат из къщата му, но постави като единствени условия да не влизат в библиотеката му, да не използват децата за психически експерименти и да не вдигат шум около цялата тази работа, защото не искаше обществен скандал. Ферула не одобряваше тези занимания на Клара, защото намираше, че са в разрез с религията и с благоприличието. Наблюдаваше сеансите от благоразумно разстояние, не участвуваше в тях, но както си плетеше, попоглеждаше с крайчеца на око, готова да се намеси тозчас, ако Клара прехвърли мярката при някой транс. Беше установила, че снаха ѝ грохва след някои сеанси, в които беше медиум и говореше на шантави езици с чужд глас. Бавачката си намираше работа и уж предлагаше кафе в малки чашки, но всъщност и тя ги държеше под око и плашеше душите на мъртвите с колосаните си фусты и с клокането на разклатените си зъби, през които фъфлеше своите молитви. Тя обаче се навърташе не за да пази Клара от крайности, а за да наглежда ония да не откраднат някой пепелник. Клара напразно ѝ обясняваше, че на гостите изобщо не им е до пепелниците, главно защото никой от тях не пуши. Тъй или иначе, като изключим трите очарователни госпожици Мора, всички останали Бавачката вече бе окачествила като пасмина негодници и мискини.

Бавачката и Ферула се ненавиждаха. Всяка искаше децата да обичат нея, а не другата, и се натискаше тя да се грижи за Клара в нейните чудатости и приумици. Мълчаливата и непресекваща битка се водеше в кухните, по дворовете, из коридорите, но никога в близост до Клара — двете негласно се бяха договорили да ѝ спестят тази тревога. Ферула бе стигнала дотам, че обичаше Клара с ревнива страст, каквато може да се очаква по-скоро от мнителен съпруг, отколкото от зълва. С времето това надхвърли всякакви граници на благоразумие и започна да се проявява в най-различни детайли, които не отминаха незабелязани за Естебан. Когато той се връщаше от село, Ферула се опитваше да го убеждава, че Клара е в „един от своите лоши моменти“, та да не ходи в леглото на жена си и изобщо да бъде с нея колкото се може по-рядко и за кратко. Приписваше разни препоръки на доктор Куевас, но когато после Естебан питаше лекаря, излизаше, че тя сама си ги е измислила. Мъчеше се по хиляди начини да застане между двамата съпрузи, а когато ѝ се изчерпеха запасите от хитрини и удряше на камък, подучваше трите деца да карат баща си да ги извежда на разходка, майка си — да им чете, двамата — да стоят при тях, защото били с температура, да играят с тях, „горките, искат си своето, искат да са си с татко и с мама, а те по цял ден ги оставят на тая невежа дъртофелница, дето им тъпче главите с бабини деветини и ги видиотява със суеверията си. Най-добре ще е да дадем Бавачката в старопиталище, разправят, че имало един приют за възрастни прислужнички, държали го монахини, бил чудо на чудесата, гледали ги като важни госпожи, не ги карали да работят и ги хранили добре, това би било най-човечно от наша страна, горката Бавачка, вече съвсем не я бива“, нареждаше тя. Без да проумява защо, Естебан започна да се чувства неудобно в собствения си дом. Съзнаваше, че жена му се отчуждава все повече от него и става все по-странна и недостъпна. Не можеше да я спечели нито с подаръци, нито с плахите си прояви на нежност, нито с буйното желание, което го обземаше винаги щом я видеше. С годините любовта му бе пораснала неимоверно, тя не му даваше мир и покой. Искаше Клара да мисли само за него, да няма свой живот и тайни от мъжа си, всичко да споделя с него, всичко, което притежава, да идва от неговите ръце, да е напълно зависима от съпруга си.

Ала в действителност нещата стояха другояче. Клара сякаш се рееше с аероплан във висините, подобно на вуйчо си Маркос, откъсната от земната твърд. Търсеше бога в тибетски учения и упражнения, съветваше се с духовете с помощта на трикраки маси, които почукваха два пъти за „да“, три пъти за „не“, разшифроваше послания от други светове, които можеха да я осведомят дори за състоянието на валежите. Веднъж ѝ изпратиха известие, че под камината има скрито съкровище. Първо нареди да съборят стената, но то не се появи, после стълбището — пак не се намери, веднага след това — половината главна дневна, и пак нищо. В крайна сметка се оказа, че объркан от архитектурните промени, които тя бе направила в къщата, духът не беше обърнал внимание, че скривалището на златните дублони не е в дома на Труеба, а оттатък улицата — в къщата на семейство Угарте. Те обаче отказаха да съборят трапезарията си, защото не хванаха вяра на изложението, представено от испанския призрак.

Клара не умееше дори да срещне на плитки дъщеря си Бланка, преди да я изпрати на училище — сресваше я или Ферула, или Бавачката, — но поддържаше с момичето чудесни отношения, основани на същите принципи, на които бяха почивали отношенията ѝ с майка ѝ Нивеа. Разказваха си приказки, четяха магическите книги от вълшебните сандъци, разглеждаха семейните портрети, разправяха си смехории за оня чичо, дето се изпуснал отзад, и за оня другия, слепеца, дето се изтърсил и тупнал като круша от тополата, излизаха да гледат планината и да броят облаците, говореха си на измислен език, като заместваха испанското „т“ с „н“, а „р“-то с „л“ — все едно, че човек слушаше китаец от перачницата. В това време близнаците Хайме и Николас растяха настрани от женския бином — спазваше се утвърдението по ония времена принцип, че „момчетата трябва да станат мъже“. Виж, жените си се раждаха с генетично заложена женственост, та не им се налагаше да я придобиват в житейските превратности. Близнаците заякваха и загрубяха в присъщите за възрастта им игри. Отначало ловяха гущери, за да им късат опашките, мишки, за да ги карат да се състезават по скоростно бягане, и пеперуди, за да им махат прашеца от крилата. По-късно преминаха към взаимно тимарене с юмруци и ритници по всички правила, съгласно указанията на същия китаец от перачницата. Изпреварил времето си, той първи донесе в

страната хилядолетните познания по азиатски бойни изкуства. Ала никой не му обърна внимание, когато доказваше, че може да чупи тухли с ръка, и тогава реши да отвори своя частна школа. Разори се и най-накрая падна толкова ниско, че трябваше да пере чужди дрехи, за да преживява. Години по-късно близнаците довършиха процеса на възмъжаването си, като бяха от училище и се намъкнаха в пущинака на градското бунище. Там разменяха сребърните прибори на майка си срещу няколко минути забранена любов с едно огромно женище, което можеше да приспи и двамата на гърдите си на холандска крава, да удави и двамата в месестата влага на подмишниците си, да смаже и двамата със слонските си бедра, да доведе и двамата до върха на блаженството с тъмната и топла паст под корема си. Ала това ставаше къде-къде по-късно и Клара не разбра за него, поради което нямаше как да го отбележи в тетрадките си, за да го прочета някой ден аз. Научих го по други пътища.

Клара не се интересуваеше от домакинството. Витаеше из стаите и не се учудваше, че всичко е в пълен ред и чистота. Сядаше на масата и не питаше кой готви или къде се купуват продуктите, все едно ѝ беше кой ѝ сервира, забравяше имената на прислужниците, а понякога дори и на собствените си деца. Ала винаги имаше присъстващ вид — като добър и весел дух, при чиято поява спрелите часовници тръгваха. Обличаше се в бяло, защото реши, че това е единственият цвят, който не уврежда флуидовия ѝ ореол. Носеше прости костюми, които Ферула ѝ шиеше на шевната машина, и ги предпочиташе пред натруфените рокли с волани и скъпоценни камъни, които ѝ подаряваше мъжът ѝ, за да я смайва и да я гледа облечена по модата.

Естебан изпадаше в пристъпи на отчаяние, защото тя се отнасяше към него със същото благодушие, с което се държеше към всички. Говореше му със същия глезен тон, с който галеше котките, беше неспособна да забележи дали той е уморен, тъжен, възбуден от радост или от желание да се любят. Виж, по цвета на излъчваните от него флуиди отгатваше кога е замислил някоя низост и можеше с няколко насмешливи приказки да го обезоръжи при някое гневно избухване. Влудяваше го и друго — тя никога не показваше, че действително му е благодарна за каквото и да е, никога не искаше нищо от него, никога не ѝ трябваше нещо, което той би могъл да ѝ даде. В леглото беше разсеяна и усмихната, както във всичко друго. Не

че се стягаше, не че изискваше от него кой знае какво, но сякаш я нямаше. Той знаеше, че може да прави с тялото ѝ всички гимнастики, научени от книгите, които криеше в едно специално отделение на библиотеката, но с Клара и най-големите извратености наподобяваха палуване на малко бебе, защото не можеха да бъдат поръсени със солта на порочността или с пипера на подчиняването. Вбесен от яд, сегиз-тогиз Труеба се връщаше към старите си грехове и събаряше по някоя и друга яка селянка в храсталаците по време на принудителните периоди на раздяла, когато Клара оставаше в столицата с децата, а той трябваше да се разправя с имота на село. Тези забежки обаче не само че не го облекчаваха, а напротив — оставяха му лош вкус в устата и не му доставяха никакво трайно удоволствие, главно защото ако разкажеше за тях на жена си, знаеше, че тя би се скандализирала заради това, че е постъпил зле с другата, но в никакъв случай не и затова, че е изневерил на нея. Ревността, както и още много други чисто човешки чувства, не бе присъща на Клара. Той ходи два-три пъти и в „Червеното фенерче“, но се отказа, защото вече не можеше с проститутките и трябваше да преглъща унижението и да мънка за извинение, че уж бил пил много вино, че му било станало тежко от обета, че преди няколко дена се бил простудил и още го държало. Повече обаче не отиде при Трансито Сото. Досещаше се, че тази жена крие опасност за него — опасността да се пристрасти към нея. Изпитваше незадоволено желание, което изгаряше вътрешностите му, усещаше неугасим огън, жажда за Клара, която не успяваше да утоли дори в най-жарките и дълги нощи с нея. Заспиваше изтощен, сърцето му щеше да се пръсне в гърдите, но дори насън съзнаваше, че почиващата до него жена не е там, а в някакво непознато измерение, до което той никога не ще може да се добере. Понякога излизаше от кожата си и яростно разтърсваше Клара, ругаеше я като хамалин, предявяваше ѝ с крясъци най-обидни претенции, докато накрая се разреваваше в скута ѝ и я молеше да му прости за грубостта. Клара го разбираше, но не можеше да му помогне. Извънмерната любов на Естебан Труеба към Клара бе несъмнено най-силното чувство в живота му, по-силно дори от избухливостта и гордостта му. Половин век по-късно той щеше да мисли за нея със същия трепет и желание. В старческото си легло щеше да я зове до свършека на дните си.

Ферула продължаваше да се меси между него и Клара и с това само влоши състоянието на мъчително безпокойство, в което бе изпаднал Естебан. Всяка пречка, която сестра му поставяше между двамата, го вбесяваше. Стигна до там, че започна да ненавижда собствените си деца, защото поглъщаха вниманието на майка си. Заведе Клара на второ сватбено пътешествие — на същите места, където бяха ходили при първото. Запиляваха се по хотели от петък следобед до неделя вечерта, но всичко беше напразно. Убеди се, че за мъките му е виновна само Ферула — тя бе посяла у жена му някакво зловердно семе и то пречеше на Клара да го обича, а от друга страна, пак тя, Ферула, крадеше със забранени ласки онова, което му принадлежеше като съпруг. Той пребледняваше като вар, когато заварваше сестра си да къпе Клара, дръпваше ѝ сюнгера из ръцете, гонеше я грубо и изваждаше жена си от ваната практически на ръце, разтърсваше я, забраняваше ѝ да се оставя втори път да я къпят, защото на нейната възраст това е порочно, и най-накрая сам той я сушеше, загръщаше я в хавлията и я отнасяше на леглото ѝ с чувството, че става смешен. Поднесе ли Ферула на жена му чаша шоколад, той я грабваше от ръцете ѝ под предлог, че се отнася с нея като с инвалид; целунеше ли я за лека нощ, той я отстраняваше грубо с думите, че не е хубаво да се мляскотят; избере ли ѝ най-хубавите парчета месо от подноса, той ставаше вбесен от масата. Братът и сестрата станаха отявлени съперници, стрелкаха се един друг с погледи, преливащи от омраза, измисляха хитрости, за да се очернят взаимно в очите на Клара, следяха се, шпионираха се. Естебан зарязва чифлика и остави Педро Втори Гарсия да се разправя с всичко, включително и с вносните крави, престана да излиза с приятелите си, да ходи да играе голф, да работи — само и само да може да дебне стъпките на сестра си и да ѝ препречва пътя винаги когато тя се домогваше да се доближи до Клара. Атмосферата в дома не можеше да се диша, стана напрегната и мрачна и дори Бавачката здравата се беше окумила. Единствено Клара нехаеше за всичко това — в своята разсеяност и незлобивост изобщо не подозираше какво става наоколо ѝ.

Омразата между Естебан и Ферула се натрупва дълго, преди да избухне. Започнала като прикрита неприязън помежду им и като стремеж да се заяждат взаимно дори за най-дребните неща,

постепенно тя нарасна дотолкова, че изпълни цялата къща. Това лято Естебан отиде по принуда в „Трите Марии“, защото точно в началото на жътвата Педро Втори Гарсия падна от кон и го отнесоха с пукната глава в болницата на монахините. Веднага щом управителят стъпи на крака, Естебан се върна в столицата, без да извести предварително, че се прибира. Във влака го обзе злокобно предчувствие и, макар че не искаше да признае пред себе си, изпитваше желание да се разрази някаква драма, а не знаеше, че когато го бе обхванало това желание, драмата вече бе започнала. Пристигна в града още по светло, но отиде направо в клуба, там изигра няколко партии бриска^[5] и вечеря. Ала така и не успя да уталожить безпокойството и възбудата си, макар че не знаеше какво го чака. Докато вечеряше, стана лек земетръс, полилеите се залюляха с обичайния звън на кристал, но никой не вдигна поглед, всички продължиха да си се хранят, музикантите не изпуснаха нито една нота, единствено Естебан Труеба се стресна, сякаш трусът му бе донесъл зла прокоба. Привърши надве-натри вечерята си, поиска сметката и излезе.

Ферула, която, общо взето, владееше нервите си, никога не успя да обръгне на земетресения. Престана да се страхува от духовете, които се появяваха по призива на Клара, и от мишките на село, но земетръсите я съсипваха психически и тя трепереше дълго след като отминеха. Тази вечер още не си беше легнала и изтича в стаята на Клара, която бе изпила своя липов чай и си спеше кротко като младенец. Петимна за малко компания и топлина, Ферула легна до нея, като гледаше да не я събуди и мълвеше наум молитви — дано, господи, не започне голямо земетресение. Там я завари Естебан Труеба. Той влезе в къщата безшумно като крадец, качи се до спалнята на Клара, без да пали лампата, и се появи изневиделица пред двете сънени жени, които го мислеха в „Трите Марии“. Нахвърли се върху сестра си със същата ярост, с която би налетял, ако тя беше съблазнителят на жена му, издърпа я от леглото, повлече я по коридора, заблъска я надолу по стълбището и я вкара насила в библиотеката. В това време, застанала на вратата на стаята си, Клара викаше и не проумяваше какво се е случило. Като остана насаме с Ферула, Естебан изля яростта си на незадоволен съпруг, крещя на сестра си неща, които никога не биваше да излизат от устата му, какво ли не я нарича, от мъжкарана до проститутка, обвини я, че е развратила жена му, че я е покварила с

ласките си на стара мома, че я е оплела в лесбийските си мрежи и я е направила лунатичка, завеяна, няма и спиритистка, че се е въргала с нея в негово отсъствие, че е опетнила дори името на децата му, честта на дома и паметта на святата му майка, каза ѝ, че му е дошло до гуша от нейните злодеяния и че я гони от своя дом, да си върви още сега, че иска никога повече да не я виждат очите му и ѝ забранява да припарва около жена му и децата му, че пари няма да ѝ липсват, за да живее като хората, докато той е жив, както вече ѝ е обещал веднъж, но че види ли я да се навърта около семейството му, ще я убие, добре да запомни какво ѝ казва. Кълна се в паметта на майка ни, че ще те убия и няма да ми мигне окото!

— Проклинам те, Естебан! — изкрещя му Ферула. — Цял живот ще си самотен, ще ти се свие душата, ще ти се смали тялото и ще умреш като куче!

И излезе завинаги от голямата къща на ъгъла, по нощница и без никакъв багаж.

На другия ден Естебан Труеба отиде да се срещне с отец Антонио и му разказа какво се е случило, но без да се впуска в подробности. Свещеникът го изслуша кротко, с безучастния поглед на човек, който вече е чувал този разказ.

— Какво искаш от мене, сине? — попита той, когато Естебан млъкна.

— Да предавате на сестра ми всеки месец един плик, който аз ще ви оставям. Не искам тя да изпитва парични затруднения. И да знаете, че го правя не от обич, а защото съм поел обещание и ще си удържа на думата.

Когато получи първия плик, отец Антонио въздъхна и понечи да вдигне ръка за благословия, но Естебан вече се беше обърнал кръгом и излизаше. Той не даде никакво обяснение на Клара за случилото се между него и сестра му. Каза ѝ, че я е изгонил от къщи, че на нея забранява дори да я споменава в негово присъствие, и я посъветва, ако има поне малко чувство за приличие, да не я споменава и зад гърба му. Накара да изнесат от къщата дрехите ѝ и всички вещи, които можеха да напомнят за нея, и я прогони от мислите си, все едно, че беше умряла.

Клара разбра, че е безполезно да му задава въпроси. Отиде в стаичката с шевната машина и взе своето махало, с чиято помощ се

свързваше с духовете и което използваше като средство за съсредоточаване. Разгъна на пода една карта на града, задържа махалото на половин метър височина от картата и зачака колебанията му да ѝ дадат указание за местонахождението на зълва ѝ. Но след като опитва цял следобед, разбра, че системата не ще даде резултат, щом Ферула няма постоянен адрес. Като проумя, че махалото не може да ѝ помогне да я открие, тя излезе да обикаля града с кола, оставяйки се да я води инстинктът ѝ, но и от това нищо не излезе. Прибягна до трикраката маса, но не се появи никой пътеводен дух, който да я заведе при Ферула през лабиринта от улици в града. Призова я с мисълта си, но тя не откликна, специалните гледачески карти също не я просветлиха. Тогава реши да приложи традиционните методи и започна да я търси чрез приятелките си, разпита продавачите, които се отбиваха по къщите, всички, с които тя бе имала някакъв допир, ала никой не я беше виждал повече. Проучванията ѝ най-сетне я отведоха при отец Антонио.

— Не я търсете повече, госпожо — каза свещеникът. — Тя не иска да ви вижда.

Клара разбра, че това е причината, поради която не бе проработила нито една от безпогрешните ѝ системи за отгатване.

— Сестрите Мора имаха право — каза си тя. — Не може да бъде намерен човек, който не иска да го намерят.

За Естебан Труеба настъпи период на голям подем. Финансовите и търговските му операции вървяха по вода, сякаш бяха докоснати с магическа пръчка. Чувстваше се доволен от живота. Някога си бе поставил за цел да се замогне — сега беше богат. Получи концесии за нови мини, изнасяше плодове за чужбина, основа строително предприятие, а „Трите Марии“, разраснал се надлъж и нашир, бе станал най-добрият чифлик в областта. Икономическата криза, която съсипа цялата страна, не го засегна. В северните провинции банкрутът на селитрените компании бе осъдил на сиромашия хиляди работници. Гладните тълпи безработни, които се влачеха по пътищата заедно с жените, децата и старците си и търсеха поминък, най-накрая се приближиха до столицата и лека-полека образуваха пръстен от нищета около града. Настаняваха се където и както им падне, заживяваха между дъски и парчета картон, сред боклуците и пущинаците. Бродеха

по улиците и молеха да ги главят за каквото и да е, ала нямаше работа за всички и постепенно загрубелите труженици, измършавели от глад, смалени от студа, дрипави, отчаяни, престанаха да молят за работа и започнаха да молят просто за милостиня. Градът се напълни с просяци. А после — с крадци. От незапомнени времена не бяха хващали полюти студове от тая година. В столицата валя сняг — необичайно зрелище, което се задържа на първите страници на вестниците, някои му се радваха като на празнична вест, докато в покрайнините сутрин намираха децата посинели, вкочанени. Благотворителната дейност не смогваше да подобри участието на всичките тези несретници.

Тая година се разрази петнистият тиф. Сякаш малко бяха бедите на немотията, та и това ѝ дойде до главата. И скоро се превърна в истински бич божии. Най-напред завърлува в бедняшките квартали, докара го зимата, недохранването, мръсната вода в канавките. Безработицата също каза своята дума и епидемията се разпространи в целия град. Болниците се пръскаха по шевовите. Заразените скитаха по улиците с блуждаещи очи, ловяха въшките си и ги хвърляха по здравите. Тифусът плъзна, влезе във всички домове, натръшка училища и фабрики, никой не можеше да смята, че е в безопасност. Всички живеяха в страх, следяха за симптомите, предвещаващи гибелната болест. Заразените започваха да треперят, гробовен студ ги пронизваше до костите и не след дълго се вцепеняваха от ужас. Движенията им ставаха като на слабоумни, покриваха се целите с петна, ходеха кръв, блънуваха пожари и корабокрушения, строполяваха се на земята, костите им — дреб, краката им — пихтия, в устата им — вкус на жлъчка, тялото им — жива рана, цялото в гнойни пришки, до червената синя, до нея жълта, до нея черна, повръщаха си и червата и зовяха бога да се смили над тях и да ги остави да умрат веднъж завинаги, не издържат повече, главата им се пръска и душата им се къса.

Естебан предложи да заведе цялото семейство на село, за да се предпазят от зараза, но Клара и дума не искаше да чуе за това. Беше се захванала да помага на бедните — задача без начало и без край, която ѝ отнемаше цялото време. Излизаше много рано и понякога се прибираше чак към полунощ. Изпразни гардеробите в къщата, взе дрехите на децата, одеялата от леглата, саката на мъжа си. Вадеше от долапа хранителните припаси и установи канал с Педро Втори Гарсия,

който изпращаше от „Трите Марии“ сирене, яйца, сланина, плодове, кокошки, а тя ги раздаваше на нуждаещите се. Отслабна, сбръчка се, заприлича на нищо. И нощем пак започна да ходи като лунатик.

Отсъствието на Ферула се почувствува като катаклизъм в къщата и дори Бавачката, която винаги бе копняла да дойде денят, когато оная няма да я има, се стресна здравата. Когато се запролети, Клара можа да си поотдъхне, но тогава пък се засили склонността ѝ да бяга от действителността и да потъва в своите блянове. Въпреки че вече не можеше да разчита на безупречната организация, която зълва ѝ бе въвела, за да излиза на глава с хаоса в голямата къща на ъгъла, тя продължи да нехае за домакинската работа. Остави всичко в ръцете на Бавачката и на другите прислужници и се потопи в света на духовете и на психичните експерименти. Тетрадките — животоописания станаха нечетливи, краснописът ѝ загуби свойственото си манастирско изящество и се изроди до някакви разкрасени драскулки, които понякога бяха толкова дребни, че не можеха да се разчетат, а друг път толкова едри, че три думи запълваха цяла страница.

В следващите години около Клара и трите сестри Мора се образува кръжец от поклонници на Розенкройц^[6], спиритисти и бохеми — нощни птици, които всеки ден се хранеха по три пъти в къщата и запълваха времето си с настойчиви призиви към духовете чрез трикраката маса и с четене на стиховете на последния просветлен свише поет, който кацваше в скута на Клара. Естебан си затваряше очите при това нашествие на чудаци, защото отдавна бе проумял, че няма смисъл да се меси в живота на жена си. Все пак реши, че поне главите на синовете му трябва да бъдат опазени от магиите, и затова Хайме и Николас бяха дадени в английски викториански колеж, където при най-малък повод им сваляха панталоните и им нашибваха задниците с пръчка. На този род назидание биваше подлаган най-вече Хайме, който бе взел на подбив британското кралско семейство и на дванайсет години се бе увлякъл да чете Маркс — един евреин, който предизвикваше революции по цял свят. Николас наследи авантюристичния дух на вуйчо Маркос и майчината си склонност да прави хороскопи и да гадае бъдещето, ала по строгите възпитателни порядки в колежа това не се смяташе за тежко престъпление, а само за ексцентричност, и затова младежът бе наказван далеч по-малко от брат си.

С Бланка нещата стояха другояче, защото баща ѝ не се месеше във възпитанието ѝ. Той смяташе, че призванието ѝ е да се омъжи и да блести в общество, където умението да се свързваш с мъртвите би могло да събуди интерес, стига да възприемеш такъв тон, че хората да не вземат нещата много навътре. Твърдеше, че магията, както религията и кухнята, е подчертано женско занимание и може би затова беше способен да изпитва симпатия към трите сестри Мора. Спиритистите от мъжки пол обаче ненавиждаше почти толкова, колкото и свещениците. От своя страна Клара ходеше навсякъде с дъщеря си, залепена за полите ѝ, канеше я на петъчните сеанси и я отгледа в тясна близост с душите на мъртвите, с членовете на тайните братства и с отрепките от артистичния свят, на които служеше за меценат. Както майка ѝ я беше водила едно време със себе си, когато тя, Клара, беше няма, така сега тя, Клара, заредена с подаръци и утеха, водеше Бланка при бедняците.

— Това е за успокоение на съвестта ни, дъще — обясняваше тя на Бланка. — Но на бедните не помага. Не им трябва благотворителност, а справедливост.

Именно по тази точка имаха най-остри разpravии с Естебан, който беше на друго мнение по въпроса.

— Справедливост ли? Справедливо било всички да имат по равно? Лентяите и работягите? Глупаците и умните? Дори при животните не е така. Не е въпрос на богати и бедни, а на силни и слаби. Съгласен съм, че всички трябва да имаме еднакви възможности, но тази папач я кара по пътя на най-лекото съпротивление. Много лесно е да протегнеш ръка за милостиня! Аз залагам на друго — вярвам във възнаграденото усилие. Благодарение на тази философия постигнах всичко, което имам. Никога не съм искал услуга от никого, безчестна постъпка не съм допускал никога и това доказва, че всеки може да върви по този път. Ако не бях се напънал пряко сили, щях да си остана и досега прост писар в нотариалното, загубен нещастник. Затова няма да допусна в дома си болшевишки идеи. Вървете да правите благотворителност в бедняшките квартали, щом толкова искате! Какво пък, не е зле, дори напротив — от полза е за възпитанието на госпожиците. Но мене недейте увещава с глупости от рода на ония, дето ги плещи Педро Трети Гарсия, пред мене тия няма да минат!

Истина беше — Педро Трети Гарсия говореше за справедливост в „Трите Марии“. Той единствен имаше дързостта да предизвиква господаря, въпреки че баща му, Педро Втори Гарсия, го налагаше здравата всеки път, когато го спипаше. Още от най-млади години момчето прескачаше без разрешение до селото да си набавя книги на заем, да чете вестниците и да разговаря с учителя в училището, запален комунист, когото след години щяха да застрелят с един куршум между очите. Вечер пък често се измъкваше до кръчмата в Сан Лукас, където се събираше със синдикалисти, чиято мания беше да оправят света, както си пият бирата, или с огромното мъжище и прекрасен човек отец Хосе Дулсе Мария — испански свещеник с глава, пълна с революционни идеи, заради които бе изпратен от йезуитския орден в тоя затънт край на света, но и това не го отказа да превръща библийските притчи в социалистически памфлети. В деня, когато разкри, че синът на неговия управител разпространява подривна литература сред селяните му, Естебан Труеба го извика в кабинета си и пред очите на баща му го нашиба здравата с камшика си от змийска кожа.

— Това да ти е за обеща на ухото, сополанко неден! — каза му той, без да повишава тон, но сякаш щеше да го изгори с поглед. — Ако те хвана втори път да додяваш на хората ми, ще те тикна в затвора. В моя имот размирници не ща, тук заповядвам аз и е мое право да държа наоколо си само такива хора, които ми харесват. Ти не ми харесваш, така че мисли му! Търпя те само заради баща ти, защото ми служи вярно от дълги години, но си опичай ума, защото може да свършиш много зле. Махай се!

Педро Трети Гарсия приличаше на баща си — беше мургав, с изрязани, сякаш издялани от камък черти на лицето, с големи тъжни очи и права черна коса, подстригана като четка. Обичаше само двама души — баща си и дъщерята на господаря. Нея обикна от деня, когато двамата заспаха голи под масата в трапезарията в най-ранното си детство. А и Бланка бе постигната от същата фатална участ. Всеки път, когато отиваше да прекара ваканцията на село и пристигаше в „Трите Марии“ сред облак прах, вдигнат от колите, натоварени с натрупаните една връз друга багажери, усещаше как от нетърпение и вълнение сърцето ѝ бие като африкански тамтам. Тя първа скачаше от колата, първа се затичваше към къщата и винаги заварваше Педро Трети

Гарсия на същото място, където се видяха за първи път — стоеше прав на прага, затулен в сянката на вратата, плах и навъсен, бос, с протритите си панталони, взрян със старческите си очи в пътя, за да я види, че пристига. Двамата се затичваха, прегръщаха се, целуваха се, смееха се, цапардосваха се галъвно, търкаляха се по земята, дърпаха си косите и крещяха от радост.

— Стани, момиче! Остави го тоя дрипльо! — пропищяваше Бавачката и се мъчеше да ги раздели.

— Остави ги, Бавачке, деца са и се обичат — обаждаше се Клара, която знаеше повече от нея.

Децата хукваха да избягат от възрастните и си търсеха скришно място, та да си разкажат всичко, което бяха натрупали в себе си през месеците раздяла. Педро ѝ връчваше засрамено няколко животинчета, които беше издялал за нея от парчета дърво, Бланка пък му даваше подаръците, които беше скътала за него — джобно ножче, което се отваряше като цвете, малък магнит, който по магически начин привличаше мръсните гвоздеи от земята. Онова лято, когато донесе част от съдържанието на сандъка с вълшебните книги на вуйчо Маркос, тя беше към десетгодишна, а Педро Трети едва сричаше, но любопитството и силното желание постигнаха онова, което не бе успял да наложи боят с показалката, прилаган от учителката. Цяло лято четеха изтегнати сред тръстиките край реката, сред боровете в гората, сред житните класове в нивите, обсъждаха храбростта и благородството на Сандокан и Робин Худ, лошия късмет на Черния пират, правдивите и поучителни истории от поредицата „Златни зърна за младежта“, установяваха как в речника на Кралската академия по въпросите на испанския език преиначават истинските значения на забранените думи, разглеждаха сърдечно-съдовата система на човека, дадена на цветни илюстрации, на които се мъдреше мъж без кожа, личаха си всичките му вени и сърцето, но беше с гащи. За две-три седмици момчето се научи да чете и зачете жадно. Двамата навлязоха в широкия и дълбок свят на невъзможните истории, на домашните духове, на феите, на корабокрушенците, които се изяждат едни други, след като са теглили жребий кой ще е поредният, на тигрите, които от любов се оставят да ги дресират, на изумителните открития и изобретения, на географските и зоологическите забележителности, на страните в Ориента, където има затворени в бутилки джинове, дракони

в пещерите и принцеси — пленнички в кулите. Често ходеха да навестяват Педро Гарсия Стария, на когото времето бе изхабило сетивата. Постепенно той ослепя, ципица небе покриваше зениците му, „това са облаците, които влизат през погледа ми“, казваше той. Радваше се много на посещенията на Бланка и Педро Трети, който между другото му беше внук, но това вече му бе щукнало из ума. Слушаше приказките, които те подбираха за него от вълшебните книги. Налагаше се да му викат на ухото, за да му ги предават, защото той казваше още, че вятърът му влизал през ушите и затова бил глух. В замяна ги учеше как да не им става нищо от ухапванията на зловредни твари и им доказваше колко ефикасна е противоотровата му, като си слагаше на ръката жив скорпион. Освен другото ги учеше как да търсят вода. Трябва да се държи с две ръце суха пръчка, да се върви и с пръчката да се почуква по земята, мълчаливо, с мисъл за вода и за жаждата, която изпитва пръчката, докато изведнъж, като усети влагата, пръчката притрепери. Там трябва да се копае, казваше им старецът, но поясняваше, че за да разполага кладенците в чертите на „Трите Марии“, той не е използвал тази система, защото на него пръчка не му трябвало. Костите му били толкова жадни, че само като минел над подпочвена вода, дори да била на голяма дълбочина, я усещал със скелета си. Показваше им полските треви и ги караше да ги миришат, да ги дъвчат, да ги гаят, за да опознаят естественото им ухание, вкуса и строежа им и по такъв начин да знаят коя билка какви лечебни свойства има — тази избистря ума, онази гони дяволските козни, тая пък придава блясък на очите, другата се взема, ако ти се отпусне коремът, а ей тази действа укрепващо на кръвта. В тази област беше толкова сведущ, че сам лекарят от болницата на монахините идваше да се съветва с него. Но въпреки цялата си вещина старецът така и не успя да намери лек за спазматичната треска на дъщеря си Панча, която я изпрати на онзи свят. Даде ѝ да яде кравешки тор, не помогна, опита с конски — същата работа, уви я в черги и я накара да се поти, за да ѝ мине болестта, докато тя стана само кожа и кости, разтрива цялото ѝ тяло с ракия и барут, но не би — Панча беше вече пътник. Подгони я безкрайна диария, която ѝ изсмука плътта и от която я замъчи неутолима жажда. Педро Гарсия се предаде и поиска разрешение от господаря да я закара в селото с една талига. Двете деца го придружиха. Лекарят от болницата на монахините прегледа обстойно

Панча и каза на стареца, че ѝ е спукана работата, че ако му я е бил довел по-рано и не е бил предизвикал това потене, той щял да може да направи нещо за нея, но че тялото ѝ вече не можело да задържа никаква течност и било като растение с изсъхнали корени. Педро Гарсия се обиди и продължи да не признава провала си дори когато се върна с двете уплашени деца и с трупа на дъщеря си, увит в черга. Докато го сваляше в двора на „Трите Марии“, не преставаше да мърмори против невежеството на доктора. Погребаха я на лично място в малкото гробище до изоставената църква в подножието на вулкана, защото тя едно време бе в известен смисъл жена на господаря, беше му родила единствения син, който носеше неговото име, макар че никога не наследи презимето му. От него Труеба имаше внук — странния Естебан Гарсия, комуто бе писано да изиграе ужасна роля в историята на рода.

Един ден старият Педро Гарсия разказа на Бланка и на Педро Трети приказката за кокошките, които се сговорили да се опълчат дружно срещу лисицата, дето се намъквала всяка нощ в курника, за да задига яйцата и да изяде пиленцата. Кокошките решили, че вече им е дошло до гуша да превиват врат пред всемогъществото на лисицата, причакали я организирано и когато тя влязла в курника, ѝ препречили пътя, сгасили я, нахвърлили ѝ се отгоре и като я започнали с клюнове, я направили на мат и маскара, едва отървала кожата.

— И тогава се видяло как лисицата бяга с подвита опашка, а отзад са я погнали кокошките.

Бланка се изсмя на историята и каза, че това е невъзможно, защото кокошките се раждат глупави и слаби, а лисиците — хитри и силни. Педро Трети обаче не се изсмя. Целия следобед ходи умислен и предъвква разказа за лисицата и кокошките. Може би именно в този момент детето започна да става мъж.

---

[1] Началните думи на детска песничка, широко разпространена в целия испаноговорещ свят. — Б. пр. ↑

[2] О, господи (англ.) — Б. пр. ↑

[3] Букв. приятелите на новите неща (лат.) — Б. пр. ↑

[4] Планинска местност в Северозападна Испания, където през 718 година боен отряд на християнска Испания е нанесъл първото поражение на арабските нашественици, завладели почти целия

Пиренейски полуостров. Битката при Ковадонга се смята за начало на испанската Реконкиста. — Б. пр. ↑

[5] Вид игра на карти. — Б. пр. ↑

[6] Митичен основател на религиозна секта, появила се в Германия през XVII век и станала модерна в края на XIX век в някои европейски и в други страни, когато се е превърнала в разновидност на масонството и е довела до възникването на идеалистично течение на чудаци — интелектуалци и хора на изкуството, посветили се на кабаластика, спиритизъм и търсене на контакти с невидимото. — Б. пр. ↑

V

ЛЮБОВНИЦИТЕ

Детството на Бланка премина без особени стресове. Онези топли лета в „Грите Марии“, където откриваше силата на едно чувство, което растеше заедно с нея, се редуваха със столичното еднообразие, ни повече, ни по-малко сиво от всекидневието на други момичета на нейната възраст и от нейната среда, при все че присъствието на Клара слагаше своеобразен отпечатък върху живота ѝ. Всяка сутрин Бавачката идваше със закуската, разсънваше я, преглеждаше униформата ѝ, изпъваше чорапите ѝ, слагаше ѝ шапката, ръкавиците и чиста носна кърпа, нареждаше книгите ѝ в чантата и между другото баеше шепнешком молитви за успокоение на душите на покойниците, а на глас вмъкваше напътствия към Бланка в смисъл да не се оставя монахините да ѝ объркват главата.

— Тия жени до една са покварени — предупреждаваше я тя, — избират най-хубавите и най-умни ученички от добри семейства, та после да ги наврат в манастирите си, бръснат главите на послушничките, горките момичета, и им почернят младините. Веднъж пуснат ли им мухата, после ги карат цял живот да правят торти за продан и да гледат чужди старчоци.

Шофьорът откарваше девойката до колежа, където денят започваше с църковна служба и задължително причестяване. Коленичила пред скамейката си, Бланка вдъхваше натрапчивия мирис на тамяна и на белите кринове и се измъчваше от съчетания тормоз на тежкия дъх, от който ѝ се повдигаше, чувството за вина и досадата. Само това не харесваше на колежа. Обичаше високите каменни коридори, безупречната чистота на мраморните подове, голите бели стени, железния Христос, застанал на стража на входа. Романтично и сантиментално същество, склонно към самота, необщително, тя можеше да се разчувства до сълзи, когато разцъфваха розите в градината, когато усещаше лекия дъх на плат и сапун на монахините, навели се над домашните и над класните ѝ работи, когато нарочно

изоставаше от другите, за да почувствува навяващото тъга безмълвие на празните класни стаи. Минаваше за свита и меланхолична. Усмивката и весела беше само на село, когато, с позлатена от слънцето кожа и наяла се до насита с росни плодове, тичаше с Педро Трети по ливадите. Майка ѝ казваше, че това е истинската Бланка и че другата, градската, е Бланка в зимен сън. В голямата къща на ъгъла постоянно цареше суетня, та затова никой освен Бавачката не забеляза, че Бланка лека-полека става жена. В моминството тя навлезе изведнъж. Бе наследила от рода Труеба испанската и арабската кръв, гордата осанка, надменната гънка на устата, маслинената кожа и тъмните очи на средиземноморските гени на прадедите си по бащина линия, ала обагрени с мекотата, която беше взела от майка си и каквато не бе притежавал нито един Труеба. Беше кротко момиче, забавляваше си се сама, учеше, играеше с куклите си и не проявяваше ни най-малка естествена склонност към спиритизма на майка си или към гневните избухвания на баща си. Семейството разправяше на шега, че тя е единственият нормален човек от няколко поколения насам и наистина изглеждаше чудо на уравновесеността и спокойствието. Като наближи тринайсет години, започнаха да ѝ растат гърдите и да изтънява в кръста, отслабна и се източи като добре поливано и подхранвано растение. Бавачката прибра косата ѝ на кок, придружи я да си купи първия сутиен, първия чифт копринени чорапи, първата дамска рокля и цял куп съвсем малки пешкирчета за онова, което тя наричаше демонстрацията. Междувременно майка ѝ продължаваше да кара да танцуват столовете из цялата къща, да свири Шопен със затворен капак на пианото и да декламира прекрасните стихове без рима, тема и логика на един млад поет, когото бе приютила в дома и за когото започваха да говорят навсякъде, и нито забелязваше промените у дъщеря си, нито виждаше, че униформата ѝ за колежа е цъфнала по шевовите, нито забелязваше, че прасковеното ѝ лице се е изфинило и превърнало в лице на жена — просто защото Клара обръщаше повече внимание на излъчванията и флуидите, отколкото на килата или сантиметрите. Един ден я видя да влиза с официалната си рокля в стаичката за шев и се учуди, че тази висока мургава госпожица е нейната малка Бланка. Прегърна я, нацелува я и я предупреди, че скоро ще ѝ дойде менструацията.

— Седни да ти обясня какво е това — каза Клара.

— Не се притеснявай, мамо, вече почти от година ми идва всеки месец — засмя се Бланка.

С развитието на девойката връзката между двете не претърпя съществени промени, защото се основаваше върху здравите принципи на пълното взаимно приемане и на способността да се надсмиват заедно над почти всички неща в живота.

Тая година лятото извести отрано за пристигането си със суха и знойна жегата, която покри града с мараля от безсъние, и затова решиха да тръгнат за „Трите Марии“ няколко седмици по-рано от обикновено. Както всяка година, Бланка зачака нетърпеливо момента, в който щеше да види Педро Трети, и както всяка година, щом слезе от колата, веднага го потърси с поглед на обичайното му място. Различи сянката му, скрита на прага на вратата, скочи от колата и се втурна насреща му с горестта на многомесечната мечта за него, но се стъписа, като видя, че момчето се обърна кръгом и побягна от нея.

Цял следобед Бланка обикаля местата, където се събираха, разпитва за него, вика го на висок глас, потърси го в дома на Педро Гарсия Стария и най-сетне, като се стъмни, си легна сломена, без да вечеря. В огромното си бронзово легло, засегната и недоумяваща, тя зарови глава във възглавницата и заплака безутешно. Бавачката ѝ занесе чаша мляко с мед и тутакси отгатна причината за терзанието ѝ.

— Нека! — каза тя с разкривена усмивка. — На тия години вече не ти приляга да играеш с тоя пършив сополанко.

Половин час по-късно майка ѝ влезе да я целуне и я завари да доизплаква последните спазми на своя мелодраматичен плач. За момент Клара престана да бъде разсеян ангел и влезе в положението на обикновените смъртни, когато на четиринайсет години преживяват първата си любовна мъка. Реши да я подпита, но Бланка беше много горда или вече бе прекалено жена и не ѝ даде обяснения, така че Клара просто поседя в нейното легло и я гали, докато тя се успокои.

Тая нощ Бланка спа зле и се събуди призори, заобиколена от сенките в просторната стая. Вдигна очи към украсения с фигурки таван и стоя така, докато чу как петелът пропя. Тогава стана, дръпна пердетата и пусна в стаята меката утринна виделина и първите шумове на външния свят. Пристъпи до огледалото на дрешника и се заоглежда дълго и обстойно. Свали си ризата, за първи път се зае да проучва тялото си до най-малките подробности и разбра, че приятелят ѝ е

избягал от нея не за друго, а поради всичките настъпили промени, които видя в огледалото. Усмихна се с нова и деликатна усмивка на жена. Облече си старите дрехи от предишното лято, които почти не ѝ ставаха, загърна се с одеяло и излезе на пръсти, за да не събуди семейството. Навън полето се отърсваше от нощната дрямка и първите слънчеви лъчи разсичаха като саблени удари планинските върхове, стопляха земята, изпаряваха росата и я правеха на ситна бяла пяна, която изтриваше очертанията на нещата и превръщаше пейзажа във вълшебно видение. Бланка се упъти към реката. Всичко беше още в покой, краката ѝ стъпваха върху нападалата шума и сухите клончета и от тях се разнасяше лек пукот — единственият звук, който се чуваше в заспалия простор наоколо. Обзе я чувството, че неочертаните пътечки, златистите жита и далечните виолетови хребети, губещи се в бистрото утринно небе, са отдавнашен спомен в паметта ѝ, нещо, което е виждала преди точно такова, каквото бе сега пред очите ѝ, и че вече е преживявала някога този миг. Лекият нощен дъждец бе напоил земята и дърветата и тя усети, че дрехите ѝ са малко влажни, а обувките ѝ — студени. Вдъхна аромата на мократа земя, на гнилите листа, на хумуса — мирис, който пробуждаше непозната наслада в сетивата ѝ. Бланка стигна до реката и видя приятеля си от детинство седнал на същото място, където се бяха срещали толкова пъти. Тази година Педро Трети не беше пораснал като нея, а си беше все същото слабо, кореместо и смугло дете с мъдър старчески израз в черните очи. Като я видя, той се изправи и тя пресметна, че е с половин глава по-висока от него. Спогледаха се смутено и за първи път почувстваха, че са си почти чужди. Известно време, което изглеждаше безкрайно, двамата стояха неподвижно — свикваха с промените и с новите разстояния. Но не щеш ли, изчурулика едно врабче и всичко си стана отново както предното лято. Те пак станаха две деца, които тичат, прегръщат се и се смеят, падат и се търкалят по земята, удрят се о камъните и неуморно шепнат имената си, щастливи, че отново са заедно. Най-сетне се успокоиха. Косата ѝ беше цялата в сухи листа и той ѝ ги махна едно по едно. — Ела, искам да ти покажа нещо — каза Педро Трети.

Поведе я за ръка. Двамата тръгнаха, вкусваха пробуждането на света, газеха калта, събираха нежни стръкове, за да им смучат сока, гледаха се и се усмихваха без думи, докато стигнаха до една далечна ливада. Слънцето надничаше над вулкана, но денят още не се беше

донастанил и земята се прозяваше. Педро ѝ направи знак да легне и да пази тишина. Запълзяха към едни храсталаци, заобиколиха ги набързо и тогава Бланка я видя. Красива светложълта кобила раждаше сама на хълма. Спотаили се, затаили дъх, децата я гледаха как пъхти и се напъва, докато се появи главата на жребчето, а после, дълго след това, цялото му тяло. Кончето тупна на земята, майката го заблizza, докато то стана чисто и лъскаво като намазано с восък дърво, и току го побутваше с муцуна, за да се опита да стане. Жребчето се помъчи да се изправи, но крехките му крака на новородено се подгъваха, то остана да лежи и само гледаше майка си с безпомощен вид, докато тя цвилеше за поздрав на утринното слънце. Бланка почувствува как щастието напирва в гърдите ѝ и бликва на сълзи от очите ѝ.

— Когато порасна, ще се омъжа за тебе и ще живеем тук, в „Трите Марии“ — прошепна тя.

Педро се загледа в нея с тъжен старчески израз и поклати глава отрицателно. Все още беше много по дете от нея, но вече знаеше мястото си под слънцето. Знаеше и друго — че ще обича това момиче, докато е жив, че тази утрин ще се запечата в паметта му и че ще бъде последното, което ще види в смъртния си час.

Цяло лято те се люшкаха между детството, което все още ги задържаше, и пробудата на мъжа и на жената. На моменти тичаха като малчугани, гонеха кокошките и плашеха кравите, наливаха се с токущо издоено, още топло мляко и им ставаха мустаци от пяна, задигаха хляба, едва изваден от пещта, катереха се по дърветата да правят къщички от клони. Друг път се криеха в най-затулените горски гъсталаци, гласяха легла от шума, играеха на женени и се галеха до изтощение. Не бяха загубили невинността си, та се събличаха, без да проявяват любопитство един към друг, и се къпеха голи в реката, както го бяха правили винаги, цамбуркаха се в студената вода и се оставяха течението да ги носи над огладените камъни по дъното. Ала имаше неща, които вече не правеха заедно, както преди. Научиха се да се срамуват донякъде един от друг. Вече не се състезаваха кой ще изпишка по-голяма локвичка и Бланка не му спомена за онази тъмна материя, която ѝ цапаше пликчетата веднъж в месеца. Без никой да им го внушава, разбраха, че не бива близостта им да се набива в очите на останалите. Когато Бланка се обличаше като госпожица и сядаше следобед на терасата да пие лимонада със семейството си, Педро Трети

я гледаше отдалеч и не пристъпваше. Започнаха да се крият, за да могат да играят. Пред възрастните престанаха да се държат за ръце и страняха един от друг, за да не привличат вниманието им. Бавачката си отдъхна с облекчение, но Клара започна да ги наблюдава по-внимателно.

Ваканцията свърши и Труеба се върнаха в столицата, натоварени с буркани сладка, компоти, щайги плодове, сирена, мариновани кокошки и зайци, кошове яйца. Докато нареждаха всичко в колите, които щяха да ги закарат до влака, Бланка и Педро Трети се скриха в хамбара да се сбогуват. За тия три месеца се бяха обикнали с онази изпепеляваща страст, която им размъти главите за цял живот. С времето тази любов стана по-неуязвима и трайна, но още тогава си беше така дълбока и вярна, каквато щеше да бъде и по-късно. Върху камара жито, вдъхвайки ухания прашец на хамбара в златистата разсеяна светлина на утрото, която се процеждаше между дъските, те се целуваха навсякъде, близаха се, хапаха се, смукаха се, ридаха и пиха ведно сълзите си, заклеха се във вярност и се договориха за тайния шифър, с чиято помощ щяха да се свързват през месеците раздяла.

Всички преживели този момент са единодушни, че Ферула се появи някъде към осем часа вечерта. Нищо не бе предизвестило за идването ѝ. Всички я видяха с колосаната ѝ блуза, с връзката ключове на кръста и с кока на стара мома — такава, каквато винаги я бяха виждали из къщата. Влезе през вратата на трапезарията тъкмо когато Естебан се канеше да разреже печеното и веднага я познаха, въпреки че не я бяха виждали от шест години и че изглеждаше много бледа и съвсем състарена. Беше събота и близнаците Хайме и Николас си бяха дошли от интерната да прекарат края на седмицата със семейството си, така че и те седяха на масата. Тяхното свидетелство е много важно — строгият английски колеж ги бе направил неподатливи на магии и спиритизъм, от трикраката маса си нямаха и хабер и затова бяха единствените безпристрастни членове от семейството. Най-напред в трапезарията усетиха внезапен хлад и Клара накара да затворят прозорците — помисли, че е станало течение. После чуха подрънкването на ключовете и почти веднага вратата се отвори и се появи Ферула, мълчалива и с разсеян вид, точно когато през другата, кухненската врата влизаше Бавачката с купата салата. Естебан Труеба

замръзна на място от изненада, както беше вдигнал ножа и вилницата, а трите деца извикаха почти в един глас „леля Ферула!“. Бланка успя да стане и понечи да я пресрещне, но Клара, която седеше до нея, протегна ръка и я хвана за лакътя. Всъщност от всички единствено Клара схвана от пръв поглед какво става — не от вчера си имаше вземане-даване със свръхестествени неща, макар че нищо във вида на зълва ѝ не издаваше нейното истинско състояние. Ферула спря на метър от масата, изглежда всички с празни и безразлични очи и после пристъпи към Клара, която се изправи, но не понечи да тръгне към нея, а само затвори очи и задиша развълнувано, сякаш мътеше поредния си пристъп на астма. Ферула се приближи до нея, положи ръце на раменете ѝ и я целуна по челото. В столовата се чуваше само задъханото дишане на Клара и металният звън на ключовете на кръста на Ферула. След като целуна снаха си, тя мина покрай нея и излезе точно оттам, откъдето беше влязла, като притвори леко вратата зад гърба си. В трапезарията остана вцепененото семейство — като в кошмар. Изведнъж Бавачката затрепери толкова силно, че изпусна големите лъжици за салатата, среброто се удари о паркета, издрънча и стресна всички. Клара отвори очи. Продължаваше да диша тежко, по бузите и по врата ѝ се стичаха сълзи и капеха по блузата ѝ.

— Ферула е умряла — обяви тя.

Естебан Труеба изпусна на покривката приборите за разрязване на печеното и изтича от трапезарията. Завика сестра си, не престана да я вика чак докато излезе на улицата, но не откри и следа от нея. В това време Клара накара един прислужник да донесе палтата и когато съпругът ѝ се върна, тя вече обличаше своето и държеше ключовете от автомобила.

— Отиваме при отец Антонио — каза му тя.

През целия път не пророниха нито дума. Естебан караше със свито сърце и търсеше старата църква на отец Антонио из тия бедняшки квартали, където кракът му не бе стъпвал от много години. Свещеникът шиеше копче на протритото си расо, когато те нахълтаха с вестта, че Ферула е умряла.

— Не може да бъде! — възкликна той. — Видях се с нея преди два дена и беше добре и телом, и духом.

— Заведете ни у дома ѝ, отче, моля ви — рече Клара. — Знам защо ви го казвам. Тя е мъртва.

Отец Антонио отстъпи пред настойчивостта на Клара и склони да ги придружи. Поведе Естебан по някакви криви улички, по които едва намериха жилището на Ферула. През тези години самота тя бе живяла в един от ония бедняшки домове, където на младини ходеше да чете молитви пряко волята на обитателите. Наложиха се да оставят колата на няколко пресечки оттам, защото улиците все повече се стесняваха. Най-сетне проумяха, че са ги правили не за коли, а за да се минава пеш, най-много на колело. Продължиха пешком, като гледаха да не стъпват в локвите мръсна вода от прелелите канавки и заобикаляха натрупаната на купчини смет, в която като безмълвни сенки ровеха котки. Бедняшката махала представляваше дълъг пасаж с редици порутени къщи от двете му страни — еднотипни, малки и сиромашки циментови постройки с по два прозореца и една врата, боядисани в сиво-кафеникаво, проядени от влагата, с опънати през пасажа телове, на които денем се простираше пране, но в този вечерен час бяха празни и едва забележимо се полюляваха. По средата на уличката имаше една-единствена каменна чешма, от която черпеха вода всички живеещи там семейства. Прохода между къщите осветяваха два самотни фенера. Отец Антонио се обърна към една старица, която стоеше до чешмата и чакаше жалката струйка вода от отворения кран да напълни ведрото и.

— Виждали ли сте госпожица Ферула? — попита я той.

— Трябва да си е вкъщи, отче. Не съм я виждала през последните дни — отвърна старицата.

Отец Антонио посочи някаква къща, и тя унила, мръсна и с олющена мазилка като другите, но все пак единствената, на която от двете страни на вратата висеше по една тенекия с дребни храстчета мушката — цветето на сиромаша. Свещеникът почука на вратата.

— Влизайте направо! — подвикна старицата откъм чешмата. — Женицата никога не заключва. Там няма нищо за крадене!

Естебан Труеба отвори и повика сестра си, ала не посмя да влезе. Първа прекрачи прага Клара. Вътре беше тъмно и ги пресрещна познатата до болка миризма на лавандула и на лимон. Отец Антонио запали кибритена клечка. Слабият пламък отвори кръг от светлина в полумрака, но преди да успеят да се придвижат навътре или да разберат какво ги заобикаля, клечката угасна.

— Почакайте тук — каза свещеникът. — Аз познавам къщата.

Пристъпи пипнешком напред и след малко запали една свещ. Фигурата му се очерта комично — уродливо, съзряха лицето му, изкривено от зрака на пламъка, който потрепваше на височина по средата между тавана и пода и го осветяваше изотдолу, докато исполинската му сянка танцуваше нескъпо по стените. Клара описа обстойно тази сцена в дневника си, обрисова подробно двете тъмни стаи, чиито стени бяха станали на петна от влагата, малката мръсна баня без течаща вода, кухнята, където имаше само огризки от отдавнашен хляб и буркан с малко чай. Останалата част от жилището на Ферула се стори на Клара сходно с кошмара, започнал, когато зълва ѝ се появи в столовата на голямата къща на ъгъла да се сбогува. Сякаш се намираше в задната стаичка на вехтошарски дюкян или пред реквизита на долнопробна театрална труппа на турне. На заковани по стените пирони висяха старомодни костюми, проскубани пухени шалове, мършави парчета кожи, огърлици от фалшиви скъпоценни камъни, шапки, излезли от мода преди половин век, избелели фусти с протрити дантели, пищни някога рокли с вече изчезнал блясък, неуместни адмиралски кител и епископски епитрахили. Всичко това съжителстваше в гротескно братство, в което гнездеше дълголетен прах. По пода се въргаляха атлазени обувки, чанти за начинаещи актриси от миманса, обшити с мъниста, колани, тиранти и дори една нова-новеничка шпага на кадет. Видя унили перуки, шишенца с мазила и червила, празни бурканчета и какви ли не още безобразно пръснати навсякъде невъзможни неща.

Единствените две обитаеми помещения делеше тясна врата. В другата стая Ферула лежеше в кревата си. Натруфена като австрийска кралица, тя се беше докарала с прояден от молци кадифен костюм, под него — фусти от жълта тафта, а на главата ѝ се мъдреше здраво нахлупена невероятно къдрава перука на оперна певица. При нея нямаше никой, никой не бе разбрал, че бере душа, и пресметнаха, че е мъртва вече цели часове, защото мишките току захапваха краката ѝ и се мъчеха да изгризат пръстите ѝ. Беше великолепна в царствената си мирова скръб и на лицето ѝ бе изписан благ и безметежен израз, какъвто никога не бе имала приживе, по време на вялото си съществуване.

— Обичаше да се облича със стари дрехи, с които се сдобиваше от втора ръка или събираше по буницата, червеше се и си слагаше тия

перуки, но никога не стори зло никому, напротив, до края на дните си се молеше за спасението на душите на грешниците — обясни отец Антонио.

— Оставете ме насаме с нея — твърдо каза Клара.

Двамата мъже излязоха на улицата, където вече започваха да се събират съседите. Клара съблече бялото си вълнено палто, запретна ръкави, пристъпи към зълва си, свали полека перуката ѝ и пред очите ѝ се показва една почти плешива, стара и безпомощна Ферула. Целуна я по челото, както тя я беше целунала няколко часа по-рано в трапезарията на нейния дом, и веднага след това се зае мирно и тихо да изпълни, доколкото може, смъртните обреди. Съблече я, изми я, насапуниса я старателно до последното кътче на тялото ѝ, разтри я с одеколон, напудри я, среса с обич няколко от рехави косъма, облече я с най-чудатите и елегантни труфила, които намери, сложи ѝ нейната перука на сопрано. Върна ѝ в смъртта ония безкрайни грижи, с които Ферула я бе обграждала приживе. Докато работеше и се бореше с астмата, тя ѝ разказваше за Бланка, която вече беше цяла госпожица, за близнаците, за голямата къща на ъгъла, за село „и да знаеше само как ни липсваш, зълво, колко си ми нужна, за да се оправиш с туй семейство, нали знаеш, че мене не ме бива за къщните работи, момчетата са непоносими, виж, Бланка е прелестно момиче, а пък хортензиите, дето ти засади със собствените си ръце в «Трите Марии», са станали за чудо и приказ, има няколко сини, защото аз сложих медни монети в торната пръст, та да поникнат именно сини, това е тайна на природата, и всеки път, когато ги слагам във вазите, си спомням за тебе, ама си спомням за тебе и когато няма хортензии, спомням си винаги, Ферула, защото, истина ти казвам, откакто ти си отиде от мене, повече никой не ми е давал толкова обич“.

Донагласи я, поговори ѝ, помилва я още малко и после извика мъжа си и отец Антонио, за да се разшета за погребението. В една кутия от бисквити намериха непипнати пликовете с парите, които Естебан бе изпращал всеки месец на сестра си през тия години. Клара ги даде на свещеника, за да ги използва за своите благочестиви дела — беше уверена, че Ферула така или иначе е мислела да ги употреби за същата цел.

Свещеникът остана при покойницата, за да не кошунствуват мишките с нея. Излязоха чак към полунощ. На вратата се бяха

струпали съседите от махалата и коментираха новината. Никой не им направи път, та се наложи да разбутат зяпачите и да разпъдят кучетата, които душеха след навалищата. Естебан се отдалечи с едри крачки, беше хванал Клара за лакътя, почти я влачеше и не обръщаше внимание на мръсната вода, която пръскаше безупречните му сиви панталони, ушити от английски шивач. Беснееше вътрешно — дори след смъртта си сестра му бе успяла да му внуши чувство за вина, също както в детството му. Спомни си детските си години, когато тя го ограждаше с тъмните си грижи, оплиташе го в толкова големи дългове на благодарност, че и до края на живота си нямаше да може да ги изплати. Отново го обзе чувството за низост, което често го тормозеше в нейно присъствие, и пак намрази нейния самопожертвователен дух, строгостта ѝ, самообричането ѝ на бедност и непоклатимото ѝ целомъдрие, които той възприемаше като упрек за своята себелюбива, чувствена и жадна за власт природа. Дявол да те вземе, проклетнице! — процеди той, отказвайки обаче да признае, дори най-дълбоко в сърцето си, че и жена му престана да му принадлежи, след като той изгони Ферула от къщата.

— Защо е живяла така, като е била червива с пари? — извика Естебан.

— Защото ѝ е липсвало всичко останало — незлобиво отвърна Клара.

През месеците раздяла Бланка и Педро Трети си разменяха по пощата пламенни послания. Своите той подписваше с женско име и тя ги скриваше веднага щом пристигаха. Бавачката успя да засече едно-две, но не знаеше да чете, а дори и да знаеше, тайният шифър щеше да ѝ попречи да вникне в съдържанието им — за нейно щастие, защото иначе щеше да получи разрыв на сърцето. Цяла зима Бланка плете пуловер от шотландска вълна в часовете по трудово обучение в колежа, като се стараеше да докара по памет мерките на момчето. Нощем спеше прегърнала пуловера, вдъхваше мириса на вълната и сънуваше, че в леглото ѝ до нея спи той. От своя страна Педро Трети цяла зима композира на китарата песни, посветени на Бланка, и дълба образа ѝ във всяко парченце дърво, попаднало в ръцете му. Представяше си момичето като невинен ангел — образ, неподвластен на онези бури, които бушуваха в кръвта му и му размекваха костите и от които гласът

му надебеляваше и лицето му се окосмяваше. Люшката се неспокойно между смутните желания на тялото си, което постепенно ставаше тяло на мъж, и негата на едно чувство, все още обагрено с цветовете на невинните детски игри. И двамата изчакаха с мъчително нетърпение да дойде лятото и накрая, когато то дойде и те отново се срещнаха, главата на Педро Трети не влизаше в оплетения от Бланка пуловер, защото през тези месеци той бе оставил детството зад себе си и бе достигнал пропорциите си на пълнолетен мъж, а нежните песни за цветя и пукнали се зори, които той пък бе съчинил за нея, й прозвучаха смешно, защото вече си беше жена — и по държане, и по потребности.

Педро Трети си беше все така слаб, с права като четка коса и тъжни очи, но с мутирането гласът му доби дрезгав и страстен тембър, с който щеше да се прочуе по-късно, когато пееше за революцията. Говореше малко, падаше саможив и недодялан в обноските, ала в замяна на това пък нежен и изтънчен в ръцете. Имаше дълги артистични пръсти, с които изрязваше фигурки от дърво, изтръгваше жалби от струните на китарата и рисуваше със същата лекота, с която държеше юздите на коня, въртеше брадвата, когато сечеше дърва, или водеше ралото. В „Трите Марии“ единствено той излизаше на глава с господаря. Баща му, Педро Втори, му каза хиляди пъти да не гледа господаря в очите, да не му възразява, да не се препира с него, и в желанието си да го предпази, неведнъж го пердаши здравата, за да му се смачка фасонът и да му уври главата. Ала синът беше непокорен. На десет години знаеше колкото учителката от школото в „Трите Марии“, а на дванайсет настояваше да ходи чак до училището в селото, на кон или пеш, и поемаше от тухлената си къщурка в пет сутринта и да валеше, и да трещеше. Прочете и препрочете по сто пъти магическите книги от вълшебните сандъци на вуйчо Маркос и премина на други, които също гълташе като топъл хляб. Заемаха му ги синдикалистите в кръчмата и отец Хосе Дулсе Мария, който освен това го научи да развива вроденото си умение да пише стихове и да изразява мислите си в песни.

— Сине мой, светата майка Църква е надясно, ала Исус Христос винаги е бил наляво — загадъчно му казваше той и сръбваше нова глътка от виното за комка, с което се черпеше по случай посещенията на Педро Трети.

Не щеш ли, един ден Естебан Труеба, както си почиваше на терасата след обед, го чу да пее нещо си там за някакви организирани кокошки, които се сплотявали, за да се преборят с лисицата, и я надвивали. Извика го.

— Искам да те чуя. Хайде, пей! — нареди му той.

Педро Трети взе китарата благоговейно, положи крак на един стол и подръпна струните. Докато кадифеният му глас се издигаше страстно в знойното пладнe, той гледаше втренчено господаря и нито за миг не отклони поглед встрани. Естебан Труеба не беше глупав и схвана предизвикателството.

— Аха! Виждам, че и най-голямата безсмислица може да се изкара на песен — изръмжа той. — По-добре се научи да пееш любовни песни!

— Аз си я харесвам, господарю. Съединението прави силата, както казва отец Хосе Дулсе Мария. Щом срещу лисицата могат да се опълчат кокошките, какво остава пък за хората?

Прибра китарата си и излезе с провлачена походка. Труеба така и не измисли какво да му каже, макар че ядът беше готов да блъвне из устата му и започваше да му се качва кръвното. От този ден Естебан Труеба го хвана на мушка, наблюдаваше го, дебнеше го. Опита се да го откаже да ходи на училище, като нарочно го товареше с работа за възрастен човек, но момчето ставаше по-рано и си лягаше по-късно, за да свърши каквото му бе възложил. Именно тази година Естебан го нашиба с камшик пред баща му, задето разпространяваше сред селяните новите идеи, намерили почва сред синдикалистите в селото — идеите за неделен почивен ден, за минимална заплата, за пенсии и медицинска помощ, за отпуск по майчинство за бременните жени, за избори без натиск и принуда и, което беше най-опасно — идеята за организиране на селячеството за отпор срещу земевладелците.

Това лято, когато отиде да прекара ваканцията в „Трите Марии“, Бланка едва го позна — беше се източил с петнайсет сантиметра и вече никак не приличаше на онова момченце с издут тумбак, с което тя бе другарувала всяко лято в детството си. Тя слезе от колата, приглади полата си и за първи път не изтича да го прегърне, а само му кимна за поздрав, макар че с очи му каза онова, което другите не биваше да чуят и което от друга страна вече му бе казала в лишената от свян шифрована кореспонденция. Бавачката проследи сцената с крайчеца на

окото си и се усмихна с насмешка. Като мина край Педро Трети, тя му се начумери.

— Да ти уври главата, сополанко, че мястото ти е сред хората от твоята черга, с госпожици нямаш работа — заядливо процеди тя.

Вечерта Бланка хапна в столовата заедно с цялото семейство от кокошката в пръстено гърне, с която ги гощаваха при всяко тяхно пристигане в „Трите Марии“. Никой не забеляза, че не я свърта на едно място след вечерята, когато се застояха задълго на масата и баща ѝ пи коняк и приказва за вносни крави и златни мини. Изчака майка ѝ да ги подкани да стават, после се изправи без да бърза, пожела на всички лека нощ и се прибра в стаята си. За първи път в живота си заключи вратата. Седна в леглото, без да се съблича, и зачака в тъмното, докато утихнаха гласовете на вилнеещите в съседната стая близнаци, стъпките на прислугата, вратите, ключалките, и къщата се унесе в сън. Тогава отвори прозореца и скочи. Падна върху храстите хортензии, засадени много отдавна от леля ѝ Ферула. Нощта беше ясна, чуваха се щурците и жабите. Пое си дълбоко дъх и в носа я удари сладникавият мирис на прасковите в двора, които се сушаха за зимнина. Почака очите ѝ да привикнат с тъмнината и после понечи да тръгне напред, ала не можа да продължи, защото чу бесния лай на кучетата — пазачи — четирите едри овчарски песа бяха отрасли със синджири на вратовете, денем ги държаха запрени, а нощем ги пускаха. Никога не ги беше виждала отблизо и знаеше, че е изключено да я познаят. За миг почувствува, че от страх губи и ума, и дума, и малко остана да се развика, но тогава си спомни, че Педро Гарсия Стария ѝ беше казал, че за да не им се хвърлят кучетата, крадците ходят голи. Без много да му мисли, тя се съблече набързо, макар че от нервност движенията ѝ се сковаваха, сви дрехите си на вързоп, взе ги под мишница и продължи да вървя със спокойна и отмерена крачка, молейки се зверовете да не подушат страха ѝ. Видя ги, че връхлитат запенени от лай, и продължи напред, като успя да не наруши ритма на хода си. Кучетата дойдоха наблизо и заръмжаха нерешително, но тя не спря. Едното, явно по-наперено от другите, изскочи напред да я подуши. Топлият му дъх я блъсна в гърба, но тя не се стъписа. Ръмжаха и лаяха още някое време, следваха я още малко, най-сетне им дотегна и се връцнаха. Бланка си отдъхна с облекчение и усети, че трепери и е плувнала в пот. Облегна се на едно дърво и изчака да се съвземе — толкова беше отпаднала, че ѝ се

подгъваха коленете. После се облече бързешком и се затича към реката.

Педро Трети я чакаше на същото място, където се бяха срещнали предното лято и където много години по-рано Естебан Труеба бе отнел скромната девственост на Панча Гарсия. Като съгледа момчето, Бланка се изчерви като рак. През месеците раздяла той се закали в трудния занаят на възмъжаването, докато тя стоя затворена между стените на дома си и на училището на монахините, предпазена от досега на живота, и подхранва романтичните си блянове с куки за плетене и шотландска вълна. Ала образът от мечтите ѝ не се покриваше с този висок младеж, който пристъпваше към нея и мълвеше името ѝ. Педро Трети протегна ръка и я докосна по врата зад ухото. Бланка усети как нещо топло се разлива по костите ѝ и размеква краката ѝ, затвори очи и се отпусна. Той я привлече нежно, обгърна я цяла с ръцете си, тя зарови нос в гърдите на този непознат мъж, толкова различен от кльощавото момченце, с което се галеше до изтощение преди няколко месеца. Вдъхна новата му миризма, отърка се о грапавата му кожа, опипа това сухо, стегнато и силно тяло и почувствува величествен и пълен покой, съвсем различен от вълнението, което бе обхванало него. Потърсиха се с езици, както правеха по-рано, но сега това приличаше на новоизмислена ласка, коленичиха, слети в жадна до полуда целувка, и после се претърколиха в мекото легло от влажна земя. Откриваха се за първи път и нямаха какво да си кажат. Луната премина през целия небосклон, но те не я видяха, защото бяха заети — опознаваха най-дълбоката си интимност, сливаха се ненаситно, преминаваха от собствената си кожа в кожата на другия.

От тази нощ нататък Бланка и Педро Трети се срещаха винаги на същото място в същия час. През деня тя бродираше, четеше и цапотеше безвкусни рисунки с водни бои, седнала край къщата пред блажения поглед на Бавачката, която най-сетне можеше да спи спокойно. Клара, напротив, долавяше, че става нещо странно, защото съзираше нов цвят в излъчването на дъщеря си и смяташе, че отгатва причината. Педро Трети си вършеше работата на полето и не престана да ходи в селото, за да се вижда с приятелите си. Връщаше се късно вечер капнал от умора, но мисълта, че ще се срещне с Бланка, му възвръщаше силите. Ненапразнобеше петнайсетгодишен. Така

изкараха цялото лято и много години по-късно двамата щяха да си спомнят за тези бурни нощи като за най-хубавия период от живота си.

Междувременно Хайме и Николас използваха ваканцията, за да вършат всичко онова, което им беше забранено в английския интернат — крещяха до прегракване, биеха се за щяло и нещяло, бяха се превърнали в двама мръсни и парцаливи сополанковци с корясали колене и възлясали глави и се засищаха с хладни, току-що откъснати плодове, със слънце и със свобода. Излизаха призори и се прибираха чак по тъмно, след като по цял ден замеряха зайци с камъни, препускаха до изнемога или гледаха скришом жените, които перяха на реката.

Така изминаха три години, докато земетресението промени нещата. В края на тази ваканция близнаците се прибраха в столицата преди останалата част от семейството. С тях заминаха Бавачката, градската прислуга и повечето багаж. Момчетата отиваха направо в колежа, а Бавачката и другите прислужници трябваше да сложат в ред голямата къща на ъгъла за пристигането на господарите.

Бланка остана с родителите си на село още няколко дена. Точно тогава Клара взе да сънува кошмари, пак започна да върви като сомнамбул по коридорите и да се буди с виковете. Денем ходеше като заваяна и виждаше поличби в поведението на животните — кокошките не били снасяли всеки ден, кравите били наплашени, кучетата виели на умряло, плъховете, паяците и червеите излизали от скривалищата си, птиците били напуснали гнездата си и отлитали на ята, докато пиленцата им пищели от глад по дърветата. Очите ѝ бяха все в тънкия стълб бял дим над вулкана, мъчеше се да прави изводи от промените в цвета на небето. Бланка я подхвана с успокоителни чайове и хладки бани, а Естебан прибягна до старата кутийка хомеопатични хапчета, дано уталожат възбудата ѝ, но кошмарите продължиха.

— Ще се разтрепери земята! — казваше Клара, все по-бледа и нервна.

— Винаги трепери, Клара, за бога! — отвърщаше Естебан.

— Този път ще е различно. Ще има десет хиляди убити.

— Толкова хора няма в цялата страна — закачаше я той.

Бедствието започна в четири часа през нощта. Клара се събуди малко по-рано от апокалиптичен кошмар, в който имаше разкъсани

коне, отнесени от морето крави, използващи изпод камъните хора и зейнали в земята пропасти, в които се сриваха цели къщи. Мъртвешки бледа от ужас, тя стана и изтича до стаята на Бланка. Ала Бланка, както всяка нощ, бе заключила вратата си и се бе измъкнала през прозореца към реката. През тези последни дни преди тя да се върне в града лятната страст на двамата млади бе добила драматичен характер, защото пред мисълта за скорошната нова раздяла те използваха всички възможни моменти, за да се любят до изнемога. Нощите прекарваха на реката, не сецаха студ или умора и се обичаха със силата на отчаянието и едва когато съглеждаха първите лъчи на зората, Бланка се прибираше въщи и влизаше през прозореца в стаята си, където стигаше точно навреме, за да чуе как пропяват петлите. Клара дотича до стаята на дъщеря си, понечи да отвори вратата, но тя беше заключена. Почука и като не получи отговор, изтича навън, заобиколи къщата и тогава видя широко отворения прозорец и отъпканите хортензии, посадени от Ферула. Тутакси разбра причината за цвета на сиянието около Бланка, за торбичките под очите ѝ, за отпуснатостта и мълчаливостта ѝ, за сутрешната ѝ сънливост и за следобедните ѝ рисунки с водни бои. Точно в този миг започна земетресението.

Клара усети, че земята се разтресе, и не можа да се задържи на крака. Падна на колене. Керемидите се откъснаха от покрива и се посипаха наоколо с оглушително гърмолене. Видя как кирпичената стена на къщата се разчупи на две, сякаш я бяха разсекли с брадва, земята се разтвори, както тя беше виждала в сънищата си, и пред нея зейна огромна пукнатина, в която се сринаха един след друг курниците, коритата за пране и част от обора. Водният резервоар се кандилна, сгромоляса се и изсипа хиляда литра вода върху оцелелите кокошки, които прърхаха отчаяно. В далечината вулканът блъваше огън и пушек като разгневен дракон. Кучетата се откъснаха от веригите и се разбягаха влудени, конете от несрутената част на обора издуваха ноздри, душеха въздуха, цвилеха от ужас и току се втурваха в необуздан бяг към открито поле, тополите се заклатиха като пияни, няколко се строполиха с оголени коренища и премазаха гнездата на врабците. А най-страшното беше оня рев, излязъл от вдън земя, онова изпъхтяване на великан, което отекна задълго и изпълни въздуха с ужас. Клара викаше Бланка и се опитваше да се добере до къщата, но предсмъртните хрипове на земята ѝ попречиха. Видя как селяните

наизлязоха уплашени от къщите си, призоваваха небето на помощ, прегръщаха се един друг, дърпаха децата, ритаха кучетата, блъскаха старците И се мъчеха да спасят жалките си партакеша сред грохота на тухли и керемиди, които изригваха от самите недра на земята като безкрайно гъргорене, сякаш бе настъпил свършекът на света.

В същия миг, когато Естебан Труеба се появи на прага, къщата се разцепи като яйчена черупка, срина се в облак прах и го смаза под планина отломки. Клара допълзя дотам, вика го, крещя, ала никой не ѝ отвърна.

Първият трус трая почти минута и бе най-силният от всички регистрирани дотогава в тази страна на природни бедствия. Изтръшка на земята кажи-речи де що имаше, а каквото не успя, бе повалено от броеницата по-слаби трусове, която продължи да раздрусва света, докато съмна. В „Трите Марии“ изчакаха да изгрее слънцето, за да преброят умрелите и да изровят погребаните под развалините, които още стенеха. Сред тях беше и Естебан Труеба, всички знаеха къде е, ала никой не хранеше надежда, че ще го извадят жив. Четирима мъже под командването на Педро Втори се заловиха да разриват могилата от прахоляк, цигли и кирпич, която го покриваше. Клара бе изоставила ангелската си разсеяност и помагаше с мъжка сила да разчистват камъните.

— Трябва да го извадим! Жив е и ни чува! — твърдеше Клара и това ги насърчаваше да продължат.

С първите слънчеви лъчи довтасаха Бланка и Педро Трети, здрави и читави. Клара се нахвърли върху дъщеря си и ѝ удари няколко плесници, но после я прегърна разплакана от облекчение, че я вижда невредима и че е до нея.

— Баща ти е там! — посочи Клара.

Двамата млади се хванаха заедно с другите и след час, когато слънцето вече бе изгряло над тоя тъжовен свят, извадиха господаря от гроба му. Счупените му кости не можеха да се преброят, но беше жив и с отворени очи.

— Трябва да го закараме в селото да го видят лекарите — каза Педро Втори.

Тъкмо се препираха как да го пренесат, без костите му да изскочат отвсякъде като от съдран чувал, когато дойде Педро Гарсия

Стария, който благодарение на своята слепота и старост бе понесъл земетресението, без да изгуби ума и дума. Клекна до ранения и много внимателно запреглежда цялото му тяло, опипва го с ръцете си, гледа го с отколешните си пръсти, докато не остави неотчетена нито една пролука и не пропусна нито едно счупване.

— Ако го размърдате, ще умре — отсъди той.

Естебан Труеба беше в съзнание, та го чу съвсем ясно, спомни си за нашествието на мравките и реши, че старецът е единствената му надежда.

— Оставете го, той си знае работата — смотолеви раненият.

Педро Гарсия накара да изнесат едно одеяло, синът му и внукът му преместиха господаря върху него, вдигнаха го внимателно и го положиха на импровизирана маса, скована набързо и поставена на сред мястото, което по-рано беше дворът, а сега представляваше просто малка полянка в тоя кошмар от парчетии, трупове на животни, плачове на деца, вой на кучета и молитви на жени. От развалините измъкнаха оцелял по чудо мях с вино, което Педро Гарсия разпредели на три части — с едната изми тялото на ранения, втората му даде да изпие, а третата изцока сам на бавни глътки и после започна да намества костите една по една, търпеливо и спокойно. Тук изтегляше, там нагласяше, слагаше всяка на мястото ѝ, шинираше, като ги увиваше в ивици от чаршафи, за да ги обездвижи, баеше молитви за светци лечители, зовеше на помощ сполуката и Дева Мария и понасяше стоически викове и ругатните на Естебан Труеба, които изобщо не действаха върху блажения му израз на слепец. Пипнешком той му възстанови тялото толкова изкусно, че лекарите, които го прегледаха по-късно, не можеха да повярват, че е възможно такова нещо.

— Аз дори не бих се опитал — призна доктор Куевас, когато научи.

Опустошенията, причинени от земетресението, потопиха страната в продължителен траур. Земята се разтресе и изпосъбори всичко, но това сякаш ѝ беше малко, та морето се отдръпна няколко мили навътре и после се върна в една-единствена огромна вълна, която запокити кораби върху хълмовете, много далеч от брега, отнесе чифлици, пътища и животни и потопи няколко острова на юг на повече от метър под равнището на водата. Едни сгради рухнаха като ранени динозаври, други се разпаднаха като замъци от карти, убитите се

брояха с хиляди и не остана семейство да не жали за някого. Солената морска вода съсипа посевите, пожарите превърнаха в пепелища цели градски райони и селища и накрая, сякаш другите беди бяха малко, лавата заля и пепелта засипа селата в близост до вулканите. Ужасени от мисълта, че бедствието може да се повтори, хората престанаха да спят по къщите си, опъваха надве-натри палатки на незастроени места, спяха по площади и улици. Наложиха се войниците да се нагърбят да сложат край на безредието. Те разстрелваха без съд и присъда, на място, когото хванеха да краде — докато най-набожните хора пълнеха църквите и молеха всевишния да усмири гнева си и да им даде прошка за греховете, крадците се въртяха из развалините и де що видеха да се показва ухо с обеща или пръст с халка, му теглеха ножа и го отмъкваха, без да ги е грижа дали жертвата е мъртва или само затисната под отломките. Развилняха се микроби и бацили и причиниха разни епидемии и мор из цялата страна. Прекалено зает с нова война, останалият свят почти не разбра, че в този далечен кът от планетата природата бе полудяла. Все пак дойдоха пратки лекарства, одеяла, храни и строителни материали. Те потънаха из тайнствените ходници на държавната администрация, та цели години по-късно човек още можеше да си купи — по цени на фини деликатеси в най-скъпите магазини — консервите готвено от Щатите и млякото на прах от Европа.

Естебан Труеба лежаше четири месеца увит в бинтове, прикован от шини, пластири и куки, жестоко измъчван от сърбеж и неподвижност, разяждан от нетърпение. Стана толкова злобен и зъл, че вече никой не можеше да го понася. Клара остана на село да го гледа, а щом се нормализира транспортът и се възстанови редът, изпратиха Бланка в колежа — майка ѝ не можеше да се оправя и с нея.

В столицата земетресението завари Бавачката в леглото и въпреки че там го усетиха по-слабо, отколкото на юг, уплахата я прати на онзи свят. Голямата къща на ъгъла запраща като орех, стените ѝ се напукаха и огромният кристален полилей в трапезарията падна с кънтеж на хиляда камбани и стана на сол. Освен полилея единствената сериозна последица от земетръса бе смъртта на Бавачката. Когато попремина първоначалният страх, слугите забелязаха, че старицата не е избягала на улицата заедно с другите. Влязоха да я потърсят и я намериха на одъра ѝ с изцъклени очи, няколкото косъма, които ѝ

оставаха, бяха настръхнали от ужас. Тези дни цареше голяма бъркотия, та не успяха да я изпратят по достойнство, както ѝ се полагаше, наложи се да я погребат на бърза ръка, без заупокойни слова и без сълзи. На погребението не присъства никой от многобройната чужда челяд, която тя бе отгледала с толкова обич.

Земетресението внесе толкова съществени промени в живота на семейство Труеба, че оттогава започнаха да делят събитията на станали преди и след тази дата. В „Трите Марии“ Педро Втори отново пое длъжността управител, тъй като господарят не можеше да се помръдне от леглото. Възложена му бе задачата да организира селяните, отново да въдвори ред и спокойствие и да изправи на крака разсипания имот. Като начало заровиха мъртвите в гробището в подножието на вулкана, по чудо отминато от реката лава, която се изля по склоновете на проклетата планина. Новите гробове придадоха празничен вид на скромното гробище, посадиха и няколко редици брези, за да пазят сянка на хората, които ходеха да навещават своите покойници. Пак построиха тухлените къщички една по една и ги направиха точно каквито си бяха преди, отново вдигнаха оборите, краварника и хамбара, преораха земята и я подготвиха за нова сеитба — пак добре, че лавата и пепелта се бяха свлекли от отгатышната страна и бяха пощадили чифлика. Наложил се Педро Трети да прекрати разходките си до селото — трябваше на баща си. Помагаше му с нежелание и се мъчеше да му втълпи, че докато се трепят от работа, за да възстановят имота и богатството на господаря, самите те си остават все толкова бедни, колкото и преди.

— Винаги си е било така, сине. Няма как да промениш божия закон — отвръщаше баща му.

— Може да се промени, тате, може. Има хора, които са го променили и го променят, но до нас така и не стигат новините за тях. Големи неща стават по света — казваше Педро Трети и му преповтаряше на един дъх речта на учителя комунист или словото на отец Хосе Дулсе Мария.

Педро Втори не отговаряше и веднага се захващаше все така усърдно за работа. Е, затваряше си очите, когато синът му, използвайки понижената от болестта бдителност на господаря, пробиваше обръча на цензурата и внасяше в „Трите Марии“ забранените брошури на

синдикалистите, политическите вестници на учителя и странните тълкувания на Библията, които правеше испанският свещеник.

По нареждане на Естебан Труеба управителят започна да престроява господарската къща, като следваше първоначалния ѝ план. Нищо не промениха — нито заместиха кирпичите от слама и печена глина с тухли, нито разшириха прекалено тесните прозорци. Внесоха се само две подобрения — прокараха топла вода в баните и на мястото на старата кухненска печка с дърва сложиха нафтова. Ала с нея не можа да свикне нито една готвачка и тя свърши дните си в заточение на двора, където кокошките я използваха най-безогледно за свои цели. Докато се строеше къщата, стегнаха набързо дъсчена хижа с ламаринен покрив, в нея настаняха Естебан в леглото му на инвалид и оттам той следеше през един прозорец как върви строежът, даваше с викове наставленията си и се пръскаше от яд, че е принуден да лежи неподвижно.

През тези месеци Клара много се промени. Заедно с Педро Втори Гарсия трябваше да се нагърби със задачата да спаси каквото можеше да бъде спасено. За първи път в живота си се занимаваше с материални неща, и то без ничия помощ — вече не можеше да разчита на мъжа си, на Ферула или на Бавачката. Най-сетне се пробуди от едно дълго детство, в което винаги беше закриляна, обградена с грижи и удобства и лишена от задължения. Естебан Труеба си беше втълпил, че само от нейните гозби не му ставало тежко на стомаха, и тя кажи-речи по цял ден шеташе в кухнята, скубеше кокошки, за да върти супички като за болник, и месеше хляб. Трябваше да върши работа и на болногледачка — миеше го с гъба, сменяше му превръзките, махаше му цукалото. С всеки изминал ден той ставаше все по-сприхав и деспотичен, викаше я за щяло и нещяло — подложи ми възглавница ей тука, не, по-нагоре, донеси ми вино, не, казах ти, че искам бяло, отвори прозореца, затвори го, ей тука ме боли, гладен съм, горещо ми е, почеша ме по гърба, по-надолу. Клара стигна до там, че започна да се страхува от него далеч повече, отколкото по времето, когато той, здрав и силен мъж, се вмъкваше в спокойствието на живота ѝ с мириса си на зажаднял мъжкар, с гласицето си на фъртуна, с борбата си докрай, с високомерието си на важен господин, и кога налагаше волята си, кога разбиваше прищевките си о поддържаното от нея крехко равновесие между духовете от Отвъдното и нуждаещите се души от Отсамното.

Стана ѝ отвратителен. Едва-що му се сраснаха костите и можеше да се движи по-малко, Естебан Труеба отново бе обладан от бурно желание да я прегръща и всеки път, когато минаваше покрай него, той посягаше към нея, обърквайки я в изкривеното си съзнание на болен с яките селянки, които в младите му години го обслужваха в кухнята и в леглото. Клара чувстваше, че вече не я влече към предишните лудории. Преживените нещастия и възрастта бяха уталожили повика на плътта и тъй като не обичаше мъжа си, започна да гледа на половите изяви като на малко дебелашко забавление, от което после я боляха ставите, пък и стаята се разхвърляше. За няколко часа земетресението я накара да слезе на земята и да се срещне очи с очи с терзанието, смъртта и пошлото всекидневие и да опознае насъщните човешки нужди, от които по-рано си нямаше и представа. За нищо не можаха да ѝ послужат трикраката маса или способността да отгатва бъдещето по чаените листа, когато ѝ се наложи да предпази селяните от епидемиите и смута, земята — от сушата и от напастта на охлювите, кравите — от шапа, кокошките — от пипката, дрехите — от молците, децата си — от занемарата, съпруга си — от смъртта и от собствената му необуздана проклетия. Клара беше изморена до немай-къде. Чувстваше се самотна и объркана и когато трябваше да взема решения, можеше да се обърне за помощ единствено към Педро Втори Гарсия. Този предан, честен и мълчалив мъж беше винаги край нея, тя знаеше, че ако го повика, веднага ще се отзове, че ѝ е донякъде опора в живота, разлюлял се като кораб при буря. Като свършеха работата за деня, Клара често го търсеше да го почерпи с чаша чай. Двамата сядаха на плетени столове под едни навес, за да изчакат да се стъмни и нощта да облекчи натрупаното през деня напрежение. Гледаха как се свечерява бавно и как първите звезди заблестяват на небосвода, чуваха как жабите квакат и мълчаха. Имаха да говорят за много неща, да решават много проблеми, да се договарят по много въпроси, но и двамата разбираха, че този половин час в мълчание е заслужената им награда, сърбаха чая си на бавни глътки, за да им държи влага по-дълго, и всеки мислеше за живота на другия. Познаваха се от повече от петнайсет години, общуваха всяко лято, но едно на друго я бяха разменили няколко изречения, я не. Той гледаше на господарката като на сияйно лятно видение, като на жена от друга порода, различна от останалите жени, които бе срещал в живота си. Дори когато я виждаше с ръце, заровени

до лакти в тестото, или с престилка, окървавена от кокошката за обед, тя му се струваше мираж в яркия дневен светлик. Единствено надвечер, в покоя на тези мигове, които двамата споделяха с чаша чай в ръка, можеше да я съзре в човешкото ѝ измерение. Тайно в себе си ѝ се беше заклел във вярност и като същински юноша понякога бленуваше да даде живота си за нея. Тачеше я толкова много, колкото мразеше Естебан Труеба.

Когато дойдоха да им прокарат телефон, къщата още далеч не беше станала обитаема. От четири години Естебан Труеба се бореше за телефон и дойдоха да го сложат точно когато нямаше и покрив, под който да го запази от дъжд, пек и студ. Апаратът не просъществува дълго, но все пак влезе в работа, за да се обадят на близнаците. Чуха им гласовете толкова отдалеч, сякаш идваха от друга галактика, всред оглушително мъркане и със съответните прекъсвания от страна на телефонистката на селото, която явно държеше да участва в разговора. По телефона научиха, че Бланка е болна и че монахините били вдигнали ръце от нея. Момичето непрекъснато кашляло, често вдигало температура и го тресяло. Ужасът от туберкулозата се беше загнездил във всеки дом — нямаше семейство, от което проклетата болест да не беше отнесла някого, та Клара реши да отиде да прибере дъщеря си. Същия ден, когато тя замина, Естебан Труеба счупи телефона. Апаратът се развъня, той му извика, че идва, да млъкне, но телефонът продължи да звъни и той в пристъп на ярост го заудря с бастуна и го направи на парчета, като между другото си изметна ключицата, която Педро Гарсия Стария бе наместил и закръпил с толкова усилия.

Клара за първи път пътуваше сама. Години наред бе минавала по същия маршрут, но винаги се беше разсейвала — все някой друг се нагърбваше с прозаичните подробности, докато тя мечтаеше, загледана през прозореца в пейзажа. Педро Втори Гарсия я закара до гарата и я настани на мястото ѝ във влака. На сбогуване тя се наведе, целуна го леко по бузата и се усмихна. Той вдигна ръка към лицето си, за да запази от вятъра тази бегла целувка, но не се усмихна — беше му тъжно.

Водена по-скоро от интуиция, отколкото от житейски познания или от логика, Клара успя да се добере без премеждия до колежа на дъщеря си. Игуменката я прие в спартанския си кабинет с огромен

кървящ Христос на стената и с неуместен букет червени рози на масата.

— Викахме лекар, госпожо Труеба — каза ѝ тя. — Белите дробове на момичето не са засегнати, но все пак по-добре ще е да си го вземете, ще му се отрази добре да поживее на село. Ние не можем да поемем тази отговорност, разберете ме.

Монахинята дръпна едно звънче и влезе Бланка. Изглеждаше отслабнала и побледняла, под очите ѝ имаше морави сенки, които биха стъписали всяка майка, ала Клара тутакси разбра, че болестта на дъщеря ѝ не е телесна, а душевна. Безобразната сива униформа я вдетиняваше, но формите ѝ на жена напиреха по шевовите. Като видя майка си, Бланка се изненада. Помнеше я като облечен в бяло, разсеян и весел ангел, а сега само за няколко месеца се беше превърнала в дейна жена с мазолести ръце и с две дълбоки бръчки край тъгълчетата на устата.

Отидоха да навестят близнаците в колежа. Срещаха се за първи път след земетресението и за своя изненада двете научиха, че единственото място от територията на страната, останало незасегнато от бедствието, е бил старият колеж, където изобщо не усетили трусовете. После дочули, че имало десет хиляди убити, но не се разстроили особено, продължили да си пеят на английски и да играят крикет и се трогвали само от новините, които пристигали от Великобритания с три седмици закъснение. Изумени, двете видяха, че близнаците, тези момчета с испанска и с арабска кръв във вените, родени в най-затънтения край на Америка, сега говореха испански с оксфордски акцент и от всички човешки чувства бяха способни да изразяват единствено удивление, като вдигат лявата си вежда. Нямаха нищо общо с двете преливащи от енергия въшливи хлапета, които прекарваха лятото на село. „Дано само цялата тая англосаксонска невъзмутимост не ви направи идиоти“, подметна Клара на раздяла със синовете си.

След смъртта на Бавачката, която въпреки преклонната си възраст въртеше с успех голямата къща на ъгъла в отсъствието на господарите, прислужниците се разпуснаха. Оставени без надзор, те занемариха работата си и по цял ден мързелуваха и клюкарстваха, докато неполятите растения съхнеха, а паяците си се разхождаха по ъглите. Занемарата беше толкова очебийна, че Клара реши да уволни

всички и да тури ключа на къщата. После двете с Бланка се заловиха за работа. Покриха мебелите с чаршафи и навсякъде насипаха нафталин. Отвориха една по една клетките с птиците и небето се изпълни с канарчета, кадънки и други пернати. Ослепени от свободата, те запърхаха, подхвъркнаха и накрая се разлетяха във всички посоки. Бланка забеляза, че в цялата тая шетня иззад пердетата не се появи нито един призрак, не дойде нито един просветлен свише розенкройцовец, предизвестен от шестото си чувство, нито един гладен поет, подгонен от нуждата. Майка ѝ, изглежда, се беше превърнала в най-обикновена оеснафена госпожа.

— Много си се променила, мамо — рече ѝ Бланка.

— Не аз, дъще, светът се е променил — отвърна Клара.

Преди да си тръгнат, отидоха в стаята на Бавачката в двора за прислугата. Клара отвори сандъците и извади мукавения куфар, служил половин век на добрата жена, и огледа гардероба ѝ. Вътре имаше съвсем малко дрехи, няколко чифта вехти платненки с конопени подметки и привързани с лентички и ластиси кутии с всякакви размери, в които тя държеше щамповани иконички от първи причастия и от кръщавки, кичури коса, изрязани нокти, избелели снимки и няколко протрити от носене бебешки обувчици. Това бяха веществените ѝ спомени от всички деца на семейство Дел Вале и после на Труеба, които бяха минали през ръцете ѝ и които тя бе люляла на гърдите си. Под леглото ѝ намери вързопче — вътре бяха маските, с които Бавачката се мъчеше да прогони немотата ѝ. Седнала на одъра, взела тези съкровища в скута си, Клара дълго плака за жената, която цял живот се бе старала да направи по-лек и отраден живота на други хора, а умря сама като куче.

— След като толкова се мъчи да уплаши мене, самата тя умря от страх — каза Клара.

Накара да пренесат тялото в семейната гробница на Дел Вале в Католическото гробище — реши, че Бавачката не би искала да почива веќе векове редом с протестанти и евреи и че би предпочела и в смъртта да е заедно с онези, на които бе служила приживе. Сложи букет цветя до надгробната плоча и тръгна с Бланка за гарата, за да се приберат в „Трите Марии“.

Докато пътуваха във влака, Клара запозна дъщеря си с всичко онова, което напоследък бе сполетяло семейството, разказа ѝ как е със

здравето баща ѝ и през цялото време очакваше Бланка да ѝ зададе единствения въпрос, който знаеше, че я вълнува. Ала Бланка изобщо не си направи устата да попита за Педро Трети Гарсия, а Клара също не посмя да заговори за него. Беше си втълпила, че назоват ли се, проблемите тутакси се овестествяват и вече е невъзможно да ги загърбиш; виж, ако ги задържиш на ръба на неизречените думи, може да изчезнат от само себе си с течение на времето. На гарата ги чакаше Педро Втори с колата и Бланка се учуди, като го чу да си подсвирква през целия път до „Трите Марии“ — всички го смятаха за саможив и мълчалив човек.

Завариха Естебан Труеба седнал на тапицирано със син плюш кресло, на което бяха монтирали колела на велосипед в очакване да пристигне от столицата поръчаната инвалидна количка. Клара я носеше с багажа. Той ръководеше преустройството на къщата с енергични размахвания на бастуна и с ругатни и беше толкова погълнат от работата си, че ги посрещна само с по една разсеяна целувка и забрави да попита дъщеря си как е със здравето.

Вечерта се нахраниха на груба дъсчена маса, на газена лампа. Бланка забеляза, че майка ѝ поднася яденето в пръстени чинии, изпечени на място както тухлите за строежа — по време на земетресението се бяха изпочупили всичките сервизи. Нямаше я Бавачката да върти кухненската шетня, та и менюто беше от просто по-просто, направо оскъдно — зальгаха се с гъста супа от леща, хляб, сирене и дюлево сладко. Дори в постните петъчни дни в нейния интернат им даваха повече. Естебан нареждаше, че стъпи ли веднъж на двата си крака, ще отиде лично в столицата да купи най-отбрана и скъпа покъщнина, за да нареди дома си като палат, защото му било дошло до гуша да живее като прост селянин заради проклетата истерична природа на тая гадна страна. От всичко, което се говори на масата, Бланка запомни само, че е уволнил Педро Трети Гарсия и е забранил кракът му да стъпва в чифлика, защото го бил хванал, че разпространява комунистически идеи сред селяните. Като го чу, момичето пребледня и разля върху покривката цялата си лъжица. Забеляза само Клара — Естебан се беше увлякъл във вечния си монолог за голтаците, дето ухапвали ръката, която им давала хляб, „и за всичко са виновни ония политикани маскири! Като онзи, социалиста, новия кандидат за президент, не се вижда какво е чучело,

ами на всичко отгоре му стиска да кръстосва страната от север до юг в загубения си влак и да пуска мухи на мирните хорица с високопарните си болшевишки дрънканици. Той да внимава да не си покаже носа тъдява, че само ако посмее да слезе от влака, ще го направим на пихтия, подготвили сме се, няма земевладелец в целия този край, който да не е с нас, не ще позволим да настройват хората с проповедите си против честния труд, против заслужената награда за онзи, който заляга, за да се издигне в живота; от къде на къде лентяите ще имат толкова, колкото и ние, дето се трепем от тъмно до тъмно и знаем в какво и как да си вложим капитала, поемаме рискове, нагърбваме се с отговорност; че то, вникнем ли в нещата, брътвежите им, че земята трябвало да принадлежи на онези, които я обработват, ще се обърнат против тях, защото тука единствено аз си върша сваясно работата, когато ме нямаше, всичко това, дето го виждате наоколо, беше пущинак, съсипия, и щеше да продължи да си бъде; дори Христос не е казал, че трябва да делим плодовете на нашия труд с лентяите, а тоя сополив мърльо, Педро Трети, седнал да разправа, и то в моя чифлик, че трябвало. Да му се не надяваш на тупето; не му теглих куршума само защото много ценя баща му и донякъде дължа живота си на дядо му, ама му казах добре да запомни, че видя ли го само веднъж да се навърта насам, ще му светя маслото с пушката и хич няма да ми мигне окото“.

Клара не следеше разговора. Вниманието ѝ беше заето с друго — шеташе, слагаше и раздигаше масата, а освен туй наблюдаваше дъщеря си с крайчеца на окото, но като вдигна супника с недоизядената леща, дочу последните думи от опяването на мъжа си.

— Светът се променя, Естебан, и ти не можеш да го спреш. Ако не е Педро Трети, все ще се намери друг, който ще донесе новите идеи в „Трите Марии“.

Както жена му държеше с две ръце супника, Естебан Труеба стовари бастуна си върху него и го запрати надалеч. Лещата се разля по пода. Бланка се изправи ужасена. За първи път виждаше баща си да избухва яростно срещу Клара и помисли, че тя ще изпадне в лунатичен транс и ще полети през прозореца. Нищо подобно, Клара събра парчетата от счупения супник с обичайното си спокойствие и все едно, че до ушите ѝ не достигаха моряшките псувни, които бълваше

Естебан. Изчака го да престане да се пени, пожела му лека нощ с хладна целувка по бузата, хвана Бланка за ръката и я поведе навън.

Бланка не се разстрои от отсъствието на Педро Трети. Ходеше всеки ден на реката и чакаше. Знаеше, че вестта за завръщането ѝ на село рано или късно ще стигне до момчето и че зовът на любовта ще го намери, където и да беше той. Така и стана. На петия ден видя да се задава някакъв дрипльо, накачулен с шаячна наметка, на главата си с широкопола шапка и повлякъл след себе си магаре, натоварено с кухненски съдове — калайдисани тенджери, бакърени чайници, емайлирани железни ведре, черпаци с всякакви размери — и всичките тия съдини така дрънчаха на тенеке, че предизвестяваха за пристигането му десет минути предварително. Не го позна. Имаше вид на грохнал опърпан старец, взе го за един от ония окаяни странници, които обикалят по селата със стоката си и чукат от врата на врата. Той застана насреща ѝ, свали си шапката и тогава тя съзря красивите черни очи, грейнали между дългата чорлава коса и рошовата брада. Магарето понесе своето отегчение и дрънчащите си тенджери и се зае да пощипва тревата, докато Бланка и Педро Трети утоляваха глада и жаждата си, натрупани за толкова месеци мълчание и раздяла, търкаляха се по камъните и из храсталаците и стенеха премалели от неа. После притихнаха прегърнати сред камъните по брега. Докато водните кончета жужаха, а жабите квакаха, тя му разказа, че си е слагала бананови кори и попивателна хартия в обувките, за да ѝ се качва температурата, и че е гълтала стрит тебешир, докато я хванала истинска кашлица, за да убеди монахините, че липсата на апетит и бледността ѝ са сигурни признаци, че е болна от туберкулоза.

— Искан да бъда с теб! — каза тя и го целуна по врата.

Педро Трети ѝ говори за онова, което ставаше в страната и по света, за далечната война, в която половината човечество се изтърбушваше взаимно с картеч, агонизираше в концентрационни лагери и сееше вдовици и сираци. Говори ѝ за работниците в Европа и в Северна Америка, как там зачитали правата им, защото борбата на синдикалистите и на социалистите, в която през предишните десетилетия бяха дадени толкова жертви, довела до приемането на по-справедливи закони и се създали свестни републики, чиито управници не ограбвали млякото на прах, изпратено за пострадалите.

— Ние, селяните, винаги проумяваме последни нещата и все не знаем какво става другаде. Баща ти тука го мразят. Но толкова се страхуват от него, че са неспособни да се организират, за да излязат на глава с него. Разбираш ли, Бланка?

Тя разбираше, но в този миг единствено ѝ се искаше да вдъхва мириса му на прясно зърно, да му ближе ушите, да заравя пръсти в гъстата му брада, да чува влюбените му стонове. Освен всичко я беше страх за него. Знаеше, че не само баща ѝ, а и всеки друг земевладелец в областта на драго сърце би му теглил куршума. Бланка припомни на Педро Трети историята с онзи социалистически деец, дето преди години обикалял същия този край на колело, разнасял брошури по чифлиците и организирал селяните за борба, докато най-сетне братята Санчес го заловили, убили го с тояги и го обесили на телеграфен стълб на един кръстопът, та да могат всички да го видят. Така се люлял той под открито небе цяло денонощие, докато дошли конните полицаи и го свалили. За да потулят работата, набедили индианците от резервата, макар всички да знаели, че те са хора мирни и тихи и че и кокошка ги е страх да убият, камо ли човек. Ала братята Санчес го изровили от гробището и отново изложили трупа на показ, а това вече било прекалено, за да се припише на индианците. Но дори и тогава правосъдието не посмяло да се намеси и смъртта на социалиста бързо била потулена и забравена.

— Могат да те убият — умоляващо му каза Бланка и го прегърна.

— Ще се пазя — успокои я Педро Трети. — Няма да се застоявам дълго на едно място. Затова няма да мога да те виждам всеки ден. Чакай ме все на това място. Ще идвам винаги когато успея.

— Обичам те — изхлипа тя.

— И аз.

И пак се прегърнаха с неутолимия плам, присъщ на възрастта им. Магарето продължаваше да хрупа тревата.

Бланка успя да нагласи работите така, че да не се връща повече в колежа. Предизвикваше си повръщане с топла саламура, диария със зелени сливи и световъртежи с конска подпруга, с която си стягаше кръста, докато най-сетне постигна своето — излезе ѝ дума, че хич не е добре със здравето. Имитираше толкова сполучливо симптомите на най-различни болести, че като нищо можеше да подведе цял лекарски

колегиум, а на всичко отгоре започна и сама да си вярва, че е крайно болнава. Всяка сутрин, като се събудеше, правеше мислено преглед на организма си — да види къде я боли и каква нова болест е хванала. Научи се да използва всеки възможен повод, за да се почувствува зле — от промените в температурата до прашеца по цветята, и да превръща всяко най-дребно неразположение едва ли не в агония. Клара беше на мнение, че най-доброто нето за здравето на човека е ръцете му да са заети, та гледаше да не я оставя без работа. Момичето трябваше да става рано, както всички други, да се къпе със студена вода и без да се помайва, да се захваща с възложените му задачи. Те бяха най-разнообразни — преподаваше в училището, вадеше си очите в шивалнята и вършеше какво ли не в лечебницата — като се започне от слагане на клизми и се стигне до зашиване на рани с губерка и обикновени конци. Припадаше при вида на кръвта, обливаше я студена пот, когато ѝ се налагаше да почисти повърнато, но не можеше да клинчи. Педро Гарсия Стария, който вече беше към деветдесетгодишен и едва влачеше стари кости, споделяше мисълта на Клара, че на човека ръцете са му дадени за работа. Затова един ден, когато Бланка се оплакваше от страшно главоболие, той я извика и без заобикалки ѝ сложи топка глина върху полата. После цял следобед я учи да вае глината, за да прави кухненски съдове, и момичето изобщо не си спомни за своите болести. Старецът не подозираше, че дава в ръцете на Бланка занимание, което след време ще ѝ бъде единственото средство за препитание, разтухата ѝ в най-скръбни часове. Научи я да върти грънчарското колело с крак, а през това време ръцете ѝ да летят по меката глина, за да правят паници и гърнета. Ала много скоро Бланка откри, че утилитарното я отегчава и че ѝ е много по-забавно да прави фигурки на животни и на хора. По едно време ѝ хрумна да измайстори цял миниатюрен свят от домашни животни и представители на всички професии — дърводелци, перачки, готвачки и тъй нататък, всеки със сечивата си в умален вид и в свойственото си обкръжение, пак миниатюрно.

— Безполезно занимание! — отсече Естебан Труеба, когато видя творенията на дъщеря си.

— Да помислим как може да стане полезно — предложи Клара.

Така възникна идеята за коледните сценки. Бланка започна да произвежда фигурки за Коледа^[1] — не само влъхвите и пастирите, а

цяло множество най-различни хора и всякакви животни — камили и зебри от Африка, игуани от Америка и тигри от Азия, без изобщо да се съобразява с присъщата за Витлеем зоология. После взе да притуря и измислени от самата нея животни — например залепяше половин слон с половин крокодил, без да знае, че прави с глината същото, което непознатата ѝ леля Роса взеше с конци за бродирание на огромната си покривка. А Клара мъдруваше, че щом щуротиите се повтарят в рода, сигурно съществува генетична памет, която пречи да потънат в забрава. Многолюдните Рождества на Бланка станаха забележителност. Наложиха се да обучи две момичета за помощнички, защото не смогваше да изпълнява поръчките — тая година всички искаха да си имат коледна сценка за Бъдни вечер, най-вече защото Бланка ги даваше безплатно. Естебан Труеба беше категоричен — каза, че тая мания с глината може да се приеме като развлечение на госпожица, но че ако Бланка започне да взема пари, името Труеба ще цъфне редом с имената на търговците, които продават гвоздеи по железариите и пържена риба на пазара.

Срещите на Бланка и Педро Трети станаха редки и нередовни, но точно затова пък и по-пламенни. През тия години тя свикна да се стряска и да чака, примири се с мисълта, че винаги ще се обичат скришом, и престана да лелее мечтата да се омъжи и да заживее в една от тухлените къщички на баща си. Често минаваха седмици без никаква вест от него, но неочаквано в землището на чифлика се появяваше пощенски раздавач на колело, протестантски проповедник с библия под мишница или циганин, приказващ на някакъв полуразбираем език. Всички те бяха толкова безобидни, че не събуждаха подозрение в зоркото око на господаря. Тя го познаваше по черните му ириса. Не беше единствената — чакаха го всички селяни в „Трите Марии“, а и мнозина от други чифлици. Откакто господарите започнаха да го преследват, младежът си спечели слава на герой. Всички се натискаха да го скрият за една нощ, жените му плетяха пончос и чорапи за зимата, а мъжете пазеха за него най-хубавата ракия и най-доброто осолено и сушено месо за сезона. Баща му Педро Втори Гарсия подозираше, че синът му престъпва забраната на Труеба, и забелязваше следите, които той оставяше след себе си. Раздвояваше се между обичта към сина и ролята си на пазител на имота. Освен това на него приписваше някои от странните неща, които ставаха сред

селяните, и се радваше вътрешно, макар че се страхуваше да си признае и Естебан Труеба да прочете радостта в очите му. Единствено не му мина през ум, че посещенията на сина му могат да имат нещо общо с разходките на Бланка Труеба до реката — такава възможност не се вместваше в естествения ред на нещата в света. За сина си говореше само пред семейството си, пред други хора — никога, но се гордееше с него и предпочиташе да го види превърнат в беглец, отколкото в още една овца от човешкото стадо, което садеше картофи и събираше немотия. Когато слушаше как хората си тананикат някои от песните за кокошки и лисици, се усмихваше при мисълта, че синът му си беше спечелил повече привърженици с бунтовните си балади, отколкото с брошурите на Социалистическата партия, които разпространяваше неуморно.

---

[1] Сред католиците в Испания и в Латинска Америка съществува традицията за Коледа всяко семейство да украсява дома си с композиция от малки фигурки, изработени от картон, керамика и т.н. и представлящи раждането на Исус Христос във Витлеем. Понякога представляват истински произведения на изкуството, друг път — най-обикновен кич. — Б. пр. ↑

VI ОТМЪЩЕНИЕТО

Година и половина след земетресението „Трите Марии“ отново бе станал предишният образцов чифлик. Вдигната бе голямата господарска къща — досущ като предишната, само че по-солидна и с инсталация за топла вода в баните. Водата беше като рядко какао, понякога от крана изскачаха и попови лъжички, но пък бликаше на весела и силна струя. Немската помпа беше истинско чудо. Аз сновях навсякъде, като се подпирах само на дебел бастун — същия, с който си служа сега. Внучката ми разправя, че съм го бил използвал не защото куцам, а за да придавам повече тежест на думите си, размахвайки го като всеубеждаващ аргумент. От дългото боледуване ми се разнебити организъмът и характерът ми се влоши. Признавам, че накрая дори и Клара не смогваше да ме умири, когато избухвах. Друг би останал завинаги инвалид след такава злополука, но на мене ми помогна силата на отчаянието. Мислех за майка си, как се разлагаше приживе в инвалидната си количка, и това ме подтикваше да се изправам на крака и да се мъча да ходя, макар че без ругатни и псувни не минаваше. Хората май се страхуваха от мене. Дори самата Клара, която никога не се беше притеснявала особено от проклетията ми, отчасти защото аз гледах да не си я изкарвам на нея, сега се боеше. Направо се вбесявах, че се плаши от мене.

Лека-полека Клара започна да се променя. От умората ли, от що ли — забелязах, че се отчуждава от мене. Нямах я предишната ѝ привързаност, болките ми не предизвикваха у нея съчувствие, а досада, гледах, че ме избягва. Смея да кажа дори, че през този период май ѝ беше по-приятно да дои кравите с Педро Втори, отколкото да ми прави компания в дневната. Колкото повече странеше Клара, толкова по ми липсваше нейната любов. Физически тя ме привличаше не по-малко, отколкото при сватбата ни, исках да я притежавам напълно, до последната ѝ мисъл, но тази прозрачна жена минаваше покрай мене като полъх и дори да я хванех за двете ръце и да я сграбчех грубо в

прегръдките си, тя все ми се изплъзваше. Отсъстваше душевно. Когато почна да се страхува от мене, животът ни стана ад. През деня всеки бе погълнат от заниманията си. И двамата имахме много работа. Виждахме се само на вечеря и все аз водех разговора, защото тя сякаш витаеше в облаците. Почти не си отваряше устата, нямаше го вече ведрия ѝ и дързък смях — първото, което бях харесал у нея. Вече не отмяташе глава назад и не се смееше с всичките си зъби. Едва-едва се усмихваше. Казах си, че отчуждението ѝ се дължи на възрастта и на моята злополука, че ѝ е дотегнало от семейния живот — така става с всички семейства, пък и аз не бях галантен любовник, от ония, дето подаряват цветя за щяло и нещяло и сипят комплименти. Въпреки всичко опитах се да се доближа до нея. Как ли не опитвах, боже мой! Намъквах се в стаята ѝ, когато тя се занимаваше със своите тетрадки — дневници или с трикраката маса. Помъчих се да споделя дори и тези страни от съществуването ѝ, но тя не обичаше да си пъхат носа в тетрадките ѝ и от моето присъствие ѝ секваше вдъхновението, когато разговаряше със своите духове, та трябваше да се откажа. Искях да установя добри отношения с Бланка, но и там ударих на камък. Дъщеря ми от малка си беше чудата, никога не стана гальовното и добро момиче, каквото ми се щеше да бъде. Всъщност приличаше на онова животно, което зоолозите наричат броненосец. Откакто я помня, все странеше от мене и не ѝ се наложи да преодолява едипов комплекс към баща си просто защото никога не беше имала такъв. Но вече си беше истинска госпожица, изглеждаше умна и зряла за възрастта си и много привързана към майка си. Наумих си, че мога да я привлека за съюзница, опитвах се да я спечеля, правех ѝ подаръци, мъчех се да бъда духовит с нея, но тя все ме избягваше. Сега, когато съм вече много стар и мога да говоря за това, без да побеснявам от яд, си мисля, че за всичко беше виновна любовта ѝ към Педро Трети Гарсия. Бланка беше неподкупна. Никога не искаше нищо, мълчеше повече и от майка си и накарвах ли я да ме целуне за добър ден или за лека нощ, ме целуваше толкова неохотно, че ме заболяваше като от плесница. „Всичко ще се промени, когато се приберем в столицата и заживеем цивилизовано“, казвах аз тогава, но и Клара, и Бланка не проявяваха и най-малко желание да напуснат „Трите Марии“. Напротив, колкото пъти отворех дума за връщане, Бланка отговаряше, че животът на село ѝ бил възвърнал здравето, но че все още не се чувствала достатъчно

закрепнала, а Клара ми напомняше, че на село има да се върши още много, че не си струва да докарваме нещата до половина и после да ги зарежем. Жена ми изобщо не усещаше липсата на комфорта и на удобствата, сред които бе свикнала да живее, и когато един ден в „Трите Марии“ пристигна пратката мебели и домашни потреби, които бях поръчал, за да я изненадам, тя каза само, че всичко било много хубаво. Трябваше аз самият да се разпоредя къде да се поставят нещата — тя не прояви никакъв видим интерес. Новата къща потъна в разкош, какъвто не бе познавала никога, дори в бляскавите дни, преди баща ми да я съсипе. Пристигнаха масивни мебели ръчна изработка от светъл дъб и от орех, в колониален стил, тежки вълнени килими, полилеи от желязо и кована мед. Поръчал бях в столицата рисуван на ръка пълен сервиз за хранене от английски порцелан, достоен за посолство, кристални чаши, четири сандъка, натъпкани с предмети за вътрешна украса, фино тъкани чаршафи и покривки, комплект плочи класическа и лека музика със съответния модерен грамофон. Всяка жена би се прехласнала от всичко това и би си намерила занимание за цели месеци, за да си подреди къщата, само не Клара — тия неща не ѝ въздействаха. Грижите ѝ за дома се сведоха до това, че обучи една-две готвачки и подготви няколко момичета, дъщери на селяни от чифлика, за да прислужват вкъщи, и щом ѝ се махнаха от главата тенджерите и метлата, намереше ли време, тутакси се залавяше отново с дневниците и с гадателските си карти. По-голямата част от деня прекарваше в шивашката работилница, в лечебницата и в училището. Аз я оставях на мира, защото тия занимания ѝ запълваха живота. Беше милостива и отзивчива жена, петимна да ощастливи всички, които я заобикаляха, всички освен мене. След земетръса построихме отново смесения магазин и за да ѝ мине меракът, отмених системата с розовите хартийки и започнах да плащам на хората в банкноти, защото Клара казваше, че така можели да правят покупки в селото и да спестяват. Не беше вярно. Само дето сега мъжете се запиляваха да пиянстват в кръчмата в Сан Лукас, а жените и децата теглеха повече от преди. За тия неща много се карахме. Селяните бяха в основата на всички наши препирни. Е, не на всички. Спорехме и за световната война. Аз следях настъплението на нацистките войски на една карта, която бях закачил на стената в дневната, докато Клара плетеше чорапи за войниците от другата коалиция. Бланка се хващаше за главата и не проумяваше как

можем да се интересуваме толкова от една война, която изобщо не ни засягаше и се водеше отвъд океана. Нищо чудно да сме имали недоразумения и по други поводи. Всъщност рядко, съвсем рядко се спогаждахме за нещо. Не мисля, че за всичко беше виновна моята проклетия — аз бях добър съпруг, не оня развейпрах от ергенлъка. Друга жена нямаше в живота ми. И още няма.

Един ден Клара сложи резето на вратата на стаята си и повече не ме допускаше в леглото си, освен по изключение в онези случаи, когато аз предявях съпружеските си права толкова настойчиво, че да откаже би означавало да скъсаме окончателно. Отначало помислих, че я е нагазило някое от ония тайнствени неразположения, които спохождат жените от време на време, или че е навлязла в климактериума. Но когато работата се запече няколко седмици, реших да говоря с нея. Обясни ми спокойно, че нашата съпружеска връзка се е разстроила и че затова тя е загубила всякакво желание за плътски удоволствия. Естествено направи извода, че щом нямаме какво да си кажем, не вижда защо трябва да споделяме леглото. Не проумяваше как тъй аз по цял ден мога да бълвам змии и гущери по нея, а вечер се домогвам до ласките ѝ. Помъчих се да я убедя, че в това отношение мъжете и жените сме малко нещо различни и че въпреки цялото си злонравие аз я обожавам. Но къде ти — умряла работа! По онова време бях по-държелив от нея, по-здрав и силен, нищо, че бях претърпял злополука и че Клара беше много по-млада от мене. С възрастта отслабнах. Нямах и грам тлъстини по тялото и бях запазил издръжливостта и силата от младежките си години. Можех да яздя по цял ден, да спя където ме сварата свари, да ям каквото падне, без да ми се обаждат жлъчката, черният дроб и други вътрешни органи, които все са в хорските уста. Виж, костите ме боляха. В студените следобеди или във влажните нощи болката в смазаните от земетресението кости ставаше толкова силна, че хапех възглавницата, за да не се чуват стоновете ми. Когато не издържах повече, удрях яка глътка ракия и два аспирина, но пак не ме отпускаше. Странно, но с възрастта моята чувственоост не намаля. Вярно, повече подбирах, но пък ми бяха слаби ангелите — почти колкото на млади години. Обичах да гледам жените. И още обичам. Това е естетическо, почти духовно удоволствие. Но само Клара събуждаше у мене конкретно и незабавно желание — през дългия ни съвместен живот се бяхме опознали взаимно и всеки от нас

помнеше с върха на пръстите си безпогрешно географията на другия. Тя знаеше къде са най-чувствителните ми места, какво точно да ми каже на ухото. На възраст, когато на повечето мъже им е омръзнало от съпругите им и се нуждаят от стимула на други жени, за да усетят искрата на желанието, аз бях убеден, че само с Клара мога да правя любов, ненаситно, както през медения ни месец. Не ме теглеше отвътре да търся други.

Спомням си, към обсада пристъпвах надвечер. Тя сядаше да пише и аз уж с наслада пуших лулата си, но всъщност я дебнех с крайчеца на окото. Щом преценях, че се готви да се оттегли в стаята си — започваше да си чисти перодръжката и да затваря тетрадките, — аз се разбързвах. Докуцуквах до банята, докарвах се, слагах си халат от лустринено кадифе, каквито носят епископите — бях си го купил, за да ѝ направя впечатление, но тя май никога не го и забеляза, — долепах ухо до вратата и я чаках. Чуех ли я да пристъпва по коридора, тръгвах в атака. Какво ли не опитах — обсипвах я с ласкателства и подаръци, заплашвах я, че ще разбия вратата и ще я смеля от бой с бастуна. Но нито с добро, нито със зло не успях да преодолея пропастта, която ни разделяше. Но пък какво се чудя! Просто напразно се мъчех с любовните си мераци вечерта да я накарам да забрави злонравието, с което я обременявах през деня. Клара ме избягваше с оная своя отнесеност, която най-накрая намразих. Не мога да разбера с какво толкова ме привличаше тя. Беше зряла, лишена от всякаво кокетство жена с леко повлечена походка. Нямахте ги вече онези нейни изблици на радост за щяло и нещяло, които я правеха толкова привлекателна на млади години. Клара нито се опитваше да ме съблазнява, нито проявяваше нежност към мене. Сигурен съм, че не ме обичаше. Нямахте причина да я желая така прекомерно силно и грубо, че да изпадам в отчаяние и да ставам смешен. Ала не можех да избягна това. Меките ѝ движения, едва доловимият ѝ мирис на чисти дрехи и на сапун, светлината в очите ѝ, изящният ѝ тил, по който се виеха непокорни къдрици — всичко у нея ми харесваше. Изпадах в неотразимо умиление от нейната крехкост. Искан да я закрилям, да я прегръщам, да я карам да се смее както едно време; когато спя, тя пак да е до мене — главата ѝ на рамото ми, свитите ѝ крака под моите, такава една малка и топла, положила ръка на гърдите ми, уязвима и прелестна. Понякога си наумявах за назидание да се престоря на

безразличен, но само след няколко дена се предавах, защото тя изглеждаше много по-спокойна и щастлива, когато не ѝ обръщах внимание. Пробих дупка в стената на банята, за да я гледам гола, но гледката ме хвърляше в такъв смут, че предпочетох да замажа дупката с хоросан. За да я засегна, демонстративно ѝ дадох да разбере, че се каня да отида в „Червеното фенерче“, но тя отбеляза само, че така ще е по-добре, отколкото да изнасилвам селянките. Дойде ми като гръм от ясно небе — не допусках, че тя знае. Предвид отговора ѝ отново опитах да тръшна някое момиче, просто за да я ядосам. Но получих доказателства, че времето и земетресението бяха нанесли тежки поражения върху мъжествеността ми и че вече нямах сили да прихвана през кръста някоя яка мома и да я вдигна на задницата на коня си, камо ли пък да ѝ съдери дрехите, да я заголя и да я обладая насила. Бях на възраст, когато, за да се прави любов, е нужна помощ и нежност. Остарял бях, мама му стара!

Само той си даде сметка, че се смалява. Забеляза това по дрехите. Халтавееха му по шевовете, това още не беше голяма беда, но му бяха станали дълги и в крачолите на панталоните, и в ръкавите. Помоли Бланка да му ги преправи на шевната машина, уж че бил отслабнал, но се питаше загрижено дали пък Педро Гарсия не му е наместил костите наопаки, та затуй сега се свива. С никого не сподели безпокойството си, както и никога не отвори дума за болките си — от гордост.

Точно тогава беше в ход подготовката за президентските избори. На една вечеря на политици — консерватори в селото Естебан Труеба се запозна с граф Жан дьо Сатини. Той носеше обувки от шеvro и сака от суров лен, не се потеше като останалите смъртни и ухаеше на английски одеколон, винаги беше с тен — поради навика под най-силното обедно слънце да вкарва с пръчка една топка през малък обръч — и като говореше, провлачваше последните срички на думите и заваляше двойните „р“. Естебан не познаваше друг мъж, който да си маже ноктите с лъщящ лак и да си капе в очите течност за блясък на погледа. Имаше визитни картички с родовия си герб и спазваше всички познати правила на етикецията и някои други, измислени от самия него, като например ангионарите да се ядат с щипци, което предизвикваше всеобщо изумление. Мъжете му се подиграваха зад

гърба, ала скоро пролича, че се мъчат да му подражават — и в елегантното облекло, и в обувките от шевро, и във външното безстрастие, и в цивилизованите обноски. Графската му титла го поставяше на равнище, по-високо от това на другите преселници, дошли от Централна Европа, за да избягат от епидемиите и бедствията през миналия век, от Испания, за да се избавят от войната, от Близкия изток — за да си опитат късмета с турския или с арменския си альш-вериш, от Азия — за да се помъчат да пробият с японска кухня и с китайски джунджурии или обратно. За граф Дьо Сатини не беше необходимо да работи, за да осигурява препитанието си, както разгласи пред всички. На сделката с чинчилите гледаше просто като на развлечение.

Естебан Труеба бе виждал как чинчилите мародерствуват из неговия имот. Застрелваше ги с пушката си, за да не ядат посевите му, ала никога и през ум не му беше минавало, че тия нищо и никакви гризачи могат да се превръщат в дамски палта. Жан дьо Сатини търсеше съдружник, който да осигури капитала, работната ръка, развъдниците и застраховките — срещу петдесет на сто от печалбите. Естебан Труеба не гледаше с добро око на авантюрите в никоя област на живота, но френският граф излъчваше крилато обаяние и беше надарен с остроумие, на които той трудно можеше да устои. Много безсънни нощи Труеба си блъска главата над предложението за чинчилите и прави сметки. Междувременно господин Сатини се подвизаваше в „Трите Марии“ като почетен гост. Играеше с топчицата си под най-големия пек, пиеше неимоверни количества сок от диня без захар и се навърташе дискретно около керамичните фигурки на Бланка. Дори предложи да съдействува на момичето, за да изнася творбите в други страни, където имало сигурен пазар за произведенията на индианските художествени занаяти. Бланка се помъчи да разсее заблуждението му — обясни му, че в нея няма нищо индианско, в творбите ѝ — също, но езиковата бариера му попречи да схване гледището ѝ. Графът бе истинска социална и светска придобивка за семейство Труеба, защото от момента, когато се нанесе да живее у тях, заваляха покани да гостуват в околните чифлици, да присъстват на събранията с политическите първенци на селото и на всички културни и обществени събития в областта. Всички се натискаха да се въртят край французина с надежда, че все нещо от

неговата изисканост ще се предаде и на тях. Съзреше ли го, де що имаше девица въздишаше по него, а майките бленуваха да им стане зет и си оспорваха честта коя по-първа да го покани на гости. Мъжете завиждаха на Естебан Труеба, че точно на него се е паднал късметът да бъде избран за сделката с чинчилите. Единствено Клара не се заслепи от чаровете на французина и не се прехласна, като го видя как бели портокал с нож и вилица, без да го докосва с пръсти, а накрая оставя корите във формата на цветове, или от умението му да цитира френските поети и философи на родния им език. Колкото пъти го видеше, все ѝ се налагаше да го пита как му беше името и изпадаше в смут, когато го срещнеше, запътил се по копrienен халат към банята на собствения ѝ дом. Виж, на Бланка ѝ беше приятно с него и се радваше, че ѝ се удава възможност да се показва в най-хубавите си тоалети, да си прави грижливо прическата и да нарежда масата с английския сервиз и със сребърните свещници.

— Поне ни измъква от простотията — казваше тя.

Благородникът бе завъртял главата на Труеба не толкова със странностите си, колкото с чинчилите. Естебан се чудеше как по дяволите на него самия не му беше дошло наум да им щави кожата, вместо толкова пропиленни години да отглежда тия проклети кокошки, дето се натръшкваха от първата най-нищо и никаква диария, и тия крави, дето за всеки надоеен литър мляко опасваха по цял хектар фураж и гълтаха до един сандък витамини, а на това отгоре изпълваха всичко наоколо си с мухи и с говна. Клара и Педро Втори Гарсия обаче не споделяха неговия ентусиазъм относно въпросните гризачи — тя по хуманни причини, защото ѝ се струваше ужасно да ги отглеждаш, за да им дереш кожата, а той — защото никога не бе чувал на някого да е текнало да развъжда плъхове или мишки.

Една вечер графът излезе да изпуши една от ориенталските си цигари, специално докарани от Ливан — само господ знае къде е туй чудо, както казваше Труеба, — и да вдъхне уханието на цветята, което се носеше на талази от градината и пропиваше стаите. Поразходи се на терасата и обгърна с поглед парка, който се простираше около господарската къща. Въздъхна, затрогнат от чудната природа, събрала наедно в най-забравената страна на света всички възможни климати, планина и море, низини и от високи по-високи върхове, реки с кристално бистра вода и безобиден животински свят, който позволява

на човек да се разхожда без никакъв страх, уверен, че няма да му изскочи отровна змия или да му налети хищен звяр. А за да бъде съвършенството пълно, нямаше и враждебно настроени или злопаметни негри или диви индианци. Беше му дотегнало да кръстосва екзотични страни в гонитба на сделки с перки от акула за повишаване на половото щение, женшен за всякакви болезки, дърворезбени фигурки ескимоска направа, препарирани риби пираня от Амазонка и чинчили за дамски палта. Беше на трийсет и осем години — поне толкова признаваше — и чувстваше, че най-сетне е намерил рая на земята, в който можеше да основе спокойни предприятия с наивни съдружници. Седна на един пън да попуши в тъмното. Изведнъж съзря как мръдна някаква сянка. За миг му мина през ум, че може да е крадец, но тутакси отхвърли тази мисъл — по тия краища бе толкова необичайно да срещнеш крадец, колкото стръвен звяр. Пристъпи предпазливо и тогава разпозна Бланка — тя провеси крака през прозореца, спусна се пълзешком като котка по стената и тупна съвсем безшумно сред хортензиите. Беше облечена като мъж, защото кучетата вече я познаваха и нямаше нужда да ходи както я е майка родила. Жан дьо Сатини видя, че тя се отдалечава, като гледа да се притуля в сенките, хвърляни от стряхата на къщата и от дърветата, помисли да я последва, но се уплаши от хрътките и реши, че няма нужда — ясно е къде отива момиче, което скача през прозореца в късна доба. Разтревожи се, защото онова, което току-що бе видял, можеше да осуети плановите му.

На другия ден графът поиска ръката на Бланка Труеба. Естебан, който поради липса на време не бе опознал добре дъщеря си, погрешно взе за любов приветливата й любезност и въодушевлението, с което тя слагаше сребърните свещници на масата. Стана му много приятно, че неговата дъщеря, толкова скучна и болнава, е успяла да завърти главата на най-търсения ерген в целия край. „Какво ли е видял у нея?“, запита се озадачено той. Заяви на жениха, че трябва да поиска мнението и на Бланка, но че е уверен, че няма да има пречки, и от своя страна още отсега се радва да го приветства с „добре дошъл“ в семейството. Накара да извикат дъщеря му, която в този момент преподаваше география в училището, и се затвори с нея в кабинета си. След пет минути вратата се отвори отривисто и графът видя девойката да излиза със зачервени бузи. Като мина покрай него, тя му хвърли убийствен

поглед и възви лице. Друг, по-малко настойчив човек би си взел куфарите и би се отправил към единствения хотел в селото, но графът увери Естебан, че ще постигне любовта на девойката, стига да му дадат време. Естебан Труеба му предложи да остане като гост в „Трите Марии“ колкото време сметне за необходимо. Бланка не каза нищо, но оттогава престана да се храни на масата с тях и не пропускаше случаи, за да накара французина да почувствува, че е нежелан. Прибра празничните си рокли и сребърните свещници и се стараяше грижливо да го избягва. Заяви на баща си, че ако още веднъж ѝ спомене нещо по въпроса за женитбата, тя ще се върне в столицата с първия влак, който спре на гарата, и ще постъпи като послушница в своя католически колеж.

— А, ще видиш ти как ще запееш друга песен! — изръмжа Естебан Труеба.

— Съмнявам се — отвърна тя.

Тази година с пристигането на близнаците в „Трите Марии“ олекна на всички. Те внесоха полъх от свежест и гълчава в потискащата атмосфера на къщата. И двамата братя така и не успяха да оценят обаянието на френския благородник, въпреки че той, без да се натрапва, положи усилия и такт, за да си спечели симпатията на младежите. Хайме и Николас се подиграваха на обносните му, на педерастките му обувки и на чуждестранното му фамилно име, но Жан дьо Сатини никога не им се ядоса. Приветливостта му в крайна сметка ги обезоръжи и до края на лятото тримата съжителстваха приятелски, като дори се съюзиха, за да накарат Бланка да престане да се инати.

— Вече си на двайсет и четири години, сестро. Да не би да си решила да останеш стара мома? — говореха ѝ близнаците.

Мъчеха се да я запалят да се подстриже и да си ушие рокли като онези, дето се мъдреха по списанията и предизвикваха фурор, но тя не проявяваше никакъв интерес към тази чудата мода, която нямаше ни най-малък изглед да оцелее сред селските прахоляци.

Близнаците се различаваха толкова много, че не приличаха дори на братя. Хайме беше снажен, срамежлив и ученолюбив. Поради това, че в образователната система в интерната спортът беше силно застъпен, разви по неволя мускули на атлет, но всъщност сам той намираше, че това са изтощителни и безполезни занимания. Не можеше да проумее въодушевлението, с което по цяла сутрин Жан дьо

Сатини гонеше с пръчка някаква си топка, за да я набута в една дупка, когато беше къде-къде по-лесно да я вкара с ръка. Хайме беше голям особняк, чудачествата му започнаха да се проявяват тъкмо тогава, а с годините се задълбочиха все повече. Не обичаше да му дишат в лицето, да му подават ръка, да му задават въпроси, свързани с личния му живот, да му искат книги на заем и да му пишат писма. Това затрудняваше общуването му с хората, но само до едно време — пет минути след като се запознаеха с него, проличаваше, че въпреки външната си неприветливост Хайме е чистосърдечен, незлоблив и способен на много нежност. Сам той се срамуваше от това и се мъчеше да го прикрива, но напразно. Интересуваше се от проблемите на другите далеч повече, отколкото искаше да признае пред себе си, лесно се трогваше. В „Трите Марии“ селяните го наричаха „добрият господар“ и се обръщаха към него всеки път, когато ги налегнеше някаква грижа. Хайме ги изслушваше, без да реагира, отговаряше с едносрични думи и накрая им обръщаше гръб, но не мирысваше, докато не намери оправия. Беше саможив и майка му казваше, че дори като малък за нищо на света не давал да го погалят. От дете имаше своенравни постъпки — готов беше да си свали и дрехата от гърба, за да я даде другиму, както впрочем и стори няколко пъти. Да се изиявяват чувства и да се изпада в умиление — според: него това издаваше малоценност. Единствено с животните губеше задръжките на прекомерния си свян, въргаляше се по пода с тях, галеше ги, подаваше им храна направо в устата и спеше прегърнат с кучетата. В състояние беше да се държи така и с децата, но само с най-невръстните, и ако при това никой не го наблюдава. Пред хората предпочиташе да играе ролята на волеви и затворен в себе си мъж. Дванайсетте години британско възпитание в колежа не успяха да развият у него сплин, смятан за най-ценен белег на всеки изискан мъж. Беше непоправимо сантиментален. Затова прояви интерес към политиката и реши, че няма да стане адвокат, както настояваше баща му, а лекар, за да помага на нуждаещите се, както го посъветва майка му, а тя го познаваше по-добре. Хайме беше играл с Педро Трети Гарсия през цялото си детство, но едва тази година разбра, че има за какво и да се възхищава от него. Бланка трябваше да пожертва някое и друго рандеву на реката, за да могат двамата младежи да се срещат. Говореха за справедливост, за равенство, за селското движение, за социализма, а през това време

Бланка ги слушаше нетърпеливо и ѝ се искаше да свършат по-скоро, за да остане сама с любимия си. Естебан Труеба не подозираше, че тази дружба ще свърже двете момчета до смъртта.

Николас беше красив като момиче. Наследи изтънчеността и прозрачната кожа на майка си, беше дребен и слаб, пъргав и хитър като лисица. Надарен с блестящ ум, той, без да влага никакво усърдие, надпреварваше брат си във всичко, с което се захващаха и двамата. Беше си измислил игра, за да го ядосва — каквото и да кажеше брат му, той все му се репчеше, все беше против и се обосноваваше толкова умело и сполучливо, та най-накрая убеждаваше Хайме, че се заблуждава, и го заставяше да си признае грешката.

— На, на, видя ли, че имам право? — казваше най-накрая Николас на брат си.

— Добре де, прав си — съгласяваше се Хайме, чиято праволинейност му пречеше да се впуска в нечестни спорове за тоя, дето духа.

— Ах, колко ми е драго! — възкликваше Николас. — А сега пък ще ти докажа, че правият си ти и че аз съм сгрешил. Ще ти кажа с какви доводи трябваше да ми излезеш, ако ти сечеше главата.

Хайме губеше търпение и налиташе да го бие, но веднага се разкайваше, защото беше много по-силен от брат си и самото му съзнание за физическата им неравностойност го караше да се чувства виновен. В колежа Николас остроумничеше, за да дразни другите, но щом работата се запечеше и стигнеше до бой, викаше брат си да го защити, а той го подкокоросваше изотзад. Хайме свикна да опира пешкира вместо Николас и стигна дотам, че намираше за естествено да бъде наказван заради него, да му пише домашните и да му прикрива лъжите. Главният интерес на Николас през този период от младостта му, освен жените, бе да развие у себе си умението на Клара да гадае бъдещето. Купуваше книги за тайни братства и общества, за хороскопи и за всичко, което би могло да бие на свръхестествено. Тази година си науми да развенчава чудеса, купи си „Животоописания на светците“, популярно издание, и цяло лято си блъска главата да измисля дилетантски обяснения на най-невероятните подвизи на духовното поприще. Майка му току го подкачаше:

— Ти не можеш да схванеш как работи телефонът, сине — казваше Клара, — как искаш да проумееш чудесата?

Николас вече няколко години проявяваше интерес към свръхестественото. Щом получи разрешение да прекара края на седмицата вън от интерната, се замъкваше на гости у трите сестри Мора в старата им мелница, за да учи окултни науки. Ала скоро пролича, че няма никакво вродено предразположение към ясновидство или телепортиране, така че трябваше да се задоволи с механиката на астроложките и гадателските карти и с китайските клечици. И нали всяка крушка си има опашка, у Мора се запозна с една красива девойка на име Аманда, малко по-голяма от него, която го посвети в медитацията на йогите и в иглотерапията — науки, с които Николас започна да лекува хрема и други по-безобидни заболявания — във всеки случай по-успешно, отколкото брат му със средствата на традиционната медицина след седемгодишно следване. Но всичко туй стана много по-късно. Това лято Николас беше на двайсет и една години и скучаеше на село. Брат му го следеше изкъсо, за да не закача момичетата, защото той, Хайме, се беше самоназначил за блюстител на целомъдрието на девиците в „Трите Марии“. Въпреки това обаче Николас все някак си опичаше работата и смогна да съблазни почти всички моми от околността, като приложи никога невиджани дотогава по тия места ухажорски похвати. Останалата част от времето си посвещаваше на изследване на чудеса, мъчеше се да научи какви номера прави майка му, за да мести солницата със силата на ума си, и пишеше пламенни стихове на Аманда. Тя му ги връщаше по пощата, поправени правописно и стилово, ала това не успя да обезсърчи младежа.

Педро Гарсия Стария умря малко преди президентските избори. Страната изнемогваше от политическите кампании, „влаковете на победата“ шареха от север на юг и возеха кандидатите, които надничаха и махаха от последния вагон, заобиколени от свитата си сподвижници. Всички поздравяваха по един и същи начин, обещаваха едни и същи неща, развяваха знамена и вдигаха с духовите си музики и високоговорителите си страшна врява, която смущаваше покоя на пейзажа и втрещяваше добитъка. Старецът бе живял толкова дълго, че вече беше само купчина кристални костици, покрити с жълта кожа. Лицето му — дантела от бръчки. Като ходеше, дрънчеше и тракаше като кастанети, нямаше зъби и можеше да се храни само с бебешка

каша; освен дето не виждаше, беше и оглушал, но никога не го напусна усетът да разпознава нещата и да помни миналото и непосредствено предстоящото. Умря надвечер, на плетения си стол. Обичаше да присяда на прага на къщурката си и там да усеща как гасне следобедът — отгатваше свечеряването по едва уловимото захладяване, по звуците в двора, по шетнята в кухните, по мълчанието на кокошките. Там го завари смъртта. В краката му се мотаеше правнукът му Естебан Гарсия, той вече бе станал към десетгодишен и тъкмо се мъчеше да прободне с гвоздей очите на едно пиле. Беше дете на Естебан Гарсия — единствения незаконен син на господаря, който носеше неговото име. Е, не и презимето му, Труеба. Чий син е и защо е кръстен така — това не си спомняше никой. Знаеше само той, защото баба му Панча Гарсия, преди да умре, успя да му отрови детството с натякванията си, че ако баща му се е бил родил на мястото на Бланка, Хайме и Николас, е щял да наследи „Трите Марии“ и е можел да се издигне и до президент на републиката, стига да бил поискал. По тия краища, осеяни с незаконни деца и с други, законни, които не познаваха бащите си, Естебан Гарсия бе може би единственият закърмен и израсъл с омраза към презимето си. Цял живот бе измъчван от ненавист към господаря, към прелъстената си баба, към баща си копелето и към собствената си неумолима съдба на селяндур. Естебан Труеба не го отличаваше сред останалите момчетии в чифлика си, той беше просто едно от сюрята хлапета, които пееха националния химн в училището и се редяха на опашка по Коледа, за да си получат подаръка. Труеба не помнеше нито Панча Гарсия, нито че от нея му се беше родил син, а изобщо и не подозираше за съществуването на този начумерен и прикрит внук, който го мразеше, но го наблюдаваше отдалеч, следеше жестовите и се вслушваше в гласа му, за да се мъчи да му подражава. Нощем детето будуваше и си представяше какви ли не ужасни болести или злополуки, които изстребват до крак господаря и всичките му деца, за да може той да наследи имота. И тогава превръщаше „Трите Марии“ в свое царство. Лелея тези блянове цял живот, дори след като осъзна, че никога не ще получи нищо по наследствена линия. Никога не прости на Труеба за нерадостното съществуване, на което го беше обрекъл, и чувството за кръвна обида не го напусна дори в дните, когато се изкачи до високи върхове в стълбицата на властта и държеше цялото семейство в ръцете си.

Хлапетото разбра, че със стареца е станало нещо. Пристъпи, побутна го и тялото се катурна. Педро Гарсия се свлече на земята като торба кокали. Зениците му бяха замрежени от млечнобялата ципица, която за четвърт век постепенно го бе лишила от светлина. Естебан Гарсия взе гвоздеа и тъкмо се канеше да му избодне очите, когато дойде Бланка и го блъсна настрани, без да подозира, че това намръщено и злосторно изчадие ѝ е племенник и че след няколко години то ще причини голяма трагедия на семейството ѝ.

— Божичко, отиде си деденцето — изхлипа тя, като се наведе над сгърченото тяло на стареца, който бе населил детството ѝ с приказки и бе закрилял потайната ѝ любов.

Педро Гарсия Стария бе погребан след тридневен бдение, за което Естебан Труеба нареди да не се жаят средства. Положиха тялото в ковчег от рендосан чам, облякоха го с празничния костюм — беше му сватбеният, с него ходеше да гласува и да получава шестдесетте си песос за Коледа. Сложиха му единствената бяла риза. Тя му халтавееше в яката, защото от възрастта вратът му беше изтънял. Вързаха му траурна вратовръзка и му туриха червен карамфил в петлицата — все такъв си слагаше, когато се издокарваше. Стегнаха му долната челюст с кърпа и му наложиха черната шапка, защото много пъти бе казвал, че иска да си я свали горе, за да поздрави господата. Обувки той нямаше, но Клара отмъкна един чифт от Труебовите, за да видят всички, че не е тръгнал бос за рая.

Жан дьо Сатани изпадна във възторг от погребението, извади от багажа си фотографически апарат с триножник и направи толкова снимки на мъртвеца, та близките му помислиха, че може да му открадне душата и за всеки случай видяха сметката на плаките. На бдението се стекоха селяни от цялата област, защото за цял век живот Педро Гарсия се беше сродил с много народ от околните краища. Дойде шаманката, тя беше по-стара и от него, и доведе няколко индианци от племето си, които по неин знак се заеха да оплакват покойника и не престанаха да вият на умряло цели три дни, до края на угощението. Хората се насъбраха край къщурката на стареца, пиеха вино, свиреха на китара и наглеждаха печеното да не прегори. Дойдоха с колела и двама свещеници — да прочетат заупокойни молитви за душата на Педро Гарсия и да извършат опелото. Единият от тях, червендалест великан със силен испански акцент, беше отец Хосе

Дулсе Мария. Естебан Труеба го познаваше по име и малко остана да не го допусне да влезе в неговия чифлик, но Клара убеди мъжа си, че сега не е момент политическата му ненавист срещу отеца да взема връх над християнската ревност на селяните. „Най-малкото ще внесе известен ред и оправия в душевните работи“, каза тя. Тъй че Естебан Труеба в крайна сметка го поздрави с добре дошъл и го покани да се настани у тях заедно с брата послушник, който не обелваше и дума и все гледаше в краката си с извърната на една страна глава и сключени ръце. Покрусен от смъртта на стареца, който му беше спасил посевите от мравките, а после и живота, господарят държеше всички да запомнят това погребение като истинско събитие.

Свещениците събраха селяните и гостите в училището, за да им припомнят забравените евангелия и да отслужат заупокойна литургия за душата на Педро Гарсия. После се оттеглиха в стаята, която им бяха предоставили в господарската къща, докато другите отидоха да продължат гуляя, прекъснат от тяхното идване. Тази нощ Бланка изчака, докато утихнаха китарите и жалейният вой на индианците и всички си легнаха, скочи от прозореца на стаята си и под прикритието на сенките се упъти в обичайната посока. Същото стори и в следващите три нощи, преди свещениците да си заминат. Всички освен родителите й разбраха, че Бланка се среща с единия духовник на реката. Това беше Педро Трети Гарсия, който не искаше да пропусне погребението на дядо си и се възползува от даденото му на заем расо, за да агитира селяните къща по къща. Разясняваше им, че предстоящите избори им откриват възможност да отхвърлят робството, в което бяха живели открай време. Слушаха го слисани и объркани. Тяхното време се измерваше със сезони, мислите им — с поколения, бяха мудни и нерешителни. Единствено най-младите — онези, които имаха радио и слушаха новините, онези, които от дъжд на вятър ходеха в селото и разговаряха със синдикалистите, успяваха да следят нишката на разсъжденията му. Останалите го слушаха, защото туй момче беше героят, преследван от господарите, но дълбоко в себе си бяха убедени, че говори глупости.

— Ако господарят научи, че ще гласуваме за социалистите, спукана ни е работата — казаха те.

— Няма как да разбере! Гласуването е тайно! — заспори мнимият свещеник.

— Тъй си мислиш ти, сине — отвърна Педро Втори, баща му. — Уж разправят, че е тайно, но винаги научават за кого сме гласували. И после, ако спечелят ония от неговата партия, ще ни изхвърлят на улицата, ще останем без работа. Аз оттук не съм мърдал, все тук съм живял. Къде ще се дяна?

— Не могат да изхвърлят всички ви, защото отидете ли си, господарят ще загуби повече, отколкото вие! — възрази Педро Трети.

— За когото и да гласуваме, винаги печелят те.

— Подменят бюлетините — обади се Бланка. Седнала сред селяните, и тя присъстваше на събранието.

— Този път няма да могат — каза Педро Трети. — Ще изпратим хора от партията да наблюдават в избирателните пунктове и да следят урните да се запечатват.

Но селяните клатеха глави — абе я се остави от тая. Опитът ги беше научил, че вари го, пече го — в крайна сметка лисицата винаги изяжда кокошките, нищо, че в предаваните от уста на уста бунтовни балади се пееше обратното. Затова, когато мина влакът на новия кандидат от Социалистическата партия — един късоглед и обаятелен доктор, чието пламенно слово разпалваше тълпите, те го гледаха от гарата под зоркото око на господарите, въоръжени с ловджийски пушки и с тояги и образували обръч около него. Изслушаха чинно думите на кандидата, ала нито един не посмя дори да му махне за поздрав. Само неколцина сезонни общи работници, които дойдоха на тумба, със сопи и вили, го приветстваха до прегракване — те нямаха какво да губят, бяха селски чергари, скитаха се из околността без постоянна работа, без семейство, без господар и без страх.

Скоро след смъртта и паметното погребение на Педро Гарсия Бланка започна да губи ябълковия си руменец, да чувства естествена отпадналост, без умишлено да си е спирала дишането, и да повръща сутрин, без да се е наливала с топла саламура. Допусна, че може да е от лакомия — тъкмо беше сезонът на златистите праскови, на кайсиите, на варената млада царевица, приготвяна в пръстени гърнета, с босилек за аромат; беше времето, когато се правят сладка и консерви за зимата. Но не й мина, въпреки че стоя на пост и молитва, пи лайка и очистителни и го удари на почивка. Загуби интерес към училището, към лечебницата и дори към своите глинени сценки от Рождество, стана отпусната и сънлива, можеше часове наред да лежи на сянка и да

гледа небето, без да мисли за нищо. Единствената дейност, която не престана да развива, бяха среднощните ѝ бягства през прозореца, когато имаше среща с Педро Трети на реката.

Жан дьо Сатини, който не се бе признал за победен в романтичното си ухажване, я наблюдаваше. От кумова срама се преместваше за някоя и друга седмица в хотела на селото и отскачаше за кратко до столицата, откъдето се връщаше с купища литература за чинчилите, клетките им, храната им, болестите им, методите за възпроизводството им, как да им се щави кожата и изобщо всичко, отнасящо се до тези зверчета, предопределени да се превръщат в кожени наметки. По-голямата част от лятото графът прекара като гост в „Трите Марии“. Беше очарователен, благовъзпитан, кротък и приветлив гостенин. Имаше активен запас от любезности за всеки повод и без повод, превъзнасяше всяко поднесено блюдо, забавляваше ги след обед с изпълненията си на пиано в салона, където съперничеше достойно с Клара в ноктюрните от Шопен, и беше неизчерпаем извор на анекдоти. Ставаше късно, посвещаваше час-два на личния си тоалет, правеше гимнастика, обикаляше няколко пъти къщата в тръс, без да се притеснява от подигравките на простите селяндури, киснеше се във ваната с топла вода и дълго умуваше какво да облече за съответния случай. Старанието му отиваше нахалост, тъй като никой не беше на висота да оцени неговата елегантност, и неговите английски костюми за езда, кадифени сака и тиролски шапки с фазаново перо не предизвикваха желанния ефект. А ако изобщо може да се говори за ефект, той се състоеше в това, че Клара неведнъж и най-добронамерено му предлагаше по-подходящи за селския живот дрехи. Жан не се мусеше, преглъщаше ироничните усмивки на домакина, нацупените физиономии на Бланка и вечната разсеяност на Клара, която и след година време така и не престана да го пита как се казва. Умееше да приготвя няколко ястия по френски рецепти, с безподобни гарнитюри и с още по-достолепен вид, с които неведнъж даде своя личен принос към менюто, когато имаха гости. За първи път виждаха мъж да проявява интерес към готварство и кухненски съдини, ала предположиха, че това са европейски обичаи, и не посмяха да го вземат на подбив, да не би пък да ги сметнат за невежи и простаци. Освен литература за чинчилите на връщане от столицата той мъкнеше модни списания, романи в подлистници за войната, те бяха станали

много разпространено четиво, предназначено да подхранва на местна почва мита за героичния воин, както и сантиментални романи за Бланка. След ядене се застояваха на масата на приказки и понякога той разказваше с тон на смъртна досада за летата, които бе прекарал в компанията на цвета на европейската аристокрация в замъците на Лихтенщайн или на Лазурния бряг. Никога не пропускаше да изтъкне колко е щастлив, че е сменил всичко това за очарованието на Америка. Бланка го питаше защо не е избрал Карибието или поне някоя страна с мулатки, кокосови палми и тарамбуки, щом търси екзотика, ала той твърдеше, че на земята няма по-приятно място от тази забравена страна на края на света. За личния си живот французинът не говореше. Само дето подмяташе някоя и друга недомлъвка, било то дума или фраза, която позволяваше на събеседника, ако е достатъчно хитър и досетлив, да си направи извод за бляскавото му минало, несметното му богатство и благородното му потекло. Не беше известно с положителност какво е семейното му положение, на колко е години и от коя част на Франция е родом. Клара беше на мнение, че цялата тази тайнственост е подозрителна, и се опита да ѝ намери обяснение с помощта на гадателските карти, ала Жан не даваше да му гледат нито на карти, нито на ръка. Не се знаеше и от коя зодия е.

Естебан Труеба пет пари не даваше за всичко това. Стигаше му, че графът винаги беше готов да го развлече с партия шах или домино, че беше духовит и симпатичен и че никога не искаше пари на заем. Откакто Жан дьо Сатини гостуваше у тях, далеч по-лесно се понасяше скуката на село, където в пет часа следобед вече нямаше какво повече да се прави. Пък и се блазнеше, че съседите му завиждат, задето си има, такъв знатен и забележителен гост в „Трите Марии“.

Макар да бяха пуснали слух, че Жан искал ръката на Бланка Труеба, той не престана да бъде жених номер едно в плановите на всички майки на моми за женене. Клара също го ценеше, ала не си правеше сметка да се сватосва с него. От своя страна Бланка в края на краищата свикна с присъствието му. Той се държеше толкова тактично и мило, че лека-полека момичето забрави предложението му за женитба. В един момент си каза, че графът май се е пошегувал — и толкова. Пак започна да вади от шкафа сребърните свещници, да нарежда масата с английския сервиз и да се докарва с градските си рокли за следобедите. Жан често я канеше да се разхождат до селото

или я молеше да го придружава при многобройните му светски визити. В тези случаи с тях трябваше да ходи и Клара, защото Естебан Труеба не даваше и дума да става хората да виждат дъщеря му сама е французина. Позволяваше им обаче двамата да се разхождат в землището на имота, стига да не се отдалечават прекалено и да се прибират преди да се стъмни. Клара казваше, че ако въпросът е да се опази девствеността на момичето, то тия разходки са къде-къде по-опасни, отколкото да се отбиват на чай в чифлика на семейство Ускатеги.

Естебан обаче беше уверен, че няма защо да се страхуват от Жан, понеже намеренията му били почтени. Виж, трябвало да се пазят от злите езици, които можели да охулят дъщеря им. Полските излети заздравиха приятелството на Жан и Бланка. Двамата си допадаха. Обичаха да излизат на коне, като попревали сутринта. Вземаха кошничка със закуска и няколко чанти от брезент и кожа с фотографските такъми на Жан. Всеки път, когато спираха за почивка, графът не пропускаше случая да накара Бланка да застане срещу слънцето и я фотографираше на фона на околния пейзаж. Нищо, че тя се противеше по малко, защото се чувстваше някак смешна. Чувството ѝ се оправдаваше, когато виждаше проявените снимки, на които се мъдреше с несвойствена за нея усмивка, във вдървена поза и със злочест израз. Жан го отдаваше на неспособността ѝ да застава непринудено, а тя — на това, че той я карал да заема някаква изкълчена поза и да си спира дъха за цели секунди, докато се запечатала плаката. Обикновено избираха сенчесто място под дърветата, постилаха одеяло на тревата и се настаняваха удобно, като за дълга, неколчочасова почивка. Говореха за Европа, за книги, за семейните истории на Бланка или за пътешествията на Жан. Тя му подари книга от Поета и той така се прехласна, че научи наизуст дълги откъси и можеше да рецитира стиховете без запъване. Казваше, че това е върхът на световната поезия и че дори на френски, езика на изкуствата, не е сътворено нищо подобно. За чувствата си те не говореха. Жан се държеше мило, но не умоляващо или натрапчиво, а по-скоро приятелски и закачливо. Ако ѝ целуваше ръка за сбогом, той ѝ отправяше толкова ученически поглед, че от жеста изчезваше всичката романтичност. Ако превъзнасяше някоя нейна рокля, кулинарна изява или фигурка от Рождеството, в тона му се долавяше

иронична отсенка, заради която хвалебствието му можеше да се тълкува по няколко начина. Ако ѝ береше цветя или пък ѝ помагаше да слезе от коня, правеше го толкова непринудено, че галантността му се превръщаше в приятелски израз на внимание. Все пак, за да не си помисли той нещо, при всеки удобен случай Бланка му даваше да разбере, че за нищо на света не би се омъжила за него. Жан дьо Сатини се усмихваше със сияйната си усмивка на съблазнител, без да отвърща нищо, и Бланка нямаше как да не забележи, че той лови око далеч повече, отколкото Педро Трети.

Бланка не знаеше, че Жан я следи. Беше я виждал неведнъж да скача през прозореца, предрешена като мъж. Проследяваше я донякъде, но скоро ѝ обръщаше гръб — страхуваше се да не го сгащят кучетата в тъмното. Но по посоката, в която се отправяше Бланка, той бе успял да установи, че тя винаги ходи към реката.

Междувременно Труеба продължаваше да умува по въпроса за чинчилите. За проба склони да зареди една клетка с няколко двойки от тези гризачи — нещо като подобие в малък мащаб на едрото образцово промишлено предприятие. Тогава за първи път видяха Жан дьо Сатини да работи със запретнати ръкави. Чинчилите обаче се заразиха от някаква болест, която ходела само по плъховете, и за по-малко от две седмици измряха до една. Дори не успяха да ощавят кожата, защото козината им изгуби всякаква лъскавина и се скубеше като перушина на птица, наkisнатa във вряла вода. Жан гледаше с ужас тези проскубани трупове с изпънати крака и изцъклени очи, които сриваха със земята надеждите му да убеди Естебан Труеба. При вида на този мор Труеба изгуби всякакъв ентусиазъм към кожухарството.

— Ако тая болест беше изтършкала образцовото промишлено предприятие, сега щях да съм напълно разорен — заключи той.

За графа тия няколко месеца бяха пропиляно време и епидемията по чинчилите дойде, и отлъчванията на Бланка продължиха. Взе да му омръзва да тъпче на едно място и вече мислеше, че Бланка никога няма да удостои с внимание неговата обаятелност. Разбра, че вече няма за кога да се осъществи идеята му за развъдника на гризачи, и реши, че ще е по-добре да ускори нещата, преди някой друг, по-отракан, да отмъкне наследницата. Освен всичко Бланка започваше да му харесва сега, когато се беше поналяла и беше станала някак отпусната, което смекчаваше обноските ѝ на селянка. Предпочиташе кротките и добре

закръглени жени и като си представяше Бланка, изтегнала се върху възглавнички с взор, вперен в небето в ленивите подиробедни часове, си спомняше за майка си. Понякога това направо го трогваше. Жан се научи да отгатва по някои дребни подробности, неуловими за останалите, кога Бланка се гласи да направи нощен излет до реката. В тия случаи девойката не вечеряше, като си измисляше, че я боляла главата, рано казваше „лека нощ“ и в зениците ѝ имаше странен блясък, а в жестовете ѝ — нетърпение и копнеж, които той добре познаваше. Една вечер реши да я проследи докрай, та това положение, което заплашваше да се проточи кой знае докога, да свърши веднъж завинаги. Беше уверен, че Бланка има любовник, но не допускаше да е нещо много сериозно. Лично Жан дьо Сатини изобщо не държеше на девствеността и не се бе и замислял по този въпрос, когато реши да я поиска за жена. Други неща у нея го интересуваха, а те нямаше да се съсипят заради някакво си моментно удоволствие върху крайречното ложе.

Бланка се оттегли в стаята си, прибраха се и другите от семейството. Жан дьо Сатини остана да седи в потъналата в мрак дневна, напрегнал слух за шумовете, които се чуваха из къщата. Най-сетне реши, че е дошло време тя да скочи през прозореца. Излезе на двора и се спотаи сред дърветата да я чака. Стоя потулен в сянката над половин час, но нищо особено не наруши нощния покой. Омръзна му да я чака и се нареди да си върви. Но преди да си тръгне, погледна към прозореца на Бланка и едва тогава забеляза, че е отворен. Значи тя беше скочила преди той да застане да я дебне в градината.

— По дяволите — процеди на френски.

Молейки се кучетата да не се разляят, та да вдигнат на крак цялата къща, и да не се хвърлят отгоре му, той тръгна към реката по пътеката, по която бе виждал да поема Бланка. Не беше свикнал да върви с фините си обувки по изорана нива, да прескача камъни и да заобикаля локви, но нощта беше съвсем ясна, красива пълна луна осветяваше небето с невероятно, фантастично сияние и щом му мина страхът да не би да довтасат кучетата, той съумя да оцени красотата на мига. Вървя цял четвърт час, докато различи първите камъши по брега. Тогава удвои предпазливостта си и се запрокрадва по-тихо, като гледаше да не настъпи някоя съчка и това да го издаде. Луната се оглеждаше във водата с кристален блясък и ветрецът поклащаше леко

тръстиките и короните на дърветата. Цареше пълна тишина и за миг му мина през ум фантастичната мисъл, че сънува като сомнамбул и че в съня си все върви ли, върви, без да се придвижва напред, тъпче все на едно и също омагьосано място, където времето е спряло, той се мъчи да докосне дърветата, сякаш ей сега ще ги пипне, но ръката му среща само празно пространство. Трябваше да направи усилие, за да се стегне и да си възвърне обичайното самочувствие и настроение на човек реалист и прагматик. Направи още няколко крачки и на един завой, сред големи сиви скали, осветени от лунния зрак, ги видя. Те бяха толкова близо, че почти можеше да ги докосне. Бяха голи. Мъжът лежеше по гръб, с лице към небосвода и със затворени очи, но за Жан не бе трудно да разпознае в него свещеника — йезуит, който бе помагал при опелото на Педро Гарсия Стария. Това го хвърли в недоумение. Бланка спеше, отпуснала глава на гладкия и тъмен корем на любовника си. Нежната лунна светлина придаваше метални отблясъци на телата им и Жан дьо Сатини потръпна, когато съзря колко хармонична е фигурата на Бланка. В този момент тя му се стори съвършена.

Почти минута трябваше на елегантния френски граф, за да се отърси от унеса, в който го потопи гледката на влюбените, отрадният покой на нощта, луната и безмълвието на полето, и за да проумее, че положението е далеч по-сериозно, отколкото си бе представял. По отпуснатата им поза той разбра, че двамата се познават много отдавна. Тази работа не приличаше на лятно любовно приключение, както бе предположил, а по-скоро на сливане на мъж и жена телом и духом. Жан дьо Сатини не можеше да знае, че Бланка и Педро Трети бяха спали така още първия ден, когато се запознаха, и че продължиха да спят така всеки път, когато им се удаваше случай през тези години. Не можеше да знае, но долови по интуиция.

Като гледаше да не вдига никакъв шум, за да не ги стресне, той се обърна и пое обратно. Чудеше се какво да предприеме. Когато се върна в къщата, вече бе назряло решението му да разкаже всичко на бащата на Бланка — избухливостта на Естебан Труеба му се стори най-доброто средство за уреждане на въпроса. „Нека тия туземци да си се оправят сами“, помисли той.

Жан дьо Сатини не изчака да съмне. Спря пред стаята на своя домакин, почука на вратата и преди той да успее да се разсъни

напълно, му изстреля версията си. Каза, че не могъл да заспи от горещината, решил да се поразходи на въздух, запътил се напосоки към реката и там се озовал пред потискаща гледка — бъдещата му жена спяла в прегръдките на брадатия йезуит, и двамата голи под лунната светлина. За миг Естебан Труеба се обърка — не можеше да си представи дъщеря си, легнала с отец Хосе Дулсе Мария. Ала тутакси проумя какво е станало, разбра как е бил изигран и направен за посмешище при погребението на стареца и че съблазнителят може да е единствено Педро Трети Гарсия — тоя проклет кучи син ще трябва да заплати за това с живота си. Навлече си набързо панталона, обу си ботушите, метна през рамо ловджийската пушка и откачи от стената камшика за езда.

— Вие ме чакайте тука, господине — заповяда той на французина, който и без това никак не държеше да го придружи.

Естебан Труеба изтича до конюшната и яхна коня си, без да го оседлава. Направо фучеше от яд, зарасналите му кости роптаеха срещу натоварването, сърцето му галопираше в гърдите. „Ще ги убия и двамата“, разпенено повтаряше той като навита пружина. Препусна в указаната му от французина посока, но не му се наложи да стига чак до реката — на половината път пред очите му се изпречи Бланка. Тя се връщаше към къщи тананикайки си, разчорлена, с изпоцапани дрехи и с щастливия вид на човек, който няма за какво да се сърди на живота. Като съзря дъщеря си, Естебан Труеба не успя да обуздае злия си нрав, вдигна камшика, връхлетя я с коня и я заудря безмилостно. Бичът плющя ли, плющя по тялото ѝ, докато девойката се свлече, просна се в калта и застина. Баща ѝ скочи от коня, заразтърсва я, докато я върна в съзнание, и ѝ закрещя всички познати ругатни и някои други, които освирепялото му съзнание роди в момента.

— Кой е! Кажи ми името му или ще те убия! — закани ѝ се той.

— Никога няма да ти го кажа — изхлипа тя.

Естебан Труеба проумя, че по този начин няма да изкопчи нищо от дъщеря си, наследила собственото му вироглавие. Разбра, че се е изсилил в наказанието — както винаги. Качи я на коня и се прибраха въкъщи. По инстинкт ли, поради врявата на кучетата ли — Клара и прислужниците разбраха, че е станало нещо, и бяха излезли на вратата, а в цялата къща светеше. Само от графа нямаше и помен — той

използва суматохата, събра си куфарите, впрегна конете в колата и тихомълком пое към хотела в селото.

— Господи, какво си направил, Естебан! — извика Клара, като видя дъщеря си цялата в кал и кръв.

Клара и Педро Втори Гарсия отнесоха Бланка на ръце на леглото ѝ. Управителят беше пребледнял като вар, но не каза нито дума. Клара изми дъщеря си, сложи ѝ студени компреси на синините и я милва, докато успя да я успокои. Щом видя, че момичето го унася на сън, тя отиде да се разправя с мъжа си, който се беше затворил в кабинета си и там крачеше бесен напред-назад, псуваше, тимареше стените с камшика и риташе мебелите. Щом му се изпречи пред очите, Естебан изля целия си яд на нея, обвини я, че е допуснала Бланка да израсне без морал, без религия, без принципи, като разпътна безбожница, дори нещо по-лошо — без класово чувство, защото ако го беше вършила с някой от тяхната среда, пак иди-дойди, но не и с един селяк, развинтен мозък, чукундур, развейпрах, дето и на малкия ѝ пръст не може се закачи.

— Трябваше да го убия, когато му се заканих! Да се въргала със собствената ми дъщеря! Кълна се, че ще го намеря, ако ще да се скрие вдън земя, и като го хвана, ще го скопя, ще му отрежа срамотиите, пък ако ще това да е последното нещо, което ще свърша, докато съм жив. Кълна се в майка си, че ще се разкайва, задето се е пръкнал!

— Каквото е направил Педро Трети Гарсия, си го правил и ти — каза Клара, когато успя да го прекъсне. — И ти си лягал с неомъжени жени, които не са от твоята черга. Разликата е, че той го е правил от любов. И Бланка също.

Труеба се стъписа от изненада и само я изгледа. За миг гневът му сякаш се разду като спукан балон, почувствува се измамен. Ала тутакси вълна от кръв нахлу в главата му. Не успя да се овладее, замахна, стовари юмрук в лицето на жена си и я запрати в стената. Клара се строполи, без дори да гъкне. Чак тогава Естебан сякаш се опомни, коленичи разплакан до нея, засмотолеви извинения и обяснения, занарича я с галените имена, които пазеше само за моменти на интимност, и така и не проумяваше как е могъл да вдигне ръка на нея, единственото същество, което наистина значеше нещо за него, на нея, която никога, дори в най-лошите мигове на съвместния им живот, не беше престанал да уважава. Взе я на ръце, положи я благоговейно в

едно кресло, помъчи се да я накара да пийне малко вода. Най-сетне Клара отвори очи. От носа ѝ течеше кръв. Отвори уста, изплю няколко зъба, те паднаха на пода, тънка струйка кървава слюнка потече по брадичката ѝ и по врата.

Щом успя да се приповдигне, Клара блъсна Естебан, отстрани го, застана как да е на крака и излезе от кабинета, като се стараеше да върви изправена. Отвън до вратата стоеше Педро Втори Гарсия. В момента, когато тя залитна, той успя да я прихване. Щом Клара го усети до себе си, силите я напуснаха. Тя опря подутото си лице о гърдите на този мъж, който бе стоял до нея в най-трудните моменти от живота ѝ, и зарада. Ризата на Педро Втори Гарсия се обагри с кръв.

До края на дните си Клара повече никога не проговори на мъжа си. Престана да използва презимето на съпруга си и да носи изящната златна халка, която той ѝ беше сложил на пръста преди повече от двайсет години — онази паметна нощ, когато Барабас бе убит с касапски нож.

Два дена по-късно Клара и Бланка напуснаха „Трите Марии“ и се прибраха в столицата. Естебан остана сам, унижен и бесен, с чувството, че нещо се е скъсала завинаги в живота му.

Педро Втори отиде да изпрати господарката и дъщеря ѝ на гарата. Виждаше ги за първи път след онази нощ и сега стоеше мълчалив и навъсен. Настани ги във влака, после застана с шапка в ръка, свел очи, и не знаеше как да се сбогува. Не щеш ли, тогава Клара го прегърна. За миг той се стъписа и обърка, ала тозчас чувствата му изблигнаха отвътре, пристраши се, обгърна я срамежливо с две ръце и докосна с устни косата ѝ. Погледнаха се за последен път през прозореца, и двамата с плувнали в сълзи очи. Верният управител се върна в тухлената си къща, сви на вързоп оскъдните си лични вещи, уви в една кърпа малкото пари, които бе успял да скъта за толкова години служба, и замина. Труеба го видя, че се сбогува със селяните и възсяда коня си. Опита се да го задържи, като му обясни, че случилото се няма нищо общо с него, че не е справедливо заради провиненията на сина си той да се лишава от работа, приятели, дом и сигурност.

— Не искам да съм тук, когато намерите сина ми, господарю — това бяха последните думи на Педро Втори Гарсия, преди да поеме в тръс към шосето.

Колко самотен се почувствах тогава! Не знаех, че самотата повече никога няма да ме напусне и че единственото човешко същество, което ще бъде край мен до края на дните ми, ще е една доста разхайтена и своенравна внучка със зелена като на Роса коса. Но дотогава имаше още много години.

След като замина Клара, аз се огледах наоколо и видях много нови лица в „Трите Марии“. Старите другари, с които бях делил своя път, или бяха измрели, или се бяха разпилели, или се бяха отчуждили от мене. Нямах си вече нито жена, нито дъщеря. Със синовете си почти не се виждах. Бяха умрели майка ми, сестра ми, добрата Бавачка, Педро Гарсия Стария. А и Роса изплува в паметта ми като незабравима болка. Нямах го Педро Втори Гарсия, на когото се облягах трийсет и пет години. Изби ме на плач. Сълзите ми капеха от само себе си, пъдех ги със сърдита ръка, но прииждаха все нови и нови. „Вървете всички на майната си!“, дерях се аз по всички кътчета на къщата. Обикалях празните стаи, влизах в спалнята на Клара и търсех в дрешника и в нощното ѝ шкафче някаква нейна вещ, за да я завра до носа си и да вдъхна отново, пък макар и само за мимолетен миг, тънкия ѝ мирис на чисто. Лягах в леглото ѝ, заривах лице във възглавницата ѝ, галех предметите, които тя бе оставила на тоалетката, и се чувствах отчаян до немай-къде.

За всичко, което стана, имаше само един виновен — Педро Трети Гарсия. Заради него се отчужди от мене Бланка, заради него се скарах с Клара, заради него напусна чифлика Педро Втори, заради него селяните ме гледаха накриво и си шушукаха зад гърба ми. Винаги се беше проявявал като размирник и още в самото начало трябваше да го изгоня с ритници. Не го направих, изчаках да му уври главата с времето — от уважение към баща му и към дядо му, а ето ти резултата, тоя негодник ми отне всичко най-мило на света. Отидох в селския участък и подкупих карабинерите, за да ми помогнат да го хвана. Наредих им да не го затварят в дранголника, а без много шум направо да го предадат на мене. В кръчмата, в бръснарницата, в клуба и в „Червеното фенерче“ накарах да пуснат приказка, че който ми предаде момчето, ще получи награда.

— Внимавайте, господарю. Недейте се мъчи сам да ставате съдник. Разберете, че нещата много са се променили от времето на братята Санчес — предупреждаваха ме. Но не ми беше до техните

приказки, кои са те, че ще ми дават акъл. Какво би направило правосъдието в този случай? Нищо.

Петнайсетина дена минаха, а все тая. Обикалях чифлика, позавъртах се и из съседните землища, дебнех селяните. Бях убеден, че крият момчето от мене. Повиших наградата и заплаших карабинерите, че ще накарам да ги уволнят за некадърност, но всичко беше напразно. Яростта ми растеше не с дни, а с часове. Започнах да пия юнашки — никога не се бях наливал толкова, дори в ергенските си години. Спях зле и пак взе да ми се присънва Роса. Една нощ сънувах, че я набивам както Клара и че и нейните зъби се търкулват на пода, събудих се с викове, ала бях сам и никой не можеше да ме чуе. Бях толкова потиснат, че престанах да се бръсна, не се преобличах, май дори не се и къпех. Каквото хапнех, все ми киселееше, вкусът на жлъчка не ми излизаше от устата. Изпотроших си кокалчетата на пръстите от блъскане по стените и извадих душата на един кон — препусках до премала, за да се отърва от беса, който ме разяждаше отвътре. През тези дни хората гледаха да не ми се мяркат пред очите. Като ми слагаха да ям, слугините трепереха. Това ме озлобяваше още повече.

Един ден, както си седях в коридора и пушех следобедната си цигара, някакво смугло хлапе пристъпи към мене и мълчаливо застана отпреде ми. Казваше се Естебан Гарсия. Беше мой внук, но аз откъде да знаех. Едва сега, след като той ни докара до главата такива ужаси, научих за роднинските ни връзки. Падаше се внук и на Панча Гарсия — сестра на Педро Втори, нея всъщност не си я спомням добре.

— Какво искаш, малкия? — попитах аз детето.

— Аз знам къде е Педро Трети Гарсия — отвърна ми то.

Скочих толкова рязко, че прекатурих плетеното кресло, в което седях, сграбчих момчето за раменете и го раздрусих.

— Къде? Къде е тоя проклетник? — изкрещях му аз.

— Ще ми дадете ли наградата, господарю? — уплашено смънка детето.

— Ще ти я дам! Само че мисли му, ако ме лъжеш! Веднага ме заведи при тоя непрокопсаник, хайде!

Влязох да си взема пушката и тръгнахме. Детето ми каза, че трябва да отидем на кон, защото Педро Трети се криел в дъскорезницата на Лебус, а тя беше на доста километри път от „Трите Марии“. Как не се бях сетил, че може да е там? Къде ще намери по-

добро скривалище! По това време на годината дъскорезницата на германците не работеше, пък и оставаше далеч от всички пътища.

— Как разбра, че Педро Трети Гарсия е там?

— Всички знаят, господарю, освен вас — отвърна той.

Поехме в тръс — в такава пресечена местност не можеше да се препуска. Дъскорезницата беше построена на един скат навътре в планината и не биваше да пресилваме животните. Конете се катереха с мъка нагоре, чаткаха копита о камъните и от тях излизаха искри. Освен техните стъпки май не се чуваше друг звук в задушния и тих следобед. Като навлязохме в гъсталака, пейзажът се промени, а и позахладня, защото дърветата се издигаха на гъсти редици и препречваха пътя на слънчевата светлина. Почвата стана червеникав рохкав килим, в който меко затъваха краката на конете. Тогава ни обгърна тишината. Отпред яздеше детето, впито в неоседлания си кон, сякаш сраснало се с него, а аз, отзад, мълчах и предъвквах яда си. На моменти ми докривяваше, налягаше ме мъка, по-силна от яростта, която се беше напластявала у мене толкова време, по-силна от омразата ми към Педро Трети Гарсия. Трябва да бяхме яздили няколко часа, когато съгледахме приплеснатите бараки на дъскорезницата, наредени в полукръг на една горска поляна. Мирисът на нарязани дърва и на бор така упойваше, че за миг забравих за какво съм тръгнал. Поразиха ме пейзажът, гората, покоят. Но слабостта ми трая едва секунда.

— Ти чакай тук и пази конете. Да не си мръднал!

Слязох от коня. Детето хвана поводите на животното, а аз тръгнах приведен напред, държейки с две ръце готовата за стрелба пушка. Не усещах нито шестдесетте си години, нито болките в разнебитените си старешки кости. Тласкаше ме напред мисълта за разплата. От една барака излизаше тънка струйка дим, видях привързан за вратата кон, заключих, че Педро Трети трябва да се крие там, и пристъпих към бараката в обход. Зъбите ми тракаха от нетърпение, заричах се да не го убивам с първия изстрел, защото всичко щеше да свърши прекалено бързо и цялото ми удоволствие щеше да отиде на вятъра за минута. Толкова дълго бях чакал, че исках да изживея напълно насладата, че съм го направил на кайма. От друга страна обаче не биваше да се суеят — току-виж ми е избягал. Беше много по-млад от мене и не успеях ли да го сгация изневиделица, имаше да се хапя там, дето не се стигам. Мокра от пот, ризата ми

лепнеше до тялото, очите ми се замрежваха, но се чувствах като на дваисет години и силен като бик. Промъкнах се безшумно в бараката, сърцето ми биеше като барабан. Намерих се в просторно помещение, подът беше целият в стърготини. Имаше големи дървени корита и някакви машини, покрити с парчета зелен брезент, за да не се прашат. Прокрадвах се между дървените корита и изведнъж го видях. Педро Трети Гарсия спеше на пода, отпуснал глава върху сгънато на няколко ката одеяло. До него тлееше малко огнище с жарава, скътано върху няколко камъка, имаше и канче за варене на вода. Спрях се стъписан и го загледах — можех да го гледам колкото искам — с цялата насъбрала се в мене омраза. Мъчех се да запечатам завинаги в паметта си това мургаво лице с почти детински черти, на което брадата стоеше като изкуствена, и не проумявах какво по дяволите бе видяла дъщеря ми в тоя дългокос простак. Трябва да беше към дваисет и пет годишен, но като го видях заспал, ми се стори момче. С голямо усилие успях да се овладеея, та ръцете и зъбите ми да престанат да треперят. Вдигнах пушката и пристъпих няколко крачки. Беше толкова наблизо, че можех да му пръсна черепа, без да се прицелвам, но реших да изчакам няколко секунди, за да ми се успокои пулсът. Този миг на колебание ме провали. От навика на Педро Трети да се крие слухът му май се беше изострил и инстинктът му го предупреди за опасността. Изглежда, се бе събудил за част от секундата, но не се издаде, остана със затворени очи, напрегна всичките си мускули, изопна жили и вложи цялата си енергия в един-единствен страхотен скок, с който се изхвърли на метър от мястото, където се заби моят куршум. Не успях да се прицеля втори път, защото той се наведе, грабна една цепеница, запокити я право в пушката ми и тя отхвъркна надалеч. Спомням си, че усетих да ме обзема паника, като се видях обезоръжен, но веднага си дадох сметка, че той е по-изплашен от мене. Гледахме се мълчаливи и запъхтени, всеки дебнеше да скочи при първото движение на другия. И тогава видях бравата. Беше толкова наблизо, че само да протегнех ръка, щях да я достигна. Така и сторих, без много да му мисля. Грабнах бравата и с див вик, изтръгнал се от дъното на душата ми, се нахвърлих отгоре му, готов да го разсека като пън с един-единствен удар. Бравата проблесна във въздуха и се стовари върху Педро Трети Гарсия. Струя кръв ме плисна в лицето.

В последния миг той вдигна ръце, за да се предпази от удара, и острието на брадвата му отсече три пръста на дясната ръка. От замаха аз залитнах напред и паднах на колене. Той притисна ръка о гърдите си и побягна, заскача по дървените корита и пръснатите по пода трупи, добра се до коня си, яхна го с един скок и с неистов вик се изгуби между сенките на боровете. Зад себе си остави кървава диря.

Аз останах там — задъхан и повален на четири крака на пода. Трябваше да минат няколко минути, за да се освестя и да проумея, че не съм го убил. Първата ми реакция бе на облекчение, защото, щом усетих плисналата в лицето ми топла кръв, цялата ми омраза тутакси отлетя и трябваше да си напрегна мозъка, за да се сетя защо исках да го убия, за да оправдая пред себе си яростта, която ме задавяше, от която гърдите ми се пръскаха, ушите ми бучаха, погледът ми се замъгляваше. Отворих отчаяно уста, помъчих се да си поема въздух и успях да се изправя, но се разтреперих, пристъпих няколко крачки и се свлякох върху купчина дъски. Виеше ми се свят, не можех да си възвърна нормалното дишане. Стори ми се, че ще припадна, сърцето ми се блъскаше в гърдите като пощуряла машина. Трябва дълго да съм стоял така — не зная. Най-сетне вдигнах очи, станах и се огледах за пушката.

Детето Естебан Гарсия стоеше до мене и ме гледаше мълчаливо. Беше вдигнало отрязаните пръсти и ги държеше като връзка кървави аспержи. Повдигна ми се, устата ми беше пълна със слюнка, не можах да се сдържа и повърнах. Докато ме гледаше как си цапам ботушите, хлапето се хилеше невъзмутимо.

— Пусни ги, изрод такъв! — извиках аз и го цапнах по ръката.

Пръстите паднаха върху стърготините и ги обагриха в червено.

Прибрах пушката и тръгнах с несигурни крачки към изхода. Прохладният следобеден въздух и тежкият дъх на боровете ме удариха в лицето и ми възвърнаха чувството за реалност. Задишах тежко, на големи глътки. Влачейки крака, тръгнах към коня си, цялото тяло ме болеше, ръцете ми тежаха като отсечени. Детето ме последва.

Доста се лутахме, преди да се върнем в „Трите Марии“. Търсихме пътя по тъмно — веднага след залез-слънце падна мрак. Дърветата затрудняваха хода ни, конете се препъваха о камъните и буренаците, клоните ни шибаха. Аз бях като отнесен — объркан и ужасен от собственото си жестокосърдечие, но и благодарен, че Педро

Трети избяга. Защото не се съмнявах, че ако беше паднал, щях да продължа да го удрям с брадвата, докато го убия, докато го смажа, докато го накълцам на парчета, със същата решителност, с която бях готов да го застрелям в главата.

Знам какво разправят за мене. Разправят между другото, че съм убил един или няколко души през живота си. Приписват ми смъртта на няколко селяни. Не е вярно. Ако беше истина, не бих се поколебал да си призная, защото на моите години тия неща могат да се кажат безнаказано. Пътник съм вече, единият ми крак е в гроба. Никога не съм убивал човек, макар че малко ми оставаше да го сторя оня ден, когато грабнах брадвата и се нахвърлих върху Педро Трети Гарсия. Върнахме се в къщата посред нощ. Слязох с мъка от коня и тръгнах към терасата. Съвсем бях забравил за детето, което ме придружаваше, защото през целия път то не си отвори устата. Затова се сепнах, като усетих, че ме дърпа за ръкава.

— Ще ми дадете ли наградата, господарю? — каза то.

— Няма награда за предателите, за издайниците! И още нещо! Забранявам ти да разправяш какво било, що било! Чу ли? — изръмжах аз.

Влязох в къщата и най-напред отидох и ударих голяма глътка направо от бутилката. Конякът ми опари гърлото и ме постопли. После се тръшнах запъхтян на дивана. Сърцето ми още прескачаше и ми се виеше свят. С опакото на ръката избърсах сълзите, които се търкаляха по бузите ми.

Навън, пред затворената врата, остана Естебан Гарсия. И той, като мене, плачеше от яд.

VII

БРАТЯТА

Клара и Бланка пристигнаха в столицата в такъв окаян вид, че направо да ги оплачеш. И двете бяха с подпухнали лица, със зачервени от плач очи и с омачкани от дългото пътуване с влака дрехи. Бланка — по-кекава от майка си, макар че беше къде-къде по-висока, по-млада и по-налята, въздишаше наяве и хлипаше насън, изобщо беше го ударила на жалба и рев, които така и не секваха от деня на побоя. Клара обаче съвсем не мислеше да се разкисва и заради сполетелите ги беди да си посипва главата с пепел. Така че, щом се прибра в голямата къща на ъгъла, празна и неприветлива като мавзолей, тя реши — стига толкова циврене и хленч, време е да се заживее по-весело. Накара дъщеря си да ѝ помогне да наемат нови прислужници, да отворят малките прозорчета за проветрение, да свалят чаршафите, с които бяха покрили мебелите, калъфите от лампионите, катинарите от вратите, да избършат праха, домът да се изпълни със светлина и въздух. Тъкмо се бяха захванали за работа, когато в къщата нахлу безподобният аромат на горски теменужки, и така разбраха, че трите сестри Мора, водени от телепатия или просто от приятелски чувства, са им дошли на гости. Радостната им гълчава, компресите им със студена вода, духовните им мехлеми и вроденото им обаяние помогнаха на майката и на дъщерята да се възстановят от телесните контузии и от душевните болки.

— Ще трябва да купим нови птички — каза Клара, загледана през прозореца в празните клетки и в занемарената и буренясала градина, където статуите на олимпийски богове се мъдреха голи и нацвъкани от гълъбите.

— Не проумявам как ти идва наум за птичките, като ти ги няма зъбите, мамо — обади се Бланка, която така и не можеше да свикне с новото, беззъбо лице на майка си.

Клара реши да се справи с всичко, но постепенно — всяко нещо с времето си. За няколко седмици изпълни старите клетки с нови птички и си поръча порцеланова протеза, която се закачаше за

оцелелите ѝ кътници посредством остроумно изобретено приспособление. Системата обаче се оказа толкова неудобна, че тя предпочете да носи изкуствената челюст на корделка, увесена на врата ѝ. Слагаше си я само при хранене и понякога при светски събирания. Клара отново вдъхна живот на дома. Нареди на готвачката да поддържа огнището денонощно, за да имат готовност да изхранват по всяко време променлив брой гости. Знаеше защо го казва. След няколко дена запристигаха приятелите и розенкройцовците, спиритистите, теософите, иглотерапевтите, телепатите, дъждотворците, перипатетиците, съботяните, закъсалите или изпадналите в немилост хора на изкуството — с една дума всички онези, които традиционно съставяха придворната ѝ свита. Клара царуваше сред тях като малка, весела и беззъба кралица. По това време те предприеха първите си сериозни опити да установят връзка с извънземните същества и, както самата Клара е записала, именно тогава я налегнаха първите съмнения относно произхода на духовните послания, които получаваше чрез махалото или чрез трикраката маса. Често я чуваха да казва, че може би не душите на умрелите, бродещи в друго измерение, а просто същества от други планети се опитват да се свържат със земните жители, но че тези същества са направени от неосезаема материя и следователно лесно могат да се объркат с душите на покойниците. Това научно обяснение възхити Николас. Далеч по-хладно обаче го приеха трите сестри Мора — те бяха много консервативни.

Бланка не си блъскаше главата над тия догадки. Тя причисляваше съществата от други планети и душите на мъртвците към една и съща категория и затова не можеше да проумее за какво на майка ѝ и на останалите толкова им е притрябвало да определят тяхната самоличност. Голяма шетня ѝ се беше отворила в къщата, защото Клара зарязва всякаква домакинска работа под предлог, че и без това никога не я е бивало като къщовница. Голямата къща на ъгъла се нуждаеше от цяла армия слуги, за да я поддържат чиста, пък и майчината ѝ свита налагаше денонощно дежурство в кухнята. Трябваше да се приготвят варива и треволяци за едни, зеленчуци и сурова риба за други, плодове и кисело мляко за трите сестри Мора и вкусни и питателни месни блюда, сладкиши и други отрови за Хайме и Николас, които бяха страшни гладници и все още не подбираха с какво

се засищат. След години и двамата щяха да гладуват — Хайме от солидарност с бедните, а Николас с цел да пречиства душата си. Но по онова време те още си бяха просто двама млади здравеняци, жадни да се радват на житейските наслади.

Хайме беше постъпил в университета, а Николас се шляеше и търсеше с какво да се залови. Имаха един допотопен автомобил, купен с парите, получени срещу сребърните подноси, които бяха крали от къщата на родителите си. Кръстиха го Ковадонга — в памет на баба и на дядо Дел Вале. Ковадонга беше разглобяван и отново сглобяван толкова пъти с какви ли не части, че едва кретаеше. Като вървеше, от разбрицания му мотор се разнасяха трясъци, а отзад, през ауспуха, бълваше пушек и плюеше гайки. Братята бяха взели соломоновско решение относно използването му — в четните дни го караше Хайме, а в нечетните — Николас.

Клара беше щастлива, че синовете ѝ са до нея и се зае да се сприятели с тях. В детството им тя общува малко с двамата, искаше те „да станат мъже“ и затова пропусна най-хубавите часове на синовете си и си наложи да ги лиши от цялата си майчина нежност. Сега, когато вече бяха изкласили и най-сетне бяха станали мъже, можеше да си позволи удоволствието да ги глези, което всъщност трябваше да прави, докато бяха малки. Сега обаче беше късно, защото близнаците бяха отрасли без нейните ласки и вече прекрасно можеха да минат и без тях. Клара си даде сметка, че двамата не ѝ принадлежат. Не седна да се вайка, ведрото ѝ настроение не я напусна. Просто прие младежите такива, каквито бяха, и се подготви вътрешно да се радва на присъствието им, без да иска нищо в замяна.

Бланка обаче мърмореше и натякваше, че братята ѝ са превърнали къщата в бунисце. Че където минели, оставяли след себе си само безпорядък, че всичко съсипвали и вдигали голяма врява. Момичето пълнееше очебийно и от ден на ден изглеждаше все по-отпаднало, умърлушено и кисело. Хайме забеляза корема на сестра си и отиде при майка си.

— Бланка май е бременна, мамо — без заобикалки каза той.

— И аз тъй мисля, сине — въздъхна Клара.

Бланка не седна да отрича и щом новината се потвърди, Клара я записа със закръгления си красив почерк в тетрадката — дневник. Николас вдигна глава от китайския хороскоп, с който се занимаваше

тогава, и препоръча да се съобщи на бащата, защото след някоя и друга седмица тая работа вече няма да може да остане скрита — покрита и че всички ще разберат.

— Никога няма да кажа кой е бащата — твърдо заяви Бланка.

— Аз не говоря за бащата на детето, а за нашия — рече брат й.
— Ние сме длъжни да известим татко, преди да му го е разказал някой друг.

— Пратете телеграма в селото — печално предложи Клара. Съзнаваше, че когато Естебан Труеба научи, детето на Бланка ще се превърне в истинска трагедия.

Текста съчини Николас. Шифрова го в същия дух, в който пишеше стихове на Аманда, за да не може телеграфистката на селото да разбере телеграмата и да пусне клюката. Подаденият текст гласеше: „Изпрати указания бре мен нае бяла точка“^[1]. Телеграфистката не го схвана. Не успя да го разбере и Естебан Труеба, та му се наложи да телефонира в дома си в столицата, за да проумее за какво става дума. На телефона се падна Хайме и в края на обяснението си той добави, че бременността е толкова напреднала, че е изключено да се мисли за прекъсването ѝ с драстична намеса. От другата страна на линията се възцари продължително и злокобно мълчание, после баща му окачи слушалката. В „Трите Марии“ Естебан Труеба, побледнял като мъртвец от изненада и от ярост, грабна бастуна си и за втори път строши телефона. Никога не му бе минавало през ум, че дъщеря му може да извърши толкова чудовищно безразсъдство. Като знаеше кой е бащата, след по-малко от секунда той вече се разкайваше, че не му е теглил куршума, когато му се удаде възможност. Беше сигурен, че ще се вдигне еднакъв скандал, ако тя роди копеле или ако се омъжи за син на селянин — и в двата случая обществото ще я отритне като прокажена.

Няколко часа Естебан Труеба снова из къщата с едри крачки, бърхти с бастуна мебелите и стените, псува и проклина през зъби и крои налудничави планове — дали да прати Бланка в манастир в Екстремадура^[2], или направо да я смаже от бой, да я убие. Най-сетне, когато се поукроти, внезапно го осени спасителна мисъл. Накара да оседлят коня му и препусна в галоп към селото.

Жан дьо Сатини не му се беше мяркал пред очите от оная зловеща нощ, когато го събуди, за да му разкаже за любовната история на Бланка. Труеба го намери в единствената сладкарница на

селото. Сърбаше сок от диня без захар в компанията на сина на Индалесио Агирасабал — конте с подозрително предвзети маниери, което говореше със сопранов глас и рецитираше Рубен Дарио^[3]. Без изобщо да му цепи басма, Труеба хвана френския граф за реверите на безупречното шотландско сако, вдигна го, изведе го — по-право изнесе го — от сладкарницата пред смаяните погледи на останалите клиенти и го пусна на тротоара.

— Вие, младежо, ми създадохте доста ядове. Първо с проклетите си чинчили, а после с дъщеря ми. Вече ми дойде до гуша. Вървете да си съберете партакешите — идвате в столицата с мене. Ще се ожените за Бланка.

Не му даде време да се опомни от изненадата. Заведе го до хотела на селото, където изчака с камшик в едната ръка и с бастун в другата, докато Жан дьо Сатини си нареди куфарите. После го закара направо на гарата и без много да се церемони, го качи на влака. Докато пътуваха, графът се опита да му обясни, че няма нищо общо с тая работа, че никога не се е докосвал и с пръст до Бланка Труеба, че най-вероятно отговорен за случилото се е брадатият монах, с когото Бланка се е срещала нощем на брега на реката. Естебан Труеба го прониза със свиреп поглед.

— Какви ги дрънкате, човече! Това сте го сънували — рече му той.

После Труеба се зае да му обяснява условията на брачния договор, което подейства твърде успокоително на французина. Зестрата на Бланка, месечната ѝ рента и изгледите да наследи цяло състояние я правеха добра партия.

— Както виждате, тази сделка е по-добра, отколкото оная с чинчилите — завърши бъдещият тъст, без да обръща внимание на нервното циврене на младежа.

И тъй, в събота Естебан Труеба пристигна в голямата къща на ъгъла с жених за своята изгубила девствеността си дъщеря и с баща за малкото копеле. Фучеше и се пръскаше от яд. С едно замахване прекатури вазата с хризантеми на входната врата, зашлеви един на Николас, който понечи да се застъпи и да обясни положението, и обяви гръмко, че не иска Бланка да му се мярка пред очите — ще стои затворена до деня на сватбата. Клара не излезе да го посрещне. Остана

в стаята си и не му отвори дори когато той счупи сребърния си бастун от блъскане по вратата.

Къщата се завъртя във вихрушка от шетня и караници. Въздухът сякаш не можеше да се диша от напрежение и дори птичките се смълчаха в клетките си. Прислужниците се трепеха да тичат по заповедите на тоя припрян и груб господар, който искаше желанията му да се изпълняват незабавно. Клара продължи да си живее както преди — не обръщаше внимание на мъжа си, все едно, че го нямаше, и не му проговаряше. Женихът — на практика пленник на бъдещия си тъст — бе настанен в една от многобройните стаи за гости, където по цял ден крачеше напред-назад и от нямане какво да прави го беше хванал съклет — хем не виждаше Бланка, хем така и не проумяваше как се е насадил на тия пачи яйца. Не знаеше дали да се тюхка, че е станал жертва на тия диви туземци, или да се радва, че ще осъществи мечтата си да се ожени за млада, красива и имотна южноамериканка. Тъй като падаше оптимист по природа и беше надарен с практичния нюх, присъщ на съотечествениците му, той предпочете второто и докато се изниза седмицата, лека-полека миряса.

Естебан Труеба определи датата за бракосъчетанието за след петнайсет дена. Реши, че най-добрият начин да се избегне скандалът е да се вдигне нечувано пищна сватба. Искаше да види дъщеря си венчана от епископа, в бяла рокля с шестметров шлейф, носен от шаферчета момченца и момиченца, фотографирана в светската хроника на вестника, искаше гуляй с ядене и пиене до пръсване, с голяма дандания и разточителство, та никой да не се заглежда в корема на младоженката. Единственият, който подкрепи замислите му, бе Жан дьо Сатини.

Един ден Естебан Труеба повика дъщеря си, за да я прати при шивача на проба за булчинската ѝ рокля. Не я беше виждал от нощта на побоя. Като я съзря дебела и с петна по лицето, направо се ужаси.

— Няма да се омъжа, татко — рече тя.

— Млък! — изръмжа той. — Ще се омъжиш, защото не са ми потрябвали копелета в семейството, чу ли?

— Мислех, че вече си имаме няколко, макар и извън него — отвърна Бланка.

— Не ми отговаряй! Държа да знаеш, че Педро Трети Гарсия е мъртъв. Убих го със собствената си ръка, тъй че забрави за него и се

постарай да бъдеш достойна съпруга на човека, който те отвежда пред олтара.

Бланка се разрева и не престана да плаче неуморно през следващите дни.

Венчавката, която Бланка не желаше, стана в катедралата, с благословия от епископа и с рокля на кралица, ушита от най-добрия шивач в страната, който направи чудеса, за да прикрие издутия корем на булката с волани от бухнали цветя и с гръкоримски басти. Гвоздеят на сватбената програма бе празненството за чудо и приказ, с петстотин гости в официално облекло, които заляха голямата къща на ъгъла. Свирише оркестър от специално наети за случая музиканти. Направо да му се уплаши окото на човек от неимоверните количества говеждо, подправено с фини дъхави треви, пресни раци, миди и тем подобни, хайвер от Балтика, съомга от Норвегия, пълнени с трюфели птици, лееше се поток от екзотични напитки, непрестанно струеше шампанско; разточителство на сладки, целувки, чудесии от хилядолистно тесто, еклери, ронливки с пудра захар, високи кристални чаши със захаросани или желирани плодове — ягоди от Аржентина, кокосови орехи от Бразилия, особен вид пъпеша от Чили, ананаси от Куба и какви ли не още вкуснотии, невъзможни да се изброят, наредени върху страхотно дълга маса, която лъкатушеше из градината и завършваше с исполинска торта на три етажа, сътворена от италиански майстор, приятел на Жан дьо Сатини и сам родом от Неапол, превърнал непретенциозните материали — яйца, брашно и захар — в макет на Акропола, увенчан с облак от целувки, върху който се мъдреха двама влюбени от митологията — Венера и Адонис, изработени от бадемово тесто, надлежно боядисано, за да наподобят розовата плът, русите коси, кобалтовосините очи, в компанията на леко тантуресто амурче, и то годно за консумация, торта, която бе разрязана със сребърен нож от гордия младоженец и безутешната булка.

Клара, която още от самото начало се възпротиви на идеята да омъжат Бланка против волята ѝ, реши да не присъства на празненството. Остана в шивалнята и се захвана да прави предсказания за младоженците, те излязоха все тъжовни и отгоре на това се сбъднаха до едно, както всички можаха да се убедят с времето. Най-подир мъжът ѝ влезе и настойчиво я помоли да се преоблече и да се появи в градината, пък ако ще да е само за десет минути, за да

престанат да ги одумват гостите. Клара отиде с нежелание, но от обич към щерка си взе, че си сложи зъбите, и гледаше да се усмихва на всички присъстващи.

Хайме пристигна едва в края на празненството, защото остана да си довърши работата в болницата за бедни, където бе започнал първия си стаж като студент по медицина. Николас дойде заедно с красивата Аманда, която тъкмо бе открила Сартър и държеше да изглежда като фатална жена, подобно на европейските екзистенциалистки — цялата в черно, бледа, с гарванови очи, подсилени с аркансил, с тъмни, разпуснати до кръста коси, дрънчаща до немай-къде от огърлици, гривни, обеци и друга железария, с която предизвикваше смут наоколо си. Николас от своя страна се беше докарал целия в бяло, като санитар, и от врата му бяха провиснали муски. Баща му го пресрещна, хвана го за ръката и го напъха насила в една тоалетна, където безцеремонно се зае да му окъса талисманите.

— Иди си в стаята и си сложи прилична вратовръзка! После се върни при хората и се дръж като възпитан човек! Да не си посмял да седнеш да проповядваш някаква еретична религия сред гостите! И кажи на тая кикимора, дето е с тебе, да си затвори деколтето! — заповяда Естебан на сина си.

Николас се подчини, но изпадна в отвратително настроение. По принцип беше въздържател, но от яд гаврътна няколко чаши, направи главата и се хвърли с дрехите в градинския водоскок, откъдето се наложи да го вадят с измокрено до костите достойнство.

Бланка цялата вечер седя на един стол, гледа тортата с оглупял израз и плака, докато новоизлюпеният ѝ съпруг пърхаше между гостите и обясняваше отсъствието на тъща си с пристъп на астма, а плача на булката — с вълнението от венчавката. Никой не му повярва. Жан дьо Сатини лепеше целувчици по врата на Бланка, хващаше я за ръката и се мъчеше да я утеши с глътки шампанско и с избрани с обич и сервирани собственоръчно омари, но напразно — тя продължаваше да плаче. Въпреки всичко празненството беше истинско събитие, както беше предвидил Естебан Труеба. Ядоха и пиха до пръсване и посрещнаха изгрева с танци под звуците на оркестъра, докато в центъра на града скупчилите се на групи безработни се грееха на малки огньовете от стари вестници, тайфи младоци с кафяви ризи маршируваха с изопната за поздрав ръка, както бяха гледали по

филмите за Германия, а в клубовете на политическите партии довършваха последните приготовления за изборната кампания.

— Ще спечелят социалистите — бе казал Хайме, който от дългото съжителстване с пролетариата в болницата за бедни беше леко мръднал.

— Не, сине, ще спечелят ония, дето винаги са печелили — му беше възразила Клара. Едно, че ѝ го бяха предсказали картите, и второ — същото ѝ подсказваше и здравият ѝ разум.

След празненството Естебан Труеба заведе зет си в библиотеката и му подаде един чек. Това беше сватбеният му подарък. Беше уредил всичко, за да може брачната двойка да замине за една северна провинция, където Жан дьо Сатини възнамеряваше да заживее леко и спокойно от рентите на жена си, далеч от злите езици на зяпачите, които нямаше да престанат да се заглеждат в нейния преждевременно набъбнал корем. Беше намислил да завърти търговия с делви, производство на туземните художествени занаяти, и с индиански мумии.

Преди да напуснат празненството, младоженците отидоха да се сбогуват с Клара. Тя отведе настрана Бланка, която не беше преставала да плаче, и ѝ заговори поверително.

— Стига си ревала, дъще. От толкова плач бебето ще се повреди и може би няма да е щастливо — каза Клара.

В отговор Бланка изхлипа още веднъж.

— Педро Трети Гарсия е жив, дъще — добави Клара.

Бланка преглътна хълцането и се изсекна.

— Откъде знаеш, мамо? — попита тя.

— Зная, защото ми се присъни — отвърна Клара. Това бе достатъчно, за да успокои напълно Бланка.

Тя си избърса сълзите, изправи глава и въпреки че не ѝ липсваха нито мъки, нито самота, нито други причини, повече не плака до деня, когато умря майка ѝ, седем години по-късно.

Разделена от дъщеря си, към която открай време беше много привързана, Клара отново изпадна в период на объркване и депресия. Продължи да си живее постарому, голямата къща си стоеше отворена и винаги пълна с хора, не спряха нейните събирания на спиритисти и литературните ѝ вечеринки, но загуби способността да се смее за щяло

и нещяло и често оставаше загледана втренчено пред себе си, унесена в мисли. Опита се да въведе система за пряко общуване с Бланка, за да не зависи от капризите на мудната поща, ала телепатията невинаги действаше и нямаше гаранция, че посланията ѝ се приемат качествено. Успя да установи, че съобщенията ѝ се преиначават поради неподдаващи се на контрол смущения и че се разбира нещо съвсем различно от онова, което е искала да предаде. Освен това Бланка не се увличаше по психическите експерименти и въпреки че винаги я бе свързвала голяма близост с майка ѝ, никога не прояви и капка любопитство към парапсихологията. Беше си практична, мнителна и здраво стъпила на земята жена със съвременни разбирания, което създаваше сериозни затруднения за осъществяването на телепатични връзки. Клара трябваше да се примири и да използва по-общоприети методи. Майката и дъщерята си пишеха почти всекидневно и обемистата им кореспонденция замести за няколко месеца тетрадките за животоописание. По такъв начин Бланка беше в течение на всичко, което ставаше в голямата къща на ъгъла, и можеше да се разтушава с илюзията, че все още не е скъсала със семейството си и че бракът ѝ е само един лош сън.

Тази година пътищата на Хайме и на Николас се разделиха окончателно, защото между двамата братя съществуваха непримирими противоречия. По това време Николас беше пощурял по танца „фламенко“ и разправяше, че го бил научил от циганите по кръчмите в Гранада, Испания, макар че всъщност никога не беше и помирисвал чужбина. Но така го биваше да баламосва, че дори в собственото му семейство взеха да си казват „ами ако все пак“. Само чакаше някой да го подкачи, за да се изяви. Скачаше върху масата в трапезарията — голямата дъбова маса, на която бяха положили едно време мъртвата Роса и която бе наследила Клара, и започваше своята — пляскаше като побъркан, тропаше и ситнеше като въртоглав, подскачаше и надаваше пронизителни викове, докато успяваше да привлече всички обитатели на къщата, някой и друг съсед, а веднъж и карабинерите, които надойдоха с извадени от калъфите палки и окаляха килимите с ботушите си, но и те, както всички останали, най-накрая ръкопляскаха и викаха „оле“. Масата издържа геройски, но още след седмица заприлича на месарски тезгях за разфасоване на говеждо. Андалуското фламенко не се радваше на никаква почит сред тогавашното еснафско

столично общество, но Николас подаде скромно обявление във вестника, че си предлага услугите като учител по този пламенен танц. На другия ден дойде първата му ученичка, а след седмица вече бе плъзнала мълвата колко бил очарователен. Момичетата идваха на тумби, отначало засрамени и сковани, но той така започваше да се увърта около тях, така ситнеше, обгърнал ги през кръста, така им се усмихваше коцкарски — биваше го по тая част, — че на бърза ръка успяваше да ги запали.

Уроците му донесоха успех. Малко оставаше масата в трапезарията да се разпадне на трески, Клара започна да се оплаква от главоболие, а Хайме се затваряше в стаята си и се мъчеше да учи с две топчета восък в ушите. Когато научи какви ги върши синът му в къщи в негово отсъствие, Естебан Труеба се ядоса страшно — впрочем с право — и му забрани да използва дома като школа по фламенко и тем подобни. Николас трябваше да се откаже да се кълчи, но начинанието му го превърна в най-нашумелия младеж за сезона, в крал на вечеринките и на всички женски сърца, защото докато другите учеха, обличаха се в сиви двуредни костюми и си подрязваха мустачките като изпълнители на „болеро“, той проповядваше свободната любов, цитираше Фройд, пиеше перно и танцуваше фламенко. Успехът му в обществото обаче така и не притъпи неговия интерес към психическите умения на майка му. Опитваше се да ѝ съперничи, но къде ти. Занимаваше се усърдно, упражняваше се толкова ревностно, че рискуваше да си опропасти здравето, и не пропускаше петъчните събирания с трите сестри Мора, въпреки изричната забрана на баща му, който му натякуваше, че това не били работи за мъже. Клара се мъчеше да го утешава заради несполуките му.

— То това, сине, нито се научава, нито се предава по наследство — казваше тя, като го гледаше как от съсредоточаване става чак разноголед, докато се напъва до посиняване да премести солницата, без да я докосне.

Трите сестри Мора много обичаха момчето. Даваха му да чете специалните книги и му помагаха да търси ключа за разгадаване тайните на хороскопите и на картите за гледане. Хванати за ръка, те присядаха край него, за да го заредят с благотворни флуиди, ала и това не наспори у Николас мисловни свръхсили. Взеха под свое покровителство любовната му връзка с Аманда. Отначало девойката

май се позахласна по трикраката маса и по дългокосите артисти и художници в къщата на Николас, ала не след дълго и дотегна да призовава призраци и да рецитира Поета, чиито стихове се предаваха от уста на уста, и постъпи като репортерка в един вестник.

— Мошеническа професия — отсече Естебан Труеба, като научи.

Труеба не харесваше Аманда. Не обичаше да я вижда в дома си. Мислеше, че влияе зле на сина му, и си беше втълпил, че дългата ѝ коса, силно гримираните ѝ очи и мънистата ѝ говорят за някакъв скрит порок, а привичката ѝ да си събува обувките и да сяда на пода с кръстосани крака, като същински туземец — за обноси на мъжкарана.

Аманда гледаше песимистично на света и за да понася по-леко депресиите си, пушеше хашиш. Николас, за да не пада по-долу — и той. Клара забелязваше, че синът ѝ хич не го бива от време на време, но макар и надарена с неимоверна интуиция, тя не свърза ориенталските лули, които пушеше Николас, със странните състояния, в които изпадале той — гледаше отнесено, като ударен с мокър парцал, ту се разкисваше, ту се хилеше с повод и без повод. Просто Клара никога не бе чувала нито за хашиш, нито за опиати изобщо. „От възрастта е, ще му мине“, казваше тя, като го гледаше как се държи като ненормален, и забравяше, че Хайме е роден в същия ден, а не проявява братовите си чудачества.

Щуротиите на Хайме бяха от друг род. Него пък го избиваше на самопожертвователност и строг живот. В гардероба му имаше само три ризи и два панталона. Клара по цяла зима си вадеше очите да му плете дебели вълнени дрехи, та да е топло облечен, но изпречеше ли му се някой голтак, той ги сваляше от гърба си. Колкото пари му даваше баща му, отиваха в джобовете на бедняците, за които Хайме се грижеше в болницата. Нямаше случай изпостеляло куче да тръгне подире му по улицата и той да не го приюти у дома си. Щом научеше за изоставено дете, за самотна майка или за безпомощна старица, нуждаеща се от закрила, той ги водеше при Клара и ѝ ги оставяше тя да им търси оправия. Майка му стана специалист по обществена благотворителност, знаеше на пръсти всички държавни и църковни служби и приюти за настаняване на бедняци и когато навсякъде удареше на камък, най-накрая приемаше закъсалите в дома си. Приятелките ѝ се бояха от нея, защото отидеше ли им на гости, нямаше начин да не ги помоли за някаква помощ или ходатайство.

Мрежата от нуждаещи се, взети под попечителство от Клара и от Хайме, толкова се разрасна, че понякога двамата се стъписваха, когато ни в туй, ни в онуй време идваше някой да им благодари за услуга, която те не си спомняха кога са направили. Хайме смяташе следването си във факултета по медицина като призвание свише. Струваше му се, че всяко развлечение, което го откъсва от книгите или му отнема време, е предателство към човечеството, на което се бе заклел да служи. „Туй момче трябваше да стане свещеник“, казваше Клара. Според Хайме нямаше нищо осъдително в обетите за смиреност, бедност и целомъдрие на свещеника. Той обаче смяташе, че самата религия е причинила половината беди на света, и затова направо побесняваше, когато майка му започваше да му говори така. Хайме казваше, че християнството, както почти всички суеверия, прави хората безропотни и слаби и че човек не бива да се уповава, че ще получи отплата на небето, а трябва да се бори за правата си на земята. На тая тема си имаше разпавии с майка си. Само с нея — невъзможно му беше да спори с Естебан Труеба, който бързо губеше търпение и най-накрая се разфучаваше и блъскаше вратата, защото, както сам казваше, му било омръзнало да живее под един покрив с побъркани до немай-къде хора и че бил петимен за що-годе нормални отношения, ама на, такъв му бил късметът — да се ожени за чудачка и да му се родят трима щураци, дето за нищо не ги бива и само му вгорчават живота. Хайме не влизаше в пререкания с баща си. Минаваше през къщата като през турски гробища, целуваше разсеяно майка си, ако я видеше, и отиваше право в кухнята, изяждаше на крак каквото беше останало от вечерята и после се затваряше в стаята си да чете или да учи. Спалнята му представляваше тунел от книги, всички стени бяха покрити от пода до тавана с дървени етажерки, отрупани с томове, на които никой не обираше праха, защото той държеше стаята си заключена. Бяха идеално свърталище за паяците и мишките. В средата на стаята — леглото му, същински одър на новобранец. Над него — гола крушка, провиснала от тавана до възглавницата. По време на един земеръс, който Клара забрави да предскаже, се чу грохот на дерайлирал влак и когато успяха да отворят вратата, видяха, че леглото е погребано под планина книги. Откачилите се от стените етажерки бяха затиснали Хайме. Избавиха го без драскотина. Докато Клара махаше книга след книга, в главата и изплуваше голямото

земересение и си мислеше, че вече е преживявала този момент. Все пак използваша случая, почистиха тая бърлога от прахта и като се развъртяха с метлите, разгониха от нея пълзящите и хвърковатите гадина.

Хайме фокусираше погледа си, за да възприеме къщната действителност, единствено когато виждаше да минава Аманда, хванала Николас под ръка. Почти никога не я заговаряше, а обърнеше ли се тя към него, той се изчервяваше като рак. Нямаше добро мнение за причудливата ѝ външност и беше убеден, че ако се срещне като хората и си свали грима от очите, ще заприлича на изпосталяла зеленикава мишка. Но продължаваше да се зазяпва в нея — просто не можеше иначе. Дрънченето на гривни, което се разнасяше от девойката, го отвличаше от ученето и той с голямо усилие си налагаше да не тръгне подире ѝ из къщата като хипнотизирана кокошка. В самотното си легло, неуспял да се съсредоточи в четенето, Хайме си представяше Аманда гола, обгърната от черната ѝ коса, с всичките ѝ дрънчащи украшения, като идол. Като дете той бе саможив, а после стана стеснителен мъж. Не обичаше себе си и може би затова мислеше, че не заслужава обичта и на другите хора. Най-малката проява на грижа или на благодарност към него го засрамваше и му причиняваше страдание. Аманда възплащаваше за него цялата женска същност, а тъй като беше приятелката на Николас — и всичко забранено. Свободната, приветлива и авантюристична по природа млада жена го омайваше, а видът ѝ — вид на дегизирана мишка — пораждаше у него горестен копнеж да я закриля. Желаете я болезнено, но никога не посмя да си го признае, дори в най-съкровенията си мисли.

По онова време Аманда ходеше често у Труебови. Нямаше строго определено работно време във вестника и при всяка възможност се отбиваше в голямата къща на ъгъла заедно с братчето си Мигел. Присъствието на двамата не биеше на очи в голямата сграда, винаги изпълнена с хора и с оживление. Мигел, тогава към петгодишен, беше спретнат и сдържан, не правеше никакви пакости, никой не го забелязваше, сливаше се с шарките на тапетите по стените и с мебелите, играеше сам в градината и вървеше след Клара из цялата къща и ѝ викаше „мамо“. На Хайме пък викаше „татко“ и затова предположиха, че Аманда и Мигел са сираци. Аманда не се делеше от брат си, водеше го в работата си, приучи го да яде всичко, по всяко

време, и да спи, където го сварата свари. Ограждаше го с пламенна, необуздана нежност, чешеше го като кученце, хокаше го, когато я ядосаше, а после се втурваше да го прегърне. Не даваше никой да прави забележки или да заповядва на брат ѝ, не допускаше да ѝ натякват за странния живот, който го караше да води, и го бранеше като лъвица, макар че никой не се канеше да го напада. Единствено на Клара разрешаваше да изказва мнения за възпитанието на Мигел и тя сполучи да я убеди, че трябва да го пратят на училище, за да не остане неграмотен борсук. Не че Клара беше чак ревностна привърженичка на системното и редовно обучение, но специално за Мигел реши, че никак няма да е излишно да ходи на училище по няколко часа дневно, за да се приучи на дисциплина и да свикне да общува с други деца на неговата възраст. Тя лично го записа, купи му учебни пособия и униформа и двете с Аманда го заведоха на училище първия ден. На входа Аманда и Мигел се прегърнаха разплакани. Учителката се видя в чудо — не можеше да откъсне детето от полите на сестра му, за които то се държеше със зъби и нокти, пицеше и раздаваше отчаяни ритници на всеки приближил се. Най-сетне с помощта на Клара учителката успя да завлече детето навътре и училищната врата се хлопна зад гърба му. Аманда седна на бордюра и клеча там цялата сутрин. Клара също, защото се чувствуваше виновна за тази чужда мъка и започваше да се съмнява дали пък не е сбъркала с начинанието си. На обед би звънецът и голямата врата се отвори. Видяха да излиза стадо ученици. Сред тях, кротък, мълчалив и без сълзи, с черта от молив на носа и със смъкнати и подпетени чорапи вървеше малкият Мигел. За тези няколко часа той се бе научил да крачи в живота, без да се държи за ръката на сестра си. Аманда го притисна буйно до гърдите си и в прилив на нежност му каза: „Живота си бих дала за тебе, Мигелито!“ Не знаеше, че един ден ще ѝ се наложи да го стори.

Междувременно с всеки изминал ден Естебан Труеба се чувстваше по-самотен и гневен. Примиря се с мисълта, че жена му никога повече няма да му проговори и като се умори да я преследва по ъглите, да я умолява с поглед и да пробива дупки в стените на банята, реши да се посвети на политика. Както бе предсказала Клара, изборите спечелиха онези, дето винаги ги бяха печелили, но с толкова незначителна преднина, че в цялата страна духовете се развълнуваха.

Труеба сметка, че е ударил часът да блесне като поборник за интересите на родината и на Консервативната партия, тъй като със свещ не можело да се намери по-честен и неподкупен политик от него, както сам казваше, и добавяше, че ако е преуспял, то е, защото сам се е блъскал. Кой ще му отрече, че е осигурил работа и добри битови условия на служителите си, че единствено в неговия чифлик хората живеели не в съборетини, а в тухлени къщички. Почитал закона, родината и традицията и никой не можел да го упрекне, че е извършил каквото и да е престъпление. Е, най-много да е укрил по нещо от доходите си, за да плаща по-малки данъци — това да му е прегрешението. Нае нов управител на мястото на Педро Втори Гарсия и го остави в „Трите Марии“ да се разправя с кокошките му носачки и с вносните му крави и се пресели окончателно в столицата. Няколко месеца се занимава само със своята кампания. Осланяше се на поддръжката на Консервативната партия, петимна за хора, които да кандидатира за предстоящите парламентарни избори, и на собственото си имотно състояние, което принесе в служба на делото. Къщата се превърна в политическо сбирще и се изпълни с негови привърженици, които буквално я превзеха с щурм и започнаха да се разминават по коридорите с призраците, с розенкройцовците и с трите сестри Мора. Лека-полека свитата на Клара бе изтласкана към задните стаи на къщата. Установи се невидима граница между владенията на Естебан Труеба и на жена му. В зависимост от вдъхновението на Клара и от потребностите на момента, на тежката и благородна архитектура на къщата взеха да ѝ никнат стаички, стълби, кулички, тераси. Винаги, когато трябваше да се настанява някой нов гост, викаха зидарите от предишния път и те пристрояваха нова стая. И тъй, голямата къща на ъгъла в крайна сметка заприлича на лабиринт.

— Някой ден тая къща ще се превърне в хотел — разправяше Николас.

— Или в малка болница — добавяше Хайме, който вече си мечтаеше как ще засели своите бедняци в Богаташкия квартал.

Фасадата на къщата остана непроменена. Отпред си стояха достолепните колони и градината от версайски тип, но отзад безстилието ставаше все по-очевидно. В градината зад къщата, същинска джунгла, се плодяха на воля всякакви видове растения и цветя и вдигаха врява до небесата птичките на Клара заедно с няколко

поколения кучета и котки. От цялата тази домашна фауна семейството запази що-годе отчетлив спомен само за един нищо и никакъв заек, донесен от Мигел. Кучетата ближеха неспирно горкия заек, докато козината му опада и той се превърна в единствения плешив екземпляр от този животински вид. На светлината кожата му лъщеше в преливащи се цветове и той заприличваше на дългоухо влечуго.

Колкото повече приближаваше датата на изборите, толкова по-нервен ставаше Естебан Труеба. В политическата си авантюра той бе заложил на карта всичко, каквото притежаваше. Една вечер не издържа повече и почука на вратата на спалнята на Клара. Тя му отвори. Беше по нощница и си бе сложила зъбите, защото обичаше да гризе бисквити, докато пише в тетрадката си за животоописание. Видя му се толкова млада и хубава, колкото в онзи първи ден, когато я доведе за ръка в тази тапицирана в синя коприна спалня и я накара да стъпи върху кожата на Барабас. При този спомен Естебан се усмихна.

— Прощавай, Клара — каза той и се изчерви като ученик. — Чувствам се самотен и ми е тежко. Нека да постоя малко тук, ако не те притеснявам.

Клара също се усмихна, но не каза нищо. Посочи му креслото и Естебан седна. Постояха някое време умълчани, вземаха си от чинията с бисквити и се гледаха удивено, защото отдавна живееха под един покрив, а не се виждаха.

— Предполагам знаеш какво ме гнети — не се сдържа най-накрая Естебан Труеба.

Клара кимна утвърдително.

— Мислиш ли, че ще ме изберат?

Клара пак кимна и тогава на Труеба му олекна напълно, сякаш му бе дала писмена гаранция. Изсмя се весело и звънко, изправи се, сложи ръце на раменете ѝ и я целуна по челото.

— Златни ти уста, Клара! Щом ти го казваш, ще стана сенатор — извика той.

От тази вечер нататък враждебността между двамата намаля. Клара все така не му обелваше и дума, но той се правеше, че не забелязва нейното мълчание, говореше ѝ нормално и тълкуваше и най-малкия неин жест като отговор. В случай на нужда Клара му изпращаше известия по прислужниците или по синовете си. Гледаше на мъжа ѝ да му е добре, подкрепяше го в го насърчаваше в работата

му, а и го придружаваше, когато той я помолеше. Сегиз-тогиз му се усмихваше.

След десет дена Естебан Труеба бе избран за сенатор на републиката, както бе предсказала Клара. За да отпразнува събитието, той вдигна гуляй за приятелите и за съмишлениците си, раздаде пари на служителите си и на селяните в „Трите Марии“ и остави на леглото на Клара огърлица от изумруди заедно с китка теменужки. Клара започна да посещава светските приеми и политическите събрания — нейното присъствие там бе необходимо, за да може мъжът ѝ да се изявява като скромен и привързан към семейството си съпруг, който допада хем на публиката, хем на Консервативната партия. В тези случаи Клара си слагаше зъбите и някои скъпоценности, които ѝ бе подарил Естебан. Минаваше за най-елегантната, дискретна и очарователна дама в неговите среди и никой не подозираше, че тази изискана двойка изобщо не си говори. С новото обществено положение на Естебан Труеба се умножиха хората, на които трябваше да се оказва внимание в голямата къща на ъгъла. Клара не водеше сметка колко гърла изхранва и какви домакински разходи прави. Фактурите отиваха направо в канцеларията на сенатора Труеба в Конгреса и той плащаше и не питаше, защото беше открил, че колкото по-нашироко харчеше, май повече нарастваше състоянието му, и стигна до извода, че Клара, с цялото си безразборно гостоприемство и с всичките си благотворителни дейности, все пак не ще успее да го разори. Отначало гледаше на политическата си власт като на нова играчка. Достигнал бе зрялата си възраст като богат и уважаван човек, какъвто се бе заклел да стане още в бедните си юношески години. Беше преуспял без вуйчо владика и без друг капитал освен гордостта и амбицията си. Ала скоро разбра, че си е останал все така самотен. Двамата му синове го избягваха, а с Бланка повече ни се бе чувал, ни виждал. За живота ѝ научаваше от разказите на братята ѝ, а сам той, верен на обещанието, което бе поел пред Жан дьо Сатани, всеки месец ѝ изпращаше чек — и толкова. До такава степен се беше отчуждил от синовете си, че не можеше да започне разговор с тях и да не го завърши с крясъци. Труеба узнаваше за лудориите на Николас, когато вече беше прекалено късно, тоест когато всички ги одумваха. Нищо не знаеше и за живота на Хайме. Ако можеше да си представи, че той се е сдушил с Педро Трети Гарсия и двамата са се привързали един към

друг като братя, щеше да получи удар. Но Хайме много внимаваше да не се изтърве за тия неща пред баща си.

Педро Трети Гарсия беше напуснал село. След ужасната му среща с господаря отец Хосе Дулсе Мария го приюти в църквата и му излекува ръката. Но младежът бе изпаднал в униние и повтаряше до втръсване, че нямало никакъв смисъл да живее повече, щом е загубил Бланка, а на всичко отгоре не ще може вече да свири на китара — единствената му разтуха. Отец Хосе Дулсе Мария изчака жилавият корен на момчето да си каже своето, та ранената му ръка да заздравее, и после го качи на една двуколка и го закара в индианския резерват. Там го представи на една стогодишна баба, сляпа и с ръце, сгърчени като куки от ревматизъм, но със силна воля, с която и на тия години още се занимаваше с кошничарство, при това с краката си. „Щом тя може да плете кошници с крака, защо ти да не свириш на китара без пръсти“, рече му той. После свещеникът — йезуит му разказа собствената си история.

— На твоята възраст и аз бях влюбен, синко. Бях сгоден за най-хубавото момиче в моето село. Щяхме да се женим и тя тъкмо започваше да си шие чеиза, а аз да заделям настрана по някоя пара, за да си вдигнем къщичка, когато ме пратиха войник. Като се върнах, тя се беше омъжила за месаря и се беше превърнала в дебела стринка. Идеше ми да си вържа един камък за краката и да се хвърля в реката, но лека-полека ми се размина и реших да стана свещеник. Година след като облякох расото, тя овдовя и взе да ми се мъкне в църквата и да ме гледа с влажен чезнещ поглед. — Исполинът йезуит се изсмя от душа, това повдигна духа на Педро Трети и го накара да се усмихне за първи път от три седмици насам. — Та ти разправам, сине — завърши отец Хосе Дулсе Мария, — че човек никога не бива да се отчайва. Когато най-малко очакваш, пак ще видиш твоята Бланка.

Излекуван телом и духом, Педро Трети Гарсия замина за столицата с вързопче дрехи и с няколко монети в джоба, които свещеникът задигна от неделната лепта на енориашите. Даде му и адреса на един столичен социалистически деятел, който го прие у дома си в първите дни, а после му намери работа като певец в една бохемска механа. Младежът се засели в дървена къщурка в едно работническо предградие. Тя му се стори истински палат, нищо че цялата ѝ мебелировка се състоеше от пружина с крака, дюшек, стол и два

сандъка, които пригоди за маса. Оттам пропагандираше социализма и предъвкваше яда си, че Бланка се е омъжила за друг, като отказваше да приеме обясненията и утешителните думи на Хайме. Не след дълго вече си служеше сносно с дясната ръка, използваше многократно по-сръчно останалите си два пръста и продължи да композира песни за кокошки и подгонени лисици. Един ден го поканиха да участва в радиопредаване и това бе началото на една шеметно растяща популярност, каквато дори и той самият не бе очаквал. Гласът му започна да се чува често по радиото и името му доби известност. За сенатора Труеба обаче то остана неизвестно, защото той не разрешаваше в дома му да се държат радиоапарати. Смяташе ги за празнодумни кутии за некултурни хора, за проводници на пагубни влияния и на пошли идеи. Нямаше човек, който да ненавижда забавните и народните песни повече от него. Понасяше единствено операта — по време на театралния сезон — и трупата за сарсуели^[4], която всяка зима идваше да гастролира от Испания. Друга музика не изтрайваше.

Един ден Хайме се прибра вкъщи и отсече, че искал да си смени презимето — откак баща му станал сенатор от Консервативната партия, състудентите му го правели за посмешница в университета, а приятелите му в Бедняшкия квартал гледали на него с недоверие. Естебан Труеба избухна, малко остана да се нахвърли отгоре му с плесници, но се сдържа навреме — по погледа му разбра, че този път Хайме няма да му се остави.

— Ожених се, за да имам законни синове, които да носят моето презиме, а не копелета, дето ще се закичат с майчиното си! — кресна му той, прежълтял от гняв.

След две седмици чу да разправят по коридорите на Конгреса и в салоните на Клуба, че синът му Хайме си събул панталоните на площад „Бразилия“, дал ги на някакъв голтак и вървял по долни гащи петнайсет пресечки до къщи, следван от цяла сюррия деца и зяпачи, които му викали „браво“. Като му омръзна да брани честта си от присмеха и от клюките, Труеба вдигна ръце и се съгласи синът му да носи каквото му се прище презиме, само да не е неговото. Този ден се затвори в кабинета си и плака от огорчение и от ярост. Опита се да си внуши, че Хайме ще се отърси от тези свои чудачества, когато узрее и

рано или късно стане уравновесен мъж, негов помощник в сделките, негова опора и отмяна в старините. Виж, за другия си син бе загубил всякаква надежда. Николас се впускаше в нови и нови начинания, кое от кое по-безразсъдно. Тия дни му беше влязла мухата да прелети високата планина, както много години по-рано се беше опитал да го стори и вуйчо му Маркос, с твърде необичайно превозно средство. Науми си да се издигне с балон — гледката на оня ми ти огромен балон, увиснал сред облаците, би представлявала безподобна, неотразима реклама и всяка уважаваща себе си фирма за газирани напитки би приела да го субсидира. Модела заимства от един германски цепелин отпреди войната, който се издигаше чрез система от топъл въздух и можеше да побере цели няколко души с дръзновени сърца. Въртелът около сглобяването на грамадния надуваем кренвиърш, проучването на тайните му механизми, на въздушните течения, на предсказанията на картите и на законите на аеродинамиката му отнеха много време. Загърби за цели седмици петъчните спиритически сеанси с майка си и с трите сестри Мора и изобщо не забеляза, че Аманда е престанала да идва у тях. Летящият му кораб беше вече готов, когато, не щеш ли, се натъкна на препятствие, което не беше предвидил. Управителят на предприятието за газирани напитки, един загубен американец от Арканзас, отказа да финансира проекта под предлог, че ако Николас се претрепел със своя апарат, щяла да спадне, видите ли, продажбата на блудкавото му питие. Николас се разтича да намери други фирми, които да поемат шефство над неговото начинание, но навсякъде удари на камък. Ала и това не го разубеди и той реши да се издигне каквото и да става, пък ако ще да е и безвъзмездно. В уречения ден Клара продължи да плете невъзмутимо, без да обръща внимание на приготовленията на сина си, въпреки че семейството, съседите и приятелите бяха направо ужасени от безразсъдния замисъл да се прелетят планините с тая чудата машина.

— Нещо ми казва отвътре, че той няма да се издигне — обади се Клара, както си плетеше.

Така и стана. В последния момент в общинския парк, избран от Николас за стартова площадка, пристигна камионетка с полицаи. Накараха го да им представи разрешително от общината, каквото той естествено нямаше. А и впоследствие не успя да се сдобие с такъв документ. Четири дена тича по канцеларии и прави отчаяни постъпки,

които се разбиваха в стена от бюрократично бездушие. Той така и не разбра никога, че зад камионетката с полицаи и зад безкрайните преписки и разтакавания е стоял с цялото си влияние баща му, решил да не допусне подобна авантюра. Като се умори да се бори с нерешителността на фирмите за газирани напитки и с бюрокрацията в областта на въздухоплаването, той се убеди, че не ще може да полети, освен ако не хвъркне тайно, което обаче беше невъзможно предвид размерите на кораба му. Изпадна в криза на отчаяние, от която го избави майка му — за да не отидат на вятъра вложените усилия и средства, тя го посъветва да намери някакво практическо приложение на материалите от балона. Тогава Николас измисли фабриката за сандвичи. Възнамеряваше да прави сандвичи с пилешко месо, да ги опакова в плата от балона, нарязан на парченца, и да ги продава на чиновниците. Просторната кухня на техния дом му се стори идеално място за разгръщане на промишленото производство. Градините зад къщата се заизпълваха с вързани за краката птици, които очакваха реда си, за да бъдат обезглавявани серийно от двама специално наети колачи. Дворът потъна в перушина, кръвта оплеска статуите на олимпийски величия, от мириса на бульон на всички им се повдигаше, а от клането целият квартал се напълни с мухи. Тогава Клара сложи край на сечта с една нервна криза, от която едва не онемя отново, както едно време. Николас не се разстрои чак толкова от поредния си търговски провал — и на него от тази касапница му се гадеше в стомаха и на съвестта. Преглътна загубата на сумите, които бе вложил в това предприятие, и се затвори в стаята си да крои нови планове — хем за замогване, хем за забавление.

— Отдавна не виждам Аманда насам — подхвърли Хайме, когато вече не му изтрая сърцето.

Едва тогава Николас се сети за Аманда и пресметна, че не я е виждал да се мярка из къщата от три седмици и че тя не е присъствала нито на пропадналия му опит да излети с балона, нито на откриването на домашния промкомбинат за сандвичи с пилешко. Отиде да попита Клара, но майка му също не знаеше къде се е изгубила девойката и започваше да я забравя, тъй като ѝ се бе наложило да свикне с мисълта, че къщата ѝ е истински върволяк от хора, а, както сама казваше, имала само една душа и тя не ѝ стигала, за да ѝ домъчнее поотделно за всеки отсъстващ.

Тогава Николас реши да отиде да потърси Аманда, защото разбра, че му липсва самото присъствие на тази неспокойна пеперуда, а и знойните ѝ и мълчаливи прегръдки в празните стаи на голямата къща на ъгъла, където двамата се отдаваха на любов всеки път, когато Клара притъпяваше своята бдителност, а Мигел се заплесваше в игри или се укротяваше заспал в някой ъгъл. Пансионът, където живееше Аманда с братчето си, се оказа стара-прастара къща, която половин век по-рано навярно не е била лишена от известен блясък, ала той бе помръкнал, когато градът се бе разпрострял към подножието на планинската верига. Най-напред сградата била обитавана от арабски заселници — търговци, които ѝ лепнали претенциозни гипсови корнизи в пембено, а по-късно, когато арабите преместили дюкяните си в Турската махала, собственикът я превърнал в пансион, като я преградил и разделил на унили, зле осветени стаи — неугледни и неудобни кутийки за наематели с тънки кесии. В невъзможната география на нейните тесни и влажни коридори вечно властваше дъхът на супа от карфиол и на зелева яхния. Излезе да му отвори лично съдържателката на пансиона — огромно женище с величествена тройна гуша и ориенталски очички, потънали сред вкаменени дипло тлъстина, с пръстени на всички пръсти и с превземки на манастирска послушница.

— Не се допускат посетители от противния пол — каза тя на Николас.

Той обаче разстла неотразимата си усмивка на прелъстител, целуна ѝ ръка, без изобщо да помисли за отстъпление пред олющения пурпур на мръсните ѝ нокти, изпадна в захлас от пръстените и се представи за братовчед на Аманда. В крайна сметка тя, сразена, се закърши в кокетен кикот, поведе го по прашните стълби до третия етаж, тресейки мяса като слоница, и му посочи вратата на Аманда. Николас завари девойката в леглото. Загърнала се с избелял шал, тя играеше на дама с брат си Мигел. Беше толкова прежълтяла, че чак биеше на зелено, и толкова смалена, че той едва я позна. Аманда го погледна, но не му се усмихна и с нищо не му показа, че е добре дошъл. Виж, Мигел застана насреща му с ръце на хълбоците.

— Значи най-сетне дойде — каза му детето.

Николас пристъпи към леглото и се опита да си припомни кръшната и смугла Аманда, онази Аманда — плод и струна — от

срещите им в тъмнината на заключените стаи, ала между сплъстените фъндъци на шала и сивите чаршафи се беше свила една непозната с големи блуждаещи очи, която го гледаше с необяснима суровост. „Аманда“, промълви той и взе ръката ѝ. Без пръстените и сребърните гривни тази ръка изглеждаше съвсем безпомощна — като крак на умираща птица. Аманда повика брат си. Мигел отиде до леглото и тя му прошепна нещо на ухото. Детето се запъти бавно към изхода, от прага стрелна с последен гневен поглед Николас, излезе и затвори безшумно вратата.

— Прости ми, Аманда — измънка Николас. — Бях много зает. Защо не ми се обади, че си болна?

— Не съм болна — отвърна тя. — Бременна съм.

Тази дума шибна Николас болезнено като плесница. Той заотстъпва, докато усети стъклото на прозореца о гърба си. Още първия път, когато съблече Аманда, опипвайки я напосоки в тъмнината, заплитайки ръце в труфилата на екзистенциалистичната ѝ дегизировка, и тръпнеше, като предвкусваше досега си с издаденостите и вдлъбнатините, които си бе представял толкова пъти, а никога не бе успял да опознае в пищната им голота, той предположи, че тя ще е достатъчно опитна, за да не допусне той да стане баща на семейство на дваисет и една години, а тя — самотна майка на дваисет и пет. Аманда и по-рано си беше имала вземане-даване с мъже и първа му заговори за свободната любов. Държеше на непреклонното си решение да бъдат заедно само докато се привличат взаимно, без да се обвързват и да се заричат за бъдещето — както Сартър и Бовуар. Тази уговорка, която отначало се стори на Николас проява на студенина и на малко смущаващо отсъствие на всякакви задръжки и свян, по-нататък се оказа много удобна за него. Освободен от обвързаност, весел и безгрижен като щурец, какъвто си беше за всичко в живота, той се впусна в любовната връзка, без да си прави сметка за последствията.

— Какво ще правим сега! — извика той.

— Аборт, естествено — отвърна тя.

Вълна от облекчение разтърси Николас. Още веднъж беше избягнал пропастта. Както винаги, когато играеше на ръба на бездната, и сега до него се бе появил друг, по-силен човек, за да се нагърби да му търси оправията. Едно време в колежа той се ежеше на момчетата в междучасията и ги настървяваше срещу себе си, докато си изпросваше

боя. Тогава в последния момент, в мига, когато се вцепеняваше от ужас, идваше Хайме и се изпречваше пред него, превръщаше паниката му в лудешка радост и му даваше възможност да се затули между колоните в двора и да бълва обиди и ругатни от скривалището си, докато брат му, с разкървавен нос, раздаваше юмруци с мълчаливата упоритост на машина. Сега вместо него отговорността поемаше Аманда.

— Можем да се оженим, Аманда... ако искаш — измънка той, от кумова срама.

— Не! — отговори тя без колебание. — Не те обичам достатъчно, за да се омъжа за тебе, Николас.

Тутакси в чувствата му настъпи рязък обрат — и през ум не му беше минавало, че могат да му кажат такова нещо. Никога дотогава не беше се чувствал отблъснат или изоставен и при всяка любовна връзка трябваше да прибъгва до целия си такт, за да се измъкне така, че да не засегне прекалено болезнено поредното момиче. Помисли в колко трудно положение се намираше Аманда — бедна, сама, очакваща дете. Каза си също, че една негова дума може да промени съдбата и, като я превърне в уважаваната съпруга на един Труеба. Тези сметки му минаха през главата за част от секундата, но веднага го досрамя и се изчерви, като се хвана, че се е унесъл в подобни мисли. Изведнъж Аманда му се стори чудесна. В паметта му изплуваха всички хубави мигове, които бяха преживели заедно, спомни си колко пъти се изтягаха на пода и пушеха една и съща лула, за да им се позамаят главите заедно, смееха се на пустата му трева, дето имаше вкус на сухи фъшкии и почти не ги упояваше, но пък задействаше силата на внушението. Спомни си как правеха упражненията на йогите и медитираха в двойка. Как, седнали един срещу друг, напълно отпуснати, се гледаха в очите и мълвяха думи на санскритски, които би трябвало да ги пренесат в Нирвана, ала обикновено имаха обратен ефект и в крайна сметка двамата се изплъзваха от чуждите погледи, шумгуваха се сред храсталаците в градината и се любеха като невидели; за книгите, които четяха само на светлината на свещ, задавени от страст и от пушек; за вечните събирания, на които спореха за следвоенните философи — песимисти или се съсредоточаваха, за да накарат трикраката маса да се помръдне — ако се чуят две почуквания, значи да, ако се чуят три, значи не, а през това време Клара им се

надсмиваше. Падна на колене до леглото, взе да моли Аманда да не го оставя, да му прости, да продължат да са си заедно, все едно, че нищо не се е случило, че това е чисто и просто досадна неприятност, която не може да уязви ненакърнимия живец на тяхната връзка. Но тя сякаш не го слушаше. Галеше го по главата майчински и отсъстващо.

— Безполезно е, Николас. Не виждаш ли, че по душа аз съм много стара, а ти си още дете? Винаги ще си останеш дете — каза му тя.

Продължиха да се гаят безстрастно и да се терзаят с молби и спомени. Вкусваха горчилката на една раздяла, която предчувстваха, но все още можеха да се залъгват, че всъщност е сдобряване. Тя стана от леглото да приготви по чаша чай за двамата и Николас забеляза, че за нощница използва стара фуста. Беше отслабнала и като видя прасците ѝ, направо му домъчня. Тя сновеше из стаята боса, с шала на раменете и с разрошена коса, и се суетеше около примуса, поставен на маса, която използваше и за писане, и за хранене, и за готвене. Видя безпорядъка, в който живееше Аманда, и проумя, че дотогава не е знаел почти нищо за нея. Предполагал бе, че тя няма други близки родственици освен брат си и че живее с оскъдни средства, но далеч не си бе дал труда да вникне в истинското ѝ положение. За него бедността беше отвлечено и далечно понятие, приложимо към селяните в „Трите Марии“ и към несретниците, на които помагаше брат му Хайме, но той никога не бе общувал с тях. Аманда, неговата толкова близка и така позната Аманда, изведнъж бе станала далечна и чужда. Гледаше роклите ѝ — когато бе облечена в тях, те наподобяваха маскарадни одежди на кралица, а сега висяха, закачени на няколко гвоздеа на стената, като жалки дрипи на просякия. Виждаше четката ѝ за зъби в една чаша върху ръждясалия умивалник, ученическите обувки на Мигел, толкова пъти мазани и замазвани с вакса, че вече бяха изгубили първоначалната си форма, старата пишеща машина до примуса, книгите между чашите, счупеното стъкло на прозореца, затулено с изрезка от списание. Това беше друг свят. Свят, за чието съществуване и не подозираше. Дотогава от едната страна на разделителната линия бяха бедняците, боси и голи като пушка, а от другата — хората от неговата черга, сред които бе поставил и Аманда. Не знаеше нищо за тази мълчалива средна класа, която се бореше със зъби и нокти да се задържи на повърхността, раздвоена между своята нищета, прикрита

зад фалшивата яка и вратовръзката, и невъзможното желание да дели мегдан със златната върхушка от негодници, към която принадлежеше той. Стана му неловко и срамно, като си помисли колко ли пъти тя навярно е трябвало да ги омагьосва, за да не се забележи немотията ѝ в дома на Труеба, а той, безсъвестен до немай-къде, не ѝ се беше притекъл на помощ. Спомни си разказите на своя баща, когато му говореше за сиромашкото си детство и че на неговата възраст работел, за да издържа майка си и сестра си, и за първи път можа да свърже тези нравоучения с една жива действителност. Такъв е животът и на Аманда, каза си той.

Изпиха по чаша чай, седнали на леглото, защото имаше само един стол. Аманда му разказа за миналото си, за семейството си, за един баща алкохолик, учител в една провинция на север, за една отрудена и тъжна майка, която се съсипвала от работа, за да изхранва шест деца, и за себе си — как, още невръстно момиче, се махнала от къщи. Дошла в столицата на петнайсет години, приютила я нейната кръстница, жена с добро сърце, която ѝ помогнала за известно време. После, когато майка ѝ умряла, отишла да я погребее и да вземе Мигел, който бил още пеленаче. Оттогава му била като майка. За баща си, за братята, и сестрите си изобщо не била чувала повече. Николас чувстваше как вътре в него се надига желание да я закриля и да се грижи за нея, да ѝ даде всичко, което ѝ бе липсвало досега. Никога не я беше обичал повече.

Привечер Мигел се прибра със заруменели бузи. Извиваше снага мълчаливо и дяволито, за да скрие зад гърба си подаръка, който носеше за сестра си. Един хляб. В найлонова торбичка. Остави го на леглото, целуна я с обич, пригладил косата и с ръчичката си на дребосък, намести по-удобно възглавниците ѝ. Николас изтръпна — в движенията на детето имаше повече грижа и нежност, отколкото във всичките ласки, раздадени от него на която и да е жена през целия му живот. Тогава проумя какво е искала да му каже Аманда. „Много имам да се уча“, промълви той. Опря чело о нечистото стъкло на прозореца и се запита дали някога ще бъде способен да дава в същата степен, в която бе свикнал да получава.

— Как ще го направим? — попита той и не посмя да изрече ужасната дума.

— Виж дали не може да помогне брат ти Хайме — предложи Аманда.

Хайме прие брат си в своя тунел от книги. Беше се излегнал в кревата си на новобранец, върху който падаше светлината на провисналата от тавана самотна крушка. Четеше любовните сонети на Поета — по онова време той вече беше станал световноизвестен, както бе предрекла Клара още първия път, когато го чу да рецитира стиховете си на нейната литературна сбирка с глас, извиращ сякаш от земните дълбини. Хайме подозираше, че сонетите като нищо може да са били вдъхновени от Аманда — нали и тя се навърташе в градината на Труеба. Там Поета обикновено се заседяваше в часа за следобедния чай и говореше за песни на отчаянието^[5] по времето, когато беше чест гост на голямата къща на ъгъла. Посещението на Николас изненада брат му — откакто бяха завършили колежа, отчуждението между двамата се задълбочаваше с всеки изминал ден. Напоследък нямаха за какво да си говорят и само си кимаха за поздрав рядкото пъти, когато се разминаваха на къщния праг. Хайме се бе отказал от намерението си да накара Николас да слезе от облаците и да погледне сериозно на живота.

Хайме продължаваше да приема вятърничавите развлечения на Николас като лична обида — не можеше да гледа как брат му си прахосва времето и силите в пътешествия с балони и в кланета на пилета, когато в Бедняшкия квартал имаше да се върши толкова работа. Но вече не се и опитваше да го замъкне в болницата, за да види страданието отблизо, та дано хорското тегло трогне сърцето му на прелетна птица. Престана да го кани й на сбирките със социалистите у Педро Трети Гарсия, на най-крайната улица в работническото предградие, където си правеха събрания всеки четвъртък под зоркото око на полицията. Николас му се подиграваше, задето се е загрижил толкова за обществото, и се мъчеше да му втълпи, че само глупак, дето се мисли призван за апостол, ще тръгне да търси със свещ нещастieto и грозотата по света. Сега обаче Хайме виждаше, че брат му се е изправил насреща му и го гледа гузно и умоляващо. Позната картинка — така гледаше винаги, когато искаше да го разчувства.

— Аманда е бременна — каза Николас без предисловия.

Наложи се да го повтори, защото Хайме застина в обичайната си намусена поза и външно с нищо не показва, че го е чул. Отвътре обаче го давеше разочарование. Безгласно зовеше Аманда, името ѝ му звучеше така нежно, че той се вкопчваше за него като удавник за сламка, за да не загуби самообладание. Толкова потребно му беше да подхранва своята илюзия, че бе успял да си самовнуши, че Аманда поддържа с Николас някаква едва ли не детинска любовна връзка, че отношенията им се свеждат до невинни разходки с хванати ръце, до мъдрувания около бутилка пелин, до няколкото мимолетни целувки, на които той бе станал неволен свидетел.

Беше отхвърлял в себе си мъчителната истина, срещу която сега трябваше да застане лице с лице.

— Не ми обяснявай как и какво. Изобщо не ми влиза в работата — отвърна той, когато най-после успя да проговори.

Николас подви колене, седна до леглото и захлупи глава в шепите си.

— Трябва да ѝ помогнеш, за бога! — умолително каза той.

Хайме затвори очи и задиша тежко. Мъчеше се да овладее тези безумни чувства, които го подтикваха да убие брат си, да хукне да се ожени самият той за Аманда, да плаче от безсилие и разочарование. Пазеше в паметта си образа на девойката такава, каквато си я представяше всеки път, когато го връхлиташе сразяващият порив на любовната мъка. Виждаше я да влиза и да излиза от къщата като полъх свеж въздух, съзираше я как води братчето си за ръка, чуваше смеха ѝ на терасата, усещаше едва доловимия и нежен дъх на кожата и на косата ѝ, когато минаваше покрай него под жаркото обедно слънце. Виждаше я такава, каквато си я представяше в часовете на нежа, когато чезнеше по нея. И най-вече изплуваше в съзнанието му онзи единствен отчетлив миг, когато Аманда влезе в спалнята му и двамата останаха сами в съкровения мир на неговото светилище. Той се бе изтегнал в кревата и четеше, когато тя нахълта, без да чука, изпълни тунела с пърхането на дългата си коса и с извивките на ръцете си, най-безцеремонно заопипва книгите и дори се осмели да ги вади от свещените им полици, духаше ги от праха без каквото и да е страхопочитание, после ги хвърляше на леглото и неспирно каканижеше, докато той тръпнеше от желание и от изненада и не намираше в целия си богат енциклопедичен речник една-единствена

дума, за да я задържи. Най-накрая тя се сбогува с целувка, която залепи на бузата му. Тази целувка остана да му пари като рана от изгорено — една-единствена и ужасна целувка, от която той си построи лабиринт от блянове, където те двамата бяха влюбени един в друг принц и принцеса.

— Ти поназнаиваш от медицина, Хайме. Трябва да направиш нещо — примоли му се Николас.

— Аз още следвам, има още много, докато стана лекар. Нищо не разбирам от тия работи. Но съм виждал много жени да умират, защото са се оставили в ръцете на невежи — каза Хайме.

— Тя разчита на тебе. Казва, че само ти можеш да ѝ помогнеш — рече Николас.

Хайме сграбчи брат си за дрехите и го вдигна във въздуха, задруса го като чучело и му избълва всички ругатни, които му минаха през ума, докато най-сетне собствените му ридания го накараха да го пусне. Николас се разциври с облекчение. Познаваше Хайме и бе доловил, че, както винаги, той и сега приема ролята на закрилник.

— Благодаря ти, братко!

Хайме го зашлеви неохотно и го изблъска от стаята си. Заклучи вратата и легна в кревата си по очи, разтърсван от оня дрезгав и страшен плач, с който мъжете изплакват любовните си мъки.

Изчакаха да дойде неделя. Хайме им определи среща в амбулаторията в Бедняшкия квартал, където стажуваше като студент. Ключът беше у него, тъй като винаги си отиваше последен, та влезе без затруднения, но се чувстваше като крадец, защото, ако станеше нужда, нямаше да може да обясни какво прави там по тази късна доба. От три дена изучаваше старателно всяка подробност от операцията, която му предстоеше да извърши. Можеше да повтори всяка дума от учебника — точно както си беше поред, но това не му вдъхваше повече увереност. Трепереше, стараше се да не мисли за агонизиращите жени, които беше виждал да вкарват в отделението за спешни случаи на болницата, за ония, на които бе помагал да прескочат трапа в същия този кабинет, и за другите, които бяха издъхнали с мъртвешки бледи лица на същите тези легла, с рукнала между бедрата им река от кръв, и науката не можеше да стори нищо, за да попречи животът им да изтече през този отворен кран. Познаваше тази драма съвсем отблизо, но никога дотогава не му се беше налагало да поставя на изпитание

собствената си съвест, за да помогне на една отчаяна жена. Още повече, че сега тази жена беше Аманда. Запали лампите, облече си бялата лекарска престилка и докато приготвяше инструментите, преговаряше на глас всяка подробност, която бе запааметил. Искаше му се да настъпи някакво страхотно бедствие, някакъв катаклизъм, който да разтърси планетата из основи, за да не трябва той да върши онова, което му предстоеше да извърши. Ала до уречения час не се случи нищо.

През това време Николас отиде да вземе Аманда със старата „Ковадонга“, която едва кретаеше като спянат кон с разнебитените си чаркове сред облак черен дим от изгоряло масло, но още им вършеше работа, когато нямаше накъде. Аманда го чакаше, седнала на единствения стол в стаята, държеше за ръката Мигел и двамата бяха потънали в някаква душевна симбиоза, от която Николас, както винаги, се почувства изключен. Момичето изглеждаше бледо и посърнало — от нерви, от неразположение, от преживените през последните седмици тревоги и страхове. Във всеки случай тя се държеше по-спокойно от Николас, който говореше едно през друго, не можеше да се свърти на едно място и се мъчеше да я ободри, като се преструваше на весел и пускаше неуместни и безсмислени шеги. Беше ѝ занесъл подарък — стар пръстен с гранати и брилянти, който бе задигнал от стаята на майка си. Надяваше се, че тя никога не ще открие липсата му и че дори да го види на ръката на Аманда, за нищо на света няма да си го познае — Клара не се вглеждаше в тия неща. Аманда му го върна кротко.

— Виждаш ли, Николас, какво си дете — каза тя, без да се усмихва.

Когато тръгнаха да излизат, малкият Мигел се наметна с едно пончо и се вкопчи в ръката на сестра си. Николас трябваше да приложи отначало обаянието си, а после и груба сила, за да го остави в ръцете на съдържателката на пансиона, която през последните дни бе окончателно пленена от мнимия братовчед на своята наемателка и в разрез със собствените си правила бе приела да гледа детето тази нощ.

През целия път мълчаха, всеки погълнат от собствените си страхове. Николас възприемаше враждебността на Аманда като някаква прилепчива болест, която сякаш се бе настанила помежду им. През последните дни у нея бе назряла мисълта, че може да умре, но от

смъртта се боеше по-малко, отколкото от болката и унижението, които трябваше да понесе тази вечер. Той караше „Ковадонга“ през непознатата част на града, през тесни и тъмни улички, където сметта се трупаше на купчини до високите стени на фабриките, сред гора от комини, през които не проникваше небесната синева. Бездомните кучета душеха нечистотиите, а просяците, увили се във вестници, спяха във входовете на къщите. Значи това била сцената, на която всеки ден се извява брат ми, слиса се той.

Хайме ги чакаше на вратата на амбулаторията. От бялата престилка и от обзелото го притеснение изглеждаше много по-възрастен. Поведе ги през лабиринт от ледени коридори до кабинета, който бе подготвил. По пътя гледаше да залисва Аманда, за да не вижда цялата грозота наоколо, да не забелязва банките с пожълтели кърпи, очакващи понеделнишката пералня, надрасканите по стените мръсни думи, откъртените плочки и ръждясалите тръби, които капеха неуморно. На вратата на манипулационната Аманда се стъписа ужасена — видяла бе инструментите и гинекологическия стол и онова, което дотогава изглеждаше само като отвлечена представа и кокетирание с възможността да умре, в този миг доби форма. Николас беше прежълтял, но Хайме ги прихвана под ръка и ги накара да влязат.

— Недей гледа, Аманда! Ще те приспя и няма да усетиш нищо — каза ѝ той.

Никога не беше поставял упойка и не беше участвал в операция. Като студент бе вършил само административната работа, водеше статистики, попълваше формуляри и помагаше я превръзка да се направи, я рана да се зашие, изобщо опитът му се свеждаше до дребни манипулации. Беше по-изплашен и от Аманда, ала се помъчи да си придаде самонадеян вид и да изглежда небрежно отпуснат, както бе виждал да се държат лекарите, за да ѝ внуши, че цялата тая работа за него е чиста рутина. Реши да ѝ спести срама от събличането, а на себе си — въннението да я види гола, и ѝ помогна да легне облечена на гинекологическия стол. Докато се миеше и показваше на Николас как и той да свърши това, се мъчеше да я залисва с историята за испанския призрак, който се бил появил на Клара при един петъчен сеанс и ѝ бил пошушнал, че в основите на къщата имало скрито съкровище. Разказваше ѝ и за семейството си — за няколкото поколения побъркани

чудаци, на които дори и привиденията са се надсмивали. Но Аманда не го слушаше, беше бледа като саван и зъбите ѝ тракаха.

— За какво са тия ремъци? Не искам да ме връзваш! — потръпна тя.

— Няма да те връзвам. Николас ще ти даде етера. Дишай спокойно и не се бой. Като се събудиш, ще сме свършили — усмихна се с очи Хайме над маската си.

Николас поднесе етера към лицето на девойката и последното, което тя видя, преди да потъне в мрак, бе Хайме, който я гледаше с любов, ала тя помисля, че сънува. Николас ѝ свали дрехите и я привърза към гинекологическия стол със съзнанието, че това, което върши, е по-лошо от изнасилване, докато брат му чакаше с надянати ръкавици и се мъчеше да не вижда в нея жената, която заемаше всичките му мисли, а само едно тяло — тяло като всички други, които минаваха с вик на болка всеки ден през същия този стол. Започна да работи бавно и внимателно, повтаряше си какво трябва да направи, мънкаше си под носа научения наизуст текст от учебника, по очите му се стичаше пот, следеше дишането на девойката, цвета на кожата ѝ, пулса ѝ, за да знае дали да направи знак на брат си да ѝ даде още етер, когато тя простенваше, молеше се да не възникне някакво усложнение, докато рови дълбоко в най-съкровената част на тялото ѝ, и през цялото време не преставаше да проклина мислено брат си, защото ако това дете беше не на Николас, а негово, щеше да се роди живо и здраво, вместо да замине на парчета през отводния канал на тая загубена амбулатория, той би го взел на ръце, би го люлял и закрилял, вместо да го вади от гнездото му, да го изгребва като с лъжица. След двайсет и пет минути приключи и накара Николас да му помогне да я сложат да легне удобно, докато премине действието на етера, ала видя, че брат му се е опрял на стената, клати се като пиян и ужасно му се повдига.

— Идиот! — изръмжа Хайме. — Върви в клозета и като си изповърнеш вината, иди в чакалнята, че имаме да вършим още много неща.

Николас излезе кандилкайки се, а Хайме си свали ръкавиците и маската и отново се зае за работа — откопча коланите на Аманда, облече я внимателно, скри окървавените останки от делото си и махна от погледа ѝ своите инструменти за мъчение. После я вдигна на ръце, вкувайки насладата на този миг, в който можеше да я притисне до

гърдите си, и я занесе на легло с постлани от него чисти чаршафи — повече от полагащото се на жените, които идваха да молят за помощ в амбулаторията. Зави я и седна до нея. За първи път в живота си можеше да я гледа колкото си иска. Беше по-дребна и нежна, отколкото изглеждаше, когато ходеше навсякъде дегизирана като врачка и дрънчеше с мънистата си. Както винаги бе подозирал, в слабото ѝ тяло костите едва се отгатваха сред малките хълмове и равните котловини на женствеността ѝ. Без скандално дългата си коса и очите си на сфинкс тя изглеждаше петнайсетгодишна. Заради уязвимостта ѝ Хайме я пожела по-силно, отколкото заради всичко друго, което властно го бе привличало у нея по-рано. Чувстваше се дважд по-едър и тежък от нея и хиляди пъти по-силен, но съзнаваше, че е предварително обречен на поражение поради собствената си нежност и копнежа си да я закриля. Прокле непреодолимата си сантименталност и се помъчи да види в нея любовницата на брат си, на която току-що бе направил аборт, ала тутакси проумя, че е безполезно да се опитва, и се отдаде на насладата и на страданието да я обича. Погали прозрачните ѝ ръце, тънките ѝ пръсти, раковините на ушите ѝ, врата ѝ, чу недоловимия ромол на живота във вените ѝ. Доближи уста до устните ѝ, вдъхна жадно мириса на упойката, ала не посмя да ги докосне.

Аманда бавно започна да идва на себе си. Отначало усети хлад, след това гадене и тя се запревива надве. Хайме се зае да я утешава — говори ѝ на онзи таен език, който пазеше за животните и за най-малките деца в болницата за бедни, докато тя лека-полека се успокои. Разплака се и той продължи да я гали. Умълчаха се — нея я гнетеше дрямката, гаденето, мъката и болката, която започваше да стиска в клещи корема ѝ, а той копнееше тази нощ никога да не свършва.

— Мислиш ли, че ще мога да имам деца? — попита тя най-сетне.

— Предполагам, че ще можеш — отвърна той. — Но им потърси баща с чувство за отговорност.

Двамата се усмигнаха — беше им станало по-леко. Аманда потърси в смуглото лице на Хайме, наведено толкова близо до нейното, някаква прилика с лицето на Николас, ала не успя да открие никаква. За първи път в чергарското си съществуване се почувствува закриляна и в безопасност, въздъхна облекчено и забрави заобикалящата я грозота, стените с олющена мазилка, студените металически шкафове,

страховитите инструменти, мириса на карбол, а също и тази стържеща болка, която се беше загнездила във вътрешностите ѝ.

— Моля те, легни до мене и ме прегърни — каза тя.

Той се изтегна срамежливо в тясното легло и я обгърна с две ръце. Гледаше да не мърда, за да не я притеснява и за да не падне. Държеше се непохватно нежно като човек, който никога не е бил обичан и по липса на опит трябва да импровизира. Аманда затвори очи и се усмихна. Двамата лежаха така, дишайки един до друг в пълен покой, като брат и сестра, докато започна да се развиделява и светлината от прозореца стана по-силна от лампата. Тогава Хайме ѝ помогна да се изправи на крака, облече ѝ палтото и я заведе под ръка до чакалнята, където Николас бе заспал на един стол.

— Събуди се! Ще я заведем у нас — майка ми ще я погледа. По-добре няколко дена да не я оставяме сама — каза Хайме.

— Знаех, че можем да разчитаме на тебе, братко — развълнувано поблагодари Николас.

— Не го направих заради тебе, нещастнико, а заради нея — изръмжа Хайме и му обърна гръб.

В голямата къща на ъгъла Клара им отвори, без да задава въпроси, или може би ги беше задала направо на картите или на духовете. Наложил се да я събудят, защото едва се разсъмваше и още никой не беше станал.

— Мамо, помогни на Аманда — помоли Хайме с увереност, която черпеше от дългото им съучастничество в подобни работи. — Болна е и ще остане тук няколко дена.

— Ами Мигелито? — попита Аманда.

— Аз ще отида да го взема — каза Николас и излезе.

Приготвиха една от стаите за гости и Аманда си легна. Хайме ѝ премери температурата и каза, че трябва да почива. Понечи да си излезе, но се спря нерешително на прага. Точно тогава Клара се върна. Носеше табличка с кафе за тримата.

— Предполагам, че ти дължим обяснение, мамо — смотолеви Хайме.

— Не, сине — приветливо отвърна Клара. — Ако е грях, предпочитам да не ми го разказвате. А щом Аманда ни е дошла на крака, тъкмо ще я поглезим малко, че като я гледам каква е светнала, май никак няма да ѝ е излишно.

И излезе. Синът ѝ я последва. Като гледаше как майка му върви по коридора боса, с разпусната на гърба коса, загърната в белия си пеньоар, Хайме забеляза, че не е висока и силна, каквато я беше виждал в детството си. Протегна ръка и я хвана за рамото. Тя възви глава, усмихна се и Хайме я прегърна поривисто, притисна я до гърдите си, ожули ѝ челото с брадичката си, където ужасната му четина отново плачеше за бръснач. Даряваше ѝ спонтанна ласка за първи път от онова време, когато той беше увиснало по необходимост на гърдите ѝ бебе, и Клара се слиса, като осъзна колко голям е синът ѝ — с гръден кош на щангист и с ръчища като чукове, които я стискаха със застрашителна сила и ѝ вземаха дъха. Развълнувана и щастлива, тя се питаше как е възможно това косматото мъжище, силно като мечка и невинно като послушница, да е било някога в нейния корем, при това в компанията на още един като него.

Следващите дни Аманда вдигна температура. Изплашен, Хайме я наглеждаше по всяко време и ѝ даваше сулфамиди. Клара се грижеше за нея. Не ѝ убягна от вниманието, че Николас пита дискретно за Аманда, ала изобщо не си прави устата да я навести. Виж, Хайме се затваряше с девойката, носеше ѝ за прочит най-любимите си книги, ходеше като заваян, говореше несвързани неща, застояваше се из къщи, както никога по-рано, и дори стигна дотам, че в четвъртък забрави за събранието на социалистите.

Ето как Аманда стана член на семейството за известно време и ето защо пък Мигелито, поради особено стечение на обстоятелствата, скрит в гардероба, видя как Алба се роди в къщата на Труеба и завинаги запомни величественото и ужасно зрелище — как бебето се появи на бял свят обвито в кървава слюз, сред писъците на майката и врявата на жените, които се суетяха наоколо ѝ.

Междувременно Естебан Труеба бе отпътувал за Съединените щати. Беше му дошло до гуша от болката в костите и от онази загадъчна болест, която само той забелязваше, и реши да се прегледа при чуждестранни лекари, защото бе стигнал до прибързаното заключение, че местните, латиноамерикански доктори са до един мошеници и празнодумци и че се доближават по-скоро до жреца — магьосник у туземците, отколкото до учения. Смаляваше се толкова бавно и неусетно, че никой друг не беше обърнал внимание. Трябваше да си купува един номер по-малки обувки, трябваше да си носи

панталоните да му ги скъсяват, а ризите — да им слагат бастии на ръкавите. Един ден си сложи широкополата шапка, за която не се бе сещал цялото лято, и видя, че му прихлупва напълно ушите, от което заключи с ужас, че ако се свива обемът на мозъка му, то навярно му намаляват и мислите. Американските лекари му измериха тялото, претеглиха му чарковете един по един, разпитваха го на английски, инжектираха му някакви течности с една игла, изтеглиха му ги с друга, направиха му снимки, обърнаха го наопаки като ръкавица и дори му навряха лампа в задника. Накрая заключиха, че всичко това са негови измишльотини. Че само си е вътълпил, че се свива. Че винаги си е бил същият на ръст и сигурно е сънувал, че някога е бил висок метър и осемдесет и е носил обувки четирийсет и втори номер. В крайна сметка на Естебан Труеба му омръзна и се върна в родината си, твърдо решил да не обръща внимание на въпроса с ръста, тъй като всички политици в историята са били дребни — от Наполеон до Хитлер. Като се прибра у дома, видя, че Мигел играе в градината, а Аманда — отслабнала и с торбички под очите, без огърлици и гривни, седи с Хайме на терасата. Не зададе никакви въпроси — свикнал бе да вижда чужди хора, не от семейството, да живеят под собствения му покрив.

---

[1] „Бланка“ в превод на български означава „бяла“. — Б. пр. ↑

[2] Слабо населена област със сух климат в Югозападна Испания. — Б. пр. ↑

[3] Рубен Дарио (1867–1916) — бележит никарагуански поет, смятан за родоначалник на модернизма в поезията на испански език. Много от стиховете му са подчертано сантиментални. — Б. пр. ↑

[4] Сарсуела — вид испанска оперета. — Б. пр. ↑

[5] Една от най-известните стихосбирки на големия чилийски поет — комунист Пабло Неруда е озаглавена „Двайсет стихотворения за любовта и една песен на отчаянието“. — Б. пр. ↑

VIII

ГРАФЪТ

Този период щеше да потъне завинаги в бъркотията на остарелите, избледнели от времето спомени, ако не бяха писмата, които си изпращаха Клара и Бланка. Тяхната оживена кореспонденция запази събитията, избави ги от мъглявината на недоказуемостта. Още от първото писмо, което получи от дъщеря си след сватбата ѝ, Клара успя да предугади, че раздялата ѝ с Бланка няма да е задълго. Без да казва на никого, тя подреди една от най-слънчевите и просторни стаи в къщата, та да е готова за нея. Там сложи бронзовото легло, в което бе отгледала трите си деца.

Бланка никога не съумя да обясни на майка си причините, поради които бе приела да се омъжи, защото и тя самата не ги знаеше. По-късно, вече зряла жена, като подлагаше на преценка миналото, тя стигна до заключение, че главната причина е бил нейният страх от баща ѝ. Още като пеленаче бе познала необузданата сила на неговия гняв и бе свикнала да му се подчинява. Все пак, за да се реши, в крайна сметка си казаха думата нейната бременност и вестта, че Педро Трети е мъртъв. Но от мига, в който прие да се омъжи за Жан дьо Сатани, тя се зарече никога да не легне със съпруга си. Щеше да измисля всякакви доводи, за да отлага консумирането на брака, отначало — да изтъква като предлог присъщите на състоянието си признаци на неразположение, а после щеше да потърси други. Беше уверена, че ще ѝ бъде далеч по-лесно да върти на пръста си съпруг като графа, който носеше обувки от шевро, лакираше си ноктите и беше готов да се свърже с жена, забременяла от друг, отколкото да се опълчи срещу баща като Естебан Труеба. От двете злини избра онази, която ѝ се стори по-малка. Даде си сметка, че между баща ѝ и френския граф съществува някаква уговорка като между търговци и че там тя е безгласна буква. Срещу фамилно име за внука си Труеба даде на Жан дьо Сатани тлъста зестра и обещанието, че един ден ще получи наследство. Бланка склони да я включат в сделката, пък и кой ли я

питаеше де, но нямаше намерение да дарява съпруга си нито с любов, нито с интимност — тя продължаваше да обича Педро Трети Гарсия. Обичаше го по-скоро по силата на навика, отколкото с надежда, че някога ще го види пак.

Бланка и новоизлюпеният ѝ съпруг прекараха първата си брачна нощ в апартамента за младоженци в най-хубавия столичен хотел. Труеба нареди да го изпълнят целия с цветя — с това един вид искаше прошка от дъщеря си за броеницата от грубости, на които я бе подлагал през последните месеци. За нейна изненада не ѝ се наложи да се преструва, че има главоболие — щом останаха сами, Жан заряза ролята на младоженец, който ѝ лепеше целувчици по врата и избираше най-хубавите скариди, за да ѝ ги поднася в устата, май забрави напълно маниерите си на съблазнител от нямото кино и се превърна в онзи брат, какъвто бе за нея при разходките им, когато двамата излизаха из полето с фотоапарата и с книгите на френски и присядаха да закусят на тревата. Жан влезе в банята и толкова се забави, че когато отново се появи в стаята, Бланка беше позадрямала. Помисли, че сънува, като видя, че мъжът ѝ си е сменил сватбения костюм с черна копринена пижама и кадифен халат в помпейски стил беше си сложил мрежичка, за да придържа безупречно накъдрената си прическа, и ухаеше силно на английски одеколон. Изобщо нямаше вид на мъж, обзет от любовно нетърпение. Седна до нея в леглото и я погали по бузата със същия леко насмешлив жест, който тя помнеше отпреди, и сетне се захвана да обяснява на зализания си испански с гъгниви „ръ“-та, че не изпитвал ни най-малко влечение към брачен живот, тъй като бил влюбен само в изкуствата, в литературата и в любопитните научни явления и факти, и следователно не възнамерявал да ѝ додява, като изисква от нея да изпълнява съпружеските си задължения, така че могат да съжителстват, без да се въргялят в кревата като не знам какви си, да живеят в пълна хармония и като добре възпитани хора. Бланка си отдъхна, хвърли му се на врата и го целуна по двете бузи.

— Благодаря, Жан! — възторжено каза тя.

— Няма за какво — вежливо отвърна той.

Настаниха се на голямото легло, имитация на стил ампир, заодумваха как и какво е било на празненството и се впуснаха в планове за бъдещия си живот.

— Не искаш ли да узнаеш кой е бащата на детето ми? — попита Бланка.

— Аз съм — отвърна Жан и я целуна по челото.

Заспаха гърбом един към друг, всеки в своята си половина. В пет часа Бланка се събуди с разбъркан стомах поради сладникавия мирис на цветята, с които Естебан Труеба бе украсил апартамента за младоженци. Жан дьо Сатини я придружи до банята, придържаше ѝ челото, докато тя се превиваше надве над клозетната чиния, помогна ѝ да си легне и изнесе цветята в коридора. После не мигна до сутринта и чете „Философията на будоара“ от маркиз дьо Сад, докато Бланка въздишаше насън, че е чудесно да си омъжена за интелектуалец.

На другия ден Жан отиде в банката да осребри един чек от тъста си и почти цял ден обикаля магазините в центъра, за да си купи чеиза на жених, който сметна, че следва да отговаря на новото му материално положение. Междувременно на Бланка ѝ дотегна да го чака във фоайето на хотела и реши да отиде на гости на майка си. Сложи си най-хубавата сутрешна шапка, взе такси и се отправи към голямата къща на ъгъла, където останалите членове на семейството обядваха мълчаливо, все още сърдити и капнали от тичането покрай сватбата и от махмурлука покрай последните разпавии. Като я видя да влиза в столовата, баща ѝ извика ужасено.

— Какво правиш тук! — изръмжа той.

— Нищо... Идвам да ви видя... — силно уплашена смотолеви Бланка.

— Ти си полудяла! Не проумяваш ли, че ако някой те види, ще разправят, че мъжът ти те е върнал посред медения месец? Ще кажат, че не си била девствена!

— Ами то аз не бях, татко.

Естебан стана да ѝ зашлеви един през лицето, ала Хайме се изпречи помежду им толкова решително, че Труеба си изля яда само в ругатни по адрес на нейната глупост. Клара невъзмутимо заведе Бланка до един стол и ѝ сипа чиния студена риба със сос. Докато Естебан крещеше, а Николас отиваше да изкара „Ковадонга“, за да я върне на съпруга ѝ, двете си шушукаха, както в старите времена.

Същия следобед Бланка и Жан взеха влака, който ги откара на пристанището. Там се качиха на един английски презокеански параход. Жан беше облечен с бял ленен панталон и синьо сако моряшка кройка,

които се съчетаваха великолепно със синята пола и бялото сако на жена му. След четири дена корабът ги свали в най-загубената провинция в северната част на страната, където елегантните им пътни дрехи и куфарите им от крокодилска кожа не бяха забелязани и оценени в сухата и задушна следобедна жегата. Жан дьо Сатини настана временно съпругата си в хотел и се зае да търси жилище, достойно за новите им доходи. След двама и четири часа хората от малкото провинциално общество вече бяха научили, че при тях е пристигнал истински граф. Това улесни много задачата на Жан. Успя да наеме внушителна стара къща, принадлежала на един от родовете, натрупали голямо състояние по времето на селитрения бум, преди да се изобрети синтетичният заместител на това вещество, който опропасти целия този край. Къщата имаше твърде посърнал и занемарен вид, както впрочем и всичко друго наоколо, нуждаеше се от известно потягане, но пазеше непокътнатото отколешното си достолепие и онова очарование, което бе навявал краят на миналия век. Графът я украси по свой вкус със съмнителна и упадъчна изтънченост, която слисаше Бланка, привикнала със селския живот и с класическата строгост на баща си. Жан натури нелепи грамадни вази от китайски порцелан, в които вместо цветя се мъдреха боядисани щраусови пера, сложи завеси от дамаска с драперии и пискюли, големи възглавници с ресни и помпони, мебели от всички възможни стилове, позлатени паравани и някакви невероятни лампиони — стойките им представляваха фаянсови статуи на абисински негри в естествен ръст, полуголи, ала с папуци и тюрбани. Винаги спуснатите пердета възпираха безмилостната светлина на пустинята и къщата тънеше в лек полумрак. По ъглите Жан нареди ориенталски мангали за благоухания, в които гореше миризливи треви и пръчки тамян. От тях на Бланка отначало ѝ се повдигаше, но не след дълго им свикна. За прислуга нае няколко индианци и една огромна като паметник дебелана. Тя въртеше кухнята и бе обучена от него да приготвя силно подправените сосове, които той обичаше. Взе и една куца и неграмотна слугиня, за да се грижи за Бланка. Всички облече в ярки и лъскави оперетни униформи, но не можа да ги обуе, защото бяха свикнали да ходят боси и не търпяха обувки. Бланка се чувстваше неловко в тази къща и гледаше с недоверие на тия индианци с каменни лица, които ѝ прислужваха неохотно и май ѝ се подиграваха зад гърба. Мотаеха се като духове

наоколо ѝ, прокрадваха се безшумно из стаите и почти винаги безделничеха и скучаеха. Когато ги заговаряше, те не отвърщаха, сякаш не разбираха испански, а помежду си или шушукаха, или си приказваха на местни диалекти от високото плато. Колкото пъти Бланка отваряше дума пред мъжа си за странностите, които забелязва в поведението на прислужниците, той все ѝ отвърщаше, че това са си просто индиански привички и че не бива да им обръща внимание. Същото ѝ отвърна в писмо Клара, когато тя ѝ разказа, че веднъж видяла един от индианците да се кандилка върху чудати стари обувки с изкривени токове и с кадифени панделки. Широките мазолести стъпала на човека едва се побирали в тях, и то свити. „От горещината на пустинята, от бременността и от непризнатото ти желание да живееш като графиня, както подобава на потеклото на мъжа ти, те избива на халюцинации, дъще“, шеговито написа Клара и добави, че срещу обувки Луи XV нямало по-добър лек от студен душ и чай от лайка. Друг път Бланка намери в чинията си умряло гущерче и едва не го лапна. Щом се съвзе от уплахата и ѝ се върна говорът, тя се развика да дойде готвачката и с треперещ пръст ѝ посочи чинията. Готвачката довтаса, люлеейки тлъстите си месища и черните си плитки, и без да продума, взе чинията. Ала точно когато ѝ обръщаше гръб, на Бланка се стори, че мъжът ѝ и индианката си смигнаха съучастнически. Тази нощ дълго стоя будна и мисли за видяното, докато на разсъмване стигна до заключението, че си го е въобразила. Майка ѝ беше права — от горещината и от бременността главата ѝ се размътваше.

Най-отдалечените стаи в къщата бяха предоставени на Жан за заниманията му с фотография — неговата голяма страст. Там той нагласи своите лампи, триножници, снимачни апарати. Помоли Бланка никога да не влиза, без да му се обажда, в помещенията, които той кръсти „лабораторията“ — ако проникнела естествена светлина, плаките можели да се осветят, обясни той. Заклучваше вратата и носеше ключа на златна верижка — напълно излишна предпазна мярка, тъй като жена му не проявяваше практически никакъв интерес към онова, което я заобикаляше, а най-малко пък към фотографското изкуство.

Колкото повече пълнееше, толкова по-флегматична ставаше Бланка. В ориенталската ѝ отпуснатост се разбиха всички опити на мъжа ѝ да я въведе в обществото, да я води по гости, да я разхожда с

кола или да я запали да подрежда новия им дом. Тромава, непохватна, саможива и вечно уморена, Бланка се затвори в свой свят, посвети се на плетки и на бродерия. Голяма част от деня прекарваше в сън, а в часовете, когато беше будна, приготвяше мънички розови дрешки — розови, защото беше сигурна, че ще роди момиче. Както едно време майка ѝ с нея, така и тя сега си изработи система, за да общува с детето в утробата си, и постепенно се отдаде на непрекъснат мълчалив диалог с него. В писмата до Клара тя разказваше за затворения си и невесел живот, а съпруга си описваше със сляпа симпатия като човек изтънчен, сдържан и вежлив. Така лека-полека тя несъзнателно наложи легендата, че Жан дьо Сатини е едва ли не принц, без да споменава, че той посмръква кокаин и следобед пуши опиум — проумяваше, че родителите ѝ не ще съумеят да се отнесат с разбиране към тези негови прищевки. Цяло крило от къщата беше на нейно разположение. Там беше устроила своята главна квартира и там трупаше всичко — да ѝ е готово за деня, когато дъщеря ѝ ще дойде на бял свят. Жан казваше, че и петдесет деца да се родят, пак ще са малко за всичките тия дрехи и купища играчки. Но какво да се прави — единственото развлечение на Бланка беше да обикаля малобройните магазини в града и да купува де що види бебешко в розово. По цял ден поръбваше фланелени одеялца, плетеше вълнени буйки, подреждаше купищата камизолки, лигавчета и пелени, гладеше бродираните чаршафи. Като си починеше следобед, тя се захващаше да пише на майка си и понякога на брат си Хайме, а след залез-слънце, щом позахладнееше, тръгваше да се разхожда наоколо, за да се разтъпче. Вечерта се срещаше със съпруга си в голямата трапезария на къщата, където фаянсовите негри, изправени в своите ъгли, озаряваха сцената със светлината си, достойна за публичен дом. Сядаха на двата края на масата, застлана с дълга покривка, наредена с пълен комплект чинии и кристални чаши и украсена с изкуствени цветя, защото в този неприветлив край нямаше естествени. Прислужваше им неизменно все същият невъзмутим и мълчалив индианец, който постоянно въртеше в устата си зелената топка от кокаинови листа, с които се поддържаше във форма. Не беше слуга като слуга и нямаше строго определени задължения в домакинската работа. Впрочем изобщо не го биваше и да сервира — и хабер си нямаше как се борави с подноси и с прибори и в крайна сметка им тикваше храната под носа, както му падне. Веднъж-дваж Бланка

трябваше да му обръща внимание да не й сипва в чинията картофите с ръка, ако обича. Но Жан дьо Сатини го уважаваше по някаква тайнствена причина и го обучаваше за свой помощник в лабораторията.

— Той две думи на кръст не може да каже, камо ли да прави снимки — подметна Бланка, като научи.

Точно този индианец Бланка помисли, че е видяла да се кипри върху токове в стил Луи XV.

Първите месеци от брачния ѝ живот преминаха безбурно и скучно. Естественото влечение на Бланка към уединение и самота се засили. Отказа се да води светски живот и в крайна сметка Жан дьо Сатини започна да ходи сам на многобройните гости, за които получаваха покани. После, като се прибереше вкъщи, той се надсмиваше пред Бланка над пошлостта на тия тежки и миришещи на мухъл семейства с едновременни нрави, в които госпожиците не мръдват въвн от къщи без блюстителка на честта им като опашка, а господата носят муски против уроки. Бланка си живееше безгрижно, както бе мечтала, докато мъжът ѝ се отдаваше на онези дребни удоволствия, които човек може да си достави единствено ако има пари и от които му се бе наложило да се откаже толкова задълго. Всяка вечер ходеше да играе в казиното и жена му предположи, че навярно губи големи суми, защото дойдеше ли краят на месеца, пред вратата неизменно се заточваше цял керван кредитори. Жан имаше крайно особени представи за семейния бюджет. Купи си автомобил последен модел, достоен за арабски шейх, с тапицирани с леопардова кожа седалки и с позлатени дръжки на вратите. По-голям и разкошен никога не бяха виждали по тия краища. Чрез мрежа от тайнствени съдружници закупуваше антикварни предмети, най-вече френски порцелан в бароков стил, към който изпитваше слабост. Внасяше в страната цели каси най-отбрани напитки, които прекарваше безпрепятствено през митницата. Контрабандните му придобивки влизаха в къщата през задния вход, излизаха непобутнати през главния и поемаха към разни места, където Жан им виждаше сметката в гуляи, на които не даваше гласност, или пък ги продаваше на главозамайващи цени. Вкъщи не канеха гости и след няколко седмици госпожите от местния хайлайф престанаха да се обаждат на Бланка. Излезе ѝ име на саможива, високомерна и болнава жена, от което пък нарасна

всеобщото благоразположение към френския граф, придобил славата на търпелив съпруг страдалец.

Бланка се разбираше с мъжа си. Спорове между двамата възникваха единствено когато тя се опитваше да постави въпроса за семейните финанси. Не можеше да си обясни как тъй Жан си позволява лукса да купува порцелан и да се разхожда с тая кола, дето отвтър цялата мяза на тигър, когато няма пари да плати сметката на китаеца от бакалията и заплатите на многобройната прислуга. Жан отклоняваше разговорите по темата под предлог, че тия работи били грижа на мъжа и че тя не бивало да си пълни врабчовата главичка с проблеми, които така и нямало да проумее. Бланка си каза, че сметката, открита на Жан дьо Сатини от Естебан Труеба, трябва да е с бездънни фондове, и като видя, че няма да се разбере като хората с него, най-сетне махна с ръка. Крееше като цвете от друг климат в този забит насред пясъците дом, заобиколена от странни индианци, които сякаш съществуваша в друго измерение, и често откриваше с почуда дребни подробности, които я караха да се съмнява, че е с всичкия си. Струваше й се, че действителността е със замъглени очертания, сякаш безпощадното слънце не само заличаваше цветовете, а и деформираше окръжаващите я неща и превръщаше хората в безмълвни сенки.

В летаргичния унес на тези месеци Бланка, намерила закрила в съществуването, което растеше под сърцето й, забрави колко е нещастна. Престана да мисли за Педро Трети с предишния мъчителен копнеж и потърси утешение в свидни, макар и избелели спомени, готови всеки миг да оживеят в паметта й. Чувствеността й беше приспана и в редките случаи, когато разсъждаваше за злочестата си участ, тя си представяше отрадno как се рее в някаква мъглявина, без мъки и радости, далече от грубите неща в живота, уединена, само в компанията на дъщеря си. Направо помисли, че завинаги е загубила способността да обича и че пламъкът на плътта й е безвъзвратно угаснал. Прекарваше безкрайни часове в съзерцание на бледия пейзаж, който се простираше пред прозореца й. Къщата беше накрая на града, заобикаляха я няколко рахитични дървета, които едва устояваха на неумолимия напор на пустинята. На север вятърът не позволяваше да вирее никаква растителност, натам се виждаше необятното плато от дюни и далечните хълмове, които трептяха в маранята. Денем слънцето сипеше зной, като разтопено олово, от него я гнетеше задуха,

нощем трепереше от студ между чаршафите на леглото и се бранеше срещу мраза с грейки гореща вода и с вълнени шалове. Гледаше голото и изцъклено небе, взираше се да открие следа от облак с надеждата, че някога ще падне капка дъжд и ще смекчи потискащата суровост на тая лунна долина. Месеците течаха еднообразно, единственото ѝ развлечение бяха писмата, в които майка ѝ разказваше за политическата кампания на баща ѝ, за щуротиите на Николас, за странностите на Хайме, който живеел като отшелник, но погледът му бил на влюбен човек. В едно от писмата си Клара ѝ препоръча, вместо да седи със скръстени ръце, пак да се захване със своите Рождества. Тя направи опит. Поръча от специалната глина, която обикновено използваше в „Трите Марии“, устрои си ателие в дъното на кухнята и нареди на няколко индианци да иззидат пещ за изпичане на керамичните фигури. Жан дьо Сатини обаче взе на подбив артистичния ѝ порив и току ѝ натякваше, че ако ще се заглавква с нещо, по-добре да плете буйки и да се научи да прави банички от хилядолистно тесто. В крайна сметка тя заряза работата си — не толкова заради саркастичните подмятания на мъжа си, а защото проумя, че не може да се мери със старото индианско грънчарство.

Жан беше подхванал своя бизнес също тъй ревностно, както порано се бе посветил на начинанието с чинчилите, само че сега с повече успех. С изключение на един свещеник — германец, който от трийсет години кръстосваше надлъж и нашир този край, за да изравя миналото на инките, никой друг не си беше мръднал пръста за тези реликви — смяташе се, че са лишени от търговска стойност. Правителството беше поставило под възбрана търговията със старинни индиански предмети и бе упълномощило свещеника да изземва всички намерени образци и да ги предава в музея. Жан ги съзря за първи път в прашните музейни витрини. Беседва два дена с германеца и той, щастлив, че след толкова години най-сетне е открил човек, проявяващ интерес към работата му, на драго сърце сподели с него обширните си познания. Така Жан разбра по какъв начин може да се определи колко време са престояли заровени, научи се да различава епохи и стилове, да отгатва по невидими за цивилизованото око белези местонахождението на гробищата в пустинята и най-сетне стигна до извода, че ако и тия грънци не притежават златното великолепие на египетските гробници, то поне не им отстъпват по историческа стойност. Щом се сдоби с

всичките необходими му сведения, той подготви свои групи индианци, за да изрови онова, което е могло да убегне от археологическата страст на свещеника.

Прекрасните образци на доколумбовата керамика, позеленели от патината на времето, запристигаха в къщата му, замаскирани в бохчи на индианци и в носени от ламите^[1] дисаги, и на бърза ръка заизпълваха приготвените за тях скривалища. Бланка гледаше как се трупат на купчини из стаите и се прехласваше пред техните форми. Държеше ги в ръцете си, галеше ги като хипнотизирана и ѝ ставаше мъчно, когато ги увиваха в слама и хартия, за да ги изпращат по далечни и непознати земи. Тази керамика ѝ изглеждаше неимоверно красива. Чувстваше, че уродите от нейните Рождества не могат да съжителствуват под един покрив с индианските творби, и най-вече заради това зарязва работилницата си.

Търговията с индианските керамични предмети се въртеше тайно, защото те принадлежаха към културно-историческото наследство на нацията. За Жан дьо Сатини работеха няколко групи индианци, промъкнали се нелегално през затъntenите и мъчнодостъпни погранични проходи. Нямаха документи, които да удостоверяват, че са човешки същества, бяха мълчаливи, груби и непроницаеми. Всеки път, когато Бланка питаше откъде излизат тия хора, които се появяваха изневиделица в нейния двор, ѝ се отговаряше, че са братовчеди на онзи, който ѝ прислужва на масата, и което си беше вярно — всички до един си приличаха. Не се задържаха за дълго в къщата. Повечето време прекарваха в пустинята, където носеха единствено лопата, за да копаят пясъка, и топка кока в устата, за да оцелеят. Понякога имаха късмета да открият полузаритите развалини на някое селище на инките и на бърза ръка изпълваха зимниците на къщата с онова, което задигаха при разкопките си. Стоката се издирваше, превозваше и пласираше толкова потайно и предпазливо, че за Бланка беше пределно ясно, че мъжът ѝ се занимава с нещо незаконно. Жан ѝ обясни, че правителството много се засягало на тема загубени грънци и нищо и никакви гердани от пустинни камъчета и че за да избегне безкрайните разпавии с държавната бюрокрация, предпочитал да използва свои собствени канали. Изнасял ги от страната в запечатани каси с етикети за ябълки, с далеч не безкористното съучастие на няколко митнически инспектори.

Бланка пет пари не даваше за всичко това. Безпокоеше се единствено по въпроса за мумиите. Отдавна си имаше вземане-даване с мъртвите, защото цял живот бе поддържала тесни връзки с тях чрез трикраката маса, с която ги викаше майка ѝ. Свикнала беше да вижда как прозрачните им силуети сноват по коридорите на бащината и къща, как шумолят из дрешниците и се появяват в сънищата, за да предсказват беди или печалби от лотарията. Мумиите обаче бяха друго нещо. Увити в парцали, които се разпадаха на прашни фъндъци, тези сгърчени същества със съсухрени жълти глави, с набръчкани ръчички, със защити клепачи, с редки кичури коса на темето, със застинали усмивки без устни, с мирис на старо и застояло и с онзи тъжен и окаян вид, присъщ на древните мъртъвци, направо ѝ обръщаха сърцето. Далеч не бяха толкова много, че да ги ринеш с лопата, индианците рядко попадаха на някоя. Мудни, безучастни, те току се появяваха в къщата, помъкнали голяма запечатана отвсякъде делва от печена глина. Жан я отваряше внимателно в една стая със затворени врати и прозорци — да не би при първия досег с въздуха мумията да се разпадне на ситен пращец. Вътре в глинения калъф самата мумия си кротуваше като костилка на чудноват плод, свита в поза на зародиш в майчина утроба, увита в дрипите си, съпровождана от жалките си съкровища — нанизи от зъби и парцалени кукли. Мумиите се ценяха далеч повече, отколкото всички останали предмети, които вадеха от гробовете. Частните колекционери и някои музеи в чужбина плащаха добри пари за тях. Бланка недоумяваше какви ще да са тия хора, дето ще седнат да колекционират мъртъвци, и къде ли биха ги сместили. Не можеше да си представи мумия да ти се мъдри за украшение в гостната, но Жан дьо Сатини ѝ разправяше, че като ги положат в стъклена урна и ги натъкмят, за европейските милионери те добивали къде-къде по-голяма стойност от което и да е произведение на изкуството. Мумиите трудно се пласираха, превозваха и прекарваха през митницата, та понякога престояваха цели седмици в мазетата на къщата и чакаха реда си, за да поемат на дълго пътешествие в чужбина. На Бланка ѝ се присънваха и привиждаха, струваше и се, че ги забелязва как щапукат на пръсти по коридорите, едни такива дребни като предрешени прокрадващи се гномове. Заклучваше вратата на стаята си, завиваше се през глава с чаршафите и по цели часове стоеше така — трепереше, молеше се и с все сила призоваваше мислено майка

си. Довери всичко това на Клара в писмата си и тя ѝ отговори, че не трябва да се страхува от мъртвите, а от живите, защото до ден-дневен не било известно мумиите, въпреки излязлото им лошо име, да са нападнали някого. Напротив, по природа те били по-скоро стеснителни. Добила сили от съветите на майка си, Бланка реши да ги шпионира. Причакваше ги безшумно, дебнеше ги през откrehнатата врата на стаята си. Скоро забеляза, че като сноват из къщата, тътрузейки детинските си крачета по килимите, шушукат си като ученички, бутат се, ситнят на малки групички от по две-три, те все се изнизват в посока към фотографската лаборатория на Жан дьо Сатини. Понякога ѝ се струваше, че дочува далечни задгробни степания, и я обземаше на талази ужас, не можеше да се овладее, разкрещяваше се, викаше мъжа си, ала никой не идваше, а тя самата изпитваше прекалено голям страх, за да тръгне да прекосява цялата къща и да го търси. С първите слънчеви лъчи Бланка си възвръщаше разсъдъка и обуздаваше измъчените си нерви, проумяваше, че нощните ѝ терзания са плод на трескавото въображение, което бе наследила от майка си, и се успокояваше. Ала щом отново паднеха сенките на вечерта, цикълът на нейния ужас пак започваше. Един ден почувствува, че няма да може да издържи повече на обзелото я напрежение, което растеше с настъпването на нощта, и реши на всяка цена да говори с Жан за мумиите. Бяха седнали да вечерят. Когато тя му разказа за разходките, за шепота и за сподавените викове, Жан дьо Сатини замръзна на мястото си, с вилицата в ръка и със зяпнала уста. Индианецът, който тъкмо влизаше с подноса в трапезарията, се препъна и печеното пиле се изтърколи под един стол. Жан пусна в ход цялото си обаяние, твърдост и чувство за логика, за да я убеди, че ѝ изневеряват нервите, че в действителност няма нищо такова, че всичко е плод на нейното наплашено и развинуто въображение. Бланка даде вид, че приема разсъжденията му, но ѝ се стори много подозрителна тази разпаленост на мъжа ѝ, който обикновено не обръщаше внимание на нейните грижи и притеснения, както и лицето на прислужника — от него за първи път изчезна безучастният израз на идол и той малко нещо се опули. Тогава тя реши за себе си, че е крайно време да проучи обстойно тая работа със скитореците мумии. Тази вечер тя се оттегли рано в стаята си, като каза на мъжа си, че смята да вземе

приспивателно. Вместо това изпи голяма чаша черно кафе и като се подготви да будува дълги часове, застана на пост до вратата.

Първите леки стъпки усети към полунощ. Много предпазливо отвори вратата и надникна навън точно в мига, когато една дребна фигура щапукаше приведена в дъното на коридора. Този път беше сигурна, че не сънува, но коремът ѝ тежеше и затова изгуби почти минута, за да се добере дотам. Нощта беше студена, от пустинята духаше вятър, от който скърцаха старите тавани на къщата и завесите се издуваха като черни платна в открито море. Още от малка, когато слушаше от Бавачката в кухнята приказки за таласъми, Бланка се боеше от тъмното, ала не посмя да запали лампите, за да не изплаши малките скиторещи мумии.

Изведнъж дрезгав сподавен вик, сякаш излязъл от дъното на ковчег — или поне така се стори на Бланка, — разкъса дълбоката тишина на нощта. Бланка започваше да се поддава на нездравата изкусителна сила на задгробния мир. Застина на място, сърцето ѝ щеше да се пръсне в гърдите, ала от вцепенението я изтръгна втори стон и я подтикна да продължи по-нататък. Стигна до лабораторията на Жан дьо Сатини, опита се да отвори, но беше заключено. Долепи ухо до вратата и тогава дочу ясно шепот, приглушени викове и смях. Това вече разпръсна всичките ѝ съмнения — нещо ставаше с мумиите. Като се връщаше към стаята си, на душата ѝ беше поолекнало — вече знаеше, че не нервите ѝ изневеряват, а че нещо страшно става в тайната бърлога на мъжа ѝ.

На другия ден Бланка изчака Жан дьо Сатини да привърши дългия си личен тоалет, да закуси леко, както обикновено, да си изчете вестника до последната страница и най-накрая да излезе на всекидневната си утринна разходка. В кротката си отпуснатост на бъдеща майка тя с нищо не издаваше, че е обзета от яростна решимост. Щом Жан излезе, тя повика индианеца с високите токове и за първи път го накара да изпълни нейно нареждане.

— Върви в града и ми купи захаросани плодове — троснато му заповяда тя.

Слугата се понесе с бавен индиански тръс, а тя остана в къщата с другите прислужници. От тях се страхуваше далеч по-малко, отколкото от този странен тип с приумици на придворен. Пресметна, че разполага с няколко часа, докато той се върне, и затова реши да не бърза и да

действия обмислено. Беше се зарекла да разбули загатката с тайнствените мумии. Запъти се към лабораторията с убеждението, че посред бял ден мумиите няма да са в настроение да вършат маймунджилъци, и се молеше вратата да е отключена. Ала я намери заключена, както винаги. Опита всички ключове, но нито един не стана. Тогава взе най-големия нож от кухнята, напъха го между вратата и рамката и започна да натиска. Най-сетне разсърхнатото дърво се разлетя на трески, тя успя да избие езика на бравата и да отвори. Направената беля нямаше как да се потули и Бланка осъзна, че ще ѝ се наложи да дава някакво приемливо обяснение на мъжа си, като се върне, ала си каза, че какво пък — тя е господарка на този дом и е в правото си да знае какво става под неговия покрив. Бланка беше човек със здрав разум, повече от двайсет години той ѝ бе помагал да гледа, без да ѝ мигне окото, как трикраката маса танцува и как майка ѝ предсказва непредсказуемостта. Но въпреки това, като прекрачи прага на лабораторията, тя трепереше.

Пипнешком потърси електрическия ключ и светна лампата. Намери се в просторна стая с боядисани в черно стени и с дебели черни пердета на прозорците, през които не проникваше нито лъч светлина. Подът беше застлан с дебели килими в тъмен цвят и навсякъде съзря рефлекторите, лампите и екраните, които Жан използва за първи път на погребението на Педро Гарсия Стария, когато го прихвана да снима наред мъртви и живи, докато вбеси всички и селяните най-накрая изпотъпкаха плаките на земята. Огледа се слисано наоколо — беше се озовала на фантастична сцена. Пристъпи, пробивайки си път между затворени сандъци, пълни с труфила и перушини от всякакви епохи, с бухнали перуки и с фрапантни шапки, спря се пред окачен на тавана позлатен трапец, на който висеше разчекнат манекен в човешки ръст, съзря в един тъгъл препарирана лама, по масите — бутилки с кехлибарени напитки, по пода — кожи от екзотични животни. Но най-много я слисаха фотографиите. Като ги видя, направо се вцепени от изумление. Стените на студиото на Жан дьо Сатини бяха покрити с умопомрачаващи еротични сцени, които разбулваха скритата природа на мъжа ѝ.

Бланка беше с бавни реакции и трябваше да мине доста време, преди да успее да възприеме и осмисли онова, което виждаше — просто нямаше опит в тая област. Познаваше насладата като последен

и чудесен етап в дългия път, който бе изминала с Педро Трети и по който бе вървяла без бързане, все във ведро настроение, сред горите, житата, на реката под необятното небе, в тишината на полето. Присъщите за юношеството смутни вълнения я бяха отминали. Докато съученичките ѝ четяха скришом забранени романи с измислени пламенни любовници и с моми, копнеещи да се разделят с девствеността си, тя присядаше в сянката на сливовите дървета в двора на пансиона на монахините, затваряше очи и си представяше напълно отчетливо чудната и истинска картина — как Педро Трети Гарсия я притиска в обятията си, обсипва я цялата с ласки и изтръгва от най-съкровените ѝ дълбини същите акорди, които можеше да извлече от китарата. Инстинктите ѝ бяха задоволени още щом се събудиха и не ѝ бе идвало наум, че поривът на плътта може да се проявява другояче. Тези разюздани, разгулни сцени бяха истина, хиляди пъти посмуцаваща от лудориите на някакви си палави мумии, които бе очаквала да намери.

Разпозна лицата на прислужниците в къщата. Там бяха всички сановници от двора на инките, голи като пушка или несклопосно покрити с оперетни труфила. Съзря бездънната паст между бедрата на готвачката, препарираната лама, яхнала куцата слугиня, и невъзмутимия сервитър индианец, гол, както го е майка родила, безкосмен и късокрак, с безучастното си каменно лице и с огромен навирен токмак.

За един безкраен миг Бланка попадна в плен на собственото си смущение, после я обхвана ужас. Помъчи се да разсъди разумно. Проумя какво е искал да ѝ каже Жан дьо Сатини първата им брачна нощ, когато и заяви, че не изпитва влечение към брачен живот. Досети се откъде идва мрачното и властно дебелоочие на индианеца, прикритата насмешка на прислужниците и се почувствува затворена в преддверието на ада. В този миг момиченцето се размърда в утробата ѝ и тя изтръпна, сякаш бе прозвучала камбана за тревога.

— Дъщеря ми! Трябва да я махна оттук! — извика тя и обгърна корема си.

Избяга тичешком от лабораторията, прекоси като вихър цялата къща и излезе на улицата, където страшната жегата и безмилостната обедна светлина ѝ възвърнаха чувството за реалност. Проумя, че няма да стигне много далеч пеша, с деветмесечния си корем. Върна се в

стаята си, взе всичките пари, които намери, сви в едно вързопче някоя и друга дрешка от разкошните премени, дето бе приготвила, и се запъти към гарата.

Седнала на грубата дървена скамейка на перона, с вързопчето на скута и с изпълнени с уплаха очи, Бланка чака няколко часа да дойде влакът. През цялото това време тя се молеше през зъби графът, като се прибере и види разбитата врата на лабораторията, да не тръгне да я търси, докато я намери и я принуди да се върне в злокобното царство на инките. Молеше се влакът да дойде по-скоро, поне веднъж да си спази разписанието, та тя да успее да стигне у родителите си преди създаването, което мачкаше утробата ѝ и я риташе в ребрата, да извести за появата си на бял свят. Молеше се да ѝ стигнат силите, за да издържи това пътуване, два дена без почивка, и желанието ѝ да живее да се окаже по-силно от страшното отчаяние, което започваше да я оборва. Стисна зъби и зачака.

---

[1] Лама — южноамериканско животно с ценна вълна от семейството на камилите. — Б. пр. ↑

IX

МАЛКАТА АЛБА

Алба се роди с изпънато телце — това било добър знак. Баба й Клара огледа гърба й и откри петънце с форма на звезда. С такъв белег се раждали хората, на които било писано да се радват на честит живот. „Няма нужда да берем грижа за това момиче. Ще му върви и ще бъде щастливо. На всичко отгоре ще има и хубава кожа, защото това се предава по наследство, а аз на моите години нямам нито една бръчка и никога не ми е излизала пъпка“, отсече Клара на втория ден след раждането. По тези причини не залегнаха да я подготвят за живота — самите звезди се бяха съчетали така, че да я надарят с куп качества. Беше зодия Лъв. Баба й проучи звездната й карта и описа резултатите с бяло мастило в албум от черна хартия, на който освен това залепи няколко зеленикави кичура от първата й коса, първите нокти, които й изряза скоро след раждането. Налепи и няколко снимки, от които може да се добие представа как е изглеждала — извънредно дребно бебе, почти плешиво, сбръчкано и бледо. Единственият й белег за човешки интелект бяха блестящите й черни очи, с мъдър старчески израз още от люлката. Такива бяха очите на истинския й баща. Майка й искаше да я кръстят Клара, но баба й никак не държеше да се повтарят имената в семейството, защото това всявало объркване в тетрадките — животоописания. Потърсиха име в един синонимен речник и откриха нейното — последното от цял низ лъчезарни думи с еднакво значение^[1]. Години по-късно Алба се тюхкаше, че когато й се роди дъщеря, няма да има дума със същото значение, с която да я кръстят, но Бланка й даде идея да използва чужди езици, те предлагали голямо разнообразие.

Малко остана Алба да се роди в теснолинейка, в три часа следобед, сред пустинята. Това щеше да се окаже фатално за астрологическата й карта. За щастие тя съумя да се удържи вътре в майка си още няколко часа и успя да се роди в къщата на баба си и на дядо си точно в най-благоприятните за хороскопа й ден, час и място.

Майка ѝ пристигна в голямата къща на ъгъла, без да е предизвестила никого, разрошена, цялата в прах, с торбички под очите и превита на две от болката, от контракциите, с които Алба се напъваше да излезе. Бланка почука отчаяно на входната врата и щом ѝ отвориха, влетя като смерч и спря едва в шивалнята, където Клара тъкмо довършваше последната прелестна рокличка за бъдещата си внучка. Там Бланка се свлече след дългото си пътуване и така и не смогна да даде никакво обяснение, защото коремът ѝ се пръсна с дълбока течна въздишка и тя усети, че цялата вода на света се стича между краката ѝ с яростно къркорене. При виковете на Клара дотичаха прислужниците и Хайме, който тия дни все се навърташе из къщи около Аманда. Пренесоха я в стаята на Клара и докато я настаняваха на леглото ѝ и дърпаха дрехите ѝ, за да я съблекат, дребното човеченце Алба започна да се показва. Вуйчо му Хайме, който бе присъствал на няколко раждания в болницата, му помогна да излезе на бял свят — с дясната си ръка го държеше здраво за задничето, докато с пръстите на лявата опипваше в тъмното и търсеше врата на бебето, за да отдели пъпната връв, която го душеше. Междувременно, привлечена от олелията, бе дотичала Аманда. Тя натискаше с всичка сила корема на Бланка, а Клара, надвесена над страдалческото лице на дъщеря си, навираще под носа ѝ цедка за чай, покрита с парцал, напоен с няколко капки етер. Алба се роди бързо. Хайме отстрани пъпната връв от шията ѝ, задържа я във въздуха надолу с главата и с две звучни плесници я посвети в житейското страдание и в механиката на дишането. Аманда обаче, която бе чела за обичаите на африканските племена и проповядваше „назад, към природата“, му грабна новородената от ръцете и я положи благоговейно върху отпуснатия корем на майка ѝ, където тя намери известна разтуха за тъгата, че се е родила. Майка и дъщеря си заотдъхваха, голи и прегърнати, докато останалите чистеха каквото имаше за чистене от раждането и се суетяха с новите чаршафи и с първите пелени. Във вълненията на тия мигове никой не забеляза откrehнатата врата на гардероба, откъдето малкият Мигел наблюдаваше сцената вцепенен от страх и запечатваше завинаги в паметта си гледката на огромния набразден от вени и увенчан с издаден пъп балон, от който излезе онова синкавочервено същество, омотано в отблъскващо синьо черво.

В гражданския регистър и в книгите на енорийската църква Алба бе записала с френското презиме на баща ѝ, но тя никога не си послужил с него, защото майчиното ѝ се произнасяше и изписваше по-лесно по букви. Дядо ѝ Естебан Труеба цял живот беше против тази лоша привичка. Винаги когато му се отдадеше случай, той натякваше колко зор бил видял, докато набави на момичето известен баща и уважавано презиме, а то седнало да носи презимето на майка си, сякаш е изчадие на срама и на греха. Не допускаше да се изказват съмнения относно законното бащинство на графа и против всякаква логика продължи да чака елегантните обноски и финият чар на французина да се проявят рано или късно у тая саможива и недодялана внучка, която му се мотаеше из къщата. От своя страна Клара също не говореше по този въпрос. Отвори дума много по-късно. Веднъж, като се загледа в момиченцето, заиграло се сред поломените статуи в градината, тя забеляза, че то не прилича на никога от семейството, още по-малко пък на Жан дьо Сатини.

— На кого ли се е метнала с тези старчески очи? — почуди се бабата.

— На баща си — разсеяно отвърна Бланка.

— Педро Трети Гарсия, предполагам.

— Аха — кимна Бланка.

Това бе първият и последен път, когато в семейството се заговори за потеклото на Алба. Както отбеляза Клара, въпросът беше напълно безпредметен — така или иначе Жан дьо Сатини бе изчезнал от живота им. Изгубиха му следите и никой не си направи труда да научи къде го е отвял вятърът — ако не за друго, то поне за да се узакони положението на Бланка. Тя беше лишена от свободата на неомъжената жена, но търпеше всички ограничения на омъжената, без да има съпруг. Алба никога не видя фотография на графа — майка ѝ не остави неогледано кътче в къщата, докато не унищожи всичките му снимки, дори онези, на които тя го бе хванала под ръка в деня на сватбата. Бе взела решение да забрави човека, за когото се беше омъжила — все едно, че изобщо не е съществувал. Никога повече не заговори за него и никога не даде обяснение за бягството си от съпружеския дом. Клара, която бе живяла девет години като няма, познаваше изгодите от мълчанието, така че не седна да разпитва дъщеря си. Напротив — дори спомогна Жан дьо Сатини да бъде забравен. На Алба казаха, че баща ѝ

е бил благороден, умен и изискан човек, който за зла чест умрял от треска в пустинята, там на север. Това бе, кажи-речи, единствената измишльотина, която ѝ втълпиха като дете. За всичко друго тя още от малка влезе в тесен досег с прозаичните житейски истини. Вуйчо ѝ Хайме се нагърби да развенчае в съзнанието ѝ небивалицата, че децата излизали от зелките или че щъркелите ги носели от Париж, а вуйчо ѝ Николас — бабините деветини за трите влъхви, за феите и за таласъмите. Алба сънуваше кошмари, в които виждаше смъртта на баща си. Присънваше ѝ се млад, красив мъж, облечен от главата до петите в бяло, с бели лачени обувки и сламена шапка. Той крачеше през пустинята под жаркото слънце. В съня ѝ пътникът забавяше крачка, олюляваше се, вървеше все по-бавно и по-бавно, залиташе и падаше, вдигаше се и отново падаше, изгарян от горещината, треската и жаждата. Влачеше се по колене още малко по нажежените пясъци, но най-накрая оставаше проснат в необятността на мъртвешки жълтите дюни, а грабливите птици кръжаха над безжизненото му тяло. Толкова пъти го сънува, че се изуми, когато много години по-късно ѝ се наложи да отиде да разпознае трупа на човека, когото смяташе за свой баща, в едно хале в общинската морга. Тогава Алба беше сърцата девойка с дързък темперамент, обръгнала на тегло и злочестини, та отиде сама. Посрещна я стажант с бяла престилка. Преведе я по дългите коридори на старата сграда до голямо и студено помещение е боядисани в сиво стени. Човекът с бялата престилка отвори вратата на огромен хладилник и издърпа оттам поставка, върху която лежеше подпухнало, старо, посиняло тяло. Алба го огледа внимателно, но не откри никаква прилика с образа, който ѝ се беше присънвал толкова пъти. Стори ѝ се най-обикновен, незначителен човек, с вид на пощенски служител. Загледа се в ръцете му — не бяха ръце на благороден, изтънчен и умен господин, а на човек, от когото не можеш да очакваш да разкаже нещо интересно. Документите му обаче бяха неопровержимо доказателство, че този син и печален труп е Жан дьо Сатини, умрял не от треска в златните дюни на един детински кошмар, а просто от мозъчен удар, когато е пресичал улицата на стари години. Ала всичко това се случи много по-късно. По времето, когато Клара беше жива, а Алба — още момиченце, голямата къща на ъгъла представляваше един затворен свят. Докато отрастваше в него, тя бе закриляна дори срещу собствените си кошмари.

Алба не беше станала и на две седмици, когато Аманда си отиде от техния дом. Щом живна и се съвзе, никак не ѝ бе трудно да прозре страстта в сърцето на Хайме. Хвана братчето си за ръка и си замина така, както бе дошла — без шум, без излияния, без обещания. Изгубиха я от поглед и единственият, който можеше да я потърси, не пожела да го стори — не искаше да засегне брат си. Съвсем случайно Хайме я срещна отново след дълги години, ала тогава вече беше късно и за двамата. След като тя си отиде, Хайме удави отчаянието си в учене и в работа. Върна се към стария си отшелнически начин на живот и почти не се свърташе из къщи. Повече никога не произнесе името на момичето и завинаги се отчужди от брат си. Присъствието на внучката в къщата посмекчи характера на Естебан Труеба. Промяната бе едва доловима, но Клара я забеляза. Издаваха я незначителни признаци — съзреше ли малката, очите му заблестяха, носеше ѝ скъпи подаръци, домъчняваше му, когато я чуеше да плаче. Това обаче не го сближи с Бланка. Отношенията с дъщеря му, които поначало си бяха хладни, след злополучния ѝ брак се влошиха дотолкова, че само задължително спазваното благоприличие, наложено от Клара, им позволяваше да живеят под един покрив.

По това време почти всички стаи в къщата на Труеба бяха заети и нямаше ден, като подреждат масата за семейството и за поканените, да не сложат един прибор в повече — все някой можеше да дойде, без предварително да се е обадил. Парадният вход стоеше непрекъснато отворен, за да влизат и излизат близките, гостите и хрантутниците. Докато сенаторът Труеба се мъчеше да оправи бакиите на страната си, жена му плуваше умело в развълнуваните води на обществения живот, а и в другите — в чудатите води на духовния си път. С възрастта и от голямата практика способността на Клара да отгатва скритото и да движи предметите от разстояние със силата на мисълта се засили. Настроеше ли се на такава вълна, тя с лекота изпадаше в състояние на транс и както си стоеше на стола, можеше да се мести из цялата стая, сякаш под седалката имаше скрит мотор. Точно в онези дни един млад и изгладнял художник, приет в къщата от милосърдие, плати за подслона и гощавката си, като нарисува единствения оцелял до наши дни портрет на Клара. Много по-късно окаеният по онова време художник стана прочут майстор и днес картината е в един лондонски музей. Тя сподели участта на толкова други произведения на

изкуството, които бяха изнесени от страната по времето, когато трябваше да се продава покъщнината, за да се набавя храна за подложените на гонения. От платното гледа зряла жена в бяло с посребрени коси и с благодушен израз на акробатка на трапец. Отпуснала се е в люлеещ се стол, увиснал над пода, и се рее във въздуха сред пердета на цветя, между обърната надолу ваза в полет и един дебел, черен и втрещен котарак, приседнал важно-важно. Влияние на Шагал, пише в каталога на музея, но не е така. Отговаря точно на действителността, която художникът е видял и преживял в дома на Клара. Тъкмо в този период действаха безнаказано божественото просветление свише и скритите сили на човешката природа. Те предизвикваха крайно необичайни ситуации и разклащаха законите на физиката и на логиката. Общението на Клара с блуждаещите души и с извънземните същества се осъществяваха чрез телепатията, сънищата и едно махало, което тя използваше за целта, като го увесваше над буквите на азбуката, наредени на масата. Самоволните движения на махалото сочеха буквите и образуваха съобщенията на испански и на есперанто. Това доказваше, че не английският, а единствено тези два езика интересуват другоизмерните същества, както и изтъкваше Клара в писмата си до посланиците на английски говорещите велики сили. Те обаче никога не ѝ отвърнаха. Не получи отговор и от поредицата министри на просветата, към които се обърна, за да им изложи теорията си, че вместо в училищата да се преподава английски и френски — езици на моряци, търгаши и лихвари, би трябвало децата да се задължат да изучават есперанто.

Алба прекара детството си във вегетариански диети, японски военни изкуства, тибетски танци, йогийско дишане, релаксиране и съсредоточаване по професор Хаусер и още много интересни техники, без да се слага в сметката оня принос, който дадоха за нейното възпитание двамата ѝ вуйчовци и трите очарователни госпожици Мора. Баба ѝ Клара все някак съумяваше да поддържа в движение огромната талига, пълна с щураци, в която се бе превърнал домът ѝ, макар че тя самата не беше никаква въртокъщница, мразеше да се занимава със сметки и затова изпитваше такава неприязън към четирите аритметични действия, че почти бе забравила как се събират две числа. Така че с къщната оправия и с домашното счетоводство

трябваше волю-неволю да се нагърби Бланка. Времето ѝ беше разпределено между грижите ѝ на ковчезник и иконом на това царство в миниатюра и керамичната ѝ работилница в дъното на двора — сетно убежище за горестите ѝ, където тя даваше уроци както на малоумни деца, така и на благородни девици, и майстореше невъзможните си Рождества от уроди, които, против всяка логика, се разпродаваха като топъл хляб.

От съвсем малка на Алба бе възложено да слага свежи цветя във вазите. Тя разтваряше широко прозорците, за да влязат на талази светлина и въздух, но въпреки това цветята ѝ не изтрайваха до вечерта, защото с гръмкото си гласище и с бастуна си, с който раздаваше удари наляво и надясно, Естебан Труеба плашеше природата. Където минеше, домашните животни се разбягваха презглава, а растенията посърваха. Бланка отглеждаше докаран от Бразилия фикус — хилаво и срамежливо растение, у което всичко беше невзрачно освен цената. Тя зависеше от броя на листата. Чуеха ли, че дядото се прибира, който беше най-близо до фикуса, тичаше да го изнесе в безопасност на терасата, защото, щом старият влезеше в стаята, растението свеждаше листа и от стъблото му започваше да се процежда белезникав плач — все едно сълзи от мляко. Алба не ходеше на училище, защото баба ѝ казваше, че човек като нея, към когото звездите са толкова благосклонни, трябва да умее само да чете и да пише, а на това може да се научи и вкъщи. И така се разбърза да я ограмоти, че на пет години момиченцето четеше вестника на закуска, умуваше по новините и бистреше политиката с дядо си, а на шест бе открило магическите книги от вълшебните куфари на легендарния си прадядо Маркос и се бе потопило докрай в света на фантазията, от който връщане няма. Не се загрижиха за здравето ѝ, защото то не им даде поводи за притеснение, пък и защото не вярваха в ползата от витамините и казваха, че ваксините били за кокошките. Освен това баба ѝ разучи линиите на ръката ѝ и каза, че ще има желязно здраве и дълъг живот. Единствената, макар и несериозна грижа, която положила за нея, се изразяваше в това, че я решеха със специален препарат, марка „Байрум“, за да смекчат цвета на косата ѝ — тъмнозелена по рождение. Сенаторът Труеба настояваше да я оставят такава, защото единствено тя била наследила нещо от красивата Роса, макар за съжаление това да било само морският цвят на косата. За да му угоди,

в девическите си години Алба престана да си играе на иди ми — дойди ми е тия препарати и започна да си мие главата с отвара от магданоз, от която зеленият цвят се появи отново в цялата си пищност. Иначе тя беше дребна на ръст и не ловеше окото нито отпред, нито отзад, за разлика от повечето жени от семейството — почти без изключение те бяха надарени с пищни форми.

В малкото свободни мигове, когато не беше заета с шетня и можеше да помисли за себе си и за дъщеря си, Бланка се тюхкаше, че Алба е саможиво и мълчаливо момиче и че си няма връстници, с които да играе. Всъщност Алба не се чувстваше самотна, напротив. Дори на моменти щеше да бъде направо щастлива, стига да можеше да се избави от ясновидството на баба си, интуицията на майка си и суетенето и глъчката на странните хора, които в безкрайна върволица ту се появяваха, ту изчезваха, ту пак си показваха носа в голямата къща на ъгъла. Бланка се притесняваше също, че дъщеря ѝ не иска да играе с кукли, но Клара държеше страната на внучка си с довода, че тия малки целулоидни трупове с очички отвори се — затвори се и с извратени сбърчени уста са направо отвратителни. Самата тя майстореше някакви безформени изчадия с остатъците от вълната, от която плетеше дрехи за бедните. Тия творения нямаха нищо човешко и именно затова беше къде-къде по-лесно да ги прегръщаш и мачкотиш, да ги люлееш, да ги къпеш и после да ги изхвърлиш на боклука. Любимото място за игра на момиченцето беше мазето. Заради плъховете Естебан Труеба нареди да залостят вратата, но Алба пропъхваше глава през една капандура и се приземяваше безшумно в този рай на забравените предмети. Помещението винаги тънеше в полумрак и беше неподвластно на времето — като зазидана пирамида. Там се трупаха бракуваните мебели, сечива и прибори с неразбираемо предназначение, развалени или потрошени машинарии, части от „Ковадонга“ — допотопния автомобил, който вуйчовците ѝ разглобиха, за да преправят на състезателна кола, и който завърши дните си, превърнат в старо желязо. Всичко това влизаше в работа на Алба, за да си прави къщички, където свари. Долу имаше сандъци и куфари с дрехи от едно време, които тя използваше като реквизит за своите театрални представления без зрители. Там се мъдреше и един умърлушен, черен, прояден от молци парцалан с кучешка глава.

Проснат на пода, той наподобяваше жалък разчекнат звяр. Това бе последната безславна останка от верния Барабас.

Една вечер, на Коледа, Клара направи на внучката си приказен подарък, който на моменти съперничеше по притегателна сила дори с мазето — кутия бои, четки, малка стълба и разрешението да рисува каквото си иска на най-голямата стена в стаята си.

— Хем да се развлича, хем да си излива душата — рече Клара, като видя как Алба се мъчи да запази равновесие на стълбата, за да нарисува досами тавана влак с всякакви животни.

С годините Алба изпълни тази и другите стени на спалнята си с огромна фреска, на която, сред венерианска растителност и невъзможен свят от измислени животни — като онези, които Роса бродираше на покривката си, а Бланка изпичаше в керамичната си печ — се появиха желанията, спомените, тъгите и радостите на нейното детство.

Алба много се имаше и с двамата си вуйчовци, но Хайме ѝ беше любимецът. Този огромен космат мъж, същинска мечка, се бръснеше по два пъти на ден и пак винаги изглеждаше така, сякаш брадата му не беше виждала бръснач от седмица. Имаше черни страховити вежди, които решеше нагоре, за да втълпи на племенницата си, че се родеел с дявола, и твърда, наежена като метла коса, която напразно мажеше с брилянтин и тя все стоеше влажна. Влизаше и излизаше с книгите си под мишница и с чанта на водопроводчик в ръка. Беше казал на Алба, че работи като крадец на бижута и че в ужасното си куфарче носи шперцове и специални ръкавици. Момиченцето се преструваше, че губи и ума, и дума, но си знаеше, че вуйчо ѝ е лекар и че в чантата си държи своите докторски принадлежности. Бяха си измислили игри, в които всичко беше на ужким, и с тях убиваха по някой и друг дъждовен следобед.

— Доведи слона! — нареждаше ѝ вуйчо Хайме.

Алба излизаше и се връщаше, повела за невидимо въже въображаем слон. Като нищо се залисваха по половин час, за да му дават да яде треви, ама не всякакви, а само такива, каквито пасат тези четириноги, посипваха го с пръст, да не би лошото време да му окепази кожата, търкаха му с пръст и бивните, за да ги лъснат, и през цялото това време не преставаха да се препират разгорещено за предимствата и недостатъците на живота в джунглата.

— Това дете ще вземе най-накрая да се побърка! — Казваше сенаторът Труеба, когато сварваше малката Алба подвила крак на верандата и вгълбена в трактатите по медицина, които вуйчо й Хайме й даваше да се просвещава.

От цялата къща само тя имаше ключ, за да влиза в тунела от книги на вуйчо си и разрешение да ги взема и да ги чете. Бланка натякваше, че не бива да чете безразборно и по толкова много, защото има неща, които не са за възрастта й, но вуйчо й Хайме смяташе, че ако човек не се интересува от нещо, няма да седне да го чете, а щом се интересува, значи е дорасъл да го прочете. Имаше същата теория за къпането и за храненето. Разправяше, че ако на момиченцето не му се къпе, значи не изпитва вътрешна потребност от къпане, и че трябва да му се дава да яде каквото иска и когато огладнее, защото организмът най-добре знаел какво и кога му е нужно. И дума да не става, казваше Бланка по този въпрос и принуждаваше дъщеря си да спазва строг режим на хранене и норми на хигиена. В резултат освен редовното ядене и къпане Алба нагъваше лакомствата, които й подаряваше вуйчо й, и се поливаше с маркуча, щом й станеше горещо, без тия своеволия да навредят ни най-малко на юнашкото й здраве. На Алба много й се искаше вуйчо й Хайме да се ожени за майка й — щеше да й бъде по вързан в кърпа като баща, а не като вуйчо, но й обясниха, че от такива кръвосмешения се раждат деца идиотчета. В такъв случай, заключи тя, учениците, които идваха всеки четвъртък в ателието на майка й, бяха до едно деца на вуйчовците й.

Николас също допадале на момиченцето, но у него имаше нещо бързопреходно, пеперудесто, припряно, все не го свърташе на едно място, умът му сякаш скачаше от една мисъл на друга, а това всяваше смут в душата на Алба. Тя беше на пет години, когато вуйчо й Николас се върна от Индия. Като му дотегна да призовава бога чрез трикраката маса и пушека на хашиша, той реши да отиде да го потърси в земя, не чак толкова дива, колкото неговият роден край. Два месеца додяваше на Клара, вървеше по петите й, дебнеше я по всички ъгли, шепнеше й на ухото, докато тя спеше, и най-сетне я убеди да продаде един пръстен с брилянти, за да му плати билета до родината на Махатма Ганди. Този път Естебан Труеба не се възпротиви — помисли, че една разходка из тази далечна страна на гладуващи хора и на мотаещи се нагоре-надолу крави ще се отрази много добре на сина му.

— Ако не умреш от ухапване на кобра или от някоя тамошна епидемия, надявам се да се върнеш възмъжал, защото вече ми дойде до гуша от твоите чудачества — каза баща му на изпроводяк на кея.

Николас живя една година като просяк. Вървя пеш по пътищата на йогите, пеш през Хималаите, пеш през Катманду, пеш по Ганг и пеш из Бенарес. Когато дойде крайт на тия скиталчества, той беше сто на сто убеден, че има бог, и се бе научил да си прекарва игли за шапки през бузите и през кожата на гърдите и да живее кажи-речи без да се храни. Един хубав ден цъфна в къщата, без да се е обадил предварително. Срамотиите му — покрити с бебешка пелена, кожата му — залепнала за костите. И гледа едно отнесено като човек, който освен зарзават друго не хапва. Пристигна придружен от двама недоверчиви карабинери, готови да го отведат в участъка без изобщо да се церемонят, ако не успее да докаже, че наистина е син на сенатора Труеба, и от сюрия дечурлига, които го замеряха изотзад с боклуци и му се подиграваха. Единствено Клара го позна веднага. Баща му успокои карабинерите и накара Николас да се изкъпе и да се облече като хората, ако иска да живее у тях, ала синът му го изгледа с невиждащ поглед и не му отговори. Беше станал вегетарианец. Не се докосваше до месо, мляко и яйца, прехранваше се с каквото ядат зайците и постепенно придоби по заешки угрижен израз на лицето. Дъвчеше по петдесет пъти всеки залък от оскъдните си блюда. Превърна всяко сядане на масата в безкраен ритуал, при който Алба заспиваше над празната чиния, а прислужниците — над таблите в кухнята, докато той преживяше ли, преживяше тържествено. По тази причина Естебан Труеба престана да се връща за обед и за вечеря в къщи и се хранеше неизменно в клуба. Николас твърдеше, че може да ходи бос върху жарава, но колкото пъти понечваше да покаже умението си, Клара получаваше пристъп на астма, та той трябваше да се отказва. Говореше с азиатски притчи и невинаги успяваха да ги схванат. Всичките му интереси бяха от духовно естество. Материализмът на домашния живот го дразнеше не по-малко, отколкото прекалените грижи на сестра му и на майка му, които на всяка цена държаха да го хранят и обличат. Не по-малко му досаждаше и Алба, която го преследваше омаяна, мъкнеше се подире му из цялата къща като кученце и го молеше да я научи да прави челна стойка и да се бодее с карфици. Продължи да се мотае гол дори когато зимата

завилня с всичка сила. Можеше да издържа почти три минути, без да диша, и щом някой го помолеше, а това ставаше често, беше готов тозчас да извърши този подвиг. Жалко, че въздухът е без пари — разправяше Хайме, който изчисли, че Николас диша наполовина на нормален човек, макар че това изобщо не му се отразява видимо на здравето. Цяла зима Николас яде моркови, не се оплакваше от студа и, затворен в стаята си, изпълваше страница след страница с дребния си почерк и с черно мастило. Щом започна да се запролетява, той обяви, че книгата му е готова. Съдържахше хиляда и петстотин страници. Успя да склони баща си и брат си Хайме да финансират издаването ѝ — щял да им върне парите, като се разграбела. След като бяха поправени правописно, редактирани стилово и отпечатани, тези хиляда и толкова листа, изписани на ръка, се сведоха до шестстотинте страници на обемист трактат за деветдесет и деветте имена на бога и за начина да се достигне Нирвана чрез дихателни упражнения. Нямаше очаквания успех и кашоните с изданието най-накрая се озоваха безславно в мазето, където Алба използваше томовете като тухли, за да си строи окопи, докато най-сетне години по-късно послужиха за храна на една позорна клада.

Щом книгата излезе от печат, Николас я взе благоговейно в ръце, на устните му отново разцъфна изчезналата усмивка на хиена, облече си прилични дрехи и оповести, че е дошъл моментът да предаде истината на съвременниците си, които се лутали в тъмата на невежеството. Естебан Труеба му припомни, че му е забранил да използва къщата като школа, и го предупреди, че няма да допусне да вътълпява езически мисли в главата на Алба, а още по-малко пък да я учи на факирски номера. Николас отиде да проповядва в кафенето на университета, където успя да привлече внушителен брой ученици за курсовете си по духовни и дихателни упражнения. През свободното си време се разхождаше с мотоциклет и учеше племенницата си да превъзмогва болката и други слабости на плътта. Методът му се състоеше в точно определяне на нещата, които карат човек да се страхува. Момиченцето, което и без това си падаше малко по зловещото и свръхестественото, се съсредоточаваше съгласно указанията на вуйчо си Николас и си представяше ясно, направо зримо, смъртта на майка си, сякаш я преживяваше. Виждаше я мъртвешки бледа, студена, легнала в ковчег, склопила красивите си,

черни като на арабка очи. Чуваше плача на хората от семейството. Виждаше шествието от приятели, които влизаха мълчаливо, оставяха визитните си картички на един поднос и излизаха с клюмнали глави. Долавяше мириса на цветята, чуваше цвиленето на украсените с пискюли коне, впрегнати в катафалката. Усещаше болката в краката си, обути в нови, траурни обувки. Представяше си как се чувства самотна, изоставена, сираче. Вуйчо й Николас й помагаше да мисли за всичко това, без да плаче, помагаше й да се отпуска и да не се съпротивява на болката, та тя само да премине през нея, да не остава вътре. Друг път Алба нарочно си приклепваше пръста на вратата и се учеше да издържа на парещата болка, без да охка. Успееше ли да изкара цяла седмица, без да се разплаче, и да преодолее изпитанията, на които я подлагаше Николас, печелеше награда. Тя почти винаги беше една и съща — Николас я взеше с шеметна скорост на мотоциклета, а това беше невъобразимо изживяване. Веднъж се навряха сред стадо крави. На връщане към оборите то пресичаше един извънградски път, където Николас бе завел племенницата си за награда. Тя щеше да запомни завинаги тежките и тромави тела на животните, оплесканите им опашки, които я шибаха по лицето, мириса на фъшкии, допира на рогата и усещането за празнота в стомаха, за приказно виене на свят, за невероятна възбуда, смесица от разпалено любопитство и ужас. Рядко пъти в живота си отново изпита такова усещане. Рядко пъти, но все пак й се случи.

Естебан Труеба открай време никак не го биваше когато искаше да покаже, че и той има нужда от обич. Откакто се бяха влошили съпружеските му отношения с Клара, не знаеше какво е ласка и нежност. Затова той изля върху Алба най-хубавите си чувства. Обичаше момиченцето повече, отколкото бе обичал собствените си деца. Всяка сутрин малката отиваше по пижама в стаята на дядо си, влизаше без да чука и се напъхваше в леглото му. Той се преструваше, че се събужда стреснато, макар че всъщност я чакаше, и ръмжеше да не му додява, да си върви в стаята и да го остави да спи. Алба започваше да го гъделичка, докато той, уж надвит, й разрешаваше да потърси шоколада, който криеше за нея. Алба знаеше всички скривалища, пък и дядо й ги използваше все в един и същи ред, но за да не го огорчи, тя уж тършуваше дълго и като го намереше, надаваше радостни викове. Естебан така и не разбра никога, че внучка му мрази

шоколад и че го яде само от обич към него. С тия утринни игри сенаторът утоляваше нуждата си от човешка близост. Останалата част от деня беше зает в Конгреса, в клуба, с голф, с бизнес и с политическите си сборища. Два пъти в годината прескачаше до „Трите Марии“ с внучката си за по някоя и друга седмица. Двамата се връщаха загорели, напълнели и развеселени. Там варяха домашна ракия, която ставаше за пиене, за палене на печката, за дезинфекциране на рани и за трепане на хлебарки и която те бяха кръстили високопарно „водка“. В края на дните си, когато деветдесетте му години го бяха превърнали в старо, сгърчено и трошливо дърво, Естебан Труеба щеше да си спомня тези мигове с внучката си като най-щастливите в своя живот. А и тя запази завинаги в паметта си тия задушевно съучастнически излети в полето — или хванала дядо си за ръка, или качена зад него на коня му, залезите в необятните землища, дългите вечери до камината в гостната, когато двамата си разказваха приказки за таласъми и рисуваха.

С времето отношенията на сенатора Труеба с останалата част от семейството му само се влошиха. Веднъж седмично, в събота, се събираха на вечеря около голямата дъбова маса, стара семейна реликва, която бе принадлежала на рода Дел Вале, тоест идваше от най-дълбока древност. На нея бяха опявани покойници, танцували бяха фламенко и бяха вършили какви ли не още щуротии и небивалици. Настаняваха Алба между майка ѝ и баба ѝ, с тумбеста възглавничка на стола, та носът ѝ да стига равнището на чинията. Момиченцето гледаше прехласнато възрастните — сияещата си баба, която за случая си слагаше зъбите и отправяше по обиколен път реплики към мъжа си — чрез децата или чрез прислужниците. Хайме, който преднамерено се държеше невъзпитано — оригваше се след всяко блюдо и си човъркаше зъбите с кутрето, за да дразни баща си. Николас, който с премрежени очи дъвчеше по петдесет пъти всеки зальк. И Бланка, която каканижеше за каквото ѝ падне, само и само да създаде впечатлението за една уж нормална вечеря. Труеба до едно време се държеше относително поносимо и си мълчеше, но в крайна сметка проклетията му си показваше рогата и той започваше да се кара със сина си Хайме за бедняци, за избори, за социалисти и за принципи, или да хока Николас за намеренията му да се издига с балон и да прилага иглолечение на Алба, или да уязвява Бланка с жлъчни

подмятания, със студенина и с безполезни натяквания, че си е опропастила живота и че няма да получи пукната пара в наследство от него. Не се заяждаше единствено с Клара, но с нея почти не говореше. Сегиз-тогиз Алба хващаше как дядо ѝ се е ококорил към Клара, гледа я втренчено и става такъв един бледен и кротък, че сякаш вече не е той, а някакъв друг, неузнаваем старец. Ала това се случваше рядко — обикновено двамата съпрузи не си обръщаха внимание. Понякога сенаторът Труеба се самозабравяше и така се разкрещяваше, че ставаше червен като домат и трябваше да му плиснат каната студена вода в лицето, за да мине пристъпът му на ярост и да му се успокои дишането. По това време Бланка бе достигнала върха на хубостта си. С вида си на арабка, на чезнеща и пищна жена, тя предразполагаше към отмора и доверчивост. Висока и налята, безпомощна и ревлива, събуждаше у мъжете първичния инстинкт за закрила. Баща ѝ не я харесваше. Не можеше да ѝ прости за Педро Трети Гарсия и все гледаше да ѝ набие в главата, че я е приел да живее по милост под неговия покрив. Труеба не можеше да си обясни как дъщеря му има толкова обожатели — у Бланка нямаше и помен от възбуждащата жизнерадост, която го привличаше у жените, пък и се чудеше кой нормален мъж би поискал да се хване с вечно неразположена жена с неопределено семейно положение и с увиснала на врата ѝ дъщеря. Бланка обаче не изглеждаше стъписана от факта, че толкова мъже тичат подире ѝ. Съзнаваше красотата си. Към господата, които се навъртаха около нея, тя се отнасяше двусмислено — от една страна им даваше аванси, примигвайки с мюсюлманските си очи, но от друга благоразумно ги държеше на разстояние. Щом видеше, че съответният ухажор има сериозни намерения, тя прекъсваше връзката с рязък отказ. Някои, по-паралии, се домогваха да стигнат до сърцето на Бланка, като съблазняваха дъщеря ѝ. Отрупваха Алба със скъпи подаръци, с механични кукли, които можеха да ходят, да плачат, да ядат, да вършат и други чисто човешки неща, тъпчеха я с пасти с крем и я водеха на разходка в зоологическата градина, където момиченцето плачеше от жал за горките животни, затворени в клетки, и най-вече за тюлена, който я разстройваше и ѝ навяваше зловещи предчувствия. От тези посещения в зоопарка, където тя ходеше хваната за ръката на някой поклонник с надутو самочувствие и портфейл, до края на живота ѝ остана ужасът от затвореното пространство, от стените, от решетките

и от уединението. От всички обожатели най-далече по пътя към сърцето на Бланка стигна Кралят на тенджерите под налягане. Той беше неимоверно богат, благ и разсъдъчен по характер, но въпреки това Естебан Труеба го ненавиждаше, защото беше обрязан, имаше еврейски нос и ситно къдрава коса. С язвителното си и враждебно държане Труеба успя да пропъди този човек, който бе живял и оцелял в концентрационен лагер, бе превъзмогнал мизерията и изгнаничеството и бе излязъл победител в безмилостната борба в света на бизнеса. Докато траеше техният роман, Кралят на тенджерите под налягане водеше Бланка на вечери в най-скъпите и изискани заведения. Идваше да я взема с малък двуместен автомобил с колела на трактор и с турбинен рев на двигателите. Тази единствена по рода си кола предизвикваше смут и вълна от любопитство навсякъде, където минеше, и презрително мърморене у семейство Труеба. Без да я е грижа, че баща ѝ се цупи, а съседите дебнат, Бланка се качваше в колата с достоплеието на министър-председател, облякла единствения си черен джемпър и бялата си копринена блуза, която си слагаше при всички по-особени случаи. Алба я изпращаше с целувка и оставаше да стои на вратата, лекият жасминов парфюм на майка ѝ още дълго я лъхаше в носа, а буца от тревога стягаше гърдите ѝ. Единствено благодарение на тренировките на вуйчо си Николас тя понасяше тия излизания на майка си, без да се разреве. Боеше се, че някой ден поредният ухажор ще успее да склони Бланка да замине с него и че тя ще остане завинаги без майка. Отдавна бе решила, че не ѝ е нужен баща, още по-малко пастрок, но че ако майка ѝ си отиде, тя ще си потопи главата в кофа с вода, докато се удави — както правеше готвачката с котетата, които котката раждаше всеки четири месеца. Едва когато се запозна с Педро Трети, Алба си избяга от главата страха, че майка ѝ ще я изостави. Интуицията ѝ подсказва, че докато този човек съществува, никой не ще успее да спечели любовта на Бланка. Това стана един летен следобед. Бланка я среща на масури с помощта на гореща машина, която ѝ опърли ушите, сложи ѝ бели ръкавици, черни лачени обувки и сламена шапка с изкуствени череши. Като я видя, баба ѝ Клара прихна да се смее, но майка ѝ я утеши с две капки парфюм, които мазна на врата ѝ.

— Ще се запознаеш с един прочут човек — тайнствено каза Бланка на излизане.

Тя заведе момиченцето в Японския парк и му купи захарни петлета и пуканки. Двете седнаха на една пейка, хванати за ръка и наобиколені от гълъби, които кълвяха пуканките.

Видя го да се приближава още преди майка ѝ да ѝ го посочи. Носеше гащеризон като на автомонтър, огромна черна брада до средата на гърдите, рошава коса, сандали на монах францисканец на бос крак и широка, сияйна и прекрасна усмивка на лицето, която тутакси му отреди място сред оная категория същества, които заслужават да бъдат нарисувани на огромната фреска в стаята ѝ.

Мъжът и момиченцето се спогледаха и всеки се позна в очите на другия.

— Това е Педро Трети, певецът. Слушала си го по радиото — каза майка ѝ.

Алба протегна ръка и той я стисна с лявата. Тогава тя забеляза, че му липсват няколко пръста на дясната, но той ѝ обясни, че това не му пречи да свири на китара — винаги има начин да правиш нещо, стига да искаш много. Тримата се разходиха из Японския парк. Надвечер се качиха на един от последните трамваи, оцелели в града, и отидоха да ядат риба в една гостилничка на пазара, а когато се стъмни, той ги изпрати до улицата, на която беше тяхната къща. На сбогуване Бланка и Педро Трети се целунаха в устата. Тогава Алба за първи път в живота си видя мъж и жена да се целуват истински — край нея влюбени хора нямаше.

От този ден нататък Бланка започна да излиза сама в края на седмицата. Казваше, че ходи на гости у някакви далечни братовчедки. Естебан Труеба се разбесняваше и се заканваше, че ще я изгони от къщи, но Бланка не вземаше от дума. Оставяше дъщеря си на Клара и се качваше на автобуса, понесла едно палячовско куфарче с нарисувани върху него цветя.

— Обещавам ти, че не съм тръгнала да се омъжвам и че ще се върна утре — казваше тя на дъщеря си на тръгване.

Алба обичаше да се заседява с готвачката след обед и да слуша по радиото популярни песни, най-вече песните на човека, с когото се бе запознала в Японския парк. Един ден Естебан Труеба се намъкна в стаичката до кухнята и като чу гласа от радиото, се нахвърли върху апарата и го заудря с бастуна си, докато го превърна в купчина усукани жици и пръснати копчета, пред ужасените очи на внучката си, която не

проумяваше внезапния яростен изблик на дядо си. На другия ден Клара купи ново радио, та Алба да слуша Педро Трети, когато си поиска. Старият Труеба си затвори очите.

Това беше времето на Краля на тенджерите под налягане. Педро Трети научи за съществуването му и получи пристъп на ревност. Тя беше неоправдана — къде можеше да се сравнява неговата пълна власт над Бланка с плахата обсада на търговеца евреин. Както толкова пъти преди, и сега той започна да умолява Бланка да зареже дома на Труеба, жестоката опека на баща си и самотата на своето ателие, изпълнено с малоумни деца и с безделни госпожици, и да отиде при него, веднъж завинаги, да изживеят без задръжки своята любов, която бяха крили още от детството си. Ала Бланка не се решаваше. Знаеше, че ако отиде при Педро Трети, ще се окаже изключена от своята социална среда и ще се лиши от положението, което винаги бе имала, а си даваше сметка и за друго — че изобщо не може да се надява да допадне на хората, с които дружеше Педро Трети, или да се приспособи към скромното поминуване в едно работническо селище. Години по-късно, когато Алба стана на възраст, на която можеше да прецени разумно тази страна от живота на майка си, стигна до заключението, че тя не е отишла при Педро Трети просто защото вече не го е обичала достатъчно, тъй като в дома на Труеба не разполагаше с нищо повече от онова, което той би могъл да ѝ даде. Бланка живееше много бедно и нямаше никакви средства освен малкото пари, които сегиз-тогиз ѝ даваше Клара, и онова, което от дъжд на вятър припечелваше от продажбата на своите Рождества. Малкото, което изкарваше, харчеше почти изцяло за лекари, защото способността ѝ да страда от въображаеми болести не бе намаляла с работата и оскъдицата, напротив — с всяка изминала година само нарастваше. Гледаше да не моли баща си за нищо, за да не му дава поводи да я унижава. От време на време Клара и Хайме ѝ купуваха дрехи или ѝ даваха някоя пара колкото да ѝ се намира, но обикновено не ѝ се намираше дори за едни чорапи. Бедността ѝ ставаше още по-очевидна, като се сравнеше с бродираните рокли и обувките по поръчка, с които сенаторът Труеба контеше внучката си Алба. Животът ѝ беше труден. Ставаше в шест сутринта — и зиме, и лете. Препасваше мушамена престилка, обуваше едни налъми, запалваше пещта в ателието, подготвяше работните маси и размачкваше глината за уроците си, потопила ръце до лактите в

грапавата и студена кал. Затова винаги беше с изпочупени нокти и напукана кожа и с времето пръстите ѝ се деформираха. В този утринен час тя усещаше прилив на вдъхновение и тъй като никой не ѝ прекъсваше работата, можеше отрано да се захване да майстори уродливите си животни за Рождествата. После трябваше да се занимава с къщата, с прислугата и да пазарува — и така, докато дойдеше време да започне уроците си. Ученичките ѝ бяха момичета от добри семейства, които от нямане какво да правят се бяха увлекли по модата на художественото занаятчийство — това беше по-изискано, отколкото да плетат за бедните, както правеха бабите им.

Идеята да дава уроци на малоумни деца възникна случайно. Един ден в дома на сенатора Труеба дойде една стара приятелка на Клара. Водеше и внучето си — дебел и мекотел юноша с кръгло като кротка месечина лице и с израз на непоклатима нежност в дръпнатите си очички. Беше петнайсетгодишен, но дори Алба проумя, че е като бебе. Клара помоли внучката си да заведе момчето да поиграят в градината и да гледа то да не се изцапа, да не се удави в басейнчето на водоскока, да не яде пръст и да не си опипва дюкяна. На Алба много скоро ѝ омръзна да го наглежда и като не успя да установи връзка с него на никаква вълна, го заведе в керамичната работилница, където Бланка, за да го държи мирно, му препаса една престилка, за да не се изцапа и измокри, и му сложи в ръцете топка глина. Момчето се залиса с глината и без да му текат лиги, без да се напикава и без да си удря главата о стените, повече от три часа моделира няколко нескопосни фигури и после ги занесе като подарък на баба си. Господжата, на която дори бе щукнало из главата, че го е довела, се зарадва до немай-къде. Така се роди идеята, че керамиката се отразява добре на умствено изостаналите. Бланка се захвана да дава уроци на група деца, които идваха в ателието в четвъртък следобед. Пристигаха с микробусче под надзора на две монахини с колосани пребрадки. Те сядяха в беседката в градината, пиеха какао с Клара, умуваха за предимствата и недостатъците на ластичната плетка и спореха относно степенуването на греховете по старшинство. През това време Бланка и дъщеря ѝ учеха децата да правят червеи, топчици, разчекнати кучета и неугледни чаши. В края на годината монахините уреждаха изложба и вечеринка и тия ужасяващи окото произведения на изкуството се разпродаваха с благотворителна цел. Скоро Бланка и Алба разбраха, че децата работят

много по-добре, когато чувстват привързаност към себе си, и че единственият начин да се общува с тях е обичта. Научиха се да ги прегръщат, да ги целуват и да ги гледат, докато в крайна сметка и двете ги заобичаха истински. Алба чакаше по цяла седмица да дойде микробусът с умствено изостаналите и подскачаше от радост, когато те се втурваха да я прегърнат. Тези четвъртъци обаче бяха изтощителни. Алба си лягаше грохнала, в ума ѝ се въртяха благите монголоидни лица на децата от работилницата, а на Бланка нито веднъж не ѝ се размина без главоболие. Щом монахините си отидеха с разветите си бели одеяния и с върволицата умоповредени, хванати за ръка, Бланка прегръщаше буйно дъщеря си, обсипваше я с целувки и ѝ казваше, че трябва да се благодари на бога, че тя е нормална. Затова Алба израсна с мисълта, че да си нормален е дар божии. Веднъж обсъди въпроса с баба си.

— В почти всички семейства има някой глупак или побъркан, моето момиче — отсече Клара, без да вдига очи от плетивото си, защото за всичките тия години така и не се научи да плете, без да гледа. — Понякога не се виждат, защото ги крият, сякаш е срамно. Затварят ги в най-отдалечените стаи, да не би да ги види някой гостенин. Но всъщност няма нищо срамно — и те са божии създания.

— Но в нашето семейство няма нито един такъв, бабо — възрази Алба.

— Няма. Тук лудостта се е разпределила между всички и не е останало нищо в излишък, за да си имаме наш собствен истински луд — не какъв да е, а от тия, дето са за връзване.

Такива ѝ бяха разговорите с Клара. Затова за Алба най-важният човек в къщата и най-силното присъствие в живота ѝ беше баба ѝ. Тя беше моторът, който вдъхваше живот и поддържаше в движение онзи вълшебен свят в задната част на голямата къща на ъгъла, където преминаха на воля първите ѝ седем години. Алба привикна с чудачествата на баба си. Не си глътваше езика, като я видеше да се носи в състояние на транс из цялата всекидневна, седнала с подвити крака на своето кресло и движена от невидима сила. Придружаваше я при всичките ѝ ходения по мъките, тоест по болници и благотворителни домове, мъчеше се да хване края на нейната върволица от нуждаещи се, и дори се научи да плете от прежда на четири ката и на дебели куки жилетките, които вуйчо ѝ Хайме

подаряваше, след като ги е облякъл само по веднъж. Алба го правеше не за друго, а само и само за да съзре как по лицето на баба ѝ се разлива беззъба усмивка, като вижда как внучката ѝ става направо разноголеда от гонене на бримките. Клара често я използваше за вестоносец — пренасяше нейни послания до Естебан, та затова я кръстиха Пощенското гълъбче. Момиченцето участвуваше в петъчните сеанси, на които трикраката маса подскачаше посред бял ден, без намесата на никакъв трик, позната енергия или лост, както и в литературните вечеринки, на които общуваше с признати светили на перото и с променлив състав срамежливи неизвестни хора на изкуството, покровителствани от Клара.

В този период в голямата къща на ъгъла ядоса и пиха много гости. Редуваха се да живеят там или поне да присъстват на духовните събрания, на културните излияния и на обществените занимания почти всички важни птици в страната, включително и Поета, когото години по-късно смятаха за най-добрия на века и превеждаха на всички известни езици на Земята и на чиито колене Алба присядаше толкова пъти, без да подозира, че един ден ще крачи след ковчега му с букет окървавени карамфили в ръка, сред шпалир от автомати.

Клара беше още млада, но на внучка си изглеждаше стара, защото нямаше зъби. Нямаше и бръчки и когато стоеше със затворена уста, създаваше впечатление за доведена до краен предел младост — заради невинния израз на лицето си. Обличаше се с дълги ленени роби, които напомняха усмирители ризи за луди, а зиме носеше дълги вълнени чорапи и ръкавици без пръсти. Разсмиваха я неща, които съвсем не бяха смешни, и обратно — беше неспособна да разбере кога човек се шегува. Смееше се ни в клин, ни в ръкав, единствена от всички, но видеше ли друг да изпада в смешно положение, често самата тя се натъжаваше. Понякога получаваше пристъпи на астма. Тогава викаше внучката си с едно сребърно звънче, което винаги държеше под ръка, и Алба дотичваше, прегръщаше я, започваше да ѝ шепне утешително и на нея ѝ минаваше, защото и двете знаеха от собствен опит, че единственият лек срещу астмата е обичано същество да те държи дълго в прегръдките си. Имаше засмени очи с цвят на лешник, бели лъскави коси, прибрани на разпилян кок, от който бягаха немирни кичури, изящни бели ръце с овални като бадеми нокти и с дълги пръсти без пръстени — ръце, които ставаха само за да гали

нежно, да нарежда картите за гадаене и да си слага изкуствената челюст за обед и за вечеря. Алба по цял ден се мъкнеше подир баба си, додяваше ѝ, навираше се в полите ѝ, караше я да разказва приказки или да мести вазите със силата на мисълта си. При нея намираще сигурно убежище, когато започваха да я гнетят кошмари или когато тренировките на вуйчо ѝ Николас ставаха непоносими. Клара я научи да се грижи за птичките и да говори на всяка на нейния език, да разпознава знаменията природни и да плете шалове с рехава плетка за бедните.

Алба знаеше, че баба ѝ е душата на голямата къща на ъгъла. Останалите разбраха това по-късно, когато Клара умря и къщата се прости със своите цветя, с наминаващите сегиз-тогиз приятели и с палавите духове — веселяци и затъна до уши във времето на съсипията.

Когато за първи път видя Естебан Гарсия, Алба беше шестгодишна, ала никога не го забрави. Нищо чудно да го бе виждала и по-рано, в „Трите Марии“, при някое от летните си посещения с дядо си, когато Труеба я водеше на дълги разходки из землището на чифлика и с широк замах ѝ показваше всичко, докъдето стигаше погледът, от пътеките до вулкана, без да пропуска тухлените къщурки, и ѝ казваше да се научи да обича земята, защото един ден ще бъде нейна.

— Децата ми са до едно развейпрах. Ако те наследят „Трите Марии“, няма да мине и година, и всичко това ще се съсипе отново, както по времето на баща ми — казваше той на внучка си.

— Всичко това твое ли е, дядо?

— Всичко — от панамериканското шосе до подножието на ония могили, нали ги виждаш.

— Защо, дядо?

— Как тъй защо! Ами че защото аз съм собственикът на този имот!

— Добре де, но защо ти си собственикът?

— Защото това землище беше на моето семейство на дедите ми.

— Защо?

— Защото те са го купили от индианците.

— А селяните — ония, дето също открай време са живели тук, защо те не са собствениците?

— Вуйчо ти Хайме ти тъпче главата с болшевишки идеи! — разлютяваше се сенаторът Труеба и от яд почервенияше като рак. — Ти знаеш ли какво би станало, ако тука нямаше господар?

— Не.

— Всичко щеше да отиде по дяволите! Нямаше да има кой да нарежда какво да се върши, да продава реколтата, да отговаря за работата и за останалото, разбираш ли? Нито кой да се грижи за хората. Ако някой се разболее, например, или умре и остави вдовица и много деца, те ще изпукат от глад. Всеки би чоплил някакво си загубено и дребно като крѝпка парче земя и то изобщо няма да му помогне да свързва двата края. Нужен е човек, който да мисли вместо тях, да взема решения, да им помага. Аз бях и още съм най-добрият господар в този край, Алба. Проклет ми е характерът, но съм справедлив. Моите селяни живеят по-добре от мнозина граждани, нищо не им липсва и дори да се случи сушава година или наводнение, или земетресение, аз имам грижата никой от хората ми тук да не закъса. Така трябва да правиш и ти, когато пооттраснеш, затова винаги те вземам със себе си в „Трите Марии“ — за да опознаеш всеки камък и всяко животно и най-вече всеки човек, по име и презиме. Разбра ли?

Но всъщност тя почти не влизаше в досег със селяните и далеч не знаеше всекиго по име и презиме. Затова не позна мургавия, свит и непохватен младеж с малки жестоки очички на гризач, който един следобед почука на вратата на голямата къща на ъгъла в столицата. Беше облечен в тъмен костюм, много тесен за ръста му. На колената, лактите и седалището платът толкова се беше протрил, че приличаше на лъскава ципа. Каза, че иска да говори със сенатора Труеба, и се представи като син на един от неговите арендатори в „Трите Марии“. Въпреки че в по-обикновен ден хората от неговото положение влизаха през задния вход и чакаха в стаичката до кухнята, него го заведоха в библиотеката, защото този ден в дома имаше празненство, на което щяха да присъстват всички важни клечки от Консервативната партия. Кухнята беше залята от армия готвачи и помощници, доведени от Труеба от клуба, и всичко беше толкова объркано и припряно, че един посетител само щеше да пречи още повече. В зимния следобед библиотеката беше тъмна и смълчана, единствената светлинка в нея

идваше от огъня, който прашчеше в камината. Миришеше на лак за дърво и на кожа.

— Почакай тук, но не пипай нищо. Сенаторът Труеба ще се прибере скоро — намусено каза слугинята и го остави сам.

Младежът обходи с очи помещението. Не смееше да помръдне. Предъвкваше яда си, че всичко това можеше да бъде негово, ако се беше родил от законен брак, както толкова пъти му бе обяснявала баба му Панча Гарсия, преди да умре от спазматична треска и да го остави кръгъл сирак ведно с още цял рояк братя и братовчеди, сред които той не беше никой. Единствено баба му го поставяше по-високо от другите и не му позволи да забрави нещо много важно — че е различен от тях, защото във вените му тече кръвта на господаря. Огледа библиотеката с усещането, че нещо го души. Всички стени бяха покрити с етажерки от полиран махагон. Лавици нямаше само от двете страни на камината. Там имаше две витрини, отрупани с украшения от слонова кост и е редки камъни, донесени от Ориента. Високото помещение беше на два ката — единственият каприз на архитекта, допуснат от дядо му. Балкон, до който се стигаше по вита стълба от ковано желязо, изпълняваше ролята на втори етаж, над полиците с книги. Тук бяха най-хубавите картини в дома, защото Естебан Труеба бе превърнал библиотеката в своя света обител, в свой кабинет, в свое убежище, и държеше да е заобиколен от предметите, които най-много ценеше. Лавиците бяха отрупани с книги и с произведения на изкуството, от пода до тавана. Имаше масивно писалище в испански стил, големи фотьойли от черна кожа, обърнати с гръб към прозореца, четири персийски килима, постлани върху дъбовия паркет, и няколко лампона за четене с пергаментови абажури. Те бяха разположени така, че където и да седне човек, да може да чете на добра светлина. Това бе любимото място, на което сенаторът Труеба уреждаше сборищата си, плетеше интригите си, ковеше ударите си като бизнесмен, а в най-усамотените часове се затваряше да си излее яда, несбъднатите желания или тъгата. Ала селянинът, който стоеше прав на килима, не знаеше къде да си дене ръцете и се потеше от неудобство, не можеше да има и най-смътна представа за това. Тази тежка и потискаща библиотека на големец съответстваше много точно на образа, който той си бе създал за господаря. Потръпна от омраза и от страх. Никога не беше попадал на такова място и дотогава мислеше,

че не може да има по-люксово помещение на света от киното в Сан Лукас, където учителката заведе веднъж целия клас да гледат филм за Тарзан. Много усилия му бе струвало да вземе решението си, да убеди роднините си и да тръгне да бие дългия път до столицата, сам и без пари, за да говори с господаря. Не можеше да чака до лятото, за да му каже какво му тежи на сърцето. Изведнъж усети, че някой го наблюдава. Обърна се и се намери срещу момиченце с плитки и с бродирани чорапи, което го гледаше от вратата.

— Как се казваш? — попита детето.

— Естебан Гарсия — отвърна той.

— Аз се казвам Алба Труеба. Запомни това име.

— Ще го запомня.

Дълго се измерваха с очи, докато най-сетне тя се претраши и пристъпи към него. Обясни му, че ще трябва да почака, защото дядо ѝ още не се е върнал от Конгреса, и му разказа, че в кухнята е една тупурдия, не ти е работа, заради празненството, и му обеща, че по-късно ще я нагласи някак и ще му донесе няколко пасти. Естебан Гарсия се покопити. Седна в един от черните кожени фотьойли и лека-полека привлече момиченцето и го сложи да седне на коленете му. Алба миришеше на „Байрум“ — свеж и лек парфюм, който се смесваше с естествения ѝ дъх на потно малко момиче. Момчето доближи нос до шията ѝ и вдъхна това непознато ухание на чистота и благополучие и без сам да разбере, очите му се насълзиха. Почувства, че мрази това същество почти толкова, колкото мразеше стария Труеба. Тя олицетворяваше онова, което той никога нямаше да има, онова, което той никога нямаше да бъде. Искаше да я уязви, да ѝ причини болка, но искаше и да продължава да я мирише, да слуша бебешкото ѝ гласче и ръката му да докосва нежната ѝ кожа. Погали я по коленете, точно над горнището на бродираните ѝ три — четвърти чорапи, коленете ѝ бяха хладни и имаха трапчинки. Алба продължи да си каканиже как готвачката навирала орехи през дупетата на пилетата за вечерята. Той затвори очи. Трепереше. Обгърна с една ръка шията на Алба, усети как плитките ѝ гъделичкат китката му и леко натисна, със съзнанието, че тя е толкова малка, че с минимално усилие може да я удуши. Прииска му се да го стори, да усети как тя се вие и рита на коленете му, как се гърчи за глътка въздух. Прииска му се да я чуе как стене и пъшка и да умре в ръцете му, обзе го желание да я разсъблече и

изведнъж се почувствува страшно възбуден. С другата ръка взе да рови под колосаната ѝ рокля, прокара я по детските ѝ бедра, напипа дантелата на батистената ѝ фуста и вълнените ѝ гащички с ластик. В някакво кътче на мозъка му просветваше достатъчно разум, за да проумее, че е на ръба на пропаст. Момиченцето бе престанало да приказва и бе застинало, само го гледаше с големите си черни очи. Естебан Гарсия взе ръката на детето и я притисна върху издутия дюкян на панталона си.

— Знаеш ли какво е това? — попита я той с дрезгав глас.

— Твоят член — отвърна тя. Беше виждала такива работи по картинките в медицинските книги на вуйчо си Хайме и когато вуйчо ѝ Николас се разхождаше гол и правеше азиатските си упражнения.

Той се стъписа. Изправи се с рязко движение и тя се изтърси на килима. Беше слисан и уплашен, ръцете му трепереха, усещаше коленете си омекнали като дреб, ушите си — пламнали. В този момент чу стъпките на сенатора Труеба и миг по-късно, преди той да успее да си урегулира дишането, старият влезе в библиотеката.

— Защо е толкова тъмно тук? — гръмогласно изрева той.

Труеба запали лампите и не позна младежа, който го гледаше облещено. Протегна ръце към внучката си и тя за миг се зарови в тях като пребито куче, но тутакси се отскубна, излезе и затвори вратата.

— Кой си ти, бе? — троснато се обърна Труеба към човека, който също беше негов внук.

— Естебан Гарсия. Не ме ли помните, господарю? — успя да измънка другият.

Естебан Труеба позна детето — прикрит въглен, което бе издало Педро Трети преди години и бе вдигнало от земята отрязаните пръсти. Разбра, че няма да му е лесно да го отпрати, без да го изслуша, макар че правилото му бе, че всички въпроси около селяните трябваше да ги решава управителят на „Трите Марии“.

— Какво искаш? — попита го той.

Естебан Гарсия се подвоуми, не можеше да намери думите, които бе подготвял толкова грижливо цели месеци, преди да се осмели да почука на вратата на господарския дом.

— Хайде де, казвай бързо, че нямам много време — рече Труеба.

Заеквайки, Гарсия изложи надве-натри молбата си. Бе успял да завърши училището в Сан Лукас и искаше препоръка за постъпване в

Школата за карабинери и държавна стипендия, за да посрещне разноските по учението си.

— Защо не останеш на село, както баща ти и дядо ти? — попита го господарят.

— Простете ме, сеньор, но искам да стана карабинер — умолително отвърна Естебан Гарсия.

Труеба си спомни, че още му дължи наградата за това, че издаде Педро Трети Гарсия, и реши, че тъкмо му се представя сгоден случай да изплати дълга си, а между другото и да разполага със свой човек в полицията. „Отде да знаеш, може пък някой ден да ми потрябва“, помисли той. Седна зад масивното си писалище, взе лист хартия — бланка с щемпела на Сената, написа препоръката с обичайните клишета и я подаде на младежа, който чакаше прав.

— Вземи, момче. Радвам се, че си избрал тази професия. Щом като меракът ти е да носиш оръжие, ако трябва да избираш дали да станеш престъпник или полицай, по-добре е да си полицай — там поне действаш безнаказано. Ще телефонирам на майор Уртадо, той ми е приятел, и ще уредя с него да ти отпуснат стипендия. Ако се нуждаеш от нещо, обади ми се.

— Много ви благодаря, господарю.

— Недей ми благодари, момче. аз обичам да помагам на своите хора.

На изпроводяк го потупа по рамото, леко и приятелски.

— Защо са те нарекли Естебан? — попита го той на вратата.

— На вас са ме кръстили, господине — отвърна момчето и се изчерви.

Труеба не се замисли над отговора му — за какво ще търси под вола теле. Селяните често кръщаваха синовете си на господарите — в знак на уважение.

Клара умря в деня, когато Алба навърши седем години. Единствено тя долови първото предзнаменование за смъртта си. Тогава започна да прави тайни приготовления за отпътуването. Без да вдига шум, разпредели дрехите си между слугините и тълпата протезета, които винаги се навъртаха около нея. За себе си остави само най-необходимото. Извади тетрадките — животоописания, забутани в най-различни кътчета, и сложи в ред творенията си. Привърза ги с

разноцветни лентички, като ги раздели по събития, а не по хронологичен ред, защото единственото, което бе забравяла да отбелязва в тях, бяха датите. А в припряността на последния си час реши, че не може да губи време, за да прави сверки и да ги нанася. Докато търсеше тетрадките, на бял свят започнаха да излизат нейните бижута. Откриваше ги в кутии за обувки, в торби с чорапи и в дъното на дрешници. Беше ги завирала там още по времето, когато нейният мъж ѝ ги подаряваше с надеждата, че така ще спечели обичта ѝ. Изсипа ги в стар вълнен три четвърти чорап, забодя го с безопасна игла и ги предаде на Бланка.

— Прибери го, дъще. Някой ден може да ти влязат в работа и за друго, а не просто за да се дегизираш — рече тя.

Бланка сподели тези думи с Хайме и той започна да следи майка си. Забеляза, че тя води привидно нормален живот, но че почти не се храни. Поддържаше се с мляко и с по няколко лъжички мед. Почти не спеше — по цяла нощ пишеше или обикаляше нагоре-надолу из къщата. Сякаш постепенно се откъсваше от света — все по-лека, все по-прозрачна, все по-крилата.

— Както е тръгнало, след някой и друг ден ще вземе да отлети — загрижено каза Хайме.

Изведнъж нещо започна да я задушавя. В гърдите си чувстваше галоп на пощурял кон и горестта на ездач, понесъл се с целия си устрем срещу вятъра. Каза, че е от астмата, но Алба забеляза, че Клара вече не я вика със сребърното звънче, за да я цери с продължителни прегръдки. Една сутрин съзря, че баба ѝ отвори с необяснима радост клетките с птичките.

Клара написа малки картички за свидните си същества, които бяха много, и мълчешката ги сложи в една кутия под леглото си. На другата сутрин не стана, а когато прислужницата ѝ донесе закуската, не ѝ позволи да дръпне пердетата. Бе започнала да се сбогува и със светлината, за да потъне бавно в света на сенките.

Известиха Хайме. Той дойде да я види и не си тръгна, докато тя не се съгласи да я прегледа. В състоянието и във вида ѝ не откри нищо ненормално, ала въпреки това разбра, че тя несъмнено ще умре. Излезе от стаята ѝ с широка престорена усмивка, но щом престана да чувства върху себе си погледа на майчините си очи, трябваше да се облекне на стената, защото му се подкосяваха краката. Не сподели нищо с никого

вкъщи. Повика един специалист, който му беше преподавал във факултета по медицина. Още същия ден той дойде в дома на Труеба и след като прегледа Клара, потвърди диагнозата на Хайме. Събраха всички от семейството в дневната и без много предисловия им известиха, че не ѝ остават повече от две или три седмици живот и че единственото, което могат да направят, е да са около нея, за да си отиде, без да ѝ е мъчно.

— Мисля, че просто е решила да умре, а науката не разполага с лек срещу тази болест — каза Хайме.

Естебан Труеба сграбчи сина си за врата и едва не го удуши, изблъска навън специалиста и после изпотроши с бастуна си лампионите и порцеланите в гостната. Най-накрая падна на колене на пода и зариде като бебе. В този момент влезе Алба, съзря дядо си смален до нейния ръст, пристъпи, загледа го изумена и като видя сълзите му, го прегърна. По плача на стареца момиченцето отгатна вестта. От всички в къщата само тя не изгуби ума и дума — едно, поради тренировките си да понася болка, и второ — защото баба ѝ често ѝ бе говорила за смъртта, обяснявала ѝ беше защо човек се страхува от нея.

— Точно както в мига, когато идваме на бял свят, така и когато умираме, ние се боим от неизвестното. Но страхът ни е нещо вътрешно, което няма нищо общо с действителността. Смъртта е като раждането — само една промяна — беше ѝ казвала Клара.

И бе добавяла, че щом като може да се свързва без мъчнотия с душите в Отвъдното, тя е напълно сигурна — после ще може да прави същото и с душите в Отсамното. Така че, вместо да хленчи, когато дойде нейният ред, иска да е спокойна, защото в нейния случай смъртта няма да е раздяла между двете, а начин да бъдат по-истински заедно. Алба проумя прекрасно думите ѝ. Не след дълго Клара сякаш се унесе в сладък сън и само видимото ѝ усилие да вкарва въздух в белите си дробове издаваше, че още е жива. Ала задухът май не я гнетеше, защото тя не се бореше за живота си. Внучката ѝ през цялото време стоя до нея. Наложиха се да ѝ нагласят надве-натри легло на пода, защото отказа да излезе от стаята, а когато понечиха да я изкарат насила, тя за първи път тропна ядосано. Държеше на своето — баба ѝ разбира всичко и иска тя да е при нея. Така си и беше всъщност. Малко

преди края Клара отново дойде в съзнание и заговори спокойно. Първото нещо, което забеляза, бе ръката на Алба между своите длани.

— Ще умра, нали, момичето ми? — попита тя.

— Да, бабо, но няма значение, защото аз съм с тебе — отвърна детето.

— Добре. Под леглото има кутия с картички, извади я и ги раздай — аз няма да смогна да се сбогувам с всички.

Клара склопи очи, въздъхна облекчено и замина за онзи свят, без да погледне назад. Край нея беше цялото семейство — Хайме и Бланка, изпити и съсипани от безсънните нощи, Николас, унесен в молитви на санскритски, Естебан със стиснати уста и юмруци, безкрайно гневен и отчаян, и малката Алба — единствената, която бе запазила спокойствие и присъствие на духа. Тук бяха и прислужниците, и сестрите Мора, и някой и друг стигнал до просешка тояга човек на изкуството, прехранвал се в къщата през последните месеци, и един свещеник. Бе го повикала готвачката, но той така си и стоя със скръстени ръце, защото Труеба не позволи да безпокоят умиращата с изповеди в последния ѝ час и с ръсене на светена вода.

Хайме се наведе над тялото — да чуе някакво недоловимо туптене на сърцето ѝ, ала не би.

— Мама си отиде — изхлипа той.

---

[1] „Нивеа“ означава „белоснежна“, „Клара“ — „светла, ясна“, „Бланка“ — „бяла“, „Алба“ — „зора“, „бяла“. — Б. пр. ↑

Х

ВРЕМЕТО НА СЪСИПИЯТА

Не мога да говоря за това. Но ще се помъча да го напиша. Двайсет години минаха оттогава и дълго ме гнетеше все една и съща, неизменна болка. Помислих си, че никога не ще мога да я прежаля, но сега, когато ми чукат деветдесетте, разбирам какво искаше да каже тя, като ни се зарече, че не ще ѝ е трудно да държи връзка с нас, защото имала голяма практика в тия неща. Преди аз ходех като муха без глава и я търсех навсякъде. Всяка вечер, като си лягах, си представях, че тя е с мене, виждах я такава, каквато беше по времето, когато всичките ѝ зъби си бяха на мястото и ме обичаше. Загасвах лампата, затварях очи и в тишината на стаята се опитвах да възпроизведа зримо образа ѝ, зовях я буден, а разправят, че съм я зовял и насън.

В нощта, когато умря, аз се затворих с нея. След като толкова години не си бяхме говорили, ние споделихме онези последни часове в покоя на платнохода в кротката вода от синя коприна, както тя обичаше да нарича леглото си, и аз най-сетне намерих кога да ѝ изрека всичко, което не бях успял да ѝ кажа преди, всичко, което бях премълчал от онази ужасна нощ, когато я ударих. Свалих ѝ нощницата и огледах внимателно тялото ѝ — търсех някоя следа от болест, оправдаваща смъртта ѝ, и като не открих, разбрах, че просто тя си е изпълнила мисията на този свят и е отлетяла в друго измерение, където духът ѝ, най-сетне освободен от всякакво материално бремене, щеше да се чувства по-отраднo. В смъртта ѝ нямаше нищо обезобразяващо, нищо ужасно. Разглеждах я дълго — от много години не ми се беше удавала възможност да я наблюдавам колкото си искам. През това време жена ми се беше променила, както става с всички ни с годините. Видя ми се тъй красива, каквато си беше винаги. Бе отслабнала и ми се стори, че е израсла, че е станала по-висока, но после разбрах, че се лъжа, че това е илюзия, причинена от собственото ми смаляване. Преди се чувствах като великан до нея, но като легнах в леглото ѝ, забелязах, че сме почти еднакви на ръст. Буйната ѝ къдрава и немирна коса, по която се

прехласвах като младоженец, сега беше като укротена от мекотата на няколко бели кичура, озарили заспалото ѝ лице. Беше много бледа, със сенки под очите, и за първи път забелязах, че са ѝ се появили малки, много тънки бръчки в ъгълчетата на, устата и по челото. Приличаше на малко момиче. Макар и студена, тя си беше онази нежна и мила жена, която помнех от по-рано, и аз ѝ говорих спокойно, милвах я, поспах, когато сънят надви мъката, и непоправимият факт на смъртта ѝ не развали нашата среща. Ние най-сетне се сдобрихме.

На разсъмване се заех да я подреда и наглася за пред хората. Облякох я с бяла роба — намерих я в дрешника ѝ — и се озадачих, че има толкова малко дрехи — аз си бях втълпил, че обича да се докарва. Намерих някакви вълнени чорапи и ѝ ги обух, за да не ѝ замръзнат краката — тя беше много зиморничава. После разресох косата ѝ — исках да я направя на кок, както обичаше да я носи, но докато я решех с четката, къдриците щръкнаха и обрамчиха лицето ѝ. Нищо, стори ми се, че така изглежда по-хубава. Потърсих бижутата ѝ — да ѝ сложа някое, но не успях да ги намеря, та просто сних златната си халка, която носех от годеничеството ни, и я сложих на пръста ѝ, на мястото на онази, която тя си свали, когато скъса с мене. Оправих възглавниците, изпънах чаршафите, капнах няколко капки одеколон на шията ѝ и после разтворих прозореца, за да влезе утрото. Когато всичко беше готово, отворих вратата и пуснах децата и внучката си да се сбогуват с нея. Те завариха Клара усмихната, чиста и красива, каквато си беше винаги. Аз се бях смалил с десет сантиметра, обувките ми хлопаха и косата ми беше напълно побеляла, но вече не плачех.

— Можете да я погребете — казах аз. — Пък вземете да погребете и главата на тъща ми, която от някое време се подмята из мазето — добавих аз и излязох, влачейки крака, за да не ми се изхлужат обувките.

Така внучка ми научи, че онова, дето стоеше в кутията за шапки, онази от свинска кожа, и с което тя играеше на черни магии и украсяваше къщичките си в зимника, е главата на прабаба ѝ Нивеа. Тя престоя непогребана дълго време — отначало, за да се избегне скандалът, а после — защото в цялата неразбория, дето цареше в тази къща, просто я забравихме. Свършихме работата без много шум, за да не даваме храна за хорски одумки. След като служителите от погребалното бюро нагласиха Клара в ковчега и подредиха салона

както подобава за покойник — с черни драперии и крепове, с големи капещи свещи и с импровизиран олтар върху пианото, Хайме и Николас сложиха в ковчега главата на баба си, вече превърнала се в една нищо и никаква жълта играчка с уплашен израз — да почива до любимата си дъщеря.

Погребението на Клара бе истинско събитие. Така и не можах да си обясня откъде се насъбра толкова народ, опечален от смъртта на жена ми. Не знаех, че тя е познавала всичко живо. Изредиха се безкрайни върволици от хора, които ми стискаха ръката, опашка от автомобили задръсти всички подстъпи към гробището, надойдоха някакви чудати делегации от бедняци, ученици, работнически профсъюзи, монахини, деца — идиотчета, бохеми и просветлени свише. Почти всички селяни от „Трите Марин“ биха път, за да дойдат да я изпратят. Някои от тях дотогава не се бяха качвали на камион или на влак. В навалищата зърнах Педро Втори Гарсия, не бях го виждал от години. Пристъпих да се здрависам с него, но той не ми подаде ръка. Приблужи се с клюмнала глава до зейналия гроб и хвърли върху ковчега на Клара поувехнал букет горски цветя, те имаха вид на откраднати от някоя чужда градина. Плачеше.

Хванала се за ръката ми, Алба не изпусна нищо от погребението. Видя как спуснаха ковчега в земята, на временното място, което едва смогнахме да намерим, изслуша безкрайните надгробни слова, възвеличаващи единствените добродетели, които баба й не притежаваше, и щом се върна вкъщи, изтича да се затвори в мазето, за да чака духа на Клара да се свърже с нея, както тя й беше обещала. Там я заварих заспала с усмивка върху проядените от молци останки на Барабас.

Оная нощ не можах да мигна. В мислите ми се преплитаха образите на двете жени, които бях обичал през живота си — зеленокосата Роса и Клара Ясновидката, двете сестри, на всяка от които бях отдал толкова любов. На разсъмване реших, че ако не ги бях притежавал приживе, поне щяха да бъдат с мене в смъртта. Затова извадих от писалището няколко листа хартия и се заех да рисувам най-достолепния и пищен мавзолей — от италиански мрамор с цвят на съомга, със статуи от същия материал, представлящи Роса и Клара с ангелски криле, защото те си бяха ангели и ангели щяха да си останат завинаги. Там, между двете, ще ме погребат някой ден.

Исках да умра по-скоро — без жена ми животът нямаше смисъл за мене. Не знаех, че ми предстои да свърша още много неща на този свят. За щастие Клара се върна. Или може би никога не си бе отишла напълно. Понякога си мисля, че старостта ми е размътила мозъка, и не бива да се забравя, че я погребях преди двайсет години. Подозирам, че ми се привиждат разни неща, досущ като на изкуфял дъртофелник. Но съмненията ми се разсейват, когато я виждам да минава покрай мене и чувам смеха ѝ на терасата. Знам, че е моя спътница, че ми е простила всички грубости от миналото и че сега е много по-близо до мен от когато и да било преди. Продължавай да живееш и бъди винаги с мен, Клара звездоясна!...

Смъртта на Клара обърна с главата надолу живота в голямата къща на тъл. Времената се промениха. С нея си отидоха призраците, гостите и светлата радост, която никога по-рано не я напускаше. А не я напускаше, защото тя не смяташе, че светът е Долина на сълзите, а напротив — че е весела прищявка на бога и че именно поради това е глупаво да се взема на сериозно, щом и сам бог не правеше това. Алба забеляза още от първите дни как всичко отива към развала. Отиваше бавно, но неумолимо. Долови го преди всички останали по цветята, които увехнаха в големите вази и наситиха въздуха със сладникав и зловонен мирис. Така си и стояха там, докато изсъхнаха, изрониха се, окапаха и от тях останаха само умърлушени стебла, които дълго не се намери кой да махне. Алба повече не береше цветя, за да украсява къщата. После умряха и растенията, защото никой не се сети да ги полива и да им говори, както правеше Клара. Котките си отидоха мълчаливо, както бяха дошли или както се бяха родили в гънките на стръмния покрив. Естебан Труеба се облече в черно и за една нощ прекрачи от цветущата си зрялост на мъж в добро здраве към подстъпите на една свита и пелтечеща старост, която обаче така и не успя да укроти проклетията му. Той ходеше в строго черно до края на дните си, дори когато това вече бе излязло от мода и никой не носеше траур освен бедняците, които си връзваха черна лента на ръкава като жалейка. Увеси на врата си велурена торбичка на златна верижка, държеше я под ризата до гърдите си. Вътре бяха изкуствените зъби на жена му — беше си наумил, че ще му носят щастие и че така ще изкупи вината си пред нея. Всички в семейството почувстваха, че без

Клара вече няма смисъл да са заедно — почти нямаха какво да си кажат. Труеба разбра, че единственото, което го задържа в неговия дом, е присъствието на внучката му.

През следващите години къщата постепенно се превърна в развалина. Никой повече и не погледна градината — да вземе да я полее или почисти — и в крайна сметка тя сякаш бе погълната от занемарата, птиците и плевелите. Геометрично правилният парк, който Труеба бе наредил да оформят по подобие на градините във френските дворци, и очарователният кът, където Клара се подвизаваше като кралица сред безредие и пищност, сред сладострастния разкош на цветята и хаоса на филодендроните, постепенно изсъхнаха, изгниха, бурениясаха. Безоките статуи и пеещите фонтани бяха затрупани от опадала шума, птичи курешки и мърх. Изпочупените и мръсни перголи послужиха за убежище на всякакви твари и за бунище на съседите. Паркът се превърна в гъст, почти непроходим буренак на изоставено село — в него човек трябваше да си пробива път едва ли не с мачете. Големият чимшир, който преди подрязваха с барокова претенциозност, рухна отчаян, оклюмал и терзан от охлювите и болестите. В салоните завесите малко по малко се издянаха от кукичките си и увиснаха като бабешки фусти, прашни и избелели. Мебелите, изпотъпкани от Алба, която играеше в тях на къщички и на окопи, се превърнаха в трупове с изхвъркнали пружини, а големият гоблен в гостната загуби девствено чистото си достолепие на буколическа сцена от Версай и бе използван като мишена за стрелите на Николас и племенницата му. Кухнята се омазни и опуши, изпълни се с празни буркани и с купчини стари вестници, престана да произвежда предишните купи с крем карамел и уханни блюда. Обитателите на къщата караха почти всеки ден на варен нахут и на мляко с ориз, защото никой не смееше да излезе на глава с върволицата готвачки — кавгаджийки, заповеднички и до една с брадавици, които се изреждаха да царуват от ден до пладне между почернелите от занемара тенджери. От земетръсите, от хамалското блъскане на вратите и от бастуна на Естебан Труеба стените се напукаха, вратите се нацепиха. Щорите изскочиха от пантите си и никой не си мръдна пръста да ги поправи. Крановете започнаха да текат, тръбите да таят, керемидите да се чупят, по стените взеха да се появяват зеленикави петна от влага. Единствено покритата със сини копринени тапети стая на Клара си остана непокътната. Там си стояха

по местата мебелите от светло дърво, две бели памучни рокли, празната клетка на канарчето, панерчето с недовършени плетива, колодите гадателски карти, трикраката маса и камарата тетрадки, в които тя петдесет години нанася своите животоописания. Много по-късно, в самотата на пустия дом и в безмълвието на мъртвите и на безследно изчезналите, аз ги подредих и изчетох съсредоточено, за да възстановя тази история.

Хайме и Николас загубиха и малкото останал им интерес към семейството и не се смилиха над баща си, който в самотата си напразно се опита да се сближи с тях, за да запълни празнотата, оставена от един живот на пълно неразбирателство между баща и синове. Двамата живееха в къщата, защото нямаха къде другаде да се хранят и да спят по на сгода, ала минаваха през нея като безплътни сенки и така и не спираха поглед върху съсипията. Хайме се бе отдал на професията си като същински апостол и както баща му едно време се блъскаше като вол, докато вдигне на крака запустелия чифлик „Трите Марии“ и направи състояние, така и той сега работеше като къртица в болницата, а в свободните си часове се грижеше безплатно за пациентите.

— Ти си безвъзвратно обречен да губиш, сине — въздишаше Труеба. — Нямах усет за действителността. Още не си проумял как е устроен светът. Залагаш на утопични, несъществуващи ценности.

— Да се помага на ближния е ценност, която съществува, тате.

— Не. Както милосърдието, така и твоят социализъм са измислица на слабите, за да пречупят и използват силните.

— Нямам й аз вяра на тая твоя теория за силните и слабите — отвръщаше Хайме.

— В природата винаги така става, да знаеш. Живеем в джунгла.

— Да, защото правилата се налагат от ония, които мислят като тебе. Ама няма да е винаги така.

— Така ще бъде, защото ние сме отгоре. Знаем как да се оправяме в тоя свят, как да действваме с размах и как да упражняваме властта. Послушай ме, сине, укроти се и отвори частна клиника, аз ще ти помогна. Но скъсай с глупавите си социалистически забежки! — наставляваше го Естебан Труеба напълно безрезултатно.

След като Аманда изчезна от живота му, Николас сякаш укрепна душевно. От преживяванията в Индия му остана вкусът към духовните

начинания. Загърби безпочвените търговски авантюри, които тормозеха съзнанието му в ранните младежки години. Стихна и желанието му да притежава всички жени, които му се изпречваха пред очите, и се посвети на вечния си копнеж да влезе в досег с бога по не съвсем конвенционални пътища. Онова обаяние, с което преди набираще ученички за школата си за фламенко, му влезе в работа и сега, за да се ограда с нарастващ брой последователи. Повечето бяха младежи, преситени от охолен и безгрижен живот. Като него те витаеха в облаците и бяха петимни да открият философия, която да им позволи да съществуват, без да им се налага да се месят в земните неразбории. Образува се група, готова да възприеме хилядолетните познания, които Николас бе придобил в Ориента. По онова време те си правеха сбиранията в запустелите стаи в дъното на къщата, където Алба ги черпеше с орехи и им поднасяше билкови чайове, докато те медитираха с кръстосани крака. Когато разбра, че в неговия дом зад гърба му се мотаят разни шантави и навирили нос младоци, които дишат през пъпа и си свалят дрехите при първа покана, Естебан Труеба кипна и ги изгони, като ги заплаши с бастуна си и с полицията. Тогава Николас проумя, че без пари не ще може да продължи да проповядва Истината, така че започна да взема скромни хонорари за уроците си. С тези средства успя да наеме една къща, където уреди школата си за просветлени. Предвид законните изисквания и необходимостта да се оформи като юридическо лице, той я нарече Институт за общение с Нищото — ИЗОН. Баща му обаче и така не склони да го остави на мира, защото последователите на Николас започнаха да се появяват фотографирани във вестниците с бръснати глави, с непристойни пещемали и с блажено заваян израз и правеха за посмешище името Труеба. Щом се узна, че пророкът от ИЗОН е син на Труеба, опозицията веднага се впусна да експлоатира темата, за да zlepостави сенатора. Тя се зае да използва верските пориви на сина като политическо оръжие срещу бащата. Труеба търпя стоически до деня, когато завари внучката си Алба да повтаря като навита пружина свещената дума „Ом“ и с остригана нула номер глава, лъснала като билиардна топка. Получи един от най-страшните си пристъпи на ярост. Влетя изневиделица в института на сина си заедно с двама наети за целта биячи, които запретнаха ръкави и видяха сметката на оскъдната мебелировка. Малко им остана да сторят същото и с мирните

едноверци, когато старият осъзна, че и в този случай е прекалил, и им нареди да спрат опустошението и да го изчакат навън. Като остана насаме със сина си, той съумя да се овладее, престана да трепери от гняв и процеди едва сдържано, че вече му е дошло до гуша от неговите палячовщини.

— Да не си ми се явил пред очите, докато не поникне коса на внучката ми! — додаде той на излизане и тръшна вратата.

Николас реагира на другия ден. На първо време изхвърли отломките, оставени от бащините му биячи, и разтреби помещението, като не преставаше да диша ритмично, за да премахне от себе си всякаква следа от гняв и за да пречисти духа си. После той и учениците му, издокарани с пещемалите си и понесли плакати с искания за свобода на вероизповеданията и за зачитане на гражданските им права, се запътиха към желязната ограда на Конгреса. Там наизвадиха дървени пискуни, хлопки и някой и друг набързо стъкмен гонг и вдигнаха такава дандания, че спряха уличното движение. Като се насъбраха достатъчно зяпачи, Николас се съблече и щом остана гол, както го е майка родила, се просна наред улицата с протегнати встрани ръце — същински кръст. Вдигна се такава врява от спирачки на коли, клаксони, писъци и освирквания, че тревогата се пренесе и вътре в сградата. В Сената се прекъсна заседанието, на което се обсъждаше дали земевладелците имат или нямат право да преграждат с телени мрежи междуселските пътища, и депутатите излязоха на балкона да се насладят на необичайното зрелище, каквото представляваше синът на сенатора Труеба, запял гол като пушка азиатски псалми. Естебан Труеба се спусна презглава по широкото стълбище на Конгреса и се втурна към улицата с твърдото намерение да пребие сина си, ала не успя да премине оттатък решетъчната ограда, защото усети, че сърцето му се пръска от гняв в гърдите и че пред погледа му се спуска червено перде. Строполи се на земята.

Николас бе откаран от камионетка на карабинерите, а сенаторът Труеба — от линейка на Червения кръст. Три седмици припадъкът държа влага на Естебан Труеба и едва не го прати на онзи свят. Когато най-сетне се надигна от леглото, той докопа сина си Николас за врата, напъха го в един самолет и го натири в чужбина със заповед да не му се мярка повече пред очите, докато е жив. Все пак му даде достатъчно пари, за да се нареди и дълго време да не търпи лишения, защото

Хайме втълпи на баща си, че това е единственият начин да попречат на Николас да извърши нови щуротии, които биха го zlepоставили и в чужбина.

В следващите години до Естебан Труеба достигаха вести за черната овца на семейството от писмата, които сегиз-тогиз си пишеха Бланка и Николас. Така научи, че синът му бил открил в Съединените щати нова школа за общение с Нищото. Постигнал главоломен успех и се замогнал. Този път му провървяло — не както при опитите да се издигне с балон или да отвори фабрика за сандвичи. Стигнал дотам, че се киснел заедно с учениците си в собствен басейн от розов порцелан и се радвал на уважението на гражданството, съчетавайки, без сам да си го е поставял за цел, търсенето на общение с бога и сполуката в сделките. Не ще и дума, че Естебан Труеба никога не повярва в тая история.

Сенаторът изчака да поизрасне косата на внучката му, за да не си мислят хората, че е келява, и лично отиде да я запише в един английски девически колеж, защото продължаваше да смята, че никъде не дават по-добро образование и възпитание — въпреки противоречивите резултати, които се получиха при двамата му синове. Бланка се съгласи, защото съзнаваше, че за да си намери Алба място в живота, не е достатъчно планетите да са благосклонно съчетани в звездната ѝ карта. В колежа Алба се научи да яде варени зеленчуци и прегорял ориз, да понася студа на двора, да пее химни и да се отрича тържествено от всички земни суети, с изключение на тези от спортно естество. Научиха я да чете Библията, да играе тенис и да пише на машина. Машинописът бе единственото полезно нещо, което ѝ остана от дългите чуждоезични години. Еднообразието в колежа ѝ се стори непоносимо. Дотогава тя бе живяла другояче. Не бе и чувала да се приказва за грехове и за обноски на госпожица, не познаваше границата между човешкото и божественото, между възможното и невъзможното. Бе гледала как единият ѝ вуйчо се размотава гол по коридорите и току прави скокове на каратист, а другият се е заровил под планина книги, как дядо ѝ троши с бастуна си телефоните и саксиите на терасата, как майка ѝ се изнизва с палячовското си куфарче, как баба ѝ мести трикраката маса и свири Шопен, без да вдига капака на пианото. В часовете скучаеше. В междучасията седнаше

в най-отдалеченото и притулено кътче на парка, за да не я виждат, тръпнеше от желание да я поканят да играе и едновременно се молеше никой да не я забележи. Майка ѝ я предупреди да не се опитва да обяснява на съученичките си какво е видяла и научила за човешката природа в медицинските книги на вуйчо си Хайме и да не говори на учителките за предимствата на есперанто пред английския език. Въпреки тези предпазни мерки директорката на учебното заведение без особена трудност долови още от първите дни своенравието на новата си ученичка. Наблюдава я няколко седмици и когато диагнозата ѝ се изясни, извика Бланка Труеба в кабинета си и ѝ обясни възможно най-учтиво, че момичето в никакъв случай не се вмества в общоприетите норми на британското възпитание. Препоръча ѝ да го даде в колеж на испански монахини, където може би ще сполучат да обуздаят развинтеното му въображение и да поправят крайно лошите му обноски. Но сенаторът Труеба нямаше намерение да се оставя някаква си мис Сейнт Джон да му смачка фасона и използва цялата си тежест на влиятелен човек, за да не изключат внучката му. Искаше тя на всяка цена да научи английски. Беше убеден, че английският стои по-високо от испанския, който смяташе за език второ качество, подходящ за домашни нужди и за магии, за необуздани страсти и безполезни начинания, но непригоден за света на науката и на техниката, където се надяваше да види един ден как Алба жъне лаври. Надвит от вълната на новите времена, той най-сетне бе приел, че някои жени не са кръгли идиотки, и мислеше, че Алба е прекалено безлична, за да си хване съпруг с добро положение, но може да получи професия и в крайна сметка да си изкарва хляба както мъжете. По тази точка Бланка подкрепи баща си, защото бе изпитала на собствен гръб колко лоши последици носи едно посредствено образование, когато дойде време човек да се оправя в живота.

— Не искам да си бедна като мене, камо ли пък да зависиш от мъж, който да те издържа — казваше тя на дъщеря си всеки път, когато я заварваше да плаче, защото не ѝ се ходело на училище.

Не я преместиха от колежа и трябваше да го изтърпи цели десет години.

За Алба единственият стабилен човек в този оставен на произвола на съдбата кораб, в който се превърна голямата къща на ъгъла след смъртта на Клара, беше майка ѝ. Бланка се бореше яростно

като лъвица със съсипията и разложението, ала беше ясно, че ще загуби битката срещу настъплението на разрухата. Само тя се бяхтеше, за да придаде на огромната къща вид на дом. Сенаторът Труеба продължи да живее там, но престана да кани приятелите и съмишлениците си, тури ключа на салоните и се затвори само в библиотеката и в спалнята си. Беше сляп и глух за нуждите на дома си. Погълнат от политиката и от сделките, той постоянно пътуваше, финансираше нови и нови изборни кампании, купуваше земи и трактори, отглеждаше състезателни коне, въртеше спекулации със злато, захар и хартия. Нехаеше, че стените на къщата му плачат за бояджийска четка, че мебелите са изтърбушени, че кухнята се е превърнала в бунисце. Не се вглеждаше и в степените вълнени елечета на внучката си, в овехтелите дрехи на дъщеря си или в ръцете ѝ, съсипани от домакинската работа и от глината. Не го правеше от скъперничество — просто неговото семейство бе престанало да го интересува. Сегиз-тогиз се отърсваше от своята разсеяност и цъфваше с някой от скъп по-скъп и разкошен подарък за внучката си, който само правеше още по-очебиен контраста между невидимото богатство, затворено в банковите му сметки, и недоимъка в дома му. Не че не даваше на Бланка никакви пари — даваше, кога повече, кога по-малко, ала те никога не стигаха, за да поддържат в ред разнебитената, мрачна, почти запустяла и пронизвана от течение къща, в която се бе изродил предишният палат. Парите никога не бяха достатъчни на Бланка, за да посреща разходите, постоянно искаше назаем от Хайме и колкото и да орязваше домашния бюджет оттук и да го кърпеше оттам, крайт на месеца винаги я заварваше с куп неплатени сметки, които все набъбваха ли, набъбваха. Минаваше ѝ през ум да се вдигне до квартала на бижутерите — евреи и да продаде някоя от скъпоценностите, купени пак там четвърт век по-рано и завещани ѝ от Клара в един вълнен чорап.

В къщи Бланка ходеше с престилка и платненки и по нищо не се различаваше от вече оределите им прислужнички, а за излизане обличаше все същия си черен джемпър от едно време, станал на вестник от гладене, и бялата си копринена блуза. След като дядо ѝ овдовя и престана да се грижи за нея, Алба се обличаше от подаянията на едни свои далечни братовчедки. Те бяха или по-едри, или по-дребни от нея, та обикновено палтата ѝ стояха като войнишки шинели, а

роклите я стягаха и ѝ бяха къси. На Хайме му се искаше да направи нещо за двете, но съвестта го гризеше — смяташе, че е по-добре да изразходва заплатата си за храна на гладните, отколкото да я харчи за охолство на сестра си и на племенницата си.

След смъртта на баба си Алба започна да сънува кошмари, от които се събуждаше с викове и цялата трепереше като от треска. Присънваше ѝ се, че всички членове на семейството умират и тя остава да се лута сама в голямата къща в компанията на бледите и умърлушени призраци, витаещи по коридорите. По съвет на Хайме я преместиха в спалнята на Бланка, за да се чувства по-спокойна. Откакто започна да спи в една стая с майка си, тя чакаше със скрито нетърпение момента да си легнат. Свита между чаршафите, следеше с поглед как майка ѝ си прави обичайния тоалет преди лягане и после се пъха в леглото. Бланка си почистваше лицето с крем „Харем“ — пембено мазило с мирис на рози, което по всеобщо мнение правело чудеса с женската кожа, и разресваше по сто пъти дългата си кестенява коса, в която започваха да се появяват няколко бели косъма, невидими за всички други, но не и за нея. Лесно хващаше простуда, та затова и зиме, и лете спеше с вълнени фусти, които тя сама плетеше през свободните си часове. При дъждовно време си слагаше ръкавици, за да усеща по-малко болезнено полярния студ, вселил се в костите ѝ от влажната глина. Оттам не успяха да го прогонят нито инжекциите на Хайме, нито китайското иглолечение на Николас. Алба я наблюдаваше как върви насам-натам из стаята. Нощницата ѝ на манастирска послушница се ветрееше около тялото ѝ. Освободена от кока, косата ѝ се спускаше на воля. Обгръщаше я нежното ухание на чистите ѝ дрехи и на крема „Харем“. Унасяше се в несвързан пъстър монолог — туюкаше се заради цената на зеленчуците, изреждаше многобройните си болезки, охкаше от умора, че бременето на цялата къща било легнало върху нейните плещи, и с всичко това се преплитаха поетичните ѝ блянове за Педро Трети Гарсия, когото си представяше сред облаците на припадаща вечер или си го припомняше сред златистите жита в „Трите Марии“. Щом свършеше с целия този ритуал, Бланка се мушваше в леглото и угасяше лампата. Вземаше ръката на дъщеря си през тесния проход, който ги разделяше, и ѝ разказваше приказките от магическите книги във вълшебните сандъци на прадядо Маркос, които недобрата ѝ памет превръщаше в нови приказки. Така Алба научи за

един принц, който спал сто години, за девици, сплели тела в ръкопашен бой с дракони, за някакъв изгубил се в гората вълк, който бил изтърбушен съвсем безпричинно от някакво момиченце. Когато Алба поискваше да чуе отново тия страхотии, Бланка не можеше да ги повтори, защото ги беше забравила. Поради това малката придоби навика да си ги записва. А после започна да си отбелязва и нещата, които ѝ се струваха важни, както правеше баба ѝ Клара.

Работата по мавзолея започна скоро след смъртта на Клара, ала се проточи почти две години, защото аз все притурях нови и скъпи детайли — надгробни плочи със златни готически букви, стъклен купол, за да влиза слънце, и един хитро измислен механизъм, заимстван от водоскоците от римско време, за постоянно и равномерно поливане на една малка вътрешна градинка, в която наредих да посадят рози и камелии — любимите цветя на двете сестри, владели сърцето ми. Мъчнотията дойде със статуите. Отхвърлих няколко проекта, защото не желяех никакви си там ангели — кретени, а образите на Роса и Клара, с лицата им, с ръцете им, в естествен ръст. Един уругвайски скулптор улучи вкуса ми и статуите станаха най-сетне както аз ги исках. Когато всичко бе изкарано докрай, се натъкнах на неочаквана пречка — не можех да преместя Роса в новия мавзолей, защото семейство Дел Вале се противопостави. Опитах се да ги увеща с какви ли не доводи, с подаръци и натиск, прибягнах дори до политическото си влияние, но всичко бе напразно. Моите баджанаци не искаха и дума да чуят за преместване. Май бяха подразбрали онова за главата на Нивеа и ми се сърдеха, че през цялото това време съм я държал в зимника. Като ми стана ясно, че ще се опъват докрай, извиках Хайме и му казах да се приготви да дойде с мен на гробището, за да откраднем трупа на Роса. Той изобщо не се показва изненадан.

— Като не щат с добро, ще обърнем другия край — обясних аз на сина си.

Както си му е редът в такива случаи, отидохме по нощна доба и подкупихме пазача — бях сторил същото много години по-рано, за да остана с Роса първата нощ, която тя прекара там. Промъкнахме се с инструментите си откъм алеята с кипарисите, потърсихме гроба на семейство Дел Вале и се заехме с невеселата задача да го отворим. Отместихме внимателно плочата, която пазеше покоя на Роса, и

извадихме от нишата белия ковчег. Той тежеше много повече, отколкото предполагахме, та се наложи да извикаме пазача да ни помогне. Неудобно се работеше в тая теснотия, където под мъждукащата светлина на една карбидна лампа само си пречехме един на друг с инструментите. После отново затворихме нишата с плочата, та никой да не заподозре, че е празна. Накрая целите плувахме в пот. Хайме се беше сетил да вземе манерка с ракия и му ударихме по глътка, за кураж. Въпреки че никой от нас не беше суеверен, този некропол от кръстове, куполи и плочи ни опъваше нервите. Аз седнах на прага на гроба да си поема дъх. Мина ми през ум, че вече не съм никак млад, щом от преместването на един сандък сърцето ми се разтупва така силно и ми се привиждат светещи точки в тъмното. Затворих очи и си припомних Роса, съвършеното ѝ лице, млечната ѝ кожа, косата ѝ на морска сирена, медените ѝ очи, предизвикващи смут, оплетените ѝ със седефената броеница ръце, булчинския ѝ венец. От гърдите ми се изтръгна въздишка, щом в съзнанието ми възкръсна тази прекрасна девственица, която ми се беше изплъзнала из ръцете. През всичките тези години тя бе чакала тук да дойда да я взема и да я отнесе на мястото, където ѝ прилягаше да бъде.

— Сине, хайде да го отворим. Искам да видя Роса — казах аз на Хайме.

Не се и опита да ме разубеждава — по тона ми се досети, че нищо няма да ме накара да се откажа от намерението си. Насочихме фенера, Хайме развинти търпеливо бронзовите винтове, потъмнели от времето, и двамата успяхме да вдигнем капака. Тежеше, като да беше оловен. На бялата светлина на карбидната лампа съзрях Роса Красивата с булчинските ѝ портокалови цветчета, със зелената ѝ коса, с кротката ѝ хубост. Изглеждаше същата, каквато я бях видял много години назад, легнала в белия си ковчег на масата в трапезарията на тъща ми и на тъста ми. Втренчих се в нея като омагьосан, без да се удивявам, че времето не я е докоснало — тя бе същата Роса от сънищата ми. Наведох се и през стъклото, покриващо лицето ѝ, целунах бледите устни на тази, която безкрайно бях обичал. Внезапно между кипарисите се изви като влечуго лек ветрец, промъкна се коварно през някаква пролука в херметически затворения досега ковчег и само за миг моята непокътната годеница се стопи като в някакво вълшебство, разпадна се на ситен прашец. Когато вдигнах

глава и отворих очи, все още с хладната целувка на устните си, Роса Красивата вече я нямаше. На мястото ѝ имаше череп с празни очи, няколко ивици кожа с цвят на слонова кост, прилепнали за скулите, и няколко кичура плесенясала грива на темето.

Хайме и пазачът затвориха припряно капака, сложиха Роса на една количка и я отнесоха на отреденото ѝ до Клара място в мавзолея с цвят на съомга. Аз седнах върху един гроб в алеята с кипариси и се загледах в луната.

— Ферула имаше право — помислих си. — Останах сам, а тялото и душата ми се смаяват. Остава ми само да умра като куче.

Сенаторът Труеба се бореше срещу политическите си противници, които с всеки изминал ден напредваха все повече по пътя към властта. Докато други водачи на Консервативната партия дебелееха, старееха и прахосваха времето си в безкрайни византийски препирни, той работеше, проучваше, кръстосваше страната на север и на юг. Погълнат от своя лична кампания, която се точеше без прекъсване, Труеба пет пари не даваше нито за годините си, нито за глухия ропот на костите си. При всички парламентарни избори го преизбираха за сенатор. Ала той не се блазнеше от властта, богатството или авторитета. Беше си втъпил единствено, че е длъжен да унищожи наречения от самия него „марксистки рак“, който лека-полека проникваше сред народа.

— И камък да вдигнеш, отдолу комунист ще изскочи — казваше той.

Никой вече не му вярваше. Дори и самите комунисти. Хората му се поприсмиваха заради гневните му избухвания, заради вида му на гарван в траур, за допотопния му бастун и апокалиптичните му предвещания. Когато размахваше под носа на сподвижниците си статистическите данни и неподправените резултати от гласуването при последните избори, те махаха с ръка — какви ги бръщолеви старият, май е поизкуфял вече.

— Стигне ли се дотам, че да не можем да турим ръка на урните, преди да са преброили гласовете, спукана ни е работата! — пророкуваше Труеба.

— Никъде марксистите не са спечелили чрез всенародно гласуване. Не се е разминавало без революция, а у нас такива неща не стават — възразяваха му.

— Абе те ще станат, та тогава ще видите вие! — пенеше се Труеба.

— Успокой се бе, човек! Няма да позволим да се случи такова нещо — укротяваха го. — За марксизма въобще няма почва в Латинска Америка. Не проумяваш ли, че той не отчита нематериалната страна на нещата? В това учение има само безбожие, груб практицизъм и приспособенчество. Тук то не може да има успех!

Дори и самият полковник Уртадо, на когото под път и над път се привиждаха врагове на родината, не смяташе комунистите за опасност. Той неведнъж се помъчи да му отвори очите, за да проумее, че Комунистическата партия — това са шепи хаймани, които не представляват нищо дори от статистическа гледна точка. Освен това те се водели сляпо по заповедите на Москва, а това доникъде нямало да ги доведе.

— Москва е през девет земи в десета, Естебан. Комунистите и хабер си нямат какво става тук, в тази държава — разправяше му полковник Уртадо. — Не бръснат за слива условията в страната ни и затова са се оплели като петел в кълчища. Неотдавна излязоха с възвание — призоваваха селяните, моряците и индианците да се включат в първия национален съвет от болшевишки тип. Вари го, печи го — това си е чиста смехория. Какво ти разбират селяните от съвети! Вземи моряците — тях все ги вее вятърът в открито море, умът им е повече в бардаците по пристанищата, отколкото в политиката. Ами индианците! Че то я са ни останали към двеста, я не. Не вярвам да са оцелели повече след кланетата от миналия век, но виж, ако поискат да образуват съвет в своите резервати, тяхна си работа — подиграваше се полковникът.

— Да, ама не са само комунистите. Ей ти ги и социалистите, и радикалите, и други групички от тая пасмина. Всички са горе-долу от един дол дренки — отвърщаше Труеба.

За сенатора всички политически партии освен неговата бяха потенциално марксистки, той не можеше да направи ясна разлика между идеологията на едните и на другите. Безцеремонно излагаше позицията си публично всеки път, щом му се представяше възможност, и затова за всички, освен за хората от неговата партия, сенаторът Труеба се превърна в своего рода много колоритен и шантав реакционер и олигарх. Консервативната партия трябваше да му стяга

юздите, за да не прекалява с приказките си — такива ги дрънкаше, че можеше да изложи не само себе си, а и да напакости на всички. Той беше необузданият рицар, готов да се впусне в схватка по всякакви форуми, на пресконференциите, в университетите, където никой друг не смееше да си покаже носа. Там той се изтъпанчваше невъзмутим в черния си костюм, с лъвската си грива и сребърния си бастун. Той бе мишената на карикатуристите, които от толкова подбив с него взеха, че го направиха популярен и на всички избори събираше купища гласове за Консервативната партия. Беше фанатичен, язвително груб и старомоден, но олицетворяваше по-добре от когото и да било моралните стойности на семейството, традицията, частната собственост и реда. Нямаше човек, който да не го познае на улицата, измисляха се вицове по негов адрес, от уста на уста се носеха смешните истории, които му се приписваха. Разправяха, че след оня сърдечен пристъп, когато Николас се разсъблече пред вратите на Конгреса, президентът на републиката го извикал в кабинета си и му предложил да оглави посолството в Швейцария — постът подходдал за годините му и щял да му позволи да си възстанови здравето. Разказваха, че в отговор сенаторът Труеба стоварил такъв юмрук по писалището на президента, че съборил националното знаме и бюста на Бащата на родината.

— Аз оттук не мърдам, ваше превъзходителство, освен ако не ме изнесат с краката напред! — изръмжал той. — Защото заплесна ли се само за миг, марксистите веднага ще ви отнемат стола, на който седите!

Той първи се сети да нарече левицата „враг на демокрацията“, без да подозира, че години по-късно това определение ще стане девиз на диктатурата. На политическата борба посвещаваше почти цялото си време и голяма част от състоянието си. Забеляза, че то като че ли бавно, но сигурно изтъняваше, откакто почина Клара, въпреки все новите и нови сделки, които въртеше. Но не се разтревожи особено, защото реши, че в естествения ред на нещата е залегнал един неопровержим факт — ако приживе тя бе за него повей, който му носеше сполука, то явно нямаше как да продължи да му свети като щастлива звезда и след смъртта си. Пък и пресметна, че и без да увеличава състоянието си, то ще му стигне, за да преживее като заможен човек колкото дни му бе писано да остане на тоя свят.

Чувствуваше се стар, беше си втълпил, че нито едно от трите му деца не заслужава да го наследи, а пък внучката си щеше да осигури, като ѝ остави „Трите Марии“ — нищо, че на село човек вече не успява да се замогне както едно време.

Благодарение на новите шосета и автомобили някогашното сафари с влак се бе свело до някакви си шест часа път от столицата до „Трите Марии“, ала понеже беше все зает, той така и не намираше време да се отбие в чифлика. От дъжд на вятър се обаждаше на управителя да дойде да му се отчете, но след тия посещения изпадаше в лошо настроение, което му държеше влага по няколко дена. Неговият управител беше човек, сломен от собствения си песимизъм. Как веднъж не донесе добра вест! Все за природни бедствия докладваше — я слана попарила ягодите, я пипка изпонатръшкала кокошките, я мана похабила гроздето. Така селският имот, от който бе натрупал богатството си, се превърна в бремене за сенатора Труеба и той често трябваше да тегли пари, предназначени за други сделки, за да подлага рамо на тази ненаситна земя. Тя сякаш бе петимна да се върнат времената на занемарата и сиромашията, от които той я бе избавил.

— Трябва да отида да сложа ред. Там има нужда стопанинът да погледне кое как е и да се развърти — мърмореше той.

— Много са объркани нещата на село, господарю — предупреждаваше го неведнъж управителят. — Селяните са станали непокорни. Не минава ден да не поставят нови искания. Ще рече човек, че им се иска да живеят по господарски. Ако питате мен, най-добре е да се продаде имотът.

Ала Труеба не искаше и да чуе за продаване. „Когато всичко друго свърши, остава единствено земята“, повтаряше си той както едно време, когато беше двайсет и пет годишен и същото му натякваха и майка му, и сестра му. Но като му натежаха годините и политическата дейност, „Трите Марии“, наред с много други неща, които преди му се струваха от голямо значение, престана да го интересува. За него чифликът имаше само символична стойност.

Управителят беше прав — много се бяха объркали нещата през тия години. Същото възвестваше и кадифеният глас на Педро Трети Гарсия, който благодарение на онова чудо радиото достигаше и до най-затъntenите кътчета на страната. На трийсет и толкова години той продължаваше да прилича на груб селянин — въпрос на стил, тъй като

житейските познания и успехът бяха омекотили неговата недодяланост и поизбистрили светогледа му. Беше си пуснал брада на горянин и дълга коса на пророк, които сам подрязваше, без да се гледа в огледало, с бръснач, останал от баща му — изпреварваше с някоя и друга година онази мода, която по-късно предизвика фурор сред певците на протестни песни. Носеше панталони от груб плат, платнени сандали занаятчийско производство с плетени конопени подметки, а зиме се намяташе с пончо от тепана вълна. Това беше бойната му униформа. Така излизаше по сцените и така го снимаха по обложките на плочите. Разочарован от политическите организации, в крайна сметка си нави на пръста три-четири не особено сложни идеи и с тях скрепи своята философия. Беше анархист. От кокошките и лисиците премина на песни, възпяващи живота, дружбата, любовта, а също и революцията. Музиката му беше много популярна и само такъв твърдоглав човек като сенатора Труеба можеше да я подценява. Старият бе забранил да се слуша радио в къщата му. Не желаше внучката му да надава ухо на глупавите комедии и на радиопиесите, в които майки загубват децата си и си ги възвръщат след години, нито пък искаше подривните песни на неговия враг да вредят на храносмилането му. В спалнята си имаше модерен радиоапарат, но слушаше само новините. Изобщо не подозираше, че Педро Трети Гарсия е най-добрият приятел на сина му Хайме и че се среща с Бланка всеки път, когато, смотолевила някакъв предлог, тя излизаше с палячовското си куфарче. Не знаеше и друго — че когато се случеше неделята да е слънчева, Педро Трети понякога водеше Алба да се катерят по хълмовете, сядаше до нея на билото да погледат града и да ядат хляб и кашкавал и преди да се затъркалят надолу по склона, превиващи се от смях като щастливи палави животинки, той ѝ говореше за бедните, за потиснатите, за отчаяните и за други неща, за които Труеба предпочиташе внучката му да не научава.

Педро Трети виждаше как Алба расте и се стараше да бъде близо до нея, но никога не я сметна наистина за своя дъщеря — по този въпрос Бланка бе непреклонна. Казваше, че Алба е трябвало да преживее не един стрес и че е истинско чудо, дето е сравнително нормално дете, така че няма нужда да я хвърлят в нов смут във връзка с произхода ѝ. По-добре беше тя да продължава да вярва на официалната версия. От друга страна не биваше и да се рискува — ще

вземе да се разприказва с дядо си по този въпрос и ще се стигне до катастрофа. Тъй или иначе, волният и непокорен дух на момичето допаднаше на Педро Трети.

— Ако не ми е дъщеря, поне заслужава да бъде — гордо казваше той.

През всичките тия години Педро Трети така и не свикна с ергенския си живот, въпреки че имаше успех сред жените, особено сред прелестните девойчета, които пламваха в буйна страст от стонове на китарата му. Някои от тях се вмъкваха насила в живота му. За него тези любовни връзки бяха необходимост заради свежестта им. Правеше момичетата щастливи — или поне се стараеше, но за много кратко време. И още от мига, в който разбереше, че работата става дебела, започваше да ги държи на разстояние, докато най-сетне се разделяше с тях по възможно най-деликатния начин. Често, когато някоя от тях въздишаше насън до него в леглото, той затваряше очи и мислеше за Бланка, за пицното ѝ зряло тяло, за едрите и хладни гърди, за тънките бръчици край устата ѝ, за сенките на арабските ѝ очи и усещаше как в гърдите му напират задавен вик. Колко пъти се опитва да бъде задълго с други жени, по колко пътища и по колко тела премина, за да се отдалечи от нея, но нищо не излезе. В най-интимния момент, когато човек е сам-самичък и чувства, че чезне, като пред смъртта, точно тогава — и винаги — Бланка беше единствената. На сутринта започваше лека-полека да се отървава от новата си любима и щом се намереше на свобода, се връщаше при Бланка — отслабнал, с по-видими торбички под очите, по-виновен, с нова песен на струните на китарата и с нови неизчерпаеми ласки за нея.

Бланка, напротив, бе привикнала да живее сама. В крайна сметка си намери отдушник в грижите за домакинството в голямата къща, в керамичната работилница и в своите Рождества от измислени животни. В тях на законите на биологията отговаряше единствено Светото семейство, но то се губеше сред тълпа уроди. В живота ѝ имаше само един мъж — Педро Трети. Просто тя бе призвана за една-единствена любов. Непоклатимата сила на чувството ѝ я спаси от посредствено живуркане и от печална участ. Продължаваше да му бъде вярна дори когато той изчезваше от хоризонта, затичан след някоя дългокрака нимфа с разпуснати коси, и от това любовта ѝ към него не намаляваше. Отначало при всяка негова забегка тя мислеше, че ще умре, ала скоро

проумя, че отсъствията му са съвсем мимолетни и че той неизменно се връща по-влюбен и по-нежен. Бланка предпочиташе потайните срещи с любимия си в хотелчета със стаи за любовни двойки пред глухото еднообразие на съвместния живот, пред умората от един брак и пред нерадостната перспектива двамата да остарееят един до друг, споделяйки в края на всеки месец тревогата, че едва свързват двата края, неприятния дъх в устата на пробуждане, неделната досада и болезките от възрастта. Тя беше непоправима романтичка. Неведнъж я блазнеше изкушението да се вдигне с палячовското си куфарче и с онова, което ѝ оставаше от бижутата в чорапа, и да отиде с дъщеря си да живеят при него, но все не ѝ достигаше смелост. Може би се страхуваше, че тази величава любов, която бе издържала на толкова изпитания, не ще може да устои на най-страшното — на съжителството. Алба растеше много бързо и тя съзнаваше, че няма да може да отклонява още дълго увещанията на любимия си под благовидния предлог, че се грижи за дъщеря си. Но все гледаше да отлага решението за по-нататък. Всъщност не по-малко, отколкото се страхуваше от вялото еднообразие, тя се ужасяваше от начина на живот на Педро Трети, от скромната му къщурка от дъски и поцинкована ламарина в едно работническо предградие, сгушена сред стотици други, все така бедняшки, с под от набита пръст, без вода и с една-единствена крушка, провиснала от тавана. Заради нея той напусна предградието и се премести в апартамент в центъра, така че, без да си поставя за цел, се издигна до равнището на една средна класа, към която никога не бе се домогвал да принадлежи.

Но и това не стигаше на Бланка. Апартаментът ѝ се стори мръсен, мрачен, тесен, сградата — не за пред хора. Казваше, че не може да допусне Алба да отрасне там, да играе с други деца на улицата и на стълбището, да получи образование и възпитание в квартално училище. Така премина младостта ѝ и тя навлезе в зряла възраст, примирила се с мисълта, че единствените моменти на отрада в живота ѝ са, когато излиза крадешком, наконтена с най-хубавите си дрехи, напарфюмирана и докарана с онова бельо и фусти на лека жена, които вземаха ума на Педро Трети и които тя криеше, поруменяла от срам, на дъното на гардероба си, като си мислеше какви ли обяснения ще трябва да дава, ако някой ги открие. Тази практична и земна от всяко житейско гледище жена извиси до немай-къде девическата си страст и

я изживя трагично. Подхранваше я; с илюзии, с блянове, идеализираше я, бранеше я със зъби и нокти, пречисти я от прозаичните истини и успя да я превърне в любов, каквато се среща само в романите.

От своя страна Алба се приучи да не отваря дума за Педро Трети Гарсия, защото знаеше до какво води споменаването на това име в семейството. Долавяше по интуиция, че между дядо ѝ и мъжа с отрязаните пръсти, който целуваше майка ѝ по устата, се е случило нещо, дето никак не е за разправяне, но всички, дори и самият Педро Трети, отговаряха уклончиво на въпросите ѝ. В задушевия свят на спалнята Бланка понякога ѝ разказваше истории за него и я учеше на неговите песни с препоръка никога да не ги тананика в къщи. Но не ѝ каза, че той е баща ѝ, и сякаш и тя самата бе забравила това. Спомняше си за миналото като за низ от ужасии, раздели и тъги и не беше уверена, че всички неща са станали точно така, както тя си ги мислеше. Бяха се изтрили боите на онази случка с мумиите, снимките и голобрадия индианец с обувки Луи XV, предизвикала бягството ѝ от къщата на нейния мъж. Толкова пъти бе повтаряла историята, че графът е умрял от треска в пустинята, та най-сетне и тя самата повярва в нея. Години по-късно, когато един ден дъщеря ѝ дойде да ѝ каже, че трупът на Жан дьо Сатини е проснат в хладилната камера на моргата, тя не се зарадва, защото отдавна вече се чувстваше вдовица. Но не се и опита да оправдае лъжата си. Извади от дрешника овехтелият си черен костюм, натъкми си фибите и шнолите в кока и отиде заедно с Алба да погребат французина в градските гробища, в парцела, предоставен от общината за голтаците, защото сенаторът Труеба отказа да му отстъпи място в своя мавзолей с цвят на съомга. Майката и дъщерята вървяха сами след черния ковчег, който успяха да купят благодарение щедростта на Хайме. Чувстваха се малко смешни в знойното лятно пладнe, с по един букет оклюмали цветя в ръцете и без нито една сълза за самотния мъртвец, когото отиваха да погребат.

— Виждам, че баща ми дори не е имал приятели — подхвърли Алба.

И в този случай Бланка не призна истината на дъщеря си.

След като Клара и Роса бяха настанени в моя мавзолей, аз се почувствах малко по-спокоен, защото знаех, че рано или късно и тримата ще се съберем там заедно с други свидни същества като майка

ми, Бавачката и дори Ферула, която се надявам да ми е простила. И през ум не ми минаваше, че ще живея още толкова години и че ще трябва да ме чакат толкова дълго.

Стаята на Клара си остана заключена. Не исках никой да влиза, едно, за да не разместват нищо, и второ — за да мога да срещам духа ѝ сред тия четири стени, щом ми се приискаше. Започнах да страдам от безсъние — то мъчи всички старци. Нощем сън не ме хващаше и сновях насам-натам из къщата, провлякъл крака в чехлите, дето вече ми бяха големи, загърнат в едновременно владишки халат — още го пазя, не ми е отмилял, — и пустосвах съдбата като последен дъртак, готов за онзи свят. Но щом огрееше слънцето, у мене се връщаше желанието за живот. Станеше ли време за закуска, аз се задавах с колосаната риза и с траурния си костюм, избръснат и спокоен, изчитах вестника с внучката си, проучвах каквито делови въпроси имаше за деня, отхвърлях текущи писма и после излизах чак до вечерта. Престанах да се храня вкъщи, не седах на масата дори в събота и в неделя, защото без катализиращото присъствие на Клара нямаше никакъв смисъл да понасям караниците с децата си.

Имах само двама приятели и те все гледаха да ме разтушават и развеселяват. Обядваха с мен, играехме голф, горещяхме се на домино. С тях обсъждах сделките си, говорех за политика и понякога за семейството. Един следобед, като ме видяха малко живнал, те се заеха да ме увещават да отскочим до „Христофор Колумб“ с надеждата, че някоя отзивчива жена ще ми възвърне доброто настроение. Нито един от трима ни не беше на години за такива похождения, но като обърнахме по някоя и друга чаша, взехме, че отидохме.

Аз бях ходил в „Христофор Колумб“ преди няколко години, но почти го бях забравил. В последно време хотелът бе добил престиж като туристическа забележителност и провинциалистите биеха път до столицата, само и само да го посетят и после да разправят на приятелите си. Стигнахме до голямото старо здание, което отвън си беше същото, както преди много, много години. Посрещна ни вратар и ни заведе в главния салон. Спомних си, че съм бил тук и преди, по времето на съдържателката францужойка или по-право нашенка с френски акцент. Едно девойче, облечено като ученичка, ни почерпи по чаша вино за сметка на заведението. Единият ми приятел понечи да го хване през кръста, но то го предупреди, че е от помощния персонал и

че трябва да изчакаме професионалистките. След малко се отвори една завеса и пред очите ми се появи гледка от древните арабски сараи — огромен негър, толкова черен, че чак биеше на синьо, с намазани с шарлатан мускули, с копринени шалвари с цвят на морков, с елек без ръкави, с тюрбан от мораво ламе, с турски папуци и със златна халка през носа. Като се ухили, видяхме, че всичките му зъби са оловни. Представи се като Мустафа и ни подаде албум със снимки, за да си изберем стоката. За първи път от много време насам се смях от душа — идеята да се направи каталог на проститутките ми се стори крайно забавна. Прелистихме албума — жени имаше всякакви, дебели, слаби, с дълги коси, с къси коси, облечени като нимфи, като амазонки, като манастирски послушници, като придворни дами, но аз така и не можех да се спра на никоя, защото в очите на всички се четеше все същият нелеп израз на цветя от банкет. На последните три страници на албума се мъдреха момчета с гръцки туники, с лаврови венци, играещи сред някакви камънаци, които трябваше да наподобяват руини от древна Елада, с дебелички задници и с дълги изкуствени: мигли — отворителни. Никога не бях виждал отблизо отявлен педераст, освен Кармело, дето се обличаше като японка в „Червеното фенерче“, затова се слисах, когато единият ми приятел, баща на семейство и важна птица в Търговската борса, се спря на един от тия дупести юноши от снимките. Момчето дотича като с магическа пръчка иззад завесите и отведе приятеля ми за ръката, като се подхилкваше и се поклащаше като жена. Другият ми приятел си избра една от дебела по-дебела одалиска. Съмнявам се, че е могъл да ѝ свърши работа като хората — той беше вече на преклонна възраст и с крехък скелет, но във всеки случай тръгна с нея и завесата ги погълна.

— Виждам, че за господина е трудно да се реши — приветливо каза Мустафа. — Позволете ми да ви предложи най-доброто, с което разполага заведението. Ще ви представя Афродита.

И в салона влезе Афродита. Три етажа къдрици увенчаваха главата ѝ, драпирани тюлове едва-едва покриваха прелестите ѝ, изкуствени гроздове струяха разточително от раменете до коленете ѝ. Афродита — това беше Трансито Сото, окончателно придобила митологичен вид, въпреки пошлите гроздя и циркаджийските тюлове.

— Радвам се, че ви виждам, господарю.

Изведе ме през завесата и се озовахме в тесен вътрешен двор — сърцето на това здание — лабиринт. „Христофор Колумб“ се състоеше от две-три стари къщи, сношаващи се стратегически чрез задни дворове, коридори и построени за целта мостове. Сото ме заведе в нищо и никаква наглед, но чиста стаичка, чиято единствена, ексцентрична отлика бяха няколко еротични фрески, пошла имитация на помпейските, които някакъв посредствен художник бе възпроизвел по стените, и една голяма, стара, малко ръждясала вана с течаща вода. Подсвирнах удивено.

— Направихме някои промени в украсата — каза тя.

Трансито си свали гроздовете и тюловете и отново стана жената, която помнех, само че по-апетитна и по-малко уязвима. Във всеки случай имаше същия амбициозен израз в очите, който ме бе пленил при запознанството ми с нея. Разказа ми за кооператива на проститутки и педераста — бил довел до чудесни резултати. С дружни усилия изправили на крака „Христофор Колумб“ и го спасили от разрухата, в която го била оставила едновременно съдържателна — мнимата френска мадама. Хванали се на работа и го превърнали в заведение с обществена значимост и в исторически паметник, чиято слава моряците разнасяли по най-далечните океански простори. Най-голям принос за успеха имали костюмите — те възбуждали еротичната фантазия на клиентите. Не трябвало да се пренебрегва и каталогът на проститутките. Отпечатали го в голям тираж и го разпространили в няколко провинции, за да събуждат у мъжете желание да дойдат някой ден в столицата не просто ей така, а за да опознаят прочутия публичен дом.

— Досадно ми е да се мъкна с тия парцалаци и тия изкуствени гроздове, господарю, но на мъжете им харесва. Разказват си един на друг и това привлича нови клиенти. Върви ни като по вода. Печелим добре и тук никой не се чувства експлоатиран. Всички сме съдружници. Това е единственият бардак в страната, разполагащ със собствен негър — истински, имам предвид. Другаде също може да видите, но те до един са боядисани. Докато Мустафа, ако ще с пила да го търкате, пак ще си остане черен. Тук навсякъде свети от чистота. Вода може да се пие дори в клозета, защото ръсим белина и в миша дупка, а всички до една ни преглеждат редовно от Здравеопазването. Никакви венерически болести.

Трансито си свали и последния воал и великолепната ѝ голота така ме стъписа, че внезапно ме налегна смъртна отпадналост. На сърцето ми тегнеше печал, а онова, дето го имам между краката, си стоеше клюмнало като повехнало и безполезно цвете.

— Ох, Трансито! Май съм прекалено стар за такива работи — смънках аз.

Но Трансито Сото започна да усуква татуираната змия около пъпа си, да ме хипнотизира с леките извивки на корема си, а през това време ме коткаше приспивно с гласа си на прегракнала птица, говорейки ми за облагите от кооператива и за изгодите от каталога. Въпреки всичко не се сдържах, прихнах и лека-полека почувствах, че собственият ми смях е като балсам. Опитах се да следвам с пръст криволиците на змията, но тя ми се изплъзна лъкатушейки. Удивих се, че тази жена, която не беше нито в първа, нито във втора младост, има толкова опъната кожа и стегнати мускули, способни да движат онова влечуго, сякаш то живееше собствен живот. Наведох се да целуна татуировката и установих със задоволство, че не е напарфюмирана. Топлият и неподправен дъх на корема ѝ ме удари в ноздрите, завладя ме напълно и запали в кръвта ми жар, която аз смятах за изстинала. Без да престава да говори, Трансито разтвори крака, раздалечи една от друга нежните колони на бедрата си — непреднамерено, сякаш за да застане по-удобно. Прокарах устни по тялото ѝ, вдишвах я, близах я, докато забравих и траура, и тежестта на годините и отново ме обзе желание, силно както едно време. Без да преставам да я галя и целувам, аз яростно ѝ раздърпах дрехите, разголих я, усетих с радост, че мъжествеността ми се е възвърнала, и потънах в хладното и милосърдно животно, което ми се предлагаше, приласкан от гласа на прегракнала птица, оплетен от ръцете на богинята, друсан от силата на тези ханшове, докато загубих нишката на нещата и избухнах във върховна наслада.

После двамата се натопихме във ваната с хладка вода, докато душата ми се върна в тялото и се почувствах почти излекуван. Не знаех какво ми текна, но за момент ми мина през ума, на шега, че Трансито е жената, от която винаги съм се нуждаел. Че до нея бих могъл отново да стана както едно време, когато с лекота можех да вдигна във въздуха някоя яка селянка, да я кача на задницата на коня си и да я замъкна в храсталаците, колкото и да се опъва.

— Клара... — промълвих неволно и тогава усетих, че по бузата ми се търкулва сълза, после втора, трета, докато стана поток от плач, вихър от хлипове, задух от жалби и скърби, които Трансито Сото разпозна без никаква трудност — имаше дълъг опит с мъжките кахъри. Остави ме да си изплача цялата мъка и самота от последните години и после ме извади с майчинска грижовност от ваната, избърса ме, масажира ме, докато ме направи мек като попара, и ме зави, когато затворих очи в леглото. Целуна ме по челото и излезе на пръсти.

— Коя ли ще е тая Клара? — чух я да промълвя на излизане.

XI ПРОБУЖДАНЕТО

Малко преди да навърши осемнайсет години, Алба се сбогува окончателно с детството. Точно когато се почувствува жена, тя се затвори в предишната си стая. Там още си стоеше стенописът, който бе започнала преди много години. Порови се в кутиите със старите бои, докато намери малко червена и бяла, още незасъхнали, смеси ги внимателно и после нарисува голямо розово сърце на последното свободно пространство на една от стените. Беше влюбена. Сетне изхвърли на боклука кутиите и четките и седна да съзерцава рисунките, за да прехвърли в паметта си историята на своите тъги и радости. Прецени едно на друго, че е била щастлива, и с една въздишка се прости с детството.

Тази година се промениха много неща в живота ѝ. Завърши колежа и реши да следва философия — за удоволствие, и музика — напук на дядо си, който смяташе изкуството за губивреме и проповядваше неуморно предимствата на професиите, свързани с хуманитарните или с точните науки. Предупреждаваше я да се пази от любовта и от брака. Правеше го също тъй дебелашки, както опяваше на Хайме да си намери свястно момиче и да се ожени, че както е тръгнало, щял да остане стар ерген. Разправяше, че за мъжете било добре да си имат съпруга, но виж, жените като Алба винаги се оказвали на загуба при брака. Наставленията на дядо ѝ се изпариха яко дим, когато в един паметен ръмящ и студен следобед Алба видя в университетския бюфет за първи път Мигел.

Мигел беше бледен студент с трескави очи, избелели панталони и миньорски ботуши. Следваше последна година право. Водач на левонастроената младеж, той беше отдаден на най-необузданата страст, която може да завърти главата на човека — да се бори за справедливост. Но това не му попречи да забележи, че Алба не сваля очи от него. В един миг погледите им се срещнаха, между тях премина ослепителна искра и оттогава двамата не пропускаха случай да се

разхождат из алеите в парка, помъкнали купища книги или затътризили тежкото виолончело на Алба. Още при първата им среща тя забеляза, че той носи на ръкава си малка значка — вдигната ръка със стиснат юмрук. Реши да не му казва, че е внучка на Естебан Труеба, и за първи път в живота си се представи с презимето, вписано в документа ѝ за самоличност — Сатини. Скоро разбра, че ще е по-добре да не казва и на останалите си колеги, че е Труеба. В замяна на това успя да се похвали, че дружи с Педро Трети Гарсия, той беше много популярен сред студентите, и с Поета, на чиито колене бе седяла като дете и който тогава бе прочут — превеждаха го в цял свят на всички езици, а младежите си предаваха от уста на уста стиховете му и ги изписваха по стените. Мигел говореше за революцията. Казваше, че на насилието на системата трябва да се противопостави насилието на революцията. Но Алба изобщо не се интересуваше от политика и искаше да говори само за любов. Беше ѝ дошло до гуша да слуша речите на дядо си, да понася разправиите му с вуйчо ѝ Хайме, да ѝ се надува главата от предизборни кампании. В досегашния ѝ живот имаше една-единствена политическа изява — когато отиде заедно със свои съученици да измеря с камъни посолството на Съединените щати, макар че и тогава не беше наясно от какви подбуди се ръководи. За тази простъпка я изключиха за една седмица от колежа и дядо ѝ едва не получи втори инфаркт. В университета обаче без политика не можеше да ѝ се размине. Както всички младежи, постъпили тая година, и тя откри прелестта на безсънните нощи в едно кафене. Прекарваха ги в разговори за промените, от които се нуждае светът, заразяваха се един друг със страстта на идеите. Прибираше се вкъщи посред нощ с горчив вкус в устата, с вмирисани на евтин тютюн дрехи, с разгорещена от героични помисли глава и уверена, че когато удари часът, като нищо ще даде живота си за справедливото дело. От любов към Мигел, а не от идеологическа убеденост, тя остана заедно със студентите, които се укрепиха в сградата на университета в знак на солидарност с една работническа стачка. Това бяха дни на живот при лагерни условия, на разпалени речи, на викове и ругатни до прегракване, които се сипеха през прозорците върху полицията. С чували пръст и с наизвадените от главния двор павета младежите направиха барикади, залостиха вратите и прозорците и решиха да превърнат зданието в крепост. Получи се зандан, от който за

студентите беше далеч по-трудно да излязат, отколкото за полицаите — да влязат. За първи път Алба прекара цяла нощ вън от къщи, сгушена в прегръдките на Мигел, сред купища вестници и празни бирени бутилки, смесена с топлото множество на другарите си, все младежи, потни, със зачервени от безсънието и от дима очи, малко огладнели и съвсем не изплашени, защото тая работа приличаше по-скоро на игра, отколкото на война. Първия ден толкова се улисаха да правят барикади и да стъкмяват наивната си отбрана, да рисуват плакати и да говорят по телефона, че не им остана време да се разтревожат, когато полицията им прекъсна водата и тока.

От първия момент Мигел стана душата на акцията по завземането на университета. Помощник му бе преподавателят Себастиан Гомес, който въпреки недъгавите си крака остана до края. Тази нощ пяха за кураж, а когато се умориха от пламенни речи, спорове и песни, се разположиха на групи да пренощуват кой както може. Последен полегна да отдъхне Мигел — изглежда, само той знаеше как трябва да се действа. Нагърби се да разпределя водата, като преля в съдове дори събраната в клозетните казанчета, измайстори готварска печка и измъкна кой знае откъде нес кафе, бисквити и няколко кутии бира. На другия ден безводните тоалетни воняха ужасно, но Мигел организира почистването им и нареди да не се използват — ще се ходи по нужда на двора, в една яма, изкопана до каменната статуя на основателя на университета. Мигел раздели момчетата на групи и целия ден им намираше работа, при това толкова умело, че изобщо не се забелязваше, че той командва. Решенията сякаш възникваха спонтанно у различните групи.

— То, както гледам, май се гласим да останем тук цели месеци! — обади се Алба, очарована от мисълта да стоят обсадени.

На улицата бронираните коли на полицията обкръжиха старото здание и заеха стратегически позиции. Започна напрегнато очакване, което щеше да продължи няколко дена.

— Към нас ще се присъединят студентите от цялата страна, синдикатите, професионалните сдружения. Нищо чудно правителството да падне — отсече Себастиан Гомес.

— Не ми се вярва — отвърна Мигел. — Но важното е протестната акция да продължи, да се държим, да не напускаме

зданието, докато не се приемат всички искания на работниците, и то черно на бяло.

Започна да ръми и много скоро в сградата без ток се стъмни. Запалиха няколко набързо стъкмени фенера — буркани с натопен в бензин димящ фитил. Алба помисли, че са прекъснали и телефона, но установи, че работи. Мигел обясни, че полицията има интерес да знае какво приказват, и ги предупреди да внимават при разговорите. Все пак Алба се обади къщи, за да съобщи, че ще остане с другарите си до крайната победа или до смъртта, което ѝ прозвуча фалшиво още щом го изрече. Дядо ѝ грабна слушалката от ръката на Бланка и с преливащ от яд глас, до болка познат на внучката му, ѝ каза, че ѝ дава един час, за да се прибере у дома, като между другото си пригответи приемливо обяснение защо е прекарала цялата нощ вън от къщи. Алба му отвърна, че не може да излезе, но че дори и да може, изобщо не мисли да се измъква.

— Нямаш никаква работа там с тия комунисти! — изкрещя Естебан Труеба. Но тутакси омекна и я помоли да излезе, преди да е нахлула полицията, защото имал сигурни сведения, че правителството няма да ги търпи безкрайно. — Ако не излезете с добро, ще се намеси Групата за бързо реагиране и пак ще ви изкарат оттам, само че ще си изядете и боя — завърши сенаторът.

Алба погледна през една пролука между дъските и чувалите пръст, с които бе затулен прозорецът, и видя наредените една до друга танкети и двойна редица мъже в боен строй, с каски, палки и противогази. Разбра, че дядо ѝ не преувеличава. Другите също ги бяха видели и някои трепереха. Един се обади, че имало някакви нови бомби, по-лоши от сълзотворните. Те причинявали неудържима диария, способна да разубеди и най-големия смелчага заради вонята и срама. Алба направо се ужаси, като си представи картината. Трябваше да положи голямо усилие, за да не заплаче. Усещаше болки в корема и предположи, че са от уплахата. Мигел я прегърна, но това нито я облекчи, нито я утеши. Двамата бяха уморени и започваха да чувстват последиците от безсънната нощ в костите и в душите си.

— Не ми се вярва, че ще посмеят да нахлуят — каза Себастиан Гомес. — Правителството и без това си има достатъчно грижи. Къде ще седне да си го изкарва на нас.

— Ами! Да не би за първи път да налита срещу студентите — обади се някой.

— Обществеността няма да допусне — отвърна Гомес. — У нас има демокрация. Няма диктатура и никога няма да има.

— Абе то ние все си мислим, че такива неща само по чужбина стават — каза Мигел. — Докато дойдат и до нашата глава.

До края на следобеда не се случи нищо особено и вечерта всички се поуспокоиха въпреки продължителното притеснение и глада. Танкетите не мърдаха от местата си. Из дългите коридори и в аудиторните младите хора играеха морски шах или на карти, почиваха си навъргални по пода и тъкмяха отбранителни оръжия от колове и камъни. Умората личеше по всички лица. Алба усещаше, че пронизващите болки в корема ѝ се засилват още повече, и си помисли дали ако се запече работата, на другия ден няма да ѝ се наложи по липса на друга възможност да използва ямата в двора. На улицата продължаваше да вали и нищо не нарушаваше еднообразното всекидневие на града. Изглежда, никой пет пари не даваше за поредната студентска стачка и хората си минаваха пред танкетите, без да се спират да прочетат плакатите, повесени на фасадата на университета. Жителите на квартала свикнаха бързо с присъствието на въоръжените карабинери и щом дъждът спря, децата наизлязоха да играят на топка на празния паркинг, разделящ зданието от полицейските части. На моменти Алба имаше чувството, че се намира в платноходка сред застинало море, без никакъв полъх, във вечно и мълчаливо очакване, неподвижна, вперила взор часове наред към хоризонта. Времето напредваше, неудобствата растяха и веселото другарство от първия ден все повече отстъпваше място на раздразнение и на постоянни разправии. Мигел претърси цялото здание и секвестрира хранителните припаси от бюфета.

— Като свърши всичко, ще се издължим на бюфетчията. Нали и той е от трудещите се — каза младежът.

Захладя. Единственият, който не се оплакваше от нищо, дори и от жажда, беше Себастиан Гомес. По неуморимост май не отстъпваше на Мигел, макар че беше двойно по-възрастен от него и имаше вид на туберкулозен. От всички преподаватели само той остана със студентите, когато завзеха сградата. Разправяха, че недъгът в краката му е причинен от автоматен откос в Боливия^[1]. Той бе идеологът, той

разпалваше у студентите си пламъка, сетне угаснал у повечето от тях, след като напуснаха университета и се вляха в същия свят, който в първата си младост вярваха, че ще могат да променят. Беше дребен, изпит, с орлов нос и рядка коса, подбуждан от вътрешен огън, който не му даваше мира. На него Алба дължеше прякора си Графинята, защото първия ден на дядо ѝ скимна за беда да я прати на лекции с автомобила и с шофьора си и преподавателят я забеляза. Между другото прякорът по една случайност отговаряше на истината, поне по документи. Гомес нямаше как да знае, че ако някой ден тя поиска, макар че това беше малко вероятно, можеше да изрови благородническата титла на Жан дьо Сатани — едно от не многото автентични неща на френския граф, който ѝ бе дал презимето си. Алба не се сърдеше на Гомес за насмешливото прозвище. Напротив, понякога ѝ минаваше през главата мисълта да вземе да съблазни дръзкия преподавател. Но Себастиан Гомес бе виждал много момичета като Алба и не си правеше илюзии относно смесените чувства на състрадание и любопитство, които събуждаха патериците, крепящи окаяните му крака на парцалена кукла.

Така се изниза целият ден — моторизираната част не мръдна танкетите си, а правителството не отстъпи пред исканията на работниците. Алба взе да се пита защо още седи там, по дяволите. Коремните ѝ болки ставаха непоносими и от някое време не можеше да си избие от главата мисълта за баня с течаща вода. Колкото пъти погледнеше към улицата и видеше карабинерите, устата ѝ се напълваше със слюнка. Вече беше установила, че в момента на страданието тренировките на вуйчо ѝ Николас не бяха толкова ефикасни, колкото в представата за въображаеми страдания. След два часа Алба усети между краката си нещо топло и лепкаво и видя, че панталоните ѝ са изцапани с червено. Обзе я паника. През тия дни страхът, че това ще се случи, я измъчваше почти толкова, колкото и гладът. Петното на панталоните ѝ беше като знаме. Не се и опита да го прикрие. Сви се в един ъгъл с чувството, че е загубена. Когато тя беше малка, баба ѝ я беше учила, че присъщите на човешкия организъм неща са естествени, и тогава тя можеше да говори за менструацията както за поезията. Но по-късно, в колежа, научи, че всичко онова, което тялото отделя, с изключение на сълзите, е неприлично. Мигел проумя срама и мъката ѝ, отиде да вземе от импровизираната лечебница пакет

памук и набави няколко носни кърпички. Ала скоро разбраха, че няма да стигнат, и привечер Алба плачеше от унижение и от болка, изплашена от клещите, които стягаха вътрешностите ѝ, и от това кърваво бълбукане, което никак не приличаше на същата работа от други месеци. Струваше ѝ се, че нещо се пръска в нея. Ана Диас — студентка, която също като Мигел носеше значката с вдигнатия юмрук, подметна, че само богатите жени ги боли от това и че пролетарките не хленчат дори когато раждат. Но като видя, че панталоните на Алба сякаш са натопени в локва и че е бледа като смъртница, отиде да говори със Себастиан Гомес. Той заяви, че не е в състояние да разреши въпроса.

— Така е, когато жените си пъхат гагата в мъжки работи! — опита се да се пошегува той.

— Не! Така е, когато буржоата си пъхат гагата в народните работи! — възмутено отвърна момичето.

Себастиан Гомес отиде в ъгъла, където Мигел бе настанил Алба, и се отпусна тромаво до нея — патериците му пречеха.

— Графиньо, трябва да се прибереш у дома. Тук не принасяш никаква полза, напротив, притесняваш — каза ѝ той.

Алба усети, че я облива вълна на облекчение. Беше прекалено изплашена, а сега виждаше благовиден изход, който щеше да ѝ позволи да се прибере в къщи, без да дава повод да я упрекват в малодушие. Поспори малко със Себастиан Гомес от кумова срама, но почти веднага се съгласи Мигел да излезе с бяло знаме да преговаря с карабинерите. Всички го наблюдаваха през пролуките, докато прекосяваше празния паркинг. Карабинерите бяха заели положение за стрелба и му заповядаха през един рупор да спре, да остави знамето на земята и да продължи напред с ръце на тила.

— Това прилича на война! — обади се Гомес.

След малко Мигел се върна и помогна на Алба да се изправи. Същото момиче, което преди бе осъдило хленченето на Алба, я хвана за ръката, тримата излязоха от сградата и се запромъкнаха между барикадите и чувалите с пясък, осветявани от мощните прожектори на полицията. Алба едва вървеше, чувстваше се засрамена и ѝ се виеше свят. По едно време насреща им излезе патрул — Алба се намери на няколко сантиметра от една зелена униформа и видя пистолет, насочен

към главата ѝ на височината на носа ѝ. Вдигна поглед и съзря едно мургаво лице с очи на гризач. Веднага разбра кой е — Естебан Гарсия.

— Я, кого виждам — внучката на Естебан Труеба! — присмехулно се провикна Гарсия.

Така Мигел разбра, че тя не му е доверила цялата истина за себе си. Почувства се предаден, остави я в ръцете на онзи, обърна се кръгом и тръгна обратно, повлякъл по земята бялото знаме, като дори не я погледна на раздяла. До него вървеше Ана Диас, изненадана и ядосана не по-малко от него.

— Какво ти е? — попита Гарсия, като посочи с пистолета си панталоните на Алба. — На помятане мяза.

Алба вдигна глава и го погледна в очите.

— Това не е ваша работа. Отведете ме вкъщи! — сопна се тя, възприемайки същия повелителен тон, с който дядо ѝ се обръщаше към всички, които смяташе за нисшестоящи по обществено положение.

Гарсия се подвоуми — отдавна не бе чувал да му заповядва цивилен. Обзе го изкушението да я отведе в участъка, да я остави да се скапва в някоя килия и да се разплъсква в собствената си кръв, докато не започне да му се моли на колене. Но от професията си бе научил — и то му беше като обеща на ухото, че на тоя свят има и други, далеч по-силни от него, и че не може да си позволява да върши безнаказано каквото му скимне. Освен това споменът за Алба, облечена в колосана рокля и надигнала чаша с лимонада на терасата в „Трите Марии“, докато той влачеше босите си крака из двора с кокошките и подсмърчаше, а също и страхът, който все още изпитваше към стария Труеба, надделяха над желанието му да я унижи. Не можа да издържи погледа на девойката и едва доловимо сведе глава. Извърна се настрана, изляя някаква отсечена команда и двама карабинери прихванаха Алба и я отведоха до една полицейска кола. Така се прибра вкъщи. Като я видя, Бланка помисли, че предвижданията на дядото са се сбъднали и че полицията се е нахвърлила с палки срещу студентите. Разпищя се и не млъкна, докато Хайме не прегледа дъщеря ѝ и не я увери, че не е ранена, да не бере грижа, че нищо ѝ няма и че всичко ще се оправи с една-две инжекции и с покой.

Алба прекара два дни на легло. През това време студентите прекратиха стачката си мирно и тихо. Министърът на просветата бе

свален. Преместиха го в Министерството на земеделието.

— Щом го направиха министър на просветата, без да е завършил гимназия, какво му пречи да стане министър на земеделието, без в живота си да е виждал крава. Цяла де, а не на пържоли — подхвърли сенаторът Труеба.

Докато лежа, Алба имаше достатъчно време, за да си припомни обстоятелствата, при които се бе запознала с Естебан Гарсия. Като се порови доста назад в картините от детството си, в съзнанието ѝ изплува един мургав младеж, библиотеката в дома, запалената камина с едри акациеве цепеници, пропили въздуха с благоухание, някакъв следобед или вечер и себе си, седнала на коленете му. Но това видение ту изникваше бегло в паметта ѝ, ту се губеше, и тя се усъмни да не би само да ѝ се е присънило. Първият отчетлив спомен за него бе от посетне. Знаеше точната дата, защото се случи на четиринаisetия ѝ рожден ден, който майка ѝ отбеляза в черния албум, започнат от баба ѝ, когато тя, Алба, се бе родила. За случая девойката си беше навила косата и стоеше на терасата. Облякла си беше и палтото — чакаше да дойде вуйчо ѝ Хайме и да я заведе да ѝ купи подарък. Беше много студено, но тя обичаше градината зиме. Подуха си на ръцете и си вдигна яката на палтото, за да не ѝ замръзнат ушите. От мястото си виждаше прозореца на библиотеката, където дядо ѝ говореше с някакъв човек. Стъклото се беше замъглило, но тя разпозна по униформата, че е карабинер, и се почуди какво толкова се е заприказвал дядо ѝ в своя кабинет с някакъв си полицай. Човекът, с гръб към прозореца, седеше като истукан на крайчеца на един стол, с вдървен гръб и патетична стойка — също като оловно войниче. Алба ги погледа някое време. После си даде сметка, че вуйчо ѝ ще дойде всеки момент, и се запъти през градината към една порутена беседка, тупайки ръце една в друга, за да се стопли. Помете с длан влажните листа, затрупали каменната пейка, и седна да го чака. След малко там я завари Естебан Гарсия, който бе излязъл от къщата и бе тръгнал през градината към решетъчната ограда. Като я съзря, спря се като закован. Огледа се, подвоуми се и после пристъпи към нея.

— Помниш ли ме? — попита я той.

— Не... — поколеба се тя.

— Аз съм Естебан Гарсия. Запознахме се в „Трите Марии“.

Алба се усмихна машинално. Някакъв неприятен спомен се въртеше в главата ѝ. В очите му имаше нещо, което я безпокоеше, ала не можа да го определи точно. Гарсия обра с ръка листата и седна до нея в беседката — толкова близо, че краката им се докосваха.

— Тази градина прилича на джунгла — каза той и Алба усети дъха му.

Свали си фуражката и тя видя, че косата му е много къса, твърда и причесана с брилянтин. Изведнъж ръката на Гарсия се отпусна на рамото ѝ. Фамилиарността на жеста обърка девойката. За миг тя остана вцепенена, но тутакси се дръпна назад и се опита да се изплъзне. Ръката на карабинера я стисна за рамото, пръстите му се впиха в него през дебелия плат на палтото ѝ. Алба почувствува, че сърцето ѝ бие до спукване, и червенина заля бузите ѝ.

— Пораснала си, Алба, изглеждаш почти жена — прошепна мъжът на ухото ѝ.

— На четиринайсет години съм, днес ги навършвам — смънка тя.

— Тогава ще ти направя подарък — каза Естебан Гарсия и изкриви уста в усмивка.

Алба понечи да извърне лице, но той я стисна здраво с две ръце за бузите и я накара да се обърне към него. Това бе първата ѝ целувка. Усети нещо топло, животинско, грапавата му и зле избръсната кожа одра лицето ѝ, почувствува мириса му на евтин тютюн и на лук, грубостта му. Гарсия се помъчи да ѝ отвори устните с език, докато с едната си ръка стискаше бузите ѝ, за да я накара да си отлепи челюстите. Тя видя отчетливо тоя език като лигаво и топло мекотело, пригади ѝ се и усети, че ѝ се повдига в стомаха, но не затвори очи. Съзря коравия плат на униформата и усети зверските ръце, които обхванаха врата ѝ. Като не преставаше да я целува, той започна да впива пръсти в шията ѝ. Алба почувствува, че ще се задуши, и го блъсна толкова яростно, че успя да го откъсне от себе си. Гарсия стана от пейката и се ухили насмешливо. По бузите му бяха избили червени петна, дишаше тежко.

— Хареса ли ти подаръкът ми? — изсмя се той.

Алба го видя да се отдалечава с едри крачки през градината и избухна в плач. Чувствуваше се мръсна и унижена. После изтича вкъщи да си измие устата със сапун и зъбите с паста, сякаш това можеше да

изтрие петното от паметта ѝ. Когато вуйчо ѝ Хайме дойде да я вземе, тя му се хвърли на врата, зарови лице в ризата му и каза, че не иска никакъв подарък, защото била решила да стане монахиня. Хайме прихна в звучен и дълбок смях, от душа, както тя го бе чувала да се смее съвсем рядко, защото вуйчо ѝ беше затворен човек.

— Кълна ти се, че е истина! Ще стана монахиня! — изхлипа Алба.

— Може, но би трябвало да се родиш отново — отвърна Хайме. — И освен това ще трябва да минеш през трупа ми.

Алба не видя повече Естебан Гарсия до мига, когато ѝ се изпречи на паркинга пред университета, но никога не можа да го забрави. На никого не разказа на онази отвратителна целувка и за сънищата, които ѝ се присънваха после. В тях той ѝ се явяваше като зелен звяр, решил да я удуши с лапи и да вземе дъха ѝ, като завира в устата ѝ лигавото си пипало.

Припомняйки си всичко това, Алба откри, че кошмарът е стоял притаен дълбоко в нея през всичките тия години и че Гарсия продължава да бъде звярът, който я дебнеше в сенките, за да се нахвърли на някой завой в живота ѝ. Не можеше да знае, че това е предвещание.

Още втория път, когато я видя да се мотае като муха без глава по коридорите край бюфета, където се бяха запознали, на Мигел му се изпариха разочарованието и ядът, че Алба е внучка на сенатора Труеба. Реши, че не е справедливо да натяква на внучката заради възгледите на дядото, и двамата пак започнаха да се разхождат прегърнати. Не мина много и безкрайните целувки взеха да им се виждат недостатъчни, та започнаха да се срещат в квартирата на Мигел. Тя се намираше в долнопробен пансион за бедни студенти. Държеше го възрастна двойка с неосъществени шпионски амбиции. Хазаинът и хазайката измерваха Алба с нескрита враждебност, когато се качваше под ръка с Мигел в стаята му. За нея беше истинско мъчение да превъзмогва своя свян и да издържа упрека в тези погледи, които разваляха цялата ѝ радост от срещата. За да ги избегне, беше готова на други решения, но пък не се съгласяваше двамата с Мигел да отидат в хотел — по същата причина, поради която не искаше да я виждат в неговия пансион.

— Ти си най-долната буржоазка, която съм срещал! — смееше се Мигел.

Понякога изнамираше отнякъде мотоциклет и двамата се запиляваха извън града за часове. Носеха се със самоубийствена скорост, прилепнали за машината, с премръзнали уши и с жадни сърца. Зиме обичаха да ходят на пустите плажове, да вървят по мокрия пясък и да оставят по него стъпките си, облизвани от водата, да плашат чайките и да вдъхват на едри глътки морския въздух. Лете предпочитаха най-гъстите гори, където можеха да се любят безнаказано, щом успееха да се избавят от присъствието на бойскаутите и на екскурзиантите. Скоро Алба откри, че най-сигурното място е собственият ѝ дом, защото в лабиринта и в занемарата на празните стаи, където не влизаше никой, можеха да се обичат, без никой да ги смущава.

— Ако прислужничките чуят шум, ще помислят, че са се върнали духовете — рече Алба и му разказа за славното минало на голямата къща на ъгъла, минало с гостуващи духове и летящи маси.

Когато Алба за първи път го поведе през задната врата на градината и двамата се запромъкваха през плетеницата от растения и заобикаляха покритите с мъх и оцвъкани от птиците статуи, младежът се стресна, като съзря грамадната унила къща. „Бил съм тук и преди“, прошепна той, но не успя да си спомни точно кога, защото тая кошмарна джунгла и тая зловеща сграда имаха твърде малко общо със сияйната картина, запазила се от детството в паметта му.

Влюбените изпробваха една по една всички изоставени стаи и в крайна сметка натъкмиха гнездо за своите потайни любовни срещи в дълбините на зимника. Алба не бе стъпвала там от няколко години и бе забравила за съществуването му, но в мига, когато отвори вратата и вдъхна безподобния мирис, отново почувствува предишното чудотворно притегляне. Като използваша старата покъщнина, сандъците, изданието на книгата на вуйчо Николас, едновременно мебели и завеси, те си подредиха удивителна брачна стая. В средата натъкмиха легло от няколко дюшека, сложени един върху друг, и го покриха с някакви парчета проядено от молците кадифе. От сандъците извадиха несметни съкровища. Направиха чаршафи от дамаската на стари пердета с цвят на топаз, разпориха пищната рокля от дантела от Шантийи, носена от Клара в деня, когато умря Барабас, и си измайсториха защитна мрежа с неопределен цвят, за да ги предпазва от паяците, които се спускаха тъчейки от тавана. Светеха си със свещи и

не обръщаха внимание на дребните гризачи, на студа и на лекия дъх на задгробност. Във вечния сумрак на зимника те ходеха голи, напук на влагата и на течението. Пиеха бяло вино в кристални чаши, които Алба отмъкна от трапезарията, и разучаваха в подробности телата си и многобройните възможности да си доставят наслада. Играеха си като деца. На нея ѝ беше трудно да познае в този влюбен и нежен младеж, който се смееше и се любеше с безкрайна радост, жадния за справедливост революционер, който тайно се учеше да борави с огнестрелни оръжия и да прилага революционни стратегии. Алба измисляше неотразими хитрости, за да го съблазнява, а Мигел изнамираше все нови и нови, чудесни начини за любов с нея. Двамата бяха ослепени от силата на страстта си, която беше като магия от неутолима жажда. Нито часовете, нито думите им стигаха, за да споделят най-съкровения си мисли и най-далечните си спомени, водени от горещото желание да се притежават взаимно до краен предел. Алба изостави виолончелото — свиреше единствено върху топазеното легло, и то гола, а на лекциите си в университета присъстваше с напълно отнесен вид. Мигел също зарязва дипломната си работа и политическите си сбирки — двамата изпитваха нужда да са заедно по всяко време и използваха и най-малкото разсейване на обитателите на къщата, за да се промъкнат към зимника. Алба се научи да лъже и да се преструва. Под предлог, че трябвало да учи нощем, напусна стаята, която заемаше заедно с Бланка след смъртта на баба си, и се настани в една стая на първия етаж с прозорец към градината. Щом дойде Мигел, тя му отваряше прозореца и го отвеждаше на пръсти през заспалата къща до вълшебната им бърлога. Но те не се събираха само нощем. Нетърпението на любовта им биваше понякога толкова непоносимо, че Мигел се престащаваше да влиза и денем — рисковано се промъкваше като крадец между храсталаците до вратата на зимника, където Алба го чакаше със свито сърце. Прегръщаха се отчаяно, сякаш им предстоеше раздяла, и залавяни от едно и също желание, се вмъкваха в своето скривалище.

За първи път в живота си Алба почувствува нужда да бъде хубава и съжали, че нито една от разкошните жени от рода не ѝ бе завещала своите прелести. Единствено Роса Красивата ѝ бе дала цвета на морски водорасли на косата си, който обаче, ако не вървеше заедно с всичко останало, по-скоро приличаше на фризьорска грешка. Когато

отгатна какво я притеснява, Мигел я заведе за ръка до голямото венецианско огледало, сложено за украса в едно кътче на тайната им стая, избърса праха от изпочупеното стъкло, после запали всички свещи, които намери, и огради Алба с тях. Тя се огледа в хилядите начупени парчета на огледалото. Осветена от свещите, кожата ѝ имаше недействителния цвят на восъчните фигури. Мигел започна да я гали и тя съзря как лицето ѝ се изменя в калейдоскопа на огледалото. Най-сетне прие, че е най-красивата в цялата вселена, защото можа да се види с очите, с които я гледаше Мигел.

Тази безкрайна оргия трая повече от година. Най-после Мигел си взе дипломата и започна да си търси работа. Когато постигна неутолимата им жажда за любов, двамата дойдоха на себе си и отново заживяха като нормални хора. Тя се помъчи да прояви отново интерес към следването си, а той пак се отдаде на политическата си дейност, защото събитията се развиваха с главоломна бързина и страната се раздираше от идеологически борби. Мигел нае малък апартамент близо до работата си и там си правеха любовните срещи, защото за годината, през която палуваха голи в зимника, двамата хванаха хроничен бронхит, който отнемаше доста от чара на подземния им рай. Алба помогна в наредбата на апартамента — наслага навсякъде домашни възглавнички, политически плакати и афиши, че дори си направи устата и да се премести да живее при него, но по тази точка Мигел беше непреклонен.

— Тежки времена настъпват, любов моя — обясни ѝ той. — Не мога да те взема при себе си. Удари ли часът, ще мина в нелегалност.

— Ще тръгна с тебе, където и да отидеш — зарече му се тя.

— Там не се отива по любов, а по политически убеждения, а ти ги нямаш — отвърна Мигел. — Не можем да си позволим да приемаме любители.

Алба много се засегна. Трябваше да минат няколко години, за да проумее напълно колко прав е бил Мигел.

Сенаторът Труеба отдавна беше на възраст да се пенсионира, но такава мисъл изобщо не му минаваше през ума. Четеше сутрешните вестници и си мърмореше под носа. През тези години нещата много се бяха променили и той чувстваше, че събитията го изпреварват, защото не бе мислил, че ще живее толкова дълго, че ще му се налага да излиза

на глава с тях. Беше се родил, когато в града още нямаше електрическо осветление, а доживя да види по телевизията човек да се разхожда по Луната. Но всичките страхове и стресове, преживени през дългото му съществуване, така и не го бяха подготвили за сблъсък с революцията, която се надигаше в страната му, под носа му, и беше разбъркала ума и живота на всеки.

Единствен Хайме не говореше за това, което вреше и кипеше наоколо. За да избегне разправиите с баща си, той бе придобил навика да мълчи и скоро откри, че наистина му е по-изгодно да не приказва. Отшелническата си безсловесност нарушаваше рядко — само когато Алба му идваше на посещение в тунела от книги. Племенницата му пристигаше по нощница, с мокра след душа коса, и сядаше до леглото да му говори за приятни неща, защото, казваше тя, той привличал като магнит чуждите мъки и непоправимите несрети, та затова все някой трябвало да му припомня, че на света има и пролет, и любов. Но добрите й намерения се проваляха — тя все бързаше да обсъди с вуйчо си не толкова радостите, колкото грижите, които я налягаха. Никога не постигаха съгласие. Четяха едни и същи книги, но впуснеха ли се да обсъждат прочетеното, се оказваше, че са на напълно противоположни мнения. Хайме се присмиваше на политическите й възгледи, на брадатите й приятели и й опяваше, че се била влюбила в терорист от махленско кафене. От цялата къща само той знаеше за съществуването на Мигел.

— Кажи му на тоя поплювко да дойде някой ден да поработи с мен в болницата, пък тогава ще го видя няма ли да му се изпари желанието да си губи времето с памфлети и с речи — казваше той на Алба.

— Той е адвокат, вуйчо, не е лекар — отвърщаше тя.

— Няма значение. Там от всякакви имаме нужда. Дори водопроводчик ще ни влезе в работа.

Хайме беше убеден, че най-сетне, след толкова години борба, ще победят социалистите. Беше уверен в това, защото смяташе, че народът най-после е осъзнал какво му е нужно и че има сили да го постигне. Алба повтаряше думите на Мигел, че буржоазията може да бъде победена само по насилствен път. Хайме се ужасяваше от всякакви форми на екстремизъм и поддържаше, че партизанската война е оправдана единствено при диктатурите, когато не остава друго

средство, освен да се биеш с оръжие в ръка, но че тя е извращение в страна, където промените могат да се постигнат от народа по избран път.

— Такова нещо никога не се е случвало, вуйчо, не ставай наивен — отвърщаше Алба. — Онези за нищо на света няма да допуснат победа на твоите социалисти.

Тя се опитваше да му обясни виждането на Мигел. Че естественият ход на историята бил прекалено бавен, не можело да се залага повече на него. Хубаво било да се възпитава и организира народът, но този процес бил прекалено трудоемък. Светът вървял напред скокообразно, а те все изчаквали и затова вече били изостанали. Че коренните промени никога не ставали с добро, без насилие. Историята го доказвала. Спорът им се проточваше и двамата изпадаха в объркано и изтощително глаголстване, натякваха си взаимно, че тя или той са по-твърдоглави от магаре, но накрая си казваха „лека нощ“ с целувка и се разделяха с чувството, че другият е чудесен човек.

Един ден на вечеря Хайме пак обяви, че ще спечелят социалистите, но тъй като от двайсет години предсказваше все това, никой не му повярва.

— Ако майка ти беше жива, щеше да каже, че ще спечелят тия, дето винаги са печелили — ядосано го сръза сенаторът Труеба.

Хайме неслучайно говореше с такава увереност. Вдъхна му я Кандидата. Двамата бяха приятели от години и Хайме често ходеше вечер да играе шах с него. Той беше същият социалист, който от осемнайсет години представяше кандидатурата си за президент на републиката. Хайме го видя за първи път иззад гърба на баща си, когато Кандидата минаваше сред облак пушек в поредния „влак на победата“ по време на поредната предизборна кампания. Тогава Хайме беше още юноша, а Кандидата — млад и як мъж с бузи на ловджийско куче, който държеше на висок глас разпалени речи сред насмешките и освиркванията на господарите и озлобеното мълчание на селяните. Беше времето, когато братята Санчес обесиха на кръстопътя социалистическия активист и когато Естебан Труеба наби с камшик Педро Трети Гарсия пред очите на баща му, задето повтарял пред ратаите размирническите библейски версии на отец Хосе Дулсе Мария. Дружбата на Хайме с Кандидата се роди случайно, една неделя вечер, когато го изпратиха от болницата да отиде за спешен случай на

домашен адрес. Стигна на посочената улица и номер със служебната линейка, позвъни и Кандидата лично му отвори вратата. Хайме го позна веднага, защото бе виждал много пъти снимката му и защото той не се бе променил от деня, когато юношата го видя във „влака на победата“.

— Заповядайте, докторе, чакаме ви — покани го Кандидата.

Заведе го в стаята на прислугата, където дъщерите му се мъчеха да помогнат на една жена, която видимо се задушаваше, лицето ѝ беше посиняло, очите ѝ — изхвъркнали от орбитите, чудовищно подутият ѝ език висеше целият навън от устата.

— Яла е риба — обясниха му.

— Донесете кислородния апарат от линейката — каза Хайме и се зае да приготвя спринцовка.

Остана при Кандидата — двамата седяха до леглото, докато жената започна да диша нормално и можа да си вкара езика в устата. Говориха за социализма и за шахмат и това сложи началото на една хубава дружба. Хайме се представи с фамилното име на майка си — бащиното си никога не използваше. Не можеше да знае, че на другия ден хората от охраната на партията ще донесат на Кандидата, че Хайме е син на сенатора Труеба, най-върлия му политически противник. Кандидата обаче никога не спомена пред него, че знае, и до последния час, когато двамата си стиснаха ръка за сетен път сред грохота на пожара и на куршумите, Хайме се питаше дали някога ще се престаши да му каже истината.

Кандидата имаше дългогодишен опит като губещ и познаваше народа, затова разбра преди всички останали, че този път ще спечели. Довери това на Хайме и добави, че линията е да не се дава гласност, та десницата да се представи на изборите уверена в успеха си, самонадеяна и разединена. Хайме отвърна, че ако ще да го разтръбят на всички, никой няма да повярва, дори и самите социалисти. И за доказателство опита с баща си.

Хайме продължи да работи по четиринайсет часа на ден, дори в неделя, и не участвуваше в политическата борба. Плашеше го яростният характер на тази схватка, поляризираща силите в две крайности и оставила в средата само една нерешителна и изменчива група, която изчакваше да види кой ще се очертае като победител, за да гласува за него. Хайме не отвърщаше на предизвикателствата на баща

си. При всички случаи, когато двамата бяха заедно, сенаторът му опяваше за машинациите на международния комунизъм и за хаоса, в който би затънала родината, ако по някакъв невероятен начин вземе, че победи левицата. Само един път Хайме не можа да се сдържи. Една сутрин видя, че целият град е облепен със страховити плакати, на които кореместа и отчаяна майка напразно се мъчи да изтръгне сина си от ръцете на един комунистически войник, който го отвежда насила в Москва. Плакатът беше част от кампанията на ужаса, подета от сенатора Труеба и съмишлениците му с помощта на чуждестранни експерти, извикани специално за целта. Това вече беше прекалено за Хайме. Той реши, че не може да живее под един покрив с баща си, затвори тунела си, взе си дрехите и се премести да спи в болницата.

През последните месеци преди изборите събитията набраха скорост. Всички стени бяха покрити с портрети на кандидатите, самолети хвърляха листовки и задръстиха улиците с печатна смет, която валеше като сняг от небето, радиостанциите предаваха с вой политическите лозунги, привържениците на различните партии съпернички се хващаха на най-безразсъдни облози. Вечер младежите излизаха на групи и налитаха да се бият с идеологическите си противници. За да провери доколко е популярна, всяка партия свикваше многохилядни митинги, ала при всеки един хората се тълпяха в еднаква степен и градът се затлачваше от народ. Алба не можеше да си намери място от възбуда, но Мигел ѝ обясни, че изборите са чистопробен фарс и че който и да спечели, ще е все същото, защото всичките са от един дол дренки, и че революция не се прави с изборни урни, а с кръвта на народа. Идеята за някаква си мирна революция, осъществима уж в условия на демокрация и пълна свобода, била според него пълна безсмислица.

— Този хлапак не е с всичкия си! — извика Хайме, когато Алба сподели с него какво разправя Мигел. — Ние ще спечелим и тогава той ще трябва да си вземе думите назад.

До този момент Хайме нарочно бе избягвал Мигел. Не искаше да се запознава с него. Глождеше го тайна и неизповедима ревност. Беше акуширал при раждането на Алба, хиляди пъти я беше държал на коленете си, беше я научил да чете, беше ѝ плащал колежа и празнувал всичките ѝ рождени дни, чувстваше се като неин баща и не можеше да превъзмогне безпокойството, което тя му причиняваше със своето

превъплъщение в жена. Беше забелязал промяната, настъпила в нея през последните години, и се мъчеше да си я обясни, като се самозалъгваше с нелепи доводи, макар че неговият опит от грижата за други хора го бе научил, че само жена, познала любовта, може да разцъфне така. За нищо и никакво време бе видял как Алба узрява, захвърля неопределените форми на девичество и се намества в новото си тяло на задоволена и уталожена жена. Той хранеше горещата и нелепа надежда, че влюбването на племенницата му ще трае от ден до пладне, защото в дъното на душата си не искаше да приеме, че ѝ е нужен друг мъж освен него и повече от него. Ала вече не можеше да избягва запознанството с Мигел. Тези дни Алба му каза, че сестрата на приятеля ѝ е болна.

— Искам да поговориш с Мигел, вуйчо. Той ще ти разкаже какво ѝ е. Нали ще го направиш за мене? — помоли го Алба.

Когато се запозна с младежа в едно квартално кафене, въпреки цялата си мнителност Хайме почувствува, че против волята му го облива вълна от симпатия към Мигел и че цялата му неприязън към него изчезва. Човекът, който нервно разбъркваше кафето си насреща му, не беше напереният екстремист — убиец, какъвто си го бе представял, а разстроен и треперещ младеж. Като обясняваше симптомите за болестта на сестра си, той едва сдържаше сълзите, готови да бликнат от очите му.

— Заведи ме да я видя — каза Хайме.

Мигел и Алба отидоха с него в бохемския квартал. В самия център, едва на няколко метра от модерните сгради от стомана и стъкло, бяха изникнали по склона на един хълм стръмни улици, където художници, керамисти, скулптори бяха устроили своите бърлоги, разделяйки старите къщи на малки студия. Работилниците на художниците приложници гледаха към небето през остъклените покриви, а в тъмните си леговища артистите бохеми живуркаха в рай от вдъхновение и нищета. По уличките играеха безгрижни деца, красиви жени с дълги туники носеха бебетата си на гръб или закрепени на ханша, а брадатите, сънливи, равнодушни мъже седяха по ъглите и по къщните прагове, бездействаха и гледаха как животът си тече край тях. Тримата спряха пред една къща във френски стил, украсена като маслена торта с ангелчета по фризовете. Заизкачваха се по тясна стълба. Тя бе построена за аварийен изход в случай на пожар,

но многобройните промени в сградата я бяха превърнали в единствен подстъп за нагоре. Докато вървяха по виещата се безспирно стълба, все повече ги обгръщаше натрапчив мирис на чесън, марихуана и терпентин. Мигел спря на последния етаж пред тясна врата, боядисана в оранжево, извади ключ и отвори. Хайме и Алба помислиха, че влизат в птичи кафез. Стаята беше кръгла, увенчана с нелеп византийски купол и цялата в прозорци, през които човек можеше да обгърне с поглед покривите на града и да се почувствува съвсем близо до облаците. По первазите на прозорците си бяха направили гнезда гълъби и те бяха допринесли с испражненията и перушината си за още по-голямата пъстрота на шарките по стъклата. Пред единствената маса седеше на стол жена в пенъоар с извезан на гърдите умърлушен и опърпан дракон. На Хайме му трябваха няколко секунди, за да я познае.

— Аманда... Аманда... — промълви той.

Не беше я виждал повече от двацет години — откакто обичта на двамата към Николас взе връх над онази любов, която изпитваха един към друг. През това време атлетичният мургав младеж с намазана с брилянтин и винаги влажна коса, който крачеше напред-назад, четейки на глас учебниците си по медицина, се бе превърнал в мъж, леко прегърбен от навика да се навежда над леглата на болните, с прошарена коса, угрижено лице и дебели очила с метална рамка, но, общо взето, си беше същият. Виж, Аманда можеше да я познае само човек, който много я е обичал. Изглеждаше стара за годините си, беше много слаба, почти кожа и кости, повехнала и жълта, с много задебелили ръце с кафяви от никотин пръсти. Очите ѝ — подпухнали, без блясък, зачервени, с разширени зеници, което ѝ придаваше безпомощен и покрусен вид. Тя не видя нито Хайме, нито Алба, загледа се единствено в Мигел. Опита се да стане, препъна се и залитна. Брат ѝ пристъпи и я задържа, като я притисна до гърдите си.

— Познавате ли се? — учудено попита Мигел.

— Да, отдавна — каза Хайме.

Помисли, че е безполезно да говори за миналото и че Мигел и Алба са много млади, за да разберат чувството на непоправима загуба, което той изпитваше в този момент. С един замах се бе изтрил образът на циганката, който бе пазил в сърцето си през всичките тези години — единствената любов в самотното му съществуване. Помогна на

Мигел да положат жената на дивана, който ѝ служеше за легло, и ѝ оправи възглавницата. Аманда се вкопчи с две ръце в пенъора си, мъчеше се да окаже някаква слаба съпротива и мънкаше несвързани неща. Тресеше се от гърчове и дишаше запъхтяно като уморено куче. Алба я загледа ужасено и едва когато Аманда легна укротена и затвори очи, позна в нея жената, усмихваща се на малката снимка, която Мигел винаги носеше в портфейла си. Хайме ѝ заговори с непознат глас и лека-полека успя да я успокои, милва я нежно и бащински, както понякога галеше животните, докато болната се отпусна и му позволи да запретне ръкавите на вехтия ѝ китайски пенъор. Показаха се слабите ѝ като на скелет ръце над лактите и Алба видя, че по тях личат хиляди дребни белези, синини, убождания, някои възпалени и гноясали. После откри краката ѝ и забеляза, че и бедрата ѝ са обезобразени. Хайме се взря тъжно в Аманда и в един миг разбра отчуждението, годините нищета, злополучните любовни истории и ужасния път, който бе изминала тази жена, за да достигне до сегашното си окаяно състояние. Спомни си я каква беше на младини, когато го заслепяваше с пърхането на косата си, със звъна на мънистата си, със смеха си на камбанка и с наивността, с която прегръщаше безразсъдни идеи и гонеше илюзии. Прокле се, че я е оставил да си отиде от него, прокле се за цялото това време, изгубено и за двамата.

— Трябва да постъпи в болница. Само лечение за дезинтоксикация може да я спаси — каза той. После добави: — Голямо страдание ѝ предстои да изтърпи.

---

[1] В партизанския отряд на Че Гевара, действал в планините на Боливия, е имало революционери от няколко латиноамерикански страни. — Б. пр. ↑

XII ЗАГОВОРЪТ

Както бе предсказал Кандидата, социалистите, в съюз с останалите партии от левицата, спечелиха президентските избори. Гласуването протече без произшествия в една светла септемврийска утрин. Свикнали да властват от незапомнени времена, макар че през последните години силата им доста понамаля, ония, които винаги бяха печелили, цели седмици преди изборите се подготвяха да отпразнуват победата. По магазините изчезнаха скъпите напитки, по пазарите свършиха пресните морски деликатеси, а сладкарници работеха на извънредни смени, за да изпълнят поръчките за торти и сладкиши. В Богаташкия квартал не се разтревожиха, като чуха резултатите от частичното преброяване на бюлетините в провинциите, благоприятно за левицата — всички знаеха, че решаващи са гласовете в столицата. Сенаторът Труеба проследи гласуването от седалището на своята партия. Беше напълно спокоен и в добро настроение и се смееше нехайно, когато някой от хората му проявяваше признаци на нервност поради явно растящите шансове на опозиционния кандидат. Предвкусвайки победата, Труеба бе нарушил строгия си траур и си беше заличил червена роза в петлицата на сакото. Интервюираха го по телевизията и цялата страна го чу. „Ще спечелим ние — тези, които винаги сме печелили“, надменно каза той и после прикани всички да вдигнат на здравица за „защитника на демокрацията“.

В голямата къща на ъгъла Бланка, Алба и прислужниците стояха пред телевизора, пиеха чай, ядяха препечени филийки и си записваха резултатите, за да проследят отблизо последния спринт в изборната надпревара, когато видяха на екрана дядото. Той изглеждаше по-стар и твърдоглав от когато и да било.

— Ще му приседне — каза Алба. — Защото този път ще спечелят другите.

Скоро за всички стана ясно, че само чудо би променило резултата, който се беше очертал още през деня. В тежките бели, сини

и жълти резиденции в Богаташкия квартал започнаха да спускат щорите, да залостват вратите и да свалят на бърза ръка знамената и портретите на своя кандидат, които бяха избързали да окачат по балконите. В това време в покрайнините и в работническите квартали наизлязоха по улиците цели семейства — родители, деца, баби и дядовци, облечени празнично, и тръгнаха радостно към центъра. Носеха транзистори, за да слушат най-новите резултати. В Богаташкия квартал няколко студенти, запалени от идеализъм, се изплезиха на роднините си, увесили нос пред телевизора като на погребение, и също хукнаха навън. Откъм индустриалните пояси работниците се стекоха в стегнати колони, с вдигнати юмруци, запели лозунгите в стихове от предизборните агитки. Всички се събраха в центъра и заскандираха дружно, че народът, сплотен, не ще бъде победен. Наизвадиха бели кърпи и зачакаха. В полунощ се разбра, че е спечелила левицата. Отделните групи мигновено набъбнаха, раздуха се, разляха се и улиците се изпълниха с екзалтирани хора, които скачаха, викаха, прегръщаха се и се смееха. Запалиха факли и безредната глъчка и танци по улиците се превърнаха в ликуващо и стройно шествие, което започна да се придвижва към лъснатите булеварди на буржоазията. И тогава се видя необичайно зрелище — хората от народа, мъже от фабриките с грубите си работни чепици, жени с децата си на ръце, студенти само по ризи се разхождаха спокойно из запазените за богаташите квартали, където съвсем рядко бяха дръзвали да припарят и където бяха чужденци. Гълчавата от песните им, стъпките им и сиянието от факлите им проникнаха в затворените и смълчани къщи. Вътре трепереха онези, които бяха повярвали в собствената си кампания на ужаса и бяха убедени, че тълпата ще ги разкъса на парчета или в най-добрия случай ще им заграби имотите и богатствата, а тях самите ще изпрати в Сибир. Но клокачещото множество не разби нито една врата и не изпотъпка идеално поддържаните градини. Премина весело, без да докосва луксозните коли, паркирани по улицата, обходи площадите и парковете, където никога не бе стъпвало, спря смаяно пред витрините на скъпите магазини, блеснали като на Коледа и отрупани с предмети, които то дори не знаеше за какво служат, и спокойно продължи нататък. Когато колоните преминаха пред нейната къща, Алба изтича навън, сля се с тях и запя колкото ѝ глас държи. Ликуваният народ кръстосва града цяла нощ. В

богаташките домове бутилките шампанско останаха неотворени, омарите оклюмаха в сребърните си подноси, а тортите бяха оплутити от мухите.

На разсъмване Алба различи във вече оредяващата тълпа безкрайно познатата ѝ фигура на Мигел, който вървеше със знаме в ръце и скандираше нещо. Проправи си път към него, завика го, но напразно — той не можеше да я чуе сред врявата. Когато застана най-отпред и Мигел я видя, той предаде знамето на човека до него, прегърна я и я вдигна във въздуха. Двамата бяха накрая на силите си и докато се целуваха, плачеха от радост.

— Казах ли ти, че ще спечелим с мирни средства, Мигел — засмя се Алба.

— Спечелихме, но сега ще трябва да се брани победата — отвърна той.

На другия ден същите ония, които цяла нощ не бяха мигнали от ужас по къщите си, наизлязоха като влудена лавина, заляха банките и поискаха да изтеглят парите си. Притежаваха ли някаква ценност, предпочитаха да я скрият под дюшека или да я изпратят в чужбина. За двайсет и четири часа имотите се обезцениха наполовина, ако не и повече, и всички самолетни билети бяха продадени — богатите бяха пощурели да напускат страната, преди да са дошли съветските войници и да са опънали телени мрежи по границата. Народът, който бе шествал като победител, отиде да види как буржоазията се реди на опашки ѝ се блъска на вратите на банките и се смя с пълно гърло. За няколко часа страната се разцепи на два непримирими лагера и това разделение започна да се разпростира и върху семействата.

Сенаторът Труеба прекара нощта в седалището на своята партия. Там го задържаха насила съмишлениците му, убедени, че ако излезе на улицата, множеството лесно ще го познае и ще го обеси на първия телеграфен стълб. Труеба беше по-скоро изненадан, отколкото ядосан. Не можеше да повярва в станалото, въпреки че от дълги години сам повтаряше онова, дето си беше навил на пръста — че страната е пълна с марксисти. Не се чувстваше потиснат, напротив. В старото му сърце на борец прърхаше възбуда, каквато не бе изпитвал от младини.

— Едно е да се спечелят изборите, а друго, съвсем различно, е да станеш президент — загадъчно каза той на разциврените си привърженици.

Но мисълта да се премахне новият президент още не се беше родила в ничия глава, защото враговете му бяха убедени, че ще успеят да си разчистят сметките с него по същия законен път, по който той бе спечелил изборите. Именно за това мислеше Труеба. На другия ден, когато стана ясно, че няма защо да се страхуват от празнично настроената тълпа, той излезе от скривалището си и се отправи към една крайградска вила, където бе уреден таен обед. Там се срещна с други политици, с няколко военни и с американците, изпратени от разузнавателната служба, за да очертаят плана за сваляне на новото правителство — стопанската дестабилизация, както те нарекоха саботаж.

Голямата къща в колониален стил се издигаше сред застлан с плочник двор. Когато сенаторът Труеба пристигна, вече имаше няколко паркирани коли. Посрещнаха го с големи почести, защото беше един от безспорните лидери на десницата и защото за всеки случай още преди месеци бе установил връзки с когото трябва. След обeda — студен лефер със сос от авокадо, печено прасенце фламбе и шоколадов мус — отпратиха сервитьорите и залостиха вратите на салона. Там очертаха в общи линии своята стратегия, а след това станаха на крака и вдигнаха на здравица за родината. Всички те, с изключение на чужденците, бяха готови да пожертват за начинанието половината си състояние, но единствено старият Труеба беше готов да даде и живота си.

— Няма да го оставим на мира нито за минута. Ще трябва да го принудим да се откаже — твърдо рече той.

— А ако това не даде резултат, сенаторе, имаме и друго средство — добави генерал Уртадо и сложи на покривката зачисленото му оръжие.

— Военен преврат не влиза в плановете ни, генерале — отвърна на правилния си испански агентът от разузнаването при посолството. — Ние искаме марксизмът да се провали с гръм и трясък и да падне от само себе си, та веднъж завинаги да пресечем пътя на заразата за други страни на континента. Разбирате ли? Този въпрос ще уредим с пари. Все още не е късно да купим някои депутати в парламента, за да не го утвърдят за президент. Във вашата конституция е записано — щом не е получил абсолютно мнозинство, ще трябва да решава парламентът.

— Избийте си тази мисъл от главата, мистър! — извика сенаторът Труеба. — Тук не ще успеете да подкупите никого! Конгресът и въоръжените сили няма да се продадат. По-добре с тези пари да купим средствата за масова информация. Така ще можем да държим в ръцете си общественото мнение — всъщност у нас то има последната дума.

— Това е лудост! Първото, на което ще видят сметката марксистите, ще бъде свободата на печата! — едновременно се обадиха няколко гласа.

— Повярвайте ми, господа — възрази сенаторът Труеба. — Аз познавам тази страна. Никога няма да посегнат на свободата на печата. Пък и тя е в правителствената им програма, те нали се клеха, че ще зачитат демократичните свободи. Ще ги хванем в собствения им капан.

Сенаторът Труеба излезе прав. Не успяха да подкупят депутатите и в определения от закона срок левицата спокойно пое властта. И тогава десницата започна да трупа омраза.

След изборите животът на всички се промени. Ония, които помислиха, че ще продължат да си живеят постарому, много скоро проумяха, че са се излъгали. За Педро Трети Гарсия промяната бе повече от рязка. Беше живял, заобикаляйки капаните на еднообразието, свободен и беден като скитащ трубадур. Никога не си беше слагал кожени обувки, вратовръзка и часовник, разрешаваше си лукса да бъде нежен и благодушен, да прахосва с лека ръка каквото спечели и да спи следобед, защото не трябваше да дава сметка на никого. Ала все по-трудно се добираше до тревогата и болката, тъй необходими за съчиняването на нова песен, защото с годините бе постигнал пълен вътрешен мир и равновесие — бунтовният дух, който го мобилизираше на младини, се бе уталожил и бе отстъпил място на кротостта на доволния от себе си човек. Живееше скромно като францискански монах. Не ламтеше нито за пари, нито за власт. Спокойствието му нарушаваше само Бланка. Вече не го влечеше любовта ден за ден на младите момичета и бе придобил увереността, че Бланка е единствената жена за него. Прехвърли в ума си годините, когато я беше обичал тайно, и не можа да открие нито един миг от живота си, в който тя да не присъства. След президентските избори видя житейското си равновесие разбито от повелята да сътрудничи с

правителството. Не можеше да откаже, защото, както му обясниха, левите партии не разполагаха с достатъчно подготвени хора за всички дейности, които трябваше да се разгръщат.

— Аз съм селянин. Нямам никаква подготовка — опита се да ги отклони той.

— Няма значение, другарю. Вие поне сте популярен. Дори нещо да пооплетете конците, хората ще ви простят — отвърнаха му.

Така за първи път в живота си той се озова седнал зад писалище, със собствена секретарка и с внушителна картина зад гърба си, увековечила националните герои в някаква паметна битка. Педро Трети Гарсия гледаше през прозореца с железни пръчки на разкошния си кабинет и виждаше само един микроскопичен четириъгълник сиво небе. Не, длъжността му съвсем не беше синекурна. Работеше от седем сутринта до късна вечер и накрая толкова се изморяваше, че не се чувстваше способен да изтръгне нито един акорд от китарата си, камо ли пък да люби Бланка с привичната си страст. Когато успяваха да си уредят среща, превъзможвайки всички обичайни за Бланка пречки плюс новите, наложени му от работата, те се срещаха между чаршафите повече с горест, отколкото с желание. Любеха се уморено, телефонът ги прекъсваше, времето ги преследваше и все не им стигаше. Бланка престана да си слага бельото на кокотка — струваше й се безполезно предизвикателство, което само ги правеше смешни. В крайна сметка започнаха да се виждат не за друго, а просто за да си почиват прегърнати, като дядо и баба, и за да си бъбрят приятелски за всекидневните си проблеми и за онези, по-тежките, дето разтърсваха нацията. Един ден Педро Трети пресметна, че почти цял месец не са се любили и, което му се стори още по-лошо — че нито един от двамата не изпитваше желание за любов. Направо се стресна. После си каза, че на неговата възраст няма причина да е станал импотентен, и отдаде всичко на новия си начин на живот и на навиците на стар ерген, които беше придобил. Предположи, че ако с Бланка живееха нормално — тя да го чака всеки ден в един безбурен техен дом, нещата щяха да стоят другояче. Залови се да я увещава да се оженят най-сетне, защото му е дошло до гуша от тая скришна любов и защото с годините вече му тежи да я кара все тъй. Бланка му отговори така, както му бе отвърщала много пъти преди:

— Трябва да помисля, любов моя.

Седеше гола на тясното легло на Педро Трети. Той я огледа безжалостно и видя, че времето започва да я съсипва със своята безпощадност. Тя беше по-пълна, по-тъжна, ръцете ѝ бяха деформирани от ревматизма, а прекрасните ѝ гърди, които едно време му взеха ума, се превръщаха в разлата пазва на навлязла в пълната си зрялост матрона. Въпреки всичко за него тя си оставаше все така красива, както в младостта си, когато се любеха сред тръстиките край реката в „Трите Марии“. Затова именно той се измъчваше, че сега умората надделява над страстта му.

— Ти почти от половин век все мислиш. Стига вече. Или сега, или никога — отсече той.

Бланка не изгуби присъствие на духа — не за първи път той я заставяше да вземе решение. Винаги, когато скъсваше с поредната си млада любовница и се връщаше при нея, настояваше да се оженият — мъчеше се отчаяно да задържи любовта ѝ и да я накара да му прости. Когато се съгласи да напусне работническото селище, където живя щастливо няколко години, и се настани в апартамент като човек от средна ръка, ѝ бе казал същите думи.

— Или ще се ожениш за мене, или няма да се виждаме повече.

Бланка не разбра, че този път решението на Педро Трети е безвъзвратно.

Отдръпнаха се ядосано един от друг. Тя набързо събра пръснатите си по пода дрехи, облече се, сви косата си на кок и го закрепи на темето си с няколко фиби, които успя да намери по разхвърляното легло. Педро Трети запали цигара и през цялото време, докато тя се обличаше, я следеше с поглед. Бланка най-сетне се обу, взе си чантата и от вратата му махна за довиждане. Беше сигурна, че на другия ден той ще ѝ се обади, за да се сдобрят с „ах“ и „ох“, както винаги дотогава. Педро Трети се извърна към стената. Горчива гримаса беше превърнала устата му в стисната права линия. Не се видяха цели две години.

В следващите дни Бланка зачака той да се свърже с нея по схемата, която се повтаряше открай време. Никога не бе правила засечка, дори когато тя се омъжи и живяха една година разделени. Тогава пак той я потърси. Но сега, като минаха три дни без никаква вест от него, тя започна да се тревожи. Въртеше се в леглото, измъчвана от непрекъснато безсъние. Удвои дозата успокоителни и

отново потърси убежище в своите главоболия и невралгии. Трудеше се до изнемога в работилницата — слагаше и вадеше от пещта стотици уроди за своите сцени от Рождество, за да си намира постоянно занимание и да не мисли за него, ала така и не можа да потисне нетърпението си. Най-после му се обади в министерството. Един женски глас ѝ отговори, че другарят Гарсия е на заседание и не може да го прекъсват. На другия ден Бланка пак се обади и продължи да звъни до края на седмицата, докато се убеди, че по този път няма да постигне своето. Направи усилие да преодолее наследената от баща си невероятна гордост, облече си най-хубавата рокля, сложи си поръбения с дантели колан за жартиери и се упъти към квартирата му. Ключът ѝ заяде в ключалката и се наложи да позвъни. Вратата ѝ отвори мустакат мъжага с очи на ученичка.

— Другаря Гарсия го няма — каза той и не я покани да влезе.

Тогава разбра, че го е загубила. В мисълта ѝ пробяга като мимолетно и смътно видение бъдещето ѝ. Видя се в необятна пустиня, крееща в безсмислени занимания за убиване на времето, без единствения мъж, когото бе обичала през целия си живот, далеч от ръцете, в чиито прегръдки бе спала от безпаметните дни на ранното си детство. Седна на стълбището и се разплака. Мустакатият мъж затвори безшумно вратата.

Не сподели с никого какво бе станало. Алба я попита за Педро Трети и тя ѝ отвърна уклончиво — каза ѝ, че е много зает поради новата си длъжност в правителството. Продължи да дава уроци на безделни госпожици и умствено изостанали деца. Започна да преподава керамика и в предградията, където жените се бяха организирали, за да усвоят нови професии и за да участвуват — за първи път — в политическия и в обществения живот на страната. Тази организация им беше наложителна, защото „пътят към социализма“ много скоро се превърна в бойно поле. Докато хората от народа празнуваха победата, като си пускаха дълги коси и бради, като се обръщаха един към друг с „другарю“, като възраждаха забравения фолклор и народните художествени занаяти и упражняваха новата си власт на безкрайни събрания на трудещите се, десницата осъществяваше редица стратегически акции, целящи да доведат икономиката до разруха и да злепоставят правителството. Буржоазията държеше в ръцете си най-влиятелните средства за масова информация,

разполагаше с почти неограничени финансови възможности и се ползваше от помощта на янките, които отпуснаха тайно големи суми за планирания саботаж. Народът за първи път имаше достатъчно пари, за да покрива насъщните си нужди и да купува някои вещи, които винаги бе копнял да има. Ала не можеше да го стори, защото магазините бяха почти винаги празни. Започнала бе кризата в снабдяването, която се превърна в колективен кошмар. Жените ставаха в ранни зори, за да се нареждат на безкрайните опашки, на които можеха да се сдобият с мършаво пиле, половин дузина пелени или топче тоалетна хартия. Боята за обувки, иглите за шев и кафето станаха луксозни артикули, които се подаряваха за рожден ден, увити в шарена и лъскава хартия. Хората се измъчваха от липсата на най-елементарни стоки, страната бе залята от вълна противоречиви слухове, които предупреждаваха населението какви продукти ще липсват. И хората купуваха каквото има, без мярка, за да се запасяват за бъдещето. Заставаха на опашките, без да знаят какво се продава, само за да не пропуснат възможността да купят нещо, дори да не им трябваше. Навъдиха се професионални опашкари, които срещу умерено възнаграждение пазеха ред за други. Продавачите на дребни лакомства пласираха с успех сред множеството пред магазините лавкаджийските си занимавки. Имаше и използвачи, които припечелваха по нещо, като даваха под наем одеяла и завивки за нощните опашки. Черната борса се развихри. Полицията се опита да я възпре, но тя беше като чума, която проникваше навсякъде. И колкото и да проверяваха колите и да задържаха онези, които носеха подозрителни торби и вързопи, не успяваха да излязат наглава с нея. Дори децата въртяха търговия в училищните дворове. В паническото запасяване с продукти станаха някои обърквания и хора, които никога не бяха пушили, плащаха неимоверни суми за пакет цигари, а бездетни родители се биеха за кутия храна за кърмачета. Изчезнаха резервните части за леките коли, за кухненското обзавеждане, за машините в промишлеността. Въведоха ограничения за бензина — колоните автомобили понякога киснеха пред бензиностанциите по два дни и една нощ и задръстваха града като огромна неподвижна боа, припичаща се на слънце. Хората нямаха време да стоят на тези опашки и чиновниците трябваше да се придвижват пеш или на велосипеди. Улиците се изпълниха с лъхтящи колоездачи — получи се нещо като холандско стълпотворение от колела. На всичко отгоре шофьорите на

камиони обявиха стачка. На втората седмица стана ясно, че това не е трудова, а политическа акция, и че те и не мислеха да се връщат на работа. Армията се нае да реши въпроса, защото зеленчуците гниеа по полето, а по пазарите домакините не намираха какво да купят. Оказа се обаче, че шофьорите са разглобили двигателите и че е невъзможно да се помръднат хилядите камиони, запречили шосетата като вкаменели допотопни чудовища. Президентът се яви по телевизията и призова населението да запази търпение. Извести на страната, че на шофьорите на камиони плаща империализмът и че не се знае докога ще продължат стачката, така че най-добре ще е хората да се заемат да си отглеждат сами зеленчуци по дворовете и балконите, поне докато се намери друго решение. Народът, който бе привикнал да живее в бедност и беше ял пиле само на националните празници и на Коледа, не изгуби въодушевлението си от първия ден. Напротив — организира се като за война, решен да не допусне икономическият саботаж да вгорчи щастието му от победата. Продължи да й се радва с празничен дух и да пее по улиците, че народът, сплотен, не ще да бъде победен, макар че песента звучеше все по-нестройно, защото раздорът и омразата се разрастваха неумолимо.

Животът на сенатора Труеба също се промени. Ентусиазмът от борбата, която бе подел, му възвърна едновременно силите и пооблекчи болката в нещастните му кости. Работеше на високи обороти, както в най-добрите си времена. Пътуваше често по съзаклятническото дело в чужбина и кръстосваше неуморно различните провинции на страната — от север до юг, със самолет, с автомобил и с влакове, в които бяха премахнали привилегията на първокласните вагони. Издържаше на прекалено обилните вечери, с които го гощаваха неговите привърженици във всеки град и село, и се преструваше, че му се е отворил апетит на затворник, въпреки че старческият му стомах вече не понасяше подобни изсилвания. Цялото си време прекарваше по заговорнически сбирки. Отначало дългогодишните демократични принципи в страната му връзваха ръцете и му пречеха да подлага динени кори на правителството. Ала той скоро се отказа от намерението си да го подкопае по легален път и стигна до извода, че може да го сваля само с незаконни средства. Труеба първи дръзна да заяви открито, че настъплението на марксизма може да се спре единствено чрез военен преврат, тъй като народът не

би се отказал доброволно от властта, за която бе жадувал половин век, само защото на пазара нямало пилета.

— Стига сте се туткали като баби, ами грабвайте оръжията! — казваше той, когато му разправяха за саботажа.

Изобщо не криеше идеите си, тръбеше ги наляво и надясно и на всичко отгоре прескачаше сегиз-тогиз до Военното училище — подхвърляше царевични зърна на юнкерите и им подвикваше, че са едни нищо и никакви кокошки. Наложил се да си намери двама телохранители, за да го пазят от собствените му изблици на невъздържаност. Ала често забравяше, че сам ги е наел, и като усетеше, че го следят, изпадаше в ярост, ругаеше ги и ги заплашваше с бастуна си, докато най-накрая обикновено му причерняваше от задух. Беше убеден, че ако някой си науми да го убие, тия двама тъпоглави бабаити изобщо не ще успеят да попречат, но все пак се осланяше на присъствието им, което поне можеше да сплаши необузданите нахалници. Опита се да прикачи охрана и към внучката си, защото смяташе, че тя се мъкне по свърталища на комунисти, където всеки миг някой може да я нагруби заради роднинството ѝ с него, но Алба не искаше и да чуе за такова нещо. „Да си вземеш наемен убиец за пазач е все едно да си закачиш табела, че се признаваш за виновен“, отсече тя. Той не посмя да настоява, защото вече му бе дотегнало да се разправя с всички членове на семейството си. Освен това внучката му беше единственият човек на света, способен да предизвика у него нежност и усмивка.

Междувременно Бланка беше организирала собствена снабдителна мрежа чрез черноборсаджиите и познанствата си в работническите селища, където ходеше да учи жените на керамика. С много притеснения и усилия успяваше да се сдобие с торба захар или калъп сапун. Разви у себе си неподозирана и от самата нея хитрост и в една от празните стаи в къщата складираше всякакви неща, някои направо безполезни, като например две бурета сос от соя, които купи от едни китайци. Зазида прозореца на стаята, сложи катинар на вратата и носеше ключовете на кръста си. Не ги сваляше дори когато се къпеше — не се доверяваше на никого, включително на Хайме и на собствената си дъщеря. Основания не ѝ липсваха. „Мязаш на тъмничар, мамо“, казваше Алба, разтревожена от тази нейна мания да се презастрахова за бъдещето, като си вгорчава настоящето. Алба беше

на мнение, че ако свърши месото, ще ядат картофи, и че ако няма обувки, ще ходят с платненки. Но Бланка, ужасена от примиренството на дъщеря си, поддържаше теорията, че каквото и да става, не бива да се принизяват до останалите. Така оправдаваше времето, прахосано в контрабандните ѝ шмекерии. Всъщност, откакто умря Клара, никога не бяха живели по-добре, защото за първи път в къщата имаше някой, който се грижеше за домакинството и нареждаше какво да се сложи в тенджерата. От „Трите Мари“ редовно пристигаха сандъци с храна, които Бланка скриваше. Първия път се развали почти всичко и вонята изпълзя от заключените стаи, пропи цялата къща и се пръсна из квартала. Хайме се опита да убеди сестра си да подари, размени или продаде нетрайните продукти, но Бланка отказа да се раздели със съкровищата си. Тогава Алба разбра, че майка ѝ, която дотогава изглеждаше единственият уравновесен човек в семейството, също не е с всички си в някои отношения. Тя проби широка дупка в стената на килера и оттам вадеше по толкова, по колкото Бланка трупаше. Научи се да отмъква припасите много внимателно, за да не се разбира. Крадеше от захарта, ориза и брашното, но не повече от чаена чаша наведнъж, натрошаваше питите кашкавал и пръскаше по пода ядките, за да изглежда работа на мишките. Така минаха над четири месеца, преди у майка ѝ да се породят подозрения. Тогава Бланка направи опис на всичко, което държеше в склада, и отбелязваше с кръстчета какво и по колко изнася за домашната кухня. Беше си вътълпила, че така ще открие крадеца. Но Алба използваше и най-малката залиясия на майка си, за да добавя кръстчета в списъка. Накрая Бланка така се обърка, че не знаеше дали е сгрешила при счетоводството, дали в дома изяждат три пъти повече, отколкото тя пресмята, или пък е вярно, че в тая проклета голяма къща все още се навъртат призраци и блуждаещи души.

Всички задигнати от Алба провизии отиваха у Мигел, който ги раздаваше из околните селища и фабриките заедно с революционните си памфлети, призоваващи на въоръжена борба за разгром на олигархията. Но призивите му оставаха без отклик. Там хората бяха убедени, че щом са завзели властта по законен и демократичен път, никой не може да им я отнеме, поне до следващите президентски избори.

— Глупаци! Как не могат да проумеят, че десницата се въоръжава! — казваше Мигел на Алба.

Тя му повярва. Беше видяла как посред нощ разтовариха големи сандъци в двора на къщата им, а после, много предпазливо и безшумно, товарът бе складиран по указание на Труеба в една от празните стаи. По подобие на Бланка дядо ѝ сложи катинар на вратата и носеше ключа на шията си в същата велурена торбичка, в която държеше зъбите на Клара и с която никога не се разделяше. Алба разказа за това на вуйчо си Хайме, който бе сключил примирие с баща си и се беше върнал вкъщи. „Почти съм сигурна, че вътре има оръжия“, рече му тя. Хайме, който по онова време витаеше в облаците и си остана там до деня, когато го убиха, не ѝ повярва. Но племенницата му толкова държеше на своето, че той най-после склони да говори с баща си, докато обядват. Отговорът на стария потвърди напълно подозренията им.

— Този дом е мой и в него мога да правя и ще правя каквото ми скимне и ще докарам колкото сандъци ми се прииска! Да не сте посмели втори път да си пъхате гагата в моите работи! — изрева сенаторът Труеба и стовари такъв юмрук по масата, че чашите се разтанцуваха и разговорът набързо приключи.

Вечерта Алба отиде при вуйчо си в тунела му от книги и предложи към оръжията на дядото да подходят по същата система, която тя използваше, за да отмъква провизиите на майка си. Така и сториха. В среднощните часове пробиха дупка в стената на съседната до арсенала стая и я затулиха от едната страна с някакъв шкаф, а от другата — със самите забранени сандъци. Въоръжени с чук и клещи, двамата успяха да се промъкнат през този отвор в заключената от дядото стая. Алба, която вече имаше опит в занаята, посочи най-долните сандъци. Като ги отвори, пред очите им се показаха бойни оръжия. При вида им двамата толкова се смаяха, че останаха със зяпнали уста — не знаеха, че съществуват толкова съвършени инструменти за убиване. В следващите дни откраднаха всичко, каквото успяха, като нареждаха празните сандъци под останалите и ги пълнеха с камъни, за да не се забележи при вдигане. С общи усилия извадиха пистолети, автомати с къса цев, винтовки и ръчни гранати. Скриха ги в тунела на Хайме и Алба започна да ги пренася в калъфа на виолончелото на сигурно място. Сенаторът Труеба виждаше как

внучката му мъкне едва-едва тежката кутия, но съвсем не подозираше, че в подплатената ѝ със сукно кухня се мъдрят патроните, които с толкова усилия бе успял да прекара през границата и да скрие в дома си. Алба предложи да предадат конфискуваните оръжия на Мигел, но вуйчо ѝ я убеди, че Мигел е не по-малък терорист от дядо ѝ и че е по-добре да ги държат те двамата, за да не могат да причинят зло никому. Обсъдиха разни възможности — да ги хвърлят в реката, да ги изгорят на кладата — и най-накрая решиха, че е по-практично да ги заровят в пластмасови торби на скришно място, та някой ден евентуално да послужат за по-справедливо дело. Сенаторът Труеба се озадачи, като разбра, че синът му и внучката му се гласят да ходят на екскурзия в планината, защото нито Хайме от времето на английския колеж, нито Алба се бяха занимавали със спорт и никога не бяха проявявали влечение към планинарските несгоди. Една съботна утрин двамата заминаха с взет на заем от някого джип. В него натовариха палатка, кошница с провизии и тайнствен голям куфар, който се наложи да качат с общи усилия, защото тежеше като олово. Вътре бяха боеприпасите и оръжията, които двамата бяха откраднали от дядото. Потеглиха ентузиазирани към планината и караха докъдето можаха по пътя. След това зацепиха направо през поляните, докато намериха спокойно място сред изтормозената от вятъра и от студа растителност. Там разтовариха багажа си, издигнаха надве-натри малката си палатка, изкопах ями и заровиха торбите, като белязаха всяка дупка с купчинка камъни. През останалите часове от съботния ден ловиха пъстърви в реката и ги пекоха на огън от акациеви дърва, разхождаха се по хълмовете като скаути и си разказваха случки от миналото. Привечер сгряха червено вино с канела и захар и загърнати в шаловете си, вдигнаха наздравица за физиономията, която щеше да направи дядото, когато открие, че са го окрали. Смяха се до сълзи.

— Ако не ми беше вуйчо, щях да се омъжа за тебе! — пошегува се Алба.

— Ами Мигел?

— Той щеше да ми бъде любовник.

На Хайме не му стана смешно и до края на излета беше намусен. Вечерта всеки се мушна в спалния си чувал, загасиха петролната лампа и се умълчаха. Алба заспа почти веднага, но Хайме остана буден до зори, с отворени в мрака очи. Уж обичаше да казва, че Алба му е

като дъщеря, пък тази нощ се улови, че не иска да ѝ бъде нито баща, нито вуйчо — искаше да бъде просто Мигел. Помисли си за Аманда със съжаление — тя вече не можеше да го развълнува. Потърси в паметта си тлеещия въглен на онази безмерна страст, която някога бе изпитвал към нея, но не можа да го открие. Беше се превърнал в самотник. Отначало се сближи много с Аманда, защото се беше заел с лечението ѝ и я виждаше почти всеки ден. Болната прекара неколкоседмична агония, докато най-сетне свикна да издържа без наркотици. Тя остави и цигарите, и пиенето и започна да води здравословен и редовен живот. Понапълня, подстрига се и отново взе да гримира големите си тъмни очи и да си окача огърлици и дрънчащи гривни — патетично се опитваше да възстанови избледнелия образ от едно време, който пазеше сама за себе си. Беше влюбена. От депресията премина в състояние на постоянна възбуда и центърът на нейната мания беше Хайме. Огромното усилие на волята, което положи, за да се избави от пристрастеността си към много пороци, тя посвети на него като доказателство за обич. Хайме не ѝ даде аванси, но пък не намери смелост и да я отблъсне — помисли, че илюзията на любовта може да ѝ помогне при възстановяването, но си знаеше, че за тях вече е късно. При първия удобен случай се опита да я задържи на разстояние с извинението, че е стар ерген, загубен за любовната кауза. Беглите и потайни срещи с някои отзивчиви медицински сестри от болницата или тъжните посещения в публичните домове в редките свободни от работа мигове му бяха достатъчни, за да задоволява най-насъщните си потребности. Сега против волята си той се забърка в една връзка с Аманда, която отчаяно бе желал на млади години, но която вече не го вълнуваше и Хайме не се чувстваше способен да поддържа такива отношения. Аманда му вдъхваше само състрадание, но това беше едно от най-силните чувства, които той можеше да изпитва. Цял живот бе съжителствал с мизерията и с болката, но от това душата му не бе загрубяла, напротив — беше станала все по-податлива на съчувствие. Когато един ден Аманда му се хвърли на врата и каза, че го обича, той я прегърна машинално и я целуна с престорена страст, да не би да долови, че той не я желае. Така се видя оплетен в един всепоглъщащ роман във възраст, на която не се смяташе способен да се занимава с бурни любовни истории. „Не ме бива за такива работи“, мислеше той след онези изтощителни сеанси,

при които Аманда, за да го омае, прибегваше към изтънчено — чудати любовни изяви, след които и двамата ставаха като парцали.

Връзката му с Аманда и настойчивостта на Алба му наложиха често да се вижда с Мигел. Просто нямаше как да го отбягва. Направи всичко възможно, за да остане безразличен към него, но в крайна сметка Мигел го плени. Беше узрял, не приличаше на предишния екзалтиран младеж, но защитаваеше ревностно старата си политическа линия и продължаваше да смята, че без революция, без насилие ще бъде невъзможно да се победи десницата.

Хайме не беше съгласен с него, но го ценеше и се възхищаваше от смелия му характер. При все това обаче го смяташе за един от онези фатални мъже, обладани от опасен идеализъм и безкомпромисна чистота, които обвяват с нещастие каквото докоснат и най-вече жените, сполетени от злата участ да ги обичат. Не му допадаше и идеологическата му позиция, защото беше убеден, че левите екстремисти като Мигел нанасят по-голяма вреда на президента, отколкото десните. Но всичко това не му пречеше да изпитва симпатия към него и да се прекланя пред силата на убежденията му, пред непринудено веселия му нрав, пред поривите му на нежност и пред великодушието, с което беше готов да даде живота си за своите идеали. Хайме споделяше тези идеали, но нямаше смелостта да се бори за осъществяването им докрай.

Тази нощ Хайме заспа измъчен и неспокоен. Не се чувствуваше удобно в спалния си чувал и слушаше съвсем отблизо дишането на племенницата си. Когато се събуди, тя беше станала и подгръвяше кафето за закуска. Духаше хладен ветреца и слънцето озаряваше със златисти отблясъци върховете на планините. Алба се хвърли на врата на вуйчо си и го целуна, но той не извади ръце от джобовете си и не отвърна на ласката ѝ. Беше смутен.

„Трите Мари“ бе един от последните чифлици в южната част на страната, които бяха отчуждени с аграрната реформа. Същите селяни, които се бяха родили и работили поколение след поколение на тази земя, образуваха кооператив и си присвоиха правото на собственост върху имота, защото от три години и пет месеца не бяха виждали господаря и бяха забравили, че избухнеше ли, все едно, че завилняваше ураган. Като видя накъде духа вятърът и чу

разгорещените приказки на изполичарите по събранията в училището, управителят се уплаши, събра си партакешите и изчезна, без да се сбогува с никого и без да се обади на сенатора Труеба, защото не искаше да изпита върху себе си гнева на господаря и защото реши, че си е изпълнил задълженията, като го е предупредил няколко пъти. След като си замина, „Трите Марии“ за известно време остана на произвола на съдбата. Нямаше кой да дава нареждания, пък и никой не беше склонен да изпълнява заповеди, защото селяните за първи път в живота си вкусваха радостта да си свободен и сам да си бъдеш господар. Разпределиха си по равно ливадите и нивите и всеки зася каквото си поиска. Един ден правителството изпрати техник — агроном, който им раздаде семена на кредит и ги запозна с потребностите на пазара, с трудностите по превоза на продуктите и с преимуществата на торовете и на препаратите за обеззаразяване. Селяните почти не обърнаха внимание на техника, защото им се стори градско мамино синче и очевидно никога не беше хващал плуг, но при все това отпразнуваха посещението му, като отвориха свещените изби на бившия собственик, видяха сметката на отлежалите му вина и заклаха бикове за разплод, за да сготвят белите им бъбреци с лук и кориандър. След като техникът си замина, те изпоядоха и вносните крави, и кокошките — носачки. Естебан Труеба научи, че е загубил земята си, когато му известиха, че ще му я заплатят с държавни бонове, подлежащи на изплащане в срок от трийсет години и на същата цена, която той бе заявил в декларацията си за данъчната служба. Направо излезе от кожата си. Извади от своя арсенал един автомат, с който между другото не умееше да борава, и заповяда на шофьора си да го закара с колата с най-бърза скорост до „Трите Марии“. Не се обади на никого, дори на телохранителите си. Пътува няколко часа, направо ослепял от ярост, без никакъв избистрен план в главата си.

Като наближиха, шофьорът трябваше да натисне спирачката с все сила, защото пътят им се преграждаше от дебела греда, сложена напреки на портала за чифлика. Един селянин стоеше на пост, въоръжен с кривак и с ловджийска пушка без патрони. Труеба слезе от колата. Като видя господаря, клетникът се хвана като побъркан за училищния звънец, който му бяха окачили наблизко, за да го бие в случай на тревога, и тутакси се хвърли по очи на земята. Откосът от

куршуми мина над главата му и се заби в близките дървета. Труеба не се спря да види дали го е убил. С неочаквана за възрастта му пъргавина той забърза по пътя към чифлика, без да се оглежда, така че ударът в тила му дойде ненадейно и го просна по очи в прахта, преди да успее да проумее станалото. Събуди се в трапезарията на господарската къща, легнал върху масата, със завързани ръце и с възглавница под тила. Една жена му слагаше мокри кърпи на челото, а наоколо се бяха насъбрали почти всичките селяни и го гледаха любопитно.

— Как се чувствувате, другарю? — попитаха го те.

— Кучи синове! Ще ви дам аз един другар! — изръмжа старецът и се помъчи да се изправи.

Толкова се въртя и крещя, че го развързаха и му помогнаха да стане. Но когато понечи да излезе, видя, че прозорците са заковани отвън и вратата е заключена. Опиташа се да му обяснят, че нещата са се променили и че вече не е господар, но той не искаше да слуша никого. Пенеше се, сърцето му щеше да се пръсне, ругаеше като каруцар, заплашваше с такива наказания и отмъщения, че селяните най-сетне прихнаха да се смеят. Накрая им дотегна и го оставиха сам, затворен в трапезарията. Изтощен от страхотното усилие, Естебан Труеба се строполи на един стол. След няколко часа научи, че е превърнат в заложник и че искат да го снимат за телевизията. Известени от шофьора, двамата му телохранители и няколко екзалтирани младежи от неговата партия дойдоха до „Трите Марии“, въоръжени с тояги, камшици и вериги, за да го освободят, но се натъкнаха на подсилена охрана при портала на чифлика и в тях се прицели същият автомат, който бе взел със себе си сенаторът Труеба.

— Другарят заложник няма да мръдне оттук — казаха селяните и за да придадат повече тежест на думите си, разгониха новодошлите с изстрели.

Появи се репортажна кола от телевизията, за да заснеме инцидента, и селяните, които никога не бяха виждали подобно нещо, я пуснаха да влезе и позираха за камерите, усмихнати до уши и наобиколили задържания. Същата вечер цялата страна видя на екраните си как най-видният представител на опозицията, завързан, се пени от гняв и бълва такива псувни, че се наложи да се намеси цензурата. Президентът също го видя и работата никак не му хареса,

защото разбра, че това може да се превърне в детонатор и да взриви барутния погреб, върху който едва-едва се крепеше неговото правителство. И изпрати карабинерите да освободят сенатора. Когато те стигнаха до чифлика, селяните, окуражени от подкрепата на печата, не ги пуснаха да влязат. Поискаха да им се представи разпореждане от съдебните власти. Като видя, че може да се забърка в каша и също да лъсне по телевизията, охулен от репортерите на левицата, околийският съдия на бърза ръка се омете да лови риба. Карабинерите не можаха да направят нищо повече и зачакаха на входа за „Трите Марии“, докато изпратят съдебно нареждане от столицата.

Както всички други, Бланка и Алба научиха за станалото от осведомителния бюлетин по телевизията. Бланка изчака в мълчание до следния ден, без да предприеме нищо, но като видя, че и карабинерите не успяха да освободят стария, реши, че е дошъл моментът да се срещне отново с Педро Трети Гарсия.

— Махни тия омърляни панталони и си сложи една сваятна рокля — нареди тя на Алба.

Двете отидоха в министерството, без да са искали среща. Един секретар се опита да ги спре в приемната, но Бланка го преодоля, като го изблъска, и с твърда крачка премина нататък, влачейки дъщеря си на буксир. Отвори вратата, без да чука, и нахлу в кабинета на Педро Трети, когото не беше виждала от две години. Понечи да отстъпи — помисли, че е сбъркала стаята. За толкова кратко време мъжът на нейния живот се беше състарил и отслабнал, изглеждаше много уморен и тъжен, косата му беше все още черна, но по-рядка и къса, беше си подрязал красивата брада и носеше сив чиновнически костюм и посърнала вратовръзка в същия цвят. Бланка го позна единствено по погледа на очите му, черни както едно време.

— Господи! Колко си се променил!... — промълви тя.

И обратно, на Педро Трети тя се стори по-красива, отколкото си спомняше, сякаш отсъствието я беше подмладило. За тези две години той бе имал достатъчно време, за да се разкае за решението си и да открие, че като я нямаше Бланка, бе загубил дори влечението си към момичетата, които по-рано го вълнуваха. От друга страна, седнал зад това бюро, зает с работа по дванайсет часа на ден, далеч от китарата си и от вдъхновението на народа, много рядко имаше повод да му стане драго на душата. Колкото повече време минаваше, толкова по-силно му

липсваше спокойната, кротка обич на Бланка. Щом я съзря да влиза с решителна крачка и да води и Алба, той разбра, че тя не идва да го види от сантиментални съображения, и се досети, че причината е скандалът със сенатора Труеба.

— Идвам да те помоля да ни придружиш — без предисловия му каза Бланка. — Дъщеря ти и аз ще отидем да приберем стария от „Трите Марии“.

Така Алба научи, че нейният баща е Педро Трети Гарсия.

— Добре. Да се отбием у дома да вземем китарата — отвърна той и стана.

Излязоха от министерството в черен автомобил — същинска погребална кола — със служебен номер. Бланка и Алба почакаха на улицата, докато той се качи в апартамента си. Като слезе, малко от предишното му обаяние се беше върнало. Вместо сивия костюм си беше облякъл стария гащеризон и пончото, обул си бе платнените сандали с върви и носеше китарата на гръб. Бланка му се усмихна за първи път, а той се наведе и я целуна за миг по устата. Първите сто километра пътуваха в мълчание, докато Алба успя да се съвземе от изненадата си и с треперещ глас попита едва чуто защо не са й казали по-рано, че Педро Трети й е баща — щели са да й спестят толкова кошмари за един облечен в бяло граф, умрял от треска в пустинята.

— По-добре мъртъв баща, отколкото отсъстващ — загадъчно отвърна Бланка и повече не заговори по въпроса.

В „Трите Марии“ пристигнаха привечер и завариха на входа на чифлика увлечено в приятелски приказки множество, наобиколило огън, на който се печеше прасе. Това бяха карабинерите, журналистите и селяните. Те пресушаваха с дружни усилия последните бутилки от избата на сенатора. Осветени от огъня, пет-шест кучета и няколко деца се боричкаха и лудуваха в очакване да се доопече розовото и грейнало прасенце. Веднага познаха Педро Трети Гарсия — журналистите, защото често го бяха интервюирали, карабинерите — по неповторимата му осанка на народен певец, а селяните — защото се бе родил и израсъл на тази земя пред очите им. Посрещнаха го сърдечно.

— Какво ви носи насам, другарю? — попитаха го селяните.

— Дошъл съм да видя стария — усмихна се Педро Трети.

— Вие можете да влезете, другарю, но сам. Доня Бланка и госпожица Алба няма да ни откажат да ги почерпим с по чашка вино

— казаха те.

Двете жени приседнаха с хората край огъня и лекият мирис на печено прасе им напомни, че не са яли от сутринта. Бланка познаваше всички селяни, много от тях бе научила на четмо в малкото училище на „Трите Марии“, та взеха да си припомнят старите времена, когато братята Санчес колежа и бесеха в целия този край, когато старият Педро Гарсия се справи с мравешката напаст и когато Президента беше просто един вечен кандидат, който спираше на гарата да им държи речи от влака на пораженията си.

— Кой ти е мислил, че някой ден ще стане президент! — обади се някой.

— И че един ден в „Трите Марии“ нашата дума ще се чува повече от господарската — изсмяха се останалите.

Заведоха Педро Трети Гарсия в къщата — направо в кухнята. Там най-възрастните селяни стояха на пост пред вратата на трапезарията, където бяха затворили бившия собственик. Седнаха на масата, пиха вино и си припомняха далечното минало, времената, когато Педро Трети не беше легенда в паметта на селските хора, а само едно непокорно момче, влюбено в дъщерята на господаря. После Педро Трети взе китарата, опря я на коляното си, затвори очи и запя с кадифения си глас онази песен за кокошките и за лисиците. Всички старци му пригласяха.

— Ще отведа господаря, другари — меко каза Педро Трети в една от паузите.

— И дума да не става, сине — отвърнаха му.

— Утре ще дойдат карабинерите със съдебно нареждане и пак ще го откарат, само че като герой. По-добре да го отведа аз, докато е с подвита опашка — каза Педро Трети.

Препираха се доста време и най-сетне го придружиха до трапезарията и го оставиха насаме със заложника. Двамата заставаха за първи път очи в очи от оня злокобен ден, когато Труеба го накара да плати за отнетата девственост на дъщеря му с три отрязани с брадвата пръста. Педро Трети си го спомняше като фучащ великан, въоръжен с бич от змийска кожа и със сребърен бастун. Отдето минеше, селяните трепереха, а природата настръхваше от гръмотевичното му гласище и господарското му високомерие. Изненадващо и за самия него ненавистта му, таена толкова дълго, се разду като спукан балон, когато

видя пред себе си този прегърбен и смален старец, който го гледаше уплашено. Сенаторът Труеба бе изчерпал своята ярост и от нощта, която прекара седнал на стол със завързани ръце, го боляха всички кости и усещаше в гърба си хилядолетна умора. Отначало му бе трудно да познае Педро Трети, защото не го беше виждал четвърт век, но като забеляза, че на дясната му ръка липсват три пръста, разбра че това е върхът на кошмара, в който бе затънал. Измерваха се с очи няколко дълги секунди, като и двамата мислеха, че другият въплъщава най-омразното в света, но не намериха в сърцата си огъня на предишната ненавист.

— Идвам да ви изведе оттук — каза Педро Трети.

— Защо? — попита старият.

— Защото ме помоли Алба — отвърна Педро Трети.

— Вървете по дяволите — неубедено смотолели Труеба.

— Добре де, тъкмо натам отиваме. Вие ще дойдете с мене.

Педро Трети развърза въжетата, с които пак му бяха омотали китките, за да не блъска с юмруци по вратата. Труеба извърна очи, за да не гледа осакатената ръка на другия.

— Изкарайте ме оттук, без да ме видят. Не искам журналистите да разберат — каза сенаторът.

— Ще ви изведе точно откъдето сте влезли — през главния вход — отвърна Педро Трети и закри.

Труеба го последва с наведена глава и зачервени очи. За първи път, откакто се помнеше, се чувствуваше сразен. Минаха през кухнята, без старецът да вдигне поглед, пресякоха цялата къща и преминаха разстоянието от господарската къща до портала към пътя, придружавани от група палави деца, които подскачаха наоколо им, и от свита мълчаливи селяни — те вървяха отзад. Бланка и Алба седяха сред карабинерите и журналистите, ядяха печено прасе с пръсти и пиеха големи глътки червено вино направо от бутилката, която се предаваше от ръка на ръка. Като видя дядо си, на Алба й домъчня — не беше го виждала толкова покрусен от смъртта на Клара. Преглътна си хапката и изтича насреща му. Прегърнаха се силно и тя му прошепна нещо на ухото. Тогава сенаторът Труеба успя да възвърне достойнството си, вдигна глава и се усмихна с предишната си надменност под светкавиците на фотоапаратите. Журналистите го снимаха как се качва на един черен автомобил със служебен номер и

обществеността се питаше цели седмици какво означаваше тази клоунада, докато други, много по-сериозни събития заличиха спомена за инцидента.

Тази вечер Президента, който бе придобил навика да надлъгва безсънието с игра на шах с Хайме, между две партии отвори дума за случая и все дебнеше с хитрите си очи, скрити зад дебели очила с тъмни рамки, да открие някаква сянка от неудобство у приятеля си. Но Хайме отвърна с мълчание и продължи да нарежда фигурите на таблото.

— Бива си го стария Труеба, куражлия е — каза Президента. — Нямаше да е лошо да е на наша страна.

— Вие сте на ход, Президенте — отвърна Хайме и посочи таблото.

В следващите месеци положението много се влоши — все едно, че страната беше във война. Духовете бяха силно възбудени, особено сред жените от опозицията, които вървяха в колона по улиците и дрънчаха с празните си тенджери в знак на протест срещу липсата на продукти. Половината население се мъчеше да свали правителството, а другата половина го защитаваше, така че на никого не оставаше време да си гледа работата. Една вечер Алба се слиса, като видя, че улиците в центъра са тъмни и пуси. Сметта не беше събирана цяла седмица и сред купчините мръсотия ровеха безпризорни кучета. Стълбовете бяха облепени с печатна пропаганда, размита от зимния дъжд, и по всички възможни пространства бяха изписани лозунгите на двата лагера. Половината улични лампи бяха изпочупени с камъни, по сградите не се виждаха осветени прозорци, светлината идваше от няколко мижави огъня, подклаждани с вестници и дъски, и на тях се грееха малки групи хора, които охраняваха министерствата, банките, канторите и стояха на смени, за да попречат бандите от крайната десница да ги завземат с щурм през нощта. Алба видя как пред една обществена сграда спря камионетка. От нея слезоха няколко младежи с бели каски, с кутии бои и с четки и положиха по стените светла боя за фон. После нарисуваха големи многоцветни гълъби, пеперуди и кървави цветя, изписаха стихове от Поета и призови за единство на народа. Това бяха младежките бригади, които мислеха, че ще съумеят да спасят своята революция с патриотични стенописи и плакатни гълъби. Алба пристъпи към тях и им посочи стената на отсрещния

тротоар. Тя беше нацапотена с червена боя и там личеше една-единствена дума, изписана с огромни букви — „Джакарта“.

— Какво означава това име, другари? — попита тя.

— Не знаем — отвърнаха й.

Никой не знаеше защо опозицията изписва тази азиатска дума по стените, никога не бяха чували за купищата убити по улиците на този далечен град. Алба се качи на колелото си и натисна педали към къщи. След като бе въведено ограничение за бензина и започна стачка на обществения транспорт, тя изрови от мазето старото велосипедче от детството си, за да се придвижва. Мислеше за Мигел и гърлото ѝ се стягаше от мрачно предчувствие.

Отдавна не ходеше на лекции и започваше да разполага със свободно време в излишък. Преподавателите бяха обявили безсрочна стачка и студентите завзеха сградите на факултетите. Втръсна ѝ да учи виолончело вкъщи и през времето, когато не се любеше с Мигел, не се разхождаше с Мигел или не спореше с Мигел, прескачаше до болницата в Бедняшкия квартал да помага на вуйчо си Хайме и на още няколко лекари, които продължаваха да работят въпреки нареждането на Лекарската колегия да не се ходи на работа, за да може по този начин да се саботира правителството. Непосилна задача. Коридорите се задръстваха от пациенти, които чакаха по цели дни да ги прегледат — същинско стенецо стадо. Санитарите не смогваха. Хайме заспиваше със скалпела в ръка. Беше толкова претрупан, че често забравяше да сложи залък в устата си. Отслабна и прежълтя. Караше осемнайсетчасови дежурства, а като се хвърлеше на кревата си, не можеше да заспи — мислеше за болните, които го чакаха, и че няма упойки, спринцовки, памук, и че дори да се разкъса на сто, пак няма да огрее навсякъде — все едно да се мъчиш да спреш влак с ръка. И Аманда работеше в болницата като доброволка — да е близо до Хайме и да е заета с нещо. През тези изтощителни дни, докато се грижеше за непознати болни, тя си възвърна светлината, която я озаряваше отвътре на младини, и за някое време си въобрази, че е щастлива. Носеше синя престилка и гуменки, но на Хайме му се струваше, че когато ходи близо до него, подрънкват едновременно мълниите. Не се чувстваше самотен и му се искаше да я обича. Президента се явяваше по телевизията почти всяка вечер и заклеяваше безпощадната война, която опозицията водеше срещу него. Личеше си, че е крайно уморен,

и често прегракваше. Ония взеха да злословят, че пиянствал и прекарвал нощите си в оргии с мулатки, докарани със самолет от тропика, за да му сгриват кокалите. Съобщи, че стачкуващите шофьори на камиони получават по петдесет долара на ден от чужбина, за да държат страната без транспорт. Онези отвърнаха, че той получавал пратки сладолед от кокосови орехи и съветски оръжия с дипломатическата поща. Каза, че враговете му заговорничат с военните, за да извършат преврат, защото предпочитат демокрацията да загине, отколкото той да стои начело на нея. Обвиниха го, че бил параноик, че измислял небивалици и че крадял експонатите от Националния музей, за да украсява стаята на любовницата си. Предупреди, че десницата се е въоръжила и е решена да продаде родината на империализма, и му отговориха, че килерът му бил пълен с бяло месо от пиле, докато народът клечал на опашки за шийгуни и крила от същата птица.

Когато един ден Луиса Мора натисна звънеца на голямата къща на ъгъла, сенаторът Труеба преглеждаше сметководни книжа в библиотеката си. Тя, последната останала на този свят от сестрите Мора, се бе смалила до размерите на реец се, но напълно с ума си ангел и не бе загубила ни най-малко от несломимата си духовна енергия. Труеба не беше я виждал след смъртта на Клара, но я позна по гласа — той продължаваше да звучи като вълшебна флейта — и по уханието на горски теменужки, леко омекотено от годините, но все още доловимо от разстояние. Още щом влезе в стаята, Луиса Мора донесе със себе си крилатото присъствие на Клара — тя се зарея във въздуха пред влюбените очи на мъжа си, който не я беше виждал от няколко дена.

— Идвам да ви предизвестя злочестини, Естебан — каза Луиса Мора, след като се настани в креслото.

— Ах, скъпа Луиса! Мене вече доста ме сполетяха... — въздъхна той.

Луиса разказа какво е открила по планетите. За да пречупи прагматичното упорство на сенатора, ѝ се наложи да обясни какъв научен метод е използвала. Каза, че през последните десет месеца е проучила звездната карта на всички високопоставени лица от правителството и от опозицията, включително и на самия Труеба. От съпоставянето на картите се разкривало, че точно в този исторически

момент ще се случат неизбежно събития, свързани с кръв, мъка и смърт.

— За мене няма никакво съмнение, Естебан — завърши тя. — Наближават ужасни времена. Ще има толкова мъртви, че няма да могат да се преброят. Вие ще бъдете в лагера на печелившите, но победата ще ви донесе само страдание и самота.

Естебан Труеба се почувствува неловко пред тая чудата врачка, която смущаваше спокойствието на неговата библиотека и му вдигаше кръвното с астрологичните си брътвежи, ала не намери смелост да я отпрати — заради Клара, която го наблюдаваше с крайчеца на окото от своя ъгъл.

— Но аз не съм дошла да ви притеснявам с вести, които вие нямате власт да промените, Естебан. Дошла съм да говоря с внучката ви Алба, защото имам да ѝ предавам нещо от баба ѝ.

Сенаторът повика Алба. Момичето не беше виждало Луиса Мора от седемгодишната си възраст, но много добре си я спомняше. Прегърна я внимателно, за да не повреди крехкия ѝ скелет от слонова кост, и жадно вдъхна глътка от неповторимото ѝ уханье.

— Дойдох да ти кажа да се пазиш, моето момиче — каза Луиса Мора, след като си избърса сълзите от вълнението. — Смъртта те дебне, тя е по петите ти. Баба ти Клара те закриля от Отвъдното, но ми поръча да ти кажа, че духовете — покровители са безсилни при катаклизми от голяма величина. Добре ще направиш, ако се махнеш оттук, ако заминеш отвъд морето — там ще си в безопасност.

Като видя накъде избива разговорът, сенаторът Труеба изгуби търпение и реши, че стои пред една безумна старица. Десет месеца и единадесет дена по-късно щеше да си спомни пророчеството на Луиса Мора, когато една вечер, по време на полицейския час, отведеха Алба.

XIII ТЕРОРЪТ

Денят на военния преврат осъмна със сияйно слънце, твърде непривично за плахата пролет, която едва-едва се разпукваше. Хайме беше работил почти цяла нощ и в седем часа сутринта имаше в тялото си само два часа сън. Телефонният звън го събуди, а лека разтревоженият глас на една секретарка го доразсъни. Обаждаха му се от двореца, за да му съобщят, че трябва да се яви в кабинета на другаря президент колкото се може по-скоро, не, другарят президент не е болен, не, тя не знае за какво се отнася, получила е нареждане да извика всички лекари от президентския апарат. Хайме се облече в просъница и се качи в автомобила си, благодарейки вътрешно, че поради професията си имаше право на допълнителна седмична дажба бензин, иначе щеше да му се наложи да отиде до центъра с колело. Стигна пред двореца в осем и се учуди, като видя пустия площад и внушителното поделение войници, заели входовете на правителствената сграда, всички с бойни униформи, с каски и тежко въоръжение. Хайме паркира колата си на празния площад, без да обръща внимание, че войниците му правят знаци да не спира. Излезе и веднага го обкръжиха с насочени в него оръжия.

— Какво става, другари? Да не сме във война с китайците? — усмихна се Хайме.

— Продължавайте нататък, не може да спирате тук? Движението е блокирано! — заповяда един офицер.

— Съжалявам, но ме повикаха от президентството — отвърна Хайме и му показва документите си. — Аз съм лекар.

Придружиха го до тежките дървени врати на двореца, където бе застанала на пост група карабинери. Вътре в зданието цареше тревога като при корабокрушение, чиновниците тичаха по стълбите като хванали морска болест плъхове, а личната охрана на Президента тътрुзеше мебелите, барикадираше прозорците с тях и раздаваше пистолети на най-приближените хора. Президента излезе насреща му.

Беше си наложил бойна каска, която никак не се връзваше с изисканите му дрехи със спортна кройка и с италианските му обувки. Тогава Хайме проумя, че работата е сериозна.

— Разбунтувал се е флотът, докторе — накратко му обясни той. — Дойде време за борба.

Хайме взе телефона и позвъни на Алба. Каза ѝ да не мърда от къщи и я помоли да се обади на Аманда. Това бе последният му разговор с нея — събитията се развихриха с шеметна бързина. В следващия час дойдоха един след друг няколко министри и ръководни политици от правителството и започнаха преговори по телефона с метежниците, за да разберат мащабите на заговора и да потърсят мирно решение. Но в девет и половина сутринта военните подразделения в страната вече се командваха от офицери — превратаджии. В казармите бе започнала чистката на онези военни, които продължаваха да бъдат верни на конституцията. Генералът, който командваше корпуса на карабинерите, заповяда на охраната на двореца да излезе, защото полицията току-що се бе присъединила към преврата.

— Можете да си отидете, другари, но оставете оръжията си — каза Президента.

Карабинерите бяха смутени и засрамени, но заповедта на генерала не търпеше възражения. Нито един не се осмели да погледне в очите държавния глава. Положиха оръжията си в двора и излязоха един по един с наведени глави. На вратата един от тях се обърна.

— Аз оставам с вас, другарю президент — каза той.

Когато сутринта попревали, стана ясно, че положението няма да се уреди с разговори, и почти всички започнаха да се оттеглят. Останаха само най-приближените хора и личната охрана. Президента накара дъщерите си да излязат. Наложиха се да ги изкарат насила и от улицата се чуваше как го викат. Вътре в сградата останаха около тридесет души, които заеха позиции за отбрана в салоните на втория етаж. Сред тях бе и Хайме. Мислеше, че сънува кошмар. Седна на едно кресло от червен плюш и се загледа като оглупял в пистолета, който държеше в ръка. Не умееше да си служи с него. Стори му се, че времето тече прекалено бавно — по часовника му бяха минали едва три часа от този лош сън. Чу по радиото гласа на Президента, който се обръщаше към страната. Това бяха прощалните му думи.

„Обръщам се към онези, които ще бъдат преследвани, за да ги уверя, че аз няма да се откажа — ще сея отплата с живота си за предаността на народа. Винаги ще бъда заедно с вас. Вярвам в родината и в нейното бъдеще. Други хора ще надживеят този момент и рано или късно, но не след дълго, ще се открият широките друми, по които ще премине свободният човек, за да изгради едно по-добро общество. Да живее народът! Да живеят трудещите се! Това ще бъдат последните ми думи. Убеден съм, че моята саможертва няма да отиде напразно.“

Небето се заоблачи. Чуваха се откъслечни и далечни изстрели. В този момент Президента говореше по телефона с предводителя на метежниците, който предложи да му предостави военен самолет, за да напусне страната заедно с цялото си семейство. Но Президента не искаше да стане изгнаник в някоя далечна държава, където би могъл да прекара остатъка от дните си, живуркайки в компанията на други свалени управници, офейкали от страните си като плъхове от потъващ кораб.

— Криво сте си направили сметката, изменници. Тук ме постави народът и жив оттук няма да изляза — спокойно и хладно отвърна той.

Тогава чуха воя на самолетите и бомбардировката започна. Хайме се хвърли на пода заедно с останалите. Не можеше да повярва на очите си — до предния ден беше убеден, че в неговата страна никога няма да стане такова нещо и че дори военните зачитат закона. Единствено Президента не залегна, пристъпи с базука в ръце към един прозорец и стреля по танковете на улицата. Хайме допълзя до него и го хвана за краката, за да го накара да се наведе, но той го наруга и остана прав. След петнайсет минути цялата сграда гореше и вътре не можеше да се диша от бомбите и дима. Хайме пълзеше на четири крака между изпочупените мебели и отломките от тавана, които се сипеха наоколо му като смъртоносен дъжд, и се мъчеше да оказва първа помощ на ранените, ала успяваше да им дава единствено последна утеха и да затваря очите на мъртвите. В един момент престрелката внезапно секна. Президента събра оцелелите и им каза да си отидат — не му трябват мъченици и безполезни жертви, всички имат семейства и са призвани да изпълняват важна задача, когато всичко това свърши. „Ще поискам примирие, за да можете да излезете“, добави той. Но никой не

си тръгна. Някои трепереха, но все пак всички се държаха достойно. Бомбардировката бе кратка, но превърна двореца в развалини. В два часа следобед пожарът бе погълнал старите салони, служили вярно още от колониално време, и около Президента оставаха само шепа хора. Военните нахлуха в сградата и заеха каквото бе оцеляло от приземния етаж. Горе чуха как над грохота се извисява гласът на някакъв офицер — заповядваше им да се предадат и да слязат в колона по един с вдигнати ръце. Президента стисна ръка на всички подред. „Аз ще сляза последен“, каза той. Повече не го видяха жив.

Хайме излезе заедно с останалите. На всяко стъпало на широкото каменно стълбище имаше войници. Те сякаш бяха обезумели. Ритаха и удряха с приклади слизащите мъже с някаква нова, току-що изобретена омраза, избуяла у тях за няколко часа. Някои изпразваха оръжията си над главите на предалите се. Хайме получи удар в корема, прегъна се надве и когато успя да се изправи, очите му бяха пълни със сълзи, а панталоните му мокрееха от нещо топло. Продължиха да ги бият чак докато излязоха на улицата, там ги накараха да легнат по очи на земята, тъпкаха ги, псуваха ги, докато им се свършиха ругатните на испански, и тогава направиха знак на един танк. Пленниците чуха как се приближава и тресе асфалта с тежкото си туловище на непобедим слон.

— Направете път да прегазим с танка тия говеда! — извика един полковник.

Както се беше проснал на земята, Хайме извърна очи към него и му се стори, че го познава — напомняше му едно момче, с което играеше на младини в „Трите Марии“. Танкът премина пухтейки на десет сантиметра от главите им. Войниците се превиваха от смях, чуваше се воят на сирените на пожарникарите. Някъде далеч бръмчаха военните самолети. Много по-късно разделиха пленниците на групи, според вината им, и Хайме бе откаран в министерството на отбраната, превърнато в казарма. Заповядаха му да върви приведен, сякаш се намираще в окоп, и го поведоха през голямо помещение, пълно с голи мъже, по десет на едно въже със завързани на гърба ръце и толкова пребити, че някои се свличаха от слабост и кръвта им се стичаше на струйки по мраморния под. Заведоха Хайме в помещението с котлите за парното. Там имаше и други хора, изправени с лице към стената. Пазеше ги пребледнял войник, който сновеше насам-натам с насочен в

тях автомат. Хайме дълго стоя неподвижен, прав, едва се държеше на крака и не проумяваше какво става. Мъчеха го виковете, които се чуваха през стената. Забеляза, че войникът го наблюдава. По едно време той свали оръжието си и пристъпи към него.

— Седнете да си починете, докторе, но щом ви направя знак, веднага станете — прошепна войникът и му подаде в устата запалена цигара. — Вие оперирахте майка ми и й спасихте живота.

Хайме не пушеше, но като всмукваше бавно, цигарата му се услади. Часовникът му беше счупен, но по глада и жаждата си прецени, че вече е нощ. Гнетеше го такава умора, толкова ужасно се чувстваше в изцапаните си панталони, че не се питаше какво ще го правят. Започваше да клюма, когато войникът приближи.

— Станете, докторе — прошепна му той. — Идват за вас. Господ да ви е на помощ!

След миг влязоха двама мъже, оковаха му китките в белезници и го заведоха при един офицер, който водеше разпита на задържаните. Хайме го беше виждал няколко пъти край Президента.

— Знаем, че вие нямате нищо общо с ония, докторе — каза той. — Искаме само да излезете по телевизията и да кажете, че Президента е бил пиян и че се е самоубил. После ще ви пусна да си отидете вкъщи.

— Такова изявление ще си направите сам. На мене не разчитайте, гадове — отвърна Хайме.

Сграбчиха го за ръцете. Първият удар го преряза в стомаха. После го вдигнаха, проснаха го на една маса и усети, че го разсъбличат. Много след това го изнесоха в безсъзнание от министерството на отбраната. Започнало бе да вали и свежият въздух и хладната дъждовна вода го свестиха. Опомни се, когато го качваха на военен автобус и го оставиха на задната седалка. Погледна нощта през прозореца и когато автобусът потегли, видя пустите улици и окичените със знамена сгради. Разбра, че враговете са победили, и навярно помисли за Мигел. Автобусът спря на един полкови плац, там го свалиха. Имаше и други арестанти, в същото окаяно състояние, в което се намираше и той. Овързаха им краката и ръцете с бодлива тел и ги проснаха по очи в хранилките за полковите коне. Там Хайме и другите изкараха два дена без вода и храна, въргаляха се и гниха в собствените си изпражнения, в собствената си кръв и ужас. После ги откараха с камион край летището. На едно голо поле ги разстреляха легнали,

защото не можеха да се държат на крака, и след това взривиха телата с динамит. Ужасът от експлозията и вонята от останките още дълго се носиха във въздуха.

В голямата къща на ъгъла сенаторът Труеба отвори бутилка френско шампанско, за да отпразнува свалянето на правителството, срещу което се беше борил със зъби и нокти, без да подозира, че точно в този момент горят с вносна цигара тестикулите на сина му Хайме. Старецът окачи знамето над входа на къщата и не излезе да танцува на улицата само защото беше куц и защото имаше полицейски час, макар че желание не му липсваше, както обяви ликуващ на дъщеря си и на внучката си. През това време Алба, сраснала се с телефона, се мъчеше да научи нещо за хората, за които ѝ се свиваше сърцето — Мигел, Педро Трети, вуйчо ѝ Хайме, Аманда, Себастиан Гомес и много други.

— Сега ще си платят за всичко! — извика сенаторът Труеба и вдигна чашата си.

С един замах Алба я изтръгна от ръката му, запокити я в стената и я направи на сол. Бланка, която никога не бе намирала смелост да се опълчи срещу баща си, се усмихна, без да извърща глава.

— Няма да се черпим за смъртта на Президента и на още толкова хора, дядо! — каза Алба.

В кокетните къщи в Богаташкия квартал отвориха бутилките, пазени три години в очакване на този ден, и вдигнаха наздравица за новия ред. Над работническите квартали цяла нощ кръжаха хеликоптери и бръмчаха като мухи от други светове.

Много късно, почти на разсъмване, телефонът иззвъня и Алба, която не си беше легнала, изтича да вдигне слушалката. Отдъхна си, като чу гласа на Мигел.

— Дойде часът, любов моя. Не ме търси и не ме чакай. Обичам те — каза той.

— Мигел! Искам да дойда с тебе! — изхлипа Алба.

— Не говори на никого за мене, Алба. Не се обаждай на приятелите. Скъсай бележниците, писмата — всичко, което би могло да те уличи в някаква връзка с мен. Винаги ще те обичам, помни това, любов моя — каза Мигел и прекъсна разговора.

Обсадното положение трая два дена. За Алба те бяха цяла вечност. Радиостанциите предаваха непрекъснато маршове, а

телевизията показваше само пейзажи от страната и анимационни филми. По няколко пъти на ден се явяваха на екраните четиримата генерали от хунтата, седнали между националния герб и знамето, и разгласяваха своите укази — те бяха новите герои на родината. Въпреки заповедта да се стреля по всеки, който се покаже вън от дома си, сенаторът Труеба прекоси улицата, за да отиде да празнува у един съсед. Шумното събиране не привлече вниманието на патрулите, които сновяха по улицата — в този квартал не очакваха да срещнат съпротива. Бланка обяви, че е получила най-жестоката мигрена в живота си, и се затвори в своята стая. През нощта Алба я чу да се суети из кухнята и си каза, че гладът вероятно е по-силен от главоболието. Два дена тя се въртя отчаяна из къщата, преглежда книгите в тунела на Хайме и собственото си писалище, за да унищожи всичко, което ѝ се стори компрометиращо. Все едно, че вършеше светотатство — беше сигурна, че като се върне, вуйчо ѝ страшно ще се ядоса и повече няма да ѝ се доверява. Унищожи и бележниците с телефонните номера на приятелите, най-свидните си любовни писма и дори снимките на Мигел. Равнодушни и скучаещи, през дните с денонощна забрана за излизане прислужничките въртяха баници от нямане какво да правят. Единствено готвачката плачеше неспирно и чакаше с нетърпение да отменят полицейския час — искаше да отиде да види мъжа си, с когото не бе успяла да се свърже.

Когато забраната бе вдигната за няколко часа, за да се даде на населението възможност да си купи хранителни припаси, Бланка откри смаяно, че магазините са пълни догоре с продуктите, от които имаше недостиг през последните три години и които сега сякаш се бяха появили като с магическа пръчка по витрините. Видя планини разфасовани пилета и накупи цяла камара, при все че струваха тройно по-скъпо отпреди, защото бе въведено свободно ценообразуване. Забеляза, че много хора гледат пилетата с любопитство, сякаш за първи път виждаха такива птици, но малцина купуваха — нямаха толкова пари. След три дена миризмата на развалено месо изпълваше със зловоние магазините в града.

Войниците патрулираха нервно по улиците под приветствените възгласи на много хора, които бяха копнели правителството да бъде свалено. Одързостени от насилието, което се ширеше тези дни, някои се нахвърляха върху мъжете с дълги коси или с бради — непогрешими

признаци за размирен дух — и спираха по улиците жените с панталони и им ги режеха с ножици — чувстваха се призвани да налагат ред, морал и приличие. Новите власти казаха, че нямат нищо общо с тези действия, никога не били издавали заповед да се режат бради или панталони, вероятно това е работа на комунисти, предрешили се като войници, за да zlepоставят въоръжените сили и да всеят у населението ненавист към тях, че нито брадите, нито панталоните са забранени, но че естествено предпочитат мъжете да ходят избръснати и късо подстригани, а жените с поли.

Пусна се слух, че Президента е мъртъв, и никой не повярва в официалната версия, че се е самоубил.

Изваках положението малко да се нормализира. Три дена след военния преврат отидох със служебната си кола в министерството на отбраната — чудех се, че досега не са ме потърсили, за да ме поканят да участвам в новото правителство. Всички знаят, че бях най-големият враг на марксистите, първият, който се опълчи срещу комунистическата диктатура и дръзна да заяви публично, че само военните могат да попречат страната да падне в лапите на левицата. Освен това пак аз осъществих почти всички контакти с висшето офицерство, служех за свръзка с американците, на мое име и с моите пари бе закупено оръжие. С една дума бях рискувал повече от когото и да било. На моите години политическата власт изобщо не ме блазни. Но аз съм един от малцината, които можеха да ги научат на ум, да ги напътстват, защото не от вчера заемам отговорни постове и зная по-добре от всеки друг какво й трябва на тази страна. Без верни, честни и способни съветници какво могат да направят шепа новоизлюпени полковници? Само щуротии. Или ще се оставят да ти мамат разни хитреци, които използват обстоятелствата, за да забогатяват. Показах се прав. В онзи момент никой не знаеше, че нещата ще вземат такъв обрат. Мислехме, че намесата на военните е необходима крачка за връщането към здрава демокрация, затова ми се струваше толкова важно да окажа съдействие на властите.

Пристигнах в министерството на отбраната и се смаях, като видях сградата, превърната в бунище. Ординарците миеха подовете с парцали, видях няколко надупчени от куршуми стени. На всички страни тичаха военни — приведени, сякаш наистина се намираха на

бойно поле или мислеха, че враговете могат изневиделица да им се изтърсят от тавана върху главите. Трябваше да чакам три часа, за да ме приеме един офицер. Отначало помислих, че в тая бъркотия не са ме познали и затова не ми оказват никакво внимание, но после си дадох сметка как стоят нещата. Офицерът ме прие с вдигнати върху писалището ботуши. Дъвчеше мазен сандвич, беше небръснат и с разкопчана куртка. Не ме остави нито да попитам за сина си Хайме, нито да го поздравя за смелата акция на военните, които бяха спасили родината, а направо ми поиска ключовете от колата с довода, че Конгресът бил разпускат и следователно се било свършило със синекурните привилегии на депутатите. Стъписах се. Значи нямаха никакво намерение отново да отворят вратите на Конгреса, както всички очаквахме. Помоли ме — какво ти, направо ми заповяда — да се явя ма другия ден в катедралата, в единайсет сутринта, за да присъствам на тържественото богослужение, с което родината ще благодари на бога за победата над комунизма.

— Вярно ли е, че президентът се е самоубил? — попитах аз.

— Замина! — отговори ми той.

— Замина ли? Закъде?

— За онзи свят! — ухили се офицерът.

Излязох на улицата разстроен, подпирах се на ръката на шофьора си. Нямах как да се приберем в къщи, защото не вървяха нито такситата, нито автобуси, а аз не съм на години за разходки пеш. За щастие мина един джип с карабинери и ме познаха. Хората лесно ме отличават — няма човек да мяза повече от мене на стар фучащ гарван, както казва внучката ми Алба, винаги ходя в черно и никога не се разделям със сребърния си бастун.

— Качете се, сенаторе — каза един лейтенант.

Помогнаха ни да се покачим в колата. Карабинерите изглеждаха уморени и очевидно недоспали. Довериха ми, че от три дена патрулират из града и за да не заспят, се поддържат с черно кафе и с хапчета.

— Срецнахте ли съпротива в предградията или в промишлените зони? — попитах аз.

— Почти никаква. Хората мируват — каза лейтенантът. — Дано положението скоро да се нормализира, сенаторе. Мръсна работа е тази, не ни харесва.

— Недейте приказва така. Ако не бяхте изпреварили, комунистите щяха да извършат преврата и сега вие, аз и още петдесет хиляди души щяхме да сме мъртви. Знаехте, че те са имали подготвен план за установяване на своя диктатура, нали?

— Така ни казаха. Но в района, където живея, има много арестувани. Съседите ме гледат накриво. И с момчетата е същото. Но няма как, трябва да се изпълняват заповеди. Родината над всичко, нали?

— Точно така. И аз съжалявам, че стават такива неща, лейтенанте. Но друго решение нямаше. Режимът беше загнил. Какво щеше да стане с тази страна, ако вие не бяхте грабнали оръжието?

В дъното на душата си обаче не бях толкова убеден. Имах предчувствието, че нещата не се развиват, както ги бяхме планирали, и че положението ни се изплъзва из ръцете, но в този момент потиснах безпокойствата си — разсъждавах, че три дни са съвсем малко време, за да се сложи в ред една страна и че вероятно грубият офицер, който ме прие в министерството на отбраната, спада към едно незначително малцинство сред въоръжените сили. Че мнозинството са като този добросъвестен лейтенант, който ме доведе до къщи. Предположих, че скоро отново ще се въведе ред и когато стихне напрежението от първите дни, ще се свържа с някой по-високопоставен офицер във военната йерархия. Съжалих, че не се бях обърнал към генерал Уртадо — не го направих, за да не го притеснявам, а и от гордост, признавам, защото редното беше той да ме потърси, а не аз него.

За смъртта на сина си научих чак след две седмици, когато ни се изпари опиянението от победата, като видяхме, че всички само за това приказват — колко убити и колко изчезнали имало. Една неделя у нас дойде някакъв войник с притеснен вид и разказа на Бланка в кухнята какво бил видял в министерството на отбраната и какво знаел за взривените с динамит тела.

— Доктор Дел Вале спаси живота на майка ми — рекъл войникът със сведени очи и с бойната си каска в ръка. — Затова дойдох да ви разкажа как го убиха.

Бланка ме повика да изслушам войника, но аз не му повярвах. Казах му, че се е припознал, че не Хайме, а друго е видял в помещението с котлите — какво ще прави Хайме в президентския дворец в деня на военния преврат. Бях уверен, че синът ми е избягал в

чужбина през някой граничен пункт или че е намерил убежище в някое посолство, ако наистина са го преследвали. От друга страна името му не се появи в нито един от списъците на търсени от властта лица и затова заключих, че Хайме няма от какво да се страхува.

Трябваше да мине много време — всъщност няколко месеца, за да разбера, че войникът бе казал истината. В блънванията на самотата, седнал на креслото в библиотеката с вперени в прага на вратата очи, аз чаках сина си, зовях го мислено, както зовях Клара. Толкова много го виках, че най-накрая го съгледах, но ми се яви покрит със засъхнала кръв и дрипи, повлякъл след себе си извити парчета бодлива тел по лъснатия паркет. Така проумях, че бе умрял тъй, както ни разказа войникът. Едва тогава започнах да говоря за тиранията. Виж, внучката ми Алба видя далеч преди мене как се откроява Диктатора. Съзря как той изпъква сред останалите генерали и други чинове. Позна го веднага, защото наследи интуицията на Клара. Той е недодялан и наглед прост и мълчалив като селянин човек. Изглеждаше скромнен и малцина успяха да предугадят, че един ден ще го съзрат наметнал императорска мантия, вдигнал ръце, за да усмири тълпите, докарани с камиони, за да го превъзнесят до небесата, или как с треперещи от самолюбие височайши мустаци открива паметника на Четирите меча. От върха му един вечен факел трябваше да озарява съдбините на родината, но поради грешка, допусната от чуждестранните проектанتي, от него така и не се вдигна никакъв пламък, а само гъст пушек като от готварница. Той остана да виси в небето като домъкнал се от други климати буреносен облак, който изобщо нямаше намерение да се разкара.

Започнах да мисля, че съм сгрешил с подхода и че може би това не е най-доброто решение за сваляне на марксизма. Чувствах се все по-самотен, защото вече на никого не трябвах, децата ми ги нямаше, а Клара с манията си да не обелва дума и с разсеяността си направо приличаше на призрак. Дори Алба странеше все повече. Рядко я виждах да се свърта из къщи. Минаваше край мен като вихрушка с безобразните си дълги сбръчкани памучни поли и с невероятната си зелена като на Роса коса, все погълната от тайнствени занимания, които вършеше със съучастничеството на баба си. Убеден съм, че зад гърба ми те двете нещо заговорничеха. Внучката ми не можеше да си

намери място — също както Клара едно време, когато се разрази тифусът и тя пое на плещите си бремето на чуждата мъка.

На Алба ѝ остана твърде малко време, за да оплаква вуйчо си Хайме — неотложните грижи за нуждаещите се я погълнаха тутакси, така че трябваше да спотаи болката си, за да я изстрада по-късно. Не видя Мигел цели два месеца след военния преврат и по едно време реши, че са убили и него. Ала не тръгна да го търси, защото той ѝ бе дал много точни нареждания и освен това защото чу, че е в списъците на лицата, призовани да се явят пред властите. Това ѝ вдъхна надежда. „Щом го търсят, значи е жив“, заключи тя. Измъчваше се от мисълта, че могат да го заловят жив, и се молеше на баба си да не допусне да се случи такова нещо. „Хиляди пъти предпочитам да го видя умрял, бабо“, умоляваше я тя. Знаеше какво става в страната, затова денем и нощем стомахът ѝ беше свит на топка, ръцете ѝ трепереха и когато научаваше каква участ е сполетяла този или онзи затворник, се изриваше от главата до петите, като чумава. Но не можеше да сподели терзанията си с никого, дори с дядо си — някои хора предпочитаха да не знаят какво се върши.

След онзи ужасен вторник светът се промени стремглаво за Алба. Наложил ѝ се да пренастрои сетивата си, за да продължи да живее. Трябваше да свикне с мисълта, че няма да види повече най-свидните си същества — вуйчо си Хайме, Мигел и още много други. Обвиняваше дядо си за станалото, но после, като го гледаше как се е свил в креслото си и призовава Клара и сина си с безкраен шепот, цялата ѝ обич към стареца напирала отново в нея и тя тичаше да го прегърне, да прекара пръсти през бялата му грива, да го разтуши. Алба имаше чувството, че всички неща са от стъкло, чупливи като въздишки, и че картечът и бомбите в оня незаличим вторник са поломили голяма част от познатия ѝ свят, а другото е станало на сол и е опръскано с кръв. С течение на дните, седмиците и месеците онова, което отначало ѝ се струваше пощадено от разрухата, също започна да показва признаци на развала. Забеляза, че приятелите и роднините я избягват, че някои пресичат на другия тротоар, за да не я поздравят, или извърщат лице, когато тя пристъпва към тях. Помисли, че е плъзнала мъква, че тя помага на преследваните.

Така си и беше. От първите дни най-голямата ѝ грижа бе да търси убежище на онези, над които тегнеше смъртна опасност. Отначало Алба гледаше на това като на почти забавно занимание, което я караше да мисли за други неща и да не се измъчва постоянно за Мигел, но скоро си даде сметка, че тук няма игра. Военните наредби предупреждаваха гражданите, че трябва да донасят за местонахождението на марксистите и да предават бегълците, в противен случай ще бъдат смятани за изменници на родината и ще бъдат съдени като такива. Като по чудо Алба успя да спаси автомобила на Хайме. Колата не бе засегната от бомбардировката и цяла седмица престоя на същия площад, където той я бе паркирал, докато най-после Алба разбра и отиде да я прибере. На вратите ѝ нарисова два големи жълти слънчогледа, биещи на очи отдалеч, за да се отличава от другите коли и по такъв начин да я облекчи в новата ѝ задача. Трябваше да научи наизуст адресите на всички посолства, кога се сменят охраняващите ги карабинери, колко високи са стените и широки вратите им. Вестта, че е нужно да се намери убежище на някого, стигаше до нея ненадейно, често по непознат човек, който я спираше на улицата, и тя предполагаше, че е изпратен от Мигел. Посред бял ден отиваше с колата на уговореното за среща място и щом видеше, че някой е забелязал нарисуванията на автомобила ѝ жълти цветя и ѝ прави знаци, спираше за миг, за да може човекът да се качи бързешката. По пътя не говореха — тя предпочиташе да не знае дори името му. Понякога ѝ се налагаше да прекара целия ден с него, дори да го скрие за една-две нощи, преди да улучи сгоден момент, за да го вкара в някое по-достъпно посолство, чиято стена човекът прескачаше зад гърба на часовите. Тази система се оказваше по-ефикасна от всякакви постъпки пред боязливите посланици на чуждите демокрации. Никога повече не узнаваше нищо за беглеца, но запазваше завинаги в сърцето си неговата тръпнеща благодарност и когато всичко свършваше благополучно, си отдъхваше с облекчение, защото и този път бе отървала кожата. Няколко пъти ѝ се случи да прехвърля и жени, които не искаха за нищо на света да се разделят с децата си. И въпреки че Алба им обещавахе да им доведе детето през главния вход, тъй като и най-страхливият посланик не би отказал да го приеме, майките не даваха и дума да стане, така че в крайна сметка трябваше да прехвърлят и децата през оградите или да ги спускат през решетките.

Ала скоро всички посолства настръхнаха от бодлива тел и картечници и стана невъзможно да бъдат превземани с щурм. Тогава Алба се захвана с други занимания, които запълваха цялото ѝ време.

Със свещениците я свърза Аманда. Двете приятелки се събираха, за да си говорят шепнешком за Мигел, когото нито едната, нито другата бе виждала повече, и за да си спомнят за Хайме с жал без сълзи, защото нямаше официално потвърждение за смъртта му, а желанието и на двете да го видят отново беше по-силно от разказа на войника. Аманда пак бе пропушила — нямаше как, ръцете ѝ силно трепереха и погледът ѝ нещо блуждаеше. Понякога зениците ѝ се разширяваха и тя едва се мъknеше, но продължаваше да работи в болницата. Разказа на Алба, че там често докарват хора, припаднали от глад.

— Семействата на затворниците, на изчезналите и на убитите нямат какво да ядат. Безработните и уволнените — също. Залъжат ли си стомаха с чиния булгурена каша през ден, пак е добре. От недояждане децата заспиват в клас.

Аманда ѝ каза също, че чашата мляко и бисквитите, които по-рано получаваха всекидневно всички ученици, били премахнати и че майките залъгвали гладна на децата си с гол чай.

— Единствените, които се мъчат да помогнат с нещо, са духовниците — обясни Аманда. — Много хора не искат да знаят истината. Църквата е организираща столове, в които раздава по една чиния храна на ден шест пъти в седмицата на децата под седем години. Че не е достатъчно, не е — ясно е като бял ден. На всяко дете, което получава веднъж на ден чиния леща или картофи, се падат пет, които остават навън с ей такива очи — не стига за всички.

Алба осъзна, че са се върнали в онези отдавна минали години, когато баба ѝ Клара ходеше в Бедняшкия квартал да замества справедливостта с благотворителност. Само че сега на благотворителността се гледаше с лошо око. Забеляза, че когато обикаляше къщите на приятели и близки, за да ги помоли за пакет ориз или бурканче мляко на прах, първия път не посмяваха да ѝ откажат, но после я отбягваха. Отначало Бланка ѝ помогна. Алба не срещна спънки, за да се сдобие с ключа на килера на майка си. Убеди я с довода, че няма нужда да се трупат най-обикновено брашно и прост грах при положение, че могат да имат на масата си омари от Балтийско

море и швейцарски шоколад. Така тя успя да зареди с продукти столовете на свещениците за известно време, което въпреки всичко ѝ се стори съвсем кратко. Един ден заведе майка си в една от тези трапезарии. Като видя дългата маса от грубо сковани дъски, на която два реда деца чакаха с молещи очи да им дадат порцията, Бланка се разплака и лежа два дена с главоболие. Щеше да продължи да хленчи, ако дъщеря ѝ не я бе накарала да се облече, да престане да се занимава само със себе си и да намери помощ отнякъде. Пък ако няма откъде другаде, да открадне от семейния бюджет, отпускан от дядото. Сенаторът Труеба отказа да разговаря, когато Алба си направи устата пред него за някаква помощ — така постъпваха всички от неговата класа. Той каза, че изобщо нямамо гладуващи, и го обяви също така твърдоглаво, както разправяше, че няма затворени и измъчвани. Тъй че Алба не можеше да разчита на него. А по-късно, когато не можеше да разчита и на майка си, ѝ се наложи да прибегне до най-драстични методи. Дядото не ходеше по-далеч от клуба. Не слизаше дори до центъра, а да не говорим, че не си показваше и носа из крайните квартали на града или в предградията. Махна с лека ръка на разказите на внучката си за мизерията, която се ширеше, и си втълпи, че тези небивалици ги измислят марксистите.

— Попове — комунисти! — възкликна той. — И това доживях да чуя!

Но когато деца и жени започнаха да просят по всяко време по вратите на къщите, той не стори както другите, не нареди да спуснат щорите и да затулят решетките, за да не ги гледа, а увеличи месечната сума, която отпускате на Бланка, и каза да заделят винаги по малко топла храна за тях.

— Това е временно положение — твърдеше той. — Щом военните се справят с хаоса, в който марксизмът хвърли страната, този проблем ще бъде решен.

Вестниците писаха, че просяците по улицата, каквито не бяха се появявали толкова години, са изпратени от международния комунизъм, за да zlepоставят военната хунта и да саботират реда и прогреса. Опасаха с високи дъсчени огради мизерните коптори в предградията, скриха ги от очите на туристите и на онези, които не искаха да виждат. За една нощ се появиха като с магическа пръчка добре подредени градини и цветни лехи по булевардите. Цветята посадиха безработните

по поръка на властите, за да се внуши на хората илюзията, че е настъпила кротка и безбурна пролет. Боядисаха стените в бяло — така изличиха от тях агитационните гълъби и завинаги махнаха от погледите на хората политическите лозунги. Всеки опит да се изписват политически призови на обществени места се наказваше с автоматен откос на място. По чистите, уредени и смълчани улици магазините започнаха да увеличават оборота. Скоро изчезнаха просещите деца и Алба забеляза, че няма също бездомни кучета и разхвърляна смет. С черната борса се свърши в същия момент, когато бомбардираха президентския дворец, защото спекулантите бяха заплашени с военновременни закони и с разстрел. По магазините започнаха да се продават стоки, за които хората не бяха и чували, и други, с които по-рано богатите се сдобиваха контрабанда. Никога градът не бе имал по-красив вид. Никога едрата буржоазия не се бе чувствала пощастлива — можеше да купува уиски без мярка и автомобили на кредит.

В патриотичното въодушевление на първите дни жените носеха като дар в казармите бижутата си — за делото на националното възстановяване. Занасяха дори брачните си халки. Там ги заменяха за медни пръстени с емблемата на родината. Бланка трябваше да скрие вълнения чорап с накитите, които ѝ бе завещала Клара, да не би сенаторът Труеба да реши да ги предаде на властите. Пред очите им се раждаше една нова и самонадеяна обществена прослойка. Много високопоставени госпожи, наконтени с чуждестранни дрехи, причудливи и бляскави като светулки в тъмна нощ, се перчеха в увеселителните заведения, хванали подръка новоизлюпените и навирили нос стопански босове. Появи се каста военни, която обсеби на бърза ръка ключовите постове. Семействата, които по-рано бяха смятали за нещастие сред членовете им да има военен, пускаха в ход всичките си връзки, за да вкарат синовете си във военните академии, и предлагаха дъщерите си на войниците. Страната се изпълни с хора в униформи, с бойни машини, със знамена, химни и паради, защото военните знаеха, че народът държи да има свои собствени символи и ритуали. Сенаторът Труеба, който по принцип ненавиждаше тях неща, разбра какво бяха искали да му кажат неговите приятели от клуба, когато твърдяха, че за марксизма няма никаква почва в Латинска Америка, защото не отчитал магическата страна на нещата. „Хляб,

зрелища и нещо, пред което да благоговеят — с това се изчерпват нуждите им“, заключи сенаторът, съжалявайки вътрешно, че хляб няма за мнозина.

Пусната бе в ход кампания, с цел да се изтрие от лицето на земята доброто име на бившия президент — надяваха се, че народът ще престане да жали за него. Отвориха къщата му и приканиха хората да посетят и разгледат дома, който нарекоха „двореца на диктатора“. Човек можеше да надникне в гардеробите му и да се слиса от количеството и от качеството на велурените му сака, да погледне в чекмеджетата му, да си навре носа в килера му, за да види кубинския ром и пазения там чувал захар. Плъзнаха снимки, нескопосен фотомонтаж, които го представяха облечен като Бакхус, с гирлянда от гроздове на главата, мърсувайки в непрекъснатата оргия с пищни матрони и с атлети от собствения му пол. Никой, дори и самият сенатор Труеба, не повярва, че снимките са автентични. „Това вече е много, прекаляват“, смотолеви той, когато научи.

С един замах военните промениха световната история, изтриха от нея епизодите, идеологиите и личностите, които режимът не одобряваше. Преправиха географските карти — нямаше никакво основание северът да се слага чак там горе, толкова далече от благословената родина, щом можеше да се постави по-надолу, там й стоеше къде-къде по-добре. Пътем боядисаха в пруско синьо обширни ивици териториални води чак до пределите на Азия и Африка, завладяха в учебниците по география далечни земи и преместиха границите, без да им мигне окото. Такава наглост вече надмина всякаква мярка — братските страни излязоха от нервите си, вдигнаха голяма олелия в ООН и се заканиха да се разправят с тях с танкове и с изстребители. Цензурата, която отначало установи контрол само върху средствата за масова информация, скоро се разпростря и върху учебниците и христоматиите, текстовете на песните, филмовите сценарии и частните разговори. Имаше забранени с военен указ думи, например думата „другарю“. Имаше и други, като например думите свобода, справедливост и профсъюз, които никакъв указ не бе премахнал от речника, но които никой не произнасяше, за да му е мирна главата. Алба недоумяваше откъде се пръкнаха толкова фашисти за нула време. Защото в дългогодишната демократична история на страната й те никога не се бяха подвизавали открито, ако не

се смятат няколкото фанатици по време на войната, които от щуротия си обличаха черни ризи и маршируваха с изпънати напред ръце сред освиркванията и подигравателния смях на минувачите. Но те изобщо не играеха важна роля в националния живот. Не си обясняваше поведението и на въоръжените сили, които в мнозинството си произлизаха от средната и от работническата класа и по историческа традиция се бяха придържали по-близо до левицата, отколкото до крайната десница. Не разбра състоянието на вътрешна война и не проумя, че за хората в мундир войната е произведение на изкуството, че тя е върховата точка на подготовката и закалката им, звездният час на тяхната професия. В мирно време те не успяваха да блеснат. Превратът им даде възможност да приложат на практика наученото в казармите, сляпото подчинение, боравенето с оръжията и онези други умения, които войниците могат да овладеят, когато успеят да заглушат скрупулите в сърцето си.

Алба зарязва следването си, защото Философският факултет, както и много други, които откриват врати към човешката мисъл, бе затворен. Не продължи да се занимава и с музика, защото виолончелото ѝ се стори лекомислена прищявка, подходяща за други времена. Много преподаватели бяха или уволнени, или арестувани, или изчезнаха съгласно един черен списък, от който се ръководеше политическата полиция. Себастиан Гомес бе убит още при първия обиск. Издадоха го собствените му студенти. Университетът се изпълни с шпиони.

Едрата буржоазия и икономическата десница, които бяха подпомогнали преврата, се чувстваха на седмото небе. Отначало се поизплашиха, като видяха последиците от акцията си, защото никога не бяха живели при диктатура и не знаеха какво представлява. Но после си казаха, че липсата на демокрация ще бъде нещо временно и че може да се преживее известен преходен период без лични и колективни свободи, стига режимът да зачита свободната стопанска инициатива. Пет пари не даваха, че светът ги заклеявява, че ги смятат за хора от същия дол дренки, от който бяха други тирании на континента — тази цена, заплатена за събарянето на марксизма, им се стори евтина. Когато заприиха чуждестранни банкови капиталовложения, те естествено отдадоха това на стабилността на новия режим и си затвориха очите пред факта, че за всяко вложено в

страната песо чуждите банки прибираха две под формата на лихви. Когато не след дълго започнаха да се закриват почти всички местни промишлени предприятия и да фалират търговци, разорени от масовия внос на потребителски стоки, те заразправяха, че бразилските готварски печки, тайванските платове и японските мотоциклети били къде-къде по-качествени от всичко, произвеждано някога в страната. Едва когато върнаха минните концесии на американските компании, след три години национализация, някои гласове подхвърлиха, че това е все едно да се подарява родината, завита в целофан. Но когато започнаха да предават на бившите собственици земята, която аграрната реформа бе раздала на селяните, същите тези гласове се успокоиха — бяха се върнали добрите стари времена. Видяха, че само една диктатура може да гарантира привилегиите им с тежка и силна ръка и без да дава сметка никому. Така че престанаха да говорят за политика и приеха, че те ще държат икономическата власт, а военните ще управляват, като десницата само ще ги съветва и напътства при изготвянето на новите декрети и новите закони. За броени дни разпуснаха профсъюзите, работническите ръководители бяха затворени или избити, политическите партии бяха обявени извън закона за неопределено време, а всички работнически и студентски организации, та дори и професионалните сдружения и колегии бяха разтурени. Забраниха на хората да се струпват на групи. Единственото място, където можеха да се събират, бяха църквите, така че скоро религията стана на мода и свещениците и монахините трябваше да отложат за по-добри дни духовните си дела, за да окажат помощ на отчаяното си паство в насъщните му, земни тежнения. Правителството и работодателите започнаха да гледат на духовниците като на потенциални врагове. На някои им хрумна да решат въпроса, като убият кардинала, щом като папата в Рим отказа да го отстрани от поста му и да го изпрати в приют за душевно разстроени свещенослужители.

Голяма част от средната класа се зарадва на военния преврат, защото той означаваше връщане към реда, към чистотата на нравите, към полите у жените и късите коси у мъжете. Но скоро започна да изпитва на собствен гръб тормоза на високите цени и на безработицата. Заплатите не стигаха, за да се свързват двата края. Във всички семейства хората оплакваха по някого и вече не можеха да казват, както в началото, че ако някой е задържан, убит или прокуден в

изгнание, то е, защото си го заслужава. Не можеха повече да продължават да отричат и мъченията.

Докато процъфтяваха луксозните магазини, изникналите като с магическа пръчка средища на финансовия бизнес, екзотичните ресторанти и предприятията за внос, по вратите на фабриките безработните стояха на опашки и гонеха и най-малката възможност да намерят с какво да се заловят, колкото и ниска надница да им предлагаша. Заплащането на работната ръка слезе до робски равнища и работодателите, за първи път от много десетилетия насам, можеха да уволняват хората, когато им скимне, без право на обезщетение, и да ги пращат зад решетките при най-малкия протест.

В първите месеци сенаторът Труеба споделяше опортюнизма на хората от своята черга. Беше убеден, че е наложително да се изживее период на диктатура, за да се върне страната в кошарата, от която никога не трябваше да излиза. Той бе един от първите земевладелци, които си получиха обратно имотите. Върнаха му „Трите Марии“ в окаяно състояние, но цял-целеничък, до последния квадратен метър. Почти две години бе чакал този момент, предъвквайки яростта си.

Без много да му мисли, отиде на село с половин дузина платени убийци и си го върна тъпкано на селяните, дръзнали да му се надсмеят предизвикателно и да му отнемат онова, което открай време си беше негово. Пристигнаха в една ведра неделна утрин, малко преди Коледа. Нахълтаха в землището на чифлика и вдигнаха страшна дандания — все едно, че бяха нахлули пирати. Бабаитите се навряха навсякъде, подгониха хората с викове, бой и ритници, сбраха ги в двора заедно с животните, после поляха с бензин тухлените къщурки, гордостта на Труеба едно време, и ги подпалиха с цялата им покъщнина. Застреляха добитъка. Изгориха плуговете, курниците, велосипедите и дори люлките на новородените в една зловеща пладнешка вакханалия, която едва не прати стария Труеба от радост в гроба. Той разпъди всички арендатори, като ги предупреди, че ако още веднъж види крака им да стъпи в чертите на имота, ще ги сполети участта на добитъка. Видя ги как тръгват по-бедни от когато и да било — в дълга и печална върволица, повели децата си, старците си, малкото кучета, оцелели след стрелбата, някоя спасена от ада кокошка. Влачеха крака по прашния път, отдалечаващ ги от земята, на която бяха живели поколения наред. На входа за „Трите Марии“ се бяха скупчили група

клетници, които чакаха с жадни очи. Това бяха безработни селяни, изгонени от други чифлици. Превили врат, както дедите им преди векове, те идваха да молят господаря да ги вземе на работа за прибирането на следващата реколта.

Тази вечер Естебан Труеба си легна в железния креват на своите родители в старата господарска къща, в която не бе идвал толкова отдавна. Чувстваше се уморен и по ноздрите му лепнеше мирисът на пожарището и на труповете на животните, които също се наложи да изгорят, за да не просмучат въздуха с вонята на разложение. Тухлените къщурки още догаряха и наоколо му всичко бе разруха и смърт. Но той знаеше, че може отново да изправи на крака имението, както вече бе сторил веднъж — нивите си бяха непокътнати, силите му също. Ала въпреки че се наслаждаваше на отмъщението си, не можеше да заспи. Чувстваше се като баща, наказал децата си прекалено сурово. Цялата нощ пред погледа му се нижеха лицата на селяните, които се отдалечаваха по шосето — същите селяни, които се бяха родили пред очите му в неговия имот. Прокле злия си характер. Безсънието го държало цялата следваща седмица и когато най-сетне успя да заспи, сънува Роса. Реши да не разправя на никого какво е сторил и се закле, че „Трите Марии“ отново ще стане образцовият чифлик, какъвто бе някога. Пусна мълвата, че е готов да приеме обратно селяните, при определени условия, то се знае, но нито един не се върна. Бяха се пръснали по полята, по планините, по крайбрежието, някои бяха отишли пеш до мините, други се бяха добрали до островите на юг и всеки се беше хванал да работи каквото му попадне, за да изкарва хляба за семейството си. Отвратен, господарят се прибра в столицата. Никога не се бе чувствал толкова стар. Тежко му беше на душата.

Поета гаснеше в къщата си до морето. Беше тежко болен и събитията от последно време изчерпаха по-нататъшното му желание за живот. Войниците нахлуха в дома му, преобърнаха сбирките му от охлюви, раковините му, пеперудите му, бутилките му и фигурите за украса на корабни носове, донесени от толкова морета, книгите му, картините му, недовършените му стихове, ровиха за подривни оръжия и за скрити комунисти, докато старото му сърце на бард започна да прескача. Закараха го в столицата. Умря на четвъртия ден и последните думи на човека, възпял живота, бяха: „Ще ги разстрелят! Ще ги

разстрелят!“ Нито един от приятелите му не можа да дойде при него в смъртния му час — всичките бяха извън закона, изгнаници или мъртъвци. Синята му къща на хълма бе опустошена, подът изгорен, прозорците счупени. Не се знаеше дали това бе работа на военните, както казваха съседите, или на съседите, както казваха военните. Там останаха да бдят над покойника малцината осмелили се да дойдат от страната и журналисти от цял свят, пристигнали да отразят погребението му. Сенаторът Труеба бе негов идеологически противник, но го бе приемал много пъти у дома си и знаеше наизуст стиховете му. Отиде на бдението, облечен в строг траур, заедно с внучката си Алба. Двамата застанаха на почетна стража до простия дървен ковчег и го придружиха до гробището една злощастна сутрин. Алба носеше букет от първите карамфили за сезона, червени като кръв. Малкото шествие пое бавно пеш по пътя за гробището между две редици войници, образували кордон по улиците.

Хората вървяха мълчаливо. Изведнъж някой извика с прегракнал глас името на Поета и всички гърла отвърнаха в хор: „Той е с нас! И днес, и утре — всеки час!“ Сякаш бяха отворили клапа и цялата мъка, страх и ярост от тези дни се отприщваха от гърдите и заливаха улицата, въздигаха се в страшен вик към тежките черни облаци в небето. Друг човек извика: „Другарят президент!“ И всички пак отвърнаха в един-единствен вопъл, изплакан по мъжки: „Той е с нас!“ Лека-полека погребението на Поета се превърна в символичен акт — народът казваше последно сбогом на свободата.

Съвсем близо до Алба и до дядо ѝ операторите от шведската телевизия снимаха с камерите си, за да изпратят в мразовитата страна на Нобел страхотната гледка на дебнещите в шпалир автомати, лицата на хората, отрупания с цветя ковчег, групата смълчани жени, които се тълпяха до вратите на моргата, на две преки от гробището, за да прочетат списъците на умрелите. Всеобщият вик се издигна като напев и въздухът се изпълни със забранените лозунги, с възгласите, че народът, сплотен, не ще бъде победен, с предизвикателството срещу оръжията, които трепереха в ръцете на войниците. Шествието мина пред един строеж и работниците оставиха инструментите, свалиха си каските и застанаха в редица със сведени глави. Един мъж крачеше с орфана на маншетите риза, без жилетка и със съдрани обувки и рецитираше най-революционните стихове на Поета. Плачът се

стичаше по лицето му. Следваше го смаяният поглед на сенатора Труеба, който крачеше до него.

— Жалко, че беше комунист! — каза сенаторът на внучката си. — Толкова добър поет, а с толкова объркани идеи! Ако беше умрял преди военния преврат, предполагам, че цялата страна щеше да се стече да почете паметта му.

— Умря така, както живя, дядо — отвърна Алба.

Беше убедена, че е умрял навреме, защото никаква траурна церемония не би била по-голям израз на почит от тази скромна процесия от шепа мъже и жени, които го погребяха във взет на заем гроб и скандираха за последен път неговите стихове за справедливост и свобода. След два дена във вестниците излезе разпореждане на военната хунта, с което се обявяваше национален траур за Поета и се разрешаваше да се окачат траурни знамена по частните къщи, ако има желаещи. Разрешението влизаше в сила от момента на смъртта му и важеше до деня, когато бе оповестено. Както не успя да седне да поплаче за смъртта; на вуйчо си Хайме, така и сега Алба толкова се улиса, че не й остана време да мисли за Мигел или да скърби за Поета. Погълнала я бе задачата да търси дирите на безследно изчезналите, да утешава инквизираните, които се връщаха с разкъравени гърбове и стреснати очи, и да набавя храна за трапезариите на свещениците. Но в тишината на нощта, когато градът изгубваше бакалската си нормалност и оперетния си мир, я връхлитаха мъчителните мисли, които бе заглушавала в себе си през деня. В този час само пълните с трупове и арестанти фургони и полицейските коли се движеха по улиците като бродещи вълци и виеха в мрака на комендантския час. Алба трепереше в леглото си. Привиждаха ѝ се разкъсаните призраци на толкова незнайни мъртъвци, чуваше как голямата къща диша задъхано като старица, напрягаше слух ѝ чуваше в костите си страшните шумове — далечно скърцане на спирачки, затръшване на врата, престрелки, стъпки на ботуши, задавен вик. После се връщаше дългата тишина, която траеше до разсъмване, когато градът отново оживяваше и слънцето сякаш изличаваше нощните ужаси. Тя не беше единствената будуваша в къщата. Често заварваше дядо си по нощница и пантофи, по-стар и по-умърлушен, отколкото денем, да си топли по късна доба чаша бульон и да цеди през зъби най-долни моряшки псувни, защото го болели костите и душата. Майка ѝ също се суетеше

из кухнята или се мотаеше като среднощно привидение из празните стаи.

Така минаха месеци и за всички, дори за сенатора Труеба, стана ясно като бял ден, че военните бяха взели властта, за да я обсебят, а не за да я предадат на правителство, съставено от десните политици, подбудили преврата. Военните бяха по-особена порода хора, братство със собствен език, различен от този на цивилните, и да се разговаря с тях беше все едно да се приказва с глухи, защото и най-дребното пререкание биваше смятано за предателство по строгия им кодекс на честта. Труеба проумя, че те възнамеряват да играят ролята на предопределени свише наставници и че в тези планове не отреждат място за политиците. Един ден, като заговори с Бланка и с Алба за положението, той сподели огорчението си, че акцията на военните, предназначена да предотврати опасността от установяване на марксистка диктатура, всъщност беше наложила на страната друга, далеч по-сурова диктатура, очевидно замислена да просъществува цял век. За първи път в живота си сенаторът Труеба призна, че е сгрешил. Двете го видяха да плаче беззвучно, потънал в креслото си, като старец, изпял своята песен. Не плачеше за изгубената власт. Плачеше за родината си.

Тогава Бланка приклекна до него, хвана го за ръката и му призна, че е дала убежище на Педро Трети Гарсия. Той живеел като отшелник, скрит в една от изоставените стаи, които Клара бе наредила да построят по времето на духовете. На другия ден след преврата бяха разпространени списъци на лицата, длъжни да се явят пред властите. Сред тях беше и Педро Трети Гарсия. Някои, които продължаваха да мислят, че в тази страна никога не става бог знае какво, отидоха да се предадат доброволно в министерството на отбраната и платиха за това с живота си. Но Педро Трети предусети по-рано от всички останали колко свиреп ще бъде новият режим, може би защото през тези три години бе опознал въоръжените сили и не вярваше в басните, че те били различни от военните в други страни. Още първата вечер след преврата, по време на комендантския час, той се промъкна до голямата къща на ъгъла и почука на прозореца на Бланка. Когато тя се показва със замъглен от главоболието поглед, направо не го позна — беше си обръснал брадата и носеше очила.

— Убиха Президента — каза Педро Трети.

Тя го скри в празните стаи. Пригоди надве-натри временно скривалище, без да подозира, че ще ѝ се наложи да го държи там няколко месеца, докато войниците го търсеха под дърво и камък из цялата страна.

Бланка си каза, че на никого няма да хрумне, че Педро Трети се намира в дома на сенатора Труеба в същия момент, когато старият слушаше прав тържественото богослужение в катедралата. За Бланка това бе най-щастливият период от живота ѝ.

За него обаче часовете се точеха също тъй мудно, както биха текли, ако беше в килия. Целия ден стоеше затворен между четири стени, на заключена врата, да не би някой да прояви инициатива и да дойде да чисти. Прозорците бяха със спуснати щори и пердета. Дневната светлина не влизаше, но той я отгатваше по леката промяна в процепите на щорите. Нощем отваряше широко прозореца, за да се проветри стаята — където той трябваше да държи кофа с капак, в която да ходи по нужда — и за да вдъхва на едри глътки въздуха на свободата. Убиваше времето, като четеше книгите на Хайме, които Бланка му носеше скришом, и слушаше шумовете от улицата и шепота от радиото, пуснато съвсем тихо. Бланка му намери китара и той сложи вълнени парцали под струните ѝ, за да не го чува никой как композира под сурдинка своите песни за вдовици, за сираци, за затворници и изчезнали. Опитва се да си изработи плътен дневен режим, за да си запълва дните — правеше гимнастика, четеше, учеше английски, спеше следобед, композираше и отново правеше гимнастика, но пак му оставаха в излишък безкрайни свободни часове. Най-сетне чуваше да се превърта ключът в бравата и виждаше да влиза Бланка, която му носеше вестници, храна и чиста вода, за да се измие. Любеха се отчаяно, измисляха нови, недопустими начини, които страхът и страстта превръщаха в лудешки пътувания до звездите. Бланка вече се беше примирила с липсата на мъжките му ласки, с напредващата зрялост и с многобройните си болести, но внезапно възродената любов я дари с нова младост. Кожата ѝ стана по-светла, походката ѝ по-ритмична, гласът ѝ по-благозвучен. Усмиваше се вътрешно и ходеше като замаяна. Никога не бяха я виждали по-красива. Дори баща ѝ съзря нейната хубост и я отдаде на спокойствието от охолството. „Откакто Бланка не трябва да се реди на опашки, сякаш е нов човек“, казваше сенаторът Труеба. Промяната не убягна и от очите на Алба. Тя

наблюдаваше майка си. Подозрителни ѝ се струваха както странният ѝ сомнамбулизъм, така и новата ѝ мания да носи храна в стаята си. Все се канеше да я проследи нощем, но я надвиваше умората от многобройните ѝ занимания, в които денем търсеше утеха за другите и за себе си. А когато пък не ѝ се спеше, просто се страхуваше да тръгне из празните стаи, където шепнеха призраците.

Педро Трети отслабна и изгуби ведрото настроение и благия нрав, които му бяха присъщи дотогава. Скучаеше, проклинаше доброволния си затвор и ръмжеше от безсилие, че не знае какво е станало с другарите му. Укротяваше го единствено присъствието на Бланка. Когато тя влизаше в стаята, той се втурваше да я прегърне като обезумял, за да надмогне кошмарите от деня и скуката от мъчително изнизващите се седмици. Започна да му се натрапва мисълта, че е изменник и страхливец, защото не е споделил участва на толкова други, и че най-честното е да се предаде, пък да става каквото ще. Бланка се мъчеше да го разубеждава с какви ли не доводи, но той сякаш не я слушаше. Стараеше се да го задържа със силата на върналата се любов, поднасяше му храната в устата, къпеше го, като го триеше с влажна кърпа и го пудреше като бебе, подстригваше го, режеше му ноктите, бръснеше го. Най-накрая все пак ѝ се наложи да започне да му слага успокоителни хапчета в храната и сънотворни във водата. Оборваше го дълбок и мъчителен сън, от който се събуждаше с пресъхнала уста и с още по-натежало сърце. След няколко месеца Бланка проумя, че няма да може да го държи като затворник неопределено дълго време, и изостави планове си да преклони духа му и да го превърне в свой вечен любовник. Разбра, че той постепенно умира приживе, защото за него свободата беше по-важна от любовта, и че няма чудодейни хапчета, способни да го накарат да промени поведението си.

— Помогни ми, татко! — примоли се Бланка на сенатора Труеба.
— Трябва да го изведе от страната.

Старият толкова се слиса, че направо застина. Но чак когато потърси яростта и омразата си и не ги откри никъде, той разбра колко е изхабен. Помисли за тоя селянин, свързан с дъщеря му с половинвековна любов, и не можа да намери никакъв довод, за да го ненавижда — за да мрази дори пончото му, брадата му на социалист, упорството му или проклетите му кокошки, подгонили лисици.

— По дяволите! Трябва да му осигурим убежище, защото, намерят ли го в нашата къща, лошо ни се пише на всички — нищо друго не се сети да каже Труеба.

Бланка му се хвърли на врата, разплака се като дете и го обсипа с целувки. Това бе първата избликнала от сърцето ѝ ласка, с която даряваше баща си от най-ранното си детство досега.

— Аз мога да го укрия в едно посолство — обади се Алба. — Но трябва да чакаме сгоден момент, пък и ще му се наложи да прескача висока стена.

— Няма да е необходимо, момиче — отвърна сенаторът Труеба. — Все още имам влиятелни приятели в тази страна.

Четиридесет и осем часа по-късно вратата на стаята на Педро Трети Гарсия се отвори, но вместо Бланка, на прага се появи сенаторът Труеба. Беглецът помисли, че най-сетне е дошъл и неговият час, и донякъде дори се зарадва.

— Идвам да ви изведа оттук — каза Труеба.

— Защо? — попита Педро Трети.

— Защото Бланка ме помоли — отвърна Труеба.

— Вървете по дяволите — смотолеви Педро Трети.

— Добре де, тъкмо натам отиваме. Вие ще дойдете с мен.

Двамата се усмихнаха едновременно. На двора пред къщата, отсам оградата, чакаше сребрилата лимузина на посланика на една студена северна страна. Вкараха Педро Трети в багажника на колата, където той се сви на кравай, и го покриха с пазарски торби, пълни със зеленчуци. На седалките се настаниха Бланка, Алба, сенаторът Труеба и неговият приятел посланикът. Шофьорът ги закара до папската нунциатура. По пътя срещнаха полицейска бариера, но не ги спряха. На портала на нунциатурата имаше двойна охрана, но като познаха сенатора Труеба и видяха дипломатическия номер на колата, ги пуснаха да влязат и дори им отдадоха чест. Веднъж преминали пътната врата на посолството на Ватикана, те бяха в безопасност. Тогава извадиха Педро Трети изпод планина листа от маруля и смачкани домати. Заведоха го в кабинета на нунция, който го чакаше, облякъл епископското си расо и с току-що издадено разрешително за изпращането му в чужбина заедно с Бланка, решила да изживее в изгнание отлаганата още от детството ѝ любов. Нунцият ги поздрави с

добре дошли. Беше почитател на Педро Трети Гарсия и имаше всичките му плочи.

Докато духовникът и посланикът на северната страна обсъждаха международното положение, семейството се сбогуваше. Бланка и Алба плачеха безутешно. Никога не се бяха разделяли. Естебан Труеба дълго държа в прегръдките си дъщеря си. Не плачеше, но беше стиснал уста, трепереше и се мъчеше да сдържи напиралите ридания.

— Не бях добър баща за тебе, дъще — каза той. — Мислиш ли, че ще можеш да ми простиш и да забравиш миналото?

— Много те обичам, татко! — изплака Бланка, хвърли му се на врата, притисна го отчаяно и го покри с целувки.

После старецът се обърна към Педро Трети и го погледна в очите. Протегна му ръка, но не можа да стисне неговата десница, защото ѝ липсваха няколко пръста. Тогава разтвори прегръдки и двамата мъже, стегнати в здрав възел, се сбогуваха, пречистени най-сетне от омразата и злопаметността, които толкова години им бяха тровили живота.

— Ще се грижа за дъщеря ви и ще се постарая да я направя щастлива, господине — каза Педро Трети със задавен глас.

— Не се съмнявам. Вървете си по живо, по здраво, деца — промълви старецът.

Знаеше, че повече няма да ги види.

Сенаторът Труеба остана сам в къщата с внучката си и с няколко души от прислугата. Поне той така си мислеше. Но Алба бе решила да възприеме тактиката на майка си и използваше необитаемите стаи, за да укрива хора за по една-две нощи, докато им намери по-сигурно убежище или успее да ги изведе от страната. Помагаше на нелегалните, които денем бягаха, смесили се с глъчката на града, но паднеше ли нощта, трябваше да се скрият някъде, всеки път на различно място. Най-опасно беше за тях по време на комендантския час, когато бегълците не можеха да излизат на улицата, защото лесно щяха да попаднат в ръцете на полицията. Алба реши, че къщата на дядо ѝ е последното място, където биха нахлули за обиск. Постепенно превърна празните стаи в лабиринт от потайни кътчета, където укриваше преследваните. Понякога — цели семейства. Сенаторът Труеба заемаше само библиотеката, банята и спалнята си. Там си

живееше, заобиколен от своите махагонови мебели, викториански витрини и персийски килими. Не беше човек, склонен към суеверни предчувствия, но дори и на него тази мрачна къща навяваше безпокойство — сякаш в нея имаше скрито чудовище. Труеба сам не проумяваше защо се притеснява — знаеше, че странните шумове, за които разправяха прислужниците, са работа на Клара. Тя бродеше из къщата в компанията на своите приятели — духовете. Често бе сварвал жена си да се прокрадва из салоните с бялата си туника и с момичешкия си смях. Преструваше се, че не я вижда, замръзваше на място и дори преставаше да диша, за да не я изплаши. Затвореше ли очи, за да се направи на заспал, успяваше да усети лекия допир на пръстите ѝ по челото си, свежия ѝ дъх, преминаващ като повей, докосването на косата ѝ, която можеше да пипне, ако само протегнеше ръка. Нямаше основания да подозира нещо ненормално, но все пак гледаше да не пристъпва чертите на онази омагьосана част от дома, която беше царството на жена му, и не стигаше по-далеч от неутралната зона на кухнята. Предишната му готвачка си беше отишла, защото в една престрелка убили по грешка мъжа ѝ, а единственият ѝ син, който служел войник в едно село на юг, бил обесен на един стълб с увити около врата черва като народно отмъщение за това, че бил изпълнявал заповедите на началниците си. Клетата жена изгуби ума си, а не след дълго Труеба пък изгуби търпение. Дойде му до гуша да намира в яденето косми — в непрекъснатата си жалба жената си скубеше косите. Известно време Алба експериментира сред тенджерите, въоръжена с готварска книга, ала въпреки цялата си добронамереност Труеба в крайна сметка започна да ходи да вечеря почти винаги в клуба, за да може да се нахрани човешки поне веднъж на ден. Това даде на Алба по-голяма свобода, за да прехвърля своите бегълци, и по-голяма сигурност, за да вкарва и извежда хора от къщата преди полицейския час, без дядо ѝ изобщо да подозира.

Веднъж, посред бял ден, се появи Мигел. Един следобед тя тъкмо влизаше вкъщи, когато той се изпречи насреща ѝ. Беше я чакал, скрит сред буренака в градината. Косата му беше силно изрусена, носеше двуреден син костюм. Приличаше на обикновен банков чиновник, но Алба го позна веднага и не можа да сдържи радостния вик, който ѝ се изтръгна от сърцето. Прегърнаха се в градината, пред очите на минувачите и на възможните съгледвачи, докато се опомниха

и осъзнаха на каква опасност се излагат. Алба го заведе в къщата, в спалнята си. Двамата се строполиха върху леглото във възел от сплетени ръце и крака, зовяха се взаимно с тайните имена от времето, прекарано в мазето, любиха се отчаяно, докато усетиха, че чезнат от премала, че ще им се пръсне душата, и трябваше да спрат, да се вслушат в гръмкото биене на сърцата си, за да се поуспокоят. Тогава Алба се втрени за първи път в него и видя, че се е любила с един съвършено непознат човек. Не беше само заради косата му на викинг — той нямаше нито брадата на Мигел, нито малките му кръгли очила на домашен учител, и изглеждаше много по-слаб. Ужасен вид имаш — прошепна му тя на ухото. Мигел бе станал един от ръководителите на въоръжената съпротива — изпълнило се бе онова, за което се бе готвил още от юношеските си години. За да го открият, бяха разпитвали и измъчвали много мъже и жени. Това тежеше като воденичен камък върху душата на Алба, но за него беше просто част от ужаса на войната и той самият беше готов да изтърпи същите изтезания, когато дойде моментът да прикрие други. А дотогава щеше да участва в нелегалната борба, верен на теорията си, че на насилието на богатите трябва да се противопостави насилието на народа. Алба, която си бе представяла хиляди пъти, че са го затворили или че са го убили по най-жесток начин, плачеше от радост, като усещаше с наслада мириса му, гласа му, топлината му, допира на ръцете му, покрити с мазоли от боравенето с оръжия и от навика да се придвижва пълзешком. Редеше молитви и проклетия, целуваше го и го мразеше заради цялото натрупано в душата ѝ страдание и искаше да умре още сега, за да не се измъчва повече от неговото отсъствие.

— Ти беше прав, Мигел. Случи се всичко онова, което ти казваше, че ще се случи — рече Алба, докато хлипаше на рамото му.

После му разказа за оръжията, които навремето открадна от дядо си и скри с вуйчо си Хайме, и предложи да го заведе да ги потърсят. Жалко, че не можеше да му даде и онези, които не успяха да отмъкнат — те останаха в зимника на къщата. Но скоро след военния преврат на гражданите бе заповядано да предадат всичко, което би могло да се сметне за оръжие, дори туристическите ножове и джобните ножчета на децата. Хората оставяха увитите във вестник пакетчета при входовете на църквите, защото не смееха да ги носят в казармите. Сенаторът Труеба никак не се уплаши, защото всички знаеха, че неговите оръжия

бяха набавени, с цел да убиват комунисти. Обади се по телефона на своя приятел генерал Уртадо и той изпрати военен камион да ги прибере. Труеба заведе войниците в помещението с боеприпасите и там, онемял от смайване, видя, че половината сандъци са пълни с камъни и талаш. Веднага обаче си даде сметка, че ако признае загубата, или ще намеси някого от собственото си семейство, или сам ще се забърка в голяма каша. Взе да се извинява, макар че никой не му търсеше оправдание — войниците не можеха да знаят колко оръжия е бил закупил. В първия момент заподозря Бланка и Педро Трети, но пламналите бузи на внучката му го накараха да се усъмни и в нея. Щом войниците отнесоха оръжията и му дадоха разписка, хвана Алба за раменете и я раздруса здравата, както никога преди, за да си признае има ли нещо общо с липсващите автомати и пушки. „Не ме питай за неща, за които сам не искаш да ти отговоря, дядо“, отвърна Алба, като го гледаше право в очите. Повече не заговориха по въпроса.

— Дядо ти не е цвете за мирисане, Алба. Някой ще го убие — сам си го е заслужил — каза Мигел.

— Ами, ще си умре в леглото. Вече е много стар — отвърна Алба.

— Който нож вади, от нож умира. Може би аз самият ще го убия някой ден.

— Да не си посмял, Мигел, защото ще ме принудиш аз да направя същото с тебе — разпалено изфуча Алба.

Мигел ѝ обясни, че няма да могат да се виждат задълго, може би завинаги. Помъчи се да ѝ втълпи колко опасно е да си другарка на един нелегален, нищо, че тя е под закрилата на дядовото си презиме. Но Алба толкова плака и се притиска до него с такава горест, че трябваше да ѝ обещае, че дори с риск на живота си ще намират начин да се виждат от време на време. Мигел прие също да отиде с нея да потърсят заровените в планината оръжия и боеприпаси — точно те най-много му трябваха в неравната борба.

— Дано не са се превърнали в старо желязо — смънка Алба. — И дано успея да си спомня точното място, защото оттогава мина повече от година.

След две седмици Алба организира разходка за децата от своя народен стол с една камионетка, която ѝ предоставиха за случая свещениците от енорийската църква. Носеше кошници със закуска,

торбичка портокали, топки и китара. Никое от децата не обърна внимание, че по пътя тя прибра един рус мъж. Алба подкара тежката камионетка с товара от деца по същия планински път, по който бе минала преди с вуйчо си Хайме. Спряха я два патрула и трябваше да отваря кошниците с храната, но заразителното веселие на децата и безобидното съдържание на торбите прогонваха всякакво съмнение у войниците. Успяха да стигнат без затруднения до мястото, където бяха скрити оръжията. Децата се заиграха на стражари и апаши и на криеница. Мигел ги раздели на два отбора и игра на футбол с тях, после ги накара да насядат в кръг и им разказа приказки, а най-накрая всички пяха до прегракване. След това той нахвърля план на мястото, за да се върне там с другарите си под прикритието на нощния мрак. Това бе щастлив екскурзионен ден, през който забравиха и напрежението, и военното положение и се наслаждаваха на мекото планинско слънце, докато слушаха глъчката на децата, припнали между камъните с пълни стомахчета — пълни за първи път от дълги месеци насам.

— Мигел, страх ме е — каза Алба. — Никога ли няма да можем да водим нормален живот? Защо не заминем за чужбина? Защо не избягаме сега, докато още не е станало късно?

Мигел посочи децата и тогава Алба разбра.

— Щом е така, нека дойда с теб! — примоли се тя, както бе настоявала толкова пъти преди.

— Не можем да приемем необучен човек в този момент. Още по-малко влюбена жена — усмихна се Мигел. — По-добре ще бъде ти да продължиш работата си. Трябва да се помага на тези клетки дечица, докато настанат по-добри времена.

— Поне ми кажи как мога да ти се обаждам!

— Ако те залови полицията, по-добре да не знаеш нищо — отговори Мигел.

Тя изтръпна.

През следващите месеци Алба започна да продава мебелите от къщата. Отначало се осмели да изнесе само вещите от изоставените стаи и от мазето, но когато продаде всичко, започна да вади един по един старите столове от гостната, бароковите тоалетки, скриновете в колониален стил, дърворезбените паравани и дори покривките от трапезарията в комплект със салфетките. Труеба забеляза, но не каза

нищо. Предполагаше, че внучката му дава парите за цел, която никак не се вместваше в рамките на законността, както сигурно бе направила и с откраднатите от него оръжия. Но предпочете да си затвори очите, за да не наруши крехкото си равновесие на несръчен кънкъор, полетял върху трошливия лед на един свят, който ставаше на пух и прах. Усещаше, че събитията се изплъзват от контрола му и че единственото му истинско желание е да не загуби внучката си, защото тя беше последното, което го свързваше с живота. Затова си замълча, когато тя изнесе една по една дори картините от стените и старите килими и ги продаде на новобогаташите. Чувстваше се много стар и много уморен, без сили за борба. Вече не беше с толкова бистър ум и не съзираше ясно границата между това, което му се струваше добро, и онова, което намираше за лошо. Нощем, когато случайно заспиваше, сънуваше кошмари с опожарени тухлени къщурки. Каза си, че ако единствената му наследница е решила да хвърли цялата къща на вятъра, няма да ѝ попречи, защото той беше с единия крак в гроба, а там нямаше да отнесе нищо друго, освен савана. Алба поиска да поговори с него, за да му даде обяснение, но старият отказа да изслуша приказките ѝ за гладните деца, които получавали по чиния леща срещу неговия гоблен от прочут френски майстор, или за безработните, които преживявали още една седмица благодарение на неговата китайска статуетка на дракон. Всичко това, упорстваше той, е чудовищна измислица на международния комунизъм, но дори и да беше вярно, а положително не е, няма защо Алба да се мъчи да оправя цялата тая неразбория, не е нейна работа, а на правителството или в краен случай на църквата. Ала когато един ден се прибра в къщи и не видя портрета на Клара в преддверието, Труеба си каза, че не може да търпи повече това безобразие, че то надхвърля всякакви граници, и се наежи срещу внучката си.

— Къде по дяволите е портретът на баба ти? — изръмжа той.

— Продадох го на английския консул, дядо. Каза ми, че ще го сложи в един лондонски музей.

— Забранявам ти да изнасяш каквото и да било повече от този дом! От утре ще разполагаш със собствена сметка в банката за приумиците си — отвърна той.

Скоро Естебан Труеба проумя, че Алба е най-разточителната жена в живота му и че цял харем от куртизанки не би му струвал по-

скъпо от тая зеленокоса внучка. Не ѝ се разсърди, защото се бяха върнали времената на благополучието и колкото по-много харчеше, толкова повече се замогваше. Откакто бяха забранили политическата дейност, имаше дори време в излишък за сделките си и изчисли, че противно на всичките си предвиждания, щеше да умре от богат по-богат. Влагаше парите си в новите банкови сдружения, които обещаваха на акционерите да умножат парите им многократно, и то за броени дни. Откри, че богатството страшно му тежи, защото лесно го придобиваше, а не намираще никакъв стимул, за да го харчи, и дори невероятният талант на внучката му да прахосва не успяваше да го удари сериозно по джоба. С ентусиазъм се зае да възстанови и усъвършенства „Трите Марии“, но подир това загуби интерес към всякакви други начинания, защото забеляза, че при новата стопанска система не му трябва да се напруга и да произвежда — парите привличаха нови пари и без каквото и да било негово участие банковите му сметки набъбваха от ден на ден. И тъй, като си огледа счетоводните книжа, предприе стъпка, на каквато никога не си беше представял, че ще се реши — започна да изпраща всеки месец чек на името на Педро Трети Гарсия, който живееше с Бланка в изгнание в Канада. Там двамата се чувстваха напълно осъществени в мирния свят на задоволената любов. Той пишеше революционни песни за работниците, за студентите и най-вече за едрата буржоазия, приела го като мода. Бяха преведени на английски и френски с голям успех, нищо че кокошките и лисиците са недоразвити създания, които не могат да се мерят със зоологичната сияйност на орлите и вълците в тази мразовита северна страна. А междувременно Бланка, кротка и блажена, се радваше за първи път в живота си на желязно здраве. Натъкми в дома си голяма пещ, за да майстори Рождествата си от уроди, които уж представляваха образи на туземното керамично изкуство. Те вървяха много добре на пазара, както бе предсказал Жан дьо Сатини преди двайсет и пет години, когато реши да ги изнася в чужбина. С този бизнес, с чековете на дядото и с канадската помощ им потръгна нелошо и Бланка за всеки случай скри вдън земя вълнения чорап с неизчерпаемите бижута на Клара. Надяваше се, че никога няма да ѝ се наложи да ги продаде. И че един ден ще ги носи Алба.

Докато не отведоха Алба, Естебан Труеба не подозираше, че политическата полиция следи неговия дом. Бяха си легнали и по чиста случайност нямаше нито един скрит човек в лабиринта на изоставените стаи. От ударите с приклад по външната врата старецът се събуди с ясното предчувствие за връхлитаща беда. Алба обаче се беше събудила по-рано — още когато чу скърцането на автомобилните спирачки, шума от стъпките, полугласните команди, и започна да се облича, защото веднага разбра, че е дошъл нейният час.

През тези месеци сенаторът бе проумял, че дори отявленото му участие в подготовката за преврата не е гаранция срещу терора. Ала никога не бе допускал, че ще доживее да види как под прикритието на полицейския час в къщата му нахлуха дузина цивилни агенти, въоръжени до зъби. Те най-безцеремонно го измъкнаха от леглото, хванаха го грубо за ръката и го завлякоха в гостната, като не му дадоха дори да си обуе пантофите или да се наметне с нещо. Видя, че други отварят с ритник вратата на стаята на Алба и нахълтват с прицелени автомати, видя, че внучката му, напълно облечена, бледа, но спокойна, ги чака права, видя, че я изблъскаха навън и я доведоха с насочени към гърдите ѝ оръжия в гостната, където ѝ заповядаха да застане до стария и да не мърда. Тя се подчини, без да промълви нито дума. Държанието ѝ контрастираше с яростните протести на дядо ѝ и с грубостта, с която мъжете ровеха из къщата, трошаха вратите, изпразваха с приклади дрешниците, изтърбушваха дюшеците, изсипваха съдържанието на шкафовете, ритаха стените и лаеха команди. Търсеха нелегални, скрити оръжия и други улики. Измъкнаха прислужничките от леглата им и ги затвориха в една стая, където остана да ги пази един въоръжен агент. Преобърнаха рафтовете на библиотеката и украшенията и произведенията на изкуството, събирани от сенатора Труеба се търколиха с трясък на пода. Занесоха книгите от тунела на Хайме на двора, струпаха ги на купчина, поляха ги с бензин и ги запалиха. Продължиха да подхранват позорната клада с магическите книги от вълшебните сандъци на прадядото Маркос, с томовете от трактата на Николас за посветени, с творбите на Маркс в кожена подвързия и дори с оперните партитури на дядото. Скандалната клада опуши целия квартал и ако не бяха такива времената, неминуемо би привлякла пожарната команда.

— Предайте всички бележници, тефтерчета с адреси, чекови книжки, всичките си лични документи! — заповяда онзи, който, изглежда, им беше началник.

— Аз съм сенаторът Труеба! За бога, вие не ме ли познавате бе, човек? — отчаяно се развика дядото. — Нямате право да се отнасяте така с мене! Това е беззаконие! Аз съм приятел на генерал Уртадо!

— Млъквай, загубен дъртако! Докато аз не ти заповядам да говориш, ще си затваряш устата! — грубо го сръза онзи.

Накараха го да предаде съдържанието на писалището си и напъхаха в торби всичко, което им се стори интересно. Докато една група довършваше огледа на къщата, друга продължаваше да хвърля книги през прозореца. В гостната останаха четирима язвително ухилени мъже със заплашителен вид, които вдигнаха крака върху мебелите, изпиха шотландското уиски от бутилката и изпочупиха една по една плочите от сбирката класическа музика на сенатора Труеба. Алба пресметна, че са минали поне два часа. Трепереше, но не от студ, а от страх. Беше допускала, че този момент ще дойде някой ден, но винаги бе таила безразсъдната надежда, че влиятелният и дядо ще може да я спаси. Но сега, като го видя свит на едно канапе, смален и жалък като болен старец, тя разбра, че не може да очаква помощ от него.

— Подпиши тук! — заповяда началникът на Труеба и му тикна под носа някаква хартия. — Това е декларация, че сме влезли със съдебно разпореждане, че сме ти показали документите си, че всичко е наред, че сме се държали съвсем учтиво и възпитано, че нямаш никакво оплакване. Подписвай!

— За нищо на света няма да подпиша такова нещо! — гневно извика старецът.

Онзи мигновено се извърна и удари Алба през лицето. Плесницата я просна на пода. Сенаторът Труеба замръзна от изненада и ужас и най-сетне разбра, че е дошъл часът на истината, след като почти деветдесет години бе живял по собствените си закони.

— Ти знаеше ли, че твоята внучка е курвата на един нелегален? — каза мъжът.

Сломен духом, сенаторът Труеба подписа документа. После с мъка пристъпи към внучката си, прегърна я и я погали по косата с необичайна за него нежност.

— Не се безпокой, моето момиче. Всичко ще се оправи, нищо не могат да ти сторят, има някаква грешка, не се притеснявай — едва чуто нареждаше той.

Но онзи го изблъска грубо и извика на останалите, че е време да си тръгват. Двама бабаити хванаха Алба под мишниците и я изведоха едва ли не увиснала във въздуха. Последното, което тя съзря, беше патетичната фигура на дядото, блед като платно, по нощница и бос. От къщния праг той я уверяваше, че на другия ден ще я освободи, ще говори направо с генерал Уртадо, ще отиде с адвокатите си да я потърси, където и да се намира, и ще си я прибере у дома.

Качиха я в кабината на една камионетка. От едната ѝ страна седна мъжът, който я беше ударил, а от другата — шофьорът, който си подсвиркуваше. Преди да ѝ закрийт очите с лейкопласт, тя погледна за последен път към пустата улица и се удиви, че въпреки шумотевицата и изгорените книги, нито един от съседите не бе надникнал да види какво става. Предположи, че както често бе правила самата тя, дебнеха през пролуките на щорите и през пердетата или че бяха скрили глави под възглавниците, за да не гледат и да не чуват. Камионетката потегли и тя, ослепяла за първи път в живота си, загуби представа за пространството и за времето. Усети на бедрото си някаква влажна и едра ръка, която мачкаше, щипеше, местеше се нагоре, ровеше, тежък дъх в лицето си, който шепнеше „ще те накарам да ти се прииска, курво, ей сега ще видиш“, и други гласове и смехове, докато колата все обикаляше ли, обикаляше, и на нея ѝ се стори, че това пътуване няма край. Не разбра накъде я водят, докато не чу шум от вода и не усети, че колелата на камионетката преминават по дъски. Тогава отгатна участта си. Призова духовете от времената на трикраката маса и на немирната захарница на баба си, призраците, способни да променят хода на събитията, ала те сякаш я бяха изоставили, защото камионетката продължи по същия път. Усети, че натискат спирачка, чу как тежките крила на голяма входна врата се отварят и после пак се затварят зад гърба им. Тогава Алба потъна в своя кошмар — онзи, който баба ѝ видя в нейната астрологическа карта при раждането ѝ, а Луиса Мора — в миг на предвещание. Онези ѝ помогнаха да слезе. Не успя да направи и две крачки. Първият удар се стовари в ребрата ѝ и тя падна на колене с пресечен дъх. Двама я хванаха под мишниците, вдигнаха я

и я влачиха дълго. Усети, че стъпва върху пръст, а после — по неравен циментов под. Спряха.

— Това е внучката на сенатора Труеба, господин полковник — чу тя глас.

— Да, виждам — отвърна друг глас.

Алба позна без колебание гласа на Естебан Гарсия и в този миг разбра, че той я е чакал от онзи далечен ден, когато тя беше още невръстно момиче и той я сложи да седне на коленете му.

XIV

ЧАСЪТ НА ИСТИНАТА

Алба се беше свила в тъмнината. Бяха свалили лейкопласта от очите ѝ и на негово място сложиха стегната превръзка. Беше я страх. Спомни си тренировките на вуйчо си Николас, когато той я предупреждаваше, че е много опасно да се страхува от страха, и се съсредоточи, за да престане да трепери и за да оглушее за ужасните звуци, достигащи до нея отвън. Опита се да си представи щастливите мигове, изживени с Мигел, и в това да потърси опора, за да излъже времето и да намери сили да понесе каквото я чака. Повтаряше си, че трябва да издържи няколко часа, без да изгуби контрол върху нервите си, докато дядо ѝ успя да задвижи тежката машинария на своите връзки и влияние, за да я измъкне оттук. Изрови от паметта си една есенна разходка с Мигел до крайбрежието, много преди ураганът на събитията да обърне света с краката нагоре, по времето, когато нещата се назоваваха с познати наименования и думите имаха едноединствено значение, когато народ, свобода и другар бяха само това — народ, свобода и другар, и все още не бяха се превърнали в пароли. Помъчи се отново да изживее този момент, да усети червената и влажна земя, упойващия дъх на боровите и на евкалиптовите гори, където килимът от сухи листа се слягаше след продължителното и горещо лято и където бакърената светлина на слънцето се провираше сред короните на дърветата. Опита се да си припомни студа, тишината и онова прекрасно чувство, че те са господари на земята, че са двайсетгодишни и че целият живот е пред тях, когато се обичаха, незаплашвани от нищо, опиянени от мириса на гора и на любов, без минало, без подозрения към бъдещето, с единственото невероятно богатство на този настоящ миг, в който се гледаха, миришеха, целуваха, намираха, обгърнати от шепота на вятъра между дърветата и от приглушения шум на вълните, които се разбиваха о скалите в подножието на стръмния и висок бряг и избухваха в грохот от ухайна пяна, а те двамата, прегърнали се в едно и също пончо като сиамски

близнаци в една и съща кожа, се смееха и се кълняха, че ще бъде завинаги, убедени, че са единствените в цялата вселена, открили любовта.

Алба чуваше виковете, продължителните стонове и пуснатото с все сила радио. Гората, Мигел, любовта се изгубиха в дълбокия тунел на нейния ужас и тя се примири с мисълта, че трябва да посрещне участта си без хитрувания.

Прецени, че е минала цялата нощ и голяма част от следния ден, когато вратата се отвори за първи път и двама мъже я изведоха от килията ѝ. Помъкнаха я с псувни и закани при полковник Гарсия, когото тя можеше да познае дори със завързани очи, още преди да е чула гласа му. Усети ръцете му по лицето си, дебелиите му пръсти — по шията и ушите си.

— Сега ще ми кажеш къде е любовникът ти — рече ѝ той. — Това ще спести много неприятности и на двама ни.

Алба си отдъхна с облекчение. Значи не бяха хванали Мигел!

— Искам да отида в клозета — отвърна тя колкото се може по-твърдо.

— Виждам, че не искаш да ни помогнеш, Алба. Жалко — въздъхна Гарсия. — Ще се наложи момчетата да изпълнят дълга си, аз не мога да попреча.

Наоколо им за миг стана тихо и тя направи огромно усилие да си припомни боровата гора и любовта на Мигел, но мислите ѝ се объркаха и вече не знаеше дали не сънува, недоумяваше откъде идва тази смрад на пот, изпражнения, кръв и урина и гласът на този футболен коментатор, който разправяше за някакви финландски голове, които изобщо не я засягаха, а да не говорим за другите виковете, които идваха до слуха ѝ отблизо и отчетливо. Зверска плесница я повали на пода, груби ръце отново я изправиха на крака, свирепи пръсти се впиха в гърдите ѝ, замачкаха зърната ѝ и страхът я надви окончателно. Непознати гласове ѝ се заканваха, дочуваше името на Мигел, но не проумяваше какво я питат и само повтаряше като развита пружина своето твърдо „не“, докато я удряха, опипваха, разкъсваха ѝ блузата и тя вече не можеше да мисли, само смогваше да нарежда „не“ и „не“, и „не“ и през ума ѝ минаваше колко ли ще успее да издържи, преди да ѝ се изчерпят силите, без да подозира, че това е само

началото. Най-после усети, че загубва сваят, и онези я оставиха на мира, просната на пода, за някое време, което ѝ се стори съвсем кратко.

Скоро чу отново гласа на Гарсия и отгатна, че неговите ръце ѝ помагат да се изправи, водят я до един стол, оправят ѝ дрехите, обличат ѝ блузата.

— Брей, я виж как са те наредили! — каза той. — Аз те предупредих, Алба. Сега се опитай да се успокоиш, ще ти дам чаша кафе.

Алба се разплака. Топлата течност я посвести, но тя не усети вкуса ѝ, защото я пиеше смесена с кръв. Гарсия държеше чашата и я приближаваше към устата ѝ грижливо като санитар.

— Искаш ли цигара?

— Искам да отида в клозета — каза тя, като произнасяше с мъка всяка сричка през подутите си устни.

— Разбира се, Алба. Ще те заведат в клозета и после ще можеш да си починеш. Аз съм ти приятел, разбирам чудесно положението ти. Влюбена си и затова не искаш да го издадеш. Знам, че ти нямаш нищо общо с нелегалните. Но момчетата не ми вярват, когато им разправам, и няма да мирясат, докато не им кажеш къде е Мигел. Всъщност той им е вързан в кърпа, знаят къде е, ще го заловят, но искат да са сигурни, че ти нямаш нищо общо с шумкарите, разбираш ли? Ако го прикриваш, ако отказваш да говориш, те ще продължат да те подозират. Кажи им каквото искат да знаят и тогава аз сам ще те заведа у вас. Ще им кажеш, нали?

— Искам да отида в клозета — пак повтори Алба.

— Виждам, че си твърдоглава като дядо си. Добре. Ще отидеш в клозета. Ще ти дам възможност да помислиш малко — каза Гарсия.

Заведоха я в клозета и тя трябваше да не обръща внимание на мъжа, които стоя до нея и през цялото време я държа за ръката. После я отведоха в килията ѝ. В малкия уединен куб на своя затвор тя се опита да проясни мислите си, но я измъчваше болката от боя, жаждата, стегнатата превръзка на слепоочията, оглушителната врява от радиото, ужасът от стъпките, които приближаваха, и облекчението, когато се отдалечаваха, виковете и командите. Сви се на пода като зародиш в утроба и се остави на страданията си. Така престоя няколко часа, може би дни. Два пъти дойде някакъв човек и я води до един зловонен нужник, където тя не можа да се измие, защото нямаше вода. Даваше ѝ

само минута и я слагаше да седне на чинията в съседство с друг мълчалив и непохватен като нея човек. Тя не можеше да схване друга жена ли е или мъж. Първия път се разплака и я беше яд, че вуйчо ѝ Николас не я бе подложил на специални тренировки, за да я научи да понася унижението, което ѝ се струваше по-лошо от болката, но накрая се примири със собствената си нечистота и престана да мисли за нетърпимата нужда да се измие. Дадох ѝ за ядене варена царевица, парченце пилешко и малко сладолед. Тя ги разпозна по вкуса, миризмата и температурата и ги изгълта на бърза ръка без прибори, удивена от тази разкошна вечеря, каквато не бе очаквала на такова място. После разбра, че храната за затворниците в това заведение за мъчения се е носела от новото седалище на правителството, което се било разположило в набързо пригодена за целта сграда, защото старият президентски дворец е бил превърнат в купчина развалини.

Опита се да си води сметка за изтеклите от задържането ѝ дни, но уединението, тъмнината и страхът нарушиха представата ѝ за времето и за пространството, привиждаха ѝ се населени с чудовища пещери, казваше си, че навярно са ѝ дали някакви наркотици и че затова усеща, че костите са омекнали, и си въобразява щуротии. Заричаше се да не яде и да не пие, но гладът и жаждата се оказваха по-силни от решението ѝ. Питаше се защо дядо ѝ още не е дошъл да я освободи. В миговете на просветление успяваше да съобрази, че всичко това не е лош сън и че не се намира там по грешка. Зарече се да забрави дори името на Мигел.

Третия път, когато я заведоха при Естебан Гарсия, Алба беше по-подготвена, защото през стената на килията си чуваше какво става в съседното помещение, където разпитваха други затворници, и вече не си правеше никакви илюзии. Не направи и опит да извика в представите си горите на своята любов.

— Ти имаше време да размислиш, Алба. Сега двамата ще поговорим спокойно и ще ми кажеш къде е Мигел. Така ще излезем бързо от това положение — започна Гарсия.

— Искам да отида в клозета — отвърна Алба.

— Виждам, че ми се подиграваш, Алба — рече той. — Много съжалявам, но тук не можем да си губим времето.

Алба не отговори.

— Съблечи се! — заповяда Гарсия с друг глас.

Тя не се подчини. Разсъблякоха я грубо, издърпаха ѝ панталоните въпреки ритниците ѝ. Отчетливият спомен за детските ѝ години и за целувката на Гарсия в градината ѝ придадоха сила — силата на омразата. Тя се бори с него, крещя по него, плака, напикава се и повръща по него заради този спомен, докато се умориха да я бият и ѝ дадоха кратка отсрочка, която тя използва, за да призове добрите и милостиви духове на баба си — нека ѝ помогнат да умре. Ала никой не ѝ дойде на помощ. Две ръце я вдигнаха, четири я проснаха върху някаква койка — металическа, ледена, корава, цялата в пружини, които ѝ се впираха в гърба, и завързаха глезените и китките ѝ с кожени ремъци.

— За последен път, Алба. Къде е Мигел? — попита Гарсия.

Тя мълчаливо направи жест на отрицание. Бяха стегнали и главата ѝ с ремък.

— Когато решиш да говориш, вдигни един пръст — каза той.

Алба чу друг глас:

— Включвам — обади се той.

И тогава тя почувствува онази жестока болка, която премина по цялото ѝ тяло и се впи във всяка нейна клетка и която тя никога, докато беше жива, нямаше да може да забрави. Съзнанието ѝ потъна в мрак.

— Казах ви да внимавате с нея, идиоти! — дочу тя гласа на Естебан Гарсия, който идваше от много далече, усети, че ѝ разтварят клепачите, но видя само някакво смътно сияние. После почувствува убождане в ръката и отново потъна в безпаметност.

Цяла вечност по-късно Алба се събуди мокра и гола. Не знаеше дали е покрита с пот, с вода или с урина, не можеше да се движи, не си спомняше нищо, не знаеше къде е и защо се чувства толкова зле, защо е като парцал. Гореше я сахарска жажда и помоли за вода.

— Почакай, другарко — каза някой до нея. — Изтрай до утре. Ако пиеш вода, ще получиш спазми и може да умреш.

Отвори очи. Превръзката я нямаше. Над нея се бе навело смътно познато лице, някакви ръце я загърнаха с одеяло.

— Помниш ли ме? Аз съм Ана Диас. Бяхме колежки в университета. Не можеш ли да ме познаеш?

Алба поклати глава в знак на отрицание, затвори очи и се остави да я понесе вълната на сладкото чувство, че умира. Ала след няколко

часа се събуди и като се помръдна, усети, че я боли и последната фибра на тялото.

— Скоро ще се почувствуващ по-добре — каза една жена, която я галеше по лицето и отмахваше няколко кичура влажна коса, паднали върху очите ѝ. — Не се движи и се помъчи да се отпуснеш. Аз ще бъда до тебе, а ти почивай.

— Какво е станало? — на пресекулки попита Алба.

— Здравата са те наредили, другарко — тъжно каза другата жена.

— Коя си ти? — попита Алба.

— Ана Диас. Тук съм от седмица. Заловиха и другаря ми, но още е жив. Виждам го отдалеч по веднъж на ден, когато ги водят в клозета.

— Ана Диас ли? — смънка Алба.

— Аха. Не бяхме големи приятелки в университета, но никога не е късно да се сприятелим. Право да си кажа, последния човек, когото мислех, че мога да срещна тук, си ти, Графиньо — гальовно каза жената. — Не говори, гледай да заспиш, за да ти минава по-бързо времето. Малко по малко ще си възвърнеш паметта, не се притеснявай. Това е от електричеството.

Но Алба не можа да заспи, защото вратата на килията се отвори и се показва някакъв мъж.

— Сложи ѝ превръзката! — заповяда той на Ана Диас.

— Моля ви...! Не виждате ли, че е съвсем отпаднала? Оставете я да си отдъхне за малко...

— Направи каквото ти казвам!

Ана се наведе над одъра и сложи превръзката на очите ѝ. После отметна одеялото и понечи да я облече, но пазачът я избута, приповдигна затворничката за лактите и я сложи да седне. Влезе още един да му помогне и двамата я отнесоха почти на ръце, защото тя не можеше да върви. Алба беше сигурна, че умира, ако вече не беше умряла. Чу, че вървят по коридор, където ехото връща къntenето на стъпките. Усети, че някаква ръка ѝ опипва лицето и ѝ повдига главата.

— Можете да ѝ дадете вода. Измийте я и ѝ направете още една инжекция. Вижте дали може да глътне малко кафе и ми я доведете — каза Гарсия.

— Да я облечем ли, господин полковник?

— Не.

Алба престоя дълго време в ръцете на Гарсия. След няколко дена той разбра, че тя го е познала, но от предпазливост не престана да я държи със затворени очи дори когато двамата бяха сами. Всеки ден водеха и откарваха нови и нови арестанти. Алба чуваше колите, виковете, затварящата се голяма врата и се опитваше да води сметка за броя на задържаните, но беше почти невъзможно. Ана Диас мислеше, че има към двеста души. Гарсия беше много зает, но не пропускаше ден, без да види Алба, и редуваше грубите си издевателства с разиграване на комедията си на благоразположен приятел. Понякога се правеше на неподправено покъртен и със собствената си ръка ѝ даваше в устата лъжички супа. Но когато един ден ѝ натопа главата в пълно с изпразнения корито и я държа така, докато тя най-сетне припадна от отвращение, Алба разбра, че той не се мъчи да открие къде е Мигел, а си отмъщава за обидите, които му бяха нанасяли още от рождението му, и че каквото и да признае тя, не ще промени участието ѝ на частна затворничка на полковник Гарсия. Тогава тя съумя лека-полека да се отърси от затворения кръг на своя собствен, личен ужас, страхът ѝ взе да намалява и тя започна да се занимава не само със собствените си преживявания, а да изпитва състрадание и към другите, към онези, които висяха със завързани ръце, към новопристигналите, към онзи мъж, на когото оковаха краката и го прегазиха с камионетка. Изведоха всички арестанти на двора, призори, и ги накараха да гледат, защото това също беше личен въпрос между полковника и неговия затворник. За първи път Алба отваряше очи извън полумрака на килията си и меката виделина на ранната утрин и скрежът, искрящ между камъните, където се бяха събрали локви от нощния дъжд, ѝ се сториха непоносимо светли. Довлякоха човека, той не оказа съпротива, а и не можеше да се държи на краката си, и го оставиха наред двора. Пазачите бяха покрили лицата си с кърпи, за да не могат никога да ги познаят, ако по някаква нищожна случайност обстоятелствата се променят. Алба затвори очи, когато чу двигателя на камионетката, но нямаше как да запуши уши, за да не чува рева на човека — той завинаги остана да отеква в паметта ѝ.

Ана Диас ѝ помогна да издържи през времето, когато бяха заедно. Тя беше несломима жена. Понесла бе всички възможни жестокости, бяха я изнасилили пред очите на любимия ѝ, бяха ги мъчили заедно, но тя не беше загубила способността да се усмихва

или да се уповава на нещо. Не престана да се надява и когато я закараха в една тайна клиника на политическата полиция, защото след един от побоите загуби детето, което чакаше, и получи страшен кръвоизлив.

— Няма значение, някой ден ще имам друго — каза тя на Алба, когато се върна в килията си.

Същата нощ Алба я чу да плаче за първи път, затиснала лицето си с одеялото, за да подави мъката си. Пристъпи към нея, прегърна я, помилва я, избърса ѝ сълзите, каза ѝ всички нежни думи, които успя да си спомни, но тази нощ никой не можеше да утеши Ана Диас и затова Алба, като нямаше с какво друго да ѝ помогне, я люля в прегръдките си като бебе и ѝ се искаше тя самата да поеме на собствения си гръб тази ужасна болка на Ана, за да ѝ стане по-леко. Сутринта ги завари заспали, сплели тела като две животинчета. През деня чакаха жадно момента, когато щеше да мине дългата колона мъже на път за клозета. Те вървяха със завързани очи и за да се водят, всеки държеше рамото на предния. Охраняваха ги въоръжени пазачи. В колоната вървеше и Андрес. През малкия зарешетен прозорец на килията си те ги виждаха толкова наблизко, че ако можеха да протегнат ръка навън, биха ги докоснали. Всеки път, когато мъжете минаваха, Ана и Алба пееха, одързостени от отчаянието. От други килии също се чуваха женски гласове. Тогава затворниците акрачваха по-твърдо, изправяха рамене, обръщаха глави към тях и Андрес се усмихваше. Ризата му беше разкъсана и изцапана със засъхнала кръв.

Един пазач се смили от химна на жените. Една нощ им занесе три карамфила в буркан с вода, за да си украсят прозореца. Друг път дойде и каза на Ана Диас, че му трябва доброволка, за да изпере дрехите на един арестант и да почисти килията му. Заведе я при Андрес и ги остави сами за няколко минути. Когато се върна, Ана Диас беше като преобразена и Алба не посмя да ѝ проговори от страх да не наруши щастието ѝ.

Един ден полковник Гарсия се стъписа, като се усети, че гали Алба като влюбен и ѝ говори за детството си на село, когато я виждаше да минава надалеч, за ръка с дядо си, с колосаните ѝ престилки и зеления ореол на плитките ѝ, докато той, бос в калта, се кълнеше, че един ден ще я накара да си плати скъпо за надменността и ще си отмъсти за проклетата си участ на копеле. Замръзнала и отсъстваща,

гола и трепереща от отвращение и студ, Алба нито го слушаше, нито го усещаше. Но тази пукнатина, появила се в жаждата на полковника да я измъчва, отекува в главата му като алармен звънец. Заповяда да сложат Алба в кучкарника и, обзет от гняв към самия себе си, реши да я забрави.

Кучкарникът — това беше тясна и затворена отвсякъде като гроб килия, без въздух, тъмна и ледена. Имаше общо шест такива килии, построени за карцери в празен водоем. Заемаха се за сравнително кратко време, защото в тях никой не издържаше дълго в съзнание — най-много няколко дена. После започваше да бълнува, да губи представа за нещата, да забравя смисъла на думите. Времето преставаше да тече и той просто започваше да умира. Отначало, свита в гроба си, без да може да седне и да се протегне въпреки дребния си ръст, Алба се бранеше срещу лудостта. В самотата си осъзна колко ѝ липсва Ана Диас. Внушаваше си, че чува едва доловими далечни почуквания, сякаш ѝ изпращаха шифровани съобщения от други килии, но скоро престана да им обръща внимание, защото разбра, че е безполезно да се мъчи да установява каквато и да било връзка. Решила да сложи веднъж завинаги край на мъчението си, тя се отпусна, престана да приема храна и само когато я надвиваше собствената ѝ слабост, отпиваше по глътка вода. Гледаше да не диша, да не се движи, и зачака с нетърпение смъртта. Така прекара много време. Когато почти бе постигнала целта си, се появи баба ѝ Клара, която тя бе зовала толкова пъти, за да ѝ помогне да умре. Клара най-неочаквано ѝ каза, че майсторлъкът не е да се умре — това на никого няма да се размине, а да се оцелее, което вече е чудо. Съзря я такава, каквато винаги я бе виждала в детството си — с белия ѝ ленен пенъор, със зимните ѝ ръкавици, със сладката ѝ като мед беззъба усмивка и със закачливия блясък на бадемовите ѝ очи. Клара ѝ внуши спасителната мисъл да започне да пише с мисълта си, без молив и лист, за да е зает умът ѝ, за да избяга от кучкарника и за да живее. Подсказа ѝ освен това да се заеме да води нещо като дневник. Някой ден той можеше да послужи, за да се извади на бял свят цялата чудовищна тайна на онова, което Алба преживяваше сега. Чрез него хората щяха да научат за ужасите, вършени под носа на онези, които в безбурното си и уредено живуркане не искаха и да знаят. На онези, които си позволяваха да се самозалъгват, че живеят нормално. На онези, които биха отрекли, че

плават на произвола на съдбата върху сал по море от скърби, и въпреки всички крещящи доказателства си затваряха очите пред факта, че само на няколко пресечки от техния щастлив свят бяха другите — тези, които се бореха да оцелеят или умираха на отвъдната, на тъмната страна на живота. „Голяма работа те чака, затова престани да се самосъжаляваш, пийни вода и започвай да пишеш“, каза Клара на внучката си, преди да изчезне така, както бе дошла.

Алба се опита да послуша баба си, но щом започна да пише с мисълта си, кучкарникът се изпълни с героите от нейната история. Те влязоха един през друг и я обгърнаха в своите преживявания, в своите пороци и добродетели, стъпкаха намеренията ѝ да сътвори документален разказ и така го провалиха, бутаха я с лакът, придирияха ѝ, притесняваха я, и тя пишеше мислено, задъхваше се от бързане и се отчайваше, защото докато пишеше нова страница, предишната се изтриваше. Тази работа я държеше в постоянна заетост. Отначало лесно губеше нишката и докато си спомни нещо ново, забравяше друго. Най-дребното разсейване или малко повече страх или болка оплитаха историята ѝ като гранка прежда. Добре, че после измисли код, за да не обърка реда, и тогава успя да се потопи в собствения си разказ толкова дълбоко, че престана да яде, да се чеше, да се мирише, да хленчи, и съумя да надмогне една след друга безбройните си болки.

Започнаха да разправят, че агонизира. Пазачите вдигнаха капака на кучкарника и я измъкнаха без никакво усилие — беше станала лека като перце. Заведоха я отново при полковник Гарсия, у когото през тези дни омразата бе избуяла с нова сила, но Алба не го позна. Тя вече беше извън неговата власт.

Отвън хотел „Христофор Колумб“ изглеждаше все така невзрачен като първоначално училище, както го помнех. Не можех да пресметна колко години са минали, откакто за последен път бях там, и се опитах да си представя, че няма да е никак чудно, ако излезе да ме посрещне същият Мустафа от едно време, онзи син негър, облечен като ориенталско привидение, с двата си реда оловни зъби и с любезността си на везир — единственият истински негър в страната, всички останали бяха боядисани, както ме беше уверила Трансито Сото. Ала къде ти. Един портиер ме заведе в съвсем тясна стаичка, посочи ми стол и ми каза да почакам. След малко вместо Мустафа,

който сам по себе си беше цяло зрелище, се появи някаква госпожа с унилия и чистофайнски вид на провинциална леля. Носеше синя униформа с бяла колосана яка. Като ме видя такъв стар и немощен, нещо измърмори под носа си. Държеше в ръка червена роза.

— Сам ли е господинът? — попита тя.

— Разбира се, че съм сам! — извиках аз.

Жената ми подаде розата и ме попита коя стая предпочитам.

— Все ми е едно — отвърнах учудено.

— Свободни са Обора, Храма и Хиляда и една нощ. Коя искате?

— Хиляда и една нощ — рекох наслуки.

Поведе ме по дълъг коридор. За да не се обърка човек — зелени лампи и червени стрелки. Като се подпирах на бастуна си и влачех крака, аз я следвах пряко сили. Озовахме се в малък вътрешен двор, където се издигаше миниатюрна джамия. По нея се мъдреха безобразни островърхи аркади с разноцветни стъкла.

— Тук е. Ако желаете да пиете нещо, поръчайте по телефона — обясни тя.

— Искам да говоря с Трансито Сото. Затова съм дошъл — казах аз.

— Съжалявам, но госпожата не приема частни лица. Само доставчици.

— Аз трябва да говоря с нея! Кажете й, че съм сенаторът Труеба. Тя ме познава.

— Не приема никого, нали ви казах — отвърна жената и скръсти ръце.

Вдигнах бастуна и й заявих, че ако до десет минути Трансито Сото не се яви лично, ще изпотроша стъклата и всичко, каквото съдържа тази кутия на Пандора. Униформената заотстъпва уплашено. Отворих вратата на джамията и се озовах в една бутафорна Аламбра^[1]. Няколко стъпала, облицовани с фаянсови плочки и покрити с килими, имитиращи персийски, водеха до шестоъгълна стая със сводест таван. В нея някой бе наслагал всичко, което си бе наумил, че има в арабски харем, без никога да е стъпвал нито в Арабия, нито в харем — възглавнички от дамаска, стъклени наргилета, похлупци и каква ли не бездарна кинкалория. Между колоните, умножени до безкрайност от хитроумно разположените огледала, видях баня в синя мозайка. Тя беше по-голяма от спалнята и вътре имаше вана с такива размери, че в

нея като нищо можеше да се изкъпе цяла крава, а къде-къде по-лесно би се забавлявала палава любовна двойка. Това по нищо не наподобяваше онзи „Христофор Колумб“, който знаех отпреди. Седнах с усилие на кръглото легло и изведнъж се почувствувах много отпаднал. Старите ми кости ме боляха. Вдигнах поглед и едно огледало на тавана ми показва на какво приличам — окаяно смалено тяло, тъжно лице на библейски патриарх, прорязано от горчиви бръчки, и останки от бяла грива. „Как бързо е минало времето!“, въздъхнах.

Трансито Сото влезе, без да чука.

— Радвам се, че ви виждам, господарю — поздрави тя, както винаги.

Беше се превърнала в зряла, стройна госпожа, със строг кок, пременена с вълнена черна рокля и два наниза великолепни перли на шията, величествена и спокойна. Приличаше по-скоро на концертираща пианистка, отколкото на съдържателка на публичен дом. Трудно ми бе да я свържа с предишната жена с татуираната около пъпа ѝ змия. Станах на крака, за да я поздравя, и някак си не ми дойде отвътре да се обърна към нея на ти, както по-рано.

— Много добре изглеждате, Трансито — казах аз, като прецених, че трябва да беше прехвърлила шестдесет и пет години.

— Провървя ми, господарю. Помните ли, че когато се запознахме, ви казах, че един ден ще забогатея? — усмихна се тя.

— Радвам се, че сте го постигнали.

Седнахме един до друг на кръглото легло. Трансито наля по един коняк за двама ни и ми разказа, че кооперативът от проститутки и педераста процъфтявал цели десет години, но че времената се били променили и се наложило да му придадат друг облик и насоченост, защото по вина на свободата на нравите, свободната любов, хапчетата против забременяване и други нововъведения вече никой не се нуждаел от проститутки, освен моряците и старците. „Порядъчните момичета лягат безплатно, представете си каква конкуренция правят“, рече тя. Разказа ми, че кооперативът започнал да се разорява и членките му по принуда се преквалифицирали към други, по-добре платени занаяти и се разбягали и дори Мустафа си заминал обратно за родината. Тогава тя съобщила, че би имал успех друг вид заведение — хотел за любовни срещи, приятно място, където прелюбодействащите двойки ще могат да утоляват своите плътски

желания и където никой мъж не би се срамувал да заведе приятелката си, дори да им е за първи път. Тук не предлагаме никакви жени — водят си ги клиентите. Тя самата измислила вътрешната декорация, като следвала поривите на въображението си и се съобразявала с вкусовете на клиентелата. И тъй, благодарение на търговския ѝ нюх, който ѝ подсказал да пресъздаде различна обстановка във всяко възможно кътче, хотел „Христофор Колумб“ се превърнал в рай за блудните души и за потайните любовници. Трансито Сото обзавела френски салони с мебели Луи еди-кой си, обори с прясно сено и с коне от пресован картон, които съзерцават влюбените с безучастните си очи от боядисано стъкло, праисторически пещери със сталактити и телефони, облечени с кожа от пума.

— Щом не сте дошъл да правите любов, господарю, да отидем да поговорим в кабинета ми, за да оставим тази стая на разположение на клиентелата — предложи Трансито Сото.

По пътя тя му разказа, че след преврата политическата полиция веднъж-дваж нахлувала в хотела, за да прави обиск, но всеки път, когато измъквали двойките от леглата и с насочени пистолети ги подгонвали към главния салон, там сред клиентите все се оказвали по един-двама генерали, та ония били престанали да досаждат. Тя била в много добри отношения с новото правителство — също както с всички предишни. Каза ми, че „Христофор Колумб“ е процъфтяващо заведение и че всяка година подменяла едно — друго от декорацията. Замествала например корабокрушения край полинезийски острови със строги монашески килии, барокови люлки със средновековни уреди за измъчване — според модата. Успявала да пресъздаде всичко това в своите помещения със сравнително нормални размери благодарение на изкуското прилагане на огледала и светлини, способни да умножат пространството, да надхитрят климата, да създадат впечатление за безкрайност и да спрат времето.

Стигнахме в кабинета, подреден като кабина на аероплан, откъдето тя управляваше невероятното си предприятие с деловитостта на банкер. Разказа ми колко чаршафи се перат, колко тоалетна хартия се изразходва, колко спиртни напитки се консумират, колко пъдпъдъчи яйца се варят на ден — те действуват възбуждащо, колко персонал бил необходим и на колко възлизала сметката за електричество, вода и

телефон, за да може този огромен самолетоносач на забранените страсти да продължава да плава.

— А сега ми кажете, господарю, какво мога да сторя за вас — рече накрая Трансито Сото, като се настани по-удобно в креслото си на самолетен пилот, което можеше да променя ъгъла си на наклон. През това време тя играеше с перлите от огърлицата си. — Предполагам, че сте дошли, за да ви се реванширам за услугата, която ви дължа отпреди половин век, нали?

И тогава аз — нали само това бях чакал, да ме попита — отприщих потока на мъката си и ѝ разказах всичко, нищо не скрих, на един дъх, отначало докрай. Казах ѝ, че Алба е единствената ми внучка, че постепенно съм оставал все по-самотен на този свят, че са ми се смалили тялото и душата, както каза Ферула, когато ме прокле, и че нищо друго не чакам, освен да умра като куче, че тая внучка със зелена коса е последното, което ми остава, единственото същество, за което наистина миея, но че за нещастие е излязла идеалистка — семеен порок, че е от хората, обречени да се забъркват в разни кашии и да карат близките си да страдат, влязла ѝ беше мухата да прехвърля нелегални в посолствата, правела го е от наивност, сигурен съм, не се е замисляла, че страната е във война, война против международния комунизъм или против народа, то знае ли вече човек против кого, но така или иначе война, и че тия неща се наказват по закона, ама на, Алба все витае в облаците и не си дава сметка за опасните последици, не го прави от злонамереност, точно обратното, прави го, защото сърцето ѝ е жалостиво до немай-къде, също като бабиното ѝ, че то баба ѝ още се навърта да помага на бедняците зад гърба ми в необитаемите стаи на къщата, Клара моя, ясновидко, и де що човек е дошъл при Алба и ѝ е занареждал, че го преследват, все я е кандърдисвал тя да си сложи главата в торбата, за да му помогне, ако ще да е последният непознат, аз ѝ разправях, колко пъти я предупреждавах, че могат да ѝ зложат капан и че някой ден ще излезе, че поредният беглец не е никакъв нелегален, а агент на политическата полиция, ама на, не ме послуша, никога не ме е слушала, по-твърдоглава е и от мене, но и така да е, какво пък, да отърваваш сегиз-тогиз по някой и друг нещастник не е злосторничество, не е чак толкова тежка простъпка, че да заслужава да я отведат под арест, без да се съобразяват, че ми е внучка, внучка на един сенатор на републиката, изтъкнат деец на Консервативната

партия, нямат право да постъпват така с член от собственото ми семейство, в собствения ми дом, защото тогава какво по дяволите остава за по-обикновените хора; щом тикват в дранголника човек като нея, значи, че са си разпасали пояса до немай-къде, че не струват пукната пара нито дваيسетте ми години в Конгреса, нито връзките ми — аз познавам всички в тази страна, поне всички високопоставени хора, дори генерал Уртадо, който ми е личен приятел, но в този случай изобщо не си мръдна пръста, че и сам кардиналът не успя да ми помогне да открия внучката си, няма начин да изчезне като дим, да я отведат една нощ и да не науча нищо повече за нея, вече цял месец я търся и това положение ме влудява, ето такива неща злепоставят военната хунта в чужбина и подстрекават ония от ООН да бъдат змии и гущери за човешките права тук, аз отначало не исках и да чувам за убийти, измъчвани, изчезнали, на друг ги разправяйте тия, виках, но сега вече не мога да мисля, че това са клевети на комунистите, щом дори самите янки, които първи подкрепиха военните и изпратиха свои бойни пилоти да бомбардират президентския дворец, сега са скандализирани от убийствата, и не че аз съм против репресивните мерки изобщо, съзнавам, че отначало е нужна твърда ръка, за да се наложи ред, но те прекалиха, изсилват се и като се оправдават, че вътрешната сигурност уж била заплашена и че трябвало да се премахнат идеологическите врагове, колят и бесят безразборно, но никой не може да одобри това, дори и аз, дето първи отидох да замерям юнкерите с кокоши пера, подготвих почвата и работих за преврата, още преди другите изобщо да са се сетили да правят преврат, първи го приветствувах, присъствувах на тържественото богослужение в катедралата, и именно заради това не мога да приема в родината ми да стават такива безобразия — да изчезват хора, да измъкват внучката ми от къщи насила и аз да не мога да попреча, подобни неща никога не бяха ставали тук и затова, именно затова трябваше да дойда да говоря с вас, Трансито, изобщо не си представях преди петдесет години, когато вие бяхте рахитично момиченце в „Червеното фенерче“, че някой ден ще трябва да дойда да ви моля на колене да ми направите тази услуга, да ми помогнете да открия внучката си, смея да ви отправя тази молба, защото знам, че сте в добри отношения с правителството, говориха ми за вас, сигурен съм, че никой не познава по-добре influentialните хора във въоръжените сили, знам, че вие им уреждате забавленията и

можете да стигнете там, където аз никога не бих получил достъп, затова ви моля, направете нещо за внучката ми, докато не е станало прекалено късно, защото мен вече седмици съм не ме хваща, обиколих всички канцеларии, всички министерства, всички стари приятели, но никой не може да ми помогне, вече не искат да ме приемат, карат ме да чакам пред вратите на кабинетите им по цели часове, мене, дето толкова услуги съм правил на същите тия хора, моля ви, Трансито, няма значение колко ще струва, все още съм богат човек, въпреки че при комунизма изпаднах в известни затруднения, взеха ми земята, няма начин да не сте разбрали, нали, сигурно сте научили от телевизията и от вестниците, беше скандално, тия невежи селянци изядоха моите бикове за разплод и впрегнаха състезателните ми кобили да теглят плуга и за по-малко от година съсипаха „Трите Марии“, но сега аз докарах цяла армия трактори и отново го изправям на крака; както го вдигнах веднъж преди, когато бях млад, пак така ще го сторя и сега, когато съм стар; че съм стар, вярно е, но не се давам съвсем, докато ония нещастници, дето бяха започнали да се разпореждат на своя глава с имота, с моя имот, сега пукат от глад, скитосват като стадо нехранимайковци и гледат с четири очи да докопат каквато и да е мизерна работа, само и само да свържат двата края, завалиите, те не бяха виновни, подлъгаха се по проклетата аграрна реформа, дълбоко в душата си аз съм им простил и ми се иска да се върнат в „Трите Марин“, дори пуснах обявления във вестниците, за да ги повикам, някой ден ще се върнат и ща, не ща — ще им протегна ръка, какво друго ми остава, тъй де, но аз за друго дойдох да говоря с вас, Трансито, не искам да ви губя времето, важното е, че съм добре материално, в сделките ми върви като по вода, така че мога да ви заплатя колкото поискате, стига да откриете внучката ми Алба, преди побърканият да е продължил да ми изпраща нови отрязани пръсти или да е започнал да ми праща уши и да накара най-накрая и мене да полудея или да легна в гроба от инфаркт, извинявайте, дето ви ги бръщолевя тия, треперят ми ръцете, много съм нервен, не мога да ви обясня какво стана — колет по пощата и вътре само три човешки пръста, равно отрязани, зловеща и дебелашка шега, която ми навява спомени, но тия спомени нямат нищо общо с Алба, внучката ми дори не беше родена тогава, несъмнено аз имам много врагове, всички политици имаме врагове, нищо чудно да се е намерил някой

ненормален, намислил да ме умори, като ми изпраща пръсти по пощата точно сега, когато съм съсипан от арестуването на Алба, за да ми пълни главата с идиотски мисли, но да знаете, че ако не бях на предела на силите си, след като ударих на камък с всички други средства, нямаше да дойда да ви безпокоя, моля ви, Трансито, в името на старата ни дружба, смилете се над мене, клетия грохнал старец, смилете се и потърсете внучката ми Алба, преди най-накрая и нея да са ми изпратили на парченца по пощата, изхлипах аз.

Трансито Сото се е издигнала до днешното си положение между другото и защото умее да се издължава. Предполагам, че е използвала познанията си за най-скришната и тъмна страна от живота на хората, които са на власт, за да ми се отплати за петдесетте песос, които едно време ѝ бях дал на заем. След два дена ми телефонира.

— Обажда се Трансито Сото, господарю. Изпълних заръката ви.

---

[1] Прочут пищно украсен отвътре дворец на арабските владетели в Гранада, Южна Испания. — Б. пр. ↑

ЕПИЛОГ

Снощи умря дядо. Не умря като куче, както се страхуваше. Угасна кротко в ръцете ми, като ме бъркаше с Клара и понякога с Роса, без болка, без мъка, в съзнание, спокоен, с по-бистър от когато и да било ум и щастлив. Сега лежи в платнохода в кротката вода, усмихнат и ведър, докато аз пиша на бабината маса от светло дърво. Дръпнах сините копринени завеси, за да влезе утрото и да развесели тази стая. В старата клетка до прозореца пее едно ново канарче и от пода насред стаята ме гледат стъклените очи на Барабас. Дядо ми разказа, че Клара припаднала, когато един ден, за да ѝ се хареса, той проснал кожата на животното вместо килим. Смяхме се до сълзи и решихме да отидем да потърсим в мазето останките на клетия Барабас. Намерихме го все тъй достолепен в неопределимия си биологичен разред, недокоснат от времето и занемарата, и го нагласихме на същото място, където преди половин век го бе сложил дядо, за да се докара пред жената, която най-силно е обичал в живота си.

— Ще го оставим тук, където трябваше да си стои открай време — рече той.

Прибрах се у дома една сияйна зимна утрин с талига, теглена от изпостелял кон. С шпалира си от кестени — столетници и с тежките си богаташки къщи улицата не ми се струваше подходящо място за шествие с толкова скромно превозно средство, ала когато спря пред дядовия дом, видях, че приляга чудесно на неговия стил. Не помнех голямата къща на ъгъла да е имала някога по-умърлушен и старешки вид — изглеждаше направо нелепо с архитектурните си приумици и сенниците си за френски стил, с фасадата си, обрасла с ошмулен от болест бръшлян. Градината — буренясала до немай-къде, почти всички прозорчета — измъкнати от пантите и провиснали. Входът към улицата — отворен, както винаги. Натиснах звънеца и след като чух да се приближават стъпки на платненки и някаква нова прислужница ми отвори вратата. Изгледа ме, но къде ще ме познае, а мене ме удари в носа нейният мирис на дърво и на затвореност, който се носеше от

родната ми къща. Очите ми плувнаха в сълзи, изтичах в библиотеката с предчувствието, че дядо ме чака на мястото, където винаги седеше, и наистина го открих там, свил се в своето кресло. Слисах се, като го видях толкова остарял, толкова смален и треперещ, запазил от едно време само бялата си лъвска грива и сребърния си бастун. Прегърнахме се, дълго стояхме притиснати силно един към друг и шепнехме: О, Алба, Алба, дядо, и се целувахме. Като се вгледа в ръката ми, той се разплака, заруга и заудря мебелите с бастуна, както правеше по-рано, и аз се разсмях, защото, значи, не беше нито толкова стар, нито толкова грохнал, колкото ми се стори отначало. Същия ден дядо ми каза, че иска да напуснем страната. Страх го беше за мене. Но аз му обясних, че не ща да замина, защото далеч от родината ще бъда като дръвчетата, които отсичат за Коледа — горките онези елхи без корени, дето траят от ден до пладне и после умират.

— Ти не ме прави на шантав, Алба — каза той и ме изгледа втренчено. — Истинската причина, поради която искаш да останеш, е Мигел, нали?

Изтръпнах. Никога не му бях споменавала за Мигел.

— Още щом се запознах с него, ми стана ясно, че няма да мога да те изведа оттук, дъще — тъжно рече той.

— Ти си се запознал с него? Жив ли е, дядо? — вкопчих се аз в дрехите му и го раздрусках.

— Жив беше поне до миналата седмица, когато се видяхме за последен път — отвърна той.

Разказа ми, че след като ме арестували, една нощ Мигел дошъл в голямата къща на ъгъла. Дядо едва не получил удар от страх, но след няколко минути разбрал, че двамата са си поставили една и съща цел — да ме спасят. Впоследствие Мигел често идвал да се среща с него, приказвали си и с дружни усилия обмисляли как да ме намерят. И ето че именно Мигел се сетил да се обърнат към Трансито Сото — на дядо никога не му било хрумвало.

— Послушайте ме, господине. Аз зная кой има власт в тази страна. Имам свои хора навсякъде. Сега на Алба може да помогне единствено Трансито Сото, никой друг — убеждавал го той.

— Ако успеем да я измъкнем от лапите на политическата полиция, момко, ще трябва да се махне оттук. Заминете заедно. Аз се

нагърбвам да ви осигуря разрешителни и няма да се оплаквате от безпаричие — отрязал дядо.

Мигел обаче го изгледал — това пък изкуфяло старче — и му доверил, че има да изпълнява свои задачи и че не му е възможно да търти да бяга от страната.

— Трябваше да се примиря с мисълта, че все пак ще останеш тук — рече дядо и ме прегърна. — А сега ми разкажи всичко. Искam да науча и най-малките подробности.

Какво пък — разправих му. Казах му, че след като ми загной ръката, ме закараха в една тайна болница. Там пращат затворниците, от чиято смърт не биха извели полза. С мене се зае един висок като върлина лекар с изискани обноски, който обаче по ненавист към мене сякаш не отстъпваше на полковник Гарсия и за нищо на света не искаше да ми дава успокоителни. Когато ходех на превръзки, той се впускаше в словоизлияния — умуваше как според него можело да се направи на пух и прах комунизмът в страната, а евентуално и в целия свят. Но иначе не ми додяваше. За първи път от няколко седмици се радвах на чисти чаршафи, достатъчно храна и естествена светлина. За мене се грижеше Рохас — санитар с масивно като дънер тяло, с кръгло лице, облечен в небесносиня и вечно мръсна престилка и много добросърдечен. Той ме хранеше, разправяше ми безкрайни истории за не знам какви си футболни мачове между отбори, за които не бях и чувала, и скришом ме инжектираше със задигнати успокоителни, докато успя да ме освести и аз живнах. Рохас бе помагал в тази клиника на безкраен низ от нещастници. Беше осъзнал, че повечето от тях не са нито убийци, нито изменници на родината, затова се отнасяше добре със затворниците. Нерядко тъкмо закърпваше някого и отново го отвеждаха. „Все едно да ринеш пясък обратно в морето“, тъжно казваше той. Научих, че някои са го молили да им помогне да умрат, и мисля, че поне в един случай го е направил. Рохас си водеше точна сметка за постъпилите и изписаните и можеше да си спомни без колебание имената, датите и обстоятелствата. Закле ми се, че никога не е чувал за Мигел, и това ме окрили, вдъхна ми сили, за да продължа да живея, макар че понякога се сривах в черната пропаст на депресията и отново запявах старата песен, че искам да умира. Той ми разказа за Аманда. Арестували я горе-долу по едно и също време с мене. Когато я завели при Рохас, вече нищо не могло да се направи. Умряла, без да

издаде брат си, и така изпълнила едно свое обещание, дадено пред Мигел много отдавна — в деня, когато го завела за първи път на училище. Единствено утешителното е, че угаснала много по-бързо, отколкото им се щяло на ония — организъмът ѝ бил силно отслабен от наркотиците и от безкрайната покруса, която ѝ бе причинила смъртта на Хайме. Рохас се грижи за мен, докато ми спадна температурата, ръката ми започна да нараства и взех да идвам на себе си. Тогава той вече нямаше как да измисля все нови и нови основания, за да продължава да ме държи при себе си. Но не ме пратиха обратно в ръцете на Естебан Гарсия, както се страхувах. Предполагам, че именно тогава е пуснала в ход своите подводници жената с перлената огърлица, при която отидохме после с дядо, за да ѝ благодарим, че ми спаси живота. Четирима мъже дошли за мене една нощ. Рохас ме събуди, помогна ми да се облека и ми пожела сполука.

— Сбогом, малката! Сменяй си превръзката, не я мокри и ако пак ти се покачи температурата, значи отново ти се е инфектирала ръката — рече ми той от вратата.

Заведоха ме в тясна килия, където прекарах останалата част от нощта, седнала на един стол. На другия ден ме откараха в концлагер за жени. Никога няма да забравя мига, когато ми свалиха превръзката от очите и се озовах в квадратен светъл двор, обкръжена от жени, които пееха за мене Одата на радостта. Моята приятелка Ана Диас беше сред тях и се втурна да ме прегърне. Без да губим време, ме настаниха на един нар и ме запознаха с правилата, от които се ръководеше тази общност, и с бъдещите ми задължения.

— Докато не се излекуваш, няма да переш и да шиеш, но трябва да гледаш децата — решиха те.

Аз бях издържала онзи ад доста твърдо, но сега, като се почувствувах сред свои, се разкиснах. От всяка ласкава дума ме избиваше на плач. По цели нощи стоях с отворени очи в тъмнината сред скупчените една до друга жени, които поред будуваха, за да ме наглеждат, и никога не ме оставяха сама. Помагаха ми, когато започвах да ме измъчват страшните спомени или ми се привиждаше полковник Гарсия, дошъл да ме хвърли отново в онзи ужас, или пък Мигел ме прегръщаше с насълзени очи.

— Стига си мислила за Мигел — натякваха ми те. — Не бива умът ни да е все при свидните ни хора или в света оттатък тия стени.

Не бива, ако искаме да оцелеем, иначе няма да можем.

Ана Диас намери отнякъде училищна тетрадка и ми я подари.

— Сядаш и започваш да пишеш. Дано измъкнеш онова, дето те гложди отвътре. Дано най-сетне се окопитиш и ти светне, че да запееш с нас и да ни помогнеш в шиенето — рече тя.

Показах ѝ ръката си и поклатих глава — къде ти. Но тя ми сложи молива в другата ръка и ми каза да пиша с нея, с лявата. Лека-полека взех да се справям по малко. Помъчих се да сложа в ред историята, която бях започнала в кучкарника. Моите другарки ми помагаха, когато губех търпение и моливът ми се разтреперваше в ръката. Неведнъж запокитвах и него, и тетрадката, но тутакси я вземах и я пригладдах галовно и разкаяно — кой знае кога щях да се сдобия с нова. Друг път посрещах утрото омърлушена и изпълнена с предчувствия, обръщах се към стената и не исках да говоря с никого, но те не ме оставяха, хващаха ме за раменете и ме разтърсваха, караха ме да работя, да разказвам приказки на децата. Внимателно ми сменяха превръзката и слагаха тетрадката отпреде ми.

„Ако искаш, ще ти разкажа моя случай, за да го опишеш“ — разправяха ми те, смееха се, задяваха се, че всички случаи били еднакви и че било по-добре да се пишат любовни разкази, те на всички харесвали. Караха ме и да се храня. Разпределяха порциите справедливо до немай-къде, всекиму според нуждите, като на мене даваха малко повече, защото казваха, че съм само кожа и кости и че и най-загорелият мъж няма да ме погледне. Потръпвах при тия приказки, но Ана Диас ми напомняше, че не съм единствената изнасилена сред тях и че това, както много други неща, трябва да го забравя, да си го избия от главата. Жените по цял ден пееха, колкото им глас държи. Карабинерите им чукаха по стената.

— Млъквайте, курви!

— Че елате да ни запушите устата, де, поплювковци, ама не ви стиска! — и продължаваха да пеят още по-високо. Ония обаче не влизаха — бяха разбрали, че не могат да излязат на глава с тях.

Помъчих се да опиша дребните събития, които ставаха в женското отделение — че бяха арестували сестрата на Президента, че ни иззеха цигарите и забраниха да се пуши, че бяха пристигнали нови затворнички, че Адриана бе получила нов пристъп и се бе нахвърлила върху децата си, за да ги убие, трябваше да ги изтръгнем от ръцете ѝ и

аз прегърнах с двете си ръце по едно дете и седнах да им разказвам вълшебните приказки от магическите сандъци на вуйчо Маркос, докато заспаха. И както ми спяха на ръцете, си мислех за участието на тези създания — как растяха в затвор, с душевно разстроена майка, как ги гледаха други, непознати майки, които намираха у себе си и глас, за да им изпеят люлчина песен, и милувка, за да ги утешат, и се питах — пишех — как децата на Адриана ще могат да се отплатят някой ден за песента и за милувката на децата или на внуците на същите тези жени, които сега ги приспиваха и ги люлееха до гърдите си.

В концлагера престоях само няколко дена. Една сряда следобед карабинерите дойдоха за мене. За миг се паникьосах, защото помислих, че ще ме заведат при Естебан Гарсия, но другарките ми казаха, че щом са униформени, значи не са от политическата полиция, и това ме поуспокои. Оставих на жените вълнената си жилетка — да я разплетат и от нея да оплетат по някоя топла дрешка за децата на Адриана. Дадох им и всичките пари, които намериха у мене при ареста и сега ми бяха върнати — военните проявяват завидна честност, когато става дума за незначителни неща. Скрих тетрадката в панталоните си и прегърнах една по една всички жени. Последното, което чух на излизане, беше дружната песен на другарките ми — те пееха, за да ми вдъхнат кураж. Така правеха всеки път, когато в лагера водеха затворнички или когато ги извеждаха оттам. Аз плачех. С тях бях щастлива.

Разказах на дядо, че ме откараха с камионетка, със завързани очи, през време на полицейския час. Толкова силно треперех, че чувах как ми тракат зъбите. Един от мъжете, който се возеше с мен отзад в каросерията на колата, ми сложи бонбон в ръката и ме потупа утешително по рамото.

— Не се безпокойте, госпожице. Нищо лошо няма да ви се случи. Ще ви пуснем и след още няколко часа ще бъдете при семейството си — едва чуто ми рече той.

Оставиха ме на едно сметище близо до Бедняшкия квартал.

Същият човек, който ми даде бонбона, ми помогна да сляза.

— Внимавайте с комендантския час — прошепна ми той на ухото. — Не мърдайте оттук, преди да съмне.

Чух шума на двигателя и помислих, че ще ме прегазят и после във вестниците ще се появи съобщение, че съм умряла при пътна

злополука. Колата обаче се отдалечи, без да ме докосне. Изчаках малко, вдървена от студ и от страх, и най-сетне реших да си сваля превръзката, за да видя къде се намирам. Огледах се наоколо. Бяха ме оставили на някакво пусто и голо място, истинско бунище, където сред нечистотиите пробягваха плъхове. Светеше нащърбена луна, та успях да съзря в далечината очертанията на скупчени една до друга съборетини от картони, тенекии и дъски. Разбрах, че трябва да се съобразя с наставленията на човека от камионетката и да остана там, докато се развидели. Щях да прекарам цялата нощ сред тия боклуци, ако не се появи по едно време някакво момченце. Сгушило се в тъмното, то започна мълчаливо да ми прави знаци. Какво повече мога да изгубя, казах си аз и залитайки като пияна, се запътих към него. Като се приближих, съзрях напрегнатото му лице. Наметна ме през раменете с някаква черга, хвана ме за ръка и без да пророни нито дума, ме поведе към махалата. Вървахме приведени, гледахме да се движим между къщите и много да не си показваме носа на улицата, избягвахме редките запалени улични лампи. Няколко кучета се разлаяха и вдигнаха врява, но никой не надникна да види какво става. Пресякохме двор с отъпкана пръст, в който на една тел висяха като байраци малко прострени дрехи, и влязохме в порутена къщурка — такива бяха всички наоколо. Вътре светеше тъжно една-единствена крушка. Отчайващата бедност ме разтърси до дъното на душата — нямаше други мебели освен чамова маса, два груби стола и един креват, на който спяха навъргалили се плътно едно до друго деца. Излезе да ме посрещне ниска смугла жена, краката ѝ целите в разширени вени, очите ѝ — хлътнали в мрежа от незлобиви бръчки, които обаче така и не успяваха да я състаряват на вид. Усмихна се и видях, че няма няколко зъба. Пристъпи и ми оправи чергата с непохватно и плахо движение вместо прегръдка — да ме прегърне не посмя.

— Ще ви дам малко чай. Нямам захар, но и на голо да го изпиете, както е топъл, ще ви подкрепи — рече тя.

Разказа ми, че чули камионетката и знаели какво може да означава по време на полицейския час из тия пуцинаци да се движи кола. Изчакали да се уверят, че си е отишла, и после детето тръгнало да види какво е оставила. Мислели, че ще намерят мъртвец.

— Понякога идват да ни подхвърлят по някой разстрелян, за да вземат страха на хората — додаде тя.

Останалите часове от нощта прекарахме в разговор. Тя беше от тия държеливи и здраво стъпили на земята жени от нашата страна, които от всеки преминал през живота им мъж раждат по едно дете, а освен това прибират в дома си изоставени от други хора деца, най-бедните роднини и де що има човек, петимен за майка, сестра, леля. Тези жени са главната опора в живота на мнозина повече или по-малко чужди за тях хора, отглеждат деца, които после също ги напускат, и не упрекват поредния мъж, че си тръгва — далеч по-големи грижи са им на главата. Тя ми се стори досущ като толкова други, които бях срещала в народните столове, в болницата на вуйчо Хайме, във Викариата, където обикаляха да разпитват за съдбата на своите безследно изчезнали, в моргата, където ходеха да търсят своите мъртъвци. Казах ѝ, че е поела голям риск, като ми е помогнала, но тя се усмихна. Тогава разбрах, че на полковник Гарсия и на другите като него дните са преброени, защото не успяха да сломят духа на тези жени.

Сутринта тя ме заведе при един свой доверен човек, каруцар. Помоли го да ме докара в къщи и така, с неговата талига, се прибрах тук, у дома. По пътя видях целия ужасен контраст на града — опасаните с високи огради бедняшки махали, за да се създаде впечатление, че не съществуват, скупчения сив център, Богаташкия квартал на високото с английските си градини, с парковете, с небостъргачите си, целите в стъкло, и с русокосите си мамини синченца, излезли да се поразходят с велосипеди. Дори кучетата там ми се сториха щастливи, всичко уредено, всичко чисто, всичко спокойно. И белязано със солидния душевен мир на съвестите, лишени от памет. Този квартал сякаш е друга страна.

Дядо ме изслуша с натъжено лице. След моя разказ в съзнанието му окончателно рухна един свят, който той бе смятал за добър.

— Тъй като ще останем тук да чакаме Мигел, да вземем да пооправим тая къща — рече той накрая.

Заловихме се за работа. Отначало стояхме по цял ден в библиотеката, отвътре все ни глождеше мисълта, че могат да се върнат, да ме отведат отново при Гарсия. Но после решихме, че най-лошото е да се страхуваш от страха, както казваше вуйчо Николас, и че трябва да се нанесем в цялата къща и да започнем да водим нормален живот. Дядо сключи договор с едно специализирано предприятие, надойдоха

хора, подхванаха къщата от покрива до мазето, минаха навсякъде с подолъскачки, измиха прозорците, боядисаха и напръскаха против всякакви твари и най-сетне къщата стана обитаема. Половин дузина градинари и един трактор видяха сметката на буренаците, докараха навита на руло като килим трева — какви ли не чудесии изобретяват янките — и за по-малко от седмица имахме дори избуяли брези, водата отново струеше от пеещите фонтани и пак се кипреха статуите на боговете от Олимп, очистени най-сетне от курешките на гълъбите и от забравата. Отидохме заедно да купим птички за клетките, те стояха празни, откакто баба ми, предчувствайки смъртта си, им отвори вратичките. Сложих свежи цветя във вазите и пълни фруктиери по масите, както по времето на духовете, и къщата се напои с тяхното ухание. После се хванахме подръка, дядо и аз, и обходихме цялата къща. Спирахме се във всяко нейно кътче, припомняхме си миналото и поздравявахме неуловимите призраци от едно време, които въпреки всички промеждия си кротуват по местата.

Идеята да напишем тази история хрумна на дядо.

— Така ще можеш да отнесеш със себе си корените ни, ако някой ден ти се наложи да заминеш оттук, моето момиче — рече той.

Изровихме от скришните и забравени кътчета старите албуми и сега пред мене, на бабината маса, стоят купища снимки — красавицата Роса до люлка, чиито цветове вече не личат, майка ми и Педро Трети Гарсия, и двамата четиригодишни, хранят с царевични зърна кокошките в „Трите Марии“, дядо на млади години, когато е бил висок метър и осемдесет — неопровержимо доказателство, че проклятието на Ферула се е сбъднало и че тялото му постепенно се е смалило, а душата му се е свила, вуйчовците ми Хайме и Николас — единият мълчалив и навъсен, човек — канара и в същото време уязвим, другият — изпит и кръшен, променчив и усмихнат, а също и Бавачката, и прадядо ми и прабаба ми Дел Вале, преди да се пребият при катастрофа, с една дума всички освен благородника Жан дьо Сатини, за когото не е останало никакво научно достоверно свидетелство и аз дори стигнах дотам, че се съмнявам дали изобщо е съществувал.

Започнах да пиша с помощта на дядо, чиято памет остана свежа до последния миг от деветдесетте му години. Той собственоръчно написа няколко страници и когато сметна, че е казал всичко, легна в леглото на Клара. Аз приседнах до главата му да чакам заедно с него и

смъртта дойде скоро и кротко, както той си спеше. Може би сънуваше, че не аз, а жена му го гали по ръката и го целува по челото, защото последните дни тя не го изостави нито за миг, вървеше подире му из къщата, надничаше крадешком през рамото му, когато той четеше в библиотеката, и си лягаше при него през нощта, склонила на рамото му красивата си глава, увенчана с къдрици. Отначало се явяваше само като тайнствено сияние, но щом дядо постепенно се избави завинаги от проклетия си нрав, който цял живот го бе тровил, тя се появи такава, каквата е била в най-добрите си времена, смееше се с всичките си зъби, рееше се нечуто и смущаваше спокойствието на духовете. Тя ни помогна и при писането, а благодарение на присъствието ѝ Естебан Труеба издъхна щастлив, мълвейки нейното име — Клара, ясна моя, ясновидко.

В кучкарника аз написах с мисълта си, че някой ден полковник Гарсия ще ми падне победен и че тогава ще мога да отмъстя за всички, които чакат да бъдат отмъстени. Но сега се съмнявам, че ще му отвърна със зъб за зъб, око за око. За няколкото седмици, откакто съм в тази къща, омразата ми към него някак си се разводни, изгуби отчетливите си очертания. Подозирам, че всичко онова, което стана, не е случайно, че отговаря на една участ, предначертана още отпреди да се родя, и че Естебан Гарсия е част от чертежа на тази орис. Той е груба и крива драскулка там, но никое мацване по него не е направено току-така, безцелно. Когато един ден дядо е съборил сред храсталаците на речния бряг неговата баба Панча Гарсия, е добавил нова брънка към една верига от факти, които е трябвало да се случат. После внукът на изнасилената жена постъпва по същия начин с внучката на изнасилвана и след четирийсет години, кой знае, може би пък моят внук ще повали сред храстите край реката неговата и така ще продължава векове наред в безкрайно повтаряща се история, белязана от болка, кръв и любов. В кучкарника ми дойде наум, че съставям игра — мозайка, в която всяка част си има точно определено място. Преди да поставя всички части, играта ми се струваше неразбираема, но бях убедена, че ако успея да я завърша, ще придам смисъл на всяка една от тях и че в резултат ще постигна единно и хармонично цяло. Всяка част си е предопределена да съществува като такава. Всяка — дори полковник Гарсия. В някои моменти имам чувството, че това вече съм го преживяла и че някога съм писала същите тези думи. Но проумявам,

че не аз, а друга жена ги е записвала в своите тетрадки, за да мога аз да ги използвам. Пиша — тя е написала, — че паметта е крехка, животът е много кратък и всичко се случва толкова бързо, че не успяваме да видим връзката между събитията, навили сме си на пръста, че времето не може да бъде друго, освен минало, настояще и бъдеще, а всъщност нищо чудно нещата да могат да се случват и едновременно, както казваха трите сестри Мора, надарени със способността да съзират в пространството духовете от всички епохи. Нали затова баба ми Клара пишеше в тетрадките си — за да открие нещата в истинските им измерения и за да не допусне да избуят нито забрава, нито злопаметност. И ето, сега аз търся своята омраза и не мога да я намеря. Чувствувам, че тя постепенно угасва, колкото повече си обяснявам съществуването на полковник Гарсия и на други като него, колкото повече разбирам дядо си и научавам нещата чрез тетрадките на Клара, писмата на майка ми, деловодните книги на „Трите Марии“ и още толкова други документи, които сега лежат на масата и ме чакат. Непосилно ще ми бъде да отмъстя за всички, които трябва да бъдат отмъстени, защото моето отмъщение само би продължило линията на все същия неумолимо повтарящ се обред. Искам да мисля, че моето поприще не е разплатата, а животът, и че съм призвана не да дораздухам омразата, а само да напиша тези страници, докато чакам да се върне Мигел, докато погребва дядо, който сега почива до мене в същата стая, докато дочакам по-добри дни. А през това време дъщеря ми ще расте в утробата ми — дъщеря на толкова насилия или може би дъщеря на Мигел, но преди всичко моя дъщеря.

Баба ми изпълваше цели петдесет години своите тетрадки — животоописания. Мушнати на закътано място от някои добронамерени духове, те се избавиха по чудо от позорната клада, погълнала толкова други семейни документи. Сега са край мен, до краката ми, привързани с разноцветни ленти, разделени по събития, а не по хронологичен ред — както ги остави тя, преди да си отиде. Клара ги написа, за да ми послужат сега за да спася нещата от забравата на миналото и за да надживея собствения си страх. Първата е ученическа тетрадка от двайсет листа, изписана с изящен и красив детски почерк. Започва така: „Барабас пристигна в семейството по море...”

ВЕНЦЕСЛАВ НИКОЛОВ

РЕАЛИЗМЪТ И ДУХОВЕТЕ У ИСАБЕЛ АЛИЕНДЕ

„Моята земя — това е цяла Латинска Америка.“ Това са думи на Исабел Алиенде, най-нашумялата латиноамериканска писателка днес. Разбира се, тя няма предвид тесния географски смисъл на понятието родна земя, макар че дори в това отношение нейната биография предлага любопитни подробности. Родена е през 1942 г. в Лима, Перу, но е чилийка. Племенница е на Салвадор Алиенде, който още от детските ѝ години е нейна пътеводна звезда. Другото светило на нейния житейски склон е майка ѝ. „Когато бях на възраст, на която момичетата си играят на кукли, тя ми даде специална тетрадка, за да си направя дневник, и ми разреши на една от стените в стаята ми да рисувам желани от мен неща“, спомня си Исабел Алиенде. Детските митически блянове не оставят бели петна върху „стената на желанията“. Но едва седемнадесетгодишна, Исабел Алиенде се сблъсква в друга стена — трудно пробиваемата бариера на професионалното утвърждаване на една жена в буржоазна латиноамериканска страна. Жена, решила да си извоюва място в живота не по удобния коловоз — като осиновена дъщеря на дипломат, а по стръмен път — като журналистка, на всичко отгоре сатиричка. Успява все пак. В Чили през бременното със събития седмодесетилетие на нашия век тя публикува стотици хумористични статии, пронизани от политическо злободневие. В тях избистря критичните си виждания за една от „най-представителните“ буржоазни демокрации на континента — чилийската. През 1970 година споделя народния възторг от изборната победа на блока на Народното единство, оглавяван от Салвадор Алиенде. И тя е Алиенде. Предлагат ѝ постове за изява, но отказва — стреми се към изява без постове. Търси своето място в онази къща на разбудени духове, в която се превръща Чили.

После... После идва „черният вторник“ — 11 септември 1973 година. С финансовата помощ и политическата благословия на вашингтонските си покровители превратаджиите на Пиночет свалят законното правителство на човека, към когото за първи път в чилийската история хората са се обръщали с думите „др. президент“. Фашистките метежници убиват Президента, отсичат ръцете на народния бард Виктор Хара, довършват психически Пабло Неруда. От чилийската политическа къща излизат добрите духове, в нея се вселява злият демон на Вартоломеевата нощ и на Освиенцим, на човекоотрицанието, на пещерния антикомунизъм.

Тя е последната Алиенде, напуснала окървавено Чили. „Венесуела стана моя втора родина. Когато си приготвих куфара да отпътувам от Сантяго, сложих в една торбичка няколко шепи пръст от градината ни. В Каракас я прехвърлих в една саксия и посадих в чилийската пръст незабравка. През всичките тези години тя все растеше ли, растеше. Като моята носталгия.“

Не обича да пътува, но все повече ѝ се налага. Когато в края на 1982 година дойде в Испания, където излезе „Къщата на духовете“, срещите и с читателите пълнеха барселонските и мадридските зали. Зарязали предколедната си суетня, студентски джинси, работнически якета, поовехтели вратовръзки на интелектуалци, скъпи костюми на четящия елит ръкопляскаха на невисока, около четиридесетгодишна жена. Заради нейната първа книга мнозина не бяха спали нощи наред, а някои дори признаваха, че не са ходили на работа, за да я дочетат. У тази дребничка смугла жена имаше нещо от магнетичното присъствие на Клара, от стеснителната усмивка и бадемовите очи на Бланка; обаянието на Алба, изстрадала и калила силата си в борбата срещу диктатурата. Ще ги срещнете след малко — тези „изключителни жени“, на които Исабел Алиенде е посветила книгата „Къщата на духовете“ — „това е историята на моя род“, най-често отговаряше тя, когато я питаха откъде е черпила материал за романа си. Роса Красивата е била нейна пралеля. Дали наистина е била зеленокоса? Не знае, но винаги са ѝ я описвали такава. В старата тетрадка с черни мушамени корици още от дете е записвала историите, които са ѝ разказвали вкъщи — и за огромното куче Барабас, и за Педро Гарсия Стария, който накара с добро пълчищата мравки да си отидат, защото пакостят, и Клара Ясновидката, и за приключенията на „живия труп“

вуйчо Маркос. От страниците на тази и на много по-отдавнашни тетрадки излизат като от гърлото на отпушена бутилка безобидни домашни духове, които току се объркват в предсказанията къде в голямата Къща на ъгъла е скрито съкровище, а то май не било в тази къща, а в темелите на отсрещната...

Впрочем нека не ви разказвам романа. В първите му глави на някого може да се стори, че в дома на Исабел Алиенде хората са разказвали семейни предания, след като са изчели Габриел Гарсия Маркес, Хуан Рулфо, Алехо Карпентьер, Мигел Анхел Астуриас... Могат да се прибавят още много имена. Но кой днешен романист на континента, още повече начеващ, успява да остане неподвластен на творческото притегляне на тези големи художници? Вярно, Исабел Алиенде е заимствала някои похвати от всепризнатите латиноамерикански белетристи, но не ги е привнесла механично в творбата си. Ако започва с отделни сходства примерно с Гарсия Маркес, тя продължава и завършва като Исабел Алиенде.

В първите глави на романа реалността на миналото се гледа през очите на човек, разлистващ с умиление албум с пожълтели едновременно снимки на дядо и баба. Колкото по-отдавнашни са снимките, толкова по-ефективно — и по-ефектно — действа филтърът, който отсейва встрани от разказа обикновеното, делничното, и пропуска в него само най-ярките и обгърнати с романтичен ореол случки, образи, чувства. Той придава особена, чудновата обогрениост на тяхната истинност, без да я поставя под съмнение. Огражда я с удивителни, а не с въпросителни знаци. Пресъздаваната действителност се възприема като достоверна и силно наситена емоционално. Тази наситеност помага и крайно необичайното да се мотивира в контекста така, че да не избива на парадокс. Исабел Алиенде се е постарала — читателят ще прецени доколко е сполучила — да подчини и загатнато метафизичното на особени закони на логиката. Поне на логиката на литературното изображение. В някои сцени писателката отвежда реалността до самата граница на приказното, на вълшебното, на мита или на магическото. Побутва я да пристъпи отвъд с единия крак, но после винаги я връща съзнателно на отсамната страна. Затова върху романа не би трябвало да се поставя етикет „магически реализъм“. Исабел Алиенде използва елементи и на „магическа реалност“, и на „реално — чудно“, но главно — реализъм

от „класически“ тип. Те се застигат, смесват се, преустройват се като хор според песента, която ще изпълни. Някои излизат по-напред като солисти, но не пеят сами. В следващата песен солист е друг, те заемат място по-назад, но не излизат от състава. В този смисъл „Къщата на духовете“ предлага разнообразни съчетания на похвати. Те се преливат като в скачени съдове, които авторката наклонява ту към един, ту към друг. Общата им основа обаче — това е реализмът. В книгата няма магии, няма чудеса. Освен едно — чудото на словото. На богатия повествователен рисунък, постигнат с вода от много стилистични кладенци, с често редуващи се гами от настроения. Чудото, което повишава каратите на идейното и на емоционалното въздействие на романа.

В началните глави на творбата, когато Къщата още не е построена или завършена като символ, духовете са синоним само на призраци, присъствието им е твърде бегло и не влияе върху действието. По-скоро служи като фон за изява на тънкото женско чувство за хумор на Исабел Алиенде, с което тя „приземява“ и най-необичайното. Духовете ѝ са в общи линии кротки, плахи и разсеяни. От пожълтелите страници на родовите хроники и на момичешките тетрадки — дневници излизат и занимателни случки, от които лъха носталгия по миналото и главно по детството. Но и тук писателката не остава безразлична към другите, към обществените духове. Първите, бутафорните, са по-скоро гости в сюжета. Негов двигател са сложните и съвсем не вълшебни процеси в буржоазното общество, конфликтите между причинителите и жертвите на социалните язви. В разказа и нахлуват — вече направо от живота — вкоренените от векове неправди, произволите на господарите, беззаконието на капитала, мизерията на потиснатите, у които кълнят семената на протеста.

За последната третина от романа си Исабел Алиенде не се е нуждаела от тетрадки — дневници. В тази част литературният материал е в основата си свидетелско показание. Тук ветрилото от художествени похвати по принуда се свива, тук всичко има по-отчетливи и по-стегнати реалистични измерения. Времето се задвижва с по-висока скорост, на по-бързи обороти работи и „камерата“ на авторката. Тя запечатва жестока, сурова реалност, вплита във вътъка на повествованието „документални кадри“ за преживяното от един народ в годините на подем и погром. Исабел Алиенде е белязала тези години

с ударни заглавия — „Пробуждането“, „Заговорът“, „Терорът“, „Часът на истината“. Пресъздаде ги е, сплавяйки доказано журналистическо майсторство с укрепващ белетристичен талант. Открила е мястото на своите литературни герои във водовъртежа на нелитературните събития от чилийската история около фашисткия преврат, обосновава е развитието на образите си както в художествен, така и в политически план. В тези последни глави температурата на политическите сблъсъци е висока, тя разпалва не толкова въображението, колкото гражданската позиция. Вековечната борба между доброто и злото придобива тук резки очертания, от рисунъка изчезват меките тонове, нежните флажолети, закачливите пицикати. Няма ги ефирните полусенки и камерно ироничния тон, характерни за първите части на романа, където „смехът поправя нравите“, поне донякъде. Тук романът се превръща в безпощаден обвинителен материал, в безапелационна присъда над Пиночетовия неофашизъм като идеология и като практика. И над онези, които допуснаха, подготвиха или поздравиха „черния вторник“.

Но нито в началото на романа, нито тук читателят ще срещне назовани Чили или Салвадор Алиенде, или Пиночет. Писателката е искала да заклеими не само чилийския, а и всички други диктаторски режими в Латинска Америка, да разголи същността им, чиято алфа и омега е насилието. „Живея на континент, където насилието е всеприсъстващо — като въздуха... Имам предвид насилието, породено от произволите на военщината, от грубата сила — от всички онези прояви на зверство, с които е пропита самата атмосфера в Латинска Америка“, заявява в едно интервю чилийската писателка — антифашистка. Затова, макар че дори и за лаик в съвременната история ще бъде пределно ясно, че навсякъде в романа става дума за Чили, Исабел Алиенде съзнателно не е назовала нито веднъж името на родината си. Заговори на местната реакция и ЦРУ срещу демократични правителства, военни преврати от фашистки тип, безследно изчезнали, борба на широките народни слоеве против режими, управляващи с нечувани насилия — това е било, е или може да бъде политическа реалност не само в Чили. Затова „Къщата на духовете“, без да е лишена от вътрешно присъщи национални белези, придобива по-широк политически смисъл и обхват. Тя престава да бъде само сага за почти вековното битие на един чилийски род и

прераства в роман — обобщение и роман — предупреждение за почти всички народи и държави на юг от Рио Гранде.

„Моята земя — това е цяла Латинска Америка. Това не означава, че ние не признаваме особеностите на всяка страна на континента. Но ние всички имаме обща съдба и докато не станем господари на тази съдба, ни е съдено да ни смятат за отрепки в задния двор на Съединените щати“, заявява Исабел Алиенде. В коя страна в Латинска Америка — пък и не само там — благодушните призраци — палавници няма да изчезнат като белег за относителна безбурност на битието, щом като над Къщата се е разразил разрушителният ураган на фашистки преврат? Всъщност още когато надвисват неговите черни облаци, духовете — призраци се спотаяват в най-скритите кътчета на Къщата и отстъпват в периферното зрение на авторката. На тяхно място във фокуса на вниманието ѝ остават, наслагват се, отсейват се други духове. Духове, а не призраци. Духът на политическото разноезичие в семейството на сенатора заговорник Естебан Труеба — мини диктатора в есента и в зимата на своето противоречиво патриаршество в Къщата. Духът на поляризацията на политическите пристрастия и действия. А след преврата — духът на ужаса от фашисткия терор, неотминал и богаташката Къща. Под нейния смълчан и осиротял покрив остава само Алба, последната издънка на големия род, оцеляла по чудо от фашистките изтезания. Остава с тетрадките със семейните предания и със сенките на прокудените и на мъртъвците. Остава, за да разкаже тяхната история, историята на рода и трагедията на народа си. И своята собствена съдба.

В този роман има и любов, и обич. И смърт, и мъртвило. Смях и сълзи. Изгреви и залези. Има и поуки, и присъди, но те не се обявяват гръмогласно от авторката. Тях тя е предоставила на читателите.

Впрочем към обвинителното досие срещу диктатурата на Пиночет и срещу антинародните режими в Латинска Америка изобщо Исабел Алиенде е прибавила нов богат разобличителен материал, претворен художествено с по-сгъстена, още по-напрегната пулсираща изобразителна сила. Излезе вторият ѝ роман „За любов и за сянка“, отново посветен на Чили и на нейната земя — „цяла Латинска Америка“. „Нашата Америка“, както я нарече Хосе Марти, както я мечта Симон Боливар. И както я видя в предсмъртния си час Салвадор Алиенде — земята, по която ще се разтворят широките друми, за да

премине по тях новият, свободен човек. Рано или късно, но по-скоро рано. По-скоро рано.

Издание:

Исабел Алиенде. Къщата на духовете
Издателство „Народна култура“, София

Редактор: Виолета Миланова

Художник: Александър Поплилов

Художник-редактор: Николай Пекарев

Технически редактор: Красимир Градев

Коректор: Антоанета Петрова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.